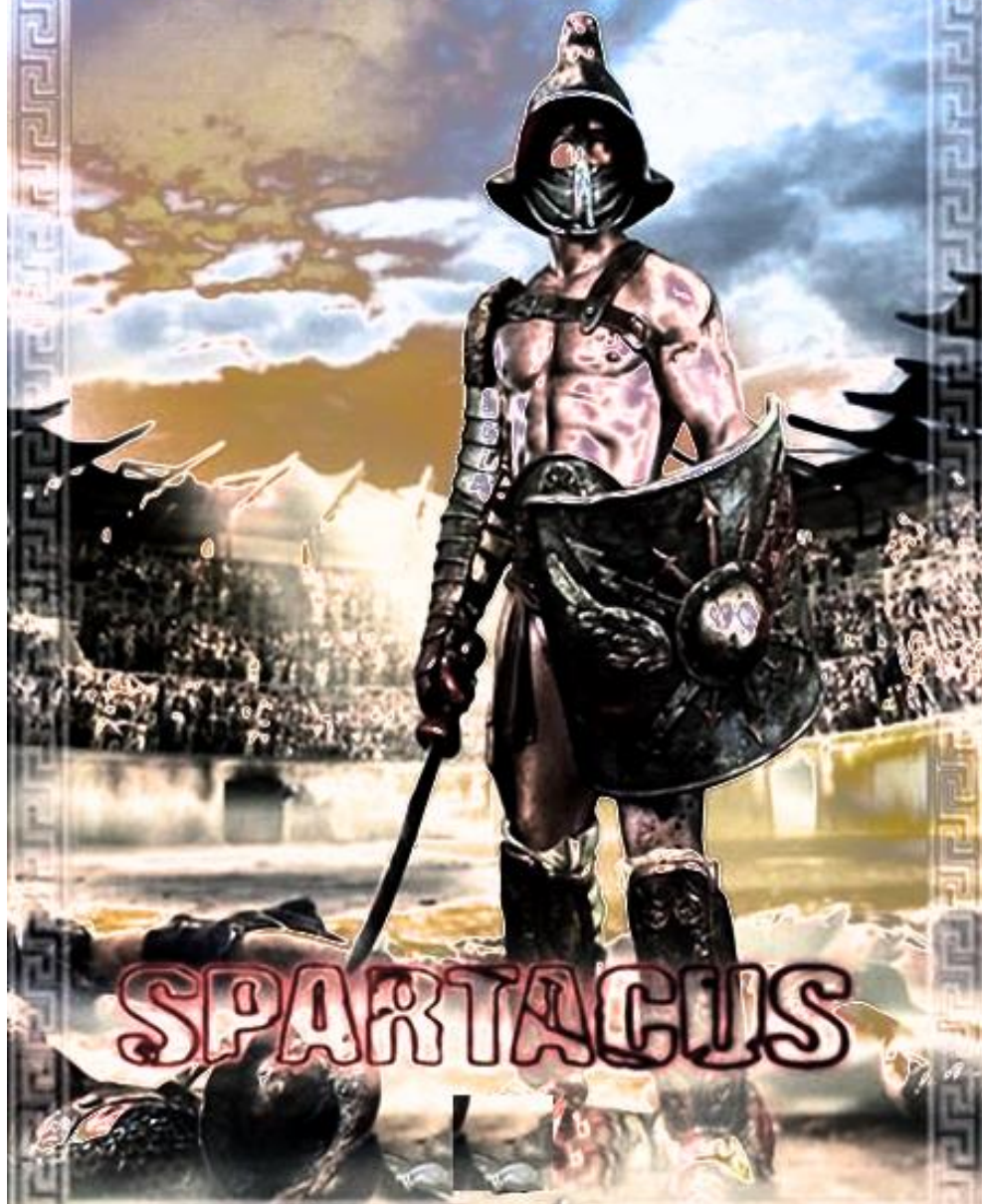

RAFAELLO GIOVAGNOLI

SPARTACUS

Raffaello Giovagnoli

SPARTACUS

**Traducerea Magda Roșu și Dan Faur
Editura Tineretului, 1953**

CAPITOLUL I. MĂRINIMIA LUI SULLA

Încă nu se luminase bine de ziuă și străzile Romei începuseră să forfotească de lume în acea zi de noiembrie, ziua a patra dinaintea idelor¹ lui noiembrie ale anului 675 de la întemeierea Romei², în timpul consulatului lui Publius Servilius Vatia Isauricus și Appius Claudius Pulcher. Din toate colțurile cetății, lumea se îndrepta spre Circul Mare.

O mulțime din ce în ce mai compactă cobora pe străzile înguste, întortocheate și suprapopulate, mai ales de sărăcime, ale Esquilinului și Suburrei³ și o apuca pe arterele principale - Via Tabernaria, Via Argiletum și Via Nova - către circ.

Treceau fără conținere, valuri-valuri, cetățeni de vază, meșteșugari, liberiți, gladiatori bătrâni - schilozi sau brăzdați de cicatrice - veterani care aparținuseră cândva falnicelor legiuni, dar care acum ajunseseră infirmi și cerșetori, oameni de rând, măscărici, histrioni, dansatoare și cete de ștregari. Se vedea după veselia întipărită pe fețele tuturor, după scânteierea

¹ Ide - a cincisprezecea zi a lunilor martie, mai, iulie și octombrie și a treisprezecea zi a celorlalte luni, în calendarul vechilor romani. În cazul de față, 10 noiembrie. (n.r.)

² Întemeierea Romei este socotită a se fi înfăptuit în anul 754 î.e.n., de către Romulus, care a fost și primul rege roman. Acțiunea cărții începe deci în anul 79 î.e.n. (n.r.)

³ Esquilinul și Suburra - numele a două din cele șapte coline pe care se înalță Roma; în vechime, aici erau cartierele locuite de populația săracă. (n.r.)

privirilor, după seninătatea vorbei, după verva și glumele care nu mai conteneau, că jocurile la care se duceau să asiste erau spectacolul lor favorit.

Cercul Mare, care fusese clădit în anul 138 de la întemeierea Romei⁴ de către regele Tarquiniu cel Bătrân, era cunoscut sub acest nume numai din anul 533⁵, de când Quintus Flaminius, cenzorul, clădise un alt circ, denumit Cercul Flaminius.

În vremea întâmplărilor povestite în această carte, Cercul Mare, care se afla așezat în valea Murcia, între colina Palatină și dealul Aventinului, deși nu atinsese încă proporțiile uriașe, nici strălucirea ce i-au dat-o mai târziu Iulius Caesar și Octavian August, era totuși o construcție mare și impunătoare. Avea două mii o sută optzeci de pași lungime, nouă sute nouăzeci și opt de pași lățime și o sută douăzeci de mii de locuri.

Cercul era construit aproximativ oval, cu o latură dreaptă spre apus și cu marginea dinspre răsărit de formă semicirculară. Pe latura dinspre apus se găsea clădirea *oppidum*-ului, alcătuită din treisprezece arcade. Sub arcada centrală erau așa-numitele Porți Mari - una dintre cele două intrări principale ale arenei. Pe Porțile Mari își făcea intrarea cortegiul tradițional, care simboliza divinitățile cetății, a cărui apariție în arenă era semnalul pentru începerea jocurilor. Sub celelalte douăsprezece arcade erau amenajate grajdurile sau „carcerele”, cum li se mai spunea. Aici se adăposteau carele de curse și caii, când arena servea pentru alergări, iar când aveau loc lupte - gladiatorii și fiarele sălbatice.

De la oppidum porneau în cercuri aproape complete nenumărate rânduri de trepte, care serveau de bănci pentru spectatori. Rândurile de bănci se terminau printr-un portic cu arcade. Aici erau locurile rezervate pentru femeile nobile.

De cealaltă parte a arenei, față în față cu Porțile Mari, erau Porțile Triumfale. Pe aici își făceau intrarea învingătorii. La dreapta oppidum-ului se afla Poarta Morții. Pe sub bolțile ei lugubre, slujitori anume desemnați târau afară din arenă, cu ajutorul unor cângi lungi, trupurile sfârtecate ale gladiatorilor uciși sau muribunzi.

Un zid nu prea înalt, lung de cinci sute de pași, numit „*spina*”, tăia arena de-a curmezișul, între oppidum și Porțile Triumfale. Când aveau loc alergări, acest zid servea la măsurarea distanțelor.

⁴ 616 î.e.n. (n.r.)

⁵ 221 î.e.n. (n.r.)

În centrul „*spinei*” se ridica un obelisc închinat soarelui, iar la dreapta și la stânga obeliscului se înșirau turnulețe, coloane, altare și statui.

Arena propriu-zisă era încinsă de jur împrejur eu un parapet. După parapet urma un șanț cu apă, iar dincolo de șanț, un grilaj de fier. Scopul acestor trei îngrădituri succesive era să-i apere pe spectatori de eventualele atacuri ale fiarelor sălbatice dezlănțuite în arenă.

Așa arăta măreața construcție destinată jocurilor în aer liber spre care se îmbulzea mulțimea nesfârșită a locuitorilor Romei.

Dar ce era în ziua aceea? Ce sărbătoare? Ce spectacol extraordinar atrăgea la circ atâta omenire?

Cu câteva săptămâni înainte, dictatorul Italiei și spaima Romei, Lucius Cornelius Sulla Felix, poruncise să se facă cunoscut locuitorilor Romei că trei zile în șir îi va ospăta și-i va desfăta cu lupte, pe cheltuiala sa.

În ajunul zilei hotărâte pentru începerea luptelor, întreaga populație a Romei s-a adunat pe Câmpul lui Marte, pe malul Tibrului, în jurul meselor așternute din ordinul temutului dictator. Mulțimea a mâncat și a băut până la căderea nopții, petrecerea transformându-se în cele din urmă într-o adevărată orgie. Luxul împărătesc, bogăția și belșugul mâncărilor și băuturilor servite la acest ospăț oferit de neîmpăcatul dușman al lui Caius Marius au fost de neînchipuit.

Dărnicia de care a dat dovadă cu prilejul acestor ospete și jocuri închinat lui Hercule l-a costat pe Sulla Felix o zecime din averea sa.

De fapt, Sulla nu făcea decât să dăruiască cu stânga o parte din bogățiile pe care le prădase cu dreapta, iar cetățenii Romei, care în adâncul sufletului îl urau de moarte pe Lucius Cornelius Sulla, se prefăceau doar că primesc cu plăcere ospetele și jocurile pe care le oferea el.

Se făcuse ziuă de-a binelea. Străpungând norii, razele strălucitoare ale soarelui poleiau cu aur culmile celor șapte coline și făceau să sclipească marmurile albe și scumpe ale templelor, bazilicelor și ale palatelor patricienilor. Cu căldura lui înviorătoare, soarele încălzea oamenii așezați pe treptele Circului Mare.

Mai bine de o sută de mii de oameni așteptau începerea luptelor de gladiatori, spectacolul preferat, al poporului roman.

Măreția priveliștii oferite de imensul circ ocupat de peste o sută de mii de spectatori, bărbați și femei, tineri și bătrâni, aparținând tuturor claselor sociale, e greu de închipuit. Larma mulțimii, asemănătoare vuietului unui vulcan, și agitația neîntreruptă a capetelor și brațelor, care amintea frământarea furioasă și amenințătoare a talazurilor mării pe vreme de

furtună, nu erau decât detalii neînsemnate ale tabloului viu, de neasemuit în măreția lui, pe care-l oferea în acea clipă Circul Mare.

Oamenii de rând din amfiteatru mâncau gustările aduse de acasă. Înfulcau cu poftă șuncă, carne rece, cârnații lor preferați - un fel de caltaboși umpluți cu tocătură și sânge - plăcinte cu brânză sau cu miere și pesmeți. Gustarea se împletea cu vorbe de duh, cu glume piperate și era însoțită de o trâncăneală fără sfârșit, de hohote de râs și udată cu băuturică nu tocmai puțină.

Vânzătorii ambulanți de bob prăjit și plăcinte găseau mulți mușterii printre plebeii care își răsfațau bucuroși soțiile și copiii, cumpărând aceste bunătăți.

Simandicoase și protocolare, familiile bogătașilor, cavalerilor și patricienilor stăteau deoparte, formând grupuri însuflețite. Pe băncile de piatră, tineri eleganți așterneau rogojini și covoare pentru frumoasele matroane și pentru fecioarele fermecătoare și deschideau apărătoare din pânză, pentru a le feri de razele arzătoare ale soarelui mediteranean.

Undeva, pe al treilea rând de trepte, în fața Porților Triumfale, așezată între doi cavaleri, putea fi văzută o matroană de o frumusețe neobișnuită. După silueta ei zveltă și mlădioasă, după umerii ei superbi, recunoșteai dintr-o singură privire că era o adevărată fiică a Romei. Trăsăturile armonioase, fruntea înaltă, nasul frumos, gura mică, ochii negri, mari și expresivi îi dădeau un farmec irezistibil. Avea părul negru ca pana corbului, bogat, mătăsos și lins. Părul lung îi flutura în voie pe umeri, dar pe frunte era strâns cu o diademă bătută cu nestemate.

Tunica, țesută dintr-o lână albă, foarte fină, și împodobită pe poale cu un chenar subțire de aur, lăsa să se întrevadă toată grația trupului ei. Peste tunică purta o palla⁶cu dungi purpurii, ce cădea în falduri moi.

Această femeie atât de elegantă și frumoasă, care nu părea să aibă nici treizeci de ani, era Valeria, fiica lui Lucius Valerius Mesala și soră bună cu Quintus Hortensius, vestitul orator, rival al lui Cicero.

Cu câteva luni în urmă, Valeria fusese repudiată de bărbatul ei, sub cuvânt că ar fi sterilă. În realitate, adevăratul motiv al divorțului nu fusese acesta, ci moravurile ei, despre care se vorbea de mult pe față la Roma. Gura lumii spunea că Valeria ar fi o femeie desfrânată. Oricum însă, datorită

⁶ Manta tradițională romană purtată de femei și fixată cu broșe. Palla este o singură bucată de material drapată peste umeri și în jurul corpului sau peste cap.

împrejurărilor în care se despărțise de bărbatul ei, formal, onoarea Valeriei era pusă la adăpost de bârfeli.

În ziua aceea, Valeria avea lângă ea, într-o parte, pe Helvinius Medullius, un bărbat înalt, palid, slab, pomădat și parfumat. Fața lui nemișcată, fără nici o expresie, purta pecetea plictiselii și apatiei. La treizeci și cinci de ani, viața îi părea lipsită de interes. Helvinius Medullius era unul din acei patricieni romani răsfățați care lăsa plebeilor dreptul de a se jertfi pentru patrie și pentru glorie, ei preferind să-și irosească averile și pământurile strămoșești trăind în lux și trândăvie.

De partea cealaltă, Valeria Mesalina îl avea pe Marcus Decius Cedicius, un patrician de vreo cincizeci de ani, de statură mijlocie, frumos, dar cam grăsun, cu obrazul rotund și deschis, vesel din fire. Pentru el, cea mai mare fericire era să petreacă cât mai mult timp la masă, în triclinium. Irosea jumătate din zi savurând diferitele mâncăruri alese pe care i le prepara bucătarul său, unul din cei mai renumiți bucătari din Roma. Restul zilei era cu gândul la masa de seară. Într-un cuvânt, digerând prânzul, Marcus Decius Cedicius visa la cină.

Ceva mai târziu veni să se așeze lângă Valeria și Quintus Hortensius, care, deși nici nu împlinise încă treizeci și șase de ani, își câștigase mare renume pentru măiestria sa oratorică. Studiase îndelung și amănunțit felurile moduri de vorbire și mișcare și se pricepea să-și armonizeze de minune fiecare gest cu fiecare cuvânt. La Senat, în triclinium și în orice loc, mișcările lui arătau o noblețe și o măreție izbitoare, parcă înnăscute. Hortensius era un actor iscusit; succesele sale se datorau, cel puțin pe jumătate, glasului său melodos și artei declamației, ale cărei procedee le stăpânea atât de desăvârșit, încât, ori de câte ori rostea o cuvântare, chiar cunoscutul actor de tragedie Esop și celebrul Roscius luau drumul Forum-ului, pentru a învăța declamația de la el.

Nu departe de locul unde se afla Valeria ședeau, sub supravegherea unui educator, doi băiețandri, unul numai de vreo doisprezece ani și altul de vreo paisprezece. Băiețandrii, din care unul se numea Scipio, iar celălalt Cato, erau frați. Ei aparțineau clasei patricienilor, fiind membri ai familiei Porcia și nepoți ai faimosului Cato Cenzorul, care, pe vremea celui de-al doilea război punic, ceruse stăruitor dărâmarea Cartaginei.

Fratele mai mic, Scipio, părea mai vorbăreț și mai prietenos și se adresa mereu educatorului lor, Sarpedon. Celălalt frate, Marcus Porcius Cato, tăcea însă îmbufnat. Pe fața lui se putea citi o expresie de îndârjire surprinzătoare pentru vârsta lui. De pe acum se simțeau tăria și fermitatea caracterului, cât și dârzenia și inflexibilitatea convingerilor sale. Prin agerimea înnăscută a

minții sale, prin cunoștințele de filozofie greacă și îndeosebi de filozofie stoică și, în sfârșit, prin păstrarea dârză a tradiției legate de numele neînduplecatului său bunic, acest băiat de paisprezece ani putea fi socotit de pe acum un adevărat cetățean. Mai târziu, Marcus Porcius Cato avea să-și curme viața la Utica, luând cu el în mormânt stindardul libertății latine, în care s-a înfășurat ca într-un giulgiu.

Ceva mai încolo, deasupra Porților Triumfale, pe o treaptă aproape de ieșire, ședea, alături de educatorul său, alt copil de neam patrician. Copilul era adâncit într-o discuție înflăcărată cu un adolescent care părea să aibă vreo șaptesprezece ani. Adolescentul, cu ochi negri, mari, scânteietori de inteligență, fața palidă și părul negru și lucios, nu era altcineva decât Titus Lucretius Carus, care, mai târziu, avea să-și câștige o faimă nepieritoare prin opera sa „*De rerum natura*”⁷. Copilul care vorbea cu Carus era un băiat de doisprezece ani, voinic și îndrăzneț - Caius Cassius Longinus, fiul fostului consul Cassius. El avea să joace un rol de frunte în lanțul evenimentelor istorice care au premers și au însoțit prăbușirea republicii romane.

Lucretius și Cassius discutau aprins.

Ceva mai departe ședea odrasla lui Sulla, Faustus, un copil viclean și fudul. Pe fața lui gălbejită se vedeau vânătăi și alte urme de lovituri primite nu de mult. Din întreaga atitudine a acestui copil sfrijit, roșcat și cu ochii albaștri spălăciți se degaja parcă o nespusă mulțumire că soarta îi hărăzise fericirea de a fi odrasla norocosului dictator.

Spectatorii așteptau sosirea consulilor și a lui Sulla, care organizase pe cheltuiala lui luptele ce urmau să aibă loc în acea zi pentru desfătarea cetățenilor Romei. Între timp elevii școlilor de gladiatori, tironii, își făcuseră intrarea în arenă și se luptau cu avânt remarcabil, lovindu-se fără a se putea răni, cu ghioage ușurele și săbii de lemn.

Acest joc inofensiv nu interesa pe spectatori, cu excepția bătrânilor legionari, a gladiatorilor și retiarilor care își riscaseră de sute de ori viața în lupte.

Deodată, un ropot de aplauze puternice, aproape unanim, făcu să răsunе amfiteatrul. Mii de voci strigau:

— Trăiască Pompeius!... Trăiască Cneus Pompeius!... Trăiască Pompeius Magnus!

⁷ De rerum natura - Despre natura lucrurilor. (n.r.)

Pompeius tocmai intrase în amfiteatru și se îndrepta spre locul său de pe platforma oppidum-ului. Salutului mulțimii el îi răspunse cu o elegantă înclinare a capului și apoi, cu vârful degetelor la gură, trimise, în semn de mulțumire, sărutări în toate direcțiile.

Cneus Pompeius avea aproape douăzeci și opt de ani. Era înalt și avea o constituție herculeană. Părul, extraordinar de des, îi cădea până pe sprâncenele de sub care te priveau ochii lui mari, negri, în formă de migdală, dar ficși și lipsiți de expresie. Duritatea, adâncimea și imobilitatea trăsăturilor feței, statura impunătoare și vigoarea lui trupească îl făceau să fie un tip remarcabil prin frumusețea sa virilă și marțială.

La vârsta de numai douăzeci și cinci de ani, Pompeius gustase gloria unei primiri triumfale la Roma, după campania din Africa. Tot atunci, însuși, Sulla, probabil într-un acces de neobișnuită bunăvoință, îi conferise titlul de „Magnus”.

Iar legiunile de veterani, cărora știuse să le câștige dragostea și pe care le condusesese prin primejdiile și greutățile a treizeci de campanii, îl proclamaseră „imperator”.

Puternică aclamație cu care cetățenii Romei, adunați în Circul Mare, îl întâmpinau acum pe Pompeius se datora în parte și urei ce i-o purtau lui Sulla. Prin aplauzele și aclamațiile adresate lui Pompeius, capabil să repurteze victorii egale victoriilor lui Sulla, cetățenii Romei își exprimau în mod implicit și ură pe care nu cutezau s-o manifeste deschis.

Câteva clipe după sosirea lui Pompeius își făcură intrarea solemnă cei doi consuli în funcțiune. Publius Servilius Vatia Isauricus și Appius Claudius Pulcher, a căror magistratură avea să expire la 1 ianuarie următor. Servilius, căruia îi aparțineau prerogativele pe lună în curs, intră cel dintâi, precedat de un grup de lictori. Apoi intră Claudius, care exercitase prerogativele luna trecută, urmat de alt grup de lictori, purtând fasciile.

În momentul apariției consulilor pe platforma oppidum-ului, spectatorii se ridicară în picioare cu toții ca un singur om, în semn de respect față de organele puterii supreme ale republicii.

Imediat după aceea divertismentul oferit de elevii școlilor de gladiatori se încheie și gladiatorii care urmau să se înfrunte în lupte nu mai așteptau decât un semnal pentru a defila prin fața conducătorilor republicii, conform tradiției. Privirile erau ațintite toate spre oppidum, asupra consulilor, care aveau să dea semnalul pentru începerea luptelor. Consulii, la rândul lor, căutau din ochi pe cineva de la care parcă așteptau și ei să primescă încuviințarea de a da semnalul. Într-adevăr, ei așteptau sosirea lui Lucius

Cornelius Sulla, care, deși renunțase la titlul de dictator, continua totuși să fie deținătorul puterii supreme la Roma.

Deodată se auziră din nou aplauze, la început slabe și răzlețe, apoi din ce în ce mai puternice și mai însuflețite. Toate privirile se întoarseră spre Porțile Triumfale, prin care, în acea clipă, își făcea intrarea, însoțit de numeroși senatori, prieteni și clienți, Lucius Cornelius Sulla.

Acest ilustru personaj era acum în vârstă de cincizeci și nouă de ani. Deși destul de înalt, bine făcut și robust, pășea încet și fără vlagă, ca un om sleit de puteri. Slăbiciunea lui era consecința vieții de desfrâu și de orgii pe care o dusesese totdeauna și pe care o ducea și acum mai mult decât oricând. Însă cauza principală care îi sleia puterile era o boală cumplită, fără leac, care pusese stăpânire pe întreaga-i ființă, săpând pe chipul lui semnele unei bătrâneți timpurii și chinuite.

Fața lui Sulla era respingătoare, dar nu pentru că trăsăturile ei ar fi fost urâte. Dimpotrivă, avea trăsături plăcute și proporționale; luate împreună, fruntea înaltă, nasul proeminent, gura mare, ca de leu, și buzele energice îl făceau aproape frumos. Părul roșcat și des îi încadra fața luminată de doi ochi albaștri-cenușii, adânci, pătrunzători și vii, care aveau când scânteieri de vultur, când uitătura piezișă și falsă a hienei. Obișnuința de a comanda și setea de sânge se puteau citi în fiecare clipire a ochilor săi cruzi și autoritari.

Portretul lui Sulla, așa cum e schițat mai sus, desigur că nu merita calificativul de respingător. Totuși, datorită unei spuzeli grețoase de culoare roșie-pămîntie, punctată ici-colo cu pete albe, chipul lui era cu adevărat respingător. Cum spusese cândva în batjocură un atenian glumeț, fața lui Sulla arăta ca obrazul stropit cu făină al unui locuitor de prin Mauritania.

Cu aerul unui om sătul de viață, Sulla coborî încet treptele amfiteatrului. Peste albul ca de nea al tunicii de lână, împodobită în partea de jos cu desene brodate cu fir, Sulla nu purta palla sau tradiționala togă albă. Purta purpura roșie-aprinsă a unei hlamide elegante, cu marginile cusute cu fir de aur, prinsă de umărul drept într-o pafta de aur bătută cu pietre prețioase. Ca unul care nu se ferea să-și arate deschis disprețul față de oameni, în general, și față de concetățenii săi, în special, Sulla fusese cel dintâi dintre puținii care pe acea vreme începuseră să îmbrace hlamida grecească.

La auzul aplauzelor mulțimii, Sulla strâmba din buze, schițând un surâs răutăcios și șoptind printre dinți:

— Aplauzați, aplauzați, turmă de dobitoace!

Între timp, consulii dădură semnalul pentru începerea jocurilor. O sută de gladiatori ieșiră din carcere și, încolonați câte doi, porniră să defileze în jurul arenei.

În frunte mergeau un retiar și un mirmilon. Între acești doi gladiatori urma să aibă loc prima luptă din program. Discutau liniștit, deși peste câteva clipe aveau să se bată pe viață și pe moarte. În urma lor veneau nouă lacveatori, înarmați numai cu tridentii și plasele pe care aveau să le arunce asupra celor nouă secutori armați cu scuturi și săbii.

Celor nouă perechi de gladiatori le urmau alte treizeci. Aceștia, treizeci de o parte, treizeci de alta, aveau să se măsoare unii cu alții, realizând în fața spectatorilor, în proporții reduse, o adevărată bătălie.

Erau treizeci de traci și treizeci de samniți, toți tineri, înalți, voinici, izbitor de frumoși și având o impresionantă ținută marțială.

Tracii erau înarmați cu săbii scurte, încovoiate la vârf, și cu scuturi mici, bombate, dreptunghiulare; pe cap purtau coifuri nu prea mari, fără vizieră. Într-un cuvânt, aveau portul de război al poporului căruia aparțineau. În plus, falnicii traci purtau tunici scurte de purpură, iar la coifurile lor fâlfâiau câte două pene negre. La rândul lor, cei treizeci de samniți erau echipați cu armamentul obișnuit al Samnium⁸-ului: săbii scurte, drepte, căști având viziere în față și aripioare pe lături, scuturi mici, pătrate, apărătoare din zale de fier pentru antebrațul drept, care nu era apărat de scut, și, în sfârșit, apărătoare, tot de zale, pentru piciorul stâng. Samniții purtau tunici albastre, iar coifurile le erau împodobite cu două pene albe.

Coloana gladiatorilor o încheiau zece perechi de andabați cu tunici scurte, albe și înarmați numai cu un fel de lame, care semănau mai mult a cuțite decât a săbii. Andabații purtau pe cap coifuri cu vizierele lăsate și imobilizate în această poziție, neavând pentru vedere decât două orificii foarte mici, așezate neregulat. Acești douăzeci de nenorociți erau condamnați să se bată orbește, căutându-se unii pe alții ca la baba-oarba și stârnind râsul și veselia spectatorilor, până când anumiți slujitori ai cercului - lorarii - aveau să-i împingă pe unii asupra altora și să-i întărite cu răngi de fier înroșite în foc, pentru a se omorî unii pe alții.

Cei o sută de gladiatori făceau înconjurul arenei în aplauzele și strigătele spectatorilor. Potrivit poruncii lanistului Actianus, când ajunseră în dreptul locului unde ședea Sulla, gladiatorii ridicară capetele și strigară în cor:

⁸ regiunea muntoasă a Apeninilor.

— *Ave, dictator!*

După ce măsură gladiatorii cu privirea de expert a învingătorului încercat în numeroase bătălii, Sulla exclamă, adresându-se celor care-l înconjurau:

— Nu-s răi, nu-s răi! Tinerii ăștia îndrăzneți și puternici făgăduiesc pare-se un spectacol frumos. Vai de Actianus dacă spectacolul va fi sub așteptări! Două sute de mii de sesterti mi-a luat, pungașul, pentru aceste cincizeci de perechi de gladiatori.

Coloana gladiatorilor termină de făcut ocolul arenei și, după ce salută pe consuli, se întoarse în carcere. În arenă scânteietoare ca argintul rămăseră față în față numai doi oameni - mirmilonul și retiarul.

Se făcu o liniște adâncă și toate privirile se ațintiră asupra celor doi gladiatori gata de luptă.

Mirmilonul era un tânăr frumos, blond, înalt, ager și puternic, originar din Galia. Purta un coif împodobit cu un pește de argint. Într-o mână ținea un scut mic, iar în cealaltă - o sabie scurtă și lată. Retiarul, îmbrăcat într-o tunică simplă, albastră, înarmat cu un trident și cu o plasă, se oprise la vreo douăzeci de pași de mirmilon și părea că chibzuiește cum să-l prindă mai bine în plasă.

Mirmilonul luase poziție cu piciorul stâng înainte, aplecat cu toată greutatea corpului pe genunchii ușor îndoiiți. Ținea sabia în jos, paralel cu soldul drept, și aștepta atacul retiarului.

Deodată, făcând o săritură uriașă spre mirmilon, cu iuțeala fulgerului, retiarul aruncă asupra lui plasă de la o distanță de numai câțiva pași. Mirmilonul sări repede în lături, spre dreapta, și, aplecându-se până la pământ, izbuti să evite plasa, apoi se năpusti asupra retiarului. Acesta, văzând că a dat greș, o rupse la fugă. Mirmilonul, după el. Retiarul însă, mult mai iute și mai sprinten, făcu ocolul întregii arene, ajunse la locul unde-i căzuse plasă și o ridică. În momentul în care apucă plasa, mirmilonul aproape că-l ajunsese. În clipa în care mirmilonul se aruncă asupra lui, retiarul făcu o întoarcere bruscă și aruncă peste el plasa.

Mirmilonul reuși din nou să scape, aruncându-se cu fața la pământ. Se ridică însă dintr-o săritură, și vârful tridentului, cu care retiarul voia tocmai să-l izbească, nu atinse decât scutul.

Din nou retiarul o luă la fugă, însoțit de murmurele de nemulțumire ale mulțimii, care era revoltată că retiarul îndrăznise să apară în arenă fără a ști să mânuiască plasa cum se cuvine.

De astă dată, mirmilonul în loc să se ia după retiar, porni să-și întâmpine adversarul în direcția opusă și se opri la câțiva pași de plasă. Observând manevra mirmilonului, retiarul se întoarse din drum, ținându-se tot timpul

pe lângă spina, zidul din mijlocul arenei. În dreptul Porților Triumfale sări peste spina și se trezi în cealaltă jumătate a cercului, foarte aproape de plasă. Mirmilonul, care îl aștepta, se aruncă asupra lui.

Mii de glasuri răcneau:

— Lovește-!... Lovește-! Ucide-l pe retiar!... Ucide-l pe mototolul ăsta!... Ucide-l pe fricosul ăsta!... Taie-l... Junghie-!... Trimite-l să prindă broaște pe malurile Aheronului.

Încurajat de strigătele mulțimii, mirmilonul îl atacă pe retiar tot mai vârtos. Alb ca varul, acesta încerca să-și țină adversarul la distanță, agitând tridentul și, în același timp, dădea roată mirmilonului, încercând în fel și chip să pună mâna pe plasă. Pe neașteptate, mirmilonul dădu la o parte tridentul cu o lovitură de scut și se apropie de retiar. Era gata să-i înfigă sabia în piept, când brusc, acesta, lăsând tridentul să cadă pe scutul adversarului, se repezi cu toată iuțeala spre plasă, nu destul de repede însă ca să evite tăișul săbiei; deși rănit la umărul stâng, din care țâșnea cu putere un șuvoi de sânge, retiarul se îndepărtă, fugind cu plasa în mână. După vreo treizeci de pași, se întoarse către adversar și strigă cu glas tare:

— Rana-i ușoară! O nimica toată!... Și peste o clipă încep să cânte: Vîno-ncoace, vin', galul meu, frumosul meu, că eu nu pe tine te vreau, ci la peștele tău poftesc, peștele tău îl râvnesc!... Vîno, vîno-ncoa', frumosul meu gal!...

Cântecul stârni o explozie de hohote de râs: retiarul reușise să-și recâștige simpatia spectatorilor. Un puternic ropot de aplauze izbucni în semn de simpatie. Dezarmat, rănit și cu sângele curgând șiroaie, retiarul găsisese putere să mai glumească și să râdă.

Înfuriat la culme că adversarul îl lua peste picior, mirmilonul se năpusti asupra lui ca turbat. Bătând în retragere în salturi, și ferindu-se cu îndemănare de lovituri, retiarul îi striga:

— Vîno încoace, galule! Am să-i trimit deseară un pește prăjit bunului Charon⁹!

Această nouă ironie, care fu pe placul mulțimii, provocă un nou atac din partea mirmilonului. De astă dată, retiarul aruncă plasa cu atâta dibăcie, încât

⁹ În mitologia greacă, *Charon* este luntrașul lui Hades. El îi trecea pe cei proaspăt morți peste râul Acheron dacă își puteau plăti călătoria. În Grecia antică, cadavrelor le era adesea pusă o monedă sub limbă pentru a putea plăti luntrașului *Charon*. Cei care nu puteau plăti aveau de pribegit o sută de ani pe malurile râului Acheron.

mirmilonul se trezi complet prins în ochiurile ei. Mulțimea începu să aplaude cu frenezie.

Mirmilonul se zbătea, făcând eforturi supraomenești să scape din plasă. Se încurca însă tot mai rău în ea, provocând risul zgomotos al spectatorilor. Profitând de imobilizarea adversarului, retiarul dădu o fugă până la locul unde lăsase să-i cadă tridentul. Ajunse într-o clipită, ridică tridentul și, întorcându-se în pas alergător spre mirmilon, strigă:

— O să capete un pește Charon!... Charon o să capete un pește!...

Dar când să ajungă în fața adversarului, acesta, cu o efortare herculeană a brațelor sale atletice, izbuti să rupă plasa. Ea continua să-i învâluie picioarele și nu-i îngăduia să se miște din loc; mâinile însă îi erau libere și putea să se apere de atacul retiarului.

Aplauzele izbucniră din nou. Mulțimea urmărea încordată toate mișcările și stratagemele celor doi adversari. Rezultatul duelului lor atârna acum de cele mai mici amănunte; în clipa în care mirmilonul izbutise să rupă plasa, retiarul, încordându-și toate puterile, îi aplică o lovitură zdravănă cu tridentul. Mirmilonul pară lovitura cu scutul, care se făcu țandări. Totuși fu rănit de trident, și din braț sângele țâșni în trei locuri. Aproape în aceeași secundă, mirmilonul apucă tridentul cu mâna stângă și, aruncându-se cu toată greutatea trupului, înfipse până la jumătate lama paloșului în șoldul stâng al retiarului.

Rănit, acesta lăsă tridentul în mâinile adversarului și fugi înroșind arena de sânge. Dar la vreo patruzeci de pași căzu într-un genunchi, apoi se prăbuși pe nisip. Între timp, mirmilonul, care căzuse și el în virtutea inerției propriului său trup în urma loviturii puternice pe care o dăduse, se ridică, își eliberă picioarele din plasă și se năpusti asupra dușmanului căzut.

Aceste ultime clipe ale luptei fură însoțite de aplauze furtunoase, care nu conținea nici când retiarul, sprijinindu-se în cotul mâinii stângi, își întoarse către spectatori fața de o paloare cadaverică. Deși gata să întâmpine moartea cu demnitate și fără frică, se întorsese către spectatori pentru a le cere să-i dăruiască viața, nu pentru că ar fi nădăjduit să se salveze, ci fiindcă așa cerea obiceiul.

Mirmilonul puse piciorul pe trupul adversarului, îi propti sabia în piept și, ridicând capul, începu să-și rotească privirea printre rândurile de spectatori, spre a afla verdictul lor.

Peste nouăzeci de mii de bărbați, femei și copii arătau cu degetul mare al mâinii drepte în jos - semnul morții - iar restul, mai puțin de cincisprezece mii de oameni, mai îndurători, ridicau degetul în sus - semn că doresc să lase viața

gladiatorului învins. Printre cei nouăzeci de mii de oameni care arătau cu degetul în jos erau nenumărate vestale neprihănite și „miloase”, care nu doreau altceva decât să-și satisfacă gustul de a asista la spectacolul agoniei unui nefericit gladiator.

În momentul în care mirmilonul se pregătea să-i străpungă pieptul, retiarul îi smulse sabia din mână și, cu putere, și-o înfipse singur în inimă, până în plasele. În clipa următoare, cu o mișcare iute, mirmilonul trase din rană sabia însângerată, iar retiarul, în chinurile agoniei, se săltă puțin și strigă cu un glas înfricoșător, care nu mai avea nimic omenesc:

— Fiți blestemați!...

Apoi căzu pe spate și muri.

CAPITOLUL II. SPARTACUS ÎN ARENĂ

Mulțimea aplauda frenetic și discuta cele întâmplate, umplând cirul cu larmă a o șuta de mii de glasuri.

Mirmilonul se îndreptă spre carcere, de unde tocmai ieșiseră în acea clipă doi slujitori, deghizați unul ca Pluto, altul ca Mercur, și câțiva lorari, pentru a trage cu eângile cadavrul retiarului și a-l scoate din arenă prin Poarta Morții. Locul unde rămăsese o băltoacă mare de sânge fu presărat cu o pulbere fină și strălucitoare de marmură, adusă în saci mici de la carierele învecinate, de la Tivoli, și acum arena, strălucea din nou în soare ca argintul.

Mulțimea continua să aplaude și făcea să răsunе amfiteatrul de strigătul:

— Trăiască Sulla!

Adresându-se lui Cneus Cornelius Dolabella, care fusese consul cu doi ani în urmă și ședea acum alături de dânsul. Sulla comentă:

— Pe Apolo din Delfi, care mă ocrotește, slugarnic mai e poporul ăsta! Îți închipui oare că mă aplaudă pe mine? Nici gând! Îl aplaudă pe bucătarul meu, care, ieri, le-a gătit mâncăruri alese și din belșug.

— Dar de ce nu ți-ai rezervat loc pe *oppidum*? îl întrebă Cneus Dolabella pe Sulla.

— Nu cumva-ți închipui că un loc pe *oppidum* mi-ar putea aduce mai multă considerație! răspunse Sulla și adăugă apoi: Ei, ce zici? Nu-i așa că-i destul de bună marfă pe care mi-a vândut-o Actianus lanistul?

Titus Aquitius, un senator care ședea și el lângă Sulla, spuse:

— O, cât ești de darnic, cât ești de mare!

Ex-dictatorul, care-și dusesese mâna dreaptă la umărul stâng și se scărpină de zor ca să-și potolească mâncărimea provocată de nesuferita boală de piele care-l chinuia, exclamă:

— Trăsnească-i fulgerul lui Jupiter până la unul pe ticăloșii de lingușitori! O clipă mai târziu adăugă: Am renunțat la dictatură, m-am întors la viața privată și voi tot nu vreți să vedeți în mine altceva decât un stăpân. Netrebnici! Altfel decât în robie nici nu puteți trăi.

Un patrician din suita lui Sulla, care ședea pe aproape, interveni cu îndrăzneală:

— Nu toți oamenii, o, Sulla, sunt născuți pentru robie.

Îndrăznețul nu era altul decât Lucius Sergius Catilina. Număra douăzeci și șapte de ani pe atunci. Era înalt, cu pieptul larg și puternic, cu umeri lați și brațe musculoase. Avea un cap mare, acoperit cu o clăie de păr negru și des; fața - brună, bărbătească și energică, cu partea superioară, de la tâmple în sus, mai dezvoltată. De-a curmezișul frunții late, spre rădăcina nasului, se vedea puternic reliefată o vină totdeauna umflată; ochii lui cenușii-întunecați aveau în permanență o sticlire crudă și înfricoșătoare, iar contractările nervoase ale tuturor mușchilor feței sale autoritare și aspre dezvăluiau observatorului atent cele mai mici frământări ale sufletului.

La data când începe povestirea noastră, Lucius Sergius Catilina își și câștigase o faimă de om cumplit. Violența lui nestăpânita făcea pe toată lumea să tremure. Îl ucisese pe patricianul Gratidianus, care trecea liniștit pe malul Tibrului, pentru că refuzase să-i împrumute pe gaj o sumă mare de bani, de care avea nevoie ca să-și plătească imensele sale datorii, din pricina cărora nu putea obține nici o funcție de stat.

Faptul acesta se întâmplase pe vremea prescripțiilor, adică pe vremea când, în cruzimea lui fără margini, Sulla înecase Roma în sânge. Gratidianus nu numai că nu figura pe listele proscrisilor, dar făcea chiar parte din partidul lui Sulla; era însă extrem de bogat, și averile celor trecuți în listele de proscrisi se confiscau. De aceea, când Catilina îi aduse lui Sulla, care participa la o ședință a Curiei, cadavrul lui Gratidianus și-l aruncă la picioarele dictatorului, declarând că-l ucisese pe patrician pentru că fusese dușmanul lui Sulla și al patriei, acesta nu se arată prea încântat. Lăsă însă că omorul să treacă neobservat, pentru a putea pune mâna pe imensele bogății ale lui Gratidianus.

Într-o zi, la scurt timp după acest omor, Catilina avu cu fratele său un conflict atât de violent, încât ajunseră să încrucișeze săbiile. Sergius Catilina însă, pe lângă că era foarte puternic, era meșter la duel cum nu mai era altul la Roma. El își ucise fratele în acest duel și, moștenindu-i averea, scăpă de

sărăcia în care-l aduseseră risipa, chefurile și desfrâul. Sulla lăsă și fratricidul neobservat, la fel cum făcuse și cu celălalt asasinat; și pentru acest motiv nici chestorii nu s-au mai legat de Catilina.

Acum, Lucius Cornelius Sulla, auzind cuvintele îndrăznețe ale lui Catilina, se întoarse liniștit către el și-l întrebă:

— Ia spune, Catilina, ce crezi: citi cetățeni cutezători ca tine, inimoși, gata și la bune, și la rele, or fi în toată Roma?

— Nu-mi stă în putere, slăvite Sulla - răspuse Catilina - să privesc oamenii și lucrurile de la înălțimea atotputerniciei tale. Mărturisesc însă că dragostea de libertate și ura față de orice fel de tiranie, fie ea exercitată cu mărinimie, fie ascunsă cu fățarnicie, invocând pretextul fericirii patriei, sunt înnăscute în mine. Trebuie să spun că și în perioadele de tulburări interne sau de războaie civile fericirea patriei ar fi mai trainică dacă ar fi condusă de poporul întreg decât de despotismul unuia. Fără să-ți judec acțiunile, eu dezaproab deschis, așa cum am făcut-o întotdeauna, dictatura ta. Cred, și aș vrea să cred, că mai sunt în Roma încă mulți cetățeni gata să înfrunte orice torturi, numai să nu încapă iarăși sub dictatura unui singur om, mai ales dacă dictatorul nu va fi Lucius Cornelius Sulla și nu va avea capul încununat, ca al tău, cu laurii gloriei câștigate în sute de bătălii.

— Dacă e așa - ripostă Sulla, senin, dar cu un surâs ironic pe buze - ce mai aștepți? De ce nu mă chemi la judecată în fața poporului liber? Am renunțat la dictatură. De ce nu m-a acuzat nimeni? De ce nu s-au depus plângeri împotriva mea? De ce n-ai venit să-mi ceri socoteală pentru faptele mele?

— Pentru a evita noi măceluri și războaie civile ca acelea care timp de zece ani au zguduit Roma... Să nu mai vorbim însă despre asta, pentru că n-am de gând să te acuz: se prea poate să fi comis greșeli mari, dar tot tu ai săvârșit și atâtea fapte glorioase, a căror amintire tulbură, zi și noapte, sufletul meu, care, la fel cu al tău, e însetat de glorie și putere. Spune-mi, nu ți se pare și ție oare că în vinele poporului nostru mai curge încă sângele marilor noștri strămoși, iubitori de libertate? Adu-ți aminte, totuși, că acum câteva luni, când, în fața Senatului adunat în Curie, ai renunțat de bună voie la puterea dictatorială și ai concediat garda de lictori, pornind spre casă urmat de prietenii tăi, s-a găsit un tânăr cetățean care, tocmai în acea zi, a cutezat să te apostrofeze, muștrându-te că ai răpit libertatea Romei, că ai dezlănțuit măcelurile și jafurile în cetate și că te-ai făcut tiranul ei. Recunoaște, Sulla, că, pentru ca să îndrăznească cineva să facă un lucru ca acesta, trebuie să aibă un caracter de oțel; acel tânăr risca să plătească cu viața cuvintele sale. Ai fost mărinimos cu el, nu spun asta pentru a te linguși, căci Catilina nu lingușește

pe nimeni, nici chiar pe marele și atotputernicul Jupiter. Ai fost mărinimos și nu i-ai făcut nimic, dar trebuie să fii de acord cu mine că însuși faptul că s-a găsit un tânăr plebeu, un necunoscut - rău îmi pare că nu-i știu numele - în stare să facă un act ca acesta, poate îndreptăți și întări credința în salvarea patriei și a republicii.

— Da, recunosc, a fost un act de curaj. Am admirat întotdeauna curajul și i-am iubit pe viteji, și numai de dragul curajului pe care l-a dovedit acest tânăr n-am vrut să mă răzbun pentru jignirile ce mi le-a adus și am trecut cu vederea injuriile și ocările lui. Știi însă, Catilina, ce consecințe vor avea atitudinea și cuvintele acestui tânăr?

— Ce consecințe? îl iscodi Sergius Catilina, cu privirea curioasă și cercetătoare ațintită asupra norocosului dictator.

— De aci înainte - îl lămuri Sulla - cine va reuși să pună mâna pe putere în republică, nu va mai renunța la ea de bună voie.

Catilina chibzui o clipă, cu capul plecat. Apoi, ridicând privirea, întrebă cu vioiciune:

— Oare crezi că se va mai găsi cineva care să poată sau care să vrea să ia puterea supremă?

— Bine, bine - spuse Sulla, surâzând ironic, și arătând cu un gest spre rândurile de bănci ale amfiteatrului arhiplin de oameni, adăugă: Iată mulțimea de sclavi. S-or găsi și stăpâni!

Convorbirea aceasta se desfășurase în mijlocul nesfârșitelor ropote de aplauze ale mulțimii, care urmărise palpitând lupta scurtă și sângeroasă dintre lacveatori și secutori, luptă ce se încheiase cu șapte lacveatori și cinci secutori morți. Răniți și într-o stare jalnică, cei șase supraviețuitori se înapoiau acum la carcere însoțiți de aplauzele frenetice ale poporului.

În timp ce lorarii târau afară din arenă cele douăsprezece cadavre și ștergeau urmele de sânge, Valeria Mesalina, care din când în când aruncase câte o privire spre Sulla, se ridică de la locul ei, nu prea depărtat de al lui, și, apropiindu-se pe la spate de dictator, îi smulse un fir de lină din hlamidă. Surprins, Sulla întoarse capul, măsurând-o cu ochii lui scânteietori de fiară. Valeria îl atinse ușor în treacăt și, cu zâmbet fermecător, îi spuse:

— Nu interpreta greșit gestul meu, o Sulla! Am luat acest fir ca să mă împărtășesc și eu din norocul tău!

După ce se înclină respectuos, ducând mâna la buze potrivit obiceiului, Valeria se întoarse la locul ei. Sulla, măgulit de cuvintele-i amabile, îi răspunse cu o plecăciune curtenitoare și cu o privire lungă, străduindu-se să dea ochilor săi o expresie blândă.

- Cine este? îl întrebă Sulla pe Dolabella.
- Valeria - răspunse acesta - fiica lui Mesala.
- A! exclamă Sulla. Sora lui Quintus Hortensius?
- Da, chiar ea.

Și Sulla întoarse din nou capul spre Valeria, care-l privea cu ochi de îndrăgostită.

Hortensius, fratele Valeriei, se ridică de la locul său, îndreptându-se spre cel ocupat de Marcus Crassus, un patrician foarte bogat, a cărui zgârcenie și ambiție erau vestite și care, în ciuda naturii lor contradictorii, se îmbinau la el în mod armonios.

Nu departe de Marcus Crassus ședea o tânără de o rară frumusețe. După croiala veșmintelor, se vedea că Euthybida - acesta fiind numele tinerei - era originară din Grecia Înaltă, zveltă și mlădioasă, avea o talie atât de delicată, încât ai fi putut s-o cuprinzi între degetele celor două mâini. Capul său era fermecător: pielea albă ca alabastrul, ușor îmbujorată în obraji; o frunte splendidă, încadrată de un păr roșcat, frumos inelat; ochi mari și alungiți ca niște migdale, cu pupilele de culoarea mării și cu scânteieri care exercitau o atracție irezistibilă și stârneau patimi. Expresia de impertinență a chipului era accentuată de nasul ei mic, frumos conturat și puțin în vânt.

În clipa când Hortensius ajunse lângă el, Marcus Crassus era cu totul pierdut în contemplarea acestui chip fermecător. Euthybida tocmai căsca plictisită cu toată gura ei micuță, în timp ce cu mâna dreaptă mângâia steaua de safir ce-i atârna pe piept.

Crassus avea treizeci și doi de ani. Era de statură relativ înaltă, de constituție robustă, dar predispus la obezitate. Avea o ceafă groasă ca de taur, pe care era așezat un cap destul de mare, dar proporționat cu corpul. Fața lui, de un arămiu gălbui, era totuși cam uscățivă. Avea trăsături bărbătești, tipic romane: nasul acvilin, bărbia foarte proeminentă. Ochii lui cenușii-gălbui când străluceau cu o extraordinară vioiciune, când deveneau ficși și incolori, de parcă s-ar fi stins.

Originea-i nobilă, remarcabilul talent oratoric, bogăția imensă, precum și purtarea lui prietenoasă și plină de tact îi asiguraseră nu numai popularitate, ci și glorie și influență. Încă înainte de data de la care pornește povestirea noastră, Crassus luptase în repetate rânduri, vitejește, de partea lui Sulla, în războaiele civile, și ocupase diferite demnități în stat.

Hortensius îl trezi din visare:

— Bună ziua, Marcus Crassus! Precum văd, ești adâncit în contemplarea stelelor.

— Pe Hercule, ai ghicit! Mărturisi Crassus. Această...

— Care?

— Grecoaica asta frumoasă... uite-o colo, cu două rânduri mai sus...

— A! O văd... E Euthybidă.

— Euthybidă? Ce înseamnă asta, ce vrei să spui cu asta?

— E numele ei... E într-adevăr grecoaică... și curtezană... – răspunse

Hortensius, așezându-se lângă Crassus.

— Curtezană?!... Seamănă mai curând a zeiță!... O adevărată Venera... Jur pe Hercule că nici nu pot să-mi închipui o întruchipare mai perfectă a frumuseții! Dar unde locuiește?

— Pe Via Sacră... nu departe de templul lui Ianus.

Când trâmbițele dădură semnalul pentru începerea luptei dintre cei treizeci de traci și treizeci de samniți, Crassus și Hortensius vorbeau despre Euthybidă, iar Sulla, care de câteva luni devenise pentru a patra oară văduv, prin moartea Ceciliei Metella, era pe de-a-ntregul absorbit de viziunea idilică a unui roman de dragoste cu frumoasa Valeria.

Conversațiile și zgomotele încetară. Toate privirile se ațintiră asupra luptătorilor.

Prima ciocnire între cele două tabere fu crâncenă. În liniștea adâncă ce domnea în circ, zăngănitul metalic al scuturilor și săbiilor răsuna asurzitor. Pene și bucăți de coifuri și de scuturi sfărâmate zburau prin arenă. Înverșunați, gladiatorii se încolțeau gâfâind, lovindu-se cu furie unii pe alții.

După nici cinci minute, sângele curgea șiroaie: trei gladiatori răniți mortal își dădeau sfârșitul întinși în pulberea arenei, călcați în picioare de ceilalți luptători. Încordarea cu care spectatorii urmăreau sângeroasele peripeții ale acestei lupte era aproape de neînchipuit. Din numărul total al spectatorilor, cel puțin optzeci de mii făcuseră prinsori, pe măsura mijloacelor lor: unii pe zece sesterți, unii pe douăzeci, alții pe cincizeci de talanți. Unii puseseră rămășag că vor învinge tracii cu tunicile purpurii, alții că vor câștiga samniții cu tunicile albastre.

Pe măsură ce rândurile gladiatorilor se răreau, aplauzele, chiotele și strigătele de încurajare ale spectatorilor se înteteau.

După un ceas, bătălia era pe sfârșite. Cincizeci de gladiatori înroșiseră arena cu sângele lor și gemeau sfâșietor, zbătându-se în spasmele morții.

Acei dintre spectatori care pariaseră pe samniți se și simțeau siguri de victorie. Nu mai rămăseseră în luptă decât trei traci, față de șapte samniți și, pe deasupra, cei trei traci erau înconjurați și amenințați din toate părțile.

Așezați spate în spate, formând un triunghi defensiv, cei trei țineau piept cu îndărătnicie superiorității numerice a adversarului.

Unul din cei trei traci era Spartacus. Statura lui athletică, uimitoarea forță a mușchilor, armonia neîntrecută a tuturor părților trupului, precum și puterea lui de luptă impetuoasă, de neostoit, atrăgeau ca un magnet atenția spectatorilor. Întrucât pe vremea aceea forța fizică și energia erau socotite drept calitățile cele mai de preț ale omului, era firesc ca aceste însușiri să-l scoată pe Spartacus din rândul oamenilor obișnuși. În plus, el posedă o cultură deosebită, fiind înzestrat cu o inteligență superioară și având un caracter și un suflet mare.

Spartacus avea pe atunci cam treizeci de ani. Era blond, cu părul lung, și purta o barbă deasă, care îi încadra chipul bărbătesc, cu trăsături frumoase și regulate. Când era liniștit, ochii lui mari, albaștri, strălucitori, plini de viață și căldură, imprimau feței sale o expresie de bunătate și blândețe. Acum însă, în toiul luptei, fiind mânios, avea o înfățișare feroasă și ochii lui scăpărau fulgere.

Era născut în Tracia, în munții Rodope. Când romanii îi cotropiseră țara, luptase împotriva lor, dar căzuse prizonier. După un timp fusese primit în armata romană, în semn de prețuire pentru puterea și vitejia sa. Făcu dovada unui curaj fără seamăn. În războiul împotriva lui Mitridate se distinse într-un asemenea chip, încât a fost înălțat decan, adică mai mare peste un grup de zece oameni, și, pe deasupra, răsplătit și cu distincția de onoare - cunună de cetățean. Când însă romanii reîncepură războiul împotriva tracilor, Spartacus dezertă și ridică armele pentru a-și apăra patria împotriva lor. Rănit și luat prizonier de romani pentru a doua oară, în loc să fie osândit la moarte, după cum s-ar fi convenit, Spartacus fu condamnat să devină gladiator și vândut unui lanist, de la care, ceva mai târziu, fusese cumpărat de Actianus.

Trecuseră doi ani de când Spartacus era gladiator. Cutreierase aproape toate orașele Italiei cu primul lanist, susținând peste o sută de lupte, fără să fi suferit vreodată o rană mai grea. Se dovedise superior tuturor gladiatorilor care îi fuseseră opuși, oricât de puternici și de viteji ar fi fost, și ieșise învingător în toate luptele, creându-și prin victoriile repurtate în toate amfiteatrele și circurile Italiei o faimă răsunătoare.

Actianus plătise pentru el un preț considerabil - douăsprezece mii de sesterți. Deși Spartacus îi aparținea de șase luni, nu-l lăsase încă niciodată să lupte în amfiteatrele Romei, fie pentru că prețuia foarte mult serviciile lui ca profesor de scrimă, luptă și gimnastică pentru școala să de gladiatori, fie

pentru că îl costase prea mult pentru a-i risca viața în lupte, în schimbul unui preț care, în caz că ar fi fost ucis, n-ar fi compensat pagubă.

În acea zi, Actianus se hotărâse pentru prima oară să-l arunce pe Spartacus în arenă într-o luptă sângeroasă numai fiindcă de data asta, pentru cei o sută de gladiatori desemnați să lupte, Sulla îi număraseră, în dărnicia lui, frumoasa sumă de două sute de mii de sesterți, și această sumă nu numai că îi acoperea cheltuiala făcută cu Spartacus, dar îi mai lăsa și câștig chiar dacă acesta ar fi fost răpus în luptă.

Rezemat de ușa unei carcere, Actianus urmărea totuși, palid și încordat, ultimele momente ale luptei. Dacă cineva l-ar fi privit cu atenție, ar fi observat cum tremură pentru soarta lui Spartacus. Urmărea cu extremă înfrigurare fiecare lovitură dată sau parată de Spartacus fiindcă, la fel ca și gladiatorii cărora poporul le dăruia viața, luptătorii care supraviețuiau redeveneau proprietatea lanistului.

Miile de spectatori care puseseră rămășag pe samniți urlau:

— Mai cu nădejde, mai cu foc, hai, samniților!

— Loviți-i, tocați-i pe barbarii ăștia trei! îi îndemneau alții.

Unii spectatori, care aveau numele gladiatorilor scrise pe tăblițe cerate, strigau:

— Izbește, Nebuliane!

— Nu te lăsa, Crixos!

— Doboară-i, doboară-i, Porfirius!

La fel de zgomotoase erau și exclamațiile celor ce țineau partea tracilor. Deși Spartacus nu mai avea decât șanse foarte mici, ei totuși mai nădăjdau în izbânda lui. Tocmai în momentul acela, Spartacus, care era încă neatins, cu casca și cu scutul întregi, izbuti să străpungă pe unul din cei șapte samniți care-l încolțea. Tunete de aplauze, urmate de mii de exclamații puternice, izbucniră în circ:

— Mai cu curaj, Spartacus!

— Bravo, Spartacus!

— Trăiască Spartacus!

Ceilalți doi traci erau greu răniți, de-abia loveau și se apărau slab, pentru că erau sleiți de puteri.

Agitându-și cu iuțeala fulgerului sabia scurtă cu care trebuia să pareze în același timp loviturile tuturor săbiilor samniților care-l atacau strâns uniți, Spartacus le strigă:

— Apărați-mi spatele! Apărați-mi spatele... încă o clipă... și o să învingem!

Glasul îi era întretăiat de un găfâit puternic, broboane mari de sudoare i se prelingeau pe fața palidă, iar ochii lui scânteietori ardeau de setea victoriei, de mânie și deznădejde.

Puțin după aceasta, un alt samnit - primind o lovitură mortală în pântec, se rostogoli nu departe de Spartacus, înroșind arena cu sângele său; în agonia sa, răcnea sălbatic, înjura și blestema îngrozitor. În aceeași clipă, unul din cei doi traci care apărau spatele lui Spartacus se prăbuși cu țeasta sfărâmată.

Chiotele și strigătele de încurajare, larma din circ deveniră asurzitoare. Privirile fiecărui spectator erau ațintite asupra luptătorilor. Lucius Sergius Catilina, care pusese rămășag că vor învinge tracii, era împietrit de emoție și nu mai vedea nimic afară de luptă din arenă. Ochii lui urmăreau sabia lui Spartacus ca și cum însăși viața sa ar fi atârnat de sabia acestuia.

Unui al treilea samnit, Spartacus îi tăie carotida, exact în clipa când și ultimul trac care mai luptă alături de el cădea străpuns de lovituri, fără să scoată măcar un geamăt.

Ca un muget puternic, o rumoare străbătu întregul cerc, apoi se stinse într-o liniște adâncă, atât de adâncă, încât se putea auzi limpede respirația grea și neregulată a gladiatorilor. Emoția spectatorilor ajunsese la paroxism; nici dac-ar fi fost în joc soarta Romei, încordarea n-ar fi putut fi mai mare.

Datorită îndemânării și măiestriei sale la scrimă, în această îndelungată luptă, care durase mai bine de un ceas, Spartacus se alesese numai cu trei răni superficiale, mai exact cu trei zgârieturi. Acum se afla singur, în fața a patru adversari puternici, care, deși răniți și sângerânzi, erau de temut tocmai pentru că erau patru.

Când îl văzuse prăbușindu-se și pe ultimul său tovarăș, Spartacus, în ciuda vitejiei și puterii sale, se socotise pierdut.

Dar deodată privirea i se luminează: îi venise în minte gândul de a aplica vechea stratagemă folosită de Horațiu împotriva burlașilor.

Se puse pe fugă, cu samniții după el. Nu făcu nici cincizeci de pași, că se întoarse brusc și, năpustindu-se asupra celui mai apropiat samnit, îi înfipse paloșul încovoiat în piept. Samnitul se clătină, întinzând și agitând brațele în lături, de parc-ar fi căutat sprijin, apoi se prăvăli. Între timp, ajungându-l al doilea samnit, Spartacus pară cu scutul o lovitură de sabie, apoi îl răpuse pe loc. Spectatorii, acum aproape toți de partea tracului, izbucniră în strigăte de admirație.

Al treilea samnit, care era o rană din cap până în picioare, se apropie și el. Socotind că nu e nevoie să întrebuițeze sabia și nevrând, se vede, să-l omoare, Spartacus îl izbi doar cu scutul în cap. Amețit de lovitură, samnitul se

răsuci de două ori pe loc și căzu grămadă. Ultimul dintre samniți, deși cu puterile sleite, se grăbi să-i vină într-ajutor. Spartacus îl atacă furtunos, însă, vrând să-l cruțe, se mulțumi să-l dezarmeze din câteva lovituri. Apoi îl înșfacă și-l trânti la pământ, șoptindu-i la ureche:

— Țin-te bine, Crixos, sper să te scap!

Apoi, cu un picior pe pieptul lui Crixos și cu genunchiul pe pieptul celui alt samnit, care zăcea încă amețit, Spartacus așteptă hotărârea poporului.

Ca un bubuit de tunet izbucniră unanime și prelungi aplauze asurzitoare; apoi aproape toți spectatorii făcură semn cu degetul arătător și mijlociu că dăruiesc viața celor doi samniți.

— Ce om puternic! exclamă Catilina către Sulla, cu fruntea acoperită de sudoare. Ce om puternic! Trebuia să se nască roman!

Între timp se ridicară sute de voci, care strigau:

— Libertate viteazului Spartacus!

Ochii gladiatorului scânteiau. Deveni și mai palid și își duse mâna la inimă, ca și cum ar fi vrut să-i stăpânească bătăile nebunești.

— Libertate, libertate! repetau mii de glasuri.

— Libertate - șopti cu glas stins gladiatorul - libertate!... O, zei ai Olimpului, nu îngăduiți ca aceasta să fie numai un vis!

Și simți cum i se umezesc genele de lacrimi.

— A dezertat din legiunile noastre! răsună un glas puternic. Nu se cade să eliberăm un dezertor!

Mulți dintre spectatorii care-și pierduseră rămășagurile din pricina vitejiei lui Spartacus strigară și ei cu răutate:

— Nu, nu se cade, e dezertor!

Fața tracului se contractă înfricoșător și se întoarse în direcția de unde pornise primul strigăt de imputare împotriva lui. Cu ochii fulgerând de mânie, îl căuta pe cel care strigase.

Între timp, mii de glasuri scandau:

— Li-ber-ta-te, li-ber-ta-te, li-ber-ta-te lui Spartacus!

Sentimentele care-l frământau pe nefericitul gladiator nu pot fi descrise. Se hotăra pentru el ceva mai grav decât însăși viața, și pe fața lui palidă se citea o imensă tulburare. Tresăririle mușchilor feței și scăpărările ochilor oglindeau limpede lupta dintre nădejde și deznădejde. Omul acesta, care se luase la trântă cu moartea un ceas și jumătate, înfruntând singur patru adversari deodată fără a trăda cel mai mic semn de teamă, simțea acum că i se moaie genunchii și, ca să nu cadă în nesimțire în mijlocul cercului, se

sprijinea de umărul unuia dintre lorarii care veniseră să curețe arena de cadavre.

— Li-ber-ta-te, li-ber-ta-te!... continua să scandeze mulțimea.

— Într-adevăr, e vrednic să fie liber - șopti Catilina la urechea lui Sulla.

— Și va fi demn de libertate! exclamă Valeria, pe care în clipa aceea Sulla o admira fascinat.

— Bine, fie - se învoi Sulla, uitându-se întrebător în ochii Valeriei, care, duioși, drăgăstoși și plini de compătimire, implorau grațierea gladiatorului. Bine... Așa să fie!...

Sulla înclină apoi capul în semn de aprobare. În aplauzele zgomotoase ale spectatorilor, Spartacus își redobândise libertatea.

— Ești un om liber - îi spuse lorarul lui Spartacus. Sulla ți-a dăruit libertatea.

Spartacus nu răspunse și rămase nemișcat. Ținea ochii închiși și nu voia să-i deschidă, de teamă că nu cumva, deschizându-i, să se destrame visul pe care și-l făurise atâta amar de vreme și care, acum, nu-i venea să creadă că se împlinise.

— M-ai ruinat cu vitejia ta, păcătosule! Murmură un glas lângă urechea gladiatorului.

La auzul acestor cuvinte, Spartacus se trezi. În fața lui stătea lanistul Actianus. El se grăbise să pătrundă în arenă împreună cu lorarii, ca să-l felicite pe Spartacus, crezând că acesta avea să rămână proprietatea lui. Acum însă îl blestema pentru vitejia lui. Îl usturau cele douăsprezece mii de sestertii plătiți pentru Spartacus, pe care acum îi pierduse din cauza mărinimiei poporului și a clemenței lui Sulla, care, după părerea lui, erau prostești și nelalocul lor.

Explozia de ciudă a lui Actianus îl convinse pe Spartacus că nu visa. Se îndreptă de spate în toată măreția staturii lui gigantice și, după ce se înclină întâi către Sulla, apoi către popor, părăsi arena însoțit de un nou ropot de aplauze.

— Nu, nu încape îndoială că nu zeii au creat toate lucrurile - spuse în clipa aceea Titus Lucretius Carus, reluând firul convorbirii începute cu micul Cassius și cu tânărul Caius Memmius Gemellus, prietenul său cel mai bun, căruia mai târziu avea să-i dedice poemul său „*De rerum natura*”, conceput încă de pe vremea aceea.

— Dar atunci cine a făcut lumea? întrebă Cassius.

— Mișcarea continuă a materiei și îmbinarea corpurilor moleculare invizibile. Ah! Vezi ivindu-se pe pământ și pe cer o mulțime de corpuri, și tu,

nepricepând cauzele ascunse care le produc, socotești că sunt făcute de zei. Nimeni nu poate și niciodată nu va putea să producă ceva din nimic.

— Dar cum rămâne atunci cu Jupiter, Junona, Saturn?, întrebă Cassius mirat.

— Aceștia nu sunt decât plăsmuiri ale ignoranței și fricii care îi stăpânește pe muritori. Am să-ți împărtășesc, dragul meu copil, singura știință adevărată, știința marelui Epicur, care a cutezat să pătrundă cele mai ascunse taine ale naturii, dezvăluind astfel originea și rostul lucrurilor, fără a se teme nici de cerul care bubuie, nici de cutremurele de pământ care îngrozesc lumea întreagă, nici de puterea și mânia pe care închipuirea o atribuie zeilor.

În clipa aceea, educatorul lui Cassius le propuse să părăsească circuitul. Cassius se sculă, urmat de Lucretius și de Memmius. Trecură prin fața locului lui Faustus, fiul lui Sulla. Pompeius Magnus, care ședea cu un rând mai jos, se întorsese către Faustus și discuta cu el plin de blândețe. Cassius se opri din drum și-i spuse lui Faustus:

— Aș vrea, Faustus, să repeți, în fața unui cetățean de vază ca Pompeius Magnus, cuvintele nesocotite pe care le-ai rostit acum trei zile la școală. Mai spune o dată că bine a făcut tatăl tău răpind libertatea romanilor și devenind tiranul patriei noastre. În fața lui Pompeius te-aș bate și mai rău decât te-am bătut acum trei zile, când te-am lovit în obraz cu pumnii, ale căror urme se văd și acum.

În zadar așteptă Cassius un răspuns din partea lui Faustus. În fața uimitorului curaj al băiețandruului, care din dragoste înflăcărată pentru libertate îndrăznise să-l lovească pe el, fiul stăpânitorului Romei, Faustus lăsa capul în jos.

După ce-l salută respectuos pe Pompeius, Cassius se depărtă împreună cu Memmius, cu Lucretius și cu educatorul, părăsind amfiteatrul.

Tot atunci se ridică de la locul său un tânăr ce părea să aibă douăzeci și cinci - douăzeci și șase de ani, care ședea în rândul de deasupra Porților Morții. Avea o înfățișare maiestuoasă care inspira respect, deși fața sa era delicată și bolnăvicioasă.

— Rămâi cu bine, Galeria - spuse el, sărutând mâna unei femei tinere și frumoase.

— Adio, Marcus Tullius - răspunse Galeria. Nu uita că te aștept poimâine la Teatrul lui Apollo; se va reprezenta „Electra” lui Sofocle, și joc și eu.

— Fii încredințată că voi veni!

— Mergi sănătos, Tullius! îi urară mai multe glasuri în cor.

— Cu bine, Cicero - îi spuse, strângându-i mâna, un bărbat chipeș, de vreo cincizeci și cinci de ani, serios, cu gesturi elegante, machiat și parfumat.

— Zeița Talia să te aibă în paza ei, preaicusite Esop - îi răspunse Cicero, strângând și el mâna marelui actor.

Trecând apoi pe lângă un alt bărbat arătos, ce părea să aibă patruzeci de ani și al cărui loc era în apropierea Valeriei, Cicero îi întinse mâna spunând:

— Neasemuite Quintus Roscius, scumpul meu prieten, îți urez ca cele nouă muze să vegheze asupra ta.

Domol și politicos, Cicero, se strecură mai departe prin mulțime. Înzestrat cu o inteligență pătrunzătoare, cu o memorie extraordinară și cu o elocvență înnăscută, deși nu avea decât douăzeci și șase de ani, Cicero își câștigase, prin muncă stăruitoare, pătimașă și dârza, un renume considerabil, atât ca filozof, cât și ca orator și poet.

Străbătând încă vreo câteva rânduri de bănci, el se apropie de Cato și Scipio și începu să discute cu Cato, pentru care nutrea o adâncă simpatie.

— E adevărat ce se spune despre tine? îl întrebă Cicero pe tânărul Cato.

— Da, e adevărat - răspunse băiețandrul. Oare n-am avut dreptate?

— Cum s-a întâmplat însă că?...

— Eram obligat să-i duc pe băieți, cam o dată pe lună, în vizită la locuința lui Sulla - interveni profesorul, pentru a-l lămuri pe Cicero. Doream ca el să-i socotească pe băieți ca pe niște prieteni ai lui și să-i trateze cu bunăvoință și considerație, pentru că nu cumva să-i treacă vreodată prin gând să-i exileze. Asta numai din pricina temerii pe care o inspiră crimele ce se comit zilnic din ordinul lui Sulla. Odată, ieșind de la Sulla și trecând prin Forum, am auzit niște vaiete îngrozitoare venind de sub bolțile închisorii Mamertine...

— Și atunci - îl întrerupse Cato - l-am întreat pe Sarpedon cine țipă. Mi-a răspuns: „Cetățenii uciși din ordinul lui Sulla”. Întrebând pentru ce sunt uciși, Sarpedon mi-a răspuns: „Pentru că iubesc libertatea”.

— Atunci - îi tăie vorba Sarpedon, întrerupându-l la rândul său pe Cato - atunci, acest nebun a strigat în gura mare, în auzul celor din jur, cu o voce înfricoșător de schimbată: „O, de ce nu mi-ai dat o sabie, să-l fi omorât eu înainte de asta pe crudul tiran al patriei!”

— Ceea ce am strigat atunci - spuse Cato, încruntându-se - sunt gata să-i repet și în față tiranului, care, deși îi face pe toți să tremure, pe mine, unul, nu mă sperie. O jur în fața tuturor zeilor Olimpului!

Și peste o clipă, în vreme ce Cicero și Sarpedon își aruncau priviri uimite unul altuia peste capul băietan drului, acesta strigă cu putere:

— O, de-aș putea să îmbrac de pe acum toga de bărbat!...

— Ce-ai face atunci, smintitul? îl întrebă Cicero, dar, răzgândindu-se, adăugă îndată: Ai face mai bine să taci.

— Aș vrea să-l chem în judecată pe Lucius Cornelius Sulla, să-l acuz în fața întregului popor...

— Taci din gură, taci! îl opri Cicero. Vrei să ne pui pe toți în primejdie? Din nenorocire, frica face să înghețe sângele în vinele romanilor și Sulla să fie într-adevăr norocos și atotputernic.

— Decât să-și zică sau să se considere norocos, mai bine s-ar fi străduit să fie drept - șopti Cato.

Apoi, supunându-se rugăminților stăruitoare ale lui Cicero, după ce mai bombăni puțin, se liniști.

Între timp, andabații distrau poporul cu o farsă sângeroasă și înfiorătoare, în care douăzeci de gladiatori nefericiți aveau să-și piardă viața.

Sulla se săturase de spectacol. Preocupat de gândul care de câteva ceasuri pusese stăpânire pe el, se ridică și se îndreptă spre locul unde ședea Valeria. După ce se înclină curtenitor în fața ei, mângâind-o cu o privire insistentă, pe care căuta pe cât putea s-o îndulcească, s-o facă supusă și prietenoasă, Sulla o întrebă:

— Ești liberă, Valeria?

— Bărbatul meu m-a repudiat de câteva luni, dar nu pentru vreo faptă rușinoasă, dimpotrivă...

— Știu! răspunse Sulla, asupra căruia Valeria aruncă privirea prietenoasă a ochilor ei negri, ce radiau căldură și dragoste. *Pe mine* însă - adăugă cu glas scăzut ex-dictatorul, după ce tăcuse o clipă - *pe mine* m-ai putea iubi?

— Din toată inima - răspunse Valeria, surâzându-i tandru, cu ochii plecați.

— Și eu te iubesc, Valeria, și cred că niciodată n-am iubit pe cineva atât de mult - spuse Sulla, cu tremur în glas.

Urmă o scurtă tăcere, după care, sărutând mână frumoasei matroane, fostul dictator al Romei adăugă:

— Peste o lună vei fi soția mea.

Apoi, însoțit de prietenii săi, părăsi cirul.

CAPITOLUL III. TAVERNA VENEREI LIBITINE

Pe una din străzile cele mai periferice, mai strânte și mai murdare ale Esquilinului, aproape de străvechiul zid al cetății, ridicat pe vremea lui Servius Tullius, se afla o tavernă deschisă zi și noapte - și mai ales noaptea - cunoscută sub numele de taverna Venerei Libitine, adică a Venerei Sepulcrale, zeița înmormântărilor și a mormintelor. Se pare că tavernei i se pusese acest nume pentru că era situată între cimitirul destinat vulgului și maidanul pe care se aruncau cadavrele sclavilor și ale calicilor. Pe acest maidan avea să-și sădească, o jumătate de veac mai târziu, bogătașul Mecena vestitele-i grădini, care alimentau oșpețele sale îmbelșugate cu zarzavaturi și fructe minunate, produse de pământul îngrășat cu oasele plebeilor.

Deasupra intrării tavernei era pictată o imagine ce voia s-o reprezinte pe Venera Libitină, dar care semăna mai mult a sperietoare de ciori decât a zeiță a frumuseții. Imaginea fusese pictată de pensulă unui zugrav beat. Noaptea, un felinar legănat de vânt lumina imaginea acestei sărmâne Venere, care, de fapt, nu avea nimic de câștigat dacă era văzută mai bine. Lumina șovăitoare a felinarului era totuși suficientă pentru a atrage atenția trecătorilor asupra crengii uscate înfipite deasupra intrării.

După ce se strecură prin ușa mică și joasă și cobora cele câteva așa-zise trepte, alcătuite din pietre așezate la întâmplare unele peste altele, vizitatorul nimerea într-o încăpere umedă și afumată.

De-a lungul peretelui din dreapta intrării se înălța vatra în care pâlpâia focul și unde, în vase de cositor, se găteau diferitele feluri de mâncare, între care obișnuiții caltaboși din sânge de porc și nelipsitele chiftele, a căror

compoziție nimeni n-ar fi poftit s-o afle. Lutația Chioară, stăpâna acestui local murdar, era cea care gătea.

De-a lungul celorlalți pereți se aflau câteva mese vechi, înconjurate de bănci lungi, necioplite și de scăunașe șchioape.

O ușă, așezată față în față cu intrarea, ducea într-o a doua încăpere, mai mică, dar mai puțin murdară decât cea dintâi. Ca să se distreze, un pictor, nu prea pudic din fire, acoperise pereții acestei încăperi, de sus până jos, cu picturile cele mai obscene.

Aproape de ceasul zorilor, taverna Venerei Libitine era plină de mușterii care vorbeau tare, făcând o larmă asurzitoare, de răsuna nu numai tavernă, ci și strada.

Lutația Chioara și sclava ei, o etiopiană neagră că funinginea, se osteneau din răspuțeri că să-și servească toți mușteriii însetați și flămânzi.

Mușteriii tavernei Venerei Libitine aparțineau păturii celei mai nevoiașe și mai de jos a populației romane.

Printre obișnuiții tavernei Lutației se numărau tâmplari, olari, gropari, atleți de circ, histrioni și bufoni de bâlci, gladiatori, milogi care simulau diverse beteșuguri, cerșetori și femei de moravuri ușoare.

Bancherii, cavalerii și patricienii, firește, nu aveau ce căuta într-o asemenea speluncă. Lutația Chioara nu era însă mofturoasă. Inimioasă din fire, ea socotea că Jupiter pusese soarele pe cer ca să-i lumineze și pe bogați și pe săraci deopotrivă, și că, de vreme ce pentru bogați existau pivnițe cu vinuri, dughene cu de-ale mâncării, ospătării și hanuri luxoase, trebuiau să-și aibă și săracii tavernele lor. Lutația era de asemenea convinsă că quadranții¹⁰ și sesterții săracului nu se deosebeau întru nimic de cei ai vreunui cetățean înstărit sau ai vreunui mândru patrician.

— Ne dai odată chiftelele alea blestemate? Strigă un gladiator bătrân, cu fața și pieptul acoperite de cicatrice.

— Pun prinsoare pe un sesterț că Luvenius i-a adus Lutației niște carne dia care se aruncă drept hrană corbilor pe maidanul Esquilinului. Altfel din ce-ar fi gătit ea chiftelele astea blestemate! exclamă cerșetorul care ședea lângă bătrânul gladiator.

Gluma cerșetorului ce simula o infirmitate de care nu suferea de fel fu urmată de un hohot de râs grosolan. Groparului Luvenius, un om scund, greoi

¹⁰ Quadrans - 1/4 din unitatea monetară as sau sestertius. (n.r.)

și gras, nu i-a fost însă pe plac glumă și îi răspunse cerșetorului, strigând cu glas răgușit:

— Pe cinstea mea de gropar, Lutația, că în chifteaua nemernicului ăstuia de Velenius - acesta era numele cerșetorului - ar fi trebuit să pui carne d-ai-a de care-și leagă el cu ață de piept, ca să înduioșeze cu pretinsele lui răni pe cetățenii slabi din fire și să stoarcă de la ei cât mai mulți bani.

Aceste cuvinte provocară o nouă explozie de râsete.

— Dacă Jupiter n-ar fi atât de leneș și n-ar dormi așa de greu, n-ar fi păcat ca Jupiter să irosească un fulger, să-l facă scrum pe groparul Venerei, sac puturos și fără fund ce e!

— Pe sceptrul cel negru al lui Pluto, mă jur c-o să-ți car niște pumni peste botul tău de barbar, de-o să-ți fac o rană să ai cu adevărat dreptul să cerșești milă oamenilor - ripostă groparul, ridicându-se de pe scaun ca turbat.

— Hai, vin' mai aproape, vin' mai aproape, tâmpitul! se răsti Velenius, sărind și el de la locul lui, cu pumnii strânși, Vin'să te trimit lui Charon.

— Hei, gloabe bătrâne, încetați! interveni Caius Taurivius, un atlet de circ, de statură uriașă. Încetați, ori mă jur pe toți zeii Romei că vă apuc pe amândoi și vă izbesc unul de altul până am să vă fărâm oasele mâncate de viermi și am să vă fac terci!

În acea clipă, din fericire, Lutația și Azur, sclava ei neagră, puseră pe masă două tăvi imense, încărcate cu chiftele fumegânde. Mușteriii se aruncară asupra lor cu o lăcomie turbată.

Între timp, celelalte grupuri de mușteriii discutau subiectul zilei, și anume luptele de gladiatori ce avuseseră loc la circ. Fericirii care asistaseră la aceste jocuri, adică cetățenii liberi, povesteau lucruri extraordinare aceluia care, sclavi fiind, nu aveau dreptul să calce în incinta circului.

Cu toții elogiau cu căldură vitejia și forța lui Spartacus.

— De s-ar fi născut roman - spuse pe un ton de superioritate atletul Caius Taurivius, el fiind roman de origine - ar fi avut tot ce trebuie pentru a deveni erou...

— Păcat că e barbar! exclamă cu dispreț Emilius Varinus, un tânăr frumos, de numai douăzeci de ani, pe fața căruia, ca urmare a vieții destrăbălate, apăruseră încă de pe acum cute și zbârcituri ce-l făceau să pară îmbătrânit de timpuriu.

— E totuși foarte norocos Spartacus ăsta! spuse un bătrân legionar din Africa, cu fruntea brăzdată de o cicatrice lată.

— Da, da, și-a redobândit libertatea, cu toate că e dezertor! Se mai întâmpla și lucruri d-astea nemaivăzute! E-e-e!... Se vede treaba că în clipa aceea Sulla o fi fost tare bine dispus, dacă s-a îndurat să facă o faptă atât de mărinimoasă.

— Să-l fi văzut pe Actianus, lanistul, ce se mai înfuriase! Observă un bătrân gladiator.

— Încă ce rău s-a înfuriat! urlă în gura mare, când a plecat de la circ, că l-au prădat, l-au ruinat, că l-au distrus.

— Și totuși Sulla i-a plătit marfă cu dărnicie.

— Când te gândești - spuse atletul - că, în tinerețe, Sulla a fost destul de sărac. Cunoscut eu un cetățean în casa căruia, bolnav fiind, Sulla a locuit câțiva ani, plătindu-i trei mii de sesterti pe an pentru casă și masă. Mai târziu și-a luat partea leului din pradă făcută în timpul războiului împotriva lui Mitridate, ca și cu prilejul asediului și ocupării Atenei. A venit după asta vremea proscricțiilor și, credeți-mă, au fost omorâți din porunca lui șaptesprezece foști consuli, șapte pretori, șaiszeci de edili și chestori, trei sute de senatori, o mie șase sute de cavaleri și șaptezeci de mii de cetățeni. Și toate bunurile lor au fost confiscate. Credeți dumneavoastră că din toate acestea lui Sulla nu i-a picat nimic?

— Aș vrea să am eu măcar o fărâmiță din câte și-a făcut parte Sulla în perioada proscricțiilor.

— Și cu toate astea - spuse Emilius Varinus, care în noaptea aceea părea înclinat să filozofeze - omul ăsta, care din sărac a devenit mare bogătaș și care dintr-un oarecare a devenit dictatorul Romei, obținând onoruri triumfale, omul ăsta atotputernic, a cărui statuie de aur, purtând inscripția „Cernelius Sulla Felix Imperator”, se înalță în fața Rostrelor, e mistuit de o boală de care nu-l poate vindeca tot aurul lui și nici un leac din lume.

— Așa i se cuvine! strigă un legionar șchiop, care, ca unul ce participase la războaiele din Africa, venera memoria lui Caius Marius. Merită o astfel de boală fiara asta sălbatică, monstrul ăsta cu chip de om! Boala să răzbună sângele celor șase mii de samniți care, din ordinul lui Sulla, au fost strânși la circ și uciși cu săgețile, deși se predaseră cu condiția să li se lase viața. Și când senatorii, adunați în Curia lui Hostilius, au sărit înspăimântați de urletele sfâșietoare ale nenorociților samniți, Sulla le-a spus cu sânge rece: „*Nu vă alarmați, părinți senatori. Continuați ședința. Nu sunt decât câțiva răufăcători, pedepsiți din ordinul meu*”.

— Dar masacrul de la Preneste, unde Sulla a poruncit să fie uciși într-o noapte cei doisprezece mii de nenorociți care locuiau în oraș, fără deosebire

de sex sau vârsta, cu singură excepție a cetățeanului în casa căruia era încartiruit el?

— Ei, băieți - se răsti Lutația de pe banca ei - pare-mi-se că-l defăimați pe Sulla Felix dictatorul. Vă poftesc să vă țineți fleanca. Nu vreau ca-n taverna mea să se aducă vreo jignire numelui celui mai mare cetățean al Romei.

— I-auzi-o! E din partidul lui Sulla. Chioara asta blestemată! exclamă gladiatorul cel bătrân.

— I-ascultă, tu, Mucius - sări îndată Luvenius, groparul - vorbește cuviincios când vorbești de scumpă noastră Lutația!

Deodată se auzi apropiindu-se pe stradă un zvon de glasuri stridente, femeiești. Toate privirile se întoarseră spre ușa speluncii. Cinci femei tinere, sulemenite, cu rochii indecent de scurte și cu umerii goi, își făcură intrarea jucând și chiuind; strigătelor cu care fură întâmpinate, ele le răspunseră cu vorbe grosolane.

Lutația trecuse în cealaltă încăpere, unde, ajutată de sclava ei, așternea o masă ce se arăta a fi îmbelșugată.

— Mă rog, pe cine aștepți astă-seară în spelunca ta ca să-l tratezi cu pisicile astea fripte în loc de iepuri? Întrebă cerșetorul Velenius. Te pomenești că-l aștepți la cină pe Marcus Crassus.

— Nu, n-ai nimerit-o, îl așteaptă pe Pompeius Magnus.

În ușă se ivi în acea clipă un om de statură uriașă, solid, încă frumos, deși începuse să încărunțească.

— Trebonius!...

— Sănătate, Trebonius!...

— Fii binevenit, Trebonius! strigară în cor mai multe glasuri.

Trebonius fusese cândva lanist. Închisese însă de câțiva ani porțile școlii sale de gladiatori și trăia și acum din economiile realizate de pe urma acestei activități aducătoare de mari câștiguri. Obişnuința și legăturile de prietenie îl făceau să caute mereu societatea gladiatorilor, de aceea frecventa regulat mizerile ospătării și taverne ale Esquilinului și Suburrei, care erau locul de întâlnire al acestor oropsiți ai sorții.

Se spunea despre el că ar fi unul din acei cărora, în timpul tulburărilor civile, patricienii le-ar fi dat sarcina de a recruta un cât mai mare număr de gladiatori. Mergea vorba că pe atunci el ar fi reușit să organizeze cete întregi de gladiatori și că, ori de câte ori patricienii aveau interes să influențeze rezolvarea unei chestiuni importante fie prin intimidarea magistraților, fie provocând tulburări sau încăierări, Trebonius își făcea apariția cu cetele lui

în Forum sau în Comiții la momentul decisiv. Se afirmă că de pe urma legăturilor lui cu gladiatorii, Trebonius ar fi tras mari foleose.

Oricum, un lucru era sigur, anume că Trebonius era prietenul și protectorul gladiatorilor. După încheierea luptelor ce avuseseră loc în acea zi la circ, Trebonius se grăbise spre ieșire pentru a-l aștepta pe Spartacus. După ce îl felicitase, îmbrățișându-l și sărutându-l călduros, îl poftise să ia cina împreună cu el la tavernă Venerei Libitine.

O dată cu Trebonius mai intraseră în taverna Lutației, Spartacus și un grup de gladiatori. Obișnuiții tavernei primiră pe noii sosiți cu strigăte de bucurie. Cei care asistaseră la luptele de la circ erau mândri că puteau să-l arate aceluia care nu-l cunoșteau pe eroul zilei, pe norocosul și viteazul Spartacus.

— Pe-aici, pe-aici, viteazule gladiator - le făcu semn Lutația lui Spartacus și lui Trebonius, arătând către cealaltă încăpere. Aici v-am pregătit masa. Poftiți, poftiți! Lutația ta s-a ostenit pentru tine, Trebonius, și crede că o friptură de iepure ca asta nu se servește nici la Marcus Crassus.

— Lasă, lasă, drăcoaiço, vedem noi numaidecât ce ne-ai pregătit - o bătu pe spate Trebonius. Până una alta, adu-ne încă o cofă de vin de Velitre! Da' zi, e destul de vechi?

Încăperea se umplu îndată de o mare hărmălaie, în care glumele hazlii se amestecau cu conversațiile aprinse, zgomotoase. Singur Spartacus, pe care îl cinsteau și-l laudau cu toții, era mohorât, mânca fără poftă și nu făcea haz, probabil din pricina emoțiilor prin care trecuse în acea zi. Fruntea lui părea învăluită într-un nor de tristețe. Nici amabilitățile, nici vorbele de duh, nici veselie nu aveau efect.

— Pentru numele lui Hercule, nu te înțeleg! izbucni în cele din urmă Trebonius, văzând cupa lui Spartacus încă plină. Dar ce-i cu tine?... De ce nu bei?

— De ce ești îngândurat? îl întrebă la rândul-i unul dintre invitați.

— Să mă bată Junona, mama tuturor zeilor - se jură un gladiator, pe care, după accent, îl recunoșteai că e samnit - dacă nu s-ar putea crede că stăm nu la o masă prietenească, ci la o înmormântare și că tu bocești moartea mamei tale, în loc să sărbătorești libertatea pe care ai redobândit-o.

Zguduit de aceste cuvinte, Spartacus oftă adânc și murmură:

— Măicuța mea!

Văzând că amintirea mamei îi întunecase mai mult chipul, Trebonius se sculă și, ridicând cupă, strigă:

— Propun să închinăm pentru libertate.

— Trăiască libertatea! strigară în cor gladiatorii, ridicând cupele și privind înaintea cu ochii numai scânteii.

— Ești fericit, Spartacus, că ai dobândit libertatea pe lumea aceasta - spuse cu amărăciune în glas un tânăr gladiator cu părul auriu.

— Noi n-o vom căpăta decât pe lumea cealaltă.

Spartacus, pe care strigătul unanim „libertate” îl înseninase, se ridicase în picioare cu fața luminată și, cu un zâmbet pe buze, înălțându-și cupă, strigase cu glas limpede, puternic, răsunător:

— Trăiască libertatea!

Cuvintele întunecate ale gladiatorului cu părul auriu îi tăiară însă avântul. Duse cupa la buze parcă în silă, dar nu putu să-i soarbă tot conținutul și, copleșit de amărăciune și deznădejde, lăsă capul în jos. Puse apoi cupă pe masă și se așeză la loc, cu buzele strânse, dus pe gânduri.

Se făcu liniște. Cu o expresie de invidie amestecată cu bucurie, privirile a zece gladiatori stăteau ațintite asupra norocosului tovarăș eliberat.

Tăcerea fu întreruptă de Spartacus. Încet de tot, de parc-ar fi fost singur sau de parc-ar fi uitat unde se găsește, cu privirea îngândurată, pironită într-un colț al mesei, șoptea, scandând fiecare cuvânt, o strofă din cântecul pe care gladiatorii din școala lui Actianus îl fredonau în orele de exerciții și scrimă:

*Născutu-s-a liber în lume
Și n-a vrut să-și plece grumazul...
De parte de țară, dușmanii
L-au prins și-n cătușe l-au pus.
Pe urmă-l târâră-n războaie,
Și nu pentru scumpa lui țară,
Și nici pentru bunii lui zei
Murea - acum gladiatorul,
De parte de tot ce-ndrăgise.*

— Cântecul nostru! șoptiră plini de bucurie și emoție gladiatorii.

Acum strălucirea intensă a ochilor lui Spartacus arăta că e nespuse de fericit.

Dar îndată, posomorându-se și devenind indiferent, întrebă distrat pe tovarășii săi de suferință:

— Din ce școală de gladiatori faceți parte?

— Din școala lanistului Iulius Rabecius.

Spartacus luă cupa de pe masă, o goli și spuse cu glas potolit, parcă adresându-se slavei care intrase în momentul acela:

— Lumină!

Gladiatorii se uitară unul la altul. Tânărul cu părul auriu adăugă însă cu o asemenea intonație, de parcă n-ar fi făcut decât să continue o conversație:

— Și libertate... Ai binemeritat-o, preaviteazule Spartacus.

Spartacus îi aruncă o privire plină de tâlc.

În acel moment răsună puternic glasul unui om care apăruse în ușă:

— Da, invincibile Spartacus, ai binemeritat libertatea!

Capetele se întoarseră toate spre ușă. În prag stătea Lucius Sergius Catilina, semeț, înfășurat într-o pelerină largă și întunecată.

Când acesta rostise cuvântul „libertate”, privirile lui Spartacus și ale tuturor gladiatorilor se ațintiseră cercetător asupra lui Catilina.

— Catilina! strigă surprins Trebonius, care, fiind așezat cu spatele spre ușă, nu-l văzuse imediat pe cel ce intrase.

Apoi se repezi în întâmpinarea lui. După ce se închină respectuos, ducând, după obicei, mână la buze, în semn de salut, Trebonius exclamă:

— Salut, salut, slăvite Catilina... Care este zeița binefăcătoare și protectoare căreia îi datorăm cinstea de a te vedea printre noi?

— Tocmai pe tine te căutam, Trebonius - răspuse Catilina. Și pe tine - adăugă el, întorcându-se spre Spartacus.

La auzul numelui lui Catilina, vestit în Roma întregă pentru cruzimea, scandalurile, puterea și îndrăzneala lui, gladiatorii se uitară unii la alții, uimiți și chiar speriați. Câțiva se făcură palizi. Chiar Spartacus, în al cărui piept viteaz inima nu palpita niciodată de frică, tresări auzind înfricoșătorul nume al patricianului. Încrunțat, îl privi în ochi pe Catilina și-l întrebă mirat:

— Pe mine?

— Da, da, pe tine - răspuse liniștit Catilina, luând loc pe bancă ce i se oferise și făcând tuturor semn să se așeze. Nu știam și nici nu nădăjduiam că am să te întâlnesc chiar aci, însă eram sigur că am să-l găsesc pe Trebonius și că tu, Trebonius, ai să-mi poți indica locul unde l-aș putea afla pe omul acesta viteaz și glorios.

Din ce în ce mai mirat, Spartacus îl privea plin de curiozitate pe Catilina.

— Ți s-a dăruit libertatea și nu încape nici o îndoială că ești vrednic de ea. Bani însă, cu care să-ți poți lua cele de trebuință până-ți vei fi găsit un mijloc sigur de trai, nu ți s-au dat. Și fiindcă astăzi, prin vitejia ta, m-ai făcut să câștig un rămășag de zece mii de sesterți de la Cneus Cornelius Dolabella, te căutam să-ți dau o parte din câștig. Ți se cuvine pe bună dreptate această parte,

pentru că, dacă e adevărat că eu am riscat bani punând rămășag, tu, în schimb, ți-ai expus viața timp de două ceasuri.

Cei de față primiră cuvintele aristocratului cu murmure de aprobare și simpatie.

Deoarece de mult se dezobișnuise de a fi tratat cu bunătate, Spartacus fu și el mișcat de gestul lui Catilina.

— Slăvite Catilina, îți mulțumesc din toată inima pentru nobila ta propunere. Totuși nu pot și nu trebuie s-o primesc. Bani de care voi avea nevoie am să mi-i câștig prin munca mea proprie: voi da lecții de lupte, gimnastică, scrimă.

După ce, pentru a-i abate atenția, îi întinse lui Trebonius cupă, poruncindu-i să amestece cu apă vinul de Velitre, Catilina se plecă la urechea lui Spartacus și-i șopti în grabă:

— Clocotesc și eu de ură împotriva oligarhilor, sunt și eu un rob al acestei mizerabile și putrede societăți romane, sunt și eu un fel de gladiator printre patricieni, doresc și eu libertatea și... știu totul...

Și deoarece Spartacus își lăsase, tresărind, capul pe spate, cercetându-l cu privirea pe Catilina, acesta continuă:

— Știu totul și... sunt cu voi... și voi rămâne cu voi.

Apoi, după ce se îndreptă din spate, spuse ceva mai tare, ca să-l audă toți:

— De dragul acestui lucru, nu refuza cele două mii de sesterti, în monede de aur noi și frumoase, care se află în pungulița asta.

Și, întinzându-i lui Spartacus o pungă mică, elegantă, adăugă:

— Îți repet că acești sesterti eu nu ți-i dăruiesc, ci i-ai câștigat tu, sunt ai tăi. Reprezintă partea ta din câștigul nostru de azi.

În timp ce toți cei prezenți se întreceau în laude respectuoase și exclamații admirative în legătură cu generozitatea lui Catilina, acesta luă mâna dreaptă a lui Spartacus în mâna sa și o strânse într-un anumit fel, ceea ce îl făcu pe gladiator să tresară.

— Acum crezi că știu totul? Întrebă patricianul, cu glas scăzut.

Deși nedumerit de unde putuse afla Catilina unele semne și formule secrete, Spartacus nu mai avea însă nici o îndoială că într-adevăr știa totul. Răspunse străngerii de mână și, ascunzând la piept, sub tunică, punga primită în dar, îi spuse:

— Sunt atât de tulburat și plin de admirație în fața gestului tău, nobile Catilina, că nici nu sunt în stare să-ți mulțumesc cum se cuvine. Dacă încuviințezi, am să vin mâine seară la tine acasă, să-mi exprim recunoștința.

Spartacus sublinie cuvintele din urmă, accentuându-le în mod deosebit, și schimbă o privire de înțelegere cu patricianul, care înclină capul în semn de încuviințare.

— Vei fi totdeauna binevenit în casa mea, Spartacus - răspuse Catilina.

Apoi se adresă lui Trebonius și celorlalți gladiatori:

— Hai să bem acum o cupă de Falern, bineînțeles dacă se găsește asemenea vin în această speluncă.

Vinul de Falern, care fu adus și turnat într-o clipă, era deosebit de bun, deși nu chiar atât de vechi cât ar fi fost de dorit.

— Cum găsești vinul, slăvite Catilina? întrebă Lutația.

— Nu-i rău.

Privind masa cu ochii larg deschiși, Catilina rămase câtăva vreme tăcut și nemișcat în mijlocul comesenilor, care tăceau și ei.

Strălucirea sângerie a pupilelor, tremurul mâinii, contractările nervoase ale tuturor mușchilor feței și îngroșarea subită a venei care-i brăzda fruntea arătau că o luptă crâncenă se dădea în sufletul lui Catilina și că în creierul său roiau planuri amenințătoare.

— La ce te gândești, Catilina? Ce te frământa atâta? îndrăzni în cele din urmă să întrebe Trebonius, după ce Catilina scoase un oftat asemenea unui muget.

— Mă gândesc - răspuse Catilina - că în anul când s-a turnat în amforă acest vin de Falern a fost ucis mișelește, sub porticul casei sale, tribunul Livius Drusus; la fel cum, câțiva ani mai înainte, fusese asasinat tribunul Lucius Apuleius Saturninus și cum, mai înainte, fuseseră măcelăriți cu sălbăticie Tiberius și Caius Gracchus, doi oameni demni de admirat, care sunt fala patriei noastre. Toți aceștia s-au jertfit pentru aceeași cauză, cauza celor lipsiți și asupriți, și toți au pierit de aceeași mână criminală, mâna lipsită de scrupule a aristocrației. După o clipă de gândire exclamă: Oare scrie în poruncile zeilor atotputernici că cei asupriți nu vor afla niciodată pace, că cei săraci nu vor căpăta niciodată pâine, scrie oare că omenirea va fi pe vecie împărțită în două tabere, a lupilor și a mieilor, adică a celor care mănâncă pe alții și a celor care se lasă mâncați?!

— Nu! Jur pe toți zeii Olimpului! izbucni cu glas tare Spartacus, izbind cu pumnul în masă.

În intervalul cât durase această discuție, larma și strigătele din cealaltă încăpere crescuseră în aceeași măsură cu cantitatea de vin băut.

Deodată, Catilina și comesenii săi auziră țipete:

— A, Rodopeia! Rodopeia!

Spartacus tresări din tot trupul la auzul acestui nume care îi aducea aminte de Tracia lui natală, de munții, de casă și de familia lui. Oropsitul! Câte amintiri dulci și dureroase în același timp.

— Fii binevenită, fii binevenită, preafrumoasă Rodopeia! strigau într-un glas vreo douăzeci de bețivani...

Rodopeia era o fată de douăzeci și doi de ani, fermecătoare, înaltă și zveltă, cu ochi albaștri, vioi și expresivi. Părul ei blond încadra o față cu trăsături regulate. Purta o tunică albastră, tivită cu argint pe margini; pe brațe - brățări de argint, iar în jurul capului - o panglică albastră de lână. Se vedea după portul ei că nu era cetățeană romană, ci roabă, și era ușor de închipuit ce viață de chin era silită să ducă.

Purtarea atentă și respectuoasă a obișnuințelor tavernei Venerei Libitinei, care altfel erau atât de îndrăzneți și de triviali, arăta că, deși atât de veselă în aparență, și în ciuda tuturor greutăților vieții, Rodopeia era nemărginit de bună și, în același timp, nespus de nenorocită.

Odată, mai de mult, bătută până la sânge de proxenetul care-i era stăpân, Rodopeia nimerise în taverna Lutației și cerșise o picătură de vin, ca să mai prindă puteri. Din ziua aceea, Rodopeia făcea tot ce-i stă în putință pentru a trece, o dată la două-trei seri, pe la tavernă Lutației. Un sfert de ceas de libertate petrecut aci îi părea un popas încântător în comparație cu iadul în care era silită să trăiască.

Încălziți de prea multă băutură, groparul Luvenius, tovarășul său Aresius și cerșetorul simulant Velenius se treziră vorbind despre Catilina. Știau că se afla în camera vecină. Zadarnic se străduiră mușterii ceilalți să-i domolească; cei trei bețivani continuau să îndruge tot soiul de vorbe de ocară la adresa patricienilor.

Groparul Aresius țipa cât îl ținea gura:

— Nu, nu, nu, pe Hercule! Lipitorile astea mârșave, care ne sug sângele, nu trebuie lăsate să intre aci, nu trebuie să le dăm voie ca prin prezența lor să ne jignească și în locurile noastre de adunare.

— Cine mai e și acest Catilina? Nu e un bogătaş care se ține de chefuri și crime, nu e un ucigaș tocmit de Sulla? Vine aci cu lacticlava¹¹ lui somptuoasă ca să-și bată joc de mizeria noastră, a cărei pricină este el însuși, împreună cu toți prietenii lui, patricienii?

¹¹ Fâșie lată de purpură care împodobește tunica senatorilor romani.

Astfel perora Luvenius, care-și ieșise din fire și se zbătea să scape din mâinile atletului ce-l ținea să nu se năpustească în cealaltă cameră și să provoace scandal.

— Ține-ți gura odată, bețivan blestemat! De ce să jignești un om care nu ți-a făcut nimic? Nu vezi că are cu el zece sau doisprezece gladiatori, care o să-ți taie bucățele pielea ta bătrâna?

— Puțin îmi pasă de gladiatori!... Puțin îmi pasă! Urlă la rândul său, ca un nebun, Emilius Varinus. Sunteți cetățeni liberi, și ce, pe fulgerele atotputernice ale lui Jupiter, tremurați din cauza acestor pârliti de sclavi osândiți să se ucidă unii pe alții pentru desfătarea noastră?... Pe frumusețea divină a Venerei Afrodita, vreau ca ticălosul cu toga scumpă, care întrunește în persoana să toate viciile patricienilor și toate viciile vulgului mizerabil, să primească o lecție care să-l sature să mai vină vreodată să contemple nenorocirile plebei sărace.

— Să se care de aici! Pe Palatin e locul lui! răcni Velenius.

— Cât despre mine, poate să se înece și în Stix, numai s-o șteargă de aici! strigă Aresius.

— Afară cu patricienii! Afară cu aristocrații! Afară cu Catilina! strigară în cor opt sau zece voci.

Auzind aceste răcnete, Catilina se încruntă și sări în picioare. Trebonius și unul dintre gladiatori încercară să-l rețină, dar Catilina, dându-i la o parte, se repezi înainte și se opri în ușă. Cu capul sus, cu privirea cruntă și cu brațele încrucișate pe piept, îi apostrofă cu toată vehemența de care era capabilă vocea sa tunătoare:

— Hei, broscoi descreierați! Ce orăcăiți acolo? De ce mânjiți preacinstitul nume al lui Catilina cu gura voastră spurcată de robi? Ce poftiți de la mine, viermi nesuferiți?

O clipă s-a părut că această explozie înfricoșătoare îi speriasse pe scandalagii, dar îndată cineva strigă:

— Vrem să pleci de aici, asta vrem!

— Pe Palatin! Pe Palatin! Acolo-i locul tău! izbucniră alte voci.

— Sau la Gemonie! Acolo ți-e locul! se auzi glasul strident al lui Emilius Varinus.

— Hai, încercați numai să mă izgoniți de aici! Hai, dați-i drumul mai cu curaj, adunătură ticăloasă! urlă Catilina, întinzând brațele înainte, gata de luptă.

Plebea șovăi o clipă.

În cele din urmă, grogarul Aresius izbucni:

— Pentru numele tuturor zeilor Infernului! Pe mine n-ai să mă apuci pe la spate ca pe sârmanul Gratidianus. Doar nu ești Hercule.

Și se năpusti asupra lui Catilina. Primi însă de la acesta, drept în mijlocul pieptului, o izbitură atât de strașnică, încât se clătina și căzu în brațele celor dinapoi; aproape în aceeași clipă, celălalt gropar, Luvenius, care și el se năpustise asupra lui Catilina, din doi pumni vârtoși repeziți de acesta cu iuțeala fulgerului, unul după altul, în țeasta-i pleșuvă, se prăvăli pe spate, lângă perete.

Înspăimântate, femeile se ascuseră după tejgheaua Lutației, țipând și bocind în hohote. În încăperea cea mare se produse învălmășeală. Zgomotul vaselor sparte, al băncilor răsturnate se amesteca cu țipete, înjurături și blesteme. Din cealaltă încăpere, Trebonius, Spartacus și ceilalți gladiatori îl conjurau pe Catilina să se dea la o parte din ușă, ca să poată lua și ei parte la încăierare.

Între timp, Catilina îl doborâse la pământ, lovindu-l puternic cu piciorul în burtă, pe Velenius, cerșetorul, care se aruncase asupra lui cu pumnalul în mână. În acest moment, adversarii lui Catilina, care se îmbulziseră lângă ușa celei de-a două încăperi a tavernei, se traseră puțin înapoi, iar Lucius Sergius scoase din teacă sabia lui scurtă și se avânta înainte, lovind din toate puterile cu latul ei spatele bețivanilor. În același timp striga cu glas răgușit și cu accente ce semănau cu urletele unei fiare:

— Gloată nemernică, nerușinaților! Totdeauna gata să lingeți tălpile cui vă calcă în picioare, totdeauna gata să ocăriți pe cel care se coboară pe sine pentru a vă întinde mâna.

Îndată ce Catilina lăsă trecerea liberă, Trebonius, Spartacus și tovarășii lor năvăliră în cealaltă încăpere.

Gloata, care sub grindina loviturilor lui Catilina începuse să se retragă, acum, sub presiunea gladiatorilor, o luă la goană. Taverna se goli într-o clipă. Rămaseră numai Velenius și Luvenius, întinși pe podea și gemând năuciți, și Caius Taurivius, care nu luase parte la încăierare și stătuse cu brațele încrucișate la piept, într-un colț, lângă vatră, ca spectator imparțial.

— Pleavă ticăloasă! strigă gâfâind Catilina, care-i urmărise pe fugari până la ieșire.

Întorcându-se apoi către femeile care nu mai conteneau să plângă și să scâncească, se răsti:

— Ia mai tăceți odată, bocitoare blestemate!

După aceea, aruncând cinci monede de aur pe tejgheaua în dosul căreia Lutația bocea vasele sparte, mâncarea și băutura neplătite de trântorii care fugiseră, Catilina rosti:

— Na, ține, ține, bocitoare nesuferită! Catilina plătește pentru toată șleahta asta de netrebnici!

Rodopeia, care, cu ochii dilatați de spaimă, privise la Catilina și la prietenii lui, se făcu dintr-o dată albă ca varul și se repezi la Spartacus strigând:

— Nu, nu mă înșel! Nu mă înșel! Tu ești, Spartacus, tu, fratele meu!

La auzul acestui glas, gladiatorul se răsuci dintr-o dată și, privind cu negrăită emoție fata care se apropiase de el, strigă:

— Tu? E cu puțință? Tu ești, Myrtis?... Myrtis! Surioara mea!...

În mijlocul uimirii generale, fratele și sora se aruncară unul în brațele celuilalt.

După multe lacrimi și sărutări, Spartacus se desfăcu brusc din îmbrățișare, își smuci sora de încheietura mâinii și, îndepărtând-o de el, o măsură din cap până în picioare. Palid ca un mort, cu glasul tremurând, bolborosi:

— Dar tu... ah! Apoi, respingând-o cu un gest de dispreț și dezgust, strigă: Ai ajuns...

— Sunt sclavă - bâigui nefericită, plângând în hohote. Sunt sclava unui ticălos... Bătăi cu nuielele, torturi cu fierul înroșit... Înțelegi, Spartacus, înțelegi?

— Sărmana de tine! Nefericito! Șopti gladiatorul, cu vocea înfiorată de milă. Vino aici, lângă inima mea...

Și trăgând-o pe Myrtis spre el, o strânse la piept și o sărută.

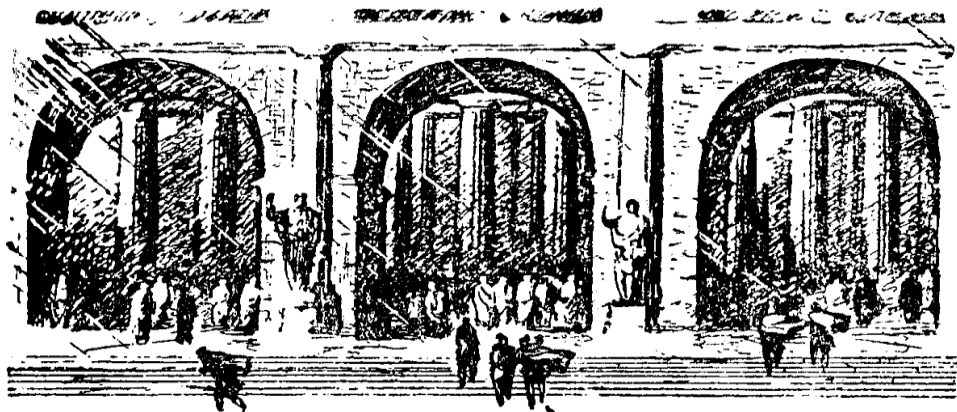
O clipă după aceea, Spartacus, cu ochii înlăcrimați și aprinși de mânie ridicăți spre tavan, amenință cu pumnul lui puternic și strigă cu patimă:

— Și se zice că Jupiter are fulgerele în puterea lui? Că Jupiter e zeu?... Nu, Jupiter nu e decât un caraghios, Jupiter nu e decât un bufon, Jupiter este un ticălos!...

Myrtis, cu fața lipită de pieptul herculean ai lui Spartacus, plângea hohotind.

După o clipă de tăcere apăsătoare, sărmanul trac răcni, și răcnetul său nu avea nimic omenesc:

— O, blestemată să fie în veci, blestemată să fie memoria infamă a celui care i-a despărțit pentru prima oară pe oameni în liberi și sclavi!

CAPITOLUL IV. CUM ÎȘI FOLOSEA SPARTACUS LIBERTATEA

Trecuseră două luni de la întâmplările povestite.

Într-o dimineață, în ajunul idelor lui ianuarie (12 ianuarie) ale anului 676¹², vântul de miazănoapte sufla în rafale puternice pe străzile Romei, alungind norii plumburii care dădeau cerului un aspect trist și posomorât.

Cetățenii, unii în grupuri, alții singuri, treceau grăbiți spre Forum, după treburi. În Forum, adăpostiți sub porticurile clădirilor înconjurătoare, forfoteau mii de cetățeni, înghesuială mare era mai ales la bazilica lui Emilius - o construcție monumentală, care avea un vast portic central, străjuit de o splendidă colonadă, și două portice laterale care se desprindeau din porticul central, unul la dreapta și altul la stânga.

Aici, patricienii se îmbulzeau cot la cot cu plebeii, oratorii cu negustorii, orașenii cu târgoveții. În grupuri mici, discutau despre afacerile lor. Vuia aerul de zvonul glasurilor și de zgomotul provocat de forfotă neîntreruptă a mulțimii.

În partea din fund a porticului central, opusă intrării, era o balustradă mare. Aceasta despărțea de restul bazilicii o porțiune a porticului, formând un fel de încăpere separată, ferită de învălmășeală. De obicei aici cercetau magistrații procesele și tot aici își dezvoltau oratorii pledoariile. Jur împrejurul întregii încăperi a bazilicii, sus, deasupra colonadei, era o galerie de unde se putea vedea tot ce se petrece jos.

¹² 78 î.e.n. (n.r.)

În dimineața aceea, pietrari, zidari și fierari lucrau la balustradă care împrejmuia această galerie: o împodobeau cu scuturi de bronz pe care erau reprezentate cu uimitoare măiestrie victoriile lui Marius în războiul cu cimbrii. Bazilica lui Emilius fusese clădită de un strămoș al lui Marcus Emilius Lepidus, care tocmai obținuse consulatul, împreună cu Quintus Lutatius Catulus. Lepidus făcea parte din partidul lui Marius, și de aceea primul act al magistraturii sale fu să împodobească bazilica construită de străbunul său cu aceste scuturi, numai ca să-i facă în ciudă lui Sulla, care dărâmasese toate arcadele și monumentele ridicate în cinstea gloriosului său rival.

În mijlocul celor care se învârteau pe galerie, fără treabă, privind la forfota de jos, se afla și Spartacus, stând rezemat cu coatele pe balustradă de marmură. Se uita distrat și indiferent la mulțimea care se agita jos.

Purta o tunică albastru-deschis, iar peste tunică, prinsă pe umăr cu o frumoasă agrafă de argint, o pelerină scurtă, după moda grecească, roșie ca vișina.

În apropierea lui discutau aprins trei cetățeni. Pe doi dintre ei, și anume pe atletul Caius Taurivius și pe Emilius Varinus, cititorul îi cunoaște. Al treilea era unul din nenumărații cetățeni care se plimbau toată ziua, fără a face nimic, și trăiau din pomană de fiecare zi a vreunui patrician; ei se declarau clienți ai unui patrician, îl însoțeau în Forum sau la Comiții, votau după voia lui, îl laudau, îl linguseau și-l sâcâiau cu neîncetata lor milogeală.

Era după victoriile din Africa și din Asia, când luxul și lenea orientală începuseră să se infiltreze în Roma și când Grecia, îngenunchată de armatele romane, îi subjugă la rândul ei pe biruitori prin corupția și descompunerea moravurilor. În acea vreme, un număr tot mai mare de sclavi era pus să execute toate muncile pe care mai înainte le îndeplineau cetățenii harnici și liberi. Era momentul când romanii începuseră să disprețuiască izvorul cel mai de seamă al puterii, al moralei și al fericirii - munca. Sub fațada de măreție, bogăție și putere a Romei începeau să devină perceptibile primele semne ale prăbușirii fatale ce urma să vie. În perioadă la care se referă povestirea noastră, clientela era una din plăgile care provocau în cel mai mare grad putrezirea organismului statului român. Orice patrician, orice cetățean ambițios, suficient de bogat, hrănea cinci-șase sute de clienți, iar cetățenii deosebit de ambițioși și bogați hrăneau peste o mie de clienți. Sănătoși și apti pentru muncă, clienții își îndeplineau obligațiile ce le reveneau cu aceeași conștiinciozitate cu care altădată strămoșii lor se îndeletniceau cu fierăria, zidăria sau cizmăria; muritori de foame, cu togele murdare, oamenii aceștia venali trăiau din intrigi, din vânzarea voturilor lor, din pomană și slugărnicie.

Individul care pălăvrăgea cu Caius Taurivius și Emilius Varinus pe galeria bazilicii lui Emilius făcea parte din clientela lui Marcus Licinius Crassus. Numele lui era Appuleius Tudertinus.

Cei trei oameni trăncăneau despre fel de fel de fleacuri, nu departe de Spartacus, dar el nu auzea ce vorbesc, fiind cufundat în gânduri adânci și triste.

Prima lui grijă, primul lui gând, după ce își regăsise sora într-o situație atât de degradantă, fusese s-o smulgă din ghearele ticălosului ei de stăpân. Cu generozitatea proprie caracterului său, dar, trebuie să spunem, de data aceasta nu complet dezinteresat, Catilina pusese imediat la dispoziția lui Spartacus restul de opt mii de sesterți câștigați de la Dolabella, pentru ca s-o poată răscumpăra pe Myrtis.

Plin de recunoștință, Spartacus acceptase banii, făgăduindu-i lui Catilina să-i restituie. Apoi se dusesse la stăpânul surorii sale, ca s-o răscumpere. Cum era de prevăzut, observând stăruința lui Spartacus și ghicind cât era de vie dorința lui de a o vedea liberă pe sora sa, proxenetul își ridică pretențiile și ceru o sumă exorbitantă. Îi spuse lui Spartacus că Myrtis îl costase douăzeci și cinci de mii de sesterți, când, în realitate, îl costase jumătate din această sumă, că Myrtis era o fată frumoasă și modestă, și încheie pretinzând că ea ar reprezenta pe puțin un capital de cincizeci de mii de sesterți. Se jură pe Mercur și pe Venera din Mursi că nu va lăsa din acest preț nici măcar un sesterț.

Ce se petrecu atunci în sufletul sărmanului gladiator e mai ușor de închipuit decât de descris. Îl rugă și-l imploră pe abjectul negustor de carne vie, dar acest nemernic, tare pe drepturile sale și sigur că legea e de partea sa, rămase neînduplecat.

Turbat de mânie, Spartacus îl apucă de beregată și, dacă nu s-ar fi stăpânit la timp, l-ar fi sugrumat în câteva clipe. Spre norocul proxenetului, Spartacus se gândi însă la Myrtis, la patria sa și la mișcarea secretă a cărei conducere îi fusese încredințată și care, cu siguranță, s-ar fi stins o dată cu el.

Recăpătându-și stăpânirea de sine, Spartacus îl slobozi din strânsoare pe stăpânul lui Myrtis. Acesta rămase locului năucit, aproape fără simțire, cu ochii ieșiți din orbite, cu fața vânătă. După câteva clipe de chibzuire, Spartacus se întoarse către el și-l întrebă cu glas liniștit, deși mai era palid la față și încă tremura de mânie și emoție:

— Așadar, vrei cincizeci de mii de sesterți?

— Nu... nu... nu mai vreau nimic... Du-te... Du-te în Infern... sau am să... chem pe toți sclavii mei...

— Iartă-mă... Scuză-mă... Mi-am ieșit din fire... Sărăcia mea... dragostea pentru soră-mea... Ascultă-mă, o să cădem la înțelegere.

— La înțelegere cu cineva care sare la oameni să-i sugrume?! exclamă stăpânul fetei; după ce se mai liniști puțin și după ce făcu câțiva pași înapoi, pipăincu-și gâtul cu mâinile răcni: Pleacă de-aici! Afară!

Totuși, încetul cu încetul, Spartacus izbuti să-l liniștească pe tâlhar și ajunsese cu el la următoarea înțelegere: să-i dea pe loc două mii de sesterti, cu condiția ca lui Myrtis să-i fie pusă la dispoziție o încăpere separată în casa stăpânului ei, unde să locuiască împreună cu Spartacus; iar dacă până într-o lună Spartacus nu-și va fi răscumpărat sora, proprietarul de sclavi să-și reia toate drepturile asupra ei.

Proxenetul primise pentru că strălucirea monedelor de aur era atât de ademenitoare și pentru că erau atât de favorabile condițiile, el urmând să câștige cel puțin o mie de sesterti fără să riște nimic.

După ce se încredință că Myrtis a fost mutată într-o cameră mică și comodă, Spartacus dădu fugă în Suburra, la Trebonius. Îi povesti acestuia tot ce se întâmplase și îl rugă să-i dea ajutor și sfat.

Trebonius căută să-l liniștească, îi făgădui să-l ajute să-și atingă țelul, adică să-și vadă sora, dacă nu liberă, cel puțin la adăpost de orice ofensă.

Oarecum liniștit, Spartacus se grăbi să meargă la locuința lui Catilina, pentru a-i restitui, cu mulțumiri, cei opt mii de sesterti pe care-i primise eu împrumut de la el și de care, în momentul de față, nu mai avea nevoie. Mândrul patrician se închise în bibliotecă cu gladiatorul și acolo se întrețină îndelung cu el. Judecând după măsurile de precauție pe care le luase Catilina, pentru a nu fi tulburați în timpul acestei convorbiri, se poate deduce că chestiunile discutate constituiau secrete de cea mai mare importanță. Din ziua aceea, Spartacus începu să frecventeze des casa patricianului, și toate aparențele păreau să indice că între ei se înnodase o legătură întemeiată pe prețuire și prietenie reciprocă.

În cursul celor două luni care trecuseră de la eliberarea lui Spartacus, lanistul Actianus îl urmărise neobosit, plictisindu-l cu repetate încercări de a-l convinge că situația lui era precară și că trebuie să caute să-și asigure în mod temeinic existența. Discuțiile se încheiau invariabil cu propunerea că Spartacus să vină să conducă școala lui de gladiatori sau, mai bine, să i se vândă lui, de astă dată de bună voie, ca gladiator. Pentru cea din urmă alternativă îi oferise o sumă uriașă, o sumă mai mare decât se oferise vreodată unui om născut liber.

Trebuie să menționăm că, afară de nefericiții prizonieri de război care erau vânduți ca sclavi și desemnați să devină gladiatori, și afară de cei osândiți de magistrați să devină gladiatori, mai existau și gladiatori voluntari. Aceștia se recrutau de obicei dintre trântorii, cheflirii sau bătăușii înglodați până peste cap în datorii, care nu puteau să-și astâmpere setea frenetică de plăceri și care disprețuiau viața. Asemenea oameni își vindeau viața, sub jurământ, unui lanist și sfârșeau pe arena unui amfiteatru sau circ.

Spartacus respinsese hotărât toate propunerile fostului său stăpân. Acesta însă nu se lăsa; umbla fără preget după el și-i dă târcoale ca un duh rău.

Trebonius, care ținea mult la Spartacus și care poate că-și făcea planuri mari de viitor în legătură cu el, începuse între timp să se ocupe foarte energic de soarta Myrtidei. Cunosându-l bine pe Quintus Hortensius, Trebonius izbuti să-i transmită Valeriei, sora lui Hortensius, propunerea ca aceasta să o cumpere pe Mirtys și să o ia în rândul sclavelor aflate în serviciul ei. Mirtys era bine crescută și instruită, vorbea perfect grecește și cunoștea unsoarele și aromele folosite pentru dichisul femeilor nobile.

Valeria declară că e dispusă să o cumpere pe Myrtis, cu condiția ca aceasta să-i fie pe plac, și ceru să o vadă. După ce stătu de vorbă cu ea și o găsi pe gustul ei, Valeria o cumpără cu patruzeci și cinci de mii de sesterti, și Myrtis se mută, laolaltă cu celelalte slave ale Valeriei, în casa lui Sulla, cu care Valeria se căsătorise recent, anume la 15 decembrie ale anului care abia se încheiase.

Această soluție, deși nu corespundea dorinței lui Spartacus de a-și vedea sora liberă, era totuși cea mai bună dintre cele posibile în împrejurările date, deoarece o puneă, probabil pentru totdeauna, pe Myrtis la adăpost de rușine și batjocură.

Liniștit în privința surorii, Spartacus continua să se îndeletnicească cu anumite uneltiri tainice, care trebuie să fi fost deosebit de importante, judecând după numeroasele sale discuții cu Catilina, după vizitele zilnice ce le făcea pe la toate școlile de gladiatori din Roma și după faptul că seară de seară dădea o raită prin toate tavernele și ospătăriile Suburrei și Esquilinului, unde căuta totdeauna să întrețină legături cu gladiatorii și sclavii.

Care-i erau țelurile? La ce se gândea? Ce puneă la cale?

Cititorul va afla îndată.

Așa cum stă acum rezemat de balustrada galeriei bazilicii lui Emilius, Spartacus era fără îndoială absorbit de gânduri foarte serioase. Nu auzea nimic din ce se vorbea în jurul lui și nici măcar o dată nu-și întoarse capul spre locul unde, nu departe de el, Caius Taurivius, Emilius Varinus și Appuleius

Tudertinus sporovăiau cu voce tare, însoțindu-și vorbele cu gesturi caraghioase.

— O să vedeți - le spunea Varinus interlocutorilor săi - că anul ăsta are să se întâmple ceva nemaivăzut.

— De ce?

— Pentru că undeva, lângă Ariminium, s-a întâmplat un lucru aproape de necrezut.

— Ce anume?

— Un cocoș de pe un domeniu al lui Valerius, în loc să cânte, a început să vorbească cu glas de om.

— O! De-i adevărat, asta-i o minune nemaipomenită. Sigur că o asemenea minune prevestește întâmplări cumplite.

— Te mai îndoiești că-i adevărat?... Dar o Romă întregă vorbește despre asta; vestea s-a răspândit îndată după întoarcerea de la Ariminium a lui Valerius însuși și a rudelor, prietenilor și sclavilor lui.

— Asta, într-adevăr, e o minune nemaipomenită! Murmură Appuleius Tudertinus, om din cale-afară de superstițios și credul, care se frământa să descopere semnificația tainică a acestei minuni, fiind ferm convins că se întâmplase o minune și că ea era un semn al zeilor.

În acea clipă, un bărbat de statură potrivită, cu pieptul și umerii puternici, cu trăsături bărbătești, energice, cu barba și ochii negri ca smoala, îl bătu ușor pe umăr pe Spartacus, trezindu-l din meditație.

— Atât ești de adâncit în planurile tale, încât, deși privesc fix, ochii tăi nu văd nimic!...

— A, Crixos! exclamă Spartacus, ducând mâna dreaptă la cap și frecându-se cu ea pe frunte, de parcă ar fi vrut să-și alunge gândurile. Nu te-am văzut.

— Și te uitai totuși la mine când am trecut pe acolo, pe jos, cu lanistul nostru, Actianus.

— Fir-ar blestemat să fie!... Dar, ia spune, ce se mai aude? îl întreabă Spartacus.

— L-am văzut pe Artorix, s-a întors din călătorie.

— A fost la Capua?

— Da.

— A întâlnit pe careva?

— S-a văzut cu un german, un anume Oinomaus, care e socotit cel mai puternic și mai energic dintre toți tovarășii lui.

— Ei... și ce-i cu el? Stăruie Spartacus, din ce în ce mai curios și cu ochii strălucind de bucurie și nădejde. Ei, zi mai departe!

— Acest Oinomaus nutrea nădejdi și vise asemenea alor noastre. De aceea a acceptat planul nostru din toată inima. A depus jurământ în fața lui Artorix, făgăduind să susțină sacră și dreapta noastră cauză - iartă-mă că spun „*a noastră*”, în loc să spun „*a ta*” - printre cei mai viteji gladiatori ai școlii lui Lentulus Batiatus.

— Eh - exclamă încet Spartacus, cu un sentiment de imensă mulțumire - dacă zeii din Olimp vor sprijini strădaniile nenorociților și asupriților, sunt sigur că nu mai e departe vremea fericită când sclavia va fi ștearsă de pe fața pământului.

— Artorix mi-a spus totuși - adăugă Crixos - că Oinomaus ăsta, deși foarte îndrăzneț, e cam lesne încrezător, imprudent și nu prea copt la minte...

— Pe Hercule... asta nu e bine... nu e de loc bine.

— Și eu tot așa gândesc!

Amândoi tăcură. Apoi Crixos rupse tăcerea:

— Dar cu Catilina ce-i?

— Încep să mă conving - răspunse Spartacus - că niciodată n-are să se alăture mișcării noastre.

— Va să zică, faima de care se bucură e mincinoasă și mult lăudata lui mărinimie nu e decât un basm?

— Nu, nu e așa, Catilina are un suflet mare și o minte și mai mare. E însă îmbâcsit de toate prejudecățile educației sale pur romane. Ar vrea să folosească săbiile noastre ca să răstoarne pe actualii cârmuitori, dar nicidecum pentru a desființa legile prin care Roma tiranizează lumea întreagă. Și, după o pauză, Spartacus adăugă: Astă-seară, în casa lui Catilina, mă întâlnesc cu el și cu prietenii lui, pentru a cădea la o înțelegere în privința unei acțiuni comune. Mă tem însă că n-o să ajungem la nici un rezultat.

— Nu cumva Catilina și prietenii săi cunosc secretul nostru?

— Chiar dacă l-ar cunoaște nu-i nici o primejdie; și dacă nu vom reuși să ne înțelegem, ei nu ne vor da în vileag în nici un caz. Romanii se tem atât de puțin de noi, sclavii, slugile și gladiatorii, încât nu ne socotesc în stare să reprezentăm o primejdie serioasă pentru puterea lor. Pe sclavii care s-au revoltat în Sicilia acum cincizeci și șase de ani, sub conducerea lui Eunous, un sclav originar din Siria, și care au dus o bătălie atât de crâncenă cu Roma, i-au luat mai în serios decât ne iau pe noi.

— Adevărat, pe aceia aproape că i-au socotit niște oameni.

— Iar noi, pentru ei, nu suntem oameni, ci o specie inferioară.

În ochii lui Crixos scapără o mânie sălbatică.

— Ah, Spartacus, Spartacus - șopti el - dacă ai să duci la bun sfârșit această grea sarcină căreia i te-ai închinat, am să-ți fiu mai recunoscător decât îți sunt pentru viața pe care mi-ai salvat-o în arenă. Adună-ne, îndrumează-ne, ca să putem scoate sabia; caută să ne asiguri un prilej de a ne măsura puterea cu acești bandiți de neam mare în luptă deschisă. O să le arătăm noi atunci că nu suntem o specie inferioară, ci oameni la fel cu ei.

— O, am să lupt pentru cauza noastră până la ultima suflare, cu dârzenie, cu voință de nezdruncinat, cu energie nestăvilită, cu toată puterea sufletului meu, și ori o voi duce la izbânda, ori voi pieri luptând pentru ea.

Spartacus rostise cuvintele cu fermitate și convingere în glas, strângând dreapta lui Crixos. Acesta, foarte emoționat, după ce își duse mâna la inimă, spuse:

— O, Spartacus, salvatorul meu, ești născut pentru fapte mărețe; din oameni ca tine se zămislesc eroii!

— Sau martirii - completă în șoaptă Spartacus, cu capul plecat în piept și cu o expresie de adâncă mâhnire.

Cei doi gladiatori se îndreptau, vorbind, către scara exterioară, ce ducea spre porticul central al bazilicii.

Abia ajunși la portic, un om se apropie de ei și, adresându-se lui Spartacus, spuse:

— Ei, Spartacus, nu te hotărăști odată să te întorci la școala mea?

Era lanistul Actianus.

— Înghiți-te-ar de viu Stixul! se răsti miniat gladiatorul, întorcându-se către fostul său stăpân. Când ai să mă lași odată în pace? Oare n-ai să încetezi niciodată să mă sâcâi cu blestematele tale stăruințe?

— Dar eu nu insist decât pentru binele tău - răspunse Actianus cu voce microasă, lingușitoare. Insist numai din grija pe care o port viitorului tău. Eu...

— Ascultă-mă, Actianus, și întipărește-ți bine în minte cuvintele mele: nu sunt copil și n-am nevoie de tutore; și chiar dacă ar fi să am vreodată nevoie, niciodată nu mi-aș dori să-mi fii tocmai tu tutore. Ține minte: să nu-mi mai ieși în cale, sau mă jur pe Jupiter din Rodope - zeul părinților mei - că am să-ți pocnesc una în țeasta asta pleșuvă și bătrână, de-am să te trimit direct în Infern, fără să-mi pese de ce-o să urmeze. Peste o clipă, Spartacus adăugă: Cred că știi ce putere are pumnul meu. Pe cei zece sclavi corsicani pe care i-am învățat meseria de gladiator, ai văzut chiar tu cum i-am croit cu pumnul asta, când m-au atacat într-o bună zi toți odată, înarmați cu săbii de lemn.

Lanistul începu să-și ceară iertare servil, încredințându-l pe Spartacus de prietenia lui, dar acesta îi spuse:

— Hai, pleacă, și de-acum înainte să nu te mai văd în ochi!

Lăsându-l pe Actianus încurcat și stânjenit în mijlocul porticului, cei doi gladiatori ieșiră în Forum, îndreptându-se către porticul lui Catulus, de pe Palatin, unde Spartacus avea întâlnire cu Catilina.

Locuința lui Catulus era una din cele mai somptuoase și mai elegante din toată Roma. Splendidul portic din fața casei sale era decorat cu trofee de război luate de la cimbri și cu taurul de bronz în fața căruia cimbrii își depuneau jurământul. Acest portic era locul de întâlnire al femeilor romane, care obișnuiau să se plimbe aici și să facă exerciții de gimnastică. Floarea tineretului elegant, patricieni și cavaleri, se aduna aici ca să privească și să admire pe minunatele fiice ale lui Quirinus.

Când Spartacus și Crixos ajunseră la porticul lui Catulus, bărbații veniți să admire femeile formau un adevărat zid în jurul porticului. În ziua aceea, aglomerația era și mai mare decât de obicei, deoarece ninge și ploua.

În mijlocul sclipirilor aurului, smaraldelor, diamantelor, jaspurilor și rubinelor, în mijlocul culorilor vii, de o nesfârșită varietate, ale pallelor, peplumurilor, stofelor și tunicilor țesute, unele din lina cea mai fină, altele din fir de în subțire, albul orbitor al brațelor și umerilor cu contururi de o frumusețe divină constituia o priveliște cu adevărat minunată, seducătoare.

Aici strălucea frumusețea Aureliei Orestilla, amanta lui Catilina, și maiestuoasa frumusețe a tinerei Sempronia, care avea să-și câștige un extraordinar renume datorită meritelor ei personale și inteligenței ei neobișnuite, și avea să cadă, în cele din urmă, în bătălia de lângă Pistorium, luptând, ca cel mai viteaz dintre soldați, alături de Catilina. Mai erau aici și Aurelia, mama lui Caesar, Valeria, soția lui Sulla, vestala Licinia și sute de matroane și tinere fete aparținând celor mai de vază familii romane.

Unele se dădeau în leagăn în interiorul vastului și splendidului portic, altele se jucau cu mingea – jocul preferat al romanilor de ambele sexe, de toate vârstele și rangurile sociale.

Așa cum se cădea să facă niște oameni ca ei, care aparțineau claselor inferioare, Spartacus și Crixos se opriră la câțiva pași de mulțimea patricienilor și cavalerilor și începură să-l caute cu privirea pe Lucius Sergius Catilina. Îl zăriră. Era lângă o coloană, împreună cu Quintus Curius (din vina căruia avea să fie descoperit mai târziu firul conspirației lui Catilina) și cu tânărul Lucius Calpurnius Bestia (care avea să fie tribun al poporului în anul conspirației).

Ferindu-se ca nu cumva să atingă pe vreunul din aristocrații adunați aici și strecurându-se binișor prin mulțime, gladiatorii se apropiară de Catilina. Surâzând sarcastic, acesta spunea în acea clipă prietenilor săi:

— Aș vrea să fac într-o zi cunoștință cu vestala Licinia, pe care o dezmiardă, cu mângâieri atât de dulci, grăsunul ăsta de Marcus Crassus, și să-i povestesc despre amorul lui pentru Euthybida.

— Da, da - îl aprobă Lucius Bestia - și să-i spui că i-a dăruit Euthybidei două sute de mii de sestertii.

— Marcus Crassus să dea două sute de mii de sestertii unei femei! exclamă Catilina. Asta e un fapt mai extraordinar chiar decât minunea de la Ariminium, unde, după cum se povestește, un cocoș a început să cânte cu glas omenesc.

— E lucru de mirare, într-adevăr, numai pentru că Marcus Crassus e de o zgârcenie legendară - observă Quintus Curius. De fapt, două sute de mii de sestertii la el sunt cam cât ar fi un firicel de nisip față de tot nisipul Tibrului.

— Are dreptate - întări Lucius Bestia, holbând ochii cu o expresie de lăcomie. Asta nu înseamnă nimic pentru Marcus Crassus, care posedă peste șapte mii de talanți.

— Asta înseamnă parcă ceva mai mult de un bilion și jumătate de sestertii!...

— Ai putea crede că e o cifră imaginară, dacă n-ai ști că ea există cu adevărat!

— Iată cum în republica noastră atât de bine cârmuita se deschide larg drumul spre mărire și onoruri unui om cu sufletul meschin și cu mintea îngustă - comentă cu amărăciune Catilina. Iar eu, care mă simt puternic și în stare să duc orice campanie la un sfârșit glorios, nu voi putea obține niciodată o comandă militară, pentru simplul motiv că sunt sărac și împovărat de datorii. Măine însă, dacă, mânat de ambiție, Crassus va dori să fie numit undeva, în vreo provincie, unde trebuie condusă o expediție militară oarecare, va obține neîntârziat numirea, și asta tocmai pentru că e atât de bogat, încât poate să cumpere nu numai poporul simplu, nenorocit și flămând, ci chiar pe senatorii bogați și lacomi.

— Și când te gândești - adăugă Quintus Curius - cât de murdar a fost izvorul acestei nesfârșite bogății!

— Desigur - completă tânărul Bestia - când te gândești cum le-a dobândit! A cumpărat bunurile confiscate de Sulla de la victimele proscricției, la prețurile cele mai mici. A dat bani cu împrumut, percepând dobânzi uriașe. A cumpărat aproape cinci sute de sclavi, arhitecți și zidari, cu care a construit un număr mare de case pe terenuri virane dobândite aproape pe nimic -

terenurile unde fuseseră altădată locuințele vulgului, mistuite cu prilejul deselor incendii...

— Așa că acum - îl întrerupse Catilina - jumătate din casele Romei îi aparțin.

— Și credeți că este drept? Socotiți că ăsta e un lucru cinstit? Întrebă Bestia, înfierbântat.

— Nu, dar prinde bine - îi răspunse Catilina, zâmbind cu amărăciune.

— Și oare așa va rămâne totdeauna? Întrebă Quintus Curius.

— N-ar trebui să rămână așa - mormăi Catilina - dar cine știe ce e scris în cartea neînduratului destin.

— Cine vrea poate - interveni exaltat Bestia. Patru sute treizeci și trei de mii de cetățeni, dintre cei patru sute șazeci și trei de mii care locuiesc la Roma, nu au bani nici ca să se sature o dată și nu au destul pământ ca să-și poată odihni măcar oasele obosite. Dacă se va găsi însă un om îndrăzneț să le arate că toate bogățiile restului de treizeci de mii de cetățeni sunt uzurpate și că prin urmare aceste averi sunt stăpânite fără nici un drept, ei bine, Catilina, atunci ai să vezi dacă cei năpăstuiți vor reuși sau nu să-și arate puterea față de aceste caractețe nesuferite, care sug sângele poporului flămând și nenorocit.

— Nu, tinere, nu trebuie să-ți irosești sentimentele în plângeri neputincioase și în strigăte deșarte - îl muștră pe un ton sever Catilina. Trebuie ca în liniștea caselor noastre să întocmim un plan vast, pe care să-l aducem la îndeplinire, când va sosi vremea, cu o mână fermă, care să nu șovăie. Taci și așteaptă, Bestia. Poate că nu-i departe ziua când, printr-o lovitură hotărâtă, o să putem nimici acest regim în descompunere, sub a cărui asuprire gemem. Cu toată strălucirea lui aparentă, regimul e putred tot și plin de fisuri.

— Ia te uită, ia te uită cât de vesel e oratorul Quintus Hortensius - le atrase atenția Curius, parcă vrând să abată convorbirea în altă direcție. Se vede treaba că se bucură de plecarea lui Cicero, fiindcă acum rămâne fără rival în adunările din Forum.

— Ce mai fricos și Cicero ăsta! exclamă Catilina. Cum a simțit că a căzut în dizgrația lui Sulla, din pricina entuziasmului său tineresc pentru Marius, s-a și grăbit să se îmbarce și să fugă în Grecia.

— Sunt aproape două luni de când a dispărut din Roma.

— Ah, dacă aș avea elocvența lui Cicero! Șopti Catilina, strângând pumnul cu putere. În două luni aș fi stăpânul Romei.

— Ție îți lipsește elocvența lui, iar lui - forța ta.

— Dacă nu-l vom putea atrage de partea noastră, ceva ce e greu, având în vedere firea lui moderată - observă Catilina, grav și îngândurat - asta nu-l va împiedica să devină cândva o armă groaznică în mâinile dușmanilor noștri, împotriva noastră.

Cei trei patricieni rămaseră tăcuți.

În acea clipă, mulțimea care înconjura porticul se dădu în lături pentru a face loc cuiva. Valeria, soția lui Sulla, se îndreptă spre lectica ei, care era toată împodobită cu purpură brodată cu aur. O însoțeau câțiva patricieni, printre care Decius Cedicius, cel bondoc, Helvinus Medullius, cel uscățiv, și Quintus Hortensius.

O pallă largă de un albastru-închis, dintr-o țesătură groasă, orientală, ascundea de privirile înfocaților ei admiratori grațiile cu care natura o înzestrase cu atâta dărnicie.

Pe fața ei, foarte palidă, și în ochii ei mari și negri, cu pupilele dilatate și aproape fixe, se citea o melancolie ce părea stranie la o femeie măritată abia de o lună.

Răspundea la plecăciunile patricienilor cu mișcări ușoare ale capului. Ajungând la lectică, strânse mâna celor doi curtezani, Pelvinus Medullius și Decius Cedicius, încercând să-și ascundă căscatul cu un zâmbet. Atât de fidel o urmau pretutindeni acești doi patricieni, încât păreau a fi umbrele Valeriei. Și, firește, ei nu voiau să lase nimănui cinstea de a-i ajuta să se urce în lectică. După ce se așeză și trase perdelele, Valeria făcu un semn sclavilor ce-o însoțeau să ridice lectica și să pornească.

Sclavii capadocieni ridicară binișor lectica și porniră. Unul, care îndeplinea funcția de înaintaș, pășea în fruntea lor. Alți șase, care alcătuiau suita de onoare, mergeau în urmă.

Depărtându-se de mulțimea adoratorilor, ei, Valeria lăsă să-i scape un oftat prelung de ușurare și, acoperindu-și fața cu un văl, începu să privească, tristă și plictisită, când într-o parte, când într-alta, la caldarâmul ud și la cerul cenușiu, ploios.

Spartacus, care, cum am spus mai sus, se oprise împreună cu Crixos la câțiva pași în spatele mulțimii, o recunoscuse îndată: frumoasa din lectică era stăpâna surorii sale. Îl trecu parcă un fior și, făcându-i semn lui Crixos, îi șopti la ureche:

— Uită-te!... E Valeria, soția lui Sulla!

— Jur că e frumoasă ca însăși Venera! Jur pe dumbrava sfântă din Arelate!

Lectica consoartei norocosului ex-dictator tocmai trecea prin fața celor doi gladiatori. Ochii Valeriei, care priveau distrat în jur prin porțițele lecticii, se

oprire asupra lui Spartacus. Matroana se trezi atunci brusc din visare, de parcă ar fi scuturat-o cineva. Fața i se îmbujoră ușor și, ațintindu-și ochii negri, scânteietori, asupra gladiatorului, Valeria scoase puțin capul prin perdelele lecticii, pentru ca să-l mai poată vedea și după ce trecuse de el.

— Asta-i bună! exclamă Crixos, care surprinsese semnele de vădit interes pe care nobila matroană le arăta față de fericitul său prieten. Îmi pare, dragă Spartacus, că zeița Fortuna, ca o muiere capricioasă și perfidă ce este, ți-a pus mâna în cap, sau, poate mai exact, îmi pare că tu ai apucat-o de păr pe zeița asta nestatornică. Ține-o bine, prietene, ține-o atât de bine, încât, chiar dacă ar vrea să-ți scape, să rămâi cel puțin cu ceva în mână.

Când Crixos se uită la Spartacus, acesta era palid tot de emoție. Se stăpâni însă cu un efort de voință și îi răspunse cu un zâmbet pe care căuta să-l facă cât mai nepăsător:

— Mai taci odată, smintitul! Ce tot îndrugi despre Fortuna și părul ei. Pe ghioaga lui Hercule, dacă nu ești orb ca un andabat!

Spre a pune capăt zeflemiseli ce nu-i era pe plac, Spartacus se depărta de Crixos pentru a se apropia de Sergius Lucius Catilina, pe care îl întrebă în șoaptă:

— Să viu astă-seară la tine, Catilina?

Întorcându-se către el, Catilina îi răspunse:

— Da, desigur. Nu spune însă „astă-seară”, ci zi mai bine „acum”, pentru că s-a și lăsat seara.

Spartacus se înclină și se întoarse lângă Crixos.

Vorbind încet între ei, cei doi o porniră prin Forum spre Via Sacră.

Bestia, care urmărise cu uimire cordialitatea conversației lui Catilina cu Spartacus, izbucni:

— Martor mi-e Pluto!... Am pierdut firul care m-a călăuzit până acum prin complicatul labirint al sufletului tău.

— Dar despre ce e vorba? întrebă Catilina, fără a bănuși ceva.

— Un patrician roman să onoreze cu prietenia lui specia josnică și nedemnă a gladiatorilor!

— Vai, într-adevăr, ce scandal! spuse cu zâmbet și ton sarcastic patricianul. Groaznic lucru, nu-i așa? Și fără a mai aștepta vreun răspuns, adăugă cu ton schimbat: Vă aștept la mine în zori. O să mâncăm, o să ne veselim și... o să vorbim și despre lucruri serioase.

Pe când treceau pe Via Sacră, în drum spre Palatin, lui Spartacus și lui Crixos le ieși în cale pe neașteptate o tânără fermecătoare, îmbrăcată foarte

luxos; venea din direcția opusă, însoțită de o sclavă între două vârste și de un sclav care mergea în urma ei.

Pe Crixos, frumusețea acestei femei cu părul roșcat, cu fața albă ca laptele și ochii verzi ca apa mării îl paraliză. Se opri în loc și, privind-o buimăcit, exclamă:

— Pentru numele lui Esus! Ce frumusețe divină!

Spartacus mergea cu capul în pământ, copleșit de gânduri întunecate. Când își ridică privirea, tânăra se afla drept în fața lui. Fără a băga în seamă extazul lui Crixos, femeia se uită fix la Spartacus și, dumerindu-se deodată de unde îl cunoștea și cine era, se opri și-i spuse în grecește:

— Zeii să te binecuvânteze, Spartacus!

Oarecum surprins, Spartacus îi răspunse:

— Mulțumesc din tot sufletul, prea frumoaso. Venus din Cnidos să te ocrotească.

Apropiindu-se de el, tânăra îi șopti atunci la ureche:

— Lumină și libertate, viteazule Spartacus!

Auzind aceste cuvinte, tracul tresări și spuse privindu-și cu uimire interlocutoarea:

— Nu pricep acest joc de cuvinte, prea frumoaso!

— Nu e joc de cuvinte și n-are rost să te prefaci. Vorbele acestea sunt parola asupriților. Mă numesc Euthyvida, sunt curtezană, dar sunt originară din Grecia. Am fost și eu sclavă. Mă număr și eu printre asupriți.

Și, cu un surâs drăgălaș, încântător, strânse mâna lui mare cu mâna ei micuță și gingașă.

Gladiatorul tresări din nou și, mirat peste măsura, murmură:

— Vorbește serios. Cunoaște și ea semnul nostru secret.

— Locuiesc pe Via Sacră, lângă templul lui Ianus Superior. Vino! Pot să-ți dau un ajutor destul de însemnat în nobila acțiune pe care ai întreprins-o.

Văzând că Spartacus șovăie, Euthyvida adăugă cu duioșie în glas și cu un gest rugător, grațios și sincer:

— Vino!

— Am să vin - făgădui Spartacus.

— Cu bine! strigă curtezana pe latinește, salutându-i pe cei doi gladiatori.

— Cu bine! răspunse Spartacus.

— Cu bine, o tu, cea mai divină dintre toate zeițele frumuseții - spuse Crixos, care stătuse tot timpul neclintit lângă ea și nu-și dezlipise nici o clipă ochii de pe chipul frumoasei fete.

Parcă încremenit, o urmărea fascinat pe Euthybida, care se depărta. De nu l-ar fi zgâlțâit Spartacus, cine știe câtă vreme ar fi rămas așa.

— Ei, Crixos, nu mai ai de gând să te miști de-aici?

Galul se dezmetici și o porni, întorcând neconținut capul după Euthybida. După ce făcură vreo trei sute de pași, exclamă:

— Și nu mă lași nici acum să-ți spun că ești fiul preferat al Fortunei?... Ah, ești un ingrat!... S-ar cădea să-i ridici un templu acestei zeițe capricioase, care și-a întins aripile asupra ta.

— De ce mi s-o fi adresat mie această nefericită?

— Nu știu și nu vreau să știu nici cine este; știu numai că Venus, dacă există cu adevărat, nu poate fi mai frumoasă decât această fată.

În momentul acela, unul dintre sclavii care însoțeau lectica Valeriei se apropie de gladiatori și-i întrebă:

— Care dintre voi e Spartacus?

— Eu - răspunse tracul.

— Sora ta, Myrtis, te așteaptă să vii la noapte, la ora când amuțesc toate zgomotele, în casa Valeriei. Trebuie să stea de vorbă cu tine în privința unei chestiuni ce nu suferă amânare.

— Bine, am să vin.

Sclavul porni îndărăt, iar cei doi prieteni, urmându-și calea, se pierdură curând după colina Palatină.

CAPITOLUL V. TRICLINIUM-UL LUI CATILINA ȘI CONCLAVUL

VALERIEI

Așezată pe versantul de miazăzi al colinei Palatine, locuința lui Catilina era una din cele mai mari și mai frumoase case ale Romei. O jumătate de secol mai târziu, ea avea să facă parte, împreună cu casa oratorului Hortensius, din complexul reședinței lui August. Interiorul locuinței nu era mai puțin somptuos sau mai puțin confortabil decât interiorul locuințelor celor mai de seamă patricieni din acea vreme, iar triclinium¹³-ul ei, unde în seara aceea benchetuiau, tolăniți pe paturile de ospăț, Catilina și prietenii săi, era unul din cele mai bogate și mai elegante din Roma de atunci.

Șase coloane din marmură de Tivoli, înfrumusețate cu ghirlande de iederă și trandafiri care exalau parfum și prospețime, despărțeau în două părți sala triclinium-ului, care era foarte lungă și largă.

Statui de marmură, reprezentând oameni în poziții lipsite de decență și pudoare, dar executate cu o uimitoare și neasemuită măiestrie, erau așezate de-a lungul zidurilor și între coloane și ghirlande.

Mozaicul care pardosea triclinium-ul înfățișa dansurile sălbatice ale nimfelor, satirilor și faunilor și constituia o adevărată paradă de forme încântătoare, pe care fantezia artistului le împletise în hore dezmățate.

¹³sala de ospăț în casele din Roma antică. (vezi în Glosar)

În fundul sălii se afla o masă rotundă, de o marmură splendidă, iar în jurul mesei, trei paturi înalte de bronz, destul de încăpătoare, așternute cu saltele de puf și acoperite cu purpura cea mai fină, paturi pe care romanii obișnuiau să stea lungiți la ospețe. Lămpi de aur și argint, iscusit lucrute, atârinate de tavan, ardeau luminând sala și răspândind o mireasmă puternică, îmbătătoare, sub efectul căreia mintea era cuprinsă de o lene neasemuit de plăcută.

Rezemate de ziduri, se găseau trei dulapuri de bronz, bogat ornamentate cu ghirlande și frunze executate cu o rafinată originalitate, în care erau rânduite vase de argint de toate formele și dimensiunile posibile. Douăsprezece statui de bronz, reprezentând etiopieni, împodobite din belșug cu coliere și pietre prețioase, susțineau candelabrele de argint, a căror lumină sporea strălucirea orbitoare a triclinium-ului.

Pe paturile de bronz erau tolăniți, rezemați în coate pe pernele de purpură și cu capul în mâini, Catilina, Curio, Lucius Bestia, tânărul impulsiv care avea să devină tribun al poporului, și Caius Antonius, un tânăr patrician apatic și împovărat de datorii, care mai târziu avea să fie complicele lui Catilina în conjurația din anul 691¹⁴ și colegul de consulat al lui Cicero. Grație energiei lui Cicero, Caius Antonius avea să-l distrugă el însuși pe fostul său complice, pe Catilina, în 691. Mai participa la ospăț și Lucius Calpurnius Piso Cesonius, un patrician desfrânat, și el înglodat în datorii până peste cap. În anul 691 n-a stat în puterea lui să-l salveze pe Catilina. În schimb, soarta a vrut ca, în 696¹⁵, el să-și poată răzbuna prietenul, izbutind, în calitate de consul, să obțină exilarea lui Cicero.

Alături de Piso era lungit un tânăr de douăzeci de ani, de o frumusețe feminină, fardat, cu părul parfumat, încrețit cu fierul, cu obrazul supt și cu glasul totdeauna răgușit de băutură. Acest tânăr era Aulus Gabinius Nepos, cel mai intim prieten, al lui Catilina, care mai târziu, în 696, avea să devină și el consul și să contribuie, împreună cu Piso, la exilarea lui Cicero.

Locul ocupat de Gabinius, adică locul din margine pe patul așezat în capătul mesei și la dreaptă față de intrarea în triclinium, era locul de cinste; asta însemna că Gabinius îndeplinea funcția de rege al ospățului.

Întins pe un alt pat, lângă Gabinius, mai era un tânăr patrician, desfrânat și risipitor ca și ceilalți, cu o înfățișare robustă și bărbătească, anume Cornelius

¹⁴ 63 î.e.n. (n.r.)

¹⁵ 58 î.e.n. (n.r.)

Lentulus Sura. Acesta avea să moară în temniță, sugrumat din ordinul lui Cicero, în anul 691, chiar în ajunul conjurației lui Catilina în care urma să joace un rol însemnat. Alături de el, pe același pat, mai erau culcați Cethegus, un tânăr vioi și glumeț, și Caius Verres, un om ambițios, crud și din cale-afară de hrăpăreț.

Oaspeții erau toți în ținută de ospăț. Purtau veșminte țesute din lina cea mai fină și mai albă și cununi împletite din iederă, lauri și trandafiri. Somptuosul ospăț oferit de Catilina prietenilor săi era pe sfârșite. Bună dispoziție ce domnea între cei nouă patricieni care luau parte la ospăț, gesturile, glumele, trivialitățile lor, zăngănitul cupelor și conversațiile însuflețite, de care răsuna triclinium-ul, arătau că bucătarul lui Catilina fusese la înălțime și că nici sclavii însărcinați cu umplerea cupelor nu se lăsaseră mai prejos.

— Mai toarnă-mi Falern! strigă senatorul Curio, cu vocea răgușită de băutură, întinzând mâna în care ținea cupa de argint spre sclavul din apropiere. Hai, toarnă-mi niște Falern, că vreau să înalț cupă pentru a cinsti fastul lui Catilina, ca să crape de ciudă zgârcitul de Crassus, cu toate bogățiile lui.

— Crassus!... Crassus!... Omul acesta e coșmarul meu, e punctul în jurul căruia gravitează toate gândurile și toate visele mele! Mărturisi oftând Caius Verres.

— Nu te lasă să dormi nemăsuratele lui bogății, sărmane Verres? întrebă Aulus Gabinius, aruncând o privire ironică și cercetătoare vecinului său și potrivindu-și cu mâna lui albă părul ondulat și parfumat cu rafinament.

— Oare nu va veni odată ziua egalității? suspină Verres.

— Nu pot înțelege ce-au avut în minte proștii aceia de Gracchi și negliobul de Drusus când s-au apucat să asmuță Roma ca să împartă ogoarele între plebei - spuse Caius Antonius. Că la sărmanii patricieni de loc nu s-au gândit!... Și totuși, cine, cine e mai sărac decât noi, patricienii, care suntem osândiți să vedem veniturile domeniilor noastre mistuite de lăcomia nesățioasă a cămătarilor? Sub pretext că urmăresc încasarea dobânzilor la capitalurile ce ne-au împrumutat, ei ne popresc veniturile chiar și înainte de termenul de plată al datoriei.

— Așa e! Oare e cineva mai nenorocit decât noi, aceștia, pe care zgârcenia neomenoșilor noștri părinți și autoritatea legilor atotputernice ne constrâng să trăim cei mai frumoși ani ai tinereții în sărăcie, chinuiți de dorințe nesatisfăcute? întrebă Lucius Bestia, scrâșnind din dinți și strângând convulsiv cupă pe care tocmai o golise.

— Cine e mai sărac decât noi, care, prin ironia sorții, ne-am născut patricieni și care numai grație rangului nostru ne bucurăm de respectul vulgului? Reflectă Lentulus Sura, cu mâhnire adâncă.

— Nu suntem decât niște calici înveșmântați în toge, asta suntem!

— Oameni lipsiți de orice drepturi, îmbrăcați în purpură!

— Niște asupriți și niște amărăți nepoftiți la ospățul bogatei republici romane!

— Moarte cămătarilor și bancherilor!

— Jos cu legile celor douăsprezece table¹⁶!

— Și cu edictul pretorian¹⁷!

— Jos cu autoritatea părintească!

— Prăvălească-se asupra Senatului fulgerul atotputernic al lui Jupiter Tonans și scrum să se aleagă de el!

— Numai să-mi dea și mie de veste Jupiter când o face una ca asta, să știu să lipsesc din Senat în ziua aceea! Bombăni Curio, complet amețit de băutură.

Adâncă cugetare a chefliului stârni o explozie de râsete și puse capăt blestemelor și înjurăturilor.

În acea clipă intră în triclinium un sclav, care se apropie de gazdă și îi spuse câteva cuvinte la ureche.

— A, pe toți zeii Infernului! exclamă Catilina cu glas tare, jubilând. În sfârșit! Poftiți-l imediat înăuntru, împreună cu prietenul lui nedespărțit.

Sclavul se înclinase și voia să se retragă, când Catilina îl opri, adăugind:

— Cinstiți-i cum se cuvine. Spălați-le picioarele, ungeți-i cu miresme și dați-le veșminte de ospăț și cununi.

¹⁶ În anul 449 î.e.n., o comisie specială formată din zece bărbați (*decemviri*), investiți cu cele mai mari împuterniciri, au întocmit un cod de legi care au fost săpate pe douăsprezece tăblițe de aramă și expuse spre a fi cunoscute de toată lumea. Legile celor douăsprezece table apărau fațăș proprietatea privată, pedepsind cu multă asprime atentatele împotriva ei. Pe incendiatori și pe cei ce furau în timpul nopții îi aștepta pedeapsa cu moartea. Totodată se elaborează foarte amănunțit și sever legea asupra datoriei. Debitorul care nu-și plătea datoriile își pierdea libertatea și putea să fie „vândut peste Tibrul” sau chiar să-și piardă viața. (n.r.)

¹⁷ Fiecare pretor (magistrat roman însărcinat cu funcțiune judiciară - judecător și legislator), intrând în funcțiune, publica un fel de manifest legislativ, în care făcea cunoscute regulile de drept pe care avea să le urmeze în perioada sa de magistratură. Acesta se numea *edictum praetoris*, adică edictul pretorian. (n.r.)

Sclavul se înclină din nou și ieși. Atunci, Catilina strigă tricliniarhului:

— Epafor, curăță îndată de pe masă resturile ospățului și așază în fața patului de onoare două banchete, pentru doi prieteni pe care îi aștept. Scoate actorii, muzicanții și sclavii din camera asta și pregătește în camera de alături cele trebuincioase pentru continuarea ospățului într-o atmosferă veselă și plăcută.

În timp ce se făcea rânduiala în triclinium, oaspeții stăteau tăcuți, continuând să bea vinul de Falern vechi de cincizeci de ani, ce spumega în cupele de argint, și așteptând curioși și nerăbdători apariția invitaților. Curând, cei doi musafiri, gătiți cu toge albe de ospăț și cununi de trandafiri, își făcură intrarea însoțiți de un sclav.

Erau Spartacus și Crixos.

— Zeii să ocrotească această casă și pe nobilii oaspeți! spuse Spartacus, pășind în triclinium.

— Salut tuturor! Adăugă Crixos.

— Cinste și slavă prietenului tău și ție, preaviteazule Spartacus! răspunse Catilina, ridicându-se pentru a-i în-tîmpina pe Spartacus și Crixos. Luându-l de mână, îl conduse și-l așeză pe Spartacus în locul său pe patul de ospăț. Apoi, după ce-l instalează pe Crixos pe una din cele două banchete ce fuseseră așezate în fața patului de onoare, Catilina se așeză lângă el, pe cealaltă banchetă. Așadar, Spartacus - spuse Catilina - n-ai vrut să-ți petreci seara la masa mea, cu acești tineri nobili și curajoși!

Spunând acestea, el arată cu un gest spre oaspeții săi.

— N-am vrut? Nu, n-am putut veni, Catilina, și dacă ostiarul tău a îndeplinit cu punctualitate însărcinarea ce i-am dat-o, ai fost înștiințat că nu voi putea veni.

— E drept, am fost înștiințat că n-ai să poți veni la ospățul meu de astă-seară...

— N-ai știut însă motivul; nu ți l-am comunicat, pentru că n-am avut încredere în discreția ostiarului. A trebuit neapărat să trec pe la o tavernă frecventată de gladiatori, să mă întâlnesc cu niște oameni care exercită o mare influență asupra acestor oropsiți.

Lucius Bestia întrebă, pe un ton oarecum ironic:

— Care va să zică, noi, gladiatorii, ne gândim la eliberare, discutăm despre drepturile noastre și ne pregătim să ne apărăm aceste drepturi cu sabia în mână?...

Spartacus se sculă brusc; avea fața aprinsă de mânie și, bătând cu pumnul în masă, strigă:

— Da, desigur, pe toate fulgerele lui Jupiter!... Se stăpâni însă brusc, și, schimbând tonul, urmă potolit: Cu voia zeilor de sus și a voastră, nobili patricieni, vom lua armele în mână pentru libertatea celor asupriți!

— Gladiatorul ăsta mugește ca un taur - bombăni Curio, care începuse să dormiteze, legănându-și capul pleșuv de pe un umăr pe altul.

— Asemenea ifose i-ar sta bine dictatorului Lucius Cornelius Sulla Felix - adăugă Caius Antonius.

Catilina, care întrevedea unde ar fi putut duce discuția dacă ironiile oaspeților ar fi continuat, se ridică de la locul său și cuvinta astfel:

— Nobili patricieni romani, vouă, cărora o soartă nedreaptă v-a răpit libertatea, puterea și bogăția la care mărinimia sufletelor voastre vă dau tot dreptul, vouă, care sunteți atât de virtuoși și plini de bărbăție și ale căror suflete curajoase le cunosc, vouă, prietenii mei credincioși și cinstiți, vi-l prezint pe Spartacus, pe preagloriosul rudiar despre care, având în vedere puterea fizică și tăria de caracter de care a dat dovadă, pot spune că ar fi meritat pe deplin să se nască nu trac, ci cetățean roman și patrician. El și-a dovedit vitejia luptând în rândurile legiunilor noastre romane și a fost răsplătit cu cunună de cetățean și cu gradul de decan...

— Asta nu l-a împiedicat însă că, la primul prilej ce s-a ivit, să dezerteze din armata noastră - întrerupse Lucius Bestia.

— Ei și, ce-are a face! ripostă repede și din ce în ce mai înflăcărat Catilina. Oare puteți să-i faceți vreo vină că, pentru a-și apăra patria, părinții și larii, ne-a părăsit pe noi, care pornisem război împotriva țării sale? Care dintre voi, de-ar fi căzut prizonier la Mitridate și-ar fi fost trecut în rândurile armatei lui, n-ar fi socotit de datoria sa, de cum ar fi văzut apărând vulturul roman, să părăsească nesuferitele steaguri ale barbarului, pentru a se întoarce la steagurile concetățenilor săi?

Aceste cuvinte fură primite cu un murmur unanim de aprobare. Profitând de dispoziția binevoitoare a ascultătorilor, Catilina continuă:

— La circ, am văzut și eu, și voi, și Roma întregă, cum, în luptă, acest bărbat puternic s-a dovedit viteaz și de neînvinc, săvârșind fapte vrednice nu de un simplu gladiator, ci de un comandant priceput. Ei bine, omul acesta, care e mai presus de situația și de soarta lui nenorocită, și-a propus de câțiva ani să înfăptuiască un lucru greu, primejdios, dar nobil: a urzit în taină un complot al gladiatorilor. Pe gladiatori, care sunt legați printr-un jurământ sfânt, el plănuiește să-i ridice, într-o zi dinainte hotărâtă, împotriva tiraniei care-i sortește caznelor și morții și să-i conducă înapoi în patria lor, liberi. Catilina tăcu, apoi, după o scurtă pauză, urmă: Oare noi - adică voi și cu mine

- nu chibzuiam de mult cam la același lucru? Ce altceva cer gladiatorii decât libertate? Ce altceva cerem noi? Nu vrem noi să ne răsculăm tocmai împotriva aceleiași oligarhii? Ba vrem, pentru că de când republica e la cheremul unui pumn de oameni, aceștia și numai aceștia înghit tributurile regilor, tetrahilor și popoarelor, iar restul cetățenilor destoinici, fie ei nobili, fie de rând, devin drojdia societății, niște nenorociți, niște asupriți, niște nemernici și niște mizerabili.

Tinerii patricieni fremătau, ochii lor fulgerau plini de ură, de mânie și de sete de răzbunare. Catilina adăugă:

— În casele noastre domnește mizeria și nu avem decât datorii. Prezentul e jalnic, iar viitorul va fi și mai jalnic. De ce să trăim de azi pe mâine o viață atât de mizerabilă? N-ar fi timpul să ne trezim?..

— Da, să ne trezim! Mormăi răgușit și pe jumătate adormit Curio, care, neuzind decât ultimele cuvinte ale lui Catilina, le interpretase greșit și începuse să-și frece ochii.

Deși înflăcărați de cuvântarea lui Sergius, nici unul dintre conjurați nu se putu abține să nu bufnească în răs la gestul lui Curio.

— Lua-te-ar să te ia Minos, să te judece cum se cuvine, momâie afurisită, îndopată cu noroi și vin! răcni Catilina, strângând pumnii și blestemându-l pe bețivanul cel prostănac.

— Taci și dormi, blestemățiile! strigă Bestia, dându-i un ghiont atât de zdravăn, încât Curio se întinse pe pat cât era de lung.

Catilina sorbi încet câteva înghițituri de Falern și, după o scurtă pauză, continuă:

— Și acum, onorați cetățeni, iată, v-am chemat aci ca să cântărim împreună dacă n-ar fi bine să-l câștigăm pe Spartacus și pe gladiatorii lui pentru cauza noastră. Dacă ne-am răscula singuri împotriva oligarhilor și a Senatului, care au în mână și puterea supremă, și tezaurul statului, și invincibilele legiuni, bineînțeles că n-am putea face nimic. De aceea trebuie să căutăm să obținem sprijinul acelor ce pot fi de folos cauzei noastre. Trebuie să facem că lupta celor care nu posedă nimic împotriva celor care posedă totul, că lupta sclavilor împotriva stăpânilor lor - într-un cuvânt, că lupta asupriților împotriva asupritorilor să fie și lupta noastră. Atunci, de ce nu i-am atrage oare și pe gladiatori de partea noastră, de ce nu i-am lua sub conducerea noastră și nu i-am cuprinde în legiunile romane? Nu pot înțelege de ce să nu facem acest lucru. Dacă-mi veți dovedi contrariul, vom amâna înfăptuirea planului nostru pentru vremuri mai bune.

Un murmur confuz se ridică după această încheiere a lui Catilina, care, judecând după toate aparențele, nu fusese pe gustul majorității. Spartacus, care tot timpul cuvântării gazdei urmărise cu atenție reacțiile celor prezenți, începu să vorbească liniștit, cu toate că era palid la față:

— Deși nu am nădărdit nici o clipă că acești nobili patricieni se vor lăsa convinși de tine, m-am hotărât să vin aci numai pentru a-ți face plăcere ție, Catilina, pentru că te prețuiesc mult. Te rog deci să-mi îngădui, și să încuviințeze și iluștrii tăi prieteni, să vorbesc pe față și să-mi deschid sufletul înaintea voastră. Pe voi, cetățeni liberi, de viță nobilă, casta oligarhilor, care e dușmana poporului, a oamenilor îndrăzneți și a înnoitorilor, această castă a cărei tiranie, de mai bine de o sută de ani, împinge Roma în prăpastia discordiilor, nu vă lasă să luați parte la conducerea treburilor statului și vă despoaie de averi. Din această pricină, pentru voi scopul conjurației se mărginește la răsturnarea actualului Senat, la înlocuirea legilor existente cu alte legi, care să împartă mai echitabil bogățiile și drepturile și să fie mai favorabile pentru popor, și la înlocuirea senatorilor de azi cu oameni din mijlocul vostru. Popoarele de dincolo de Alpi și de peste mare ar rămâne însă pentru voi, la fel ca și pentru stăpânitorii de azi, niște popoare barbare, pe care o să doriți să le țineți mai departe sub jugul autorității romane și de la care să storceți tribut pentru că locuințele voastre să fie pline de sclavi și pentru ca în amfiteatre să se poată organiza, ca și acum, lupte sângeroase de gladiatori. Aceste lupte vă vor face să uitați de grelele griji de stat, căroră, mâine, voi, învingătorii, va trebui să vă consacrați. Nici nu vă puteți dori altceva, pentru că pentru voi totul se reduce, pe scurt, la a vă înscăuna voi în locul stăpânitorilor de azi.

Pentru noi însă, pentru nefericiții gladiatori, a ne răscula înseamnă cu totul altceva. Disprețuiți de toată lumea, fără libertate și fără patrie, osândiți să ne luptăm și să ne ucidem unii pe alții pentru plăcerea altora, noi vrem libertate, însă o libertate deplină și absolută; vrem prin luptă să ne recâștigăm patria și casele noastre strămoșești; datorită acestor împrejurări, suntem siliți să ne ridicăm nu numai împotriva stăpânitorilor de azi, ci și împotriva acelor care le-ar lua locul, fie că s-ar chema Sulla sau Catilina, Cethegus sau Pompeius, Lentulus sau Crassus.

Pe de altă parte, se pune însă întrebarea: am putea oare singuri noi, gladiatorii, să sperăm în victorie, dacă ne-am ridica izolați împotriva puterii uriașe, împotriva puterii de neînvincis a Romei? Nu, o victorie este imposibilă. Chiar și conjurația devine o imposibilitate. Cât timp am nădărdit că tu, Catilina, împreună cu prietenii tăi, ați putea deveni în mod sincer conducătorii

noștri, cât timp mi-am putut închipui că în fruntea legiunilor de gladiatori se vor așeza patricieni și bărbați cu rang consular care vor împrumuta numele și capacitatea lor armatelor formate, am aprins nădejtile multor tovarăși de suferință cu focul propriilor mele speranțe. Acum însă, când constat că prejudecățile cu care ați fost crescuți nu vă vor lăsa niciodată să deveniți conducătorii noștri, mă conving că este imposibil să realizăm ideea noastră, idee la care am visat și pe care am păstrat-o în taină în fundul sufletului meu. Cu nesfârșită părere de rău renunț acum definitiv la această idee, ca la o idee nebunească, irealizabilă.

Cum altfel, decât nebunească și irealizabilă, am putea numi răscoala noastră, chiar de-am putea ridica cinci, zece mii de oameni? Ce autoritate aș putea avea, de pildă, eu sau alții din clasa mea, ce importanță, ce prestigiu? În cel mult cincisprezece zile, cele două legiuni ale noastre ar fi strivite, așa cum s-a întâmplat și acum douăzeci de ani cu miile de gladiatori pe care un strălucit cavaler roman, Mudicius sau Decius, le adunase lângă Capua.

Impresia produsă de cuvântarea lui Spartacus, care, după părerea oaspeților, era un barbar, ba încă dintre cei mai de disprețuit din ei, e greu de descris. Unii se mirau de elocvența lui, alții se minunau de înălțimea gândurilor sale, alții de adâncimea ideilor lui politice. Absolut toți rămăseseră însă extrem de măguliți de respectul pe care Spartacus îl arătase față de ei și față de atotputernicul nume de roman. Orgoliul romanilor, pe care fostul sclav îl răscolise cu atâta îndemânare, se revărsă, sub forma unor laude unanime, asupra viteazului trac, căruia toți, și în primul rând Lucius Bestia, îi oferiră ocrotire și prietenie.

Dezbaterile în legătură cu răscoala se prelungiră încă multă vreme. Fură exprimate nenumărate și variate păreri, dar până la urmă se hotărî ca dezlănțuirea ei să fie amânată pentru momente mai prielnice, așteptând ca timpul să aducă o inspirație mai bună și ca Fortuna să ofere un prilej mai potrivit pentru executarea îndrăznețului plan.

Spartacus puse la dispoziția lui Catilina și a prietenilor lui brațul său și brațele acelor puțini gladiatori care aveau încredere în el și-l respectau. Tot timpul accentua în trecere cuvântul „puțin”. După ce el și Crixos băură din cupa prieteniei, în care, pe măsură ce făcea ocolul mesei, fiecare oaspe arunca petale de trandafir rupte din florile cununilor, Spartacus își luă rămas bun de la Catilina și de la prietenii lui și, împreună cu Crixos, părăsi casa patricianului.

Ajunși în stradă, se îndreptară spre locuința lui Sulla.

Crixos începu atunci să vorbească:

— Lămurește-mă și pe mine, sper că...

— Taci, pentru numele lui Hercule! Îi tăie vorba Spartacus, cu vocea scăzută. Ai să afli totul mai târziu.

Făcură cam vreo trei sute de pași în tăcere. Apoi, întorcându-se spre Crixos și uitându-se împrejur, Spartacus îi spuse aproape în șoaptă:

— Prea erau mulți oameni acolo și, pe deasupra, nu toți erau de partea noastră și nici nu aveau cu toții judecată limpede. Nu te poți încrede în acești tineri. Pentru ei - ai auzit și tu - complotul nostru e mort, trebuie dat uitării ca visul unui creier bolnav. Tu trebuie să te întorci îndată la școala de gladiatori a lui Actianus, ca să schimbi parola, salutul și semnul de recunoaștere, în loc de „lumină și libertate”, parola va fi „stăruință și izbândă”. Semnul secret nu va mai consta în trei scurte strângeri de mână, ci în trei ușoare apăsări ale arătătorului mâinii drepte în palma mâinii drepte a celuilalt. Și luând mâna dreaptă a lui Crixos, Spartacus apăsă de trei ori cu arătătorul mâinii drepte în palma lui Crixos. Așa... Ai înțeles?

— Am înțeles - răspunse acesta.

— Acum du-te, nu pierde nici o clipă, și fă în așa fel ca fiecare șef de grupă să comunice schimbările celor cinci gladiatori ai săi. Explică-le de asemenea că complotul nostru era amenințat de a fi descoperit și că cine ar mai pronunța vechea parolă și ar mai folosi vechile semne de recunoaștere riscă să ducă la pieire cauza noastră și să ne oblige să renunțăm definitiv chiar și la încercarea de a pune în aplicare îndrăznețul nostru plan. Măine dimineață, devreme, ne vom întâlni la școala lui Iulius Tabecius.

Spartacus strânse mâna lui Crixos, apoi porni cu pași repezi spre casa lui Sulla. Aici bătu la poartă. I se deschise și din vestibul fu condus în cămăruța surorii sale. Myrtis, care câștigase întreaga bunăvoință a stăpânei sale, avea acum o funcție foarte importantă: în seama ei era dată gâteala Valeriei.

Când îl văzu intrând în cămăruța ei, Myrtis, care își aștepta nerăbdătoare fratele, se aruncă la pieptul lui, îl cuprinse de gât cu amândouă brațele și-i acoperi obrazul de sărutări. Apoi, radioasă, îi povesti că nu l-ar fi chemat la o oră atât de nepotrivită, fără poruncă stăpânei sale. Că aceasta vorbea adeseori cu ea despre Spartacus și că o descosea punându-i tot soiul de întrebări despre el, vădind în privința lui un interes mai mare poate decât s-ar fi cuvenit din partea unei matroane atât de nobile, pentru un rudiar. Aflând că Spartacus nu-și găsisese încă nici o ocupație, Valeria poruncise să fie poftit în seara aceasta, deoarece dorea să-i propună să ia conducerea școlii de gladiatori organizată de curând de Sulla la vila lui de la Cume.

Auzind cuvintele Myrtidei, Spartacus fu cuprins de o nemărginită bucurie. Apoi își scutură, energic capul, ca și cum s-ar fi străduit să alunge niște gânduri stranii ce-l năpădiseră, și în cele din urmă o întrebă:

— Dacă voi primi să conduc această mică școală de gladiatori, Valeria are să-mi ceară oare să mă vând din nou, sau mă va lăsa liber?

— De asta nu mi-a spus nimic - răspunse Myrtis. Dar știu că e foarte binevoitoare în ceea ce te privește și o să consimtă probabil să rămâi liber.

— Înseamnă că Valeria e o femeie foarte bună?

— Pe cât e de frumoasă, pe atât e de bună!

— O, atunci bunătatea ei e fără margini.

— Pare-mi-se că îi porți o dragoste deosebită.

— Eu?... O dragoste nețărmită, pătrunsă însă de adorație și de respect. Dragostea pe care poate și trebuie să o poarte față de o matroană atât de nobilă un om într-o situație atât de tristă ca a mea.

— Bine, atunci ascultă... Jură-mi însă că față de ea n-ai să suflă nici un cuvânt, deoarece mi-a interzis cu cea mai mare strășnicie să-ți destăinuiesc acest lucru. Să știi că afecțiunea și dragostea ce-i porți ți-au fost inspirate de zeei atotputernici, ca o datorie de recunoștință față de Valeria, pentru că atunci, la circ, numai ea l-a convins pe Sulla să-ți redea libertatea.

— Cum?... Ea?... Adevărat?... exclamă Spartacus, palid și fremătând de emoție.

— Adevărat... Adevărat... Îți repet însă: poartă-te față de ea ca și cum n-ai ști nimic.

Lăsând capul în jos, Spartacus căzu pe gânduri.

— Acum mă duc s-o vestesc pe Valeria că ai venit și să-i cer încuviințarea să te conduc la ea.

Ușoară că un fluture, Myrtis dispăru printr-o ușiță.

Spartacus era atât de cufundat în gândurile sale, încât nici nu băgă de seamă.

Pe Valeria o întâlnise întâia oară cu o lună și jumătate în urmă. Era într-o zi când se dusesse la locuința lui Sulla să-și vadă sora. Valeria tocmai ieșea din casă și se îndrepta spre lectică.

Fața ei albă, ochii negri, strălucitori și păru-i ca smoala făcuseră asupra lui Spartacus o impresie puternică, fulgerătoare. Simțise pe loc unul din acele ciudate și tainice elanuri de simpatie cărora nimic nu le poate sta împotrivă. Atunci se născu subit în mintea lui, cu o aprigă dorință, gândul că ar putea sărută măcar poala tunicii acestei femei, care-i părea frumoasă ca însăși Venus.

Între Spartacus și Valeria se stabilise neîndoielnic o legătură tainică, de neînțeles. Firesc ar fi fost ca situația și originea socială a Valeriei să determine cea mai mare rezervă din partea ei. Totuși, din prima clipă și în mod vizibil, Valeria încercă și ea un sentiment asemănător cu acela care tulburase sufletul gladiatorului.

La început, tracul încercase să izgonească noul sentiment din inima lui. Rațiunea îi spunea că dragostea aceasta era nu numai imposibilă, dar, mai mult, că ea constituia o nebunie fără seamăn, o dragoste disperată, pentru că avea să întâmpine piedici de netrecut. Însă, în ciuda tuturor grijilor lui, imaginea acestei femei revenea mereu, Stăruitoare și puternică, până ce, în sfârșit, puse cu desăvârșire stăpânire pe Spartacus.

Uneori, ca și cum l-ar fi mânat pe nesimțite acolo o putere tainică, se trezea ascunzându-se după o coloană a porticului lui Sulla, pândind ieșirea Valeriei. O văzuse astfel de multe ori, fără ca ea să-l fi observat, și de fiecare dată o găsea mai minunată.

O singură dată Valeria îl zărise și, pentru o clipă, sărmanului rudiar i se păruse că-l privește cu bunăvoință, cu afecțiune aproape. Fusese chiar cât p-aci să creadă că-l privise cu dragoste. Dar alungase pe dată departe acest gând, ca pe o nălucire monstruoasă, provocată de dorințele lui, ca pe un gând care, simțea bine, în starea lui sufletească, l-ar fi putut împinge în pragul nebuliei.

E lesne de înțeles deci impresia făcută de cuvintele Mtyrtidei asupra lui Spartacus.

Se afla acum în casa lui Sulla, la câțiva pași de această femeie, de femeia, nu... de zeița pentru care ar fi fost gata să-și dea sângele, gloria, viața. Într-o clipă avea să fie față în față cu ea, poate chiar singur cu ea, avea să-i audă glasul și avea să-i vadă de aproape trăsăturile feței, ochii, surâsul... Acel surâs pe care nu-l văzuse încă niciodată și care trebuia să fie ca surâsul cerului de primăvară. Se găsea aici, și numai câteva clipe îl mai despărțeau de o fericire neasemuită, la care nu numai că nu râvnise, dar la care nici nu cutezase să viseze... Dar ce se întâmpla totuși cu el?... Poate visă un vis dulce, sub înrâurirea nălucirilor imaginației lui biciuite de patimă?... Său începuse să-și piardă mințile?... Ori poate că, nenorocitul de el, înnebunise de-a binelea?

La gândul acesta, Spartacus tresări și se uită împrejur cu priviri rătăcite, căutându-și sora. Ea însă nu mai era acolo.

Își strânse fruntea în palme, parcă pentru a domoli zvâcnirile nebunești ale tâmpelor și pentru a alunga negura ce-i învăluia mintea, apoi șopti cu glas abia perceptibil:

— O, zei, nu mă lăsați să-mi pierd mințile...

Încetul cu încetul își veni în fire și își dădu seama unde se găsea.

Fără îndoială, acesta era iatacul surorii sale: patul micuț într-un colț și două banchete de lemn poleit lângă perete.

Camera era luminată de o lampă cu ulei, făurită din lut ars și acoperită cu smalt verde, având formă unui gușter din gura căruia ieșea fitilul aprins.

După ce își reveni, încă buimac și stăpânit de ideea că sau visează, sau și-a pierdut mințile, Spartacus atinse flacăra lămpii cu arătătorul mâinii stângi. Durerea arsurii îl convinse că nu dormea.

Atunci, cu un efort de voință, încercă să-și astâmpere sângele care fierbea în el și să pună pe de-a-ntregul stăpânire pe simțurile sale. Treptat-treptat izbuti, și câteva minute mai târziu, când Myrtis intră și-l chemă ca să-l conducă în camera de primire a Valeriei, Spartacus primi vestea destul de liniștit și indiferent, numai că pâli, fața lui căpătând o culoare cadaverică.

Myrtis observă paloarea și-l întrebă îngrijorată:

— Ce-i cu tine, Spartacus?... Te simți cumva rău?...

— Nu, nu... Nu, nu... Nu m-am simțit niciodată atât de bine - răspunse rudiarul.

Condus de soru-sa, coborî scara îngustă (în casele romanilor, sclavii locuiau la catul de sus) și se îndreptă spre camera de primire, unde-l aștepta Valeria.

Camera de primire era odaia în care se retrăgeau matroanele romane ca să citească, să-și primească prietenii apropiați sau pentru convorbiri intime.

Camera de primire din apartamentul de iarnă al Valeriei (în casele patricienilor erau de obicei atâtea apartamente câte anotimpuri are anul) era o încăpere mică și elegantă. Câteva țevi din tablă răspândeau o căldură îmbietoare, cu atât mai plăcută cu cât frigul de afară era mai aspru. Țevile erau ascunse cu iscusință în cutele somptuoasei draperii de pânză orientală care acoperea pereții. O țesătură scumpă, de mătase albastră, atârna de-a lungul pereților, din tavan până în podea, în falduri grațioase și festoane măiestrit aranjate. Deasupra ei, ca un nor alb, era prinsă o pânză albă ca zăpada, subțire și străvezie, presărată din belșug cu trandafiri proaspeți, care răspândeau în cameră o dulce mireasmă.

O splendidă lampă de aur cu trei brațe, care reprezenta un trandafir cu frunze învoalte - opera unui meșter grec - atârna din tavan. Pâlpâirea ei albastră, aproape mată, nu risipea decât pe jumătate întunericul și răspândea parfumul delicat al unor arome arabe amestecate în uleiul care alimenta fitilul lămpii.

În această încăpere, atât de frumos decorată în stil oriental, nu erau alte mobile decât un pat cu saltea de fulgi, îmbrăcat cu mătase albă și albastră, care avea o singură rezemătoare, câteva banchete tapisate cu același material și un mic scrin de preț, de argint masiv, cu patru sertărașe pe care erau sculptate în basorelief cele patru victorii ale lui Sulla.

La revărsatul zorilor, în această încăpere retrasă, liniștită, plină de miresme, stătea întinsă pe pat frumoasa Valeria, îmbrăcată într-o tunică de lână albă ca neaua, garnisită pe margini cu panglici de un albastru-închis. Părul ei negru și des, despletit în voie, aproape că-i acoperea umerii divini, brațele-i parcă sculptate din fildeș și bustul ca marmură, pe jumătate dezgolit. Cu cotul, rezemat pe o pernă, Valeria își sprijinea capul cu mâna ei albă, micuță, ca de copil.

Ochii-i erau pe jumătate închiși și fața nemișcată. S-ar fi crezut că doarme. Era prinsă într-un vârtej de gânduri atât de dulci și plăcute, încât nu vedea nimic în jurul ei. Valeria nu se clinti la zgomotul ușor al ușii, când Myrtis îl introduse pe Spartacus, ci rămase nemișcată chiar și atunci când ușa se închise în urma slavei.

Cu fața palidă ca marmura de Păros, cu ochii aprinși ațintiți asupra frumoasei matroane, Spartacus rămase o vreme nemișcat și tăcut, adâncit într-o contemplație plină de venerație, care dezlănțui în pieptul lui zvâcniri tumultuoase și un vălmășag de senzații și sentimente cum nu mai încercase nicicând.

Trecură astfel câteva minute. Dacă și-ar fi revenit din visare în acest răstimp, Valeria ar fi putut auzi limpede respirația sacadată și agitată a rudiarului. Deodată, Valeria tresări de parcă ar fi strigat-o cineva și i-ar fi spus că Spartacus era acolo. Ridicându-se puțin, se așeză în capul oaselor, întorcând către trac fața ei care se îmbujorase ușor și, cu un oftat de mulțumire, spuse cu glas blând:

— Ah! Erai aici?

La auzul glasului ei, fața lui Spartacus se aprinse ca o flăcără. Făcu un pas spre Valeria și mișcă din buze ca și cum ar fi vrut să vorbească, dar nu putu să scoată decât un sunet nearticulat și confuz.

Redevenind stăpână pe sine, Valeria îl întâmpină zâmbind prietenoasă.

— Zeii să te aibă în pază, viteazule Spartacus! Și... ia loc - îl pofti ea, arătând spre una din banchete.

De data aceasta, Spartacus prinse curaj și răspunse cu glasul încă slab și tremurător:

— Zeii mă ocrotesc mult mai mult decât merit, divină Valeria. În clipa asta îmi hărăzesc cea mai mare bunăvoință ce poate fi dăruită unui muritor: îmi dăruiesc ocrotirea ta.

— Nu ești numai viteaz, ești și curtenitor - îi mulțumi Valeria, cu o sclipire de bucurie în privire. Apoi îl întrebă deodată, în grecește: În țara ta, înainte de a fi căzut prizonier, ai fost unul din conducătorii poporului tău, nu-i așa?

— Da - răspunse Spartacus în limba greacă, pe care o vorbea, dacă nu cu o distincție atică, cel puțin cu finețe alexandrină. Eram conducătorul unuia din cele mai puternice triburi trace din munții Rodope. Aveam casă, numeroase turme de oi și tauri, și pășuni roditoare. Eram bogat, puternic, fericit și, crede-mă, divină Valeria, eram iubitor de oameni, drept, milostiv și bun... Se opri o clipă, apoi, oftând adânc, reluă cu vocea vibrând de intensitatea emoției: Nu eram nici barbar și nici un gladiator josnic ori demn de dispreț.

Răscolită de compătimire și de elanul iubirii, Valeria își ridică asupra rudiarului ochii-i plini de blândețe și duioșie și-i spuse:

— Vitejia ta fără seamăn mi-e cunoscută, am stat de multe ori de vorbă cu drăgălașa ta surioară, Myrtis. Acum, când vorbesc cu tine, văd limpede că niciodată n-ai meritat să fii desconsiderat, și văd că, după cultură, creștere și purtări, ești mai mult grec decât barbar.

Nu poate fi redată prin vorbe emoția pe care i-o pricinuiră lui Spartacus aceste cuvinte rostite cu glas atât de blând; simțea că-l podidesc lacrimile. Răspunse cu vocea întretăiată:

— O, fii binecuvântată... pentru aceste cuvinte pline de omenie... tu, cea mai bună dintre femei. Să te ocrotească zeii atotputernici, să te favorizeze între toți muritorii, așa cum pe deplin o meriți; să te facă cea mai fericită dintre femei!

La rândul ei, Valeria fu mișcată. Strălucirea pătimișă a ochilor ei expresivi și răsuflarea-i adâncă și grăbită îi trădau tulburarea.

Spartacus era ca halucinat. O contemplă pe Valeria extaziat, cu priviri în care se citeau devotamentul și adorația; îi asculta glasul melodios și se părea că aude acordurile harfei lui Apollo; se desfăta uitându-se la ochii ei pătimiși, plini de foc, care parcă făgăduiau necunoscute voluptăți amoroase.

Deși știa că nu se putea încrede, și nici nu se încredea în făgăduielile care pâlpâiau în ochii ei, pe care le socotea drept simple năluciri ale imaginației sale înfierbântate, totuși nu-și dezlipea privirile-i înamorate, ce scânteiau ca lava în flăcări, de ochii divini ai Valeriei.

După ultimele cuvinte ale lui Spartacus urmă o lungă tăcere, punctată numai de respirația sacadată a matroanei și a tracului. Între ei se stabilise un

flux de sentimente și gânduri care-i înfiora și-i făcea pe amândoi să tacă stingeriți.

Valeria simți cea dintâi nevoia de a se elibera de povara acestei tăceri încărcate de primejdii.

— Acum, că ești liber, n-ai vrea să conduci o școală de șaizeci de sclavi? În vila sa de la Cume, Sulla vrea să pregătească vreo câțiva sclavi să devină gladiatori.

— Sunt gata să fac tot ce dorești, sunt sclavul tău și la dispoziția ta, fără nici o rezervă - răspunse Spartacus, cu o voce surdă, ațintind asupra Valeriei o privire plină de afecțiune și de nețărmurit devotament.

Fără a scoate un cuvânt, Valeria îl privi țintă un timp, apoi se ridică și se plimbă prin cameră cu pași nesiguri. La un moment dat se opri lângă rudiar și îl privi iar îndelung, în tăcere. În sfârșit îl întrebă încetșor:

— Spartacus, fii sincer, spune-mi ce căutai mai deunăzi ascuns după coloanele porticului acestei case?

Chipul palid al gladiatorului se luminează deodată ca de văpaia unei flăcări. Lăsă capul în jos fără să scoată un cuvânt. Apoi, în două rânduri, încercă să-și ridice privirea spre Valeria și să-și descleșteze gura ca să vorbească. Zadarnic însă. Îl paraliză un simțământ de rușine, rușine care-l cuprinsese la gândul că taina lui fusese descoperită și că Valeria avea să facă haz de pornirea nebunească care-l împinsese pe-un nenorocit de gladiator să-și înalțe privirea asupra uneia din cele mai frumoase și mai de seamă patriciene ale Romei. Simțea toată amărăciunea situației sale umilitoare și nemeritate și, în sinea lui, blestema războiul și ticăloasa putere a Romei. Tremura de rușine, de durere și de furie.

După câteva clipe, Valeria, nepricepând de ce tăcea Spartacus, se apropie de el și-l întrebă cu glas și mai blând:

— Spune-mi... ce făceai?

Rudiarul căzu la picioarele ei și, fără să ridice capul, șopti:

— Iartă-mă!... Iartă-mă!... Poruncește să fiu biciuit! Trimite-mă să fiu răstignit pe câmpul lui Sessorius... Asta merit...

— Ridică-te!... Ce-i cu tine? îl mustră Valeria, apucându-l de mână și îndemnându-l să se ridice.

— Îți jur că te-am adorat ca pe Venus, ca pe Junona.

— Ah!... exclamă cu satisfacție matroană. Veniseși deci să mă vezi?

— Iartă-mă... Iartă-mă... Venisem să mă închin în fața ta.

— Ridică-te, Spartacus, suflet nobil - îl rugă Valeria, cu glasul tremurând de emoție și strângându-i cu putere mâna.

— Nu, nu, divină Valeria... locul meu e aici, la picioarele tale - și apucând marginea tunicii ei începu s-o sărute cu un avânt pătimaș.

— Ridică-te, ridică-te, locul acesta nu-i pentru tine - șopti Valeria, tremurând toată.

Acoperind mâinile Valeriei cu sărutări pătimașe, Spartacus se sculă și, privind-o cu ochi de îndrăgostit, repeta ca în delir, cu glas surd și răgușit:

— O, divină... divină... divină Valeria!

CAPITOLUL VI. AMENINȚĂRI, INTRIGI ȘI PRIMEJDII

Hai, spune-mi odată - stăruie Euthybidă, rezemându-se într-un cot pe o grămadă de perne moi, îmbrăcate în purpură, *in exedra*¹⁸ casei sale. Știi ceva, sau nu știi nimic? Ai găsit cheia acestei enigme?...

Omul căruia i se adresa era un bărbat spân, de vreo cincizeci de ani, cu fața ca de femeie, plină de zbârcituri care se vedeau, în ciuda sulimanului alb și roșu. După îmbrăcămintă îți puteai da lesne seama că era actor.

— Vrei să-ți spun ce părere am despre tine, Metrobius? Niciodată nu te-am prețuit prea mult; acum însă nici nu te mai socotesc om.

— O, pe masca lui Momus, care mă ocrotește! exclamă actorul, cu glas pițigăiat. Îți dau cuvântul meu de cinste, Euthybidă, cuvântul meu de prieten apropiat al lui Cornelius Sulla, că dacă n-ai fi mai frumoasă decât Diana și mai atrăgătoare decât Cipris¹⁹, m-aș supăra. Îți jur pe Hercule învingătorul, dacă altcineva mi-ar fi vorbit astfel, aș fi plecat pur și simplu și i-aș fi urât drum bun spre malurile Stixului!

— Spune-mi totuși ce-ai făcut? Ce-ai aflat despre planurile lor?

— Iacă... să-ți spun... Am aflat multe, și totuși nimic.

— Ce înseamnă asta?

¹⁸ Sală de primire în casele romane.

¹⁹ Cipris - epitet dat în Cipru zeiței Venus. (n.r.)

— Ai răbdare, îți explic totul. Sper că nu-ți trece prin gând să crezi că eu, bătrân actor de comedie, care de treizeci de ani interpretez roluri de femeie la spectacolele populare, n-aș fi meșter în meșteșugul de a ademeni oamenii. Mai ales când e vorba numai de barbari și sclavi ignoranți, sau de gladiatori și mai ignoranți, și când, pentru a-mi atinge țelul, am la îndemână un mijloc atât de sigur că aurul...

— Nu mă îndoiesc de arta ta; de aceea ți-am și încredințat această sarcină, dar...

— Dar... preafrumoasă Euthyvida, trebuie să înțelegi că, dacă cumva trebuia să-mi arăt priceperea descoperind complotul gladiatorilor, va trebui să mă pui la încercare altfel, întrucât un asemenea complot nu există, și deci nu poate fi descoperit.

— E cu puțință una ca asta?

— Desigur, nu încape nici o îndoială, preafrumoaso.

— Totuși, acum două luni, gladiatorii urzeau un complot și organizau o asociație secretă, aveau parole, aveau imnuri și semne anumite de recunoaștere și, după toate aparențele, puneau la cale o răscoală ca aceea a sclavilor din Sicilia.

— Și tu ai crezut într-adevăr în posibilitatea unei răscoale a gladiatorilor?

— De ce nu? Nu sunt ei învățați să lupte și să moară!

— Ba da, dar în amfiteatre...

— Tocmai de aceea, pentru că sunt învățați să se bată și să moară pentru desfătarea poporului, ei ar putea lupta și ar putea muri pentru a-și cuceri libertatea.

— Ehei!... În orice caz, chiar dacă începuseră cândva să urzească un complot, te asigur că acum nu mai există nici un complot al gladiatorilor.

— Ah!... suspină ușor, dusă pe gânduri, frumoasa grecoaică. Nu cunosc pricinile acestei schimbări... și chiar mă tem să le aflui.

— Cu atât mai bine!... Nici eu nu le cunosc și nici nu am chef să le aflui.

— Gladiatorii erau înțeleși între ei, și dacă patricienii romani care sunt adversarii legilor în vigoare și ai actualului Senat ar fi luat comanda lor, gladiatorii ar fi trecut la fapte.

— Ai dreptate, dar acești patricieni romani, oricât de ticăloși sunt ei, nu s-au înjosit până acolo încât să se așeze în fruntea gladiatorilor...

— Totuși a existat și un asemenea moment... Destul însă, n-avem de ce să mai vorbim despre aceasta, Metrobius. Mai bine mi-ai spune...

— Nu, mai întâi vreau să-mi astâmperi curiozitatea - o întrerupse actorul - și să-mi spui de la cine deții informațiile despre complotul gladiatorilor.

— De la un grec... de la un compatriot care e și el gladiator.

— Euthyvida, ai ajuns să fii aici, pe pământ, mai puternică decât e Jupiter în cer. Stai cu un picior în Olimpul oligarhilor, iar cu celălalt în mlaștina murdară a vulgului...

— Ah, fac tot ce-mi stă în putință ca să dobândesc...

— Să dobândești ce?

— Puterea! strigă Euthyvida înfiorată, ridicându-se de pe perne cu fața schimonosită de furie, cu o lucire cumplită în ochii aprinși și cu o căutătură ce oglindea o îndrăzneală, o ură și o voință neînduplecată, de care nimeni nu ar fi crezut-o capabilă pe această tânără gingașă și grațioasă. Da, ca să dobândesc puterea, să fiu bogată, atotputernică, ca să fiu invidiată... și - adăugă ea cu glas ceva mai scăzut, dar cu exaltarea crescândă - ca să mă pot răzbuna.

Deși deprins cu toate artificiile mimice ale scenei, Metrobius privea uluit la fața schimonosită a Euthyvidei. Aceasta însă, redevenind stăpână pe sine, pufni brusc într-un râs sonor și exclamă:

— Nu-i așa că aș putea declama rolul Medeei, dacă nu chiar atât de bine că Galeria Embolaria, în orice caz nu prea rău? Tu, sărmane Metrobius, deși ești un comediant bătrân și încercat, te-ai anchilozat și ai să continui să joci veșnic numai roluri de femei și băiețași. Și Euthyvida continua să râdă din toată inima, dându-i lui Metrobius un nou prilej de uimire. Ca să dobândesc... ce? Reîncepu ea după o scurtă pauză. Ce să dobândesc, curcan servil și prost? Punându-i această întrebare, îi dădu un bobârnac peste nas și, fără a conțeni să râdă, urmă: Ca să ajung bogată ca Nicopolis, amanta lui Sulla, sau ca bătrâna curtezană Flora. Ca să ajung bogată, foarte bogată, înțelegi tu, bătrân prost? Ca să pot gusta toate bucuriile, toate plăcerile vieții, mai presus de care, cum ne învață divinul Epicur, nu există nimic. Pricepi tu acum pentru ce îmi concentrez toată arta mea și toate mijloacele de seducție cu care m-a înzestrat natura? Tocmai pentru a sta cu un picior în Olimp, iar cu celălalt în mocirlă, și...

— Dar în mocirlă te poți murdări...

— După care poți foarte bine să te speli. Sunt oare puține terme și băi la Roma? Și nu am eu o baie chiar aici, în casa mea? Dar luați seama, o, zei atotputernici, cine se încumetă să-mi dea lecții de morală?... Un om care toată viața lui s-a complăcut în cloaca celor mai nerușinate și mai dezgustătoare fapte și a celei mai josnice mișeiii!

— Hai, nu-mi mai zugrăvi portretul în culori atât de vii. S-ar putea să-l faci prea asemănător cu originalul și riști să-i faci pe oameni s-o ia la fugă la vederea unui chip atât de dezgustător. Glumeam. Morala mea e în călcâie. Ce

vrei să fac cu ea? Rostind aceste cuvinte, Metrobius se apropie de Euthybida și, luându-i mâna, începu s-o sărute, întrebând: Acum când ai să mă răsplătești?

— Să te răsplătesc?... Și pentru ce vrei răsplată, satir bătrân? Se răsti Euthybida, smucindu-și mâna și trăgându-i o palmă peste obraz. Aflat-ai ce plănuiesc gladiatorii?

— Dar cum aş putea să descopăr ceva ce nu există, preafrumoasa mea Euthybida? se jelui bătrânul, gudurându-se servil pe lângă curtezana care, înfuriată, se plimba de colo-colo prin odaie. Pot eu, oare, dulcea mea iubire, pot eu, oare...

— Bine, bine - spuse tânăra, întorcând capul și aruncând comediantului o privire blândă și un zâmbet fermecător. Dacă vrei să meriți o răsplată și dacă vrei să-ți dovedesc recunoștința mea...

— Poruncește, poruncește, făptură divină...

— Trebuie să pândești și să iscodești mai departe. Eu nu sunt de loc convinsă că gladiatorii ar fi renunțat cu totul la ideea rășcoalei.

— Am să mai iscodesc la Cume, am să mă opresc în treacăt la Capua...

— Dacă vrei să descoperi ceva, trebuie întâi de toate să nu-l scapi din ochi pe Spartacus.

Și, pronunțând numele lui Spartacus, obrazii Euthybidei se făcură roșii ca focul.

— O, păi pe Spartacus îl urmăresc pas cu pas de mai bine de o lună, și asta nu numai de dragul tău, ci și pentru mine personal, sau, mai bine zis, pentru binele lui Sulla.

— Ce!... Cum?... Ce-ai spus? izbucni curtezana cu neașteptată însuflețire, repezindu-se spre Metrobius.

Metrobius se uită împrejur ca un om care se teme să nu-l mai audă cineva, apoi, ducând arătătorul mâinii drepte la buze, în semn că îi încredințează un mare secret, șopti:

— E o bănuială a mea... e secretul meu; s-ar putea însă să greșesc și să-l supăr pe Sulla prin acest amestec în treburile lui, de aceea nu voi încredința nimănui secretul până ce presupunerile mele nu vor fi confirmate.

Pe măsură ce Metrobius dădea aceste explicații, pe fața Euthybidei apărură semnele unei tulburări adânci, de neînțeles pentru Metrobius.

— Nu-i așa, dragul meu Metrobius, că mie ai să-mi povestești totul acum? îl întrebă ea deodată, luându-i mâna și mângâindu-l pe față. Poți oare să te îndoiești de mine?... Doar tu știi cât de serioasă sunt și cât de deosebită de celelalte femei... Nu mi-ai spus chiar tu, de multe ori, că aş fi putut fi al optulea

înțelept al Greciei?... Îți jur pe Apollo Caldeanul, care mă ocrotește, că de la mine nu va afla nimeni ce-mi vei spune. Hai, vorbește! Hai, bunul meu Metrobius, spune-i Euthybidei tale. Am să-ți fiu nemărginit de recunoscătoare.

Ademenindu-l, mângâindu-l și aruncându-i privirile cele mai fermecătoare și zâmbetele cele mai dulci, Euthybida birui rezistența bătrânului și scoase de la el tot ce voia să știe.

— E cu neputință să scape omul de tine până nu-ți îndeplinește dorința - spuse în cele din urmă Metrobius. Află atunci că bănuiesc, și am destule temeieri pentru aceasta, că Spartacus e îndrăgostit de Valeria, și ea de el.

— Ah, jur pe făcliile Eriniilor răzbunătoare! E cu putință așa ceva? Strigă Euthybida, strângând sălbatic pumnii și pâlind brusc..

— Deși nu am dovezi... toate împrejurările mă fac să cred acest lucru. Bagă însă de seamă, nu sufla nimănui vreun cuvânt despre asta...

— Ah!... scrâșni Euthybida, căzând pe gânduri și parcă vorbind cu sine însăși. Asta e pricina... Firește, nici că putea fi altceva. Doar o altă femeie... O alta... O alta! strigă ea, cuprinsă de furie sălbatică. Iată, nenorocito, nebuno, frumoasă care te-a învins... Iată cine te-a biruit!...

Își acoperi apoi fața cu mâinile și izbucni în hohote năvalnice de plâns.

E lesne de închipuit că Metrobius fu uluit de hohotele de plâns și de cuvintele fără șir care dezvăluiau taina inimii Euthybidei. Încântătoarea Euthybida, după care suspinau cei mai nobili și mai bogați patricieni, Euthybida, care până atunci nu îndrăgise pe nimeni, clocotea de dragoste pătimasă pentru viteazul gladiator. Ea, care era obișnuită să-i disprețuiască pe adoratorii ei sus-puși, se vedea acum nesocotită de un gladiator de nimic.

Spre cinstea lui, Metrobius fu cuprins de un sentiment de adâncă simpatie pentru nefericita Euthybida; se apropie de ea și încercă s-o mângâie.

— Dar poate că... nu e adevărat!... Poate că m-am înșelat... Poate că e numai o născocire a imaginației mele.

— Nu, nu! N-ai greșit!... Nu, nu e o născocire... E adevărul adevărat, știu și simt că e așa - răspunse Euthybida ștergându-și ochii înlăcrimați cu marginea pelerinei de pur-pur. Și după o clipă adăugă hotărâtă, cu voce surdă: Oricum, bine că am aflat!... Bine că mi-ai dezvăluit tu adevărul.

— Te implor însă... nu mă trăda.

— Nu te teme, Metrobius, nu te teme, dimpotrivă. Am să-ți fiu recunoscătoare atât cât voi putea și, dacă ai să mă ajuți să-mi duc la îndeplinire planul până la capăt, vei vedea de câtă generozitate e capabilă Euthybida. După o clipă de tăcere, reluă cu glas sacadat: Pleacă, pleacă

neîntârziat la Cume... dar acum... chiar astăzi... Urmărește-i pas cu pas, iscodește-le fiecare mișcare, fiecare răsuflare... Adu-mi o dovadă și o să răzbunăm pe loc și onoarea lui Sulla, și amorul meu propriu de femeie. Și pronunțând aceste cuvinte, Euthybida, care de ciudă tremura din tot corpul, ieși fuga din cameră, strigându-i lui Metrobius, rămas buimac: Așteaptă puțin... Mă întorc îndată.

Peste un minut se întoarse în exedra și, întinzându-i o pungă grea de piele, îi spuse:

— Ia această pungă, sunt o mie de aurei. Mituiește sclavii, ademeneste sclavele, însă pune mâna pe o mărturie, ai înțeles?... Și dacă mai ai nevoie de bani...

— O să-mi ajungă și aceștia...

— Bine! Cheltuiește banii fără să-i precupețești, am să ți-i dau înapoi... Dar pleacă... Pornește chiar astăzi și să nu faci nici un popas pe drum... Întoarce-te cât mai repede cu dovezi.

Vorbind, Euthybida îl împingea afară din exedra.

Îi conduse spre vestibul, prin coridorul care se întindea de-a lungul camerei de primire, trecând prin fața altarului consacrat larilor, prin fața bazinului în care se strângea apa de ploaie și prin atrium. În vestibul, Euthybida se adresă sclavului care-i slujea de portar:

— Îl vezi pe omul acesta, Hermogene? Oricând ar veni, să-l conduci neîntârziat în camerele mele.

După ce îi ură drum bun lui Metrobius, Euthybida se întoarse grăbită în camera ei și se încuie acolo. Se plimbă în lungul și în lațul camerei vreme îndelungată. Chipul ei surescitat, care, din pricina privirilor cumplite, sticloase, ca de fiară turbată, avea o expresie sinistră, oglindea dorințele și sentimentele ce se perindau în sufletul ei. Apoi, izbucnind din nou în plâns, se aruncă pe pat și, mișcându-și brațele albe ca zăpada, bolborosi:

— Oh, Eumenidelor!... Îngăduiți-mi să mă răzbun și am să vă ridic un altar măreț!... Sunt însetată de răzbunare. Vreau răzbunare!... Răzbunare!...

Pentru a lămuri cauzele furiei sălbatice care o cuprinsese pe fermecătoarea Euthybida, vom istorisi în puține cuvinte întâmplările din cele două luni care au urmat zilei în care Valeria, biruită de pasiunea arzătoare ce pusese stăpânire pe ea, se dăruise lui Spartacus.

Pe lângă bărbăteasca frumusețe a trupului său minunat proporționat, gladiatorul avea un chip nobil și atrăgător. Căutătura îi era blajină, avea un surâs plin de bunătate și ochi mari, albaștri, deosebit de expresivi. Nu era de mirare, că Spartacus aprinsese în inima Valeriei o pasiune la fel de adâncă și

puternică ca aceea care ardea în sufletul său. Descoperind în fiecare clipă noi virtuți și însușiri în sufletul ales al lui Spartacus, Valeria ajunsese foarte curând să fie cu totul subjucată de el. Nu numai că îl iubea nebunește, ci îl și respecta și îl admira, așa cum, cu câteva luni mai înainte, crezuse că îl va putea respecta și admira pe Lucius Cornelius Sulla.

Fericirea lui Spartacus era nespusă. Însă în această beție a dragostei, în plenitudinea fericirii sale, în acest extaz suprem, devenise egoist, uitase cu desăvârșire de tovarășii de suferință, uitase lanțurile care îl mai încătușau până ieri, uitase sfânta cauză a libertății, pe care se jurase s-o ducă la izbândă cu orice preț.

În timp ce se găsea în această stare sufletească și se socotea cel mai fericit om din lume, Spartacus primise din partea Euthybidei câteva invitații. Îl poftea stăruitor să vină la ea, invocând ca pretext unele chestiuni în legătură cu răscoala gladiatorilor. În cele din urmă, Spartacus făcu o vizită curtezanei.

Euthybidă nu împlinise încă douăzeci și trei de ani și era născută în împrejurimile Atenei. În anul 668 de la întemeierea Romei, adică cu opt ani înainte de evenimentele relatate aici, când, după un asediu prelungit, Sulla cucerise Atena, Euthybidă, care avea paisprezece ani, fusese luată ca sclavă. Căzând pe mâna unui patrician desfrânat și fiind invidioasă și orgolioasă din fire, și înclinată spre rele, foarte curând ea își pierdu, în beția voluptoaselor orgii, orice sentiment de cuviință.

Tânăra fată își recâștigase în scurt timp libertatea datorită dragostei ce i-o purta bătrânul depravat. Se obișnuise însă să trăiască numai în petreceri, de aceea își alegea ocupația dezonorantă de curtezană, dobândind trecere și putere și agonisind bogăție. Natura nu o înzestrăse numai cu o rară frumusețe, ci și cu o deosebită inteligență, pe care o folosea tesind tot soiul de intrigi și uneltiri perfide.

După ce desfrânarea n-a mai avut pentru ea nici o taină, după ce s-a săturat de toate plăcerile și după ce a încercat toate viciile, începuse să fie dezgustată de viața ei destrăbălată. Și se nimeri ca tocmai în această perioadă să-l vadă pentru întâia oară pe Spartacus. Faptul că Spartacus îmbina o putere herculeană cu o neobișnuită frumusețe deșteptă în inima Euthybidei un capriciu - fruct al imaginației și poftelor ei aprinse. Că ar fi putut întâmpina cea mai mică rezistență în satisfacerea acestui capriciu nici nu-i trecuse prin minte.

Încet-încet, pe nesimțite, acest capriciu crescuse și căpătase proporțiile unei adevărate pasiuni, care din pricina viciilor Euthybidei, avea să se transforme într-o patimă sălbatică. Hotărâtoare a fost vizita pe care i-o făcuse

Spartacus, păcălit de pretextul sub care fusese invitat. Euthybida descoperi cu acest prilej zădărnicia tuturor mreжелor pe care le putea născoci mintea ei perversă și pricepu că pe Spartacus nu era chip să-l ispitească cu nici un fel de momeli; tot atunci se convinse că avea în față pe singurul bărbat din lume care nu dorea dragostea ei.

Curând după aceea, devenind instructorul gladiatorilor lui Sulla, Spartacus plecase la Cume, în împrejurimile căreia se găsea minunata vilă a dictatorului. Sulla era instalat acolo cu toată familia și oamenii lui.

Adânc jignită în iubirea și în amorul ei propriu, Euthybida ghicise instinctiv că pe Spartacus nu l-ar fi putut opri de a se arunca în brațele ei nimic altceva decât o altă pasiune, o legătură cu altă femeie. Se străduise în toate chipurile să-l uite pe rudiar și să-i alunge amintirea, dar în zadar! Așa e făcută inima omului, și așa a fost de când e lumea! Pofteste ceea ce nu are și, cu cât sunt mai mari piedicile ce stau în calea îndeplinirii unei dorințe, cu atât mai mult stăruie în năzuința de a o satisface. Iată de ce Euthybida, care până atunci fusese atât de senină și de fericită, se afla în cea mai dureroasă situație în care se poate găsi un om care trăiește în mijlocul unor bogății și a unei fericiri de care e sătul.

Cititorii au văzut cu câtă înflăcărare îmbrățișase Euthybida posibilitatea de a se răzbuna dintr-o singură lovitură atât pe cel pe care-l ura și-l iubea în același timp, cât și pe fericită ei rivală.

În vreme ce, zăvorita în camera ei, Euthybida continua să-și descarce sufletul murdar plângând, și în vreme ce Metrobius, călare pe un cal bun, gonea spre Cume, întâmplări nu mai puțin însemnate aveau loc și în taverna Venerei Libitine.

Pe înserate, în ziua a șaptesprezecea înainte de calendele lui aprilie (16 martie) 676²⁰ mai mulți gladiatori se aflau în taverna Lutației Chioară, ca să se ospăteze cu cârnați și friptură de porc și să se cinstească cu vin de Velitre și Tusculum.

Crixos, gladiatorul originar din Galia, care-i poftise la ospăț, ședea în capul mesei. Datorită forței și bărbăției sale, el se bucura, de o binemeritată autoritate asupra tovarășilor lui și de încrederea și prețuirea lui Spartacus.

Masa gladiatorilor era pusă în încăperea din fund a tavernei. Aici, gladiatorii se simțeau în largul lor și puteau vorbi nestingheriți despre treburile lor, cu atât mai mult cu cât în încăperea din față nu erau decât puțini

²⁰ 78 î.e.n. (n.r.)

mușterii. De altfel, puținii clienți care intrau în tavernă la acea oră beau la rezeală o cupă de vin de Tusculum și plecau mai departe.

După ce se așezase la masă cu tovarășii săi, Crixos băgă de seamă că într-un ungher al încăperii se afla o măsuță la care, judecând după resturile de mâncare rămase, se vedea că cu câteva clipe înainte șezuse cineva.

— Pentru numele Cibelei, maica zeilor, spune-mi, Lutația - se adresă Crixos stăpânei, care trebăluia în jurul mesei lor - spune-mi, te rog, cine a mâncat la măsuța aceea?

Lutația se întoarse să se uite, apoi exclamă uimită:

— Da' unde o fi plecat? Ia te uită!... Și peste o clipă adăugă: Ah!... Ajută-mă, Iuno Lucina...

— Când ți-o făta pisica... - murmură unul din gladiatori.

— Hoțul, nu mi-a plătit!

Lutația se repezi la măsuță.

Crixos întrebă din nou:

— Dar spune, cine e acela despre care tot vorbești?

— Vai! exclamă Chioara, ușurată. L-am învinovățit pe degeaba... Știam eu că-i om cinstit. Opt sesterți mi-a lăsat pe masă, atât cât făcea socoteala... Ba chiar mai mult decât făcea, cu patru ași și jumătate.

— Mânca-te-ar boala, hai, spune odată!...

— Sărăcuțul - continuă Lutația, strângând de pe masă - și-a uitat tăblița cu însemnările și stilul.

— Scorpie bătrână! Mîncați-ar Proserpina limba, chiar astăzi, fiartă în oțet dulce! Ai sau n-ai de gând să ne spui cine a fost mușteriu ăsta misterios!? se răsti Crixos, scos din răbdări de trîncăneala Lutației.

— La ce vă trebuie numele lui... cerșetorilor! Sunteți mai curioși ca muierile - răspunse Lutația, supărată. Aici, la masa asta, a mâncat un sabin, un negustor de grâne, venit la Roma după treburi. De câteva zile sosește regulat aici la ora asta.

— Ia hai, arată-mi-o și mie - îi spuse Crixos, smulgând din mână Lutației tăblița mică de lemn, acoperită cu ceară, și stilul de os lăsat pe masă.

Începu să citească însemnările negustorului.

Pe tăbliță erau într-adevăr notate diverse cantități de grâne cu prețurile respective și cu numele proprietarilor care primiseră, se vede, arvună de la negustor, deoarece în dreptul numelor lor erau trecute diferite cifre.

— Nu mă dumiresc însă când anume a plecat - urmă Lutația Chioară. Aș fi putut să jur că era încă aici în clipa când ați intrat... A... Înțeleg! Se vede că m-

a strigat când eram ocupată cu gătitul cârnaților pentru voi și, fiind foarte grăbit, a plecat... Și, ca un om cinstit, a lăsat banii pe masă.

După ce căpătă înapoi stilul și tăblița cu însemnări, Lutația se îndreptă bodogănind:

— Dacă vine mâine... și-o să vină cu siguranță, am să-i dau înapoi toate astea.

Gladiatorii luară masa într-o tăcere aproape absolută și abia după un răstimp unul întrebă:

— Nici o veste despre soare²¹, nu-i așa?

— E tot timpul acoperit de nori²² - răspunse Crixos.

— Ciudat totuși - comentă încă unul.

— De neînțeles - șopti altul.

— Dar cu furnicile²³ ce mai e? întrebă un al treilea, adresându-se lui Crixos.

— Sporesc la număr și-și văd sârguincios de treabă. Așteaptă venirea verii.

— O, de-ar veni mai degrabă vara²⁴ și de-ar străluci soarele cu toată puterea razelor lui, ca să se înveselească furnicile harnice și să ardă aripile viespile²⁵ perfide.

— Dar, spune-mi, Crixos, cam câte stele²⁶ se văd?

— Până ieri, două mii două sute șazeci.

— Și nu mai apar altele noi?

— Ba au să apară mereu, până ce luminoasa boltă a cerului va străluci, deasupra Universului bătută cu miriade de stele.

— Ia seamă la vîslă²⁷ - îi vesti unul din gladiatori, văzând-o pe sclava etiopiană, care tocmai venea cu vinul.

După ce aceasta se depărtă, un alt gladiator, originar din Galia, spuse într-o latinească stâlcită:

²¹ Limbaj convențional folosit de gladiatori, ca să aibă posibilitatea să vorbească între ei fără teamă că vor fi înțeleși, atît în școlile de gladiatori, cât și în prezența oamenilor străini de cauza lor. Soarele este marele învățător, adică Spartacus (n.a.)

²² N-a trimis ordine și deocamdată păstrează tăcerea. (n.a.)

²³ Dar răsculații? (n.a.)

²⁴ Semnalul răscoalei. (n.a.)

²⁵ Romanii (n.a.)

²⁶ Numărul adepților. (n.a.)

²⁷ Atențiune, vine cineva! (n.a.)

— La urma urmei, suntem singuri aici și putem să vorbim în voie, fără să ne mai canonim cu limbajul ăsta păsăresc. Eu, care m-am alăturat abia de curând, nici nu l-am învățat încă așa cum trebuie. Vă întreb deci deschis dacă numărul partizanilor noștri crește. Când putea-vom în sfârșit să ne ridicăm, să pornim serios la luptă și să le arătăm îngâmfaților noștri de stăpâni că suntem deopotrivă de viteji ca ei, ba poate chiar mai mult?

— Prea te grăbești, Brezovir - răspunse Crixos, zâmbind - prea te pripești și te înfierbânți. Numărul partizanilor Ligii crește din zi în zi, numărul apărătorilor cauzei noastre sfinte sporește ceas de ceas, clipă de clipă... Așa, de pildă, chiar astă-seară, la ora primei făclii, în pădurea consacrată zeiței Furrina, de cealaltă parte a podului Sublicius, între colinele Aventin și Ianicul, încă unsprezece gladiatori, siguri, devotați și încercați, au să fie primiți cu ceremonia convenită ca membri ai Ligii.

— În pădurea zeiței Furrina - cuvinta înflăcărat Brezovir - acolo unde, prin frunzișul stejarilor, mai geme încă spiritul nerăzbunat al lui Caius Gracchus, cu al cărui sânge nobil ura patricienilor a udat pământul sacru și inviolabil, în această pădure trebuie să se strângă laolaltă asupriții pentru a-și câștiga libertatea.

— Eu, unul - se amestecă în vorbă un gladiator, samnit de origine - aștept cu nerăbdare ceasul când va izbucni răscoala, nu pentru că aş avea prea multă încredere în succesul ei, ci pentru că abia aștept să mă bat cu romanii, ca să răzbun samniții și marsii uciși în sacrul război civil.

— Păi eu, dacă n-aș fi crezut în victoria cauzei noastre drepte, bineînțeles că n-aș fi intrat în Liga asupriților.

— Eu însă am intrat în Ligă pentru că sunt osândit la moarte, și prefer să cad pe câmpul de luptă, decât să pier în arenă vreunui circ.

În clipa aceea, unuia din gladiatori îi căzu sabia jos. Se aplecă s-o ridice, dar deodată strigă:

— E cineva sub bancă!

I se păruse că zărește sub bancă un picior și marginea unei tunici verzi.

La strigătul gladiatorului, toți săriră alarmați. Crixos exclamă:

— Ia seamă la vîslă! Brezovir și Torquatus să gonească gângăniile²⁸ iar noi să prăjim peștele²⁹.

²⁸ Păziți intrarea! (n.a.)

²⁹ Să punem mâna pe iscoadă! (n.a.)

Cei doi gladiatori îndepliniră porunca, postându-se lângă ușa și discutând nepăsători unul cu celălalt. Celălți ridicară într-o clipă bancă și, ghemuit sub ea, descoperiră un bărbat cam de vreo treizeci de ani. Înșfăcat de patru brațe vânjoase, acesta începu să cerșească îndurare.

— Taci - îi porunci Crixos, încet dar amenințător. Nici o mișcare, de vrei să nu mori.

Și zece paloșe scânteietoare întăriră aceste cuvinte, arătând iscoadei că, de-ar încerca să scoată un sunet, într-o clipă ar fi trimis pe lumea cealaltă.

— A!... Tu ești negustorul de grâne, tu ești sabinul care lasă fără socoteală sesterții pe mese? îl întrebă Crixos, cu o umbră strălucire în ochii injectați.

— Credeți-mă, vitejilor, nu eu... - încercă să se apere tânărul, înghețat de frică, vorbind cu glas tărăgănat.

— Taci, fricosule! îi reteză vorbă un gladiator, lovindu-l zdravăn cu piciorul.

— Stai, Eumacius - îl dojeni Crixos. Trebuie să-l lăsăm să vorbească, să ne spună pentru ce a venit aici și cine l-a trimis. Și, adresându-se așa-zisului negustor de grâne, adăugă imediat: Așadar, n-ai venit pentru afaceri de grâne, ci pentru a iscodi și a trăda...

— Să mă bată zeii atotputernici dacă nu spun adevărul... Mi s-a încredințat... reîncepu nenorocitul, cu voce șovăitoare și tremurată.

— Cine ești?... Cine te-a trimis aici?

— Cruțați-mi viața... și am să vă spun tot... Dar îndurați-vă... fie-vă milă, lăsați-mi viața!

— Hotărâm noi asta pe urmă... deocamdată, vorbește.

— Mă numesc Silvius Cordenius Verres... Sunt grec... Am fost sclav... Acum sunt libert al lui Caius Verres.

— Aha! Atunci ai venit aici la porunca lui!

— Da, la porunca lui.

— Dar cu ce i-am greșit lui Caius Verres? Ce-l face să ne urmărească și să umble să ne denunțe? Căci dacă a căutat să descopere scopul adunărilor noastre secrete, avea, de bună seamă, gând să ne denunțe Senatului.

— Nu știi! Despre asta... nu știi... - Tăgădui libertul lui Caius Verres, cu același tremur în glas.

— Nu te mai prefăce, hai! Nu mai face pe prostul cu noi... Dacă ți-a încredințat o misiune atât de delicată și primejdioasă, înseamnă că Verres te-a crezut în stare s-o duci la bun sfârșit. Spune-ne tot ce știi, și bagă bine de seamă că, dacă ai să cauți să ascunzi ceva, nu te vom ierta.

Silvius Cordenius simțea că nu era de glumit cu acești oameni și că se găsea numai la câțiva pași de moarte. Atunci, așa cum omul care se înecă se prinde și de un pai, se hotărî să fie sincer, pentru a-și salva viața.

Istorisi tot ce știa.

Cu prilejul ospățului din Triclinium-ul lui Catilina, Caius Verres aflase că exista o Ligă a gladiatorilor, care pregătea o răscoală împotriva puterii romane. Nu-i veni însă a crede că oamenii aceștia curajoși, care disprețuiau moartea, ar fi putut renunța atât de ușor la o acțiune de pe urma căreia, fără a avea ceva de pierdut, ar fi putut câștiga totul. Nu dăduse crezare asigurării date de Spartacus în seara aceea, în triclinium-ul lui Catilina, că gladiatorii renunță definitiv la orice gând de răscoală. Dimpotrivă, Caius Verres rămase cu convingerea că acest complot continua să se întindă și să se întărească pe ascuns și că într-o bună zi, fără colaborarea patricienilor, gladiatorii aveau să înalțe singuri steagul răscoalei.

După ce chibzui îndelung ce să facă în această împrejurare, Caius Verres, om lacom de bani, care considera că pentru câștig este bun și permis orice mijloc, se hotărî să pună la cale spionarea mișcării gladiatorilor, pentru ca, descoperind toate ițele complotului, să le denunțe Senatului. Nădăjduia că, drept recompensă, avea să obțină fie o însemnată sumă de bani, fie numirea ca guvernator al unei provincii, unde, sub scutul legilor, să se poată îmbogăți jefuindu-i pe locuitori. Așa obișnuiau să facă chestorii, pretorii și preconșulii romani, știind bine că plângerile celor jefuiți nu erau niciodată luate în seamă de venalul Senat roman, totdeauna gata să primească mită.

Ca să-și ajungă ținta, Verres îi dăduse încă de o lună libertului său, Silvius Cordenius, sarcina de a-i spiona pe gladiatori, pentru a le afla planurile.

Așa că, de o lună încoace, Cordenius frecventa stăruitor toate speluncile, lupanarele, tavernele și birturile din cartierele sărace ale Romei, care erau locurile de întâlnire preferate ale gladiatorilor. Trăgând mereu cu urechea, el strânsese unele dovezi și, în cele din urmă, ajunsese la concluzia că, dacă într-adevăr exista un complot, căpetenia trebuia să fie Crixos. Începuse în consecință să-l urmărească pe Crixos. Deoarece aflase că Crixos este un obișnuit al tavernei Venerei Libitine, șase sau șapte zile în șir Silvius Cordenius vizitase regulat tavernă, câteodată chiar de două ori într-o zi. Prinsese astfel de veste că în seara aceea avea să aibă loc o adunare a șefilor de grupe, la care urma să ia parte și Crixos, și se hotărâse să recurgă la o stratagemă, și anume că, în momentul când sosirea gladiatorilor avea să abată atenția Lutației Chioară, să se ascundă sub bancă.

Când Silvius Cordenius isprăvi aceste mărturisiri făcute fragmentar și incoerent, Crixos, care-l urmărise atent, tăcu un răstimp, apoi spuse cu glas rar și liniștit:

— Știi că ești un ticălos fără pereche?

— Nu, nu mă socoti mai păcătos decât sunt, nobile Crixos, și...

— Nu, nu! Ești un ticălos mult mai mare chiar decât pari la prima vedere.

În ciuda mutrei tale de prostănac, ești rafinat și viclean, nu glumă.

— Dar nu v-am făcut nimic rău... N-am făcut decât să îndeplinesc porunca stăpânului meu... Aveți în vedere sinceritatea mea. Dat fiind faptul că mă jur pe toți zeii Olimpului și ai Infernului să nu suflu nimănui, nici lui Verres, nimic din cele aflate, cred că mă puteți cruța și că ați putea să mă lăsați să plec.

— Nu te pripri, bunul meu Silvius, mai vorbim noi despre asta - îi răspunse Crixos în bătaie de joc. Făcu semn câtorva gladiatori să se apropie și le spuse: Să mergem afară o clipă. Ieși cel dintâi, strigând celor care rămăseseră înăuntru: Păziți-!... Nu-i faceți nici un rău.

Câțiva gladiatori îl urmară afară din tavernă.

Se opriră pe ulicioară și se strânseră în jurul lui Crixos, care-i întrebă:

— Ce să facem cu acest ticălos?

— Auzi, mai e întrebare? Exclamă Brezovir. Trebuie ucis ca un câine turbat.

— A-l lăsa să plece - spuse un altul - sau a ne denunța singuri ar fi totuna.

— Să-i lăsăm viața și să-l ținem prizonier undeva ar fi periculos - observă al treilea.

— De altfel, unde l-am putea ascunde? Adăugă al patrulea gladiator.

— Așadar, să-l ucidem? Întrebă Crixos, cercetându-și din ochi tovarășii unul câte unul.

— E noapte.

— Ulița e pustie...

— Să-l ducem în vârful dealului, în celălalt capăt al uliței...

— *Mors sua, vita nostra*³⁰ - spuse Brezovir cu accent barbar, pronunțând aceste patru cuvinte latine de parc-ar fi rostit o sentință.

— Da, nu se poate altfel - întări Crixos și, după ce făcu un pas spre intrarea tavernei, se opri și întrebă: Dar, de ucis, cine are să-l ucidă?

Nu primi nici un răspuns. După o tăcere de câteva clipe, unul dintre gladiatori mormăi:

— Să ucizi un om dezarmat, care nu se poate apăra...

³⁰ Moartea lui e viața noastră. (n.r.)

— Dacă ar avea măcar o sabie... - Gândi cu glas tare un altul.

— Aș lua sarcina asta asupra mea, numai de-ar putea sau ar încerca măcar să se apere - adăugă Brezovir.

— Dar să ucizi un om dezarmat... - Obiectă samnitul Torquatus.

— Sunteți viteji și nobili, și meritați să fiți liberi! exclamă Crixos, mișcat. Pentru binele obștesc, e totuși necesar ca unul din noi să-și biruie dezgustul și să execute sentința pe care o pronunță, prin gura mea, tribunalul Ligii asupriților.

Toți plecară capul în semn de supunere.

— De altfel - urmă Crixos - ce, el a venit oare să se bată cu noi cu arme egale, în luptă fățișă? Nu e decât o iscoadă! De nu l-am fi descoperit în ascunzătoarea lui, peste două ceasuri ne-ar fi trădat. Măine am fi fost zvârliți cu toții în închisoarea Mamertină și, până în două zile, ne-ar fi răstignit pe cruce, pe câmpul lui Sessorius...

— Așa e, așa e! întăriră câteva glasuri.

— De aceea, în numele tribunalului Ligii asupriților, ordon lui Brezovir și lui Torquatus să-l ucidă pe omul acesta.

Cei doi plecară capul, apoi, urmându-l pe Crixos, se întoarseră în tavernă.

Silvius Cordenius Verres continuase să dârdâie de spaimă așteptând să i se hotărască soarta. Fiecare minut i se păruse un veac. Acum își ridică privirile îngrozite asupra lui Crixos și asupra tovarășilor săi și păli. Expresia lor nu prevestea nimic bun.

— Ei, ce... - Se rugă el, cu lacrimi în glas - mă iertați? Îmi dăruiti viața?... Eu... în genunchi, smerit, vă conjur pe viața părinților voștri, a mamelor voastre, pe viața celor scumpi vouă...

— Crezi oare că mai avem mame și tați? întrebă lugubru Brezovir, al cărui chip se posomorâse și devenise înfricoșător.

— Ne-a mai rămas, crezi, vreunul din cei care ne erau dragi? Adăugă alt gladiator, cu ochii aprinși de ură și setoși de răzbunare.

— Ridică-te, mișelule! se răsti Torquatus.

— Tăcere! strigă Crixos. Apoi, adresându-se libertului lui Caius Verres, îi spuse: Vei merge cu noi. La capătul acestei ulicioare ne vom sfătui și-ți vom hotărî soarta.

Făcu semn alor săi să-l scoată din tavernă pe Silvius Cordenius, căruia îi mai dăduse această ultimă rază de nădejde că nu cumva să trezească toată ulița cu vaietele lui. Apoi ieși urmat de gladiatorii care-l târau după ei pe libertul mai mult mort decât viu. Verres nu făcea nici o mișcare de împotrivire și nu scotea nici un cuvânt.

Un gladiator rămase în urmă pentru a plăti Lutației socoteala. În învălmășeala celor douăzeci de gladiatori care ieșeau, Lutația nici nu-l putu zări pe negustorul ei de grâne.

La ieșirea din tavernă, gladiatorii apucară la dreapta, pornind la deal pe ulicioara murdară și șerpuită care se termina tocmai lângă zidul cetății. Ceva mai departe se afla un câmp deschis. Ajungând acolo, gladiatorii se opriră. Silvius Cordenius se prăbuși în genunchi și începu să plângă, cerșind îndurarea gladiatorilor.

Brezovir îi întrebă pe libert, care pierduse orice nădejde:

— Vrei, ticălosule, să înfrunți cu arme egale pe vreunul din noi?

— O, fie-vă milă!... Fie-vă milă!... Vă cer îndurare în numele fiilor mei...

— Noi nu avem fii! strigă un gladiator.

— Și suntem osândiți nici să nu avem vreodată! Urlă un altul.

— Altceva decât să te ascunzi și să iscodești nu știi se mânie Brezovir. Nu știi să lupți cinstit?

— O, cruțați-mă!... Vă implor, cruțați-mi viața!

— Atunci - răcni Brezovir - în Infern cu tine, lașulule! Și înfipse pumnalul în pieptul libertului.

Și, urmându-l pe Brezovir, Torquatus samnitul îl mai lovi și el de două ori pe cel căzut, strigând:

— Și cu tine o dată piară toți sclavii mișei și necinstiți!

Îngrămădiți în jurul muribundului, gladiatorii, întunecați la față și gânditori, rămaseră parcă împietriți, urmărind în tăcere ultimele lui convulsii.

Ca să șteargă urmele de sânge înainte de a se închea, Brezovir și Torquatus înfipseră de câteva ori pumnalele în pământ, după care le puseră în teacă. Apoi, gravi și tăcuți, cei douăzeci de gladiatori o apucară pe ulița pustie, îndreptându-se spre străzile mai animate ale Romei.

Într-o seară, opt zile după întâmplările povestite mai sus, la ora primei făclii, intra în Roma, prin Poarta Capena, venind dinspre Via Appia, un călăreț înfășurat într-o pelerină ce abia îl apăra de ploaia torențială care de câteva ore inunda străzile Romei. Atât călărețul cât și calul său de rasă gâfâiau asudați și oboșiți din cauza drumului lung și erau acoperiți de noroi din cap până în picioare.

În curând, calul și călărețul ajunseră în Via Sacră și se opriră în fața locuinței Euthyhidei. Călărețul descălecă, apucă ciocanul de bronz de la poartă și bătu cu putere de câteva ori. Îi răspunse imediat lătratul câinelui de pază, care nu lipsea din nici o casă romană.

Câteva minute mai târziu, călărețul auzi pașii grăbiți ai portarului, care, alergând să deschidă poarta, porunca câinelui să se astâmpere.

— Zeii să te aibă în pază, bunul meu Hermogene. Sunt eu, Metrobius, vin de la Cume...

— Fii binevenit!...

— Sunt ud ca un pește... Jupiter, stăpânul ploilor, a vrut să facă haz, arătându-mi ce bine-i merg stăvilarele... Cheamă, te rog, pe careva dintre servitori și poruncește să adăpostească acest biet cal în grajdul hanului vecin și să-i dea puțin ovăz.

Portarul lipi degetul mijlociu al mâinii drepte de degetul cel mare și apoi îl pocni în palmă - acesta era semnul cu care se chemau sclavii. Luând după aceea calul de căpăstru, îl pofți pe vizitator:

— Intră, Metrobius! Doar cunoști casa; ai s-o găsești lângă galerie pe Aspasia, una din sclavele stăpânei. Ea o va înștiința pe stăpâna de sosirea ta. De cal am eu grijă: fac cum ai poruncit.

Metrobius trecu pragul, ținându-se cu grijă să nu alunece, fiindcă ar fi fost semn rău dacă ar fi alunecat. Intră în vestibul, unde, la lumina unei lămpi de bronz, atârnată de tavan, citi pe pardoseala de mozaic inscripția obișnuită: *Salve*³¹. Dintr-o colivie agățată în perete, după obiceiul vremii, un papagal începu și el să repete acest salut, întimpinând astfel oaspetele.

După ce trecu prin vestibul și atrium, Metrobius ajunsese în coridorul cel lung și porunci sclavei s-o înștiințeze pe Euthyvida de sosirea sa.

Curtezana se afla în camera înmiresmată de parfumuri și împodobită cu mobilă scumpă care îi servea drept cameră de primire în timpul iernii. Ascultă declarațiile de dragoste ce i le făcea un tânăr, așezat la picioarele ei. Euthyvida îl alinta, jucându-se cu mâna prin părul lui moale și negru, iar el, cu palpări pătimașe în priviri, îi vorbea despre sentimentele sale. Tânărul era Titus Lucretius Carus.

Pătruns încă din copilărie de învățătura lui Epicur, el înfăptuia în viață preceptele acestuia, ferindu-se să aspire la pasiuni intense și adânci.

„Dorinți care mocneau în el își ațîțau din nou văpaia,

Atunci când spre râvnita țintă cumplite patimi îl mânau.”

El căuta dragostea capricioasă și trecătoare.

... „săgețile iubirii noi să o alunge pe cea veche.”

³¹ Fii sănătos! (n.r.)

Aceste precepte însă nu l-au împiedicat să moară la patruzeci și patru de ani, sinucigându-se, după toate aparențele, din pricina unui amor neîmpărtașit și deznădăjduit.

Lucretius era un tânăr atrăgător, foarte talentat și bogat, care nu precupețea nimic când era vorba de plăcerile lui. Venea adesea să petreacă câteva ceasuri în casa Euthybidei. Euthybida îl primea pe acest oaspete spiritual și plăcut cu mai multă amabilitate decât pe alții.

— Mă iubești, deci? Insista șăgalnic curtezana, continuând să se joace cu părul lui. Nu te-ai plictisit de mine?

— Nicidecum, te iubesc din ce în ce mai mult. Dragostea e singurul bun care, pe măsură ce-l dobândești, nu-ți potolește focul inimii, ci, dimpotrivă, îl ațâța.

Se auzi un ciocănit ușor în ușă.

— Cine-i? întrebă Euthybida.

Cu glas scăzut, Aspasia anunță:

— A sosit Metrobius de la Cume...

— Ah! exclamă Euthybida, ridicându-se în grabă de pe pat, bucuroasă și cu fața îmbujorată. A sosit!... Condu-l în exedra... Vin imediat.

Apoi, adresându-i-se lui Lucretius, stăruia vorbind repede și întretăiat, dar cu accent rugător:

— Așteaptă-mă... Mă întorc îndată. Dacă veștile ce-mi aduce omul acesta sunt cele pe care le aștept cu nerăbdare de opt zile, și dacă răzbunându-mă cum doresc am să-mi astâmpăr astă-seară ura... voi fi voioasă, și din această voioșie o parte se va revărsa asupra ta.

După ce rosti aceste cuvinte, Euthybida, adânc tulburată, părăsi camera de primire, lăsându-l pe Lucretius într-o stare de uimire amestecată cu nemulțumire și curiozitate.

După ce clătină puțin din cap, tânărul începu să se plimbe în sus și în jos prin cameră, adânc îngândurat.

Afară se pornise furtună. Fulgerele, din ce în ce mai dese, umpleau camera cu reflexe sinistre, tunetele bubuiau asurzitor, zguduind casa; și în răstimpul dintre bubuiturile tunetului se auzea răpăitul neobișnuit de violent al grindinii și al ploii. Un vânt aprig de miazănoapte, dezlănțuit cu furie, sufla suierând strident pe la ferestre și prin toate crăpăturile.

Cu un zâmbet ușor ironic, tânărul murmură:

— Jupiter, zeul mulțimii, se delectează arătându-și puterea de distrugere.

După ce se mai plimbă încă un timp prin cameră, Lucretius se așeză pe pat și, parcă dăruindu-se cu totul senzațiilor provocate de lupta elementelor

dezlănțuite, luă de pe un scrin mic și elegant o tabulă cerată și începu să scrie repede ceva cu un bețișor de argint cu vârful de fier.

Între timp, Euthybida trecuse în exedră, unde o aștepta Metrobius, care-și scosese pelerina și-i cercetă cu părere de rău găurile. Curtezana strigă sclavei, care dădea să iasă:

— Hai, înteește focul și scoate veșminte uscate, de schimb, pentru Metrobius al nostru, apoi pregătește în triclinium o cină bună.

Pe urmă, întorcându-se repede către Metrobius, îl întrebă:

— Ei, ce-ai făcut, dragul meu Metrobius?... Mi-ai adus vești bune?

— Da, vești bune de la Cume, dar cât se poate de proaste din drum.

— Văd, văd bine, sărmanul meu Metrobius. Stai jos aici, mai aproape de foc - îl pofti ea, împingând bancheta aproape de cămin - și spune-mi repede dacă ai pus mâna pe dovezile dorite.

— Aurul, cum știi și tu, preafrumoasă Euthybida, i-a deschis lui Jupiter porțile de bronz ale turnului Danaei³²...

— Nu mai trâncăni atâta!... Ești ud până la piele, și tot nu ți-a trecut pofta de perorații?

— Am cumpărat cu bani o sclavă și, printr-o găurică făcută în ușă, l-am văzut de câteva ori pe Spartacus intrând în camera Valeriei pe la cântatul cocoșilor.

— Ajutați-mă, o, zei ai Infernului! strigă Euthybida, transfigurată de o bucurie sălbatică.

Și ca o tigroaică înfuriată începu să-l scuture pe Metrobius, întrebându-l, cu fața schimonosită, cu glasul întretăiat, sufocată:

— Și... în fiecare zi... așa... nerușinații necinstesc... nobilul nume... al lui Sulla?

— În focul patimii lor, cred că n-au lăsat să treacă nici o zi, nici chiar zilele nefaste.

— O, ce zile negre vin acum pentru ei! Zeilor Infernului voi hărăzi capetele lor blestamate! strigă Euthybida, triumfătoare.

Făcu apoi o mișcare către ușă, dar se opri și, întorcându-se către Metrobius, adăugă:

³² O veche legendă mitologică spune că Jupiter pentru a putea pătrunde în turnul unde Danae era ținută în captivitate de propriul ei tată - Acrisios, regele Argosului - s-a prefăcut într-o ploaie de aur, ajungând în acest fel la iubita lui.

— Schimbă-ți veșmintele, apoi poștește să iei o gustare și așteaptă-mă în triclinium.

Trecând în încăperea rezervată oaspeților, ca să-și schimbe veșmintele ude, bătrânul comediant își zise: „Nu prea am chef să mă amestec într-o treabă care ar putea să iasă prost”.

După ce îmbracă alte haine și intră în triclinium, unde-l aștepta o masă îmbelșugată și vin de Falern, bătrânul comediant se strădui să dea uitării blestemata călătorie ce făcuse și să gonească presentimentul că-l pândește o mare și iminentă nenorocire.

Nici nu apucase să-și astâmpere foamea, și iată că în triclinium își făcu apariția Euthybida, palidă, dar calmă, ținând în mână un sul de papyrus de cea mai bună calitate. Sulul era învelit într-o foiță de pergament, împodobită pe dinafară cu roșu de miniu, având marginile îndoite și lipite cu ceară și purtând, legată cu un șnur de in, pecetea inelului Euthybidei. Pecetea reprezenta chipul Venerei ieșind din spuma mării.

Metrobius, întrucâtva tulburat de apariția femeii, întrebă:

— Dar... preafrumoasă Euthybida, aș fi dorit... aș fi vrut... Cui îi este adresată scrisoarea?

— Mai întrebă?... Lui Lucius Cornelius Sulla.

— Ah, copila mea, jur pe masca zeului Momus că n-ar trebui să ne pripim cu hotărârile noastre...

— Cu hotărârile noastre?... Dar ce amestec ai tu în treaba asta?...

— Ajută-mă, preabunule Jupiter!... Ce ne facem dacă Sulla are să se supere că ne amestecăm în treburile lui?... Dacă, în loc să se mânie pe consoarta lui, o să se facă foc și pară pe denunțatori?... Și dacă ceea ce ar fi și mai rău, dar este cel mai probabil, Sulla are să se supere și pe consoartă și pe denunțator?

— Dar ce mă privește pe mine asta?

— Bine, dar... adică... uite... fetița mea... mânia lui Sulla, dacă pentru tine nu înseamnă nimic... pentru mine înseamnă foarte mult...

— Dar cui îi pasă de tine?

— Mie, mie, preafrumoasă Euthybida, scumpă și oamenilor și zeilor, mie îmi pasă, deoarece mă iubesc tare mult pe mine însumi! Protestă Metrobius, cu căldură.

— Dar n-am pomenit de fel numele tău... și tu ai să rămâi cu totul străin de toate câte se vor întâmpla.

— Înțeleg... foarte bine... Însă, vezi tu, fetița mea, de mai bine de treizeci de ani sunt prieten intim cu Sulla.

— O, știi acest lucru... ești chiar mai intim prieten cu el decât e compatibil cu bunul tău renume.

— Asta n-are nici o legătură... Eu cunosc fiara asta... adică omul ăsta... și știi că, în ciuda prieteniei ce ne leagă de atâția ani, este perfect capabil să-mi sucească gâtul ca unui pui de găină... Și sunt convins că, după ce-mi va suci gâtul, are să poruncească să fiu înmormântat cu cea mai mare pompă, și că cincizeci de gladiatori să se lupte în jurul rugului meu. Dar dacă s-ar întâmpla una ca asta, din nefericire pentru mine, n-aș mai fi în stare să mă delectez la acest spectacol.

— Nu-ți fie frică, nu-ți fie frică - îl liniști Euthybida - n-o să ți se întâmple nici o nenorocire.

Un sclav gata de călătorie intră în clipa aceea în triclinium.

— Ține bine minte instrucțiunile mele, Demofil, și nu te opri nicăieri până la Cume.

Sclavul luă papirusul din mâna Euthybidei, îl strecură între tunică și cămașă și, după ce-l legă cu o sfoară în jurul mijlocului, făcu o plecăciune în fața stăpânei sale, se înfășură în pelerină și ieși.

Metrobius începu iarăși să vorbească despre temerile sale. Euthybida căuta să-l liniștească. După ce-i făgădui că are să stea de vorbă cu el a doua zi, ea părăsi triclinium-ul și se întoarse în camera de primire. Acolo, ținând în mina tabula cerată, Lucretius se pregătea să recitească cele scrise.

— Iartă-mă, am fost nevoită să te las singur mai mult decât aș fi vrut... Dar văd că nu ți-ai pierdut timpul. Citește-mi versurile, căci imaginația ta nu se poate exprima decât în versuri... și numai în versuri minunate.

— Aceste versuri mi le-ai inspirat atât tu, cât și furtuna care bântuie afară. De aceea trebuie să ți le citesc... Furtunii i le voi spune în drum spre casă.

Al mărilor vânt furios înalță năvalnic talazul

Și năruie grele corăbii, și norii de plumb îi alungă;

Vârtejuri pe câmp ei rotește în goană nebună, urcând,

Și trunchiuri puternice frânge, și culmi ne-ntinate răzbate,

Iar norii se sparg din senin - îi smulge cel vifor prădalnic;

Cu vuiet turbat amenință cotropitoarea-i năvală..

Dar poate că vântu-i făptură, de noi niciodată văzută,

Ce-ntinderi și ape ridică, cu mare și groaznică zarvă.

Iar norii se sparg din senin - îi smulge cel vifor prădalnic,

Și mătură totul în cale-i neostoitul puhoi.

Așa ne apare că-i apa, deși din fire-i domoală...

Când, iată, e fluviu puternic, umflat de năvalnice ploi,
Și-i nestăvilită viitoare, ce din înalt se prăvale,
Purtând ale codrilor ramuri, mânând și vâjnoșii copaci
Nu-s punți să înfrunte ăst iureș.

Gonesc tulburate puhoai

Și zdruncină poduri din bârne, smulgând ale lor temelii.

Apoi, în muget sălbatic de ape ce-și duc pustiirea,

Pornesc bolovanii la vale. Căci stavilă nu-i nicăieri.

Și, vezi, la fel e furtună. Pornește-n cumplita ei goană

Și iară și iar biciuiește. Cumplit volburoasa-i suflare

Totul cuprinde și poartă departe-n năprasnic vârtej.

Euthybidă era, după cum am mai spus, grecoaică și nu putea să nu se entuziasmeze de vigoarea și eleganța acestor versuri, mai ales că limba latină era încă săracă și, cu excepția lui Ennius, Plaut, Luciliu și Terențiu, nu avea poeți renumiți.

În cuvinte pline de avânt, Euthybidă îi împărtăși lui Lucretius admirația ei. Ridicându-se pentru a-și lua rămas bun, poetul îi răspunse, zâmbind:

— Pentru încântarea ce ai resimțit-o, te rog să-mi dăruiești această tablă cerată, pe care o iau cu mine...

— Te rog să mi-o aduci însă înapoi îndată ce vei fi copiat versurile pe papirus.

După plecarea lui Lucretius, Euthybidă, însoțită de Aspasia, se retrase în camera ei de culcare, dorind să chibzuiască asupra celor puse la cale și să guste voluptatea răzbunării. Spre marea ei uimire, plăcerea răzbunării pe care o dorise cu atâta patimă se dovedi însă a fi mai puțin dulce decât se așteptase; i se părea de neînțeles că simțea o satisfacție atât de slabă.

Cumpăni asupra celor ce scrisese și asupra urmărilor probabile ale scrisorii ei. Cine știe, poate că, în turbarea lui, Sulla avea să-și stăpânească mânia până noaptea târziu, ca să-i pândească și să-i prindă îmbrățișați, după care urma să-i dea morții pe amândoi.

Gândul că în curând avea să primească vestea că Valeria, matroana îngâmfată și sigură de ea, care privea de sus, deși ea însăși nu era tocmai nepătată, murise acoperită de rușine, gândul că avea să audă de moartea acestei femei ipocrite și mândre îi umplea inima de bucurie și-i alina chinurile geloziei, care continuau s-o tortureze.

Altele erau însă sentimentele Euthybidei în privința lui Spartacus. Se ostenea să-l dezvinovățească și să-l scuze, și i se părea că bietul trac era mult mai puțin vinovat decât Valeria. Spartacus nu era de fapt decât un sărman rudiar, pe care soția lui Sulla, și slută de-ar fi fost, era firesc să-l fascineze mai mult chiar decât o zeiță. Valeria, această femeie depravată, îl ațâța probabil cu mângâieri, îl fermeca și-l ispitea în așa fel, că bietul de el nu mai putea să-i reziste... Așa s-o fi întâmplat în realitate. Altfel cum ar fi putut cuteza un gladiator oarecare să-și ridice privirea obraznică până la soția lui Sulla? Afară de asta, o dată ce cucerise dragostea unei femei ca Valeria, era firesc ca sărmanul Spartacus să fie atât de copleșit, încât nici să nu mai poată visa la dragostea alteia. De aceea, Euthybidei începu să i se pară că, pentru Spartacus, moartea ar fi o pedeapsă nemeritată.

Frământata de sentimente atât de diferite și contradictorii, Euthybidă nu putea să adoarmă și se întorcea când pe o parte, când pe alta. Totuși ațipise câte puțin, istovită de oboseală.

Deodată, Euthybidă sări jos din pat cu un urlet de groază, și, plină de mâhnire, strigă sacadat:

— Nu... nu, Spartacus, pe tine n-am să teucid!... Ea să moară... Tu însă n-ai să mori!

Era cutremurată de visul care, într-un răstimp de somnolență, se înfiripase în jurul gândului ce pusese stăpânire pe conștiința ei. În acest vis îi apăruse chipul lui Spartacus în agonie, cerându-i îndurare.

Sări jos din pat, își aruncă pe umeri o pelerină mare, albă, și o strigă pe Aspasia, căreia îi porunci să-l trezească îndată pe Metrobius.

Nu vom descrie eforturile depuse de Euthybidă pentru a-l convinge pe comediant că era neapărat necesar să pornească imediat, să-l ajungă pe Demofil din urmă și să împiedice astfel că scrisoarea pe care o trimisese cu trei ceasuri mai înainte să ajungă în mâinile lui Sulla.

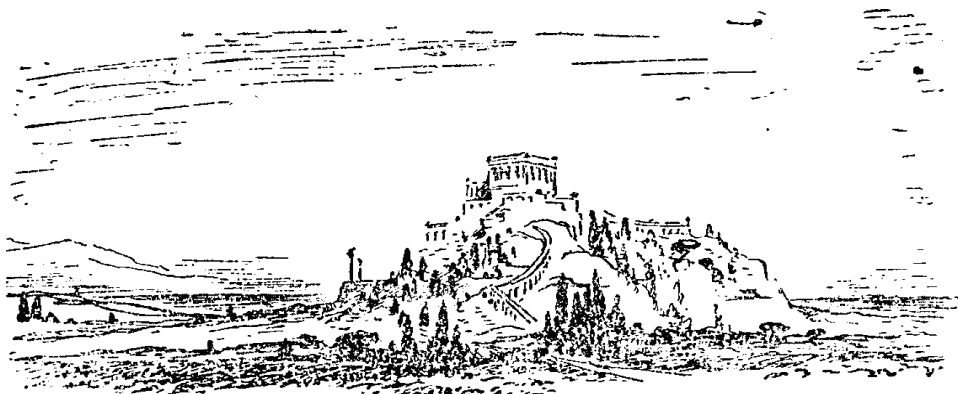
Ostenit de călătoria din ajun, Metrobius dormea un somn adânc, atât din cauza cantității de vin ce băuse, cât și din cauza căldurii plăpumilor de puf. Ca să-l gătească de drum au fost necesare mai bine de două ceasuri și au trebuit puse în mișcare toată arta și toate farmecele Euthybidei.

— Demofil are un avans de cinci ceasuri asupra ta - îi spuse Euthybidă comediantului. Pentru a-l ajunge trebuie nu să gonești, trebuie să zbori cu calul tău...

— Da, dacă armăsarul meu ar fi Pegas, cu siguranță că l-aș face să zboare...

— La urma urmei, va fi mai bine și pentru tine...

La scurtă vreme după aceea, câțiva dintre fiii lui Quirinus fură treziți din somn de tropotul unui cal care gonea în galop turbat. După ce urmărirea un timp tropotul care se depărta, se înveliră mai bine în plăpumile lor și, răsfațându-se la căldură, se simțeau parcă și mai bine la gândul că la acea oră din noapte mulți nenorociți se mai aflau sub cerul liber, în câmp sau la drum, înfruntând sălbaticile rafale ale vântului care șuiera ascuțit.

CAPITOLUL VII. CUM MOARTEA A LUAT-O ÎNAINTEA LUI

DEMOFIL ȘI A LUI METROBIUS

Călătorul care, părăsind Roma prin Poarta Capena și urmând Via Appia, iar după ce ajungea la Capua cotea spre Cume, avea în față o priveliște de o frumusețe încântătoare. Privirea lui cuprindea dealuri acoperite cu păduri de măslini și portocali în floare, cu livezi și cu vii, precum și câmpii încărcate de rod auriu și lunci verzi, fragede, pe care pășteau numeroase cirezi de vaci și turme de oi. Dincolo de aceste pajiști înmiresmate era litoralul, de-a lungul căruia se întindeau, semănate ca prin farmec, la mici intervale, Litternum, Misenum, Cume, Baie, Puteoli, Neapolis, Herculaneum și Pompei, temple și vile mărețe, terme minunate, pădurici încântătoare, numeroase sate și lacuri. Mai încolo, marea liniștită și albastră se răsfăța între malurile care parcă o îmbrățișau drăgăstos. În sfârșit, în depărtare, pe mare, se zărea o salbă de insulițe fermecătoare: Ischia, Procida, Nisida și Capri, împodobite cu terme și vile și având o vegetație îmbelșugată. Această feerică panoramă era luminată de un soare strălucitor și mângaiată de suflul unei adieri blânde și călduțe.

Nu e de mirare că pe atunci această priveliște încântătoare dăduse naștere credinței că aici îi aștepta pe morți Charon, luntrașul, cu barca lui, pentru a-i duce din lumea aceasta spre câmpiile Elisee.

Cume era situat, parte pe cele două versante dinspre mare ale unei coline, unul alungit și altul cu pantă dulce, parte în șesul de pe malul mării. Era un oraș bogat și foarte populat și una din localitățile cele mai frecventate. Aici se adunau în timpul sezonului de băi numeroși patricieni romani. Iar cei care

aveau vilele pe litoral veneau bucuroși să-și petreacă aici și o parte din toamnă și din primăvară.

Cume oferea tot confortul și toate distracțiile pe care le putea pune la dispoziție Romă pe vremea aceea bogătașilor și oamenilor celor mai de văză. Erau la Cume și porticuri, și bazilici, și foruri, și circuri, și un grandios amfiteatru, ale cărui ruine se păstrează până în ziua de azi, iar sus, pe colină, pe Acropole, se ridica un splendid templu închinat zeului Apollo, unul din cele mai frumoase și mai bogate temple din întreaga Italie.

Nu departe de Cume, sus, pe un deal frumos, de unde se vedea tot malul mării și golful, era așezată luxoasă și monumentală vilă a lui Lucius Cornelius Sulla.

Tot ce putuse născoci ambiția, originalitatea și fantezia bogată a lui Sulla fusese îngrămădit în această vilă. Vila se întindea până la marginea mării, unde Sulla poruncise să se zidească un bazin special pentru creșterea peștilor, care erau îngrijiți cu deosebită atenție.

Locuința propriu-zisă se putea compara cu cele mai somptuoase case din Roma.

Clădirea fermelor, care era în întregime îmbrăcată în marmură, avea cincizeci de compartimente pentru băi calde, călduțe și reci. În jurul vilei se aflau sere cu flori, pavilioane pentru păsări și crânguri împrejmuite cu garduri vii, unde trăiau în libertate cerbi și căprioare, vulpi și vânat de tot soiul.

Cu două luni mai înainte de evenimentele descrise aici, fiorosul și atotputernicul dictator al Romei se retrăsese în locul acesta încântător, dorind să trăiască izolat și liniștit, ca un cetățean oarecare.

Aici își petrecea zilele cugetând și scriind „Comentariile” sale, pe care avea să le dedice bunului și bogatului său prieten Lucius Licinius Lucullus, care, în acel timp, conducea vitejește războiul împotriva lui Mitridate. Faima acestui Lucullus a ajuns până în zilele noastre, deși era renumit nu atât pentru vitejiile și izbânzile sale, cât pentru imensele sale bogății și pentru luxul rafinat cu care se înconjură.

Sulla își petrecea nopțile la vila sa, în orgii gălăgioase și destrăbălate, și razele soarelui de dimineață îl găseau întins pe patul de ospăț, beat și somnoros, înconjurat de mulțimea mimilor, bufonilor și comedianților, tovarășii săi obișnuiți de petrecere.

La trei zile după întâmplările povestite la sfârșitul capitolului precedent, Sulla porunci să se pregătească un ospăț nocturn în triclinium-ul dedicat lui Apollo din Delfi, care era cel mai mare și mai fastuos din cele patru triclinii ale uriașului său palat de marmură.

Aici, în triclinium-ul lui Apolo, la lumina făcliilor ce ardeau în toate colțurile, în atmosfera parfumată de mireasma florilor, în mijlocul ispititoarelor dansatoare pe jumătate goale, care surâdeau voluptos, și în sunetul voios al flautelor, lirelor și țiterelor, ospățul degenera repede într-o orgie dintre cele mai desfrânate.

În vasta sală a triclinium-ului, în jurul mesei, erau nouă paturi de ospăț, pe care ședeau, sprijiniți în coate, douăzeci și șase de invitați. Un singur loc era neocupat, locul lui Metrobius, favoritul lui Sulla, care lipsea.

Îmbrăcat în veșminte de ospăț, albe ca zăpada, și încununat cu trandafiri, fostul dictator ocupa locul din mijloc pe patul așezat în capul mesei, având alături pe cel mai bun prieten al său, pe actorul Quintus Roscius, care era regele ospățului.

Râsul vesel, expansivitatea și mai ales frecvența libațiunilor pe care le făcea păreau să indice că Sulla petrece din toată inima și nici o griji nu-i chinuie sufletul.

Observându-l însă mai cu luare-aminte, s-ar fi putut vedea cu ușurință că, de patru luni de zile, Sulla îmbătrânise, slăbise și devenise și mai respingător. Abcesele sângerânde ce-i acopereau fața se înmulțiseră; părul îi albise de tot; tristețea, slăbiciunea și suferința care se oglindeau în toată făptura lui erau rezultatul insomniilor la care era condamnat de cumplita boală ce-l mistuia.

Pătrunzătorii lui ochi albaștri-cenușii mai reflectau totuși vigoare și energie. Încordându-și voința, Sulla se străduia să ascundă celor din jur chinurile insuportabile care-l torturau. Uneori, mai ales în timpul orgiilor, izbutea să pară ca și cum ar fi uitat de boală.

— Hai, povestește, Pontianus - insistă Sulla, adresându-se unui patrician din Cume - povestește ce-a spus Granius.

— Dar nu știu ce-a spus Granius - încercă să se eschiveze patricianul, făstâcându-se și pălind subit.

— Am o ureche fină, știi bine, Pontianus - îi reproșă Sulla cu glas liniștit, însă cu sprâncenele încruntate amenințător. Am auzit tot ce i-ai spus lui Elius Luperus.

— Nu, nu - ripostă stânjenit Pontianus - crede-mă... norocosule și atotputernicule dictator.

— I-ai spus totuși aceste cuvinte: „*Când i s-a cerut să plătească o amendă aplicată de Sulla, Granius, edilul în funcțiune la Cume, a refuzat, spunând că...*” Ajuns aici, și-ai ridicat privirea spre mine și, observând că te-am auzit, te-ai întrerupt. Te rog acum să-mi repeți exact, cuvânt cu cuvânt, ce-a spus Granius.

— Dar, dă-mi voie, o, Sulla, tu cel mai mare dintre romani...

— N-am nevoie de laudele tale! exclamă Sulla, înălțându-se puțin pe patul său de ospăț și bătând energic cu pumnul în masă. Lingușitor ticălos! Lăudă mi-am scris-o singur în anelele consulare cu faptele mele eroice și cu triumfurile mele. N-am nevoie să mi le repeți tu, coțofană limbută ce ești! Ce-a spus Granius, asta doresc să știu, și tu ai să-mi repeți ce-a spus! De nu, jur pe harpă divinului Apolo, protectorul meu, pe viața lui Lucius Cornelius Sulla, că ai să-mi îngrași grădina de zarzavaturi cu hoitul tău.

Invocând numele zeului pe care și-l alesese ca protector cu mulți ani în urmă, Sulla strânse cu mâna dreaptă o mică statueta de aur reprezentându-l pe Apolo, pe care o adusese din templul de la Delfi. Purta aproape totdeauna această statueta la gât, atârnată de un lanț de aur lucrat cu măiestrie.

Auzind acest jurământ solemn, cei prezenți, care-l cunoșteau bine pe Sulla, pâliră și se uitară unul la altul speriați. Muzica și dansurile încetară, și în locul zgomotului și veseliei de până atunci se lăsă o tăcere mormântală.

Bâlbâindu-se de frică, nefericitul Pontianus mărturisi imediat:

— Granius a spus: „*Nu plătesc acum, pentru că Sulla are să se prăpădească în curând și voi fi scutit de plată*”.

— Aha!... răcni Sulla, a cărui față surescitată și congestionată deveni dintr-o dată albă de mânie. Aha!... Granius așteaptă cu nerăbdare moartea mea?... Bravo, Granius!... Așa și-a făcut el socoteala... Sulla tremura, căutând să-și stăpânească furia care scânteia în ochii lui. E clarvăzător! Toate le prevede!...

Se întrerupse o clipă și, după ce pocni din degete, strigă:

— Chrysogonos!. Apoi, cu o voce înfricoșătoare, adăugă: Vom vedea dacă nu se înșală cumva în socotelile sale.

Chrysogonos, libertul și confidentul lui Sulla, se apropie de fostul dictator, care îi șopti o poruncă. Chrysogonos îi răspunse plecând capul și se îndreptă spre ușă. Sulla strigă după el:

— Mâine! Apoi, întorcându-se vesel către oaspeți, și ridicându-și cupă plină cu Falern, exclamă: Ei!... Ce-i cu voi? Ce-ați amuțit și ați adormit așa?... Pe toți zeii Olimpului, oi fricoase ce sunteți, s-ar zice că asistați la ospățul meu de înmormântare!

— Să ne ferească zeii de asemenea gânduri!

— Noroc să-ți dea Jupiter, și Apolo să te aibă în paza lui!

— Să trăiești ani mulți, atotputernice Sulla! strigară în cor numeroși oaspeți, ridicându-și cupele pline cu Falern spumos.

— Să bem pentru sănătatea și gloria lui Lucius Cornelius Sulla Felix! exclamă Quintus Roscius, cu vocea lui clară și sonoră, ridicând cupa.

Însușindu-și urarea lui Roscius, toți cei prezenți goliră cupele. Sulla, descrețindu-se la față, îi mulțumi lui Roscius, îmbrățișându-l, apoi strigă muzicanților și comedianților:

— Ce păziți voi acolo, măscăricilor?... De nimic nu sunteți buni, decât să-mi beți vinul de Falern... Dar-ar somnul veșnic peste voi, netrebnici blestemați!

Nici nu contenise bine Sulla cu înjurăturile - Sulla vorbea aproape întotdeauna grosolan - că muzicanții și prinseră a cânta și, împreună cu comedianții și dansatoarele, începură un dans în care mișcările comice se împleteau cu gesturile obscene.

După încheierea dansului, sclavii aduseră un vultur cu pene cu tot, de parcă ar fi fost viu, și-l așezară pe masa din mijloc, în dreptul căreia erau culcați Sulla și Roscius. În ciocul vulturului era prinsă o cunună de lauri cu panglică purpurie, pe care erau înscrise cu litere de aur următoarele cuvinte: *Syllae Felici, Epaphrodito*, adică: „Lui Sulla cel norocos, favoritul Venerei”. Porecla de „Epaphrodit” era din cele mai plăcute urechilor lui Sulla.

Salutat de oaspeți cu ropote de aplauze, Roscius scoase cununa din ciocul vulturului și o întinse Attiliei Iuventina, o frumoasă libertă a lui Sulla, care ședea alături de acesta. Împreună cu câteva femei din Cume, și ele culcate pe paturile de ospăț, alături de invitați, Attilia Iuventina constituia una din principalele atracții ale petrecerii.

Attilia Iuventina așeză această cunună de lauri peste cunună de trandafiri care împodobeau fruntea lui Sulla, proclamând cu glas suav:

— Ție, favorit al zeilor, ție, imperator invincibil, îți este hărăzită de admirația lumii întregi această cunună de lauri.

Sulla spintecă cu cuțitul pieptul și pânțelele vulturului, unde găsi o mulțime de ouă, pe care le împărți invitaților, înăuntru fiecărui ou se afla, într-un sos galben, piperat, câte un sitar fript.

Ceva mai târziu se aduse la masă o tortă enormă, a cărei glazură, din unt și miere, imita cu o precizie uimitoare coloanele dispuse simetric, în cerc, ale unui templu. În clipa când torta fu tăiată, un stol de vrăbii, care număra atâtea vrăbii citi invitați erau, își luă zborul din interiorul tortei. Fiecare vrăbie purta o panglicuță în jurul gâtului, și de panglicuță atârna un dar cu numele invitatului căruia îi era destinat.

Această surpriză pregătită de iscusitul bucătar al lui Sulla fu întâmpinată cu aplauze și râsete. Zgomotul, țipetele și larma provocate de urmărirea vrăbiilor, care zadarnic căutau o ieșire din triclinium, se prelungiră multă vreme. Desprinzându-se pentru o clipă din dezmierdările Iuventinei, Sulla puse capăt tăvănoii, strigând:

— Ei!... Astă-seară sunt bine dispus și vreau să vă ofer, vouă și mie, un spectacol cum nu se vede prea des la petreceri... Ascultați... scumpii mei prieteni... Ați vrea să asistați la o luptă de gladiatori chiar aici?

— Da, da, desigur! răspunseră în cor cincizeci de voci, deoarece nu numai oaspeții, ci și țiterășii și dansatoarele aveau mare slăbiciune pentru luptele de gladiatori.

Entuziasmați, țiterășii și dansatoarele răspunseră și ei „da”, uitând că nu lor le era adresată întrebarea.

— Da, da, vrem gladiatori!... Gladiatori!... Trăiască Sulla... Sulla cel mărinimos!

Scurt timp după aceea își făcură apariția în sală zece gladiatori. Cinci erau în costum trac, iar ceilalți cinci în costum samnit.

— Dar Spartacus unde e? îl întrebă Sulla pe Chrysogonos.

— N-a fost găsit la școală; se vede că e la sora lui.

Tocmai în acea clipă Spartacus intră în triclinium. Gâfâia. După ce respiră adânc, duse mâna la gură, salutându-l pe Sulla și pe oaspeții săi.

— Spartacus, vreau să mă conving de iscusința ta ca instructor de scrimă - îi spuse Sulla rudiarului. O să vedem acum ce i-ai învățat și ce știi elevii tăi.

— Nu sunt decât două luni de când iau lecții de scrimă, încă n-au avut vreme să-și însușească mare lucru.

— O să vedem, o să vedem! îi curmă vorba Sulla.

Adresându-se apoi oaspeților, adăugă:

— Oferindu-vă o luptă de gladiatori în timpul petrecerii, eu nici nu calc obiceiurile noastre, nici nu creez obiceiuri noi; nu fac decât să împrăspățez un obicei pe care, o, fii ai Cunei, strămoșii voștri, primii locuitori ai acestei provincii, locuitorii Campaniei, l-au practicat până acum două secole.

Inima lui Spartacus începu să clocotească de mânie, înțelegând rafinamentul, cruzimea premeditară și setea nebunească de sânge pe care Sulla le dădea în vileag cu atâta cinism și cu o liniște atât de bestială. Se cutremură la gândul că zece nefericiți tineri, născuți cetățeni liberi ai unor țări libere, erau osândiți să se bată între ei, fără a nutri vreo vrăjmășie unul față de celălalt, și să piară în chip rușinos, mult înainte de sorocul firesc, și asta nu prin hotărârea majorității, ci datorită capriciului unui singur om.

Afară de aceste motive generale ce-l indignau, mai era și un motiv personal care sporea în acea clipă minia rudiarului, și anume faptul că, sub ochii lui, Artorix, un tânăr gal de o rară frumusețe, la care ținea foarte mult, se găsea în primejdie de moarte.

Aliniindu-i pe luptători, Spartacus îl întrebă încet de tot pe Artorix:

— Dar tu de ce-ai venit?

Artorix îi răspuse în șoaptă:

— Mai de mult am întrebat zarurile cine dintre noi are dreptul să meargă ultimul la moarte. Am pierdut. Soarta vrea ca să fiu unul din primii zece gladiatori ai lui Sulla care trebuie să se lupte între ei.

Spartacus nu-i răspuse nimic, dar, după o scurtă pauză, se adresă lui Sulla:

— Îngăduie-mi, preamărinimosule Sulla, să trimit la școală după un alt gladiator, pentru a-l pune în locul acestuia, care... - Spuse el, arătându-l pe Artorix.

— Dar acesta de ce nu poate lupta? Întrebă fostul dictator.

— Pentru eă e cu mult mai puternic decât ceilalți. Cu el, tabăra tracilor, în rândurile căreia ar urma să se lupte, ar fi nemăsurat mai puternică decât cealaltă...

— Pentru atâta lucru vrei să ne faci să mai așteptăm? Lasă-l și pe viteazul acesta să se lupte. Nu mai vrem să așteptăm și... cu atât mai rău pentru samniți!

În mijlocul nerăbdării care-i cuprinsese pe cei prezenți, Sulla dădu semnalul pentru începerea luptei.

Lupta nu dură mult: după douăzeci de minute, un trac și doi samniți fuseseră uciși și alți doi samniți, grav răniți, zăceau pe podea și-l implorau pe Sulla să le lase viața; în cele din urmă, acesta le dăruie viața.

Singurul samnit rămas în luptă se apăra cu îndărătnicie de atacurile celor patru traci; era însă rănit în mai multe locuri și, din pricina sângelui răspândit pe pardoseala de mozaic, alunecă și căzu. Cu ochii înlăcrimați, Artorix, care era prieten cu bietul samnit, îl străpuse cu sabia, ca să-l scape de o chinuitoare agonie.

Triclinium-ul se cutremură de ropotele aplauzelor unanime.

Sulla însă întrerupse aplauzele, strigând cu vocea răgușită de băutură:

— Ascultă, Spartacus, tu care ești cel mai puternic, hai, ridică scutul unuia dintre cei căzuți în luptă, apucă paloșul tracului ucis, și arată-ți puterea luptând singur împotriva celor patru traci rămași în viață!

Propunerea lui Sulla fu salutăată cu o gălăgioasă aprobare. Sărmanul rudiar rămase buimăcit, de parcă l-ar fi izbit cineva cu o măciucă în cap.

Credea că-l înșela auzul său că și-a pierdut mintea. Cu fața albă ca varul, încremeni, privindu-l fix pe Sulla.

Băgând de seamă extraordinara tulburare de care fusese cuprins Spartacus, Artorix îi șopti:

— Curaj!...

La acest îndemn, rudiarul tresări, privi în jur și apoi, întorcându-se iar către Sulla, îi spuse:

— Preamăritule și norocosule dictator... fie-mi îngăduit să-ți aduc aminte că nu mai sunt gladiator: sunt rudiar și liber, și că în casa ta nu am alte îndatoriri decât aceea de lanist al gladiatorilor tăi.

— Ha!... Ha!... Ha!... hohoti batjocoritor Sulla, care era beat. Țta-mi ești, preaviteazule Spartacus? Ți-e frică de moarte, frică!... Neam mârșav de gladiatori!...

Și după o pauză de o clipă, mai adăugă:

— Jur pe măciuca lui Hercule cel victorios c-ai să lupți totuși! Și, bătând cu pumnul în masă, urmă poruncitor: Cine ți-a dăruit viața și libertatea, barbar fricos?... Oare nu Sulla ți le-a dăruit?... Ei, acum Sulla îți poruncește să lupți... Și vei lupta!... Jur pe toți zeii Olimpului... că ai să lupți!

De câteva ori, în aceste clipe, Spartacus se simți ispitit să ia sabia unuia dintre gladiatorii uciși și, ca fulgerul, să se năpustească asupra lui Sulla cu sălbăticia tigrului și să-l taie în bucăți. Și de fiecare dată nu izbutise să se stăpânească decât cu greu, ca prin minune.

În cele din urmă, acționând ca un automat, aproape fără a-și da seama ce face, scoase un sunet asemănător răcnetului unei fiare, ridică un scut, puse mâna pe o sabie și, cu glas tremurând de mânie, strigă:

— Nu sunt nici laș, nici barbar, o, Lucius Sulla, și, ca să-ți fiu pe plac, am să lupt. Jur însă pe toți zeii tăi că dacă nenorocirea mă va face să-l rănesc pe Artorix...

Deodată, un țipăt ascuțit de femeie întrerupse cuvintele nesocotite ale gladiatorului. Cei de față se întoarseră înspre locul de unde izbucnise țipătul.

Nemișcată, în pragul unei uși ce se afla în spatele lui Sulla și al invitaților, stătea, albă ca varul, Valeria.

Când sclavul lui Sulla venise să-l caute, Spartacus era la ea. Chemarea însăși și ora neobișnuită la care era făcută îi dăduse de gândit rudiarului și o îngrozise pe Valeria. Avea temerea că pe Spartacus îl va amenința o primejdie mai mare decât cea care-l pândea în realitate, împinsă de dragostea pentru Spartacus, alergase în triclinium-ul unde avea loc ospățul în acea seară, calcând astfel toate regulile de bună-cuviință și prevedere.

Ascunsă după draperie, matroana asistase la sălbatica încăierare a gladiatorilor și la scena ce urmase între Spartacus și Sulla.

Văzând că Sulla îl silește pe Spartacus să se lupte cu Artorix, pe care știa că de mult îl iubea Spartacus, și auzind începutul imprecăției sale pătimase, care nu se putea încheia astfel decât cu amenințări și blesteme împotriva lui Sulla,

ea își dădu limpede seama că, fără intervenția ei imediată, Spartacus era sortit pieirii.

Atunci, c-un strigăt pornit din inimă, ea atrase asupra-i privirile oaspeților și ale lui Sulla.

— Valeria! exclamă Sulla, buimac, străduindu-se zadarnic să se scoale de pe patul de ospăț. Bunătățile mâncate și vinul de Falern parcă-l țintuiseră locului. Valeria!... Tu... aici... la ceasul acesta?

Oaspeții se ridicară sau dădură să se ridice, deoarece nu toți se mai puteau ține pe picioare, și, mai mult sau mai puțin ceremonios, o salutară pe matroană în tăcere.

Iuventina, liberta, după ce mai întâi se roșise ca purpură și după ce apoi se făcuse foarte palidă, se lăsă binișor jos de la locul ei, fără să se bage de seamă, și în câteva clipe se furișă sub masă, unde, în dosul pânzei ce acoperea masa, era la adăpost de orice privire.

După un minut de tăcere, în care își rotise privirile prin vasta sală a triclinium-ului, căutând să se liniștească, și după ce schimbase o privire plină de înțeles cu Spartacus, Valeria spuse:

— Vă salut pe toți! Zeii să-l ocrotească pe Sulla și pe prietenii lui!

Rudiarul, care nu începuse lupta, privea țintă în ochii ei. Neașteptata apariție a Valeriei în clipa aceea i se părea un lucru divin, supranatural.

Sulla o privi nedumerit, dar matroana îl lămurii zâmbind:

— O, Sulla, de atâtea ori m-ai poftit să vin la un ospăț, încât astă-seară, neputând să dorm și auzind de departe larma ospățului vostru, am hotărât să mă gătesc pentru a veni să beau din cupa prieteniei și, spre folosul sănătății tale, a te îndemna să te retragi în apartamentul tău cel mai târziu la ivirea zorilor. Am venit, și văd aici luciri de săbii, și mai văd pardoseala acoperită de cadavre. Însuflețită de o adâncă indignare, matroana întrebă cu vehemență: Asta ce mai înseamnă? Nu vă mai ajung victimele fără număr ce cad în circuri și amfiteatre, și atunci, cu voluptate sălbatică, reînviați obiceiuri barbare de mult îngropate? Vreți ca în mijlocul petrecerii să vă îmbățați urmărind suferințele morții? Vreți să imitați cu buzele voastre schimonosite de prea multă băutură convulsiunile buzelor arse de focul agoniei și al deznădejzii?

Toți tăceau, privind în jos, și în cele din urmă însuși Sulla, care la început încercase să îngaime ceva, tăcu ca un vinovat prins asupra faptului.

Doar gladiatorii, îndeosebi Spartacus și Artorix, o priveau pe Valeria cu dragoste și recunoștință.

După o clipă de tăcere, soția lui Sulla porunci sclavilor:

— Ascultați! Cărați imediat aceste cadavre de aici și îngropați-le; spălați pardoseala și stropiți-o cu untdelemn și rășină, apoi turnați Falern în cupa de murrină³³ a lui Sulla și, ca un simbol al prieteniei, treceți cupa din mâna în mână tuturor oaspeților.

Sclavii se grăbiră să îndeplinească poruncile Valeriei, iar gladiatorii se retraseră.

În mijlocul unei liniști mormântale, cupa prieteniei făcu ocolul mesei, dar numai foarte puțini oaspeți aruncară petale de trandafiri în ea; apoi, tăcuți, unul câte unul, oaspeții părăsiră triclinium-ul, împleticindu-se; unii se opriră să se odihnească în odăile de musafiri ale vastului palat, iar alții se duseră la Cume.

Între timp, Sulla se prăbușise din nou pe pat și stătea întins fără să scoată un cuvânt, parcă dus pe gânduri, deși de fapt era numai amețit de băutură. După ce îl zgâlțâi, Valeria îl muștră:

— Auzi, cânta cocoșii! Nu te mai hotărăști odată să te duci în camera de culcare?

Încet și cu anevoință, Sulla înălță puțin capul și începu să bâiguie cuvinte care parcă îi gâlgâiau în gât:

— Tu... tu ai stricat totul... ai spart petrecerea... În triclinium... m-ai lipsit de... plăcerile mele! O, pe Jupiter Stator... Nemaipomenit... Asta-i o știrbire a autorității... lui Sulla Felix... a Epaphroditului... a dictatorului. Pe zeii cei atotputernici... jur că sunt stăpânul Romei... și al întregii lumi... și nu sufăr să am stăpâni. Nu îngădui...

Valeria îl privea cu milă amestecată cu dispreț.

Sulla bâigui mai departe:

— Metrobius... Unde ești, scumpul meu Metrobius? Ajută-mă... Vreau s-o gonesc de aici. Vreau s-o repudiez... Să-și ia cu ea plodul ce-l poartă în pântec... Nu vreau să-l recunosc...

Ochii negri ai Valeriei scăpărară scânteii de mânie. Schiță un gest de amenințare, apoi cuprinsă de un dezgust, porunci:

— Ei, Chrysogonos, cheamă slavii să-l ducă la culcare pe stăpânul tău. E beat și prea s-a îndopat cu multă mâncare. E greșos ca un gropar.

După ce-l duseră la culcare, Sulla dormi tot restul nopții și cea mai mare parte a zilei următoare. Valeria însă nu putu să închidă ochii nici o clipă.

³³ Murrină - mineral extrem de rar și de prețios, puțin cunoscut astăzi (probabil fluorină), din care se făceau în antichitate vase foarte apreciate. (n.r.)

Pe la amiază, Sulla se deșteptă. De câteva zile, boala lui de piele îl chinuia mai aprig ca de obicei. Îi pricinuia acum mâncărimi cumplite. Cum se dădu jos din pat, își aruncă o togă largă peste cămașă și, însoțit de sclavii atașați persoanei sale și sprijinit de Chrysogonos, favoritul său, trecu spre terme, străbătând atrium-ul monumental, care era susținut de o splendidă colonadă în stil doric.

Intrând în clădirea termelor, după ce traversă sala de așteptare, Sulla pătrunse în vestiar - o sală mică și elegantă, cu pereți de marmură și cu mozaic pe jos. Trei uși diferite duceau una, în încăperea rezervată băilor reci, alta, în sala în care era bazinul cu apă caldă, iar a treia, la baia de aburi.

Sulla se așează pe o banchetă de marmură acoperită cu perne și cu o țesătură de purpură și, după ce, ajutat de sclavi, se dezbracă, intră în camera de aburi.

Aceasta era îmbrăcată toată în marmură. Aerul fierbinte care încălzea baia pătrundea prin niște orificii amenajate în pardoseală.

La dreapta era o firidă semicirculară, în care se afla o bancă de marmură, iar la stânga, un mic bazin cu apă fierbinte.

Sulla intră în firidă, se așează și începu să ridice greutăți de fier de diferite mărimi, care se foloseau în exercițiile menite să stimuleze sudația. Ieșind apoi din firidă, se afundă în bazinul cu apă fierbinte. Așezându-se pe banca de marmură din bazin, el se dăruie plăcutei senzații de căldură, care, judecând după expresia de destindere de pe fața lui, îi alina suferința.

— Ah... Am o senzație de beatitudine cum de mult n-am mai încercat... Mai repede, Diodor, mai repede - îl zori Sulla pe sclavul care îl masa de obicei pe tot corpul. Ia mai repede peria și freacă-mă pe unde e pielea iritată. Apoi îl întreabă pe Chrysogonos: Făcut-ai teaca de pergament purpuriu pentru volumul al douăzeci și doilea al „Comentariilor” mele, cel pe care l-am terminat de dictat alaltăieri? Știi, acela pe care ți l-am dat ieri?

— Da, bunul meu stăpân, și nu numai pentru exemplarul tău, ci și pentru încă zece copii făcute de sclavii copțiști.

— Bun băiat ești tu, Chrysogonos. Ai avut deci grijă să se scrie zece copii? Se miră Sulla, cu fața luminată de mulțumire.

— Da, firește, am avut... Am pus să se scoată copii nu numai după ultimul volum, dar și după toate celelalte. Una ca să fie pusă în biblioteca acestei vile, alta pentru biblioteca locuinței tale de la Roma, a treia pentru biblioteca mea, iar celelalte copii le-am trimis în dar lui Lucullus Hortensius... împărțind exemplare din opera ta în diferite locuri, vreau s-o feresc de riscul incendiilor și al dispariției.

— Îmi pare că aud zgomot în vestiar - îi spuse Sulla lui Chrysogonos. Du-te repede, vezi ce-i acolo.

Libertul se duse imediat.

Subit, Sulla, care poate din cauza chefului din ajun părea mai îmbătrânit și mai cadaveric decât în ultimele zile, gemu săgetat de o durere cruntă. Simțea o groaznică greutate pe piept.

După ce termină masajul, Diodor fugi să-l cheme pe libertul Sirmion din Rodos, medicul lui Sulla, care locuia împreună cu dictatorul și-l însoțea pretutindeni.

Cuprins de un fel de toropeală, Sulla își lăsase capul pe marginea bazinului și părea că doarme.

Peste câteva clipe, Chrysogonos se întoarse. Sulla tresări și înălță capul.

— Ce-i cu tine? Întrebă îngrijorat libertul, reprezentându-se spre bazin.

— Nimic... Un fel de toropeală... Dar, știi, am avut un vis...

— Ce-ai visat?

— Am visat că Cecilia Metella, aceea dintre soțiile mele pe care am iubit-o cel mai mult și care a murit anul trecut, mă chemă la ea.

— Nu da crezare acestor superstiții...

— Superstiții? De ce, Chrysogonos, să socotim că credința în vise ar fi superstiție? Am avut întotdeauna mare încredere în semnele primite în vis și întotdeauna am procedat cum îmi porunceau zeii prin mijlocirea viselor. Și niciodată n-am avut de ce să mă căiesc.

— Dacă e vorba de succesul campaniilor tale, cred că victoriile nu le-ai raportat urmând arătările primite în vis, ci datorită înțelepciunii și vitejiei tale.

— Nu, nu e așa, Chrysogonos. Soarta prielnică m-a ajutat întotdeauna mai mult decât judecata și bărbăția mea, tocmai de aceea n-am avut încredere decât în soartă. Crede-mă, campaniile în care am luat hotărâri pe dată, fără prea multă chibzuire, au fost cele mai glorioase.

Evocarea isprăvilor sale, dintre care multe fuseseră odioase, dar la fel de multe fuseseră cu adevărat mărețe și glorioase, părea că-i restabilise echilibrul sufletesc și-i înseninase oarecum fruntea... De aceea, Chrysogonos socoti că l-ar putea anunța pe Sulla că, potrivit instrucțiunilor sale, Granius sosise de la Cume și aștepta ordinele lui.

Auzind de Granius, fața fostului dictator se congestionă dintr-o dată de mânie. Ochii îi scăpărară sălbatic și, cu glasul răgușit și plin de furie, strigă:

— Adu-l... pe nemernic chiar acum... aici... la mine... E singurul om din lume care a cutezat să-și bată joc de hotărârile mele... și care-mi dorește moartea!

Apoi strânse nervos bordura bazinului cu mâinile lui slabe și osoase.

— N-ai vrea să-l lași să aștepte până ieși din baie?.

— Nu, nu... imediat... Aici... În fața mea.

Chrysogonos ieși, apoi, după puțin, se întoarse cu edilul Granius.

Acesta era un bărbat de vreo patruzeci de ani, de statură athletică; pe fața lui ștersă și necioplită se citea șiretenia și răutatea. Când păși în camera de baie a lui Sulla, Granius era foarte palid și abia își putea ascunde teama care-l stăpânea. Făcând nenumărate plecăciuni și sărutându-i mâinile, se adresă lui Sulla, cu glas tremurător:

— Zeii să-l ocrotească ani mulți pe mărinimosul Sulla Felix.

— Nu tot așa vorbeai alaltăieri, nemernicule, mișelule! Râdeai de sentința prin care, pe drept, ai fost condamnat să plătești amendă fiscală. Țipai că nu vrei să plătești și că ai să fii iertat de amendă, pentru că într-o zi, două am să mor.

— Nu, niciodată, n-am spus așa ceva; nu da crezare unor asemenea calomnii... - Bolborosi Granius, înspăimântat.

— Mișelule, tremuri acuma! Trebuia să tremuri înainte de a aduce jignire celui mai puternic și mai norocos dintre oameni... Mișelule!...

Și, fierbând de mânie, Sulla îl izbi drept în obraz pe nefericitul Granius, care, căzând în genunchi lângă bazin, începu să plângă și să cerșească îndurare.

— Îndurare... Fie-ți milă... Te conjur, iartă-mă! imploră bietul om.

— Îndurare?! urlă mânios Sulla. Să-mi fie milă de tine, care m-ai batjocorit... când pe mine mă sfâșie dureri cumplite?... Ai să mori, mișelule, acum, aici!... Ard de nerăbdare să mă delectez urmărind ultimele tale convulsii, ascultând horcăitul tău de moarte.

Sulla începu să se zvârcolească și să se frământa ca un dement, apoi, aproape sufocat de mânie, strigă sclavilor:

— Voi de colo... leneșilor... ce căscați gura?... Puneți mâna pe el și omorâți-l în bătaie, aici, în fața mea... Gâtuiți-l!... Omorâți-l!.

Și deoarece sclavii parcă șovăiau, își încorda toate puterile și strigă cu glas înfricoșător:

— Gâtuiți-l, de nu, jur pe făcliile și pe șerpilor Eriniilor, pun să vă răstignească pe toți!

Sclavii se aruncară atunci asupra nefericitului Granius, îl trântiră la pământ, începură să-l bată și să-l calce în picioare, iar Sulla, turbat, continua să se răsucească de colo-colo, ca o fiară care simte mirosul sângelui, și răcnea:

— Așa! Mai tare!... Dă-i!... Calcă-l!... Sucește-i beregata ticălosului!... Gâtuie-l, gâtuie-l!... Pentru numele tuturor zeilor Infernului, gâtuți-l!...

Granius, asupra căruia se năpustiseră patru sclavi mai vânjoși decât el, căuta să se apere dându-le lovituri puternice.

La început, conformându-se poruncii numai în mod pasiv, sclavii își loviseră victima fără vlagă. Când însă Granius începuse să dea în ei, aceștia se înfuriară și izbutiră să-l imobilizeze. Atunci, unul din ei își încheștă amândouă mâinile pe beregata lui Granius și, apăsându-l pe piept cu toată greutatea genunchilor, în câteva clipe îl sugrumă.

Cu ochii holbați, aproape ieșiți din orbite, cu gura strâmbată de spasme convulsive, Sulla urmărea cu încordare bătaia. Gusta fiecare lovitură cu plăcerea crâncenă a unei fiare și exclamă cu glas din ce în ce mai stins:

— Așa!... Așa!... Mai tare!... Dă-i!... Sugrumă-l!

În clipa în care Granius își dădu sufletul, Sulla, istovit de eforturile făcute, de țipete și de un puternic acces de febră, se răsturnă pe spate în bazine și horeai cu un glas stins, de nerecunoscut:

— Ajutor!... Mor!... Ajutor!...

Umbra morții se așternu pe chipul fostului dictator, pleoapele i se închiseră, dinții încheștați scrâșniră, iar buzele se contractară, schimonosindu-se.

Chrysogonos și ceilalți sclavi forfoteau în jurul lui, străduindu-se să-l aducă în simțiri, când, deodată, o zvârcolire îi zgudui tot corpul. Apoi fu cuprins de un acces puternic de tuse și, peste puțin, vărsând o uriașă cantitate de sânge și horcăind, muri fără a mai deschide ochii.

Astfel se stinse, la șaiszeci de ani, omul acesta, care, pe cât era de puternic, pe atât era de viclean; cruzimea și desfrânarea înăbușiseră în el un mare talent și orice simțăminte generoase. Făcuse isprăvi mărețe, însă atrăsese în același timp multe nenorociri asupra patriei sale. Deși în timpul vieții sale a fost proslăvit ca un mare conducător, istoria vorbește de el ca unul dintre cei mai răi cetățeni ai Romei. De aceea, analizându-i toate faptele, e greu de ghicit dacă la el precumpănea curajul și energia, sau perfidia și falsitatea.

Din acest motiv, consulul Cneus Papius Carbo, care, ca partizan al lui Marius, avusese mult de furcă cu Sulla, obișnuia să sublinieze că de câte ori avusese de înfruntat leul și vulpea ce trăiau împerecheate în sufletul lui Sulla, cele mai mari greutateți le întimpinase totdeauna din partea vulpii.

Sulla abia murise, când sclavul Diodor, însoțit de medicul Sirmion, dădu buzna în camera de baie, strigând din prag:

— A sosit o ștafetă de la Roma... cu vești foarte însemnate din partea...

Dar cuvintele se opriră în gâtulejul sclavului, care încremeni văzând forfota celor de față, impresionați de moartea lui Sulla.

Sirmion se repezi în cameră, poruncind ca trupul lui Sulla să fie îndată scos din bazin și să fie întins jos, pe un culcuș din perne improvizat la rezezeală. Apoi începu să-l examineze, îi luă pulsul, îi ascultă inima și în cele din urmă declară, clătinând din cap cu amărăciune:

— S-a sfârșit... A murit.

Sclavul Euthybidei, care aducea scrisoarea ei, intrase și el în urma lui Diodor în camera de baie. Multă vreme rămase într-un colț, uimit și înfricoșat, Apropiindu-se apoi de Chrysogonos, care-i părea persoana cea mai importantă dintre cei de față, îi înmâna scrisoarea, spunându-i:

— Stăpâna mea, preafrumoasa Euthybida, mi-a poruncit să înmânez această scrisoare lui Sulla, dar fiindcă zeii au vrut să mă pedepsească, făcându-mă să-l găsesc mort pe cel mai mare dintre toți oamenii, nu-mi rămâne decât să-ți predau ție scrisoarea ce-i era destinată lui.

Zăpăcit de durere, Chrysogonos luă mașinal scrisoarea și, complet absent, fără ca măcar să se uite la ea, o strecură între tunică și cămașă, continuând să se agite în jurul trupului neînsuflețit al stăpânului și binefăcătorului său.

Vestea morții lui Sulla se și răspândise în toată casa. Se dezlănțui o adevărată panică. Tânguindu-se și plângând în hohote, sclavii năvăleau din toate părțile spre terme. Peste câteva clipe intră gâfâind și comediantul Metrobius. Tocmai atunci sosise, într-o goană nebună, de la Roma.

Cu veșmintele răvășite, el își făcu loc în camera de baie, palid ca un mort, vărsând șiroaie de lacrimi și urlând:

— Nu! Asta nu se poate!... Nu, nu... nu e adevărat!

După ce dădu cu ochii de trupul țeapăn al lui Sulla, izbucni într-un hohot de plâns amarnic și, îngenunchind lângă cadavru, începu să-i acopere obrazul cu sărutări, tânguindu-se:

— Ai murit când eram departe de tine, neasemuitul meu prieten... prietenul meu cel mai iubit. N-am auzit ultimele tale cuvinte... N-am primit ultimul tău sărut, o iubitul meu Sulla, o, scumpul meu Sulla!

CAPITOLUL VIII. URMĂRILE MORȚII LUI SYLLA

Vestea morții lui Sulla se răspândi cu iuțeala fulgerului în toată Italia și peste tot, dar mai ales la Roma ea provocă stupoare.

Curând însă, stupoarea generală făcu loc zvonurilor, întrebărilor și deducțiilor. Fiecare voia să știe din ce pricină, cum și când survenise acest sfârșit neașteptat.

Partidul oligarhic, patricienii și bogătașii deplâneau moartea marelui bărbat de stat, privind-o că pe un dezastru național, ca pe o pierdere ireparabilă. Ei făceau mare larmă și cereau cu stăruință să se acorde onoruri militare pentru înmormântarea eroului și să se înalțe în cinstea lui statui și temple, ca pentru un salvator al republicii sau un semizeu.

Ei erau susținuți de cei zece mii de sclavi eliberați, cărora Sulla le împărțise o parte din averea proscrisilor.

Acești zece mii de oameni datorau totul lui Sulla și erau legați de partidul lui nu numai prin recunoștință, ci și de teama că nu cumva după moartea lui, să li se ia înapoi tot ce el le dăruise cu atâta generozitate.

În plus, mai erau în Italia cei o sută douăzeci de mii de legionari care luptaseră sub comanda lui Sulla în războaiele împotriva lui Mitridate și în războiul civil împotriva lui Marius. Majoritatea legionarilor erau așezați în orașele ale căror locuitori fuseseră izgoniți sau uciși de Sulla în timpul luptelor cu Marius. Acești o sută douăzeci de mii de oameni îl divinizau pe dictator și erau gata să apere toate înfăptuirile lui.

Cumpăna părerilor de rău ale acestui puternic partid era ținută de bucuria sutelor de mii de exilați, a sutelor de mii de victime ale exceselor lui Sulla și a numeroaselor și puternicelor rămășițe ale partidului lui Marius. Toți adversarii lui Sulla blestemau pe față pe asasinul rudelor și prietenilor lor, pe acela care le răpise averea și viața, doreau schimbări, se agitau, se frământau și cereau răzbunare.

La fel simțeau și plebeii, cărora Sulla le răpise nenumărate drepturi și le călcase în picioare numeroase și însemnate privilegii. Ei râvneau, firește, să redobândească tot ce pierduseră.

Datorită acestor împrejurări, vestea morții fostului dictator dezlănțui frământări, patimi, zvonuri și o neliniște cum de mulți ani nu se mai văzuse la Roma.

Oameni de toate vârstele, aparținând tuturor păturilor sociale, se îmbulzeau în Forum, prin bazilici, pe sub porticuri, pe străzi, prin dughene și în piețe - într-un cuvânt, peste tot unde puteau afla ultimele știri, și își împărtășeau unii altora noutățile zilei. Unii jeleau zgomotos pierderea suferită, alții, în gura mare, binecuvântau zeii că au luat viața tiranului și că au izbăvit republica de robie. Pretutindeni izbucneau certuri, răsunau amenințări, scăpărau scânteile urii stăpânite și se aprindea focul jignirilor înecate în tăcere.

Încordarea devenea din ce în ce mai mare. Până atunci, cei doi consuli, care făceau parte din partide deosebite, ce se vrăjmășeau, duseseră între ei o luptă ascunsă. Acum însă, patimile erau dezlănțuite și se închegau rândurile celor două tabere, fiecare având în frunte personalități remarcabile, ce se bucurau de egală autoritate. Războiul civil era iminent, cert, inevitabil.

În semn de doliu, numeroși senatori, cetățeni și libertți își lăsaseră barbă, purtau togă cernită și cutreierau posomorîți cetatea. De asemenea, numeroase femei îndoliate și despletite alergau de la un templu la altul, invocând ocrotirea zeilor, de parcă moartea lui Sulla ar fi expus Roma celor mai mari primejdii.

Bucuroși de moartea lui Sulla, adversarii acestuia se plimbau voioși prin Forum și pe străzi, ironizându-i și batjocorindu-i pe cei ce-l jeleau.

Trei zile după moartea lui Sulla, în inima cetății, în locurile unde se afișau legile, se putea citi, scrisă pe tăblițe speciale, următoarea epigramă:

„Stăpân al lumii - dictator ferice!”

Așa-i plăcea mereu să i se spună.

Și ca răspuns deșartei năzuinți,

Pedeapsă cruntă-i pregătiră zeii.

Acela ce, nesocotit, râvnit-a
Să-i cadă Roma la picioare, roabă,
Și-a dat suflarea-n chinuri fără seamăn,
Iar trupul lui fu hrană pentru viermi.

În alte părți ale cetății apărură inscripțiile: „Jos legile sumptuarii³⁴! Vrem inviolabilitatea tribunilor!” Aceste atitudini arătau, mai mult ca oricare altele, cât de nesuportat devenise despotismul lui Sulla. Ici-colo se puteau citi și inscripțiile: „Slavă lui Caius Marius!”

Toate aceste fapte și ieșiri îndrăznețe dovedeau fără putință de tăgadă că opinia publică era în plină fierbere. Marcus Emilius Lepidus, care nici cât trăise Sulla nu se sfiise să-și manifeste ostilitatea față de politica lui, începu acum să acționeze hotărât, fiind încredințat că partidul lui Marius și poporul sunt alături de el.

În schimb, celălalt consul, Lutatius Catulus, lăsă să se înțeleagă că el va rămâne hotărât de partea Senatului și a legilor.

Catilina, bineînțeles, se amestecă și el în aceste frământări. Deși cu Sulla întreținuse totdeauna bune relații, totuși năzuințele, mulțimea datoriilor și patimilor îl făceau să dorească o schimbare, deoarece nu avea nimic de pierdut și putea trage multe foloase de pe urma unei schimbări de regim. Din această pricină, Catilina și prietenii săi alimentau și ațîțau focul urii împotriva oligarhiei, care mocnea printre cei nemulțumiți.

Cneus Pompeius și Marcus Crassus erau singurii care își întrebuițau marea lor popularitate și autoritate pentru ca, prin toate mijloacele, să potolească spiritele, să sădească în suflete respectul față de legi și să trezească patriotismul și dragostea pentru republica romană, pe care un nou război civil ar fi expus-o multor nenorociri.

Pentru a discuta ce onoruri se cuveneau a fi acordate gloriosului învingător al lui Mitridate, Senatul roman se întruni în Curia lui Hostilius.

Galeria și încăperile Curiei erau supraaglomerate. În rândurile senatorilor se vedea o frământare neobișnuită și o neîntreruptă și însuflețită mișcare.

Fostul consul, Publius Servilius Vatia Isauricus, un om deosebit de viteaz și de înțelept, prezida Senatul. După ce deschise ședința, dădu cuvântul lui

³⁴ Legile sumptuarii (de la lat. *sumptus*, cheltuială) - măsuri legislative periodice, promulgate în Roma republicană și imperială, cu scopul de a pune stavilă cheltuielilor exagerate și luxului particularilor. (n.r.)

Quintus Lutatius Catulus. Acesta ținu o cuvântare cumpătată, împăciuitoare. Ferindu-se să aducă vreo jignire adversarilor lui Sulla, el evocă mai întâi glorioasele fapte ale defunctului: zdrobirea lui Iugurta în Africa, victoria de la Cheroneea asupra lui Arhelau, înfrângerea lui Mitridate și izgonirea lui în fundul Asiei, cucerirea Atenei și înăbușirea focului atotmistuitor al războiului civil. Apoi, subliniind bărbăția și vitejia lui Sulla, adresă Senatului rugămintea de a încuviința funeralii demne de personalitatea lui Sulla și de poporul roman, al cărui comandant și conducător fusese.

În încheiere, el propuse că rămășițele pământești ale lui Sulla să fie aduse cu pompă și solemnitate de la Cume, pentru a i se da ultimele onoruri la Roma, pe Câmpul lui Marte.

Scurtă cuvântare a lui Catulus fu zgomotos aprobată de aproape toți senatorii, însă la galerie ea stârni o puternică rumoare.

După ce se restabili liniștea, se ridică Lepidus, care făcu următoarea declarație:

— Îmi pare rău, amarnic de rău, părinți senatori, că astăzi trebuie să combat părerea ilustrului meu coleg, Catulus, a cărui virtute și noblețe sufletească le recunosc și le prețuiesc mai mult ca oricare altul. Mi se pare că propunerea pe care a făcut-o numai din imboldul sufletului său nobil, nesocotind interesele statului și fără a-i păsa de onoarea patriei noastre, nu este numai o propunere nepotrivită, ci și dăunătoare și nedreaptă. Catulus a invocat în favoarea defunctului Lucius Cornelius Sulla toate argumentele care ar putea îndemna la această înaltă adunare să i acorde onoruri militare și să-i facă funeralii publice în Câmpul lui Marte. El a uitat însă, sau, mai bine zis, a fost obligat să facă uitate, atât marile nenorociri pe care Sulla le-a adus patriei noastre, cât și crimele cu care a îndoliat-o și - s-o spunem deschis, fără nici o teamă, fără ocol și fără șovăire - Catulus a uitat toate viciile cu care Sulla și-a pătat numele.

Aceste cuvinte provocară o puternică rumoare în rândurile senatorilor. În schimb, ele au fost salutate cu aplauze, foarte zgomotoase de cei de la galerie. Servilius Vatia Isauricus făcu semn suflătorilor, iar aceștia cu sunetele trâmbițelor lor, restabiliră liniștea.

— Da, da, să fim sinceri - urmă Emilius Lepidus. La Roma, numele lui Sulla a ajuns un nume nefast. Datorită crimelor și viciilor de care s-a făcut vinovat fostul dictator, numele lui nu trezește acum decât amintirea acelor legi ale patriei pe care el le-a nesocotit: amintirea călcării în picioare a demnității consulilor: amintirea știrbirii autorității tribunilor; amintirea că sub domnia lui despotismul devenise adevăratul principiu al guvernării; amintirea că, în

numele lui, au fost asasinați mii și mii de cetățeni nevinovați, că au fost săvârșite proscricții nerușinate, jafuri, siluiri, fraude și alte fapte dăunătoare patriei, care au contribuit la prăbușirea republicii. Și iată că tocmai acestui om, al cărui nume nu evocă cetățenilor cinstiți nimic altceva decât nenorociri, tocmai acestui om, care-și înălțase la rang de lege toate capriciile și toate patimile, vrem noi astăzi să-i acordăm onoruri și să-i facem funeralii solemne, la care să participe întregul popor!

E cu putință așa ceva? Se cuvine oare ca pe Lucius Sulla, care a surpat temeliele republicii, să-l incinerăm în Câmpul lui Marte, acolo unde se înalță, venerat de toți, mormântul lui Publius Valerius Publicola³⁵, unul din întemeietorii republicii? Îngădui-vom oare că oasele aceluia care a proscris și a ucis pe cei mai nobili și mai de frunte cetățeni ai epocii noastre să se odihnească tot acolo unde, în virtutea dispozițiilor Senatului, sunt înhumate rămășițele pământești ale celor mai de seamă și mai viteji cetățeni ai vremurilor trecute? Ceea ce acordau strămoșii noștri odinioară pentru a încununa virtutea, avem noi dreptul să dăm ca răsplată răutății și viciului? Dar întreb pentru ce, pentru ce anume să facem o faptă atât de josnică, atât de contrarie demnității și conștiinței noastre?

S-o facem cumva de frica celor douăzeci și șapte de legiuni care au luptat sub comanda lui Sulla și care sunt cantonate în cele mai frumoase orașe ale Italiei, în acele locuri unde Sulla și-a dovedit cruzimea în modul cel mai sângeros? Sau s-o facem de teama celor zece mii de sclavi ticăloși, pe care, călcând în picioare, obiceiurile și legile noastre, în mod arbitrar, dintr-un capriciu despot, Sulla i-a eliberat și cărora le-a acordat prerogativa cea mai de cinste și mai respectată, aceea de cetățean roman?

³⁵ Publicola, închipuit de Vulgata ca un Numa Pompilius al Republicii, a fost un personaj istoric autentic, cum atesta o inscripție descoperită la Satricum, datată de la începutul secolului al V-lea î.C., care îl consemnează ca Poplios Valesios. Publicola aparținea gintei Valenilor, care se împotrivesc întotdeauna Tarquinilor, din a căror *gens* facuse parte și Brutus. El i-a succedat acestuia la o cărmuire semimonarhică a Romei; a fost bănuț că aspirase la preluarea puterii regale (Liv., 2, 7, 5-12). Supranumele său ar putea reprezenta o variantă semiargotică pentru conducătorul sau „maestrul poporului”, *magister populi*. Se pare că, după ce fusese un subordonat al lui Brutus, el a preluat puterea la Roma, eventual ca principalul reprezentant sau vasal al lui Porsenna.

Înțeleg că nimeni n-a îndrăznit să ceară poporului și Senatului respectarea legilor patriei noastre, atâta timp cât nemărginitele și nefastele puteri exercitate de Sulla insuflau temere și deznădejde tuturor. În numele zeilor care ocrotesc Roma, vă întreb însă, părinți senatori, ce anume vă mai silește acum să susțineți că este drept ceea ce, de fapt, este strâmb? Ce vă mai silește acum să-l slăviți ca pe un om cu o conștiință aleasă pe unul care a fost nu numai un rău, dar chiar un primejdios cetățean? Ce vă silește să acordați celui mai mârșav și mai odios dintre fiii Romei onorurile rezervate numai oamenilor mari și virtuoși?

Dați-mi, o, dați-mi puțința, părinți senatori, să nu pierd orice nădejde în destinele patriei noastre; îngăduiți-mi să cred mai departe că bărbăția, virtutea, conștiința și simțământul demnității sunt însușirile acestei înalte adunări; convingeți-mă că în sufletul senatorilor romani nu precumpănește frica josnică, ci un adânc simț al propriului lor prestigiu.

Respingeți propunerea de a se incinera rămășițele lui Lucius Cornelius Sulla în Câmpul lui Marte, cu onorurile cuvenite unui cetățean de seamă și unui vestit conducător de oști, ca pe o făclie care ar putea aprinde noi răscoale, ca pe o măsură nevrednică și infamă!

Aceste cuvinte însuflețite și pline de curaj, rostite de Marcus Emilius Lepidus, fură primite cu aplauze puternice. Nu numai poporul de la galerie aplaudă, ci și mulți senatori.

După ce se potoli larmă, se ridică Cneus Pompeius Magnus, unul din cei mai tineri și mai iubiți și, cu siguranță, unul dintre cei mai populari senatori romani. În cuvântarea sa, e drept, nu prea curgătoare și elegantă, deoarece nu se distingea prin elocvență, dar adânc simțită, pentru că izvora de-a dreptul din inimă, Cneus Pompeius făcu panegiricul lui Sulla. El nici nu ridică în slavă faptele glorioase și acțiunile nobile ale lui Sulla, nici nu încercă să ascundă acțiunile lui reprobabile sau rușinoase, acțiunile dezonorante. Pe acestea din urmă el nu le atribuie însă lui Sulla, ci împrejurărilor anormale prin care trecuse republică, stării dezastruoase în care se găsisese și cerințelor imperative ale cumplitelor vremuri în care Sulla stătuse la cârma statului. Sinceritatea, simplitatea și căldura discursului lui Pompeius făcură o impresie covârșitoare asupra tuturor, dar mai cu seamă asupra senatorilor. Zadarnic se mai străduiră după această cuvântare Lentulus Sură și Quintus Curius să stârnească adunarea împotriva propunerii consulului Quintus Lutatius Catulus.

Trecându-se la votarea propunerii prin vot deschis, patru cincimi din numărul senatorilor prezenți se rostiră pentru încuviințarea ei.

La cererea câtorva senatori, propunerea fu pusă din nou la vot, prin vot secret. Au fost numărate trei sute douăzeci și șapte de voturi pentru propunerea lui Catulus și nouăzeci și trei contra.

Astfel, victoria a fost câștigată de partidul lui Sulla și ședința fu ridicată într-o atmosferă de vie agitație care, din Curia lui Hostillius, se propagă afară, în Comitium, unde dădu naștere la felurite manifestații furtunoase. Partizanii lui Sulla îi întâmpinară cu aplauze pe Lutatius Catulus, pe Vatia Isauricus, pe Cneus Pompeius și pe Marcus Crassus. Ceilalți făcură o primire și mai zgomotoasă, și mai pompoasă lui Marcus Emilius Lepidus, lui Sergius Catilina și lui Lentulus Sura, care se împotriviseră dârz propunerii lui Catulus.

Puțin a lipsit ca mulțimea ce se înghesuia în fața porților Curiei să nu se încaiere în clipa când Pompeius și Lepidus ieșiră împreună, continuând sub formă de discuție duelul lor oratoric. Tumultul desigur că nu s-ar fi isprăvit fără vărsare de sânge, dacă Pompeius și Lepidus, străbătând la braț șirurile mulțimii, nu ar fi ridicat glasul pentru a-și îndemna energic partizanii să păstreze liniștea și ordinea și să se ducă la casele lor. Prin ospătarii și taverne, pe la răscrucile mai frecventate, în Forum, prin bazilici și pe sub porticuri avură totuși loc, în ciuda acestor îndemnuri, conflicte violente și încăierări sângeroase. Mulți oameni au fost omorâți, și încă și mai mulți au fost răniți în noaptea aceea. Câțiva aderenți mai exaltați ai partidului popular încercară chiar să pună foc la casele celor mai de seamă partizani ai lui Sulla.

În vreme ce la Roma aveau loc aceste evenimente, întâmplări nu mai puțin importante pentru povestirea noastră se petreceau la Cume.

Câteva ore după neașteptatul sfârșit al dictatorului, un om, care după ținută și după fizic părea să fie gladiator, sosi la vila din Cume, venind dinspre Capua, și întrebă dacă-l poate vedea pe Spartacus.

Omul părea de vreo patruzeci de ani, era vânjos și înalt ca Hercule. De la prima vedere puteai ghici că era neobișnuit de puternic. Fața lui oacheșă, ciupită de vărsat, cu trăsături cam necioplite, arăta mohorâtă, aproape respingătoare.

În ochii lui negri, îndrăzneți, vii și aprinși era ceva sălbatic, ceva cumplit. Impresia de sălbăticie era întărită și de o chică deasă și o barbă zbârlită.

În ciuda aspectului său fioros, omul acesta inspira totuși simpatie de la prima vedere. Fața lui oglindea o sinceritate și o cinste de sălbatic, de primitiv, și din fiecare privire, din fiecare gest și din fiecare mișcare se desprindea o deosebită mândrie. Școala gladiatorilor se afla destul de departe de clădirile principale ale vilei lui Sulla, de aceea, până ce un sclav fugi să-l cheme pe

Spartacus, uriașul se plimbă încolo și înapoi de-a lungul aleii care ducea de la palatul lui Sulla la vila gladiatorilor.

Nu trecu un sfert de oră și sclavul se înapoie. Puțin în urma lui apăru și Spartacus. Venea grăbit în întâmpinarea oaspetelui său, cu brațele deschise.

Cei doi gladiatori se îmbrățișară. Spartacus întrebă:

— Ei, ce mai e nou, Oinomaus?...

— Nimic, toate-s vechi - îi răspunse gladiatorul, cu glas sonor, adânc și plăcut. Dar eu socot că e un trântor fără seamăn cine nu stă de veghe, cine nu luptă, cine nu face nimic. Mi se pare deci, iubite Spartacus, că a venit vremea să tragem sabia și să înălțăm steagul răscoalei.

— Potolește-te, Oinomaus! Pentru numele zeilor care-i ocrotesc pe germani, tu ai să compromiți cauza!

— Dimpotrivă, vreau ca ea să fie încununată de victorii strălucite.

— Da, desigur, exaltatul, dar fără țipete. Victoria o vom câștiga prin înțelepciune și chibzuință.

— O să biruim?... Când oare?... Asta ard să știi și eu.

— Când totul va fi pregătit pentru răscoală...

— Da, într-adevăr, toate la timpul lor! Dar știi tu cum se coc roadele de felul răscoalei noastre?... E nevoie de îndrăzneală, de bărbăție, de cutezanță... Să pornim, să începem imediat, și ai să vezi că de cum vom ieși în stradă, lucrurile vor merge de la sine.

— Ascultă-mă... și ai răbdare! Câți oameni din școala lui Lentulus Batiatus au intrat în Liga noastră în ultimele trei luni?

— O sută treizeci.

— Din zece mii au intrat o sută treizeci... Și ți se pare că s-au copt roadele trudei noastre?

— Când se va dezlănțui răscoala, unul va trage pe altul, așa cum se întâmplă cu vișinele când le tragi din grămadă: una trage pe cealaltă.

— Cum ar putea să ni se alătore, fără a ști nimic despre Cauza noastră, nici cine suntem și ce țeluri urmărim, nici de ce mijloace dispunem pentru îndeplinirea cu succes a planului nostru? Cu cât încrederea pe care o vom insufla tovarășilor noștri de nenorocire va fi mai adâncă, cu atât victoria noastră va fi mai sigură.

Înflăcărutul Oinomaus cugetă în tăcere asupra acestor cuvinte.

Peste o clipă, Spartacus reluă firul vorbei:

— Dar tu, Oinomaus, ce-ai făcut până în ziua de azi, tu, care ești cel mai voinic dintre cei zece mii de gladiatori ai școlii lui Lentulus Batiatus? Cum ai folosit autoritatea pe care ai câștigat-o în mijlocul lor prin puterea și bărbăția

ta? Câți oameni ai recrutat și ai atras în Liga noastră de luptă? Câți din ei cunosc esența acțiunii puse la cale de noi? Nu sunt și unii care nu prea au încredere în persoana ta și se cam feresc de tine, din cauza firii tale violente și ușuratece? Și sunt oare mulți aceia care să mă cunoască sau cel puțin pe Crixos?

— Tocmai pentru că nu sunt atât de luminat ca tine și pentru că nu știu să vorbesc atât de frumos și de convingător, m-am străduit din toate puterile să-l conving pe lanistul Batiatus să te poftască ca instructor de scrimă la școala lui. Și iată că am izbutit: prin această tabulă, Batiatus te invită să vii la Capua.

Oinomaus scoase de la brâu o foaie de papirus și i-o întinse lui Spartacus.

Cu o mână tremurândă, Spartacus luă papirusul și, după ce smulse pecețile, citi scrisoarea, tulburat. Batiatus, impresionat de faimă iscusinței și vitejiei lui Spartacus, după cum însuși scria, îl poftea să vină la Capua, dacă dorește, pentru a-i instrui elevii, și-i făgăduia în schimb hrană îmbelșugată și un salariu considerabil.

— Spune-mi, zăpăciturile, pentru ce, de ce te-ai pus pe trăncăneală, în loc să-mi dai scrisoarea de cum ai venit? îl muștră Spartacus, băgându-și scrisoarea în sân. Căci asta așteptam, deși nici nu îndrăzneam să sper. Acolo este locul meu, acolo, în mijlocul celor zece mii de tovarăși de nenorocire! exclamă el, înflăcărat, cu chipul strălucind de bucurie. Acolo voi putea vorbi cu fiecare om în parte și voi putea aprinde în sufletele tuturor credința care arde în pieptul meu. De acolo, în ziua hotărâtă, când se va da semnalul, va ieși o armată de zece mii de luptători, o armată de zece mii de sclavi care și-au sfărâmat lanțurile și care vor zvârli verigile lanțurilor sfărâmate în obrazul asupritorilor; zece mii de sclavi care, din fierul umilitoarelor lanțuri, își vor făuri tăișul săbiilor de neînvins... În sfârșit... în sfârșit... mă voi strecura în cuibul unde voi putea ascuți dinții puilor de zmei care vor frânge aripile făloșilor vulturi romani.

Nebun de bucurie, Spartacus ba se depărta, ba se întorcea cu pași repezi spre Oinomaus, rostind cuvinte de neînțeles.

Oinomaus îl urmărea încântat. Când tracul se mai potoli puțin, îi spuse:

— Sunt fericit că te văd mulțumit. Dar și mai fericiți vor fi cei o sută treizeci de tovarăși noi din Ligă; ei te așteaptă nerăbdători și sunt încredințați că vei săvârși fapte mari...

— Nu trebuie să se aștepte la prea multe.

— O să fie foarte bine dacă ai să vii la noi; ai să restabilești liniștea printre răzvrătiții de acolo.

— Da, din moment ce sunt cei mai apropiați prieteni ai tăi, sunt desigur la fel de nestăpâniți ca și tine... Înțeleg!... De aceea, șederea mea la Capua va fi folositoare cauzei noastre. Voi ști să împiedic izbucnirile neașteptate și nesocotite, care ar putea deveni fatale.

— Spartacus, vreau să te încredințez că am să fiu întotdeauna alături de tine, că am să te ascult și că am să fac tot ce vei porunci.

Urmă un moment de tăcere.

Pe cât îi îngăduia privirea lui sălbatică, Oinomaus îl privea pe Spartacus cu dragoste și duioșie. Deodată exclamă:

— Știi, Spartacus, că de când te-am văzut întâia oară, acum mai bine de o lună, te-ai făcut parcă mai blând și mai frumos?... Iartă-mă, aș putea spune... chiar mai feminin... numai că nu ți se potrivește cuvântul acesta...

Oinomaus amuți, deoarece Spartacus, păbind brusc, șopti:

— O, zeii!... Cu ea ce se va întâmpla? șopti însă atât de încet, încât uriașul nu auzi decât niște sunete confuze.

Pe nefericitul rudiar, pe care, o clipă, dragostea de libertate, solidaritatea frățească cu cei asupriți și nădejdea în biruință îl făcuseră să uite de toate, îl apăsa acum povara acestui gând neașteptat.

Tăcerea se prelungi. Adâncit în gânduri chinuitoare, Spartacus nu mai scoase nici un cuvânt, iar Oinomaus urmărea mâhnit suferințele rudiarului.

În cele din urmă, germanul întrebă cu un glas pe care se străduia să-l facă blând și prietenos:

— Așadar, vrei să ne părăsești, Spartacus?

— Nu, niciodată!... Niciodată!... protestă el, fremătând și ridicându-și spre Oinomaus ochii albaștri, înlăcrimați. Mai ușor mi-aș părăsi sora, mai ușor aș părăsi-o pe...

Șovăi o clipă, apoi urmă:

— Voi părăsi totul... orice... nu însă cauza celor asupriți, a sclavilor, a celor uitați de toți. Asta niciodată!... Niciodată!... După o scurtă pauză, adăugă: Să nu zăbovim, Oinomaus. Urmează-mă. Deși e zi de mare doliu în această casă, nu se poate să nu găsim în bucătăria lui Sulla ceva cu care să mai prinzi puteri; nu sufla însă nici un cuvânt, nimănui, despre Liga noastră; nici o izbucnire de mânie, nici un blestem!...

Și, rostind aceste cuvinte, Spartacus porni, însoțit de gladiator, spre palat.

Douăsprezece zile după publicarea hotărârii Senatului cu privire la funeraliile ce urmau să fie făcute lui Lucius Cornelius Sulla, procesiunea funebră porni de la vila dictatorului spre Roma.

Oameni din toate colțurile Italiei se adunaseră spre a-l saluta pentru ultima oară pe defunct. Carul funebru porni de la Cume, fiind urmat de consulul Lutatius Catulus, de două sute de senatori, de un număr egal de cavaleri romani, de toți patricienii din Cume, Capua, Baie, Herculaneum, Neapolis, Pompei, Puteoli, Liternum și din celelalte orașe și sate ale Campaniei, ca și de reprezentanții municipiilor și orașelor Italiei. După aceștia veneau douăzeci și patru de lictori, insignele consulare, vulturii tuturor legiunilor ce luptaseră sub comanda lui Sulla, aproape cincizeci de mii de legionari înarmați, veniți pentru a da ultimele onoruri neînvinsului lor comandant, câteva mii de liberiți din Roma, îmbrăcați în doliu, numeroase cete de trâmbițași, flautiști și țiterași. Cortegiul îl încheiau mii de matroane îmbrăcate în toge cenușii, purtând doliul cel mai sever, și o mulțime nesfârșită de oameni care veniseră la Cume din toate colțurile Italiei.

Carul pe care era așezat trupul dictatorului, îmbălsămat cu miresme și arome și înfășurat într-o mantie de general purpuriu-aurie, era urmat de Faustus și Fausta, copiii lui Sulla din căsătoria cu Cecilia Metella, înveșmântați în toge întunecate. După ei păseau Valeria și Hortensius, apoi celelalte rude și o mare mulțime de liberiți și servitori; toți aceștia se străduiau să se arate cuprinși de o nemângâiată durere.

Procesiunea care înainta foarte încet, dură zece zile. În fiecare sat și în fiecare oraș, mereu alți oameni veneau să îngroașe rândurile procesiunii, accentuându-i caracterul solemn și fastuos.

În întâmpinarea cortegiului funebru ce însoțea rămășițele lui Sulla ieșiseră din Roma, pe Via Appia, aproape zece mii de oameni.

Când cortegiul ajunse la Poarta Capena, maestrul de ceremonii al funeraliilor îl opri, pentru ca, stabilind o ordine perfectă, să sporească măreția ceremoniei. După câteva ceasuri, cortegiul își făcu intrarea în cetate, în ordinea următoare:

În cap, înaintea tuturor, pășea *designatorul*, adică maestrul de ceremonii al funeraliilor, urmat de doisprezece lictori în veșminte negre. După ei venea un grup de cântăreți care suflau în niște flaute lungi, de înmormântare. În urma acestora se înghesuiau cinci sute și mai bine de bocitoare, îmbrăcate în doliu. Femeile vărsau șiroaie de lacrimi, își smulgeau părul din cap și preamăreau în gura mare faptele de arme și binefacerile defunctului.

Bocitoarele fuseseră înștiințate de către designator că vistieria statului avea să fie deosebit de darnică la această înmormântare. De aceea, lacrimile pe care le vărsau pentru Sulla curgeau fără contenire, părând că izvorăsc direct din inimă. Iar după spusa bocitoarelor, binefacerile făptuite de fostul

dictator al Romei erau atât de mari, încât întreceau și lăsau în umbră toate binefacerile lui Camillus și ale lui Cincinnatus, ale lui Fabricius, ale lui Fabius Maximus, ale lui Cato și Scipio laolaltă.

În urma bocitoarelor pășea un grup de cântăreți, care umpleau văzduhul cu melodii triste. După cântăreți veneau rânduri-rânduri de oameni care purtau peste două mii de cununi de aur și darurile trimise în grabă de orașele și legiunile ce luptaseră de partea lui Sulla.

Urmau apoi victimarii, care aveau să înjunghie, lângă rug, animalele preferate ale defunctului.

După victimarii mergeau slujitori ducând portretele strămoșilor lui Lucius Cornelius Sulla, trofeele luate în Grecia, în Asia și în războaiele italice, și cununile ce-i fuseseră conferite.

Apoi, în urma altui grup de cântăreți, pășea Metrobius, machiat și fardat în așa fel, încât să semene cât mai mult cu Sulla, și purtând veșmintele și insignele acestuia - lui Metrobius i se încredințase rolul de a-l înfățișa pe defunct așa cum fusese în viață.

După Metrobius, la care mulțimea curioasă, îmbulzită de-a lungul drumului ce urma să fie parcurs, holbă ochii, venea, purtată cu rîndul pe umeri de cei mai tineri și puternici senatori, o lectică ferecată în aur și pietre scumpe. Pe această lectică se odihnea trupul neînsuflețit al lui Lucius Cornelius Sulla, acoperit de însemnele bogate ale puterii imperatorului roman. În urma lecticii pășeau rudele cele mai apropiate și servitorii favoriți ai defunctului.

După rudele care petreceau trupul învingătorului lui Mitridate urmau colegiile de preoți.

În urma preoților venea Senatul, cavalerii, cele mai de vază patriciene și cetățene ale Romei și o mulțime nesfârșită de cetățeni, iar în urma acestora, servitorii și sclavii defunctului. Servitorii duceau de căpăstru calul de luptă al lui Sulla și păzeau câinii lui și animalele care urmau să fie jertfite în timpul incinerării.

Cortegiul îl încheiau legiunile ce luptaseră sub comanda lui Sulla, care reprezentau o armată impunătoare și disciplinată.

Procesiunea se îndreptă spre Forum, unde sarcofagul lui Sulla fu așezat în Comitium, chiar în fața Rostrelor.

Aici, oratorii își rostiră discursurile funebre, care fură întrerupte de plânsetele și bocetele tuturor celor din partidul oligarhic. Apoi, în aceeași ordine, cortegiul se puse din nou în mișcare, pornind mai departe spre Câmpul lui Marte.

Acolo, totul era pregătit pentru ceremonia funebră. Lectica fu lăsată jos, lângă rug. Valeria se apropie de cadavru, îi închise ochii, cum cerea obiceiul, și, după ce îi vârî în gură moneda de aramă cu care avea să-l plătească pe Charon ca să-l treacă peste valurile Acheronului, îl sărută pe buze și își luă rămas bun:

— Adio! Te vom urma și noi cu toții, în ordinea dinainte hotărâtă de soartă.

Cântăreții intonară atunci cântecele de înmormântare, în sunetul cărora victimarii jertfiră nenumărate animale. Amestecat cu lapte, miere și vin, sângele jertfelor fu împrăștiat jur împrejur. Apoi, din mulțimea nesfârșită, cei ce se aflau mai aproape începură să arunce pe rug unsori, uleiuri, parfumuri, arome și nenumărate cununi de flori și lauri care acoperiră nu numai rugul, ci și tot locul dimprejur.

O dată cu săvârșirea acestor ritualuri începu în apropierea rugului și lupta de gladiatori. Participau la ea toți gladiatorii lui Sulla, cu excepția lui Artorix, căruia, la rugămintea lui Spartacus, Valeria îi poruncise să rămână la Cume. Aceasta nu se prelungi mult. Ca toate luptele de gladiatori ce aveau loc cu prilejul funeraliilor, ea se sfârși cu moartea tuturor combatanților, pentru că la acest fel de lupte nu se cădea să se cruțe nici o viață.

După ce se sfârșiră toate aceste ceremonii, Pompeius Magnus luă din mâna libitinarului făclia cu care, după datină se dădea foc rugului, și pentru a-i aduce încă un omagiu defunctului său prieten, dădu el însuși foc grămezii de vreascuri, arome și alte materii inflamabile din care era clădit rugul pe care fuseseră așezate rămășițele pământești ale lui Sulla.

Acest ultim onor dat răposatului de către tânărul care repurtase recent triumful în Africa stârni aplauzele asurzitoare ale celor adunați pe tot întinsul Cimpului lui Marte. Focul se aprinse într-o clipă și se întinse cu repeziciune, învăluind rugul cu mii de limbi de foc care șerpuiau în mijlocul norilor de fum gros și înmiresmat.

O jumătate de ceas mai târziu, nu mai rămăsese aproape nimic din trupul aceluia care, atâția ani, făcuse să tremure Roma și Italia și a cărui faimă dăduse ocol lumii. Doar un pumn de oase și cenușă, pe care bocitoarele îl strângeau cu grijă într-o urnă de bronz, bogat împodobită cu argint și minunate încrustații de aur.

Urna fu așezată în templul ridicat cu câțiva ani mai înainte din ordinul lui Sulla, pe locul unde câștigase victoria asupra partizanilor lui Marius. Templul acesta, Sulla îi consacrase lui Hercule învingătorul. Ulterior, urna fu mutată din templu în Câmpul lui Marte, într-un somptuos mausoleu clădit pe socoteala statului, pe locul unde fusese rugul.

Ca lanist în slujba lui Sulla, Spartacus fusese nevoit și el să ia parte la procesiune, îmbrăcat cu tunică și mantie de doliu, și să asiste, abia stăpânindu-și mânia și durerea, la măcelărirea nefericiților săi elevi, cărora le împărtășise nu numai tainele crimei, dar îi și inițiase în secretele Ligii asupriților. Când luă sfârșit incinerarea, Spartacus răsuflă ușurat: acum era liber și putea să meargă unde voia.

Se strecură prin mulțimea oamenilor care se întorceau încet de la locul ceremoniei spre oraș. Comentariile pe marginea evenimentelor zilei, care frământaseră toată lumea, nu mai conțineau.

— Crezi că mult timp o să rămână această urnă în templul lui Hercule învingătorul?

— Onoarea Romei și demnitatea poporului roman mă fac să nădăjduiesc că în curând minia mulțimii are să azvârle urna de-acolo și are s-o sfărâme, împrăștiind cenușa în vânt.

— Ba, dimpotrivă, pentru binele Romei, să sperăm că unii ca voi, netrebnice rămășițe ale lui Marius, o să fiți foarte curând sugrumați în temniță la Tulianum.

Mai departe, în alt loc, cineva spunea:

— Ți-o repet, vai de sărmana Romă, vai și-amar de noi! Cât timp trăia ea, chiar și când era plecat, nu cuteza nimeni să se gândească la schimbări.

— Acum însă... Numai de n-ar îngădui Jupiter... Nenorocitele legi!...

— Care legi? Ce legi?... Ia ascultă, Ventudeius, ce spune tânărul ăsta. Legi numește el violarea de către Sulla a tuturor drepturilor omenești și divine.

— Legi spui?... Cine a vorbit de legi?... Ce, parcă noi nu știm ce înseamnă legea?... O mreață de păianjen! O mreață, în care muștele mici se prind, dar pe care cele mari o sparg!

Pretutindenii se auzeau cuvinte de batjocură și glume amare pe socoteala oligarhiei.

Făcându-și loc cu coatele, Spartacus ajunse printre cei dintii la zidurile orașului. Când pătrunse în oraș, i se păru că nimerise în țara morții, atât erau de tăcute și de pustii străzile Romei, care, de obicei, erau foarte populate la acea oră.

Spartacus ajunse curând la școala de gladiatori a lui Iulius Rabecius, unde avea întâlnire cu Crixos.

Discuția celor doi rudiari fu însuflețită și prietenească. Ca și Spartacus, Crixos era revoltat de măcelul gladiatorilor care avusese loc cu prilejul incinerării lui Sulla. Spartacus, care asistase la măcel de nevoie, nu-și mai venea în fire, fierbea de mânie. Crixos încerca să-l convingă să treacă la

executarea planurilor fără amânare și să primească neîntârziat propunerea lui Lentulus Batiatus, spre a putea atrage cât mai mulți adepți pentru cauza lor printre gladiatorii aflați în școala din Capua.

— Succesul cauzei noastre - spuse galul, încheindu-și argumentarea naivă, dar înflăcărată - se găsește acum în mâinile tale, Spartacus, și dacă sufletul tău e stăpânit de vreun alt sentiment mai puternic decât ideea eliberării sclavilor, orice nădejde de a vedea cu ochii triumful mării noastre cauze va pieri pe vecie.

— Oricare ar fi sentimentele care mi-ar stăpâni sufletul - declară Spartacus, oftând - nimic, Crixos, nimic, auzi tu, nimic pe lume nu mă va clinti de la hotărârea de a servi cauza noastră sfântă! Nimic nu mă va face să mă abat, nici măcar pentru o clipă, de la drumul pe care mi l-am trasat, nimic și nimeni nu mă va face să-mi schimb gândul!

Discuția dură mult. După ce se înțelese cu Crixos asupra tuturor măsurilor ce urmau să fie luate, Spartacus părăsi școala lui Iulius Rabecius, îndreptându-se grăbit spre casa moștenitorilor lui Sulla.

Când trecu pragul, portarul îl înștiința că Myrtis îl aștepta în anticamera odăii de primire a Valeriei.

Spartacus, cu inima zvâcnind de parcă ar fi presimțit o nenorocire, alergă spre apartamentul Valeriei. Văzându-l, Myrtis exclamă:

— În sfârșit!... De un ceas întreg te așteaptă stăpâna!

Fugi s-o anunțe pe Valeria de sosirea lui Spartacus și, după un minut, îl conduse în camera de primire.

Nespus de palidă, înfășurată în toga întunecată și cu vâlul cenușiu, Valeria părea mai frumoasă și mai gingașă ca niciodată. Melancolia o prindea de minune.

— Spartacus!... Spartacus al meu!... șopti ea, ridicându-se de pe pat și făcând câțiva pași către el. Oare ai să mă iubești totdeauna?... Mă mai iubești mai presus de orice pe lume?

Stânjenit de această neașteptată întrebare, Spartacus răspunse, după o scurtă pauză:

— De ce-mi pui această întrebare, Valeria mea? Te-am supărat cu ceva?... Datu-ți-am prilej să te îndoiești de dragostea mea, de devotamentul și adorația mea? Pentru mine, tu ești totul, totul pe lume... Mă simt legat numai de tine, ție îți sunt închinat toate simțirile inimii mele...

— Ah - îl întrerupse fericită Valeria, cu ochii plini de lumină - așa vreau să mă iubești. Spune-mi, Spartacus, că ai să mă iubești totdeauna așa.

— Da!... O, da!... Totdeauna așa!... șopti rudiarul, cu glasul vibrând de emoție.

Apoi, căzând în genunchi în fața matroanei, îi prinse amândouă mâinile și i le acoperi cu sărutări pătimase:

— Te voi iubi totdeauna, Valeria, ca pe o zeiță, chiar dacă... chiar atunci când... - Dar nu putu să sfârșească vorba, izbucnind într-un plâns amar.

— Dar ce-i cu tine?... De ce plângi?... Ce s-a întâmplat, Spartacus?... Spune-mi... ce-i cu tine? Insistă înfiorată Valeria, mângâindu-l, sărutându-l pe frunte și strângându-l la piept.

În clipa aceea se auzi un ciocănit ușor în ușă.

— Ridică-te! îi șopti Valeria, apoi, căutând să regăsească tonul ei obișnuit, întrebă: Ce vrei, Myrtis?

— Fratele tău, Hortensius, a venit și vrea să te vadă - răspunse de după ușă glasul sclavei.

— Atât de repede?! se miră Valeria.. Și apoi imediat adăugă: Să aștepte puțin...

— Bine.

Valeria rămase tăcută, ascultând cu luare-aminte. Când nu mai auzi zgomotul pașilor Myrtidei, se destăinui lui Spartacus în grabă:

— Uite... a și venit... De aceea te așteptam cu atâta nerăbdare... Și de aceea te-am întrebat dacă ești gata să jertfești totul pentru mine... Să știi... Hortensius... știe totul... știe că te iubesc, că mă iubești...

— Ce-ai spus?... Cum?... strigă Spartacus, alarmat.

— Tac!... Cum, nu știu nici eu... Mi-a spus doar în treacăt... și m-a anunțat că va veni astă-seară... Tu, acum, ascunde-te... aici... în cămăruța asta - îi arătă Valeria, ridicând draperia unei uși. Fără a putea fi văzut, ai să auzi tot... și ai să afli cum poate să iubească Valeria.

După ce-l împinse pe rudiar în cămăruță, îi mai spuse încet:

— Orice s-ar întâmpla, nu suflă nici o vorbă, nu faci nici o mișcare până nu te chem.

Lăsă draperia să cadă, apoi puse mâinile la piept ca să-și domolească bătaile inimii și se așeză pe pat. Izbuti destul de iute să redevină stăpână pe sine și să-și ia un aer indiferent. Atunci, cu glasul ei obișnuit, strigă:

— Myrtis!

Tânăra fată apăru în ușă.

— I-ai spus lui Hortensius că sunt singură în camera de primire?

— Ți-am îndeplinit porunca.

— Bine, acum poștește-l aici.

Un minut mai târziu intră în cameră, grav și posomorât, vestitul orator, cu barba nerasă de vreo cincisprezece zile, îmbrăcat cu o tunică de culoare închisă și cu o togă de stofă tot de culoare închisă.

— Bună ziua, dragul meu Hortensius! îl întâmpină Valeria.

— Bună ziua, sora mea - răspunse el, posac.

— Stai jos, frate, nu fi supărat pe mine și vorbește deschis, fără ocol.

— Cu moartea iubitului nostru Sulla, asupra mea nu s-a abătut numai o singură nenorocire, ci și o a doua, neașteptată și nemeritată. Mi-a fost dat să aflu că sora mea, uitând ce-și datorează sieși și lăsând la o parte nu numai orice considerație față de mine și față de sângele lui Mesala, dar și respectul convenit patului conjugal al lui Sulla, s-a dezonorat aventurându-se într-o legătură vinovată cu un gladiator nemernic. Valeria, Valeria!... Ce-ai făcut?

Tăcu, mâhnit și îngândurat, cu cotul rezemat de speteaza scaunului, sprijinindu-și cu mâna fruntea plecată.

— Ascultă, Hortensius, mi-aduci o învinuire foarte gravă; înainte de a mă apăra, te întreb de unde vine această acuzație?

Ridicând capul și trecându-și mâna peste frunte, Hortensius răspunse sacadat:

— Din mai multe locuri... Șase sau șapte zile după moartea lui Sulla, Chrysgonos mi-a dat această scrisoare.

Și Hortensius îi înmâna Valeriei un papirus mototolit. Ea îl desfăcu și citi:

„LUI LUCIUS CORNELIUS SYLLA,
IMPERATORULUI, DICTATORULUI,
NOROCOSULUI,
EPAPHRODITULUI,
SALUT PRIETENESC!

În locul cuvintelor: „Păzește-te de câine!” pe zidul casei tale ai putea scrie de azi înainte: „Păzește-te de șarpe!” sau mai bine zis de șerpi, deoarece sub acoperișul tău și-a făcut cuib nu un singur șarpe, ci doi: Valeria și Spartacus.

Nu te lăsa furat de un acces de mânie; pândește-i la cântatul cocoșilor și te vei convinge cum se necinstește patul conjugal și numele omului celui mai temut și mai puternic din lume. Păzească-te zeii de asemenea nenorociri în viitor!”

La citirea primelor cuvinte ale scrisorii, sângele năvăli în obrazul Valeriei, însă, până să isprăvească de citit, redeveni palidă ca un mort.

— Dar Chrysogonos - întrebă ea printre dinți, cu glas înăbușit - de unde a primit această scrisoare?

— Din păcate, zadarnic s-a străduit, nu și-a putut aminti din partea cui era. Își amintește doar că sclavul care i-a înmănat-o sosise la Cume câteva clipe după moartea lui Sulla.

După o clipă de tăcere, Valeria îi spuse liniștită:

— Nu voi încerca să te conving că un denunț nesemnat nu constituie o dovadă și nici nu e un temei pe care tu, fratele meu, Hortensius, să mă poți învinovăți pe mine, Valeria Mesalina, văduva lui Sulla.

— Fapt este însă că, zece sau douăsprezece zile după moartea lui Lucius, Metrobius a venit la mine, adânc îndurerat de pierderea prietenului său, și, socotind că este datoria lui sfânta să-i spele onoarea pângărita, mi-a povestit despre legătura ta cu Spartacus. Pentru a-și întări spusele, Metrobius a adus-o cu el și pe sclava care l-a dus într-o cameră vecină cu a ta, de unde l-a văzut pe Spartacus intrând la tine noaptea.

— Ajunge, ajunge! porunci Valeria, schimbându-se la față la gândul că sărutările și cuvintele lor, că tainele amorului lor erau cunoscute de o sclavă și de un om atât de josnic ca Metrobius. Ajunge, Hortensius! Acum, deoarece mi-ai adus o învinuire, am să vorbesc și eu.

Se ridică de pe pat, își îndreptă fața mânioasă către fratele ei, încrucișă brațele pe piept și, fulgerându-l cu privirea, îi spuse cu mândrie:

— Da, îl iubesc pe Spartacus. Îl iubesc cu toată ardoarea inimii mele! Ei, și?

— O, zei mari, o, zei atotputernici! izbucni uluit Hortensius, ridicându-se în picioare și acoperindu-și fața cu mâinile.

— Lasă în pace zeii! Ei nu te aud. Mai bine ascultă-mă când vorbesc cu tine...

— Vorbește...

— Da, îl iubesc și am să-l iubesc...

— Valeria! o întrerupse Hortensius, măsurând-o cu indignare. Mă înspăimântă... Ești o femeie nebună de-a binelea...

— Nu, nu sunt decât pur și simplu o femeie și sunt hotărâtă să calc în picioare legile voastre despotice, prejudecățile voastre stupide și să scutur lanțurile cu care Voi, învingătorii lumii, legați de mâini și de picioare pe femeile voastre. Iată, asta vreau! Și te încredințez, frate, că dacă vreau acest lucru nu e nicidecum semn de nebunie, ci, dimpotrivă, dovadă că mi-am redobândit rațiunea. Paița asta mârșava de Metrobius, care e atât de pervers încât toate nevestele cu ai căror bărbați are legături sunt geloase, tocmai el s-a găsit să mă învinovățească! Ciudat îmi pare, Hortensius, că, de vreme ce pui

atita temei pe învinovățirile lui, nu propui ca Senatul să-l aleagă cenzor... Ar fi un cenzor nimerit pentru moravurile Romei!. Metrobius, paznic al castității vestalelor!... Lupul care duce mieii la păscut!... E tocmai ce-i mai lipsea Romei, acestui oraș dezgustător, în care se ridică statui și temple lui Sulla, care a însângerat tot orașul cu crimele lui, unde, la adăpostul legii celor douăsprezece table, i-a fost îngăduit aceluiași Sulla ca, sub ochii mei, să-și petreacă nopțile în orgii nerușinate. O, legi ale patriei mele, cât sunteți de drepte!... Chiar și mie îmi asigură ceva legile astea: dreptul de a asista cu indiferență la toate aceste lucruri și chiar acela de a vărsa lacrimi, însă în ascuns, pe pernele patului meu de văduvă și, în sfârșit, dreptul de a mă vedea repudiată în orice moment numai pentru motivul că n-am dat moștenitor domnului și stăpânului meu!

Fața Valeriei ardea de indignare. Tăcu un moment, apoi se întoarse către Hortensius, care o urmărea înmărmurit, cu ochii ficși și pupilele dilatate, și continuă:

— În fața acestor legi, bineînțeles, mi-am călcat îndatoririle... o știu... o recunosc. Nu am de gând nici să mă apăr, nici să mă dezvinovățesc. Mi-am călcat îndatoririle prin aceea că n-am avut curajul să plec cu Spartacus din casa lui Sulla. Nu socotesc că faptul de a mă fi îndrăgostit de acest om e o crimă și mă mândresc cu dragostea mea. Are suflet ales și plin de mărinimie, mîntea lui e capabilă de gânduri mărețe. Dacă ar fi înfrânt legiunile române în Tracia, ar fi stârnit mai multă admirație decât Sulla și Marius și ar fi fost mai temut decât Hanibal și Mitridate!... Dar a fost înfrânt și voi l-ați făcut gladiator. Și pentru că voi l-ați făcut gladiator, pentru că i-ați pus acest nume, credeți că i-ați schimbat și sufletul? Credeți cumva că ajunge un decret de-al vostru că să transformați un om cu suflet mare și minte ageră într-o oaie fără judecată?

Uimit și în același timp mâhnit, Hortensius, marele orator, o întrebă;

— Înseamnă asta oare că te ridici împotriva legilor patriei noastre, împotriva obiceiurilor noastre, împotriva oricărui simțămînt de decentă?...

— Da, da!... Mă ridic împotriva lor, mă ridic... Renunț la cetățenia romană, la numele meu, la familia mea... Am să plec cu Spartacus să trăiesc undeva, într-o vilă singuratică, mă voi retrage undeva într-o provincie depărtată, poate în Tracia, la poalele munților Rodope, și voi toți, rudele mele, n-o să mai auziți de mine!

Istovită de atîta zburcium, Valeria se prăbuși pe pat.

Valeria poate că nu avea dreptate în măsura în care i se părea. Trecutul ei nu era fără pată. Se prea poate că era puțin cam ușuratică chiar în dragostea pentru Spartacus, prima dragoste adevărată, care-i făcea inima să zvâcnească.

Totuși cuvintele ei tari, întrucâtva incoerente, zugrăveau tabloul fidel al suferințelor, asupririlor și umilințelor la care legile Romei condamnau femeia. Această jalnică situație a femeii romane, situația care era mult mai rea decât aceea a copiilor aflați sub autoritatea nelimitată a părintelui lor, este, alături de plaga mereu mai răspândită a legăturilor nelegitime și a descompunerii familiei, ca și de răspândirea sclaviei, care a adus după sine lenevirea cetățenilor, una din adevăratele cauze ale decăderii Romei.

Hortensius o privi pe sora sa cu compătimire, apoi, cu glas blând și duios, îi spuse:

— Îmi dau seama, draga mea Valeria, că nu te simți prea bine...

— Eu? Strigă matroana, sărind de pe pat. Mă simt admirabil...

— Nu, nu, Valeria, crede-mă, nu ți-e bine... ești tulburată... Zbuciumul tău e prea mare și îți răpește acea liniște și seninătate a minții care sunt absolut necesare pentru a discuta un subiect atât de serios.

— Dar eu...

— Să lăsăm această discuție pentru un moment mai potrivit.

— Te previn că sunt neînduplecată...

— Bine... bine... Vom mai vorbi despre asta... o să ne mai vedem...

Deodată, rog zeii să te ocrotească în veci. Am să plec. Rămâi cu bine, Valeria. Rămâi cu bine.

— Cu bine, Hortensius.

Și oratorul părăsi camera de primire a surorii sale. Câteva clipe mai târziu intră în cameră Spartacus. Se aruncă la picioarele Valeriei și, sărutând-o, îi mulțumi pentru cuvintele ei pline de căldură, pentru adâncimea sentimentului ei.

— Da, vreau să trăiesc lângă tine pe vecie, să fiu mereu cu tine, nobilul meu Spartacus. Voi deveni soția ta, și munții Traciei tale ospitaliere vor adăposti dragostea noastră - spunea Valeria, strângându-l la piept.

Îmbătat de sărutările ei, uitând de sine și de lumea întregă, rudiarul șopti:

— Da... sunt al tău... al tău... pe vecie... sunt robul tău... slujitorul tău...

Deodată, Spartacus întoarse capul, păli, apoi, smulgându-se din brațele Valeriei și strunindu-și parcă toate coardele sufletului său, ascultă atent.

— Ce-i cu tine? întrebă Valeria, tulburată.

— Taci! Șopti rudiarul.

Ascultară amândoi, într-o adâncă tăcere, un cor de glasuri, sonore, puternice, tinerești, care, într-o limbă pe jumătate barbară, un amestec de greacă și tracă, intonau următorul imn:

*O, libertate scumpă, zeiță-a lumii noastre.
Aprinde-n inimi focul mărețelor porniri
Și dă-i putere-n luptă, lui, robului nevolnic;
Sub scutul tău de aripi ne ia, ocrotitoare,
În clipa când va-ncepe cumplita bătălie
Și legiuni dușmane porni-vor la atac,
Ale sclaviei lanțuri în paloș le preschimbă,
În țările întinse ce zac sub grea robie,
Dă-i trândavului sabia în mâini, s-o țină zdravăn,
Șovăitor de-i altul, împinge-l înaintea.
O, libertate scumpă, zeiță-a lumii noastre,
Scânteii din vâlvătaia-ți să cadă și să ardă
Oriunde-i apăsare, amar, sclavie, jale,
Oriunde huzurește călăul de tiran,
Oriunde curge vinul și sângele, ca apa,
Și frații seucid, scrâșnind, rânjind sălbatic
Zeiță, du-ne-acolo, în crunta bătălie!
Spre tine se înalță din inimi o văpaie.
Tu iartă cântul nostru atât de nedibaci,
Și brațelor sleite, tu dă-le iar vigoarea.
Cu arma-n mână, zee, îți așteptăm chemarea,
La arme, voi, prieteni!
Călăi, v-așteaptă moartea!*

Spartacus era numai urechi, ca și cum viața lui ar fi atârnat de acest cântec, din care Valeria nu putuse înțelege decât câteva cuvinte grecești.

Valeria tăcea. Fața ei, albă ca marmura reflecta parcă îngrijorarea tainică ce era zugrăvită pe chipul rudiarului, cu toate că ea nu înțelegea cauza acestei îngrijorări.

Ascultară tăcuți, până ce cântecul gladiatorilor se pierdu în depărtare. Apoi Spartacus, sărutând inimile Valeriei, bâigui cu vocea înecată în lacrimi:

— Eu nu pot... nu pot..., iartă-mă... scumpa mea Valeria... nu pot fi cu totul al tău... Eu nu-mi aparțin.

— Spartacus!... Ce vorbești? Ce-ai spus? Cine e femeia care poate cere să împartă cu mine inima ta?

— Nu, nu-i vorba de nici o femeie - o liniști gladiatorul, clătinând din cap mâhnit. Altceva, nu o femeie, mă oprește să fiu fericit. Nu, nu! Dar... nu-ți pot

spune ce anume mă oprește... Nu pot vorbi... Sunt legat prin jurământ sacru și inviolabil. Nu-mi mai aparțin.

Și, cu glasul tremurând, adăugă:

— E destul să știi că departe de tine, lipsit de sărutările tale divine... voi fi nefericit... voi fi cel mai nefericit dintre oameni!...

— Despre ce vorbești? Întrebă alarmată Valeria, cuprinzându-i capul cu mîmile ei mici și silindu-l s-o privească în față. Ți-ai ieșit din minți?... Ce-ai spus?... Aiurezi?... Cine te oprește să fii al meu?... Vorbește!... Hai, scurtează-mi chinurile și spune-mi cine-i?...

— Ascultă-mă, ascultă, iubită Valeria, adorato - se rugă cu voce tremurândă Spartacus, pe a cărui față răvășită se citea tot zbciumul celor două forțe ce se înfruntau în sufletul lui. Ascultă-mă... Nu pot vorbi... Nu pot să-ți spun pricina care mă reține... Trebuie să te mulțumești cu atât: nu e o altă femeie... Trebuie să înțelegi... Ar putea oare o altă femeie să mă smulgă de sub farmecele tale? Cu inima curată și cinstită, jur pe viața ta, pe reputația ta, pe renumele și pe viața mea, că oriunde voi fi, aproape sau departe de tine, sunt al tău și voi rămâne numai al tău în veci, și că nu voi adora și nu mă voi închina niciodată decât amintirii și chipului tău...

— Dar ce e cu tine? Întrebă biata femeie, abia stăpânindu-și plânsul. De ce nu-mi încredințezi taina! Te îndoiești de dragostea mea, de devotamentul meu? Nu ți-am dat oare destule dovezi de nestrămutată credință?... Mai vrei alte dovezi?... Vorbește... Poruncește... Ce vrei de la mine?

— Nu pot să vorbesc, nu pot! strigă nefericitul Spartacus ca nebun. Nu am dreptul să vorbesc!

Izbuclnind în plâns, Valeria îl îmbrățișă.

— Dar mă voi întoarce - îi făgădui Spartacus - mă voi întoarce după ce voi fi primit învoirea să calc jurământul pentru tine. Mă voi întoarce mâine, poimâine, îndată ce voi putea, și atunci ai să mă ierți și ai să mă iubești și mai mult... dacă între noi poate exista iubire mai puternică decât aceea care ne unește acum... Rămâi cu bine... Rămâi cu bine... Valeria mea adorată!

Făcând o sfortăre supraomenească, nefericitul Spartacus se smulse din brațele femeii iubite și ieși în fugă din cameră. Zdrobită de emoție și durere, Valeria căzu fără simțire.

CAPITOLUL IX. CUM UN BETIV ȘI-A ÎNCHIPUIT CĂ E SALVATORUL

REPUBLICII

Trecuseră patru ani de la moartea lui Lucius Cornelius Sulla. Mai erau cincisprezece zile până la calendele lui Marte ale anului 680 ³⁶ de la întemeierea Romei. Ca în fiecare an, romanii celebrau în acea zi Lupercalia, o sărbătoare, zice-se, instituită de Romulus și Remus pentru pomenirea copilăriei lor minunate și în cinstea doicii lor Luperca și a zeului Pan, despre care datina spunea că făcea să rodească ogoarele.

Pe coasta colinei Palatine, în pădurea închinată zeului Pan, se găsea o grotă ce se numea Lupercal. Potrivit tradiției, în această grotă îi hrănise lupoaica, cu laptele ei, pe Romulus și Remus.

În grotă Luperca se adunaseră din zori, îmbrăcați în odăjdii, lupercii, membrii unui colegiu de preoți recrutați dintre tinerii cei mai iluștri, aparținând castei patricienilor. Puțin mai târziu veniră și numeroși alți tineri nobili. Doi dintre ei, cărora le revenea un rol special în ceremonia sacrificării animalelor, purtau toge albe și cununi de iederă.

Îndată după sosirea tinerilor, victimarii, înarmându-se cu cuțite, înjunghiară doisprezece țapi și doisprezece căței. După aducerea acestui prinos, unul din luperci luă o sabie, o înmuie în sângele animalelor jertfite și atinse cu ea frunțile celor doi tineri patricieni în toge albe și cu cununi de iederă. Apoi ceilalți luperci începură să le ștergă urmele de sânge cu lâna

muiată în lapte. După ștergerea urmelor de sânge de pe frunte, cei doi tineri izbucniră, așa cum cerea ritualul, în hohote de râs răsunătoare.

Această ceremonie tradițională pare-se că amintea străvechea rânduiala a purificării păstorilor.

Potrivit datinii, urma spălarea, după care, într-un loc anume al peșterii, lupercii, cu cei doi tineri purificați și cu prietenii lor, se așternură la un ospăț îmbelșugat.

În timp ce lupercii continuau să se ospăteze, peștera începu să se umple de oameni. În pădurea lui Pan și pe toate drumurile care duceau spre ea se înghesuia o mare mulțime, în rândurile căreia erau numeroase femei.

Ce aștepta această mulțime? Lucrul se lămuri când, după terminarea ospățului, lupercii, însuflețiți și veseli, puseră peste tunici fisii late ca niște brâuri, tăiate din pielea animalelor jertfite, și, în mână cu bice făcute tot din pielea animalelor, ieșiră grămadă din peșteră și porniră să fugă pe străzi ca niște zănatici, croind cu bicele în dreapta și în stânga pe toți cei ce le ieșeau în cale.

Pe toate drumurile se vedeau matroane și fete tinere alergând întru întimpinarea lupercilor și întinzând bucuroase brațele ca să fie lovite, pentru că pe atunci fetele credeau că loviturile acestor bice rituale ar influența în bine asupra căsătoriilor, iar femeile măritate - că le-ar putea spori fecunditatea.

Toate ritualurile aparținând religiilor antichității, ca și cele ale religiilor din vremea noastră, nu erau decât pretexte pentru adunări vesele, mai mult sau mai puțin obscene și mai mult sau mai puțin învăluite în mister, organizate în majoritatea cazurilor de șarlatani, pe spinarea naivilor lesne încrezători. Serbarea Lupercaliei se făcea totuși pe socoteala lupercilor, deoarece ea le satisfăcea ambiția; căci nu mică era cinstea de a fi preot și nu mică era plăcerea de a mângâia cu biciul fete frumoase și matroane ispititoare, precum și plăcerea de a fi răsplătit cu vorbe dulci și zâmbete drăgălașe.

Însoțiți de mulțime, o parte din luperci se îndreptară în fugă către insula de pe Tibru. Pe insulă, care pe acea vreme era încă slab populată, erau trei temple, închinat unul lui Esculap, al doilea lui Jupiter și al treilea lui Faunus.

În porticul templului lui Faunus, rezemat de o coloană, stătea un tânăr înalt, voinic, perfect proporționat, care urmărea cu indiferență forfota lupercilor. Pe gâtul său puternic, care amintea statuile grecești, se înălța falnic un cap plin de distincție. Avea păr negru ca abanosul, care-i cădea pe fruntea înaltă, și ochi frumoși, expresivi, pătrunzători și autoritari. Nasul era drept, frumos și precis conturat, iar gura mică, cu buze puțin cam groase și răsfrânte,

trăda două patimi: setea de putere și senzualitatea. Pielea foarte albă sporea frumusețea și farmecul acestui bărbat deosebit de plăcut la vedere.

Tânărul nu era altul decât Caius Iulius Caesar.

Ținuta lui era de o eleganță pur grecească. Peste tunica de în subțire, albă ca zăpada, cu chenar de purpură, strânsă în talie cu șnur de lină purpurie, Caesar îmbrăcase o togă de postav alb, cu un chenar lat, albastru.

Avea pe atunci douăzeci și șase de ani. Datorită talentului, culturii, elocvenței, blândeței, vitejiei, inteligenței sale pătrunzătoare și eleganței sale neîntrecute, Iulius Caesar se bucura încă de pe atunci de o nemărginită popularitate la Roma.

Caesar aparținea partidului lui Marius atât prin vederile și simpatiile sale personale, cât și în virtutea tradiției și a legăturilor de familie - prin mătușa sa Iulia era nepotul lui Caius Marius. Pe deasupra, el se căsătorise la optsprezece ani cu Cornelia, fiica lui Lucius Cornelius Cinna, care fusese de patru ori consul și era socotit un partizan înfocat al lui Caius Marius, învingătorul cimbrilor și teutonilor. Îndată după ce-și lichidase inamicii și luase puterea dictatorială, Sulla ordonase uciderea a doi membri ai familiei Iulia care simpatizau cu Marius, iar pe tânărul Caius Iulius Caesar îl obligă să se despartă de soția sa Cornelia. Caesar, care încă de pe atunci dovedise că posedea o voință de fier și o fermitate de neclintit, nu voi să se supună, fapt pentru care Sulla îl condamnă la moarte. Nu scăpase cu viață decât datorită unor influenți partizani ai lui Sulla și stăruinței Colegiului vestalelor.

Cât timp puterea rămase în mâinile lui Sulla, Caesar nu se mai simți în siguranță la Roma. Nu e lipsit de semnificație faptul că, referindu-se la numeroasele cereri de a-l grația pe Caesar, dictatorul comentase: „*În acest tânăr Iulius se ascund mai mulți Marius*”.

Caesar se retrăsese în ținutul sabinilor, unde, cutreierând munții Latiumului și Tibrului, se ascunsese până la moartea lui Sulla.

Îndată după întoarcerea la Roma, el plecă la război și deveni vestit prin vitejia lui.

După terminarea campaniilor, Caesar se îmbarcă pentru a merge în Grecia, unde intenționa să-i asculte pe cei mai vestiți filozofi și să frecventeze școlile celor mai iluștri oratori. În apropiere de Farmacussa, corabia lui fu capturată de pirați, iar el, împreună cu servitorii săi, căzu prizonier, în captivitate. Caesar dovedi nu numai un curaj fără seamăn, dar și acel talent înnăscut de a se impune, care mai târziu avea să-i aducă stăpânirea asupra lumii întregi. Când îi întrebă pe pirați cât cer pentru răscumpărarea lui, aceștia cerură douăzeci de talanți; el răspunse atunci semeț că prețuiește cincizeci de talanți

și că le va plăti această sumă, dar că îndată ce-și va recăpăta libertatea va porni în urmărirea lor și că, după ce-i va lua prizonieri, va porunci să fie răstigniți.

Convins că un descendent al familiei Iulia trebuie să fie crezut pe cuvânt, Caesar trimise câțiva servitori la Efes, Samos și prin alte cetăți învecinate, ca să procure cei cincizeci de talanți. Reuși să-i adune și îi înmâna piraților. Îndată ce fu eliberat, cu câteva trireme adunate în porturile vecine, porni în urmărirea lor, îi atacă, îi învinse și, luându-i prizonieri, îi dădu pe mâna pretorului, pentru ca acesta să poruncească răstignirea lor. Prinzând de veste că pretorul caută să-i vândă ca sclavi, Caesar porunci, pe răspunderea sa proprie, ca toți să fie răstigniți, declarând că e gata să răspundă în fața Senatului și a poporului roman pentru ordinul dat.

Toate aceste întâmplări îi aduseră lui Iulius Caesar o mare popularitate. Dar când îl acuză fățiș pe Cneus Cornelius Dolabella, căruia i se încredinșase administrarea Macedoniei, că a comis fel de fel de crime, popularitatea lui crescuse încă și mai mult. Caesar susținu acuzarea cu o elocvență atât de surprinzătoare și atât de originală, încât Cicero, cel mai bun orator al vremii, nu putu obține decât cu foarte mare greutate achitarea lui Dolabella.

Acesta era bărbatul ce stătea în porticul templului lui Faunus și privea mulțimea.

— Sănătate lui Caius Iulius Caesar! îi ură Titus Lucretius Carus, trecând pe lângă el.

— Bună ziua, Carus - răspunse Caesar, strângând mâna aceluia ce avea să fie autorul poemului „*De rerum natura*”.

— Cinste și slavă măritului Iulius! se închină Metrobius, comediantul, care trecea prin fața templului în mijlocul unui grup de mimi și acrobați.

— A, Metrobius! Observă Iulius Caesar, zâmbind ironic. Cum văd, nu-ți irosești viața în van. Nu lași să treacă nici o sărbătoare, nici cel mai neînsemnat prilej de petrecere.

— Ce altceva aș putea face, mărite Iulius... Trebuie să ne bucurăm de viața ce ne-au dăruit-o zeii... așa cum ne-a învățat Epicur, că...

— Știu, știu - îl întrerupse Caesar, scutindu-l de oboseală de a căta.

Scărpinându-se delicat în cap, cu degetul mic al mâinii stângi, că nu cumva să-și strice pieptănătura, Caesar îi făcu semn lui Metrobius, cu arătătorul mâinii drepte, să se apropie.

Metrobius se despărți pe dată de prietenii săi. Unul din ei îi strigă:

— Te așteptăm la tavernă lui Esculap!

— Bine! se învoi comediantul.

Apropiindu-se apoi de Caesar cu un surâs mios și lingușitor, îi spuse insinuant:

— Mă favorizează desigur vreun zeu astăzi dacă mi se oferă prilejul, mărite Caius, astru strălucitor al neamului lui Iulius, să-ți fiu de folos cu ceva.

Caesar, cu zâmbetul său puțin cam disprețuitor, ripostă:

— Nu e prea mare serviciul pe care am să te rog să mi-l faci, preabunule Metrobius. Ești poftit câteodată în casa lui Cneus Iunius Norbanus?...

— Da, firește, sunt - confirmă Metrobius, bucuros, și adăugă vorbind ca de un prieten intim: Bunul Norbanus mă simpatizează... foarte mult, mă simpatizează de multă vreme... Încă de pe vremea când trăia ilustrul meu prieten, nemuritorul Lucius Cornelius Sulla...

O ușoară strâmbătură de dezgust modifică linia buzelor lui Caesar, ceea ce nu-l împiedică să răspundă cu o bună-voință simulată:

— Da, bine... Apoi, după ce se gândi o clipă, adăugă: Poftește astă-seară la mine la cină, Metrobius, și îți voi spune pe îndelete despre ce este vorba.

— O, ce plăcere!... Ce cinste!... Nu pot spune cât îți sunt de recunoscător, preabunule Iulius.

— Bine, bine!... Ajunge cu mulțumirile. Du-te, te așteaptă prietenii. Ne vedem deseară.

Și, cu un gest maiestuos, Caesar îl concedie pe Metrobius, care, după nesfârșite ploconeli și mulțumiri, se îndreptă către taverna lui Esculap.

Având în vedere, pe de o parte, odioasele însușiri ale omului căruia i se adresase, iar, pe de altă parte, reputația de tânăr cu mare trecere la femei de care se bucura Caesar, părea neîndoielnic că informațiile ce dorea să le obțină de la Metrobius erau în legătură cu vreo intrigă amoroasă.

Metrobius intră în taverna lui Esculap radiind de mulțumire în urmă acestui succes, deoarece socotea că o invitație din partea lui Caesar era o mare cinste pentru el. Aici, cu un aer foarte satisfăcut de sine, începu să povestească cele întâmplare prietenilor săi, care se și așezaseră la masă.

Gândul că peste câteva ceasuri îl aștepta o cină îmbelșugată nu-l împiedică să înceapă a înfuleca cu poftă și a-și turna și mai cu poftă din minunatul vin de Velitre.

În vârtejul glumelor și al râsetelor ce răsunau în jurul mesei, comediantul pierdu atât socoteala minutelor și orelor care treceau, cât și a numărului nesfârșit de cupe ce golise. După două ore, din pricina prea copioaselor libațiuni cu vin de Velitre, se îmbată atât de tare, sărmanul, încât scăpă frânele mai de vreme decât de obicei. Prin ceața deasă ce-i învăluia mintea miji totuși

gândul că nu mai trebuie să bea, căci altfel într-un ceas va fi incapabil să se mai urnească pentru a merge la cină la Caesar.

Luă o hotărâre eroică și, sprijinindu-se cu amândouă mâinile de masă, cu o mare efortare, se ridică în picioare. Apoi, luându-și rămas bun de la amicii săi, le explică cu limba împleticită că trebuia să plece pentru că era așteptat la cină la Cae... Cae... Caeras.

Această bâlbâială fu salutată de ceilalți bețivi cu o salvă de râsete zgomotoase, și o adevărată ploaie de spirite și înțepături se abătu asupra-i când, legănându-se, o porni spre ieșire.

— Bine ai să mai arăți acolo, la „Caeraz”! comentă unul.

— Ți s-a încleiat limba, bietul meu Metrobius! strigă altul.

— Nu mai dănțui, că nu ești pe scenă!

— Țin-te drept... că, de nu, ai să ștergi toate zidurile!

— E înțeles cu zugravii!

— Umblă pe două cărări că șarpele.

Ieșind în stradă, Metrobius bolborosi:

— Rî... deți... rî... deți... golanilor! Dar eu mă duc la masă la Caesar... E un om bun... Caesar... și îi iubește pe ar... ar... tiști! Pe Jupiter Căpi... Căpi... lotinul! Nu pot... Înțelege... să merg pe aici... Vinul ăsta de Velitre... era amestecat... și înșelător ca sufletul... Eu... Eu... Eubytidei!

După vreo douăzeci de pași, năvăvitul bețiv se opri și, după ce stătu puțin pe gânduri, se hotărî să profite de cele două ceasuri pe care le mai avea până la întâlnirea cu Iulius Caesar, pentru a-și răcori capul înnegurat de vinul de Velitrae.

— Unde... unde să mă duc mai bine?... Spre culme... da, desigur, aerul e mai... răcoros... și mie mi-e cald... Calendarul spune... că în februarie... e iarnă... Dar ce, februarie e lună de iarnă?... O fi, nu însă pentru unul care a băut atâta... Dar dacă o iau pe drumul ăsta, ce-o să fie?... Am să dau de mormântul bunului rege Numa... Niciodată n-am avut pic de prețuire pentru Numa ăsta... Nu-i plăcea vinul... Nu-i plăcea. Dar eu nici nu cred că nu-i plăcea vinul... și aș putea să jur pe cei doisprezece zei ai Concordiei... că nu numai despre treburi de stat vorbea el cu nimfa Egeria... Da... Da...

Mergând pe două cărări, Metrobius continuă să-i vorbească de rău pe toți defăimătorii băuturii și mai ales pe bietul rege Numa. Ajunse curând în pădurea Furrinei, zeița furtunilor.

După ce rătăci câțva timp pe potecile înguste ale pădurii, ochi un copac uriaș, care se afla aproape în mijlocul pădurii. În jurul copacului era un

lumiș rotund. Metrobius se așează aici, cu spatele rezemat de trunchiul bătrânului copac.

— Într-adevăr, e ciudat - murmură comediantul - când te gândești că tocmai în pădurea închinată zeiței furtunilor... am să astâmpăr furtuna asta care mă răscolește...

Trăncănind așa, el tot închise și deschise pleoapele-i grele ca plumbul, până ce adormi.

Visă că se găsea pe un cimp uscat și sterp, în bătaia razelor soarelui. Îi ardea gâtleejul, îi era sete și simțea o apăsare în piept... Din fericire auzi susurul unui izvor. Alergă spre el... Fugea... și totuși nu putea fugi, pentru că picioarele i se îngreunaseră... se făcuseră ca de piatră și nu mai putea dezlipi tălpile de pământ... Și izvorul era încă departe! Nici Metrobius nu înțelegea cum se făcuse că în albia izvorului se rostogoleau valuri-valuri de Falern... Și, lucru straniu, susurul izvorului semăna cu zvonul unor glasuri omeneste ce vorbeau în șoaptă. Murea de sete; continuă să alerge mai departe și ajunse în sfârșit la izvor; dar când se aruncă jos și era gata să-și potolească setea cu acel minunat Falern, deodată apăru Numa Pompilius și-l opri să bea. Avea o barbă albă, foarte lungă, și chipul aspru; îl privi încruntat pe Metrobius și-l muștră cu cuvinte grele... Ce glas răsunător, metalic avea Numa Pompilius!... Dar în timp ce acesta vorbea, Metrobius auzi din nou un zvon de glasuri care veneau parcă din izvor, și deodată vinul de Falern se transformă în sânge roșu și fierbinte.

Atunci Numa Pompilius răcni cu glas năprasnic:

— Ți-e sete?... Ți-e sete... tiranule?... Atunci bea din sângele fraților tăi, mișel nemernic!

Visul devenea tot mai întunecat. Metrobius simți cum i se strânge inima; i se făcu frică de acest moș cu glas cumplit și o luă la goană nebunește, poticnindu-se în fugă de niște crengi și căzând... Când se trezi, în prima clipă, nu putu să se dumirească nici unde era, nici dacă mai dormea sau dacă se trezise. Se frecă la ochi și privi împrejur. Văzu că era într-o pădure, că era noapte și că numai ici și colo razele lunii, strecurându-se printre ramurile copacilor, împrăștiau întunericul. Se strădui să-și adune și să-și limpezească gândurile, dar nu izbutea, deoarece, chiar după ce se trezise de-a binelea, încă mai auzea glasul de tunet al lui Numa Pompilius aruncându-i cuvinte pline de mânie. De aceea se gândi, în prima clipă, că mai doarme și mai visează. Se convinse foarte repede însă că era treaz cu adevărat. Își aminti vag cum ajunsese acolo și pricepu că glasul ce-l auzise în vis era glasul unui om viu, care răsuna pe undeva pe aproape, în poiana cea mică.

— Moarte pentru moarte! Să ne silim cel puțin să murim pentru binele nostru, nu pentru desfătarea stăpânilor! Îndemnă glasul plin de avânt și de energie. Fiarele astea turbate și crude, cu chip de om, sunt setoase de sânge ca tigrii deșertului Libiei. Bine! Să încrucișeze săbiile lor cu săbiile noastre, sângele lor să curgă amestecându-se cu al nostru, fie, ca să înțeleagă odată că și sclavii, și gladiatorii, și asupriții au inimă. Au să se convingă - jur pe toți zeii Olimpului! - Că soarele trebuie să strălucească și că pământul trebuie să rodească pentru toți deopotrivă. Au să se convingă că viața trebuie să ofere plăcere și mulțumire deopotrivă tuturor oamenilor!

După aceste cuvinte se auzi o rumoare generală de aprobare.

Metrobius ghici îndată că aici se întruniseră niște oameni care, vedea bine, puneau ceva la cale împotriva republicii. I se păru că mai auzise undeva glasul acela puternic.

Al cui era însă glasul? Unde-l mai auzise? Când? Metrobius nu putea să-și amintească de loc. Ca să audă mai bine, își ținu răsufierea și își încorda toată atenția.

— După cinci ani de muncă tainică și stăruitoare, putem oare să spunem acum că s-au ivit zorile mântuirii? Întrebă răgușit și grav alt glas, într-o latinească stricată.

— Vom putea totuși, în cele din urmă, să începem lupta? Întrebă alt glas și mai răgușit, și mai grav decât cel dintâi.

— Da, vom putea! răspunse glasul pe care Metrobius îl auzise când se deșteptase. Artorix va porni mâine...

La auzul acestui nume, Metrobius identifică al cui era glasul: al nimănui altuia decât al lui Spartacus, și Metrobius înțelese îndată ce fel de adunare se ținea acolo.

— Mâine, Artorix pleacă la Ravenna - continuă Spartacus - și-l va vesti pe Granicus să-i țină gata pe cei cinci mii două sute de gladiatori ai săi; ei alcătuiesc întâia legiune a armatei noastre. A doua va fi aceea pe care o vei comanda tu, Crixos, și se compune din cei șapte mii șapte sute cincizeci de membri ai Ligii noastre care locuiesc în Roma. Legiunile a treia și a patra le voi comanda eu și Oinomaus; ele sunt alcătuite din cei zece mii de gladiatori din școala lui Lentulus Batiatus, de la Capua.

— Douăzeci de mii de gladiatori organizați în legiuni! izbucni Oinomaus, cu voce răsunătoare și cu o expresie de bucurie sălbatică. Douăzeci de mii!... E strașnic!... Pe zeii Infernului!... E strașnic!... Pun rămășag că o să vedem și noi cum arată de la spate platoșele mândrilor legionari ai lui Sulla și Marius.

— În numele dragostei ce purtăm țărilor noastre subjugate, pentru izbânda cauzei noastre, în virtutea sfintei credințe care ne leagă - spuse Spartacus - vă rog să fiți prevăzători și să acționați chibzuiți. Să nu primejduim izbânda cauzei noastre. Acum, orice explozie de îndrăzneală ce s-ar produce înainte de vremea hotărâtă ar fi o crimă de neiertat. Până în cinci zile o să auziți despre primele noastre acțiuni și o să aflați că răsculații au pus stăpânire pe Capua. Oinomaus și cu mine ne vom concentra detașamentele la țară; totuși, îndată ce se va ivi un prilej, vom căuta să dăm o lovitură îndrăzneată capitalei Campaniei. În acel moment, voi, cei din Ravenna și din Roma, uniți-vă toate puterile și ieșiți la luptă pentru a vă uni cu noi. Până ce nu se va răscula Capua, în mijlocul vostru trebuie să domnească în aparență, ca și până acum, pace și liniște.

Apoi urmă o discuție însuflețită, dar incoerentă, la care participară toți gladiatorii întruniți acolo, care alcătuiau statul-major al Ligii asupriților.

După ce se sfătuiră reciproc să fie prevăzători, după ce se îmbărbătară dându-și imbold unii altora, gladiatorii își luară rămas bun frățesc și începură să plece. Discutând cu însuflețire, porniră cu toții spre locul unde se afla Metrobius.

Spartacus însă le strigă din urmă, certându-i:

— Nu toți într-o singură parte, fraților! Mergeți câte doi sau trei, și la cincisase sute de pași unii de alții. Întoarceți-vă în oraș unii pe la podul Cestius... alții peste podul Sublicius, iar restul peste podul lui Emilius.

Supunându-se ordinului, gladiatorii ieșiră din pădure pe poteci diferite. Trecând pe lângă copacul după care era pitit Metrobius, ce tremura ca vargă, Spartacus îi spuse lui Crixos, strângându-i mâna dreaptă:

— Ne vedem mai târziu, pe la miezul nopții, la Lutația Chioară; te aștept acolo să-mi dai răspuns dacă putem fi siguri sau nu că o să primim transportul acela de platoșe ce ni s-a făgăduit că sosește până în cinci zile.

— Chiar acum mă duc să mă întâlnesc cu catârgiul care mi-a făgăduit să facă transportul cât se poate de repede.

— Ei! izbucni Oinomaus, batjocoritor. Ce nevoie avem de platoșe? Jurământul nostru, săbiile și vitejia - iată platoșele noastre!

Cu pași iuți, Crixos se îndreptă spre podul Cestius, iar Spartacus, Oinomaus și Artorix apucară spre podul Sublicius.

„Ia te uită! cugetă între timp Metrobius, care, pe măsură ce gladiatorii se îndepărtau, devenea din ce în ce mai viteaz. Ia te uită!... Ce vijelie amenință republică! Douăzeci de mii de gladiatori înarmați... Mai mult decât trebuie pentru ca să se aprindă un nou război cu sclavii, cum a fost cel din Sicilia... Ba

încă mai rău... pentru că, prin vioiciunea inteligenței și spiritului de inițiativă, Spartacus e cu mult superior lui Eunous, sclavul sirian care a fost căpetenia sclavilor din Sicilia... Nici vorbă că providența însăși m-a minat în pădure... Fără îndoială că zeii atotputernici m-au ales pe mine ca instrument... ca să scape Republica de la pieire. Desigur... Oare nu s-au folosit ei cândva de găștele din Capitoliu pentru o misiune asemănătoare?... De ce n-aș fi și eu bun pentru asemenea treabă? Ptiu! Ce mai comparații îmi vin la beție!”

Și, adânc jignit de concluzia la care fusese adus de această comparație, Metrobius se ridică și făcu câțiva pași șovăitori prin pădure, ca să se încredințeze dacă plecaseră într-adevăr toți gladiatorii și dacă nu cumva mai rămăsese vreunul să păzească locul.

Atunci își aminti deodată de Caesar; acum era aproape de miezul nopții și Caesar îl așteptase la cină pe la apusul soarelui. Metrobius se necăji, apoi însă luă hotărârea să se ducă la Caesar îndată ce va putea părăsi fără primejdie pădurea zeiței Furrina și să-i destăinuiască acest secret de uriașă însemnătate. Comediantul socotea că descoperirea unui asemenea complot îl va face pe Caesar să-i scuze întârzierea.

Când se convinse că plecaseră toți gladiatorii, Metrobius ieși din pădure și se îndreptă grăbit spre podul Cestius. Pe drum recapitula cele întâmplate și, pornind de la premiza că, de nu s-ar fi îmbătat, cu siguranță nu s-ar fi nimerit să fie în pădurea Furrinei la ora întrunirii gladiatorilor, ajunse la concluzia că trebuia să binecuvânteze atât băutura, cât și darul beției, iar vinul acela de Velitre din taverna lui Esculap, pe care nu de mult îl blestemase, acum i se părea divin.

Filozofând astfel, Metrobius ajunse la locuința lui Caesar și, intrând, ceru să i se comunice stăpânului casei că-l roagă să poftască îndată în bibliotecă, pentru că are să-i aducă la cunoștință un fapt deosebit de însemnat, de care s-ar putea să depindă soarta Romei.

Întrucât știa ce bețiv și palavragiu e Metrobius, întâia pornire a lui Caesar fu să nu ia în serios comunicarea lui. După ce chibzui puțin, se hotărî totuși să-l asculte. Cerându-și iertare de la oaspeți, Caesar se duse în bibliotecă, unde Metrobius îi relată, pe scurt și cu însuflețire, despre cele puse la cale de gladiatori.

Lui Caesar relatarea îi păru ciudată. Ca să se convingă dacă nu cumva cele povestite erau nălucirile unui bețiv, îl copleși cu întrebări pe comediant. Încredințându-se de contrariu, Caesar se încruntă și rămase câteva clipe adânc cufundat în gânduri. Apoi, după ce tresări ca un om care însfârșit a luat o hotărâre, îi spuse lui Metrobius, cu un surâs neîncrezător:

— Ai să recunoști, desigur, că povestirea ta miroase a basm, iar basmul, pare-mi-se, își are izvorul în numărul prea mare al cupelor cu vin de Velitre pe care l-ai golit în taverna lui Esculap.

— Nu tăgăduiesc, mărite Iulius, că îmi place peste măsură vinul de Velitre, mai ales dacă e bun - mărturisi Metrobius. Și nici nu neg că am fost puțin cam amețit în seara asta. Cât privește însă cele aflate în pădurea Furrinei, pot jura că le-am auzit unele după altele întocmai cum ți le-am repetat, pentru că, între timp, un somn bun și aerul rece de pe colina Ianicul mă readuseseră complet în simțiri. Astfel fiind, e oare cu puțință ca tu să lași Republica expusă unei primejdii atât de grave, fără a preveni consulii și Senatul?

Caesar rămase pe gânduri, cu capul plecat,

— Nu uita că fiecare clipă mărește primejdia!

Caesar însă nu răspunse.

Metrobius tăcu și el, deși, judecând după atitudinea și după nervozitatea mișcărilor lui, se vedea bine că era frământat de o „patriotică” nerăbdare. Peste un minut întrebă:

— Atunci, cum rămâne?

Ridicându-și capul, Caesar răspunse:

— Aș vrea, Metrobius, să judec singur dacă patria noastră este sau nu este într-adevăr amenințată de o primejdie serioasă!

— O, mărite Iulius! Dacă ai vrea, dacă ai vrea, bucuros ți-aș lăsa meritul de a fi descoperit acest complot, deoarece eu știu și am credința nestrămutată că mărinimosul Caius Iulius Caesar va ști să-și dovedească totdeauna recunoștința.

— Metrobius, îți mulțumesc atât pentru sentimentele, cât și pentru propunerea ta. Să nu crezi că am vrut să verific cum stau lucrurile pentru a stoarce vreun folos personal de pe urma secretului pe care soarta l-a dat în mâinile tale. Nu, am făcut-o numai pentru a putea chibzui ce atitudine să luăm în împrejurări atât de grave.

Metrobius făcu semn cu capul că nu se îndoia de acest lucru, iar Caesar continuă:

— Treci, te rog, în triclinium și așteaptă-mă acolo, dar nu sufla nici un cuvânt nimănui! Nimănui, mă înțelegi, Metrobius? Nici despre ce ai auzit în pădurea Furrinei, nici despre ce am vorbit noi aici. Nimeni nu trebuie să știe unde plec în această clipă. Până într-o oră mă înapoiez. O să discutăm atunci ce e de făcut pentru binele patriei noastre.

— Voi face întocmai cum îmi poruncești, Caesar!

— N-ai să regreti, pentru că eu știu să fiu recunoscător, și în cartea destinelor stă scris că Iulius Caesar nu va muri cu fruntea încununată numai cu lauri din aceia ce se dăruiesc în circ, la curse.

Lăsându-l singur pe Metrobius, Caius Iulius trecu într-o cameră vecină cu biblioteca. Dezbracă vesmântul alb de ospaț și, după ce-și aruncă o mantie pe umeri și-și acoperi capul cu glugă, porunci unuia din sclavi să-l însoțească și ieși din casă. Cu pași mari, se îndreptă spre ulicioarele care duceau la tavernă Venerei Libitine.

Afară de casa de pe Palatin, Caesar mai avea o casă, în inima Suburrei. Ca să-și câștige încrederea și favoarea săracilor care populau acest cartier al Romei, el venea adesea să locuiască în această casă. De multe ori, îmbrăcând o tunică grosolană în locul laticlavei, Caesar străbătea străzile întunecoase și murdare ale Suburrei și Esquilinului, ajutând cu o dărnicie fără pereche pe săraci și oropsiți. Cunoștea pe degete cele mai depărtate și mai murdare fundături ale acestei cloace dezgustătoare, în care se revărsau atâtea nenorociri, rușini și ticăloșii.

Ajungând la tavernă Lutației Chioară, Caesar trecu de-a dreptul în încăperea din fund, unde zări îndată grupul rudiarilor și gladiatorilor care ședeau la masă.

Salută grupul cu obișnuitul „*salvete*”, se așează într-un colț și ceru sclavei etiopiene să-i aducă două cupe cu vin. Vorbind lucruri indiferente cu însoțitorul său și căutând să nu atragă cu nimic atenția, Caesar urmărea iscoditor toate mișcărilor gladiatorilor și trăgea cu urechea la convorbirea lor.

Spartacus, care ședea între Crixos și Oinomaus, era palid, mohorât și adâncit în gânduri. Tracul devenise mai matur în cei patru ani de la moartea lui Sulla. O cută adâncă, mărturie a frământărilor sufletești și a grijilor apăsătoare prin care trecuse, îi brăzda fruntea.

După ce auzi rostindu-se numele de Spartacus, Caesar ghici îndată că Spartacus nu putea fi altul decât bărbatul cel impunător, frumos, a cărui fizionomie trăda o extraordinară energie și o inteligență strălucită. Urmărindu-l cu privirea pătrunzătoare a omului de geniu, Caesar observă în câteva minute că Spartacus avea un suflet generos și viteaz, că era înzestrat cu talente neobișnuite și că era predestinat să săvârșească fapte însemnate și să cucerească izbânzi mărețe.

Între timp, sclava Azur adusese cele două cupe cu vin. După ce ridică una din cupe, Caesar făcu semn sclavului s-o ia pe cealaltă și îl îndemnă:

— Bea!

Sclavul bău. Caesar însă se prefăcu numai că bea. Duse cupa la gură, dar buzele lui nici nu atinseră vinul, căci obișnuia să bea numai apă. Peste puțin timp, se sculă de la locul său și se apropie de gladiator.

— Salut, viteazule Spartacus! Soarta să-ți suradă așa cum meriți! N-ai vrea să stai puțin de vorbă cu mine?

Toți comesenii întoarseră capul spre interlocutorul lui Spartacus și câțiva dintre ei izbucniră mirați:

— Caius Iulius Caesar!

— Iulius Caesar! repetă Spartacus, surprins, ridicându-se.

Îl cunoștea pe Caesar numai din auzite. Nu-l mai văzuse niciodată.

— Mai încet... mai încet - îi rugă zâmbind prietenos viitorul dictator. Altfel, mâine, toată Roma o să știe că unul dintre pontifi colindă noaptea tavernele Suburrei și Esquilinului.

Tăcut, rudiarul îl privi un timp pe urmașul familiei Iulia, apoi îi spuse:

— Am să mă socotesc cel mai fericit dintre oameni, Caius Iulius, dacă mă crezi vrednic să-ți fiu de folos cu ceva.

— N-ai vrea să renunți puțin la tovărășia acestor voinici și să vii să facem o plimbare până la zidul cetății?

Gladiatorii se uitară unii la alții, uimiți. Cu o expresie de mulțumire zugerăvită pe față, Spartacus consimți.

— E măgulitor pentru un obscur și sărac rudiar să facă o plimbare cu unul dintre cei mai nobili și mai iluștri fii ai Romei.

— Un viteaz nu e niciodată sărac - protestă Caesar și, după ce făcu semn sclavului său să-l aștepte în tavernă, se îndreptă spre ușă.

— Ah! Oftă Spartacus, urmându-l pe Caesar. Oare la ce-i mai folosește leului puterea, când e în lanțuri?

Străbătură încăperea din față a tavernei, ieșiră pe ulicioară, apucară la dreapta și, tăcuți, se îndreptară către locul de lângă zidul cetății unde, cu patru ani în urmă, gladiatorii îl ucisese războiului lui Caius Verres.

Caesar și Spartacus, care, văzuți de departe, în bătaia alburie, lăptoasă a lunii, semănau a fantome, se opriră pe maidanul pustiu ce se întindea între ultimele case ale cetății și zidul lui Servius Tullius. Rămaseră nemișcați și tăcuți și se măsurau voind parcă să se cântărească reciproc. În adâncul sufletului simțeau bine că întruchipează două principii contradictorii, de neîmpăcat, două steaguri, că sunt simbolul a două cauze: simbolul cauzei despotismului și simbolul cauzei libertății.

Caesar rupse tăcerea.

— Câți ani ai?

— Treizeci și trei - răspunse Spartacus, privindu-l pe Caesar drept în ochi, căutând parcă să-i ghicească gândurile.

— Ești de neam trac?

— Da.

— Tracii sunt viteji în luptă și neînfricați în fața primejdiilor. Tu nu ești însă numai puternic și viteaz, tu ai și purtări alese și ești învățat. Nu-i așa?

— De unde știi toate acestea?

— De la o femeie. Dar nu de asta trebuie să vorbim acum, când tu și cauza căreia te-ai închinat sunteți amenințați de o mare primejdie...

— Despre ce cauză și ce primejdie vorbești - întrebă Spartacus, înmărmurit.

— Știi tot, Spartacus, și n-am venit aici să-ți fac vreun rău. Dimpotrivă, sunt minat numai de dorința de a te salva. Noaptea asta, un om care din întâmplare ședea după un copac în pădurea Furrinei a tras cu urechea la dezbaterile voastre.

— Blestem zeilor!... răcni Spartacus, consternat.

— Până acum, omul acela n-a adus încă la cunoștința consulilor cele descoperite. Oricât m-aș strădui, nu încape însă îndoială că va face acest lucru în cursul nopții sau mâine în zori, și cele patru legiuni ale gladiatorilor tăi vor fi risipiți mai înainte de a se fi adunat.

Spartacus era pradă unei frământări năprasnice. Cu capul în mâini, își smulgea smocuri întregi din părul blond și des și, vorbind parcă cu sine însuși, șoptea cu glasul întretăiat de suspine:

— Cinci ani de jertfe, de muncă, de nădejdi și lupte, totul se va nărui într-o singură clipă!... Se va sfârși oare totul și nu va mai rămâne nici o licărire de speranță pentru cei asupriți? Noi, sclavii, vom trăi mai departe viața asta ticăloasă?...

Caesar urmărea cu simpatie, compătitor și chiar respectuos, zbuciumul atât de nobil, atât de cumplit și de adânc ce-l cuprinsese pe Spartacus. Fără să vrea, îl admira pe gladiator. Îl uimea omul acesta, care, în dragostea lui sfântă de libertate, izbutise să găsească energia necesară pentru a concepe și înfăptui o acțiune demnă de eroii greci sau romani; omul acesta, care, cu stăruință, prevedere și îndrăzneală, crease o adevărată armată de douăzeci de mii de gladiatori.

La gândul unor asemenea isprăvi, privirea lui Caesar se aprinse de o dorință aprigă și pătimașă și capul începu să-i vâjâie. Cu ochii larg deschiși ațintiți asupra culmilor munților Albani, purtat de aripile gândului, el se avânta în spațiile nemărginite ale închipuirii. „*Dacă* - se gândea el - *mi s-ar da*

patru legiuni - douăzeci de mii de soldați - în câțiva ani aş putea cuceri lumea întreagă și aş deveni stăpânul Romei, spaima patricienilor și idolul adorat al maselor populare."

Câteva minute rămaseră amândoi fără a scoate un cuvânt, unul prins de un vârtej de gânduri mohorâte și pline de neliniște, celălalt tesind adevărate visuri de mărire. În cele din urmă, încruntat, Spartacus spuse hotărât:

— Nu, nu, pe fulgerele lui Jupiter Ultor, asta nu se va întâmpla!

— Ce-ai de gând să faci? întrebă Caesar, trezit din visare de glasul rudiarului.

Uitându-se țintă în ochii calmi ai lui Caesar, Spartacus întrebă:

— Tu, Caesar, ne ești prieten sau vrăjmaș?

— Aș dori să vă fiu prieten, în nici un caz însă n-am să vă fiu vrăjmaș.

— Atunci poți face pentru noi totul: mântuirea noastră e în mâinile tale.

— Cum?

— Dă-mi-l pe omul care deține secretul nostru.

— Cu alte cuvinte, îmi ceri ca eu, cetățean roman, deși aş putea împiedica acest lucru, să las să se dezlănțuie o răscoală a tuturor sclavilor Italiei, care va duce Roma la pieire?

— Ai dreptate, uitasem că ești roman.

— Și că vreau ca lumea întreagă să fie la picioarele Romei.

— Da, firește! Ești personificarea tiraniei latinilor asupra tuturor popoarelor pământului. Asta înseamnă că ți-ai făurit planuri mai mărețe decât Alexandru Macedon! Ce-ai să faci după ce vulturii romani își vor fi întins aripile deasupra tuturor popoarelor pământului? Vei fereca popoarele în lanțuri, le vei ține în pumnul tău de fier? Roma să fie stăpâna popoarelor, iar tu - stăpânitorul Romei?

Privirea lui Caesar se aprinse de focul ambițiilor. După o clipă însă, își reluă expresia obișnuită și-i spuse lui Spartacus, surâzând:

— La ce visez eu nimeni nu știe, poate că nici eu. Dar tu, Spartacus, cu o energie și o chibzuință uimitoare, cu adevărat vrednice de un mare general, ai ridicat o armată de sclavi, ai izbutit să făurești cu ei legiuni disciplinate și ești gata să pornești la luptă cu aceste legiuni. Spune-mi, Spartacus, ce plănuiești? Ce nădejdi nutrești?

Cu ochii scăpărând, rudiarul răspunse:

— Nădăjduiesc să dărâm această desfrânată lume romană și să văd încolțind pe ruinele ei independența popoarelor. Nădăjduiesc să răstorn legile rușinoase care-i obligă pe oameni să se plece unii în fața altora și să se istovească muncind nu pentru ei, ci pentru alții care își petrec vremea în lene

și trândăvie. Nădăjduiesc să înec gemetele asupriților în sângele asupritorilor, să sfărâm lanțurile nefericiților care sunt ferecați la carul victoriilor romane. Din rămășițele acestor lanțuri nădăjduiesc să făuresc săbii cu care popoarele să se poată înarma ca să poată să vă alunge de pe pământurile lor și să vă țină înăuntrul hotarelor Italiei, pentru că numai Italia v-a fost hărăzită de zeii supremi și pentru că voi n-ar fi trebuit să călcați niciodată dincolo de hotarele ei. Nădăjduiesc să dau pradă focului toate amfiteatrele, în care poporul-fiară, care pe noi ne numește barbari, se îmbată de măcelărirea și prăpădul unor nefericiți care, deși născuți și ei pentru a gusta bucuria sufletească, fericirea și dragostea, sunt siliți să se ucidă unii pe alții. În numele tuturor fulgerelor atotputernicului Jupiter, nădăjduiesc să văd ștearsă de pe fața pământului rușinea sclaviei. Vreau libertate, sunt însetat de libertate, ard de dorul libertății și strig: libertate, libertate fiecărui individ, libertate popoarelor, fie ele mari sau mici, libertate pentru cele puternice, ca și pentru cele slabe! Și, o dată cu libertatea, să se statornicească pacea, viața înfloritoare, dreptatea și toate marile fericiri pe care zeii nemuritori le-au lăsat omului ca să se bucure de ele pe pământ!

Nemișcat, Caesar îl asculta pe Spartacus, cu un surâs compătitor.

— Și după aceea, nobile visător?

— După asta, dreptatea va pune frâu forței, rațiunea va precumpăni asupra patimilor - răspunse rudiarul, și expresia lui înflăcărată oglindea parcă nobilele sentimente ce se frământau în pieptul lui. Apoi va fi egalitate între oameni, frăție între popoare și binele va triumfa în lume.

— Sărmane visător! Crezi tu oare că se pot realiza toate aceste lucruri minunate? Întrebă Iulius Caesar, binevoitor, dar ușor ironic. Sărmane visător! Tăcu o clipă, apoi urmă: Ascultă-mă, Spartacus, și cântărește bine cuvintele mele, care izvorăsc din stimă pe care ți-o port. Trebuie să-ți spun că deși Caesar își dăruiește rar stimă, și încă și mai rar respectul, stima sa față de tine e cu mult mai adâncă și mult mai puternică decât ai putea crede. Cântărind atât țelurile ce ți-ai propus, cât și mijloacele de realizare de care dispui, socotesc că ceea ce ai plănuțit e mai mult decât imposibil, e o curată himeră. Nici tu nu crezi, desigur, că cei douăzeci de mii de gladiatori ai tăi vor putea face Roma să tremure. Singurul element pe care te bizui este masa uriașă a sclavilor, pe care cuvântul „libertate” o va atrage sub steagurile tale. Să presupunem că numărul acestor sclavi se va ridica până la o sută sau, să zicem, chiar până la o sută cincizeci de mii, ceea ce nu se va întâmpla niciodată. Să mai presupunem că, datorită ție, vor fi uniți printr-o disciplină de fier, să presupunem că, însuflețiți de vitejia deznădejdiei, se vor bate cum

nu se poate mai bine. Să admitem. Dar care va fi rezultatul? Crezi că ei au să poată birui cele patru sute de mii de legionari care i-au îngenuncheat pe regii Asiei și Africii? Trebuie să ai în vedere că legionarii sunt cetățeni și proprietari și că se vor lupta cu o cruntă înverșunare cu voi, niște sclavi fără avere, care îi amenințați cu ruina. Voi veți lupta împinși de deznădejde, iar ei de instinctul de conservare; voi veți lupta pentru drepturi, iar ei pentru a-și păstra avutul. Fiind superiori la număr, vor găsi aliați în fiecare oraș și municipiu, iar voi nu veți găsi decât dușmani. La dispoziția lor vor sta toate bogățiile patricienilor. De partea lor vor fi prestigiul Romei, înțelepciunea unor generali încercați, interesele tuturor orașelor și ale tuturor cetățenilor, nenumăratele corăbii ale republicii și trupe auxiliare din toată lumea. Să zicem că vitejia, dârzenia și înțelepciunea ta vor putea menține ordinea și disciplina în rândul mulțimii barbarilor, încăpățânați, sălbatici, veniți din cele mai diferite țări. Vreau să presupun acest lucru, deși el este irealizabil. Recunosc că tu, cu voința ta neclintită, cu inteligența ta, ești vrednic să comanzi o armată, dar tu nu vei reuși să acoperi slăbiciunile armatei tale decât așa cum se pot acoperi plăgile unui om, adică numai pentru a zdruncina credința dușmanului în victorie. Dar chiar dacă ai săvârși minuni de clarviziune și vitejie, putea-vei oare cuceri victoria?

— Nu-i nimic! replică Spartacus, cu abnegația caracteristică oamenilor mari. Voi muri acoperit de glorie, pentru o cauză dreaptă, iar sângele vărsat de noi va face să rodească câmpia libertății, va însemna pe fruntea asupritorilor încă un stigmat rușinos, va face să se nască răzbunători nenumărați. Iată cea mai frumoasă moștenire ce se poate lăsa posterității: o pildă vrednică de urmat!

— Abnegația ta e mare, dar jertfa pe care o vei aduce este stearpă și inutilă! Ți-am arătat că mijloacele de care dispui sunt insuficiente pentru atingerea țelului. Am să-ți dovedesc acum că însuși țelul tău nu e decât născocirea unei imaginații înfierbântate, o nălucă pe care omenirea n-o poate prinde. De departe îți pare apropiată și vie, dar cu cât te apropii se depărtează de tine, și când crezi că ești gata s-o prinzi, se risipește din fața ochilor. De când omul a părăsit pădurile și a început să trăiască în societate, libertatea a dispărut și și-a făcut loc sclavia. Și, vezi tu, chiar în republica noastră romană, care se întemeiază pe puterea poporului, întreaga putere este concentrată în mâinile unui mănunchi de patricieni care dețin toate avuțiile, și deci toată puterea, și care au izbutit să facă din ea un drept ereditar al clasei lor. Cele patru milioane de cetățeni romani care nu au nici pâine, nici adăpost, nici veșminte ca să-i apere de gerurile iernii, sunt ei oare liberi? Nu, ei sunt sclavii primului venit

care dorește să le cumpere votul; dreptul de vot este singura moștenire, singura avere a acestor muritori de foame, care își zic „stăpânitori ai lumii”. De aceea, „libertate” e un cuvânt lipsit de înțeles, dar în același timp e o strună care găsește totdeauna răsunet în sufletul maselor, și adesea, când se pricepe s-o facă să vibreze, ea folosește tocmai asupra asupritorilor. După cum vezi, Spartacus, pătimesc și eu din pricina aroganței pline de îngâmfare a patricienilor, și toate durerile și nenorocirile ce se abat asupra sărmanilor plebei mă fac să sufăr. Eu văd că bunăstarea acestora nu se poate întemeia decât pe nimicirea puterii patricienilor. Pentru a distruge însă dominația clasei patricienilor trebuie nu numai să satisfaci poftele poporului, dar în același timp să-l și ții în frâu, să-l conduci cu o tărie de fier și cu maximum de autoritate. Cu semenii lor, oamenii se poartă ca lupii, și soarta împarte neamul omenesc în două tabere: miei și lupi, sau ulii și porumbei, tabăra celor care sfâșie și a celor ce sunt sfâșiați. Ținând seama de acest fapt, mi-am ales drumul în viață și mi-am stabilit următorul țel: să pun mâna pe putere și să inversez rolurile celor două categorii, transformându-i pe asupritori în asupriți și trecându-i pe cei care sfâșie în locul celor sfâșiați.

— Asta înseamnă, Caesar, că, în parte, ești însuflețit de aceleași simțăminte ca mine.

— Da, îi compătinesc pe gladiatori, mi-e milă de sclavi și sunt totdeauna gata să-i ajut. Când organizam reprezentații de circ pentru popor, nu îngăduiam niciodată că, pentru a satisface instinctele sălbatice ale plebei, gladiatorii să se ucidă unii pe alții în mod sălbatic. Pentru a-mi atinge țelul propus, dacă voi ști să-l ating, am nevoie, ca de niște tovarăși de nădejde la un drum primejdios, de iscusință mai mult decât de violență, de îndemânare mai mult decât de forță și, în același timp, de îndrăzneală și de prudență. Presimt că sunt sortit să mă ridic pe culmi înalte, vreau să ajung și voi ajunge. Și pentru a-mi atinge țelul, caut și eu să folosesc toate forțele ce-mi ies în față, ca fluviul care, pentru a ajunge la mare tumultuos și puternic, adună în albia lui toate râurile întâlnite în cale. De aceea, Spartacus, te întreb: nu vrei să renunți la gândul nebunesc al acestei răscoale sortite eșecului și să devii în schimb locotenentul și prietenul lui Caesar? Steaua mea, Venus, înaintașa neamului meu, mă călăuzește în viață și-mi prevestește o soartă măreață. Mai curând sau mai târziu voi obține administrarea vreunei provincii și comanda unor legiuni, voi câștiga izbânzi, voi dobândi triumfuri, voi deveni consul, voi răsturna tronuri, voi îngenunchea popoare și voi subjuga state...

Caesar era în culmea exaltării. Pentru o clipă, strălucirea ochilor săi scânteietori ce-i luminau chipul, căldura glasului său emoționat, accentul hotărât și convingerea cu care vorbea reușiră să-l vrăjească pe Spartacus.

Când Caesar se opri, Spartacus, care între timp izbutise să se smulgă de sub vraja elocvenței, întrebă cu voce profundă și aspră:

— Și pe urmă?

Un fulger străbătu privirea lui Caesar, care, palid de emoție, răspunse cu glasul vibrând, dar hotărât:

— Pe urmă... stăpânirea lumii întregi! Urmă o scurtă tăcere. Părăsește deci planul tău - reluă peste câteva clipe Caesar, care se potolise de tot. E sortit eșecului chiar de la început. Planul tău va fi imediat adus la cunoștința consulilor. Convinge-i pe tovarășii tăi de nenorocire să rabde orice și totodată să nu piardă nădejdea că-și vor câștiga dreptatea, nu cu arma în mână, ci cu ajutorul legii. Fii prietenul meu și urmează-mă în expedițiile mele; vei primi comanda unor soldați curajoși și vei putea atunci să-ți desfășori în toată strălucirea însușirile alese cu care te-a înzestrat natura.

— Nu pot! Mi-e cu neputință! refuză Spartacus. Din tot sufletul îți mulțumesc, Caius Iulius, și pentru prețuirea ce mi-ai arătat-o, și pentru mărinimoasa ta propunere. Trebuie să urmez însă calea arătată de soartă, nu pot și nu vreau să-mi părăsesc frații de robie. Dacă zeii Olimpului mai decid soarta oamenilor, dacă acolo sus mai există o dreptate, deoarece aici pe pământ nu mai există, atunci cauza noastră nu e pierdută. Dacă însă și oamenii și zeii vor lupta împotriva-mi, voi ști să mor ca Ajax, fără a mă înjosi, bărbătește și senin.

Caesar se simți din nou cuprins de un val de admirație. Luă mâna lui Spartacus și, strângând-o cu căldură, îi spuse:

— Fie! Dacă ești atât de neînfricat, cred că îți pot proroci o soartă fericită; știu că neînfricarea alungă nenorocirile. Norocul, care joacă un rol hotărâtor în toate împrejurările, e schimbător în război. În noaptea asta, cauza ta pare a fi pe pragul unui dezastru iremediabil; e posibil însă ca mâine, dacă Fortuna îți va surâde, această cauză să ajungă la un pas de izbândă și triumf. Acum însă grăbește-te să ajungi la Capua. Pe omul care a surprins secretul vostru nu pot și nu trebuie să-l împiedic să meargă să dezvăluie consulilor complotul vostru. Tu străduiește-te să ajungi, dacă ai noroc, la Capua înaintea ștafetelor Senatului...

— Zeii să te aibă în pază, Caius Iulius... și... rămâi cu bine.

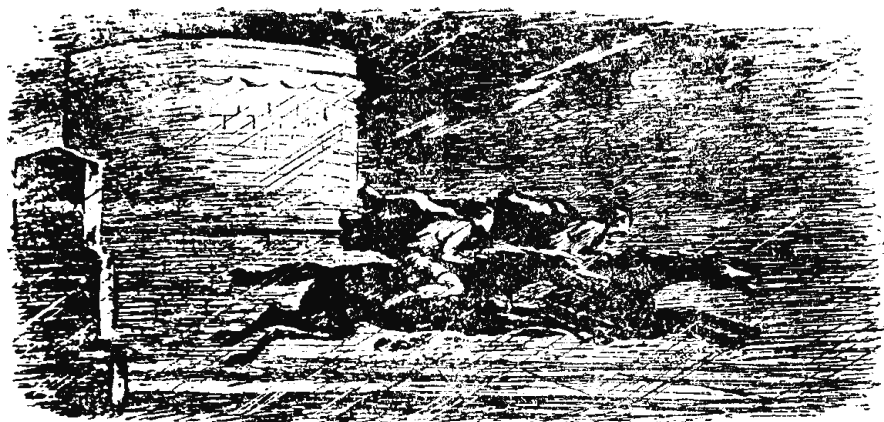
Pontiful și rudiarul își strânseseră mâna și, tăcuți, coborâră de-a lungul ulicioarei pustii, către taverna Venerei Libitine.

Caesar plăti și, însoțit de sclavul său, plecă spre casă.

Spartacus, după ce-și strânse tovarășii de luptă în jurul său, dădu fiecăruia ordine urgente. Porunci lui Crixos să șteargă toate urmele complotului în rândurile gladiatorilor din Roma; lui Artorix - să plece în goană la Ravenna, la Granicus. El însuși și Oinomaus, după ce luară cinci talanți din casa Ligii asupriților, pentru a putea cumpăra cai de schimb pe drum, încălecară pe doi cai vânjoși și, ieșind prin Poarta Capena, porniră în goană nebună spre Capua.

Ajuns acasă, Caesar află că, după alte libațiuni cu vin de Falern, Metrobius, îmboldit de un patriotism arzător și alarmat de absența îndelungată a lui Caesar, plecase lăsând vorbă că se duce drept la consul, pentru a salva republică. De fapt însă, și după mărturia portarului, plecase împleticindu-se, făcând ocoluri mari.

Caesar rămase adâncit în gânduri vreme îndelungată. Apoi își zise: „Gladiatorii și ștafetele Senatului se vor lua acum la întrecere. Cine știe care va ajunge întâi? Și, după o clipă de gândire, adăugă: Evenimentele cele mai însemnate atârna adesea de amănuntele cele mai mărunte!... În împrejurarea de față, totul depinde de cai!”

CAPITOLUL X. RĂSCOALA

În vremea evenimentelor descrise aici, Capua, bogată și vesela capitală a Campaniei, regiunea cea mai rodnică, cea mai înfloritoare și mai frumoasă din Italia, își pierduse splendoarea și puterea ei din trecut, splendoare și putere care, înainte de expediția lui Hanibal, o făceau să fie considerată drept rivala Cartaginei și a Romei.

După victoriile câștigate de Hanibal asupra romanilor la Trebia și la lacul Trasimenus și după înfrângerea decisivă de la Canne, Capua trecuse de partea învingătorului, care transformă acest încînșător oraș într-o bază pentru viitoarele sale operațiuni militare. Foarte curând însă, Hanibal fu învins și, o dată cu înfrângerea lui, apuse și steaua orașului Capua. Parte din locuitorii orașului fură uciși de romani, parte alungați și parte vânduți ca sclavi. Orașul fu colonizat de romani cu munteni și plugari de prin împrejurimi care rămăseseră credincioși Romei.

Trecuseră de atunci aproape o sută treizeci și opt de ani. Datorită coloniilor de legionari create în jurul orașului. Prin strădania lui Sulla, Capua își refăcuse jptr-o oarecare măsură bunăstarea de altădată. Cu aproape o sută de mii de locuitori, apărată de ziduri foarte puternice, având străzi minunate, temple mărețe, bazilici bogate, precum și porticuri, palate, terme și amfiteatre monumentale, Capua oferea o priveliște care nu numai că putea rivaliza cu aceea a Romei, dar o și întrecea. Cerul, care strălucea deasupra Capuei cu veșnicul lui surâs, și clima minunată de dulce îi sporeau și mai mult farmecul.

Hotărât, natura nu se arătase la fel de darnică ce cele șapte coline pe care se înălța măreața cetate eternă a lui Romulus.

La 20 februarie ale anului 680³⁷, la ora când soarele apunea încet după culmile dealurilor, învăluit de o masă de nori, unii trandafirii, alții albi ca neaua, alții roșii-aprinși, care radiau o lumină fosforescentă, la Capua, forfota era aceeași ca în orice altă seară. Meșteșugarii opriseră lucrul, atelierelor se închideau.

Cetățenii care treceau pe largă și impunătoarea Via Albana se opriseră în loc și urmăreau uimiți un grup de soldați călări, cu un decurion în frunte, ce se apropia în galop venind dinspre Via Appia. Noroiul și praful de care erau acoperiți caii, aburii ce le pufneau pe nări și zăbalele înspumate, totul trăda graba extremă a călăreților și arăta că aduceau o veste foarte importantă.

— Pe sceptrul lui Jupiter Tifatinul! exclamă un cetățean, adresându-se prietenului cu care se plimba. Galop ca ăsta n-am mai văzut decât cu mulți ani în urmă, când ștafetele au adus vestea victoriei repurtate de Sulla aici, în vecinătatea templului Dianei Tifatine, asupra consulului Norbanus, partizan al lui Marius.

— Țștia se vede bine că vin de la Roma - își dădu cu părerea un fierar, scoțând șorțul de piele pe care, pe acea vreme, îl purtau la lucru toți fierării.

— Să fie vorba de vreo noutate?

— Cine știe, poate că au descoperit planurile noastre - îi șopti, îngălbenindu-se brusc, un tânăr gladiator tovarășului său.

Călăreții se opriră în fața casei prefectului Mecius Libeo, guvernatorul roman al orașului. După ce descăleca, decurionul pătrunse în porticul casei și ceru să fie imediat primit de prefect, deoarece avea să-i înmâneze comunicări foarte urgente din partea Senatului roman.

Călăreții fură înconjurați de curioși. Unii se minunau de jalnica stare a soldaților și a căilor în urma galopului lor turbat. Alții făceau fel de fel de presupuneri cu privire la motivul sosirii micului detașament. În sfârșit, alții încercau să intre în vorbă cu soldații.

Toate presupunerile și încercările curioșilor capuani nu duseră la nici un rezultat. Singurul lucru ce-l aflară din răspunsurile scurte și seci obținute de la soldați era amănuntul, care atâta și mai mult curiozitatea mulțimii, fără ca să contribuie însă la dezlegarea enigmei, că detașamentul venea de la Roma.

Între timp, din casa prefectului ieșiră în grabă câțiva sclavi, care se îndreptară în diferite direcții în pas alergător.

— Oho! exclamă un capuan. Se vede că-i lată rău!

— Aș da bucuros și zece borcane de dresuri din cele mai fine - rosti un grăsan, cu fața roșie și unsuroasă, care vindea sulimanuri - numai să aflu despre ce e vorba!

— Pe aripile Iridei, vestitoarea zeilor! Ce-mi văd ochii colo?

— Unde? Unde?

— Acolo, uite, în colțul Viei Albane...

— Nu ne lăsați, zei atotputernici, ajutați-ne! se jeli vîn-zătorul de sulimanuri. Ia te uită, acela-i tribunul militar!

— Da, sigur!... El e... Titus Servilianus...

— Ce-o mai fi însemnând și asta?...

— Păzește-ne și ne mântuiește, Diana!

În vreme ce tribunul militar Titus Servilianus se îndrepta spre casa prefectului, doi bărbați înalți și spătoși, prăfuiți și stropiți cu noroi, care, după echipament, păreau a fi gladiatori, mergeau gâfâind de-a lungul apeductului ce alimenta Capua cu apă de băut de pe dealurile înconjurătoare.

Cei doi erau Spartacus și Oinomaus. Părăsiseră Roma în noaptea de 15 spre 16 februarie, în. Galop întins, schimbând caii la fiecare popas. Curând au fost ajunși din urmă de decurionul care, escortat de zece călăreți, gonia spre Capua pentru a-l preveni pe prefect de răscoala ce se pregătea. Din această pricină nu numai că deveni imposibilă schimbarea cailor, dar cei doi gladiatori s-au văzut adesea nevoiți să părăsească Via Appia și s-o ia pe drumuri lăturalnice.

Reușiseră totuși să cumpere doi cai de la un colon și-și continuară drumul. Când rătăcind drumul, când recuperând întârzierea tăind drept peste câmp, gladiatorii izbutiseră să ajungă la drumul care ducea de la Atella la Capua.

Socoteau că aveau un avans de aproape un ceas asupra mesagerilor Senatului, când, deodată, la aproximativ șapte mile de Capua, cu desăvârșire epuizat, calul lui Spartacus căzu cu călăreț cu tot, și în cădere rudiarul își scriinti brațul sfinț, cu care încercase să ajute bietul animal.

Durerea fizică era fleac pe lângă jalea și mâhnirea ce-l copleșiseră pe Spartacus. Acest accident neprevăzut îl demoraliza complet. Nădăjduse să ajungă cu o jumătate de oră înaintea dușmanului la școala lui Lentulus Batiatus, și acum era sigur că avea să ajungă prea târziu și că va asista la năruirea din temelii a edificiului ce-l ridicase în cinci ane strădanii neobosite.

Dintr-o săritură, Spartacus se ridică în picioare și, în culmea deznădejdi, răcni ca un leu rănit de moarte:

— Ah, pe Ereb, jur că totul s-a sfârșit!...

Oinomaus îl pipăi pentru a se convinge că nu i se în-tîmplase nimic grav.

— Ce tot spui? îl certă el. Cum poți spune că s-a sfârșit totul, atâta vreme cât avem mâinile slobode și avem sabie?

Spartacus chibzui câteva clipe în tăcere: apoi, măsurând din ochi calul lui Oinomaus, începu să vorbească:

— Șapte mile... Nu mai avem decât șapte mile, iar noi, blestemați fie zeii care ne sunt potrivnici, trebuie să părăsim orice nădejde de a mai ajunge la timp!... Încă trei sau patru mile dacă ne-ar putea duce calul tău, celelalte le-am parcurge foarte repede pe jos; avem un avans de o oră asupra adversarilor noștri; în plus, după sosirea ștafetei, autorităților le va mai trebui cel puțin o oră ca să ia măsuri pentru zădărnicierea planurilor noastre.

— Socoteala ta e bună - încuviință germanul. Vorba e, va putea oare bietul cal să ne ducă pe amândoi, fie numai și în trap, măcar două mile?

Examinarea mai atentă a calului îi convinse că nu mai era bun de nimic. Gâfâia. Ieșeau aburi din el. Coastele i se ridicau și coborau convulsiv. Calul ar fi avut același sfârșit ca și primul. - Era limpede. De aceea, după un moment de gândire, hotărâră să lase caii și să se grăbească să ajungă pe jos la Capua.

Deși osteniți, istoviți și nemâncați de câteva zile, cei doi merșeră cu asemenea iuțeală, încât în mai puțin de un ceas și jumătate se treziră la porțile orașului.

Aici făcură un scurt popas, ca să răsuflă puțin și să se mai liniștească, spre a nu da de bănuiră străjerilor de la porți, deoarece se putea prea bine ca aceștia să fi primit poruncă să cerceteze cu luare-aminte pe cei ce pătrundeau în oraș și să aresteze pe suspecti. Apoi porniră din nou la drum. Inima le bătea cu putere, tremurau și simțeau cum pe frunte li se prelungeau broboane de sudoare rece. Tăria sufletească le era zdruncinată de nemaipomenită încordare la care erau supuși.

Când ajunseră la câțiva pași de porțile orașului, inima lui Spartacus, care nu tresărise niciodată, nici în fața celor mai grave și înfricoșătoare primejdii, zvâcnea cu atâta putere, încât se temea să nu-i plesnească. Dintre soldații ce erau de strajă, doi dormeau întinși pe niște bănci de lemn, trei jucau arșice, iar alți doi glumeau între ei pe socoteala trecătorilor și călătorilor ce intrau și ieșeau pe porțile orașului.

Unei țărănci bătrâne și sărmane care ducea în niște coșuri mici, rotunde, împletite din nuiele de sălcie, turte de brânză proaspătă, unul din cei doi legionari îi strigă batjocoritor:

— Cam devreme ai pornit-o la târg, vrăjitoare bătrână!

— Zeii să vă aibă în pază! răspunse smerită bătrânică, văzându-și de drum.

— Uită-te la ea - glumi celălalt legionar - și spune-mi dacă nu seamănă cu Atropos, cea mai bătrână și mai urâtă din cele trei Parce! Fața ei zbârcita nu-ți amintește oare de-un papirus scorojit de căldură?

— N-aș gusta din brânză ei nici dacă mi-ar da douăzeci de sesterți pe deasupra!

În acea clipă trecură pe poartă Spartacus și Oinomaus, care, cu frica în sân, cu niște fețe cadaverice, căutau să pară cât mai mici. Unul dintre legionarii mucaliți comentă:

— Ia te uită și garda de onoare a Parcei!...

— Ei, pe Jupiter Stator! Haimanalele astea de gladiatori, slabi și murdari, arată de parcă acum ar fi ieșit din apele Stixului!

Tăcuți și umili, Spartacus și Oinomaus trecură înaintea. Străbătuseră primul rând de arcade ale porților, cel ce adăpostea grilajele mobile cu care se închideau intrările, grilaje care, în acel moment, erau ridicate sus cu niște lanțuri. Depășiseră și locul de trecere unde era proptită scara care ducea sus, la meterezele de pământ și la posturile de strajă. Tocmai erau să treacă prin al doilea rând de arcade, care constituia intrarea propriu-zisă în cetate, când deodată își făcură apariția, venind dinspre oraș, treizeci de legionari, echipați de luptă, cu coifuri, platoșe, scuturi, cu săbii, lănci și sulite scurte. Aveau în fruntea lor un centurion ce ținea în mână toiagul - semnul funcției sale. Ajuns sub arcadă, centurionul strigă tare, cum se dau comenzile militare:

— La arme!

Auzind această comandă, legionarii aflați de strajă săriră în grabă și se aliniară nmlitărește în front, cu o iuțeață uimitoare.

Când, la un semn al centurionului, Spartacus și Oinomaus se văzură reținuți, le îngheță inima de jale; schimbară o privire și se dădură câțiva pași înapoi. Rudiarul reuși să oprească la timp mâna germanului, care și apucase mânerul săbiei.

— Așa faceți de gardă, nemernicilor? îi mustră pe legionari cu asprime centurionul. O tăcere adâncă se lăsă sub bolțile porții. Așa păziți voi, trântorilor? Și croi cu toiagul pe unul dintre cei care ațipiseră pe bănci și care, trezindu-se mai încet decât tovarășii lui, își luase locul în front cu întârziere.

Adresându-se apoi comandantului străzii, care stătea foarte stingherit în capătul din stânga al frontului, îi spuse:

— Ție, Livius, deoarece nu ți-ai îndeplinit îndatoririle așa cum trebuie și nu respecti disciplină, îți iau comanda acestei gărzi. De acum încolo vei fi sub ordinele lui Lucius Medinius, care comandă noul detașament pe care l-am adus pentru a întări paza porților. Suntem amenințați - mai adăugă centurionul - de o răscoală a gladiatorilor; după cum afirmă ștafetele trimise de Senat, răscoala ar putea fi foarte gravă. De aceea grilajele trebuiesc lăsate în jos; închideți porțile, fiți cu ochii în patru, ca la război, și înmulțiți străjile.

Și, în timp ce noua căpetenie a postului îi așeza pe două rânduri pe cei douăzeci și patru de oameni ai săi, centurionul se apropie de Spartacus și Oinomaus și-i întrebă încruntat:

— Sunteți gladiatori?

— Da, suntem gladiatori - răspunse cu glas hotărât Spartacus, abia putând să-și ascundă încordarea și deznădejdea.

— Din școala lui Lentulus, desigur?

— Nu, ai greșit, viteazule Pompilius - îl contrazise Spartacus - suntem în slujba lui Mecius Libeo, prefectul.

— Mă cunoști? îl întrebă centurionul.

— Te-am văzut de multe ori în casa stăpânului nostru.

— Într-adevăr... - ezită Pompilius, privind-i cu băgare de seamă pe cei doi gladiatori. Se lăsase însă întuneric și le vedea numai siluetele uriașe, fără să le poată desluși trăsăturile feței. Într-adevăr, mi se pare că...

— Suntem germani amândoi și suntem atașați nobilei matroane Lelia Domitia, soția lui Mecius, a cărei lectică o însoțim totdeauna.

În cei patru ani de când trăia la Capua, Spartacus atrăsese în Liga asupriților câțiva dintre gladiatorii ce aparțineau familiilor patriciene din oraș; de aceea îi cunoștea foarte bine și pe cei doi uriași gladiatori germani care aparțineau prefectului Mecius Libeo. Profitând de întuneric, Spartacus încercă această stratagemă și ea îi salvă.

— Da, da, asta e! Confirmă centurionul. Adevărat!... Vă recunosc acum...

— Chiar... închipuie-ți... mi-aduc aminte că te-am întâlnit odată, pe la miezul nopții. În fața casei tribunului Titus Servilianus, unde o petrecusem pe Domitia cu lectica ei - se lungi la vorbă Spartacus, cu un aer nevinovat. Călătoriile nocturne și secrete ale stăpânei noastre sunt atât de frecvențe, încât...

— Pentru numele zeilor tăi barbari, taci, cimbru murdar! se răsti Pompilius.

Nu-i plăcea să se vorbească pe tonul acesta, în prezența legionarilor, despre moravurile, nu tocmai ireproșabile, ale matroanei prefectului. Și, după o pauză în care cei doi gladiatori nu putură să nu ofteze ușurați, centurionul îl întrebă pe Spartacus:

— Dar acum de unde veniți?

Spartacus păru încurcat o clipă, dar răspunse repede, cu tonul cel mai firesc:

— Venim de la vila din Cume a stăpânului, unde am însoțit un transport de obiecte de preț.

După aceea, centurionul mai încercă să-i descoasă:

— Dar despre o răscoală pusă la cale de școala lui Lentulus Batiatus nu știți nimic?

— De unde să știm noi despre așa ceva? răspunse Spartacus cu tonul natural al omului neînvățat, căruia nu-i place să vorbească despre lucruri pe care nu le înțelege. Chiar dacă ar fi hotărât să facă vreo trăsnaie nesupușii și neastâmpărații aceia de ciraci ai lui Lentulus, nu nouă ne-ar fi încredințat ei secretul, căci ne pizmuiesc pentru norocul nostru. Nouă ne merge foarte bine la preabunul nostru stăpân.

Ceea ce spusese era verosimil. Iar vorbă lui Spartacus avea ceva atât de firesc, încât centurionul fu convins. Totuși socoti necesar să spună:

— Deși nu cred în zvonul despre răscoala gladiatorilor, e datoria mea să iau toate măsurile de prevedere posibile. De aceea vă ordon să predați săbiile... Sunteți totuși și voi niște gladiatori, niște ticăloși, capabili de orice. Dați săbiile încoace!

Oinomaus, impulsiv și nesocotit cum era din fire, când auzi acest ordin, fu cât pe-aci să zădărnicească eforturile lui Spartacus și să compromită definitiv totul.

Germanul apucase sabia cu furie și aproape o scosese din teacă, când Spartacus, cu mâna dreaptă, i-o luă de tăiș și, scoțându-și în același timp sabia sa din teacă, cu stânga, le înmână respectuos pe amândouă centurionului. Totodată, ca să împiedice vreo izbucnire din partea lui Oinomaus, se grăbi să spună:

— Nu faci bine, Pompilius, că te îndoiești de noi. Nu cred că stăpânul nostru, prefectul, îți va fi recunoscător pentru neîncrederea ta. În orice caz, iată săbiile noastre, și acum dă-ne voie să mergem la casa lui Mecius.

— Ia lasă tu, gladiator nemernic, că dau eu socoteală stăpânului tău de cele ce fac. Acum cărați-vă amândoi de aici!

Spartacus îi strânse mâna dreaptă lui Oinomaus, care fremăta de furie, și, după ce se înclină în fața centurionului, intră în oraș împreună cu tovarășul său.

Pe măsură ce înaintau pe Via Albana, înconjurați de o zarvă neobișnuită, gladiatorii se convingeau din ce în ce mai mult că socoteala lor dăduse greș și că, cu toate silințele lor, vor ajunge prea târziu la școala gladiatorilor.

Când fură ca la o aruncătură de săgeată de porțile orașului, cei doi iuțiră pasul și începură să alerge spre școala lui Lentulus Batiatus.

Aceasta era situată aproape de zidul orașului, într-unul din cartierele cele mai îndepărtate.

Școala se compunea din mai multe clădiri, care, ca aspect exterior, aproape nu se deosebeau unele de altele. Având toate aceeași destinație, arhitectura lor era identică: fiecare clădire avea patru aripi care alcătuiau un patralater, în interiorul cărui se afla o vastă curte interioară. Când vremea era frumoasă, gladiatorii făceau exerciții în aceste curți, iar când ploua, făceau gimnastică și scrimă în săli anume amenajate.

Coridoare lungi străbăteau cele patru aripi ale fiecărei clădiri. De-a lungul lor se înșira un număr nesfârșit de celule, în care abia putea să încapă un om și un und, pe grămezi de paie sau de frunze uscate, se odihneau gladiatorii.

Afară de o sală de scrimă, în fiecare clădire se mai găsea câte o săliță în care erau înmagazinate armele gladiatorilor. În aceste încăperi, închise cu uși trainice de stejar și ferecate cu gratii de fier, se păstrau săbiile, scuturile, cuțitele, tridentele și toate felurile de arme cu care lanistul era dator să-și echipeze gladiatorii înainte de a-i trimite în amfiteatre.

Alei și poteci înguste legau între ele cele optsprezece sau douăzeci de clădiri ale școlii. Școala făcuse cândva parte din oraș, dar, în urma unei încercări de răscoală întâmplată cu vreo douăzeci și opt de ani înaintea evenimentelor descrise aici, terenul școlii fusese împrejmuit cu zid. Această măsură fusese luată din ordinul Senatului roman pe vremea cavalerului roman Vettius sau Minucius, cum își zicea el. În unele locuri, zidul era înalt de douăzeci și opt de picioare, iar în altele, de treizeci. Școala devenise astfel că o cetate în interiorul marelui oraș.

Lucru ciudat și neobișnuit, în seara acelei zile de 20 februarie, toți gladiatorii rămăseseră în incinta școlii. Unii erau în sălile de scrimă și făceau exerciții cu săbiile de lemn - aceste arme inofensive erau singurele pe care aveau dreptul să le folosească. Unii mai întârziu prin curți, făcând exerciții de gimnastică. Alții se plimbau, pîlcuri-pîlcuri, pe aleile dintre diferitele clădiri ale școlii, scandând stranii cântece barbare, ale căror cuvinte erau de

neînțeles pentru paznici. În sfârșit, alții se înghesuiau pe coridoare sau se pregăteau să se culce în celulele lor.

Eforturile pe care le făceau acești nefericiți de a părea veseli sau nepăsători erau zadarnice. Oricine și-ar fi dat osteneala să urmărească cu luare-aminte mișcărilor, atitudinea și expresia lor, lesne și-ar fi dat seama că așteptau cu înfrigurare un eveniment de o excepțională gravitate.

— Cum se poate, gladiatorii nu ies astăzi la plimbare? Întrebă unul din paznici.

— Cine știe? Se vede că, împotriva obiceiului, au de gând să-și petreacă aici seara.

— Ce seară plictisitoare o să fie asta pentru nesuferitele alea de ibovnice ale lor. Degeaba o să-i aștepte prin birturile și tavernele din apropiere.

— Pe atotputernicia lui Cornelius Sulla, mă jur că nu e lucru curat!

— Da, e ciudat, așa de ciudat că - asta îți spun numai ție - sunt oarecum îngrijorat.

— Ți-e frică de vreo răscoală?

— Cum să-ți spun... Nu, o răscoală nu cred că e cu puțință... Dar poate o dezordine oarecare... Cine știe? -... Un protest... Nu numai că mi-e frică, dar, să-ți spun drept, mă și aștept la așa ceva.

— Ah, pe Furiile Infernului, jur că mă cam mănâncă palmele! Și dacă o fi cumva...

Aici legionarul se întrerupse brusc și-i făcu semn tovarășului său să tacă, deoarece în spatele acestuia îl zărise venind pe Lentulus Batiatus, proprietarul și conducătorul școlii. Când Lentulus se apropie, cei doi legionari se înclină respectuos în fața lui.

— Nu știe careva dintre voi - întrebă Lentulus - care-i pricina că la ora asta, când de obicei școala e pustie, sunt aici toți gladiatorii?

— Nu știu... bolborosi unul din legionari.

— Ca și tine ne mirăm și noi - răspunse celălalt, cu sinceritate.

— Totuși, ce se întâmplă? stăruie Batiatus, încruntând din sprâncene. Nu cumva or fi punând ceva la cale?

Negustorul de gladiatori nu primi nici un răspuns de la ei. Peste puțin timp însă, răspunsul îi fu adus de libertul prefectului, pe care acesta îl trimisese la Lentulus să-l avertizeze de primejdia ce amenința nu numai școala, ci și orașul, și Republica.

Totodată, prefectul îi recomanda lui Lentulus să vegheze ca depozitele de arme să fie păzite și apărate cu strășnicie de orice atac posibil și să închidă toate porțile școlii, și-i făgăduia că, până într-o jumătate de ceas, o să i-l

trimită pe tribunul Titus Servilianus cu două cohorte și cu un puternic detașament de miliție orășenească.

Lentulus Batiatus întâi amuți de uimire la primirea acestor vești: rămase neclintit, fără să scoată un cuvânt, de parcă și-ar fi pierdut cunoștința. Cine știe cât ar fi rămas așa, dacă cei din jurul lui nu l-ar fi trezit la realitate, cerându-i să ia măsuri energice pentru a preveni pericolul ce-i amenința.

După ce-și reveni, Lentulus ordonă să se înarmeze îndată cei două sute cincizeci de legionari și cei două sute cincizeci de sclavi care alcătuiau personalul școlii. După ce oamenii se înarmară pe ascuns, fără ca gladiatorii să prindă de veste, se adunară în grabă la porțile Fortunei, prin care școala comunica cu acea parte a orașului unde era situat templul Fortunei Campane. Aici, Lentulus le făcu cunoscute măsurile pe care avea de gând să le ia.

În timp ce Lentulus, speriat, lua aceste măsuri de prevedere, sosi și Titus Servilianus, un bărbat bine legat, de vreo douăzeci și opt de ani, curajos, dar prea sigur de sine și cam nechibzuit. Venise la școală în fruntea uneia din cele două cohorte ce se aflau în oraș la dispoziția prefectului, pentru caz de nevoie.

— Oh! oftă adânc Lentulus, cu mulțumire. Jupiter să te aibă în pază și să te ajute Marte!... Bine ai venit!

— Spune-mi, spune-mi, ce s-a petrecut la școală până acum?... Unde sunt răzvrățiții?

— Nu s-a produs nici o mișcare până în clipa de față, nici un semn de răzvrătire.

— Ce-ai făcut până în prezent? Ce dispoziții ai dat?

Lentulus raportă tribunului, pe scurt, dispozițiile date și îi declară că, întrucât are toată încrederea în înțelepciunea lui, e gata să se supună orbește ordinelor pe care le va da.

După ce chibzui puțin asupra măsurilor ce trebuiau luate, Titus Servilianus întări cu câte douăzeci de legionari de-ai săi fiecare din detașamentele gata formate de Lentulus pentru paza armelor și porților. Dădu ordin să se închidă toate porțile școlii, afară de cele ale Fortunei, unde rămase personal în fruntea celui mai puternic dintre detașamente, care număra aproape două sute șizeci de legionari.

Executarea acestor măsuri provocă o puternică neliniște în rândurile gladiatorilor. Ei se adunară în curțile interioare în grupuri mari, care creșteau neconținut, și discutau cu glas tare:

— Se închid magaziile de arme!...

— Înseamnă că am fost trădați!...

— Se știe totul!...

- Suntem pierduți!...
- Cel puțin de-ar fi fost Spartacus aici!..
- Nici el, nici Oinomaus n-au sosit: i-au răstignit la Roma!...
- Ne urmărește nenorocul!...
- Blestemați să fie zeii nedrepti!...
- Iată, încuie și porțile!...
- Și n-avem arme!...
- Arme!... Arme!...
- Cine ne va da arme?...

Peste puțin, larma făcută de cele zece mii de voci ce urlau, înjurau și blestemau se îngroșă ca tunetul și deveni înfricoșătoare ca vuietul mării pe timp de furtună. Numai mulțumită silințelor depuse de comandantii de legiuni, împreună cu comandantii de cohorte numiți de Spartacus, gladiatorii începură să se potolească și să se întoarcă fiecare, potrivit ordinelor primite, la cohorta lui.

Astfel, o dată cu căderea întunericului, o ordine absolută și cea mai adâncă liniște puseră stăpânire pe curțile imense, unde o clipă înainte mai domneau învălmășeala, zarva și deznădejdea.

În fiecare curte, o cohortă de gladiatori, tăcuți și înfiorați, aștepta hotărârile ce aveau să fie luate de comandantii lor, care țineau sfat într-una din sălile de scrimă.

Așa stăteau lucrurile în clipa când, după ce făcuseră atâtea eforturi și trecuseră prin atâtea primejdii, Spartacus și Oinomaus ajunseseră în fața școlii lui Lentulus și se opriseră locului, deoarece în apropiere se zăreau sulite, lănci și coifuri care scânteiau în beznă, reflectând lumina unei făclii de rășină.

- Iată legionarii! îi șopti Oinomaus lui Spartacus.
- Da - mormăi acesta, simțind cum i se sfâșie inima.
- Am venit prea târziu... Școala e încercuită... Ce ne facem?
- Stai!

Și, trăgând cu urechea ca să audă cele mai neînsemnate și îndepărtate zgomote și șoapte, Spartacus urmări cu luare-aminte făclia ce se depărta, până ce aceasta dispăru cu totul.

Atunci îi ordonă lui Oinomaus:

- Stai locului și nu face nici un zgomot.

Apoi, cu cea mai mare băgare de seamă, porni către locurile pe unde tocmai trecuseră legionarii romani. După șase sau șapte pași, tracul se opri și trase iar cu urechea. Auzind un zgomot ușor, duse mâna dreaptă la ochi, ca să vadă

mai bine. Încordându-și privirea, izbuti peste o clipă să deosebească o formă întunecată, care se mișca la capătul străzii. Apoi, după ce se întoarse binișor la punctul de pornire, îl luă cu el pe Oinomaus și coborî străduța. Coti la stânga pe o potecă și, după vreo zece pași, se opri și îi șopti grăbit:

— Abia au început încercuirea școlii, mai au până să termine. Acum așază detașamente de soldați la fiecare încrucișare de străzi. O să ajungem cu vreo zece minute înaintea lor la zidul dinspre oraș, pentru că noi cunoaștem mai bine decât ei toate potecile astea încurcate. Zidul e vechi și are doar douăzeci și opt de picioare. Pe acolo vom pătrunde în școală.

Dârz, cu un calm și un curaj uimitor, înfruntă acest om deosebit soarta vitregă.

Lucrurile se petrecură așa cum prevăzuse și, furișându-se pe poteci întortocheate și întunecoase, Spartacus și Oinomaus ajunseră cu bine la zidul școlii, în punctul hotărât. Aici, Oinomaus începu să se cațäre pe zid cu o agilitate uimitoare pentru un uriaș ca el. Agățându-se de toate ieșiturile și colțurile ascuțite de piatră, pe care le găsea pe pipăite, ajunse repede pe creasta zidului și începu co-borîșul de cealaltă parte.

Îndată ce-l pierdu din vedere pe german, Spartacus, apucându-se cu dreapta de muchia unui pietroi care ieșea din zid, începu și el să se cațäre. Apoi, uitând că avea brațul stâng scrântit, își lăsă toată greutatea corpului pe el. Săgetat de durere, strigă și căzu pe spate.

— Ce-ai pățit, Spartacus? Întrebă cu glas înăbușit Oinomaus, care sărise jos de pe zid și se găsea acum în curtea școlii.

— Nimic... răspunse rudiarul. Apoi, făcând un mare efort de voință și neluând în seamă durerea violentă pe care i-o pricinuia brațul ce se umflase foarte tare, începu din nou să se cațäre pe zid, cu îndemânarea unei pisici. Nu-i nimic... Brațul meu scrântit...

— Ah, pe toți șerpii Infernului! blestemă Oinomaus, abia stăpânindu-se să nu urle. Ai dreptate!... Nu ne-am gândit la asta... Așteaptă, mă urc înapoi pe creasta zidului să te ajut.

Când să înceapă să se cațäre din nou, îl auzi pe Spartacus repetând:

— Nu-i nimic... Nu-i nimic... Nu te mișca... Ajung la tine într-o clipă... fără nici un ajutor...

Nu pronunțase bine aceste ultime cuvinte, că masiva siluetă a lui Spartacus apăru într-adevăr pe creasta zidului, și Oinomaus îl văzu coborând iute ca pe o scară, din piatră în piatră, din crăpătură în crăpătură, și apoi sărind la pământ.

Oinomaus se repezi la el, vrând să vadă starea brațului, dar, înfiorat de fizionomia rudiarului, se opri. Cu fața vânătă, cu ochii sticloși și holbați, semăna mai mult a strigoi decât a om viu.

— Spartacus!... Spartacus!... îl muștră germanul, cu glas scăzut. Și chipul necioplit al sălbaticului Oinomaus se luminează, căpătând o expresie de duioșie de care nimeni nu l-ar fi crezut capabil. Spartacus... tu suferi prea mult, suferi mai mult decât poate un om să îndure. Ai să leșini... Spartacus... Stai jos aici.

Oinomaus îl strânse în brațe pe trac, cu dragoste, și-l așeză pe un bolovan, rezemându-l cu spatele de zid.

Din pricina încordării fizice și morale la care fusese supus în cursul ultimelor cinci zile, Spartacus era într-adevăr istovit. Fața lui avea un aspect cadaveric. Deși rece ca marmura, fruntea îi era acoperită de sudoare. Fălcile îi erau încleștate. Buzele palide i se contractau convulsiv și din când în când gemea surd. De cum îl rezemase Oinomaus de zid, el lăsase capul pe umăr și încremenise.

Părea mort.

Uluit, ursuzul german, care, pe neașteptate, se vedea transformat în îngrijitor de răniți, își privi prietenul neștiind ce să facă. În cele din urmă apucă mâna stângă a lui Spartacus de la încheietură și, ridicându-i încet brațul, îi suflecă mâneca tunicii. Brațul se umflase tare. Oinomaus socoti că trebuia legat îndată și-și rupse o bucată din pulpana mantiei, pentru a face o fașă.

Apucând prea iute brațul lui Spartacus, îi pricinui o durere atât de mare, încât acesta gemu și deschise încet ochii.

Îndată ce-și veni în fire, privi jur împrejur, apoi, ridicându-se în picioare, exclamă cu glas, batjocoritor:

— Ce mai erou sunt!... Pe Jupiter Olimpianul, Spartacus a ajuns o muiere plângăreată! În vreme ce pe frații noștri îi omoară și în vreme ce cauză e amenințată să se prăbușească definitiv, eu leșin! Sunt un mișel!

Cu mare greutate reuși Oinomaus să-l convingă că nu avea nici un temei să gândească astfel, că leșinul nu durase decât două minute, dar că starea brațului e gravă.

În timp ce-i vorbea, germanul îi legă strâns brațul. Apoi, după ce-i petrecu fașa pe după ceafă, potrivit-o așa fel ca antebratul să-i stea orizontal pe piept, căută să-l îmbărbăteze:

— Ai să suferi mai puțin acum. Lui Spartacus, ca să fie invincibil, îi ajunge dreapta.

— Numai de-am reuși să punem mâna pe săbii! murmură tracul, îndreptându-se iute către clădirea cea mai apropiată.

Sala din față era goală. O străbătură și pătrunseră în curtea interioară. Cinci sute de gladiatori stăteau acolo tăcuți, aliniați pe cohorte. Neașteptata apariție a lui Spartacus și Oinomaus fu întâmpinată cu puternice strigăte de bucurie.

— Tăcere! strigă Spartacus.

— Tăcere! repetă Oinomaus.

— Tăcere și stați gata de luptă! ordonă rudiarul. Nu e momentul acum pentru strigăte zadarnice.

Când se făcu tăcere, Spartacus întrebă:

— Tribunii, centurionii, căpeteniile, unde sunt?

— Aici, aproape, în clădirea Aurorei; țin sfat ca să hotărască ce e de făcut - răspunse unul dintre decani. Școala e încercuită de cohorte romane, iar depozitele de arme sunt păzite de puternice detașamente de legionari.

— Știu tot - răspunse Spartacus.

Apoi, adresându-se lui Oinomaus, spuse:

— Să mergem la școala Aurorei.

Înainte de a pleca le mai spuse tare gladiatorilor:

— În numele tuturor zeilor Cerului și Infernului, vă ordon, păstrați ordine și liniște!

Părăsind școala veche (așa se numea clădirea în care petrecuseră aceste câteva minute), se îndreptară cu pași grăbiți spre altă clădire, numită școala Aurorei, și intrară în sala de scrimă, unde aproape două sute de fruntași ai gladiatorilor - tribuni, centurioni și membri ai comandamentului suprem al Ligii asupriților - discutau tactica ce trebuia adoptată în această clipă de grea primejdie.

La apariția rudiarului, câteva glasuri izbucniră:

— Spartacus!

— Suntem pierduți! îl întâmpină pe Spartacus gladiatorul care prezida adunarea.

— Încă nu - îl contrazise Spartacus. Dacă reușim să punem mâna măcar pe unul din depozitele de arme, nu suntem pierduți.

— Dar cum am putea face asta?

— Făclii avem? întrebă Spartacus.

— Avem vreo trei sute cincizeci sau patru sute.

— Iată arma noastră! strigă Spartacus, cu ochii scânteind de bucurie. Voi sunteți, fără îndoială, cei mai îndrăzneți dintre toți cei zece mii de gladiatori

ai școlii. Voi trebuie să dovedești astă-seară, prin vitejia și îndrăzneala voastră fără seamăn, că tovarășii voștri de nenorocire nu s-au înșelat când și-au ales comandanții. Sunteți gata la orice?

— Suntem gata la orice! răspunseră cu fermitate, într-un singur glas, cei două sute de gladiatori.

— Sunteți gata, de va fi nevoie, să luptați cu mâna goală împotriva unor oameni înarmați și să fiți măcelăriți ca oile?

— Da, suntem gata! răspunseră în cor două sute de glasuri.

— Atunci, repede!... Adunați toate făcliile... O să dublăm numărul lor sau o să-l întreim, dacă va fi cu putință, apoi le vom aprinde și ne vom înarma cu ele. Năpustindu-ne cu făcliile asupra paznicilor celui mai apropiat depozit de arme, îi vom pune pe fugă, apoi vom da foc ușii și vom dobândi atâtea arme de câte avem nevoie pentru a câștiga o adevărată și hotărâtoare izbândă. Pe zeii cei sacri ai Olimpului, jur că situația nu este disperată. Cât mai avem încredere în cauza noastră, cât mai avem curaj, nu e totul pierdut! Dimpotrivă, dacă vom fi ferm hotărâți să învingem sau să murim, izbânda va fi a noastră!

Sclipirea ochilor rudiarului arunca parcă pe chipul lui înflăcărat o lumină cu reflexe supranaturale. Ca o undă, credința și avântul ce-l însuflețeau pe Spartacus pătrunseră în inimile celor două sute de gladiatori și le aprinse. Într-o clipă, ei adunară făclii de tot felul - călți îmbibați cu smoală și seu, mănunchiuri de surcele smolite, umplute cu material inflamabil - le aprinseră și, agitându-le cu furie ca pe niște săbii, se pregătiră să întâmpine toate primejdiile cu această armă atât de puțin eficace.

Între timp, centurionul Pompilius, după ce întărise toate străjile de la porțile orașului, aduse mai bine de trei sute de legionari la școala de gladiatori și trecu împreună cu ei sub comanda tribunului Titus Servilianus. În același timp, aproape șapte sute de soldați din miliția orășenească din Capua, sub comanda directă a prefectului Mecius Libeo, sosiră la porțile Fortunei.

Prefectul părea să fie de vreo cincizeci de ani, înalt de statură, gras, cu obrazul proaspăt și rumen, pe care se citea calmul, placiditatea și predilecția pentru plăcerile epicuriene ale mâncării și băuturii. Era de mulți ani prefect al orașului Capua și se înfruptase din plin din privilegiile oferite de acest post înalt și râvnit. În vreme de pace, îndatoririle lui erau foarte ușoare. De aceea, norii de furtună care apăruseră din senin deasupra orașului îl găsiseră cu totul nepregătit și mirat, ca omul trezit brusc dintr-un somn dulce. Bietul prefect era zăpăcit și dezorientat ca un pui de găină rătăcit într-o grămadă de călți.

Totuși, gravitatea situației, teama de eventuale sancțiuni, stăruințele energice ale soției sale, Domitia, care era o femeie ambițioasă și încăpățânată, și sfaturile întreprinzătorului tribun Servilianus precumpăniră. Rezultatul a fost că, fără să înțeleagă limpede ce se întâmpla și fără să prevadă urmările dispozițiilor ce dădea, Mecius se hotărî în cele din urmă să întreprindă ceva, să dea anumite ordine.

O consecință cât se poate de neașteptată a ordinelor date fu cererea zgomotoasă, formulată de soldații miliției orășenești, îndată după ce li se împărțiră armele, ca să fie duși la luptă de însuși prefect, pentru că numai în el aveau încredere.

La început, sărmanul prefect refuză cu toată energia pe care i-o dădea frica. Căută să-i convingă pe milițieni că el era un om al togei și nu al săbiei și să-i asigure că prezența lui la prefectură era indispensabilă, căci era nevoie ca cineva să prevadă tot, să poarte grijă de toate și să ia măsurile necesare. Totuși, încolțit de insistențele senatorilor capuani, de o parte, de rugămințile milițienilor și de cicăleala soției, de altă parte, nenorocitul nu avu încotro, trebui să se supună și să-și pună coiful și platoșa, să ia sabia din cui și să pornească în fruntea miliției capuane spre școala de gladiatori. Nu porni însă ca un comandant care merge în fruntea armatei sale să se bată cu dușmanul, ci ca o victimă târâtă la altar.

Nici nu ajunseseră bine soldații capuani la porțile Fortunei, că tribunul Servilianus, însoțit de Pompilius și Lentulus Batiatus, se prezentară prefectului și-i spuseră că trebuie neapărat ținut un consiliu pentru a discuta planul apropiatei lor acțiuni.

— Da... consiliu, consiliu... E puțin zis să ținem sfat... trebuie văzut dacă toți știu... dacă toți sunt capabili să... - bolborosi foarte încurcat Mecius, a cărui stare era agravată de dorința de a-și ascunde frica ce pusese stăpânire pe el. La urma urmei - continuă el, după ce păstrase o clipă de tăcere, anume ca să facă impresia că se gândește la ceva - eu cunosc toate legile Republicii și, la nevoie, pot de asemenea să mânuiesc și sabia... iar dacă patria o cere... pot să-mi dau și viața... Să comand însă miliția... așa pe neașteptate, fără să știu măcar împotriva cui... cum... și unde... pentru că, în general... dacă ar fi fost vorba de un dușman pe față... la câmp deschis... aș ști ce trebuie făcut... Ceea ce aș fi în stare să fac... însă...

Elocvența lui împleticită se slei. Oricât mai căutase el, scărpinându-și întâi urechea, apoi nasul, să găsească alte cuvinte ca să-și încheie cuvântarea, nu ajunsese la nici un rezultat și, contravenind la toate regulile retoricii, bietul prefect își încheie cuvântarea cu acest „însă”.

Tribunul Servilianus surâse. Cunoștea bine firea prefectului și înțelegea încurcătura în care se găsește. Pentru a-l ajuta să iasă din impas și în același timp ca să asigure adoptarea planului său propriu, tribunul interveni, spunând:

— Socot că pentru înăbușirea complotului urzit de pleava asta nu se poate aplica decât un singur plan, și anume: să păzim și să apărăm sălile unde sunt depozitate armele. Pentru asta trebuie să închidem porțile școlii, să le păzim, ca să împiedicăm fuga gladiatorilor, și trebuie să baricadăm toate străzile și ieșirile spre oraș. Am și luat măsurile necesare pentru executarea acestui plan.

— Foarte bine ai făcut, viteazule Servilianus, că te-ai îngrijit de toate acestea - îl aprobă prefectul, cu un aer important și foarte mulțumit că spiritul de prevedere al tribunului îl scutea de osteneala de a da ordine și de a fi răspunzător de ele.

— Acum - reluă Servilianus - îmi rămân aproximativ o sută cincizeci de legionari. Alăturându-le acestora pe curajoșii milițieni ai orașului, i-aș putea ataca cu hotărâre și energie pe răsculați, i-aș putea constrânge să se risipească și să se întoarcă în celulele lor.

— Foarte bine, minunat, te-ai gândit la toate! E tocmai ceea ce voiam să propun! exclamă Mecius Libeo.

Faptul că Servilianus lua asupra lui conducerea operațiunilor militare i se părea prefectului o nemaipomenită fericire.

— În ce te privește, înțeleptule Libeo, desigur că dorești să iei parte directă la acțiune...

— O... când ești tu aici... om viteaz și încercat în lupte, vrei ca eu să pretind... O, nu, niciodată nu se va întâmpla că eu...

— Cum dorești - continuă tribunul, tăind vorba prefectului. Poți rămâne cu o sută din acești milițieni capuani la porțile școlii lui Hercule, care se află cam la două aruncături de săgeată de aici, pentru ca, împreună cu legionarii care au și fost puși acolo, să păziți ieșirea.

— Vezi însă... înțelegi tu că... la urma urmei, sunt un om al togei... Totuși... dacă tu crezi că...

— A, înțeleg: dorești să iei parte la luptă pe care vom fi poate nevoiți s-o dăm cu această gloată... Dar totuși paza acestor porți e o misiune delicată, și de aceea te rog s-o iei asupra ta. Și repede îi șopti la ureche lui Libeo: Acolo nu e nici un fel de primejdie. Urmă apoi cu glas tare: De altfel, dacă socotești că e mai bine să dai alte ordine...

— Dar nu... nu... - spuse Mecius Libeo, prinzind puțin curaj. Du-te și-ți împrăștie pe răsculați, du-te, tinere viteaz și înțelept! Eu, împreună cu o sută de soldați, am să mă duc la locul indicat, iar dacă o să încerce să iasă pe acolo... dacă au să vină să mă atace... o să vedeți... o să vadă ei... o să le meargă rău... Deși la urma urmei, sunt un om al togei... dar n-am uitat încă de faptele mele de arme din tinerețe... Va fi vai și-amar de acești nenorociți...

Sporovăind astfel și făcându-și curaj, prefectul strânse mâna lui Servilianus și, urmat de soldații lăsați sub comanda lui, se îndreptă spre postul ce-i fusese încredințat, amărât în adâncul sufletului de situația fără ieșire în care intrase din pricina aiurelilor nebunești ale acestor zece mii de răzvrătiți.

Între timp, oscilând între nădejde și disperare, gladiatorii, înarmați cu făclii, mai întârziiau prin curți, așteptând ordinele căpeteniilor lor, gata să facă orice jertfă pentru a pune stăpânire pe magazia de arme a școlii lui Hercule. Intrarea acestei magazii era păzită de vreo cincizeci de legionari și sclavi, hotărâți să apere magazia cu prețul vieții.

În clipa când Spartacus, Oinomaus și ceilalți gladiatori erau gata să se năpustească pe coridorul care ducea la magazie, un sunet de trâmbiță sfâșie tăcerea nopții, răsunând trist deasupra curților în care se înghesuiau nefericiții gladiatori.

— Tăcere! porunci Spartacus, oprindu-și tovarășii de luptă pentru a aștepta să audă ce va urma.

După glasul de trâmbiță se auzi într-adevăr vocea puternică a unui crainic care, în numele Senatului roman, îi soma pe răsculați să se risipească și să se retragă în celulele lor, avertizându-i că în caz de nesupunere vor fi împrăștiați de forța armată a Republicii.

Apoi înștiințarea se auzi din nou, dar mai slab, mai de departe, ca un ecou al munților din apropiere: o repetau cuvânt cu cuvânt crainicii postați la intrările celorlalte curți în care erau concentrați gladiatorii.

Întunecat și crâncen, cu ochii în pământ, Spartacus mai rămase o clipă să-și adune gândurile și să chibzuiască. Se întoarse apoi către tovarășii săi și le spuse destul de tare, ca să-l audă toți:

— Dacă va reuși atacul ce-l vom da acum pentru a forța magazia de arme vecină, atunci săbiile pe care le vom găsi acolo au să ne ajungă pentru a pune stăpânire pe celelalte magazii ale școlii, și vom birui. De va fi însă respins, ne mai rămâne o singură cale pentru a scăpa cauza noastră de pierzanie. Centurionii principali din amândouă legiunile care sunt aici să se întoarcă la tovarășii noștri din celelalte clădiri. Dacă până într-un sfert de ceas nu vor

auzi imnul nostru de libertate, să ceară tuturor să se risipească în liniște și să se retragă în celule; tăcerea va fi semn că n-am izbutit să punem mâna pe arme. În acest caz vom doborî poarta care e peste drum, cam la jumătate aruncătură de săgeată de porțile școlii lui Hercule, și-i vom da foc. Ne vom croi apoi drum la taverna lui Ganimedee, iar acolo ne vom înarma cu ce vom găsi. Va trebui să învingem toate obstacolele pe care le vom întâlni în cale, și câți vom supraviețui și vom răzbi - o sută, șazeci sau numai treizeci - vom așeza tabăra pe muntele Vezuviu, înălțând acolo drapelul libertății. Într-acolo să pornească, pe căile cele mai scurte, toți ai noștri, cu sau fără arme, în grupuri sau izolați; de acolo vom dezlănțui lupta asuprașilor împotriva asuprașilor.

Băgând de seamă, după un răstimp, că cei doi centurioni principali nu plecau, neîndurându-se să părăsească locul unde în acea clipă era cea mai mare primejdie, Spartacus repetă ordinul:

— Armodius și Cluvianus, în numele comandamentului suprem, vă ordon să plecați!

Cei doi tineri plecară capetele și, cu inima strânsă, se îndreptară fiecare spre postul său.

În același moment, Spartacus, întorcându-se către cei rămași, ordonă:

— Acum... înainte!

Intră primul, împreună cu Oinomaus, în coridorul unde se afla magazia cu arme și, cu iuțea fulgerului, se năpusti asupra legionarilor. Comandantul legionarilor, un veteran ciung și chior, striga:

— Înainte!... Haide, înainte!... Hai, îndrăzniți... să vă vedem... gladiatori nesuferiți!... Îndrăz...

Nu apucă însă să isprăvească. Spartacus, întinzându-și mână cât era de lungă, îl lovi peste gură cu o făclie lungă care ardea cu vâlvătăi.

Veteranul scoase un urlet cumplit și se dădu la o parte. Zadarnic încercară ceilalți legionari să-i doboare pe Oinomaus și pe Spartacus, care, mânuind cu sălbăticia deznădejdiei ciudata lor armă, îi încolțeau și îi alungau din ușa magaziei.

În acest timp, legionarii, sub conducerea lui Titus Servilianus, și două detașamente de milițieni capuani, conduse de centurioni, porniseră concomitent atacul împotriva a trei curți interioare, zvârlind sulițele lor scurte asupra gladiatorilor care, dezarmați, stăteau înghesuți în grupuri mici.

Urmă un moment groaznic. Urlând și blestemând, gladiatorii, alungați de ploaia deasă de sulițe, căutau adăpost în clădirile școlii și strigau într-un glas:

— Arme!... Arme!... Arme!...

Ploaia de sulite nu mai contenea. Un scurt timp, gladiatorii fură cuprinși de panică și retragerea lor se transformă în fugă. Începură să se înghesuie la intrări și să se îmbulzească pe coridoare. Se striveau, se călcau în picioare și se ascundeau în celulele lor. Se auzeau răcnete sălbătice, rugăciuni, blesteme amestecate cu gemetele și vaietele răniților și muribunzilor.

Măcelărirea și fuga gladiatorilor în curțile primelor trei clădiri pricinuiră panică și descurajare în mijlocul cohortelor adunate în celelalte curți. Rândurile gladiatorilor fură rupte și începură să se destrame cu repeziciune. Dacă ar fi avut arme, gladiatorii ar fi putut să lupte, și ori ar fi murit până la ultimul, ori ar fi repurtat izbânda deplină; fiind însă neînarmați și văzând că erau sortiți să fie măcelăriți, acești oameni, care nu se mai gândeau decât la propria lor scăpare, nici nu puteau și nici nu voiau să mai rămână laolaltă măcar un sfert de oră.

Între timp, Spartacus și Oinomaus, împreună cu alți doi tovarăși, luptau ca niște tigri flămânzi - coridorul fiind îngust nu permitea ca să lupte mai mult de patru inși în front în scurt timp, ei izbutiră să-i urnească pe legionari de lângă ușa magaziei. Urmărindu-i fără a le da răgaz, îi goniră curând în atrium și în curtea interioară, în care, treptat, se adunaseră mai mult de o sută de gladiatori, cu făclii în mână. Aceștia, doborând la pământ pe unii din legionari, îi dezarmau și-i ucideau, iar pe alții, care erau arși și orbiți, îi puneau pe fugă. Gladiatorii care rămăseseră pe coridor aruncară făcliile lor aprinse grămadă în fața ușii magaziei cu arme, străduindu-se să-i dea foc, pentru ca să-și poată croi drum înăuntru.

Legionarii, puși pe fugă de asaltul turbat al lui Spartacus alergau în toate direcțiile, urlând și țipând de durere. Unii din ei nimeriră în mijlocul cohortelor lui Servilianus, Pompilius și Solonius, care, potrivit ordinului primit, înaintau în formație strânsă, în urmărirea gladiatorilor puși pe fugă.

Tribunul și centurionii au fost astfel preveniți că-i amenință o nouă primejdie. Pompilius porni atunci în pas alergător spre școala lui Hercule și năvăli pe coridor. Ușa magaziei începuse să ardă. Văzând că săbiile nu erau eficiente împotriva făcliilor gladiatorilor, Pompilius ordonă celor din ultimele rânduri să arunce sulitele asupra inamicului. Această armă îi asigură și aici o victorie rapidă și deplină asupra bărbăției răsculaților.

Detășamentul lui Spartacus fu nevoit să se retragă; fiind alcătuit însă din gladiatorii cei mai viteji și mai puternici, retragerea se făcu într-o ordine perfectă, gladiatorii continuând să arunce cu făcliile în romani și să smulgă sulitele înfipite în trupurile morților și răniților, pentru a le lua cu ei.

Retrăgându-se pe coridor, în partea dinspre atrium și curtea interioară, ei apărură cu înverșunare ieșirea din coridor, mânuind sulțile ca pe niște săbii.

Ieșind din atrium în curte împreună cu Oinomaus și cu vreo sută de gladiatori, Spartacus văzu în ce panică se aflau gladiatorii. Înțelese după strigătele, tânguirile și urletele care se auzeau de pretutindeni că totul era pierdut în interiorul curților și că mai rămânea o singură cale de scăpare, și anume: să se retragă din școală și să caute adăpost pe Vezuviu. Se întoarse atunci în atrium și strigă cu un glas de tunet, care se ridică peste toate urletele și zgomotele încăperii:

— Acei care au săbii să rămână pe loc și să apere de legionari, cât mai mult timp, această ieșire!

Înarmați cu săbii și sulți luate de la inamic, câțiva gladiatori se postară ca un gard viu în dreptul ieșirii pe care Pompilius se străduia zadarnic să pună stăpânire.

— Urmați-mă! ordonă Spartacus, agitându-și făclia deasupra capului, pentru a da semnalul și celorlalți gladiatori.

Apoi, împreună cu Oinomaus, se îndreptă cu pași mari către un anume punct al zidului școlii, unde exista o porțiță îngustă și scundă, încuiată și baricadată de mulți ani, care reprezenta acum pentru gladiatori singura cale de salvare. Pentru ca această porțiță să fie mistuită de flăcări, ar fi trebuit însă pe puțin o jumătate de oră. Era limpede că, înaintând din toate părțile, învingătorii nu aveau să dea gladiatorilor atâta răgaz. Pe de altă parte, gladiatorii nu aveau nici topoare, nici ciocane pentru a dărâma poarta. Ce era de făcut? Cum să deschidă cât mai repede această porțiță?

În timp ce, agitați și alarmați, toți se frământau să găsească un mijloc pentru a învinge dificultatea, privirea puternicului Oinomaus se opri asupra coloanei de marmură ce zăcea părăsită în apropierea porții. Îndată, el strigă:

— Cei mai voinici să iasă în față!

Într-o clipă, șapte sau opt din cei mai falnici și vânjoși gladiatori ieșiră din rânduri și se prezentară în fața lui Oinomaus. După ce-i cercetă repede cu ochi de cunoscător, Oinomaus făcu semn unui samnit musculos, care avea o statură la fel de uriașă ca a lui. Apoi se aplecă și, apucând cu mâinile de un capăt al coloanei, îi spuse samnitului:

— Ei, acum să vedem cât ești de puternic. Apucă coloana de celălalt capăt.

Toți îi ghiciră gândul. Germanul și samnitul ridicară coloana fără nici un efort și o cărară până în dreptul porțiței. Aici se opriră și, după ce legănară blocul enorm de câteva ori în direcția ușii, îl repeziră în ea cu toată puterea. Sub povara puternicei izbituri, ușa pârâi.

Cei doi gladiatori mai trebuiră să izbească în poartă încă de două ori, până ce, în sfârșit, a treia oară, ușa căzu sfărâmată. După ce stinseră și aruncară făcliile, gladiatorii se strecurară în tăcere pe portiță și, urmându-l pe Spartacus, se îndreptară către taverna lui Ganimedede.

Fiind situată foarte aproape de școala lui Lentulus, această tavernă era frecventată mai cu seamă de gladiatori. Proprietarul tavernei era un rudiar, bun prieten cu Spartacus și părtaș la răscoală. Taverna, care avea deasupra intrării o firmă grotescă, reprezentând un hidos Ganimedede vărsând nectar în cupa unui Jupiter nu mai puțin respingător, se găsea la mai puțin de o bătaie de balistă de punctul păzit de soldații de sub comanda rotofeiului și pašnicului prefect Mecius Libeo.

Spartacus și cei două sute de gladiatori înaintau în tăcere, încolonați unul după altul. La o comandă transmisă în șoaptă, coloana se opri.

Tracul, germanul și alți câțiva gladiatori intrară în tavernă. Proprietarul tavernei, rudiarul Vibinius, care, după țipetele și zgomotele ce se auzeau dinspre școală, bănuise că începuse lupta și care ardea de nerăbdare să afle rezultatul, le ieși înainte într-un suflet și începu să-i întrebe:

— Ei, cum merge?... Ce e nou?... Cum decurge lupta?...

Spartacus opri scurt ploaia de întrebări, spunându-i:

— Vibinius, dă-ne toate armele pe care le ai; dă-ne orice obiecte care ar putea servi de armă în mâinile unor oameni sperați.

Rostind aceste cuvinte, Spartacus fugi la vatră și înșfacă frigerea cea mare. Între timp, Oinomaus apucă un topor atârnat în perete. După ce luă în brațe atâtea frigări, cuțite și coase câte putea duce, Spartacus ieși din tavernă și împărți aceste arme tovarășilor săi. Ceilalți îi urmară pilda și, peste puțin, toți erau înarmați.

Porniră tăcuți spre strada păzită de soldații romani.

Străjile detașamentului încă nu apucaseră bine să dea alarma, că gladiatorii se și năpustiră asupra lor cu o înverșunare sălbatică, lovindu-i cu disperare. Încăierarea dură doar câteva minute. Asaltul deznădăjduit al gladiatorilor îi zdrobi repede pe milițienii capuani și pe legionarii puțini la număr.

Tânărul centurion al miliției, Quintus Volusius, își îndemna soldații la luptă, răcnind:

— Înainte, capuanilor! Pentru numele lui Jupiter Tifatinul! Mecius... viteazule Mecius, îmbărbătează-ți soldații mai cu curaj!

De la apariția neașteptată a întâiului val de gladiatori, Mecius Libeo, cuprins de o panică de nedescris, se ascunsese în spatele unui mic

detașament. Auzind acum cu câtă străduință era chemat la datorie, începu să vocifereze rostind fără șir cuvinte pe care nici el nu le înțelegea:

— Adevărat că... Desigur... Mai cu îndrăzneală, capuanilor! Înainte, curajoși capuani! Eu vă conduc... voi luptați... fără teamă... Nu-i nimic... Loviți... Ucideți!...

Și la fiecare cuvânt se dădea cu un pas înapoi.

Îndrăznețul Quintus Volusius căzu străpuns de o puternică lovitură de frigare dată de Spartacus, și gladiatorii, dând peste cap linia de apărare, se năpustiră înainte, trecând în fugă pe lângă bietul prefect, care, făcându-se mic, căzu în genunchi și începu să se vaite cu glas tremurat, plângând în hohote:

— Sunt un om al togei.. N-am făcut... nimic rău... Îndurare... îndurare... îndurare, o vitejilor!... Cruțare!...

Nu-și mai continuă însă ruga, deoarece Oinomaus, care se apropiase de el, îl lovi crunt cu piciorul în piept.

După ce gladiatorii parcuseră în fugă trei sute de pași, Spartacus se opri și, gâfâind, îi spuse lui Oinomaus:

— Jumătate din noi trebuie să reziste aici, ca să-i țină în loc pe urmăritorii noștri măcar o jumătate de ceas și să dea celorlalți răgaz să treacă de zidul orașului.

— Rămân eu! strigă Oinomaus.

— Nu, tu ai să-i conduci spre Vezuviu, aici rămân eu...

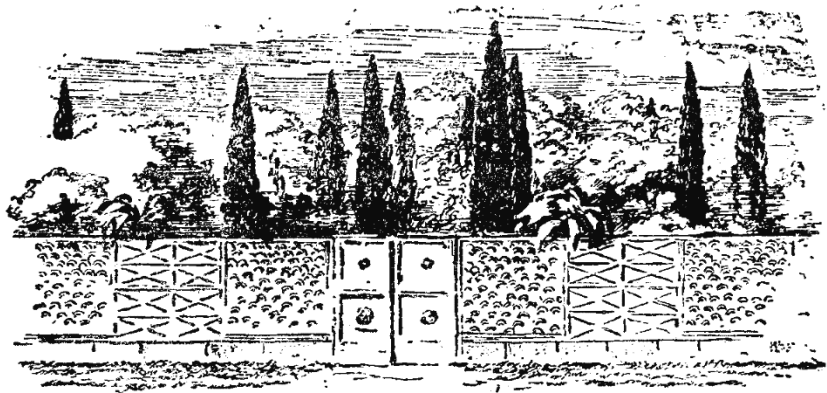
— În nici un caz! Dacă mor eu, ai să poți continua tu războiul, dar dacă ai muri tu, totul ar fi pierdut.

— Du-te, du-te tu, Spartacus - îl îndemnară câțiva gladiatori. Rămânem noi aici, cu Oinomaus.

Ochii lui Spartacus se umplură de lacrimi văzând cum acești oameni se întreceau în a-și arăta abnegația și dragostea. După ce strânse mâna prietenului său, le spuse:

— Rămâneți cu bine... Vă aștept pe Vezuviu...

Și, însoțit de o parte din gladiatori, Spartacus se depărtă și dispăru pe cărările întortocheate ce duceau spre zidul orașului. Oinomaus porunci celor rămași cu el să scoată bănci, paturi și alte mobile din casele învecinate, pentru ca, baricadând strada, să pregătească o rezistență dârză și îndelungată împotriva cohortelor romane ce se apropiau.

CAPITOLUL XI. DE LA CAPUA LA VEZUVIU

În timp ce Oinomaus, care se întărise îndărătul baricadelor, opunea rezistență legionarilor Romei, Spartacus, împreună cu tovarășii săi de luptă, se apropie de zidul orașului. La adăpostul întunericului, punând cap la cap și legând cu frânghii trei scări luate din taverna lui Vibinius, se cățără pe zid, traseră scările după ei și, rezemându-le de partea exterioară a zidului, coborâră în partea cealaltă. Apoi dezlegară cele trei scări, le așezară una peste cealaltă de-a curmezișul șanțului adânc, plin cu apă și mâl, și după ce trecură dincolo, zvârliră scările în șanț și o porniră în marș forțat peste câmp, urmând o linie dreaptă, între drumul spre Atella și cel spre Cume. Pe la miezul nopții, detașamentul se opri în fața vilei lui Cornelius Dolabella, care era așezată pe un deal pitoresc, la aproximativ opt mile de Capua.

Apropiindu-se de grilajul de fier al vilei, Spartacus bătu în poartă până îl trezi pe portar, un bătrân sclav tesalian. Buimăcit de somn, portarul porni spre poartă, ferind cu mâna flacăra unui felinar de aramă și bodogănind în grecește:

— Jupiter să-l pedepsească pe obraznicul ăsta!... Care-o fi ăla de se întoarce acasă după miezul nopții?... Chiar mâine am să-i spun administratorului vilei.

Bodogănind astfel, bătrânul veni până la grilaj, însoțit de doi dulăi bondoci și fâlcoși, cu colții rânjiți, care săreau și lătrau furioși.

— Binevoitor să-ți fie Jupiter Olimpianul și totdeauna să-ți ajute Apolo Pegas - începu Spartacus tot în grecește. Suntem niște gladiatori greci, nefericiți ca și tine, care am fugit din Capua. Deschide-ne, nu ne sili să întrebuințăm forța, că va fi rău de tine atunci.

Văzând pâlcul de oameni istoviți și înarmați cu cele mai stranii obiecte, portarul încremeni.

După un minut de tăcere, întreruptă numai de lătratul dulăilor, Spartacus îl trezi de-a binelea pe bătrân, amenințându-l cu voce înfricoșătoare:

— Pe pădurile seculare de pe Ossa și Pelion, vrei să ne deschizi de bună voie și să-i astâmperi pe uricioșii ăștia de dulăi ai tăi, sau vrei să punem mâna pe topoare?...

Această amenințare nu mai lăsa loc la șovăială și portarul se pregăti să deschidă poarta, în timp ce striga:

— Taci, Pirus!... Binișor, Alcide!... Zeii să vă ajute... oameni curajoși ce sunteți... Vă deschid îndată... Mai domol, dulăi blestemați!... Poposiți aici, o să vă fie bine... și o să-l chem și pe administratorul casei... Grec și el... om destoinic... O să găsiți și ceva de îmbucat.

Îndată ce gladiatorii intrară pe poarta vilei, Spartacus ordonă să se închidă la loc poarta și lăsa cinci din oamenii săi să facă de pază. Apoi, însoțit de ceilalți gladiatori, se opri pe un platou mare, înconjurat de copaci, și trecându-și în revistă tovarășii de arme constată că, împreună cu el, erau șaptezeci și opt la număr.

Spartacus lăsa privirea în jos și chibzui. După câteva clipe oftă, își înălță capul și își împărtăși gândul unui gal înalt, tânăr, cu păr roșu și ochi albaștri, plin de îndrăzneală și energie, care se afla lângă el:

— Da, Bortorix!... Dacă norocul ar surâde îndrăznelii noastre, acest pumn de voinici ar putea dezlănțui un război greu, care să devină scânteia unei cauze mărețe!... Adăugă însă îndată: Din păcate, istoria judecă măreția faptelor după rezultatele lor! Totuși, cine știe dacă în paginile istoriei acestor șaptezeci și opt de oameni nu le este rezervat un loc de cinste alături de cei trei sute de la Termopile³⁸!... Cine știe!

Curmând însă firul acestei meditații, el ordonă imediat să se pună străji și la celelalte intrări și îl chemă pe administratorul vilei lui Dolabella, căruia îi făgădui că nu va lua din vilă decât merinde, unele obiecte absolut necesare și toate armele ce se vor găsi; îi mai făgădui că nici el, nici tovarășii lui nu vor

³⁸ Termopile - defileu în Tesalia, unde a avut loc în anul 480 î.e.n. O bătălie rămasă celebră în istorie. Aici, un pumn de trei sute de spartani, conduși de Leonida, au rezistat multă vreme armatei numeroase a perșilor, aflată sub comanda lui Xerxe. Ei au fost învinși numai datorită trădării lui Efialte, care le-a arătat perșilor o potecă pe unde ajungea în spatele grecilor. (n.r.)

pricinui nici un rău stăpânului lor. Spartacus îl convinse apoi să le dea de bună voie lucrurile ce le erau necesare, pentru a evita neplăcerile.

Astfel, gladiatorii obținură repede mâncare și băutură, ca să mai prindă puteri și, potrivit dispoziției lui Spartacus, luară merinde pentru trei zile.

Printre cei nouăzeci de sclavi care munceau la vilă era și un medic grec, Dionisios Eudenios. El avea numai un drept restrâns de a practica: nu-i era îngăduit să-i îngrijească decât pe sclavi, în caz de boală.

Cu multă tragere de inimă, acesta începu să vadă de brațul lui Spartacus. Îi așeză la loc osul scrântit și-i imobiliză brațul cu ajutorul unor scândurele, pe care le fixă cu grijă în jurul brațului, cu un bandaj special. După ce isprăvi, îl sfătui pe Spartacus să se odihnească și să doarmă, ca să se mai întremeze puțin, prevenindu-l că altfel riscă să fie apucat de un acces de friguri.

După ce-i dădu lui Bortorix ordine foarte amănunțite și precise, Spartacus se culcă într-un pat bun și ordonă galului să-l deștepte în zori. După sfatul lui Dionisios Eudenios, acesta îl lăasă pe Spartacus să doarmă până se trezi singur.

Deschizând ochii, Spartacus avea sufletul plin de încredere și nădejdi noi. De trei ceasuri, soarele își revărsa lumina asupra frumoasei vile și asupra dealurilor înconjurătoare.

Cum se deșteptă, Spartacus adună pe toți sclavii lui Dolabella pe platoul vilei și, împreună cu administratorul și paznicul, se duse să cerceteze închisoarea - accesoriu nelipsit al tuturor vilelor și palatelor de pe latifundiile romanilor, închisoarea era locul unde erau ținuți sclavii pedepsiți. Aceștia erau ferecați în lanțuri și siliți să muncească cu mâinile și picioarele în cătușe. După ce îi puse în libertate pe cei douăzeci și mai bine de nenorociți popriți în închisoare, Spartacus îi aduse și pe ei la locul unde se aflau adunați ceilalți sclavi. În cuvinte înflăcărate și pe înțelesul tuturor, el explică adunării de sclavi pricinile pentru care fugiseră el și tovarășii săi de nenorocire, și le vorbi despre răscoala ce puseseră la cale. Spartacus le zugrăvi în culori vii mărețele țeluri pentru care luptau răsculații: dreptate pentru cei asupriți, desființarea sclaviei, eliberarea întregii omeniri.

— Acei dintre voi care vor să fie liberi și care preferă o moarte glorioasă, cu arma în mână, pe câmpul de bătălie, jalnicei vieți de sclavi, acei care se simt viteji, tari și capabili să îndure toate greutățile și primejdiile războiului împotriva asupritorilor, acei care simt ocară ce o reprezintă aceste lanțuri odioase, să pună mâna pe orice armă și să ne urmeze.

Însuflețită și convingătoare, cuvântarea lui Spartacus făcu o impresie covârșitoare asupra acestor nenorociți, pe care sclavia nu-i sleise încă de

toate puterile și nici nu-i abrutizase. Vreo optzeci dintre sclavii lui Dolabella puseră mâna pe topoare, coase și furci și intrară pe loc în Liga asupriților.

Săbiile și sulitele, puține la număr, găsite în vilă, fură luate de Spartacus, Bortorix și de cei mai viteji dintre gladiatori. Pe sclavii lui Dolabella, tracul îi repartiză cu socoteală între gladiatori, pentru ca aceștia să le servească drept pildă de energie și vitejie. La vreo două ceasuri înainte de amiază, după ce rânduind în formație strânsă mica lui cohortă, care acum număra peste o sută cincizeci de oameni, Spartacus părăsi vila lui Dolabella, îndreptându-se, pe poteci lăturalnice, peste ogoare și vii, spre Neapolis.

La căderea nopții, după un marș rapid, fără peripeții, detașamentul de gladiatori ajunse aproape de Neapolis, la câteva mile de oraș. Acolo - potrivit ordinului lui Spartacus - făcură popas la vila unui patrician. Tracul interzise cu strășnicie violențele sau jafurile. Ordonă să se ia merinde pentru încă trei zile și luă toate armele aflate în vilă.

Două ore mai târziu, detașamentul porni mai departe. Rândurile sale se îngroșaseră cu încă cincizeci de sclavi și gladiatori, care părăsiseră închisorile și cămăruțele lor din vila patricianului, spre a duce, alături de Spartacus, marea luptă pentru libertate.

Cu o pricepere și cu un simț al prevederii vrednice de cel mai iscusit comandant, Spartacus își continuă toată noaptea marșul, străbătând pe drumuri șerpuite câmpiile și colinele pitorești și parfumate ce se întindeau între Neapolis și Atella. În drum se opreau la fiecare vilă, dar doar atât cât era nevoie pentru a strânge armele și pentru a-i chema pe sclavi la răscoală. În zori atinseră poalele Vezuviului, ajungând la drumul din coasta muntelui care ducea de la Pompei spre vilele și locurile de recreație ale patricienilor.

La vreo două mile de Pompei, Spartacus dădu ordin de oprire și, după ce ocupă grădinile situate de o parte și de alta a drumului, își ascunse tovarășii - care acum erau peste trei sute - după perdelele de salcâm și mirt și după tufele de rozmarin, hotărând să aștepte aici răsăritul soarelui.

Deasupra creștetului muntelui, al cărui vârf părea că atinge bolta albastră a cerului și se pierdea parcă în adâncul ei, își făcu în curând apariția un stol de norișori albicioși și fumurii. Pe măsură ce se lumina, norii aceștia semănau mai mult cu undele ușoare de fum care plutesc peste focurile ce izbucnesc pe neașteptate pe povârnișurile învecinate ale Apeninilor și chiar pe celălalt versant al Vezuviului.

Din albi, norii deveniră trandafirii, iar după aceea se aprinseră ca purpura. Apăru apoi un firicel delicat de aur strălucitor și, dintr-o dată, râuri de lumină orbitoare se revărsară asupra întregului munte. Acolo unde până

atunci nu părea să existe decât o uriașă și înfricoșătoare masă de granit, lumina scoase la iveală contururi impunătoare: culmi îmbrăcate cu păduri dese și întunecate și prăpăstii căscate în adâncul straturilor de lavă cenușie. Luminate de soare, pantele, care coborând, se întindeau la multe mile depărtare jur împrejur, păreau că aștern la poalele mândrului gigant un minunat covor țesut din flori multicolore și verdeață.

Vezuviul avea pe acea vreme o formă foarte diferită de cea actuală și nu era nici mândru și nici amenințător ca în zilele noastre. Mai erupsese el de câteva ori în trecutul foarte îndepărtat, dar în epoca descrisă în povestirea noastră nu se mai păstra nici măcar amintirea acestor erupții. Numai depozitele de lavă stratificată, pe care se înălțau orașele Stabiae, Herculaneum și Pompei, mai păstrau mărturia trecutului izbucniri înfricoșătoare ale naturii.

Focul care clocotea în craterul vulcanului nu mai tulburase de veacuri liniștea de rai a acestor locuri fermecate. Locuitorii acestui fericit ținut erau cântați de poeți ca și cum ar fi trăit în pragul câmpiilor Elisee³⁹. Într-adevăr, nicăieri pe pământ poezii n-ar fi putut găsi mai multă frumusețe și nici chiar în zborul nemărginit al închipuirii lor n-ar fi putut visa priveliști mai atrăgătoare, mai încântătoare, mai vrednice de porțile Eliseului.

Singurul lucru care tulbură fericirea locuitorilor Campaniei erau bubuiturile subterane și cutremurele. Cutremurele erau însă atât de dese și totodată atât de inofensive, încât lumea se obișnuise cu ele și nu prea le lua în seamă. De aceea, poalele Vezuviului erau acoperite de grădini, vii, crânguri, vile și palate, și aveau aspectul unui imens oraș, al unei grădini uriașe.

Sub razele soarelui ce răsărea, Vezuviul și golful Baian, sau Napolitan, erau atât de minunate de frumoase, încât gladiatorii, după ce mai întâi izbucniră în strigăte de admirație, rămaseră muți, contemplând uimiți panorama aceea încântătoare. Aveau în față somptuosul și splendidul Pompei, care părea scăldat în valurile mării. Zidurile lipsite de fortificații ale orașului aminteau că, cu optsprezece ani înainte, locuitorii lui luaseră parte la războiul civil împotriva romanilor și că, milostivindu-se de ei, Sulla dăduse numai zidurile Pompeiului. Alături, orașul Stabiae, dărâmat și pârjolit, arăta cu ce cruzime sălbatică se purtase Sulla față de locuitorii altor orașe.

Spartacus se smulse iute de sub vraja zânei zorilor, scrutând creasta muntelui, căută să vadă cât de sus ducea drumul croit în lavă, dacă ducea chiar până în vârf. Pădurile foarte dese care acopereau creasta Vezuviului îl

³⁹ Loc unde cei vechi credeau că se duc sufletele oamenilor virtuoși.

împiedicau să poată vedea unde se termina drumul. De aceea, după o scurtă chibzuire, Spartacus hotărî să-l trimită pe Bortorix, cu treizeci dintre oamenii cei mai sprinteni, să recunoască drumul, iar între timp, el, cu grosul detașamentului, să viziteze vilele și palatele din apropiere, pentru a căuta arme și a-i elibera pe sclavi.

După ce mai strânse ceva arme și după ce-și mări detașamentul cu încă vreo două sute de sclavi și gladiatori recrutați din vilele învecinate, Spartacus formă din cei cinci sute de oameni ai săi o cohortă împărțită în cinci manipule. Dintre cele cinci manipule, unul era alcătuit numai din gladiatori, optzeci la număr, aleși dintre cei mai tineri și mai voinici, pe care izbuti să-i înarmeze cu optzeci de lănci și tot atâtea sulite scurte. Comanda acestor gladiatori, cărora – după exemplul armatei romane - le pusese numele de „hastați”, adică sulitași, i-o încredință lui Bortorix. Pentru fiecare zece oameni numi un decan, și pentru fiecare manipul, câte doi centurioni. Atât decanii cât și centurionii, Spartacus îi alese din rândul celor șaptezeci și opt de gladiatori care fugiseră cu el din Capua, de a căror vitejie era încredințat și pe care știa că se poate bizui întru totul.

Din recunoașterea făcută de Bortorix, Spartacus află că drumul pe care se găseau continua numai încă vreo două mile, apoi se transformă într-o potecă îngustă și abruptă care urca prin pădure spre culme, iar de la o anumită înălțime, poteca se pierdea cu totul în mijlocul stâncilor și prăpăstiilor, ceea ce făcea extrem de anevoios accesul până în vârful muntelui.

— O - izbucni Spartacus, radios - după atâtea insuccese, încep, în sfârșit, zeei atotputernici să ocrotească și cauza noastră! Colo sus, în desișul pădurii, unde-și face cuib vulturul și unde se ascund fiarele sălbatice de urmărirea oamenilor, acolo vom împlânta steagul libertății noastre. Nici că putea soarta să ne ofere un loc mai bun. Să pornim!

În timp ce cohorta de gladiatori se punea în mișcare către culmea Vezuviului, Spartacus alese nouă gladiatori din școala lui Lentulus, cărora le dădu bani de drum și le ordonă să pornească imediat în grupuri de câte trei, în trei direcții diferite: la Roma, Ravenna și Capua. Lor le încredință misiunea de a-și înștiința tovarășii care se aflau în școlile de gladiatori din aceste trei orașe că Spartacus, cu cinci sute de gladiatori, și-a așezat tabăra pe Vezuviu, și de a-i chema să vină să i se alătore cu toții - cum vor putea, individual, în manipule sau în legiuni - pentru a participa la luptă pentru libertate.

Spartacus socotise că, trimițând câte trei mesageri în fiecare din cele trei orașe, chiar dacă unii dintre ei ar fi fost prinși, din nouă cel puțin trei tot aveau să ajungă la destinație. După ce-i povățui să fie prevăzători și cu băgare de

seamă, Spartacus le ură drum bun. Cei nouă o porniră spre poalele muntelui, iar Spartacus se grăbi să ajungă din urmă avangarda coloanei, care înainta în marș spre culmea muntelui.

Curând, cohorta de gladiatori părăsi drumul de-a lungul căruia se întindeau de amândouă părțile grădini, căsuțe și vii și pătrunseră în partea împădurită a muntelui. Cu cât era mai abrupt urcușul, cu atât locurile deveneau mai singuraticе, iar tăcerea pădurii mai adâncă. Treptat, pe măsură ce urcau, tufișurile și arbuștii făceau loc mărăcinilor, frasinilor, ulmilor, stejarilor seculari și plopilor uriași.

La începutul urcușului, gladiatorii întâlنiră numeroși țărani care, cu măgărușii încărcăți cu zarzavaturi și fructe, mergeau la târg la Pompei, Neapolis și Herculaneum. Aceștia priveau mirați și speriați la detașamentul de oameni înarmați. După ce se înfundară în pădure, gladiatorii nu mai întâlنiră decât păstori singuratici, care își pășteau oile și berbecii pe stânci și printre tufișuri. Din timp în timp, ecoul repetă trist behăitul acestor turme jalnice.

După două ore de urcuș greu, cohorta lui Spartacus ajunse pe un platou întins, situat pe o stâncă vulcanică, la câteva sute de picioare sub vârful Vezuviului. Peste vârf se întindea, ca un giulgiu enorm, un strat gros de zăpadă veșnică.

Aici, Spartacus lăsa oamenii să se odihnească și, în acest timp, făcu înconjurul platoului. Pe una din laturi se găsea poteca pieptișă și stâncoasă pe care suiseră gladiatorii; pe o altă latură erau stânci înalte și inaccesibile; a treia latură o formă celălalt versant al muntelui. Pe acest versant, urcușul, deci și coborâșul, era mai abrupt decât dinspre Pompei, ceea ce făcea că platoul să fie aproape inatacabil.

În sfârșit, și pe latura dinspre sud, către Salernum, locul de tabără ales de Spartacus era sigur și inaccesibil. Spre sud, stânca pe care era așezat platoul cobora într-o prăpastie adâncă, înspăimântătoare, presărată cu uriașe cantități de grohotiș aproape pe toate versantele. Acest grohotiș dădea prăpastiei înfățișarea unui puț și făcea ca pe pereții ei să nu se poată cățara nici oamenii, nici caprele. Printre crăpăturile stâncilor abia se strecurau în prăpastie câteva fire de lumină, iar în fundul ei se zărea gura unei peșteri, care răspundea tocmai dincolo, în coasta înflorită a muntelui, ce se desfășura pe multe mile, până se lăsa departe, în șes.

După o cercetare amănunțită a platoului, Spartacus se încredință că nici nu și-ar fi putut închipui un loc mai potrivit pentru tabără. Dădu ordin ca oamenii unuia dintre manipule să se ducă, înarmați cu topoare și securi, în pădurea

cea mai apropiată și să taie lemne ca să aprindă focuri. Focurile trebuiau să-i apere pe gladiatori de gerul pătrunzător din timpul nopții, care, în mijlocul lui februarie, la înălțimea aceea, se făcea simțit cu destulă putere. Totodată, Spartacus rândui un post de strajă în partea aproape inaccesibilă a platoului, spre versantul de răsărit al muntelui, și altul pe versantul dinspre Pompei. De atunci, platoul acesta a căpătat și a păstrat multă vreme numele de Tabăra gladiatorilor.

Cei trimiși în pădure se înapoiară cu lemne de foc și cu ramuri și vreascuri pentru construirea de umbrare și îngădiri. Sub conducerea lui Spartacus, gladiatorii zvârliră trunchiuri mari de copaci și bolovani grei de-a curmezișul potecii pe care veniseră și, după ce săpară un șanț lat îndărătul lor, aruncară și pământul peste trunchiuri și bolovani. Clădiră astfel, în câteva ceasuri, un meterez de pământ prin care tabăra era solid întărită dinspre singura parte de unde ar fi putut fi atacată. În dosul meterezului postară pentru pază jumătate din efectivul unui manipul, iar dincolo de metereze așezară străji la oarecare distanță unele de altele, astfel încât straja cea mai depărtată se afla la jumătate de milă de tabără.

Osteniți de atâta muncă și griji, gladiatorii adormiră devreme. Pe platou se făcu liniște. Focurile mai ardeau trosnind și flăcările lor pâlpâiau șerpuitoare, luminând atât siluetele gladiatorilor nemișcați, cât și stâncile plumburii care alcătuiau decorul acestui tablou fantastic.

Doar Spartacus rămase treaz. Statura lui athletică, mândră, neclintită, proiectată de pâlpâirile focurilor, juca în întuneric ca fantoma unuia dintre giganzii despre care mitologia greacă povestește că porniseră cândva războiul împotriva lui Jupiter, așezându-și tabăra lângă Vezuviu, pe câmpiile Flegree, unde voiau să clădească munți peste munți, ca să ia cerul cu asalt.

În tăcerea absolută ce stăpânea platoul, Spartacus, cu mâna dreaptă rezemată pe brațul stâng, care-i atârna bandajat pe piept, cu capul ușor plecat, privea jos spre mare, fără a-și putea dezlipi ochii de la o lumină ce lucea pe una din corăbiile ancorate în portul Pompeiului. În timp ce ochii continuau această contemplație, încet-încet, furat de gânduri, Spartacus plutea departe de locul acela. Săltând de la un gând la altul, întorcându-se de la o amintire la alta, călătorea în închipuire prin munții Traciei natale, în anii dintâi ai copilăriei. Chipul lui, care la începutul acestor evocări fusese liniștit și luminos, se întunecă din nou. Retrăia invazia romanilor, bătăliile sângeroase, înfrângerea tracilor, prăpădul turmelor și nimicirea caselor sale, căderea în robie a părinților și...

Deodată, Spartacus, care mai bine de două ceasuri se lăsase purtat de valurile amintirilor și gândurilor sale, tresări, trase cu urechea și-și întoarse iute capul în direcția potecii, de parc-ar fi auzit ceva. Era însă o liniște desăvârșită. Nu se auzea decât suflarea vântului, care, din timp în timp, mângâia ramurile copacilor.

Se hotărî să se odihnească sub umbrarul pregătit pentru el de tovarășii săi de luptă. După ce făcu câțiva pași spre umbrar, Spartacus se opri însă din nou și mai trase o dată cu urechea. Murmură:

— Totuși... urcă niște soldați... Întorcându-se, porni în direcția meterezului de pământ ridicat în seara aceea, adăugind în șoaptă, ca și când și-ar fi vorbit lui însuși: Să fi și venit?... Nu mă așteptam atât de repede...

Nici nu ajunse la locul unde stătea de veghe jumătatea de manipul de gladiatori, când în tăcerea nopții răsună limpede și sonor glasul străjii de la postul cel mai înaintat:

— Cine-i acolo?

Apoi, mai puternic, un strigăt de alarmă:

— La arme!...

Din direcția meterezului se auziră zgomotele unei scurte învălmășeli: gladiatorii se înarmau și se așezau în formație de luptă în spatele ihtăriturii.

În aceeași clipă, Spartacus, cu sabia în mână, ajunse lângă meterez și spuse oamenilor destul de calm:

— Au să ne atace... Pe aici însă n-o să răzbească nimeni.

— Nimeni! strigară gladiatorii într-un glas.

— Să alerge unul din voi în tabără ca să dea alarma și să transmită ordinul meu ca să se păstreze ordinea și liniștea.

Un decan, însoțit de câțiva gladiatori, porni la vale să iscodească cine se apropia. Între timp, toată tabăra fu în picioare. În câteva clipe, fără zgomot, în ordine, fiecare gladiator se echipă și-și luă locul în rândurile manipului din care făcea parte. Perfect aliniată în adâncime, de parcă ar fi fost alcătuită din vechi legionari ai lui Marius și Sulla, întreaga cohortă sta gata să întâmpine cu bărbăție atacul oricărui dușman.

Cu jumătatea de manipul care era de pază, Spartacus aștepta tăcut în dosul meterezului, cu fața spre potecă, pentru a auzi ce se petrece acolo. Deodată răsună plin de bucurie glasul decanului:

— E Oinomaus!

Și imediat după aceea, gladiatorii care-l însoțeau repetară:

— E Oinomaus!

Se auzi apoi glasul puternic al germanului:

— Stăruință și izbândă! Da, eu, și împreună cu mine nouăzeci și trei de oameni de-ai noștri care au evadat, unul câte unul, din Capua.

Bucuria stărnită în inima lui Spartacus de venirea lor e lesne de închipuit. Sări meterezul și fugi înaintea lui Oinomaus. Cei doi gladiatori se îmbrățișară călduros, frățește.

— O, dragul meu Oinomaus! izbucni tracul, plin de avânt. Nici că nădăjduiam să te revăd atât de curând.

— Nici eu - mărturisi germanul, sărutându-l pe frunte și mângâind cu mâinile lui uriașe părul auriu al lui Spartacus.

După primele îmbrățișări, Oinomaus începu să istorisească. Detașamentul lui izbutise să țină piept cohortelor romane mai mult de un ceas. La un moment dat, romanii se împărțiră în două grupuri: unul continuă lupta, iar celălalt se retrase, cu gândul că, făcând un ocol pe străzile Capuei, să cadă în spatele gladiatorilor. Ghicindu-le gândul, Oinomaus părăsi baricadele ridicate de-a curmezișul străzii și ordonă gladiatorilor săi să se împrăstie și să se ascundă undeva peste noapte, și apoi, unul câte unul, să se furișeze afară din oraș și să se adune cu toții sub arcadele apeductului. Povesti apoi că în bătălia din timpul nopții de lângă școala lui Lentulus pieriseră douăzeci din tovarășii lor de nenorocire și că din cei o sută douăzeci de oameni care, împreună cu el, rezistaseră romanilor și care, după sfatul lui, se împrăștiaseră fiecare încotro apucase, numai nouăzeci și trei veniseră a doua zi la locul de adunare sub apeduct. Noaptea trecută porniseră la drum. Au ajuns la Pompei pe drumuri ocolite. Aici se întâlniseră cu unul din cei trei mesageri trimiși de Spartacus la Capua și căpătaseră de la el știri precise despre locul unde-și așezaseră gladiatorii tabăra.

Mare fu bucuria prilejuită de sosirea lui Oinomaus și a oamenilor săi, cu care se alcătui un al șaselea manipul. Gladiatorii mai aruncară ceva lemne pe foc și pregătiră noilor veniți o masă simplă: pâine, pesmeți, brânză și fructe. După masă, oamenii începură să forfotească în dezordine. Se auzeau strigăte din toate părțile: se căutau între ei, se recunoșteau, se îmbrățișau și se descoseau unii pe alții: „A, și tu ești aici?”, „Ce faci?”, „De unde ai venit?”, „Cum ai ajuns aici?”, „Strașnic loc pentru apărare...”, „Da, am scăpat”, „Dar la Capua treburile cum mai merg?”.

Întrebări și exclamații de acest fel izbucneau din toate părțile. Abia pe la cântatul cocoșilor se făcu iar liniște în tabără.

În zori răsunară trâmbițele și gladiatorii se aliniară îndată în ordine de bătaie. Spartacus și Oinomaus îi trecură în revistă, dându-le ordine noi și aducând modificările necesare ordinelor anterioare, îmbărbătând oamenii și

distribuindu-le armele disponibile. Apoi s-a făcut schimbarea străjilor și au fost trimise în vale două manipule, unul după alimente, altul după lemne.

Urmând pilda lui Spartacus și Oinomaus, gladiatorii rămași pe platou puseră mâna pe topoare și alte unelte și începură să strângă bolovani pentru a-i folosi ca proiectile împotriva dușmanului. Acești bolovani, pe care gladiatorii aveau grijă să-i ascută bine într-o parte, fură adunați în grămezi uriașe, în partea dinspre Pompei a taberei, acolo unde atacul părea nu numai probabil, ci de neînlăturat.

Cu treaba aceasta, gladiatorii se îndeletniciră toată ziua. În zorii zilei următoare, ei se deșteptară în strigătele străjilor, care-i chemară la arme. Două cohorte de romani, o mie de oameni aproape, sub comanda tribunului Titus Servilianus, urcau din direcția Pompeiului, gata să-i atace pe gladiatori chiar în tabăra lor.

Două zile după ce reușise să înăbușe răscoala celor zece mii de gladiatori din școala lui Lentulus, Servilianus aflase că Spartacus și Oinomaus, împreună cu câteva sute de răsculați, se refugiaseră în direcția Vezuviului. Mai auzise că prădau vilele (ceea ce era o minciună, deoarece, ca de obicei, zvonul exagera și denatura faptele) și că pe toți sclavii pe care îi întâlneau în cale îi chemau să ia armele și să lupte pentru libertate. De aceea, tribunul se grăbise să se prezinte Senatului capuan, cerând voie să arate ce socotea că s-ar putea face pentru a înăbuși definitiv răscoala, cât era în fașă.

După ce primi încuviințarea de a face acest lucru, îndrăznețul tânăr, care nădăjduia că dacă va izbuti să înăbușe răscoala are să fie răsplătit cu onoruri și slujbe însemnate, demonstrează Senatului că era primejdios că Spartacus și Oinomaus să fie lăsați în viață și să cutreiere liberi câmpiile, fie și câteva zile, deoarece, clipă cu clipă, li se alăturau alți sclavi și alți gladiatori. După părerea lui, se impuneau să se pornească urmărirea, pentru ca fugarii să fie prinși și măcelăriți, iar capetele lor, înfipte în lănci, să fie expuse la școala lui Lentulus Batiatus, pentru a-i înfricoșa pe ceilalți gladiatori.

Sugestiile acestea le-au fost pe plac senatorilor capuani, care, de frica răscoalei, trăiseră atâtea ceasuri de neliniște. Ei adoptară propunerea lui Titus Servilianus și promulgară un decret prin care se ofereau doi talanți răsplată celui care va aduce capetele lui Spartacus sau Oinomaus. De asemenea, decretul îi condamna pe cei doi conducători și pe tovarășii lor de luptă la răstignire pe cruce, și totodată interzicea oamenilor liberi și sclavilor, sub amenințarea pedepselor celor mai aspre, să dea răsculaților cel mai mic ajutor.

Printr-un al doilea decret, Senatul capuan încredințase tribunului Titus Servilianus comanda uneia din cele două cohorte de legionari care se aflau la Capua, lăsând cea de a doua cohortă pe loc, sub comanda centurionului Pompilius, cu misiunea de a supraveghea școala lui Lentulus. Decretul îl mai autoriza pe Servilianus să ridice încă o cohortă din orașul vecin, Atella, și să pornească cu aceste forțe pentru a lichida definitiv această răzmeriță nebunească.

Decretele fură prezentate spre aprobare prefectului Mecius Libeo. Acesta se mai resimțea încă, atât din pricina loviturii primite de la Oinomaus, cât și de pe urma spaimii. Zăcuse două zile aproape inconștient, scuturat de friguri violente. Ca să scape de coșmarul pe care i-l pricinuiau răsculații, el ar fi iscălit bucuros nu două, ci zece mii de decrete.

Titus Servilianus porni chiar în aceeași noapte la Atella, ridică de acolo cea de a doua cohortă și, în fruntea a o mie două sute de oameni, se îndreptă pe drumul cel mai scurt spre Vezuviu.

Poposise peste noapte în coasta muntelui, iar din zori începuse urcușul către pisc. La răsăritul soarelui era lângă tabăra gladiatorilor.

În ciuda precauției cu care înaintau, de la postul ei de veghe din fața taberei, straja gladiatorilor simți și observă cohortele de la o bătaie de balistă. Înainte ca dușmanul să ajungă până la el, straja alergă la straja următoare, și astfel toate străjile se retraseră repede înapoia meterezului, unde gladiatorii din manipulul de pază stăteau gata să-i în-tîmpine pe legionarii romani cu o ploaie de proiectile.

În vreme ce gladiatorii din tabără ocupau în grabă posturile de luptă, tribunul Servilianus, care se năpustise înainte, scoase cel dintâi chiotul sălbatic de atac, care fu repetat pe rând de toți legionarii și care suna aidoma cu mugetul cumplit și înfricoșător al elefantului: „barra”. Acesta era strigătul cu care se aruncau de obicei legiunile romane la atac.

Servilianus și rândurile din fruntea primei cohorte nici nu apăruseră bine în fața întăririi dușmane, când cei cincizeci de gladiatori ce stăteau în dosul meterezului începură să arunce asupra lor o ploaie de bolovani.

— Înainte! În numele lui Jupiter Stator, înainte! Curaj! Nu te lăsa! strigă tribunul, înaintând fără frică. Haideți! Încă puțin și am ajuns în tabăra acestor tâlhari, pe care-i vom zdrobi până la unul!

Cu toate loviturile și rănilor suferite, romanii continuă să înainteze în pas alergător spre meterez.

Abia după ce ajunseră la el putură să-și folosească armele, zvârlind cu putere sulițele asupra gladiatorilor care nu erau apărați de meterez.

Larma se întetise și încăierarea începea să se transforme într-un măcel sălbatic.

Urmărind operațiunile din vârful unei stânci, Spartacus observă imediat, cu o perspicacitate vrednică de Hanibal sau de Alexandru Macedon, o greșeală grosolană comisă de conducătorul romanilor. Pe o potecă îngustă, pe care încăpeau în front numai zece soldați, cot la cot, Servilianus își băgase în luptă toți soldații, în rânduri strânse. Din pricina acestei greșeli, lungă și deasă coloană a romanilor era expusă grindinei de bolovani. Spartacus înțelese greșeala și o exploată îndată, după cum îi permitea poziția pe care o ocupa. Împinse gladiatorii înainte, pe două rânduri, de-a lungul acelei lături a platoului de unde venea atacul și le ordonă să arunce, cu toate puterile și fără întrerupere, bolovani în inamic.

— Până într-un sfert de ceas - strigă Spartacus, care ocupase locul cel mai expus din marginea platoului și arunca și el bolovani - au s-o ia la fugă, iar noi îi vom urmări pas cu pas și îi vom ciopârți cu săbiile noastre!

Lucrurile se petrecură întocmai cum prevăzuse Spartacus. Deși viteazul tribun Servilianus cu mulți legionari îndrăzneți ajunseră până la meterez, soldații din urmă, care nu-și puteau întrebuița nici sulیțele, nici săbiile, nu mai putură îndura ploaia de bolovani ce se întetea pe fiecare clipă. Bolovani le sfărâmau coifurile și platoșele, le pricinuiau vânătăi, îi loveau în cap, îi ameteau și-i culcau la pământ. Curând, coloana atacanților începu să șovăie, să se destrame, să dea înapoi și să se împrăstie. Zadarnic ordona Servilianus, cu vocea răgușită, să se țină piept grindinei de bolovani. În fiecare clipă, presiunea rândurilor celor mai rău lovite devenea tot mai puternică și în cele din urmă provocă o învălmășeală generală. Începu zăpăceala și îmbulzeala: legionarii se răsturnau și se călcau în picioare unii pe alții, și peste puțin o luară la fugă.

Atunci, avîntându-se peste meterez, gladiatorii începură urmărirea romanilor. Lanțul nesfârșit de oameni, care se întindea de la meterez - de pe care săreau mereu alți gladiatori, aprinși de setea răzbnării - și până la capătul coloanei romane, putea să pară unui om care ar fi privit de departe scenă ca un șarpe uriaș ce se târa încolăcindu-se pe povârnișul muntelui.

Caracteristica acestei faze a bătăliei, care, pentru romani, se transformase pe negândite într-o înfrângere, era faptul că mai mult de două mii de oameni, din care unii se retrăgeau, iar ceilalți îi urmăreau, nu se puteau lupta între ei. Romanii nu se puteau opri nici dacă ar fi dorit, deoarece cei din primele rânduri erau împinși de cei din urmă. Din aceeași pricină nu se puteau opri nici gladiatorii. Îngustimea potecii și unghiul mare al pantei dădea fără voie

viteză acestui puhoi de oameni, care, la fel ca o avalanșă ce se rostogolește la vale, nu se putea opri decât la poalele muntelui.

Într-adevăr, numai când poteca se transformă într-un drum larg și când panta muntelui deveni mai dulce, fugarii putură să se risipească prin grădinile și pe ogoarele cele mai apropiate, iar gladiatorii să-și desfășoare frontul și să-i lovească pe legionari, în stânga și în dreapta, cu săbiile și cu sulitele.

Servilianus se opri locului, își încorda încă o dată puterile și, cu glas răgușit, își chemă legionarii pentru a ține piept gladiatorilor. Puțini însă îl auziră și mai puțini se adunară sub comanda sa, ca să stăvilească asaltul dușmanului. Cea mai mare parte a legionarilor, care umblau de-a valma, cuprinși de panică, se risipi, deoarece fiecare nu se mai gândea decât la propria-i salvare.

Cu un manipul de gladiatori, Spartacus se năpusti asupra lui Servilianus și a celor vreo sută de viteji ce i se alăturaseră pentru luptă. Urmă o cruntă și sângeroasă încăierare, în care Servilianus căzu răpus de mâna lui Spartacus. Numărul gladiatorilor creștea în fiecare clipă și romanii au fost repede învinși și măcelăriți.

Cele două cohorte suferiseră un adevărat dezastru. Mai bine de patru sute de legionari fuseseră uciși și alte trei sute și ceva, parte răniți și parte teferi, căzuseră prizonieri. Potrivit ordinului lui Spartacus, prizonierii, după ce au fost dezarmați, au fost puși în libertate. Învingătorii pierduseră numai treizeci de oameni și nu aveau decât vreo cincizeci de răniți.

Devreme, în după-amiaza aceleiași zile, echipați cu coifuri și platoșe capturate de la inamic, gladiatorii se întoarseră în tabăra lor de pe Vezuviu, aducând cu ei o enormă cantitate de arme.

CAPITOLUL XII. SPARTACUS ÎȘI MĂREȘTE NUMĂRUL OSTAȘILOR DE LA ȘASE SUTE LA ZECE MII

Când vestea înfrângerii lui Servilianus se răspândi în cetățile învecinate, toată Campania fu cuprinsă de o mare neliniște. Amănuntele acestui măcel pornit de răsculați uluiră întreaga populație.

Nola, Nuceria, Herculaneum, Baie, Neapolis, Misenum, Cume, Capua și toate celelalte cetăți ale acestei foarte rodnice provincii începură să se pregătească de apărare. Zi și noapte, cetățeni înarmați făceau de strajă pe la porți și sus pe ziduri. Pompeiul, având zidurile dărâmate, nu se încumeta să se împotrivescă gladiatorilor, care veneau aici adesea după provizii; dar, spre marea mirare a locuitorilor, gladiatorii se purtau la fel de bine ca și soldații celei mai disciplinate armate.

Prefecții diferitelor cetăți trimiteau ștafete după ștafete la Capua, la Mecius Libeo, care era prefectul întregii provincii, ca să-i ceară să ia măsuri împotriva primejdiei crescânde, iar bietul Mecius Libeo, la rândul său, trimitea ștafete Senatului roman, implorând să i se dea grabnic ajutoare.

Totuși, la Roma, afară de Sergius Catilina și de Iulius Caesar, nimeni nu era dispus să ia în serios răscoala gladiatorilor. Numai ei doi, care îi știau rădăcinile și proporțiile și cunoșteau iscusința conducătorului gladiatorilor, puteau să-și dea seama de gravitatea și de seriozitatea răscoalei. Afară de Catilina și Caesar, nu se mai gândea nimeni la cohortele distruse de gladiatori, mai ales că soldații care scăpaseră de măcel și care descriau lucrurile

amănușit aruncau toată vina - și într-o oarecare măsură pe bună dreptate - pe incompetența și înfumurarea tribunului Servilianus.

Afară de asta, poporul roman era preocupat de alte războaie, mult mai însemnate și mai primejdioase. Împotriva stăpânirii romane se răsculase aproape toată Spania, în frunte cu viteazul și înțeleptul Sertorius, a cărui chibzuință și îndrăzneală se dovediseră superioare vitejei tânărului Pompeius și tacticii bătrânului Metellus. Cam în același timp, puternicul Mitridate dezlănțuise un nou război împotriva romanilor și izbutise să-l înfrângă pe Marcus Aurelius Cotta, care, în acel an, deținea consulatul, împreună cu Lucius Licinius Lucullus.

Consulul Lucullus se afla la Roma și aștepta concentrarea legiunilor puse sub comanda sa, pentru a porni împotriva lui Mitridate. Cu aprobarea Senatului, el trimise împotriva gladiatorilor, în Campania, un comandant viteaz și încercat, pe tribunul Claudius Glaber, căruia îi dădu șase cohorte, adică aproape trei mii de oameni, pentru a se lupta cu răzvrățiții.

Până să-și organizeze Claudius Glaber cohortele ce-i fuseseră încredințate pentru a le arunca împotriva gladiatorilor, răsculații trăsese mari foloase de pe urma victoriei câștigate. În numai douăzeci de zile, numărul lor crescuse de la șase sute la o mie două sute și acum erau aproape toți bine înarmați.

Spartacus, care cunoștea temeinic atât organizarea militară a falangelor grecești, cât și aceea a miliției trace, a armatei lui Mitridate și a legiunilor romane, era un înfocat admirator al organizării militare romane și era convins că tactica mai bună și mai înțeleaptă decât aceea a războinicului popor latin nu exista. El atribuia disciplinei, dispozitivelor de luptă și structurii legiunii romane nenumăratele victorii raportate de latini asupra altor popoare războinice neînfricate și bine înarmate.

De aceea, Spartacus se strădui să aplice în armata gladiatorilor principiile de organizare militară ale armatei romane. Îndată ce, după victoria asupra lui Titus Servilianus, putu să intre în Pompei, porunci să i se făurească o emblemă pentru întâia legiune de gladiatori. În vârful, unde stindardele romanilor aveau acvila, Spartacus porunci să fie înfiptă scufia roșie, pe care obișnuiau s-o poarte sclavii eliberați. Sub scufie ceru să fie pusă o efigie de bronz reprezentând o pisică, deoarece, fiind animalul cel mai iubit de libertate, pisica era pusă ca simbol la picioarele statuii libertății. Comandă de asemenea emblemele pentru fiecare centurie. În vârful acestora erau fixate efigii de bronz reprezentând două mâini împreunate, iar sub aceste efigii o scufie mică purtând două cifre - numărul cohortei și numărul legiunii. Spartacus nu avea nici o îndoială că toți gladiatorii Italiei aveau să i se alătore,

și de aceea era sigur că va avea de comandat multe legiuni și încă și mai multe cohorte.

Stăpânind Vezuviul și câmpiile înconjurătoare, Spartacus trimitea detașamentele sale să facă zilnic îndelungi exerciții pentru a-și însuși manevrele tactice ale legiunilor romane, pentru a învăța să se așeze în formație și să rupă rândurile, să se adune într-un punct anumit, să facă ocoliri, întoarceri la dreapta și la stânga, să se rânduiască în coloană sau să alcătuiască trei linii de bătaie, să treacă linia a treia prin cea de a doua, pentru a lua poziție în linia întâia, și așa mai departe. Cu trâmbițele și bucinile capturate de la legionarii lui Servilianus, Spartacus alcătui o mică fanfară, pe care o puse să învețe să intoneze deșteptarea, adunarea și semnalul de atac.

Folosind astfel, cu o pricepere vrednică de un iscusit conducător militar, răgazul pe care i-l acorda adversarul, Spartacus se îndeletnicea cu instruirea soldaților săi și se pregătea să opună dușmanului, care urma să-l atace în scurt timp, o dârză rezistență.

Într-adevăr, Claudius Glaber nu întârzie să-și facă apariția. Îndată ce-și adună cohortele, porni împotriva gladiatorilor, străbătând distanțe mari în marș forțat.

Prin disciplina severă pe care o impusese cu atâta energie soldaților săi, Spartacus reușise în scurt timp să câștige bunăvoința și dragostea tuturor păstorilor și tăietorilor de lemne din împrejurimi. Datorită acestei împrejurări, el află cu o zi înainte de sosirea lui Claudius nu numai că acesta se apropia, dar și cu ce forțe venea să-l atace. Fiindcă știa bine că la câmp deschis o mie două sute de oameni nu pot înfrunta trei mii de legionari romani, el se retrase în tabăra de pe Vezuviu și acolo așteptă inamicul.

Atacul fu dezlănțuit în după-amiaza zilei a douăzecea de la stabilirea taberei gladiatorilor pe Vezuviu. Un manipul de pedestrime ușoară, înaintând în lanț de trăgători prin pădurea ce se întindea de amândouă părțile potecii, se apropie de tabăra gladiatorilor, urcând încet, și trase asupra ei o mie de săgeți. Deoarece arcașii trăseseră de departe, săgețile nu făcură mare pagubă; răniri totuși câțiva gladiatori, printre care și pe Bortorix. În momentul când Spartacus se pregătea să iasă din tabără și să meargă în întâmpinarea inamicului, arcașii și prăștiașii se retraseră repede, încetând atacul.

Spartacus își dădu seama că noul comandant al romanilor trăsesese învățătură din înfrângerea lui Servilianus, că atacuri de felul celui dintii nu se vor mai repeta împotriva taberei sale și că Claudius va căuta diferite metode pentru a-i momi pe gladiatori în afara taberei, pentru a da lupta cu ei de pe poziții favorabile romanilor.

Într-adevăr, Claudius nu trimisese pedestrima sus decât pentru a se convinge că gladiatorii sunt în tabăra lor. Odată încredințat de acest lucru, Claudius, care cunoștea foarte bine locurile, își frecă mâinile și, cu un surâs de mulțumire care nu ședea de loc bine nici buzelor lui groase și severe, nici chipului său ursuz și ars de soare, exclamă:

— Șoarecele a căzut în cursă! Până în cinci zile vor fi toți în mâna noastră.

Centurionii și opționii adunați în jurul lui se uitară unii la alții mirați, neînțelegând ce voia să spună tribunul. Curând însă, totul deveni limpede. Claudius lăsa pe șoseaua cea mare, la poalele muntelui, o mie de oameni, sub comanda centurionului Marcus Valerius Mesala Niger, iar celorlalți le ordonă să meargă mai departe pe drumul ce urca spre Vezuviu, până la locul unde începea pădurea și cărarea cea întortocheată, singura cale de acces spre tabăra gladiatorilor. Acolo își opri armata și, după ce alese un loc potrivit, porunci să se așeze tabăra. Imediat după aceea trimise un opțion să transmită centurionului Valerius Mesala Niger ordinul de a executa întocmai manevra dinainte hotărâtă.

Acest Marcus Valerius Mesala Niger, care mai târziu, la vreo nouă ani după întâmplările descrise aici, avea să fie ales consul, era pe atunci un bărbat de treizeci și trei de ani, îndrăzneț, ambițios și setos de glorie și onoruri militare. Luptase de partea lui Sulla și își dovedise bărbăția în timpul războiului civil. Ulterior, cam cu vreo patru ani înainte de evenimentele ce povestim, îl urmasse pe Appius Claudius Pulcher, când acesta fusese trimis în Macedonia împotriva câtorva provincii răsculate, și în special împotriva tracilor. Aici se distinsese prin vitejia sa în luptele din munții Rodope și primise drept răsplată cununa de cetățean și comanda unei centurii. Când se răspândise la Roma vestea despre răscoala gladiatorilor, Valerius Mesala ceruse voie să ia și el parte la expediția de pedepsire împotriva gladiatorilor, deoarece acestui patrician arogant, ca și multor alora, până și ideea că s-ar putea duce un „război” cu gladiatorii îi provoca un zâmbet de dispreț.

De altfel, pe lângă setea de glorie, pe Mesala Niger îl mai determinase să facă acest demers și o cauză pe care n-o cunoștea nimeni: anume ură neîmpăcată pe care i-o purta lui Spartacus. Mesala Niger era înrudit cu Valeria Mesalina, văduva lui Sulla, și când zvonul despre legătura amoroasă dintre Valeria și Spartacus ajunsese la urechile sale, el se simți atât de rușinat și de revoltat, încât nu mai voi nici s-o vadă, nici s-o salute pe Valeria. Iar față de netrebnicul gladiator care, cu îmbrățișările sale, spurcase numele de Mesala resimțea o ură adâncă și nestăpânită.

Îndată ce primi ordinul tribunului Claudius Glaber, Mesala porni cu cele două cohorte ale sale pe la poalele Vezuviului, dând ocol muntelui, până ajunsese pe versantul dinspre Nota și Nuceria. Aici, după ce-și opri cohortele, ordonă să se instaleze tabăra.

Nu vom descrie cum și-au ridicat cele două detașamente romane, în numai două ceasuri, taberele respective pe coasta muntelui. Cele două tabere aveau obișnuită formă pătrată, erau împrejmuite cu șanțuri și cu valuri de pământ întărite cu pari de lemn înfipti unul lângă altul și legați. Sunt prea bine cunoscute, datorită descrierilor și laudelor istoricilor și specialiștilor militari, repeziciunea cu care își construiau romanii taberele, perfecțiunea lor și adăpostul sigur pe care îl ofereau. De aceea, noi n-am fi putut face altceva decât să consemnăm niște elogii cunoscute.

Întăriți în tabere, Claudius Glaber, într-o parte, iar Mesala Niger, într-alta, închiseră în seara aceea cele două ieșiri ale taberei gladiatorilor. Cohortele romane înțelesesă atunci planul comandantului lor și se înveseliră la gândul că, într-adevăr, șoarecele era prins în cursă.

Ca un comandant socotit și înțelept ce era, Claudius nu trimisese decât o mie de oameni pentru paza potecii ce ducea spre Nola, deoarece panta, foarte abruptă în partea aceea a muntelui, constituia ea însăși o barieră naturală care avea să împiedice coborârea gladiatorilor. El își concentră în schimb cea mai mare parte a forțelor lângă drumul dinspre Pompei, unde coborâșul era incomparabil mai lesnicios și de unde, prin urmare, era normal să se aștepte la un atac.

În zorii zilei următoare, Spartacus, făcând obișnuitul ocol în jurul platoului, îi zări pe dușmani instalați în tabără sub stâncile dinspre Nola. Pentru a lămuri situația, porni în vale în fruntea a două manipule, urmărind cărarea ce ducea spre Pompei. Nu apucase să facă însă nici două mile, când avangarda lui descoperi străjile romane. Spartacus opri detașamentul și înaintă singur până în punctul atins de avangardă, și de acolo putu să vadă, în toată strășnicia ei amenințătoare, tabăra romană.

Spartacus rămase mut, cu ochii țintă la valul ce se înălța în fața lui. Tabăra romanilor îi făcu o impresie aidoma aceleia pe care ar fi produs-o asupra unui om îngropat de viu capacul greu și rece al propriului lui sicriu, în clipa trezirii din letargie.

Străjile romane dăduseră alarma încă de la apariția primilor ostași din avangarda gladiatorilor. O centurie întregă ieși din tabără și începu să înainteze, trăgând săgeți în direcția lui Spartacus. Adânc mâhnit la gândul că

fusese, înconjurat și că era pierdut fără putință de scăpare, Spartacus sta neclintit și nici nu băgă în seamă săgețile care zburau șuierând în jurul lui.

Decanul care conducea avangarda îl trezi la realitate, întrebându-l:

— Spartacus!... Ce-i de făcut?... Trebuie sau să pornim înainte la luptă, sau să ne retragem.

— Ai dreptate, Alceste - răspunse mâhnit rudiarul. Trebuie să ne retragem.

Centuria romană îi urmări câțeva vreme pe gladiatori cu săgețile ei, dar curând, potrivit ordinului primit, se întoarse în tabără.

Ajuns pe platou, Spartacus chemă la sfat pe Oinomaus, pe Bortorix și pe alți fruntași dintre cei mai viteji și încercați. Le înfățișă situația, subliniind primejdia în care se găseau, apoi îi întrebă ce gândesc că s-ar putea face; în aceste împrejurări atât de grele...

Oinomaus, cu îndrăzneala nechibzuită, cu impulsivitatea și cu disprețul de moarte ce-l caracterizau, exclamă:

— Pe Erinii!... Nu ne rămâne nimic altceva de făcut decât să ne năpustim turbați ca fiarele sălbatice asupra uneia din cele două tabere romane. O mie au să piară, dar vor scăpa două sute.

— Numai de-ar fi cu putință acest lucru! oftă Spartacus.

— Dar de ce n-ar fi cu putință? întrebă aprins Oinomaus.

— Și eu m-am gândit la acest lucru, dar numai scurtă vreme... Ținut-ai însă seama că taberele dușmanului se găsesc tocmai acolo unde cărările abrupte și prăpăstioase ies la loc liber și deschis?... Îți dai seama că atât într-un loc, cât și în celălalt, nu ne vom putea desfășura oamenii și nu vom putea ataca cu mai mult de zece oameni în front?... Ce folos că suntem o mie două sute, dacă de luptat nu se vor putea lupta deodată mai mult decât douăzeci?...

Obiecțiile aduse de Spartacus erau atât de întemeiate și de evidente, încât Oinomaus nu mai stăruia. După un scurt răstimp, Spartacus adăugă:

— Alimente nu avem decât pentru cinci sau șase zile. Și pe urmă?...

În fața căpeteniilor adunate în jurul lui Spartacus, această întrebare se ridica neîndurată și amenințătoare. Ar mai fi putut rezista aici șapte, opt sau zece zile... Dar după aceea? Nu era nici o ieșire. Nu puteau face altceva decât să se predea... sau să piară...

Tăcerea acestor douăzeci de viteji fu lungă și copleșitoare. Să le fi fost oare scris să-și vadă cauza prăbușindu-se atât de jalnic, tocmai într-un moment când triumful părea asigurat?... Ce însemnătate mai putea să aibă moartea, față de o nenorocire atât de mare?

Spartacus rupse această tăcere apăsătoare:

— Veniți - le spuse el - să mai ocolim o dată platoul, să cercetăm cu luare-aminte dacă nu mai rămâne cumva o posibilitate de scăpare, dacă nu mai există vreun mijloc, oricât de anevoios și primejdios, ca să ieșim vii din acest mormânt.

Însoțit de tovarășii săi de arme, Spartacus porni să facă ocolul platoului. Din când în când se oprea, ca un leu închis în cușcă care caută cu înfrigurare un mijloc de a se strecura printre gratiile închisorii.

Când se apropiară cu toții de locul unde se înălțau, ca un perete gigantic, stâncile abrupte care despărțeau platoul de pisc, Spartacus își ridică privirea asupra acestei înfricoșătoare pante și șopti:

— Pe aici, nici veverițele nu s-ar putea cățăra! După ce reflectă puțin, adăugă: Și chiar dacă ne-am cățăra... n-am face decât să ne înrăutățim situația.

În cele din urmă, căpeteniile gladiatorilor ajunseră în dreptul prăpăstiilor adânci dinspre Surrentum și se opriră la marginea platoului, ca să măsoare din ochi adâncimea lor. Însăpăimântați, aproape toți își întoarseră privirile de la această prăpastie amețitoare.

— Aici - observă unul dintre comandanții de manipule - numai pietrele pot să-i dea de fund.

Pe platou, nu departe, ședea cincisprezece sau douăzeci de gladiatori originari din Galia, care, cu o îndemnare uimitoare, împleteau nuiele groase de sălcie, făcând niște scuturi pe care le acopereau apoi cu bucăți de piele foarte rezistente. Spartacus continua să fie adâncit în gânduri, dar privirea lui rătăcitoare se opri din întâmplare asupra acestor scuturi.

Văzând că Spartacus se uita la ei cum lucrează, unul dintre gali îi spuse vesel:

— Nu avem decât șapte sute de scuturi în toată tabăra și, pentru a da scuturi și celorlalți cinci sute de luptători, ne-am gândit să le facem măcar d-astea... O să facem scuturi... cât o să avem piele!

— Esus și Teutates să vă răsplătească din belșug în viața voastră viitoare! le ură Spartacus, impresionat de grija plină de dragoste care îi îndemna pe acești bieți gali să dăruiască toate puterile, toată priceperea, până și toate clipele lor libere cauzei eliberării celor asupriți. Dar piele cam câtă mai aveți? mai întrebă el.

— Pentru vreo douăzeci de scuturi,

— Am procurat-o de la Pompei, ultima dată când am fost trimiși...

— Păcat că pielea nu crește în pădure ca nuielele de salcie...

Aceste cuvinte ale galului avură asupra lui Spartacus efectul unei revelații fulgerătoare. Tresări, gata parcă să facă un salt. Apoi se aplecă și luă din grămadă un mănunchi de nuiele de salcie.

— Ah!... Pe Jupiter, prea bunul și prea marele, izbăvitorul! exclamă Spartacus, schimbat la față de bucurie. Suntem salvați!...

Acest strigăt puternic venea parcă din fundul inimii lui. Oinomaus, Bortorix și centurionii, opționii și decurionii, toți întoarseră capul către Spartacus, privindu-l țintă, nedumeriți și curioși.

— Ce-ai spus? îl întrebă Oinomaus.

— Cum adică salvați? întrebă Bortorix.

— Cine ne va salva? Cine spune asta?... Cum?... izbucniră întrebări împrejur.

Spartacus, care examina nuielele cu băgare de seamă, spuse adresându-se tovarășilor săi:

— Vedeți aceste nuiele?... Din ele vom face o scară lungă, nesfârșit de lungă. Unul din capetele scării îl vom prinde de stânca aceasta. După ce vom coborî, unul câte unul, în această trecătoare adâncă, vom ieși pe neașteptate în spatele frontului romanilor și-i vom nimici.

Pe buzele tuturor se ivi un surâs amar și neîncredător, iar Oinomaus, clătinând din cap deznădăjduit, îi spuse:

— Spartacus, aiurezi!

— O scară de opt sau nouă sute de picioare lungime? întrebă Bortorix, sceptic.

— Cine vrea poate - afirmă Spartacus cu hotărâre. Nimic nu e cu neputință pentru un om care vrea cu tot dinadinsul. Suntem o mie două sute de oameni și în trei ceasuri împletim scara.

Cu cuvinte energice, înflăcărate de focul credinței sale, el reuși îndată să reînvie încrederea celorlalți. Ordonă ca gladiatorii din patru manipule să se înarmeze cu topoare și să pornească îndată prin pădurile vecine, ca să taie ramuri groase de salcie. Celorlalți le ordonă să se așeze pe platou, în manipule, pe două rânduri, și să strângă orice sfori și curele potrivite pentru legarea diferitelor părți ale nemaivăzutei scări pe care aveau s-o împletească.

Peste mai puțin de un ceas, grupurile de gladiatori trimise în pădure începură să se întoarcă unul câte unul, cu enorme legături de nuiele. Spartacus ordonă ca să ia parte la lucru toți oamenii: unii să curețe nuielele, alții să le lege, iar ceilalți, pe măsură ce era gata această scară minunată, care avea să-i salveze, s-o împătorească și s-o facă sul.

Gladiatorii se așternură pe împletit cu zelul cerut de primejdia ce-i pândea. Pe platou era ordine și liniște, deși lucrau cot la cot o mie de oameni.

Scara lungă de aproape nouă sute de picioare fu gata cam cu două ceasuri înainte de apusul soarelui. Spartacus ceru ca patru gladiatori să desfășoare scara, ca s-o mai verifice încă o dată cu propriii săi ochi și ca să se convingă personal de rezistența ei.

În amurg, Spartacus dădu ordin ca tabăra să fie ridicată fără zgomot. Deoarece pentru a coborî scara oamenii nu trebuiau să fie împovărați cu greutate suplimentare, ei strânseră armele la un loc și alcătuiră câte două legături de arme de fiecare manipol. Se hotărî ca ele să fie lăsate jos cu ajutorul unor frânghii împletite din fâșii de pânză.

După ce puse să i se lege doi bolovani grei la unul din capete, Spartacus ordonă ca scara să fie lăsată încet în prăpastie. Tracul voia să se mai încredințeze o dată că ea poate ține o greutate mare. Afară de aceasta, socotea că bolovani, fixând scară pe fundul prăpastiei, vor reduce oscilațiile care, pentru o asemenea scară fragilă, ar fi putut fi fatale.

După terminarea pregătirilor, Oinomaus întreprinse cel dintâi periculoasa coborâre. Uriașul german păli ușor când cuprinse cu amândouă brațele vârful stâncii de care era solid ancorată scara. Această primejdioasă coborâre în prăpastie era ceva nou pentru el, un fel de primejdie la care încă nu fusese expus niciodată. Spuse în glumă:

— Pe Wotan cel atotștiutor și atotputernic, nici chiar Hellia, care e cea mai ușoară dintre Walkirii, cred că nu s-ar fi simțit prea bine dacă ar fi trebuit să facă o coborâre atât de neobișnuită.

Treptat-treptat, statura lui uriașă dispăru în mijlocul stâncilor ce înconjurau prăpastia. Curând nu i se mai văzu nici capul. Aplecat pe marginea stâncii, Spartacus, care urmărea coborârea tovarășului său, simțea că-l trec fiori la fiecare oscilație a scării. Era nespus de palid și încordat, de parcă avea sufletul suspendat de această scară mobilă.

Gladiatorii se îmbulzeau toți la marginea platoului. Gândurile și privirile tuturor erau îndreptate spre prăpastie. Cei din rândurile din urmă se înălțau pe vârfuri pentru a vedea stânca de care atârna scara. În tăcerea nopții se auzea doar răsuflarea grea a celor o mie două sute de oameni, a căror viață și soartă depindeau de această delicată împletitură de nuiiele.

Legănatul scării dură doar vreo trei minute; aceste trei minute li se părură însă sârmanilor gladiatori cât trei olimpiade, ba cât trei veacuri. În cele din urmă, legănatul încetă.

Atunci, împinși de un singur gând, într-un singur impuls, cei o mie două sute de oameni de pe platou își întoarseră urechea spre prăpastie.

Câteva clipe mai târziu se auzi un glas surd, care la început le păru depărtat, dar care se amplifică treptat:

— Ascultă!...

Un oftat de ușurare izbucni din piepturile gladiatorilor: era semnalul convenit; însemna că Oinomaus ajunsese cu bine în fundul prăpastiei.

Gladiatorii începură atunci să coboare unul câte unul această scară minunată, care, era limpede, avea să-i readucă de la moarte la viață, de la dezastru la izbândă și glorie. Coborârea dură treizeci și șase de ceasuri încheiate, astfel că gladiatorii ajunseră jos în șes tocmai a treia zi în zori.

Ar fi de prisos să se descrie aici călduroasele mărturii de dragoste și recunoștință făcute lui Spartacus de gladiatori, pe care îi salvase de la pieire.

Spartacus îi rugă însă să păstreze liniștea și ordonă fiecărui manip să se ascundă în împrejurimi, după stânci, și să rămână ascunși până la căderea nopții.

Lungi cât o veșnicie le părură gladiatorilor nerăbdători aceste ceasuri de așteptare. În sfârșit, soarele începu să coboare spre asfințit. Cum începu să se întunece, cele două cohorte de gladiatori își părăsiră ascunzișurile, se aliniară și, cu maximum de prudență, o porniră - una către malul mării, sub conducerea lui Oinomaus, iar cealaltă, sub comanda lui Spartacus, către Nola.

Pentru că distanțele ce aveau de parcurs erau egale, sosiră aproape în același timp, și una, și alta, în spatele celor două tabere romane, cam la un ceas înainte de miezul nopții.

Ajungând în imediata apropiere a lagărului lui Mesala Niger, Spartacus ordonă cohorții sale să se oprească, iar el se îndreptă către valul taberei romane.

Un străjer, căruia i se păru că aude un foșnet în via vecină, prin care se furișa Spartacus, strigă:

— Cine-i acolo?

Spartacus se opri fără a sufla un cuvânt.

Undeva, prin apropiere, trecea o patrulă, sub comanda unui decurion. Auzind strigătul, decurionul se grăbi spre străjer, ca să afle despre ce era vorba.

Noaptea fiind foarte liniștită, tracul putu să audă convorbirea următoare, deși ea se purta în șoaptă:

— Ce s-a întâmplat? întrebă decurionul.

— Mi s-a părut c-am auzit un zgomot dinspre butucii ăștia de vie.

— După ce-ai strigat: „Cine-i acolo”, ai mai auzit ceva?
— Nu! Deși mi-am încordat auzul, n-am auzit nimic.
— Vreo vulpe o fi adulmecat urmele vreunei găini.
— M-am gândit și eu că o fi fost vreun animal ce rătăcea pe câmp. De gladiatori, desigur că nu poate fi vorba; ei sunt colo sus și de acolo nu vor mai scăpa.

— Într-adevăr, l-am auzit pe centurion spunând că șoarecele e în cursă.
— Fără îndoială, Claudius Glaber e un motan bătrân, pentru dinții căruia un șoricel ca Spartacus e o nimica toată!

— Nici vorbă, pe Jupiter Stator!

După o pauză scurtă, decurionul adăugă:

— Veghează, Septimius. Vezi numai să nu confunzi vulpile cu gladiatorii.

— Ar fi prea mare cinstea pentru gladiatori! spuse în zeflema legionarul Septimius.

Se făcu iarăși liniște.

Între timp, ochiul lui Spartacus se deprinsese cu întunericul și începea să deosebească ceea ce-l interesa: forma șanțului și a valului taberei romane. Venise ca să vadă care din cele patru porți ale taberei erau mai aproape.

După ce se înapoie la postul ei, patrula atâță focul de vreascuri, care aproape se stinsese. Curând, pâlparea strălucitoare a flăcărilor înviorate începu să lumineze întări-tura de pari, ajutându-l pe Spartacus în recunoașterea ce făcea. Acum putea distinge ușor unde era poarta decumană⁴⁰, care, în taberele romane, era totdeauna așezată pe latura dinapoi, adică pe latura opusă laturii amenințate de inamic. Această poartă, în tabăra lui Mesala, era îndreptată către Nola.

Îndată ce văzu cum era dispus valul, Spartacus se retrase. Ajuns înapoi la cohorta sa. El o călăuzi cu mari precauțiuni spre poarta decumană. Înaintară în tăcere, până ajunseră atât de aproape de tabără, încât era imposibil ca zgomotul pașilor să nu ajungă la urechile străjii romane.

— Cine-i acolo? se răsti deodată legionarul Septimius, cu un timbru care-l făcu pe Spartacus să fie sigur că de astă dată nu mai confundase vulpile cu gladiatorii.

Neprimind nici un răspuns, Septimius dădu alarma.

⁴⁰ poartă a unui castru sau a unei tabere romane situată în partea opusă inamicului și în dreptul căreia se afla cohorta a zecea.

Gladiatorii însă se năpustiră, coborâră șanțul în fugă și, cu o iuțeală și cu un avânt nemaipomenit, suindu-se unul în spinarea altuia, urcară valul și trecură într-o clipă dincolo de meterez. Spartacus, căruia i se vindecase cu desăvârșire brațul scrântit, pătrunse primul în tabără. Se aruncă vijelios asupra legionarului Septimius, care cu greu îi putu para loviturile, și îi strigă cu glas de tunet:

— Ar fi fost mai bine pentru tine, nătărău glumeț, dacă, în loc să te atac eu, te atacau vulpile, pe care le prețuiești mai mult decât pe gladiatori.

Dar mai înainte de a-și fi terminat vorba, îl și străpunse pe legionar.

Între timp, câte patru, câte opt sau câte zece, gladiatorii năvăleau în tabără fără contenire. Începu un măcel cumplit, cum se întâmplă totdeauna în atacurile de noapte dezlănțuite prin surprindere.

Zadarnic încercau romanii să opună rezistență iureșului sălbatic al gladiatorilor, care sporeau la număr în fiecare clipă. Gladiatorii îi înjunghiau și-i tăiau pe legionarii buimăciți de somn și dezarmați, asupra cărora se aruncau pe neașteptate. Vărsarea de sânge era înfricoșătoare.

Într-o clipă, tabăra romană răsună toată de urlate îngrozitoare și de blesteme. Nici nu mai era luptă, era doar un măcel sălbatic. Într-o jumătate de oră, patru sute de legionari și mai bine își luaseră rămas bun de la viață, restul fugind care încotro. Nu mai opuneau rezistență decât vreo patruzeci de legionari, dintre cei mai viteji, comandați de Valerius Mesala Niger. Aceștia, înarmați la repezeală cu săbii, lănci și sulite, dar aproape toți fără platoșe și scuturi, se retrăseseră la poarta principală a taberei, care era situată în partea opusă porții decumane. Luptându-se cu vitejie, se străduiau să-l întârzie pe dușman, nădăjduind că rezistența lor va lăsa fugarilor timpul necesar de a se regrupa și de a porni din nou la luptă.

Mesala Niger se afla în rândul întâi al acestor viteji. Se lupta cu îndârjire, îi îmbărbăta pe romani cu îndemnuri pline de avânt și, din când în când, îl striga pe Spartacus, provocându-l să vină să se măsoare cu el la luptă:

— Ei!... Spartacus!... Ticălos vătaf al tâlharilor celor mai mârșavi!... Unde ești? Apropie-te, sclav nemernic, să încrucișezi paloșul cu oamenii liberi!... Spartacus! N-auzi, tâlharule, unde ești?

În ciuda vaietelor, țipetelor, zăngănitului armelor și larmei ce umplea tabăra, tracul auzi în cele din urmă ocările romanului. Cu brațul său vânjos își croi drum printre soldați, căutându-l pe cel care-l provoca la luptă și strigându-i la rândul său:

— Ei!... Tâlhar roman prădalnic, păstrează-ți poreclele, sunt singura avere care-ți aparține cu adevărat, jefuitoarele, nepot și strănepot de jefuitori!... Iată-mă, romanule, ce vrei?

Se găsea acum față în față cu Mesala. Acesta se năpusti asupra lui Spartacus cu o furie nebună și, cu glasul întretăiat, zbigera amenințător:

— Să te tai, asta vreau... bucăți... Să mânjesc cu sângele tău glorioasa sabie a lui Valerius Mesala.

Vorbele de ocară ale centurionului sporiră turbata înverșunare a tracului. După ce se apără de primul atac năvalnic al romanului, Spartacus trecu la ofensivă. Dintr-o lovitură făcu țandări scutul lui Mesala, cu o alta îi străpunse cămașa de zale, rănindu-l destul de grav între coaste, iar cu a treia lovitură îl izbi atât de strașnic în creștetul coifului, încât își ameți adversarul. Noroc că numele de Valerius Mesala, evocându-i amintirea iubitei, înfrână mâna gladiatorului, care era gata să-l străpungă.

Tracul opri sabia la două degete de pieptul dușmanului care căzuse și-i strigă:

— Du-te, tinere, și povestește că un gladiator ticălos ți-a dăruit viața.

Îl ajută pe Mesala să se ridice și-l lăsă în paza a doi gladiatori.

După ce fură răpuși aproape toți vitejii romani care încercaseră să țină piept atacanților, gladiatorii rămaseră singurii stăpâni peste tabăra romană.

La fel se desfășură și atacul lui Oinomaus împotriva lagărului lui Claudius Glaber. În mai puțin de o oră, Oinomaus obținu victoria deplină asupra legionarilor, care o luară la fugă, lăsând tabăra în mână răsculaților.

Astfel, datorită agerimii minții și bărbăției lui Spartacus, o mie și ceva de gladiatori obținură o strălucită victorie asupra a trei mii de romani. O zi mai târziu, cele două cohorte de gladiatori se reuniră în tabăra lui Claudius Glaber.

Învingătorii făceau tot felul de spirite și glume usturătoare pe socoteala lui Glaber, pe care-l porecliseră cotoiul care fuge de șoareci. Cântau, hohotind de râs, un cântec vesel, alcătuit de ei, care suna cam așa:

*A fost pe vremuri un cotoi bătrân;
Pe șoareci îi ura cu ne-ndurare
Și, dornic să-i înhațe-n gheara lui,
Viclean crezând că e, s-a prefăcut
C-a adormit pe-când stătea la pândă.
Nu se-ndoia c-a lui va fi izbânda.
Și după ceasuri lungi de așteptare,
Poftim că se ivi și-un șoricel!...*

„Pe ăsta-l prind numaidecât, sărmanul!”

Și-a spus cotoiul - și îl și vedea

La el în labă. Pînă-atuncea, însă,

Primi o lecție s-o țină minte!

Căci șoricelul a venit tiptil

Și-un clopoțel i-a agățat de coadă.

Iar când cotoiul s-a mișcat puțin,

De clinchet, el s-a speriat cumplit,

Și-nspăimîntat porni în goană mare...

Iar șoarecii și azi mai rîd în hohot.

Între timp, de la Capua, din școala lui Lentulus Batiatus, fugeau grupuri-grupuri de gladiatori. Sute de noi răsculați soseau în fiecare zi, în fiecare ceas, în tabăra de lângă Vezuviu. În primele douăzeci de zile de la izbânda lui Spartacus asupra lui Claudius Glaber veniră mai mult de patru mii. Înarmați cu lăncile, scuturile și săbiile capturate de la romani, noii veniți alcătuiră, împreună cu cei o mie două sute de oameni care luptaseră sub comanda tracului, întâia legiune a armatei asupriților.

Deși la Roma lumea era frământată de chestiuni militare mai serioase și mai grave, totuși înfrângerea suferită de Claudius Glaber stârni oarecare vâlvă. Senatul și poporul roman nu puteau să nu considere ca o pată pentru reputația armatelor romane înfrângerea și măcelărirea legionarilor, a învingătorilor lumii, de către o adunătură de gladiatori netrebnici.

Într-o bună zi, sclavii aceștia nemernici, mai mult de cinci mii la număr, organizați în manipule, cohorte și legiuni, apărură în fața Nolei, oraș înfloritor, bogat și populat din Campania. Înainte de a porni la atac, ei cerură cetățenilor să le deschidă de bună voie porțile orașului, făgăduindu-le în schimb că viața și averea le vor fi respectate.

Înspăimîntați de urgia ce-i amenința, cetățenii se adunară în Forum și aici, după lungi controverse - unii erau de părere să se predea, alții să se împotrivescă - și după multă zarvă, teza celor curajoși învinse. Porțile orașului fură închise și cetățenii se duseră în grabă la ziduri, pentru a respinge orice atac. În același timp trimiseră ștafete la Neapolis, Brundisium și Roma, ca să ceară grabnic întăriri.

Ștafetele căzură însă în mâinile lui Spartacus, care supraveghea nu numai drumurile mari, ci și potecile. Orașenii încercară să se apere, dar, fiind slab înarmați și nepricepuți în arta războiului, nu putură rezista mai mult de două ceasuri. Gladiatorii, care dispuneau de numeroase scări, escaladară repede și

cu pierderi neînsemnate zidurile cetății și pătrunseră în oraș. Mâniați de împotrivirea ce întâmpinaseră, ei începură să-i masacreze și să-i jefuiască pe locuitori.

Deși Spartacus impusese soldaților săi cea mai severă disciplină, aceștia - ca toți soldații din istorie - nu puteau să-și înfrâneze pofta de sânge și setea de distrugere de care sunt cuprinși, fără voia lor, soldații când sunt siliți să se lupte pentru a pătrunde într-un oraș.

Cu avântul și energia care-i erau proprii, Spartacus porni valvârtej pe străzile orașului, străduindu-se să-i oprească pe gladiatori de la jafuri și omoruri. Sprijinit de ceilalți comandanți, el reuși în câteva ceasuri să pună capăt măcelului și jafului.

Bucinele și trâmbițele sunară în curând adunarea și printre gladiatori se răspândi știrea că Spartacus dăduse ordin ca legiunea să se adune în formație, în grandiosul Forum din Nola, vestit pentru minunatele sale temple, basilici și porticuri.

Până într-un ceas, legiunea gladiatorilor era în Forum, așezată pe trei rânduri, într-o ordine perfectă, iar Spartacus - care se urcase pe treptele templului zeiței Ceres, își privea oamenii palid și încruntat de mânie. În mijlocul unei tăceri absolute, rămase un timp cu capul în piept, frământat de gânduri amare. În cele din urmă ridică fruntea. Ochii îi scăpărau de indignare. Cu glas puternic, care răsună până departe în piața cea largă, Spartacus strigă:

— E cu putință, oare, sălbatici și criminali ce sunteți, să râvniți să vă câștigați faima de jefuitori și reputația de tâlhari și ucigași? După câteva minute de tăcere generală urmă: Aceasta e libertatea pe care înțelegem să o dăm sclavilor? Aceasta e disciplina cu ajutorul căreia ne străduim să fim vrednici de drepturile ce ne-au fost răpite? Acestea sunt faptele alese prin care voim să câștigăm simpatia italicilor? Nu vă ajunge că împotriva voastră sunt renumele și puterea Romei, vreți să mai stârniți și ura, blestemele și setea de răzbunare a tuturor popoarelor Italiei?... Vă par prea mici neajunsurile aduse de tristul renume pe care ni l-au făurit asupritorii, care spun că am fi niște barbari, niște jefuitori și cei mai ticăloși dintre oameni? Toate acestea nu vă sunt de ajuns, și în loc să dezmințiți ponegririle a căror victimă suntem, prin acte de vitejie, printr-o disciplină riguroasă, prin purtări fără cusur, vreți să le mai întăriți și să le mai agravați prin faptele voastre josnice, rușinoase și dezonorante?... Toată Italia ne privește cu teamă, cu suspiciune și neîncredere. Cauza noastră sfântă și steagul pentru care luptăm, cel mai generos din câte au fâlfâit vreodată sub soare pe câmpurile de bătălie,

nu se bucură de nici o simpatie pe toată întinderea peninsulei. Pentru a câștiga simpatii, avem un singur mijloc - disciplină.

Verigile de fier ale disciplinei au alcătuit și alcătuiesc tăria, platoșa de neînving a legiunilor romane. Superioritatea romanilor nu se trage din aceea că ei ar fi cei mai puternici și cei mai viteji soldați din lume există doar multe popoare în lume care, în ce privește puterea și vitejia, nu stau mai prejos decât ei. Superioritatea romanilor vine din faptul că încă n-a existat pe lume o armată mai disciplinată decât cea romană. Iată de ce romanii i-au învins pe toți dușmanii lor. Dacă, așa cum ați învățat de la romani să vă organizați armata, nu veți învăța și nu veți aplica în fapt disciplina romană, nici puterea fără seamăn a brațelor voastre și nici vitejia voastră n-au să vă folosească la nimic.

Dacă doriți să fiu și de aici înainte conducătorul vostru, cer să-mi dați ascultare și să învățați să vă stăpâniți; puterea unei armate constă în ordine, ascultare și stăpânire de sine.

Cer fiecăruia dintre voi să-mi jure pe zeii și pe cinstea sa că din ceasul acesta nu va mai săvârși nici cea mai neînsemnată abatere de la disciplină.

Dacă vrem să învingem, trebuie să simt că am dreptul și autoritatea de a tăia capul chiar și celui mai scump dintre prietenii mei, dacă s-ar face vinovat de cea mai mică încălcare a legilor hotărâte de noi. Trebuie să ne purtăm așa cum, plini de admirație, povestesc istoricii că s-au purtat cândva niște legiuni romane care și-au așezat tabăra lângă un măr. După ce s-au ridicat corturile, numărul merelor ce atârnav în copac era același ca în ziua în care se așezase tabăra. Numai cu această condiție fi-vom vrednici de libertatea pe care cu atâta strădanie ne luptăm s-o cucerim.

Numai cu această condiție vom dobândi victoria asupra celei mai puternice și mai viteze armate din lume!

În tot timpul acestei înflăcărare cuvântări, în rândurile gladiatorilor, cuceritori de elocvența brutală, dar mișcătoare a conducătorului lor, s-au auzit murmure de aprobare. Când Spartacus își încheie cuvintele, soldații izbucniră în strigăte și aplauze furtunoase.

Apoi Spartacus, cu grosul armatei sale, părăsi Nola, lăsând pentru paza cetății numai două cohorte, pe care le schimba zilnic. Își așeză tabăra pe unul din dealurile din apropiere. În tabără își făcu un mare depozit de arme, platoșe și scuturi, adunate de la locuitorii Nolei. Cu armele din acest depozit se echipau sclavii și gladiatorii care, zi de zi, veneau să lupte sub steagul răsculaților.

Spartacus rămase aici, lângă Nola, peste două luni, în care răstimp se ocupă neobosit de instrucția ostașilor săi, al căror număr mereu crescând, ajunsese la opt mii, ceea ce îi îngădui să alcătuiască două legiuni. Ordinea și disciplină, pe care viteazul trac le introdusese în armata sa, îi uimea pe locuitorii Campaniei, a căror viață și proprietate erau la adăpost de orice atingere.

Între timp, la Roma se luase botârîrea de a se trimite împotriva sclavilor și gladiatorilor răsculați o legiune în frunte cu Publius Varinius. Această legiune era alcătuită mai ales din tineri recruți și din voluntari, deoarece veteranii și legiunile ce trecuseră prin școala războiului fuseseră trimise împotriva lui Sertorius și a lui Mitridate.

Mai erau câteva zile până la data fixată pentru plecarea din Roma a lui Publius Varinius cu cele șase mii de pedestrași și cu detașamentul său de trei sute de lăncieri călări, când, într-o seară, din pădurea Aricia, situată lângă Via Appia, ieșiră mai bine de două mii de oameni înarmați la întâmplare cu tot felul de arme de lemn, cu pari ascuțiți și numai puțini cu lănci și scuturi.

Erau gladiatori din școlile lui Actianus, Iulius Rabecius și ale altor laniști din Roma. Se adunaseră în pădurea Enicineză, unul câte unul, potrivit instrucțiunilor lui Crixos, sub a cărui comandă mărșăluiau acum în direcția Vezuviului, pentru a se alătura legiunilor lui Spartacus.

În dimineața zilei de 15 februarie, când Metrobius prezentase denunțul său consulilor Cotta și Lucullus, Crixos colindase școlile de gladiatori, înștiințându-și tovarășii despre răscoală și povățuindu-i să stea liniștiți.

Găsit la una din școli, galul fu ridicat și aruncat în închisoarea Mamertină. Acolo a fost ținut peste două luni, în care timp l-au bătut neconținut cu nuiiele. Dacă gladiatorii nu i-ar fi silit pe laniști să intervină pentru eliberarea lui, Crixos ar fi fost cu siguranță răstignit, în ciuda faptului că tăgăduia cu hotărâre orice amestec în răscoala lui Spartacus.

Când se văzu iar în libertate, își dădu seama că era urmărit de aproape și că școlile sunt și ele supravegheate. Se hotărî, de aceea să se poarte ca și cum n-ar fi știut nimic și n-ar fi avut nici o legătură cu răscoala, străduindu-se să risipească în acest fel bănuielile laniștilor și autorităților.

Din această pricină, sărmanul gal fusese nevoit să-și stăpânească nerăbdarea, avântul și spiritul de revoltă ce-l frământau și, cu toate insistențele lui Spartacus, nu putuse să părăsească Roma sau să trimită măcar un manipul în tabăra de pe Vezuviu.

În cele din urmă, la patru luni și mai bine după izbucnirea răscoalei, folosind nenumărate stratageme și cu prețul unor mari eforturi și riscuri, Crixos reuși să fugă din Roma și să se ascundă în pădurea Aricia. Fugise cu

convingerea că cel puțin mare parte dintre gladiatorii cu care își dăduse întâlnire, dacă nu chiar toți, aveau să-l urmeze.

Așa se și întâmplă. După două zile de așteptare prin ungherele singuratice și umbrite ale pădurii, galul porni spre Vezuviu în fruntea a douăzeci de manipule.

Bucuria și sărbătoarea prilejuite de sosirea acestora în tabăra de la Nola nu pot fi descrise. Spartacus îi făcu o primire frățească lui Crixos, pe care-l iubea și-l prețuia mai mult decât pe toți tovarășii lui de nenorocire.

Cei două mii de gladiatori veniți cu Crixos au fost îndată complet echipați, după care au fost încorporați jumătate în prima legiune, comandată de Oinomaus, și jumătate în a doua legiune, care fu pusă sub comanda lui Crixos. În unanimitate, Spartacus a fost din nou proclamat conducător suprem al întregii armate.

Două zile după sosirea lui Crixos, iscoadele îl înștiințară pe Spartacus că pe Via Appia venea în marș forțat împotriva gladiatorilor pretorul Publius Varinius. Îndată, conducătorul gladiatorilor ordonă armatei sale să ridice tabăra și, noaptea, porni pe ascuns în întâmpinarea dușmanului.

CAPITOLUL XIII. DE LA BĂTĂLIA DE LA CASILINUM PÂNĂ LA CEA DE LA AQUINTUM

Publius Varinius avea patruzeci și cinci de ani. Plebeu de origine, voinic la trup, neînduplecat și mândru din fire, el întrunea cele mai bune însușiri ale soldatului roman. Cumpătat la mâncare și la băutură, sobru și modest ca nimeni altul, rezistent la căldură și ger și deprins cu marșurile, cu veghea și cu toate oboselile carierei militare, era scump la vorbă, stăpânit și foarte îndrăzneț. Dacă, pe lângă, aceste însușiri de preț, Varinius ar fi avut și o inteligență mai pătrunzătoare și ar fi fost mai învățat, ar fi avut tot ce trebuia pentru a ajunge consul sau mare general și pentru a dobândi triumful. Fiind însă cam mărginit, Publius Varinius, după douăzeci și opt de ani de activitate, abia se ridicase până la rangul de pretor. Și acest rang îl dobândise numai din respect pentru sângele rece și bărbăția neclintită cu care știa să facă față tuturor încercărilor și pentru vasta competență și experiență în ale războiului, și îndeosebi cu privire la chestiunile de disciplină și organizare.

Acesta era omul care, în fruntea a șase mii de legionari, o mie de veliți, șase sute de prăștiași și trei sute de călăreți, părăsise Roma, în ziua a optsprezecea dinaintea calendelor lui iulie (14 iunie) ale anului 680⁴¹, și care acum înainta pe Via Appia. Avea în total aproape opt mii de soldați, tineri, puternici și cât se poate de bine înarmați. Funcția de chestor pe lângă Publius Varinius o

⁴¹ 74 î.e.n. (n.r.)

îndeplina Cneus Furius, un om de vreo treizeci și cinci de ani, viteaz, inteligent și bun cunoscător al artei militare, dar prea înclinat spre chefuri și orgii.

După trei zile de marș forțat, Publius Varinius ajunse la Caieta, unde-și așază tabăra. Chemă pe prefectul cavaleriei, Paulus Erdenius Tiburtinus, și-i dădu misiunea de a se repezi până dincolo de Capua, pentru a culege de acolo știri amănunțite și exacte despre numărul răsculaților, despre armele de care dispuneau, despre poziția ocupată de ei și, dacă va izbuti, și despre intențiile lor.

Tânărul Tiburtinus îndeplini misiunea încredințată cu conștiinciozitate și pricepere. El cercetă nu numai Capua, ci și Cume, Baie, Puteoli, Herculaneum și Neapolis, și chiar și Pompei și Atella. De peste tot adună știri despre răsculați, atât de la autoritățile române, cât și de la locuitori și păstori, iar după patru zile se întoarse în tabăra lui Varinius. Raportă pretorului că erau aproape zece mii de răsculați, la fel de bine înarmați și instruiți ca și romanii, că se aflau cu tabăra în apropiere de Nola, de unde făceau incursiuni în împrejurimi, și că, după toate aparențele nu aveau intenția să se deplaseze. Judecând după conștiinciozitatea cu care erau executate lucrările de întărire ale taberei, părea că vor să aștepte atacul romanilor acolo, pe loc.

În posesia acestor, știri, Varinius cumpăni îndelung care era cea mai bună tactică de urmat. În cele din urmă hotărî să-și împartă forțele în două grupuri, care să înainteze spre tabăra gladiatorilor pe două drumuri diferite, dar aproape paralele, și s-o atace din două părți deodată. După socoteala lui, această manevră avea să-i asigure o victorie deplină și decisivă.

Încredință chestorului Cneus Furius comanda a patru cohorte de legionari, trei sute de veliți, două sute de prăștiași și o sută de călăreți, și îi dădu ordin să înainteze pe Via Appia, să apuce apoi pe Via Domitia, care urma malul mării în direcția Surrentum, și să meargă până la Baie. De aici, după un popas de o săptămână, Furius trebuia să pornească spre Atella și acolo să aștepte instrucțiunile lui Varinius. În vreme ce Furius avea să efectueze această mișcare, Varinius hotărâse ca el, cu restul forțelor, să urce pe valea râului Liris până la Interamna și să apuce pe Via Latină, apoi, lângă Allife, să părăsească varianta consulară a Viei Latină și, urmând varianta pretoriană, care ocolea frecăturile Caudine și ducea la Caudium, să iasă în spatele gladiatorilor. Aici avea să se ascundă și să se odihnească o zi, după care avea să dea ordin chestorului să pornească din Atella și să-i atace pe răsculați. Varinius socotea că, voind să profite de superioritatea numerică pe care o dețineau asupra

legionarilor lui Furius, gladiatorii aveau să le iasă înainte cu toate forțele. În acel moment, el va cădea în spatele lor și-i va zdrobi complet.

Acesta era planul de operațiuni al pretorului Publius Varinius, și nu era prost. Numai că planul putea reuși doar dacă gladiatorii i-ar fi așteptat pe romani fără a se clinti din Nola. Despre acest lucru, Varinius, care-l socotea pe Spartacus nu un om, ci un fel de animal spurcat, nu avea nici umbră de îndoială.

Cum află însă că pretorul pornise împotriva sa și că ajunsese la Caieta, Spartacus porni de-a lungul litoralului, pe Via Domitia, în direcția Liternum, și izbuti să ajungă în această localitate parcurgând drumul în două etape lungi și foarte istovitoare.

Înaintând în sens contrar pe Via Domitia, chestorul Cneus Furius află de la iscoadele sale că Spartacus, cu toate forțele lui, apăruse pe neașteptate la Liternum și că se găseau acum cale de o zi și ceva unul de altul.

Dacă ar fi fost un militar de rând, Cneus Furius ar fi pornit împotriva gladiatorilor și ar fi primit lupta cu ei. În calitate de comandant care primise instrucțiuni anumite, nu se socotea însă îndreptățit să primească lupta cu forțele superioare ale unui inamic asupra căruia nu avea sorți de izbândă. Soluția retragerii îi părea o curată lașitate, care nu avea nici măcar scuza că ar fi fost dictată de prudență, deoarece, dacă s-ar fi retras în direcția Latiumului, Spartacus l-ar fi putut ușor ajunge și zdrobi. De aceea se hotărî să înainteze pe Via Consularis, s-o ia la stânga, să urce până la Calenum și de acolo să ajungă la Capua în câteva ceasuri. Împreună cu garnizoana acestui oraș, care fusese recent întărită, cei două mii opt sute de soldați ai săi puteau opune gladiatorilor o puternică rezistență.

În ipoteza că Spartacus ar fi înaintat spre Latium, Cneus Furius ar fi putut să ia legătura cu Varinius și, contopindu-și forțele... să-l lovească din spate și să-l distrugă pe cutezătorul răsculat. Iar dacă Spartacus s-ar fi întors cumva din drum, el, Furius, ar fi putut reveni pe Via Domitia și ar mai fi reușit să execute la timp ordinele primite.

Aceste raționamente judicioase și hotărârea și mai judicioasă la care se oprise învederau inteligența și destoinicia lui Furius. Probabil că nici Pompeius Magnus n-ar fi luat altă hotărâre.

Cu vreo două ceasuri înainte de ivirea zorilor, Furius ordonă să se strângă tabăra și porni spre Calenum într-o desăvârșită ordine și într-o liniște adâncă. În prealabil trimisese însă trei iscoade, îmbrăcate țărănește, pe Via Consularis, cu misiunea de a da inamicului, pe riscul și pe răspunderea lor, știri

false, afirmând că Cneus Furius ar fi făcut cale întoarsă, retrăgându-se spre Caieta.

Îndată ce află prin iscoadele sale că alt grup inamic își așezase tabăra la Tifernum, Spartacus înțelese că, împărțindu-și forțele în două grupuri pentru a prinde în clește armata gladiatorilor, pretorul Varinius săvârșise o greșeală. Ghici pe loc întreg planul inamicului, cu toate manevrele pe care le proiectase. Cu agerimea proprie minților superioare, pricepu într-o clipită că trebuia să se strecoare ca o pană între cele două grupuri ale armatei inamice, pentru ca după aceea, aruncându-se cu iuțea fulgerului întâi asupra unuia, apoi asupra celuilalt, să le nimicească pe amândouă.

Una din cele mai remarcabile însușiri militare de care a dat dovadă Spartacus în timpul acestei campanii atât de glorioase pentru el a fost iuțea cu oare analiza, raționa, prevedea și descifra orice situație, precum și iuțea cu care executa hotărârile luate. Esența talentului lui Spartacus, care a avut multe trăsături comune cu acela al lui Napoleon, consta în aceea că, deși puse la baza armatei sale organizarea militară și disciplina romană, nu se molipsise totuși de acel dogmatism pedant care-i oprea pe generalii romani să se abată de la anumite reguli și norme. Căutând să pună planurile sale de operațiuni, precum și manevrele și acțiunile de diversiune, în concordanță cu terenul, cu împrejurările obiective, și cu situația inamicului, Spartacus a dezvoltat și a aplicat cea mai simplă și, în același timp, cea mai rațională și avantajoasă tactică - anume tactica iuțelii, inițiată de Caius Marius, și care, mai târziu, avea să-i asigure lui Iulius Caesar stăpânirea asupra lumii întregi. În toate marile bătălii care s-au încheiat cu izbânda gladiatorilor și prin care Spartacus și-a câștigat un loc alături de cei mai vestiți strategii ai antichității⁴²,

⁴² Trebuie arătat, odată pentru totdeauna, că romanii și istoricii lor au privit războiul gladiatorilor ca pe un război rușinos și nevrednic pentru Roma. De aceea, pentru a nu știrbi reputația romană, istoricii i-au dat puțină atenție, străduindu-se să-l învăluie în tăcere, așa cum se învăluie lucrurile a căror amintire e usturătoare, și căutând să-i micșoreze semnificația și mărțea. Ce au spus însă fără voia lor a fost suficient pentru a-i acoperi de glorie pe gladiatori și îndeosebi pe Spartacus. Noi îl așezăm fără șovăire între Marius și Cezar, deoarece chiar și cel mai îngîmfat dintre istoricii romani, Lucius Florus, care de-a lungul întregii sale relații nu precupește expresiile de dispreț la adresa gladiatorilor și a conducătorului lor, a fost silit să recunoască faptul că, luptându-se cu o neasemuită bărbăție în primele rânduri, Spartacus a căzut acoperit de gloria unui viteaz comandant de oști. (n.a.)

victoria nu a fost reputată numai prin forța fizică a ostașilor săi, ci mai ales prin iuțea manevrelor.

Să reluăm firul povestirii noastre: Spartacus procedă întocmai cum hotărâse. După ce ținu o scurtă cuvântare ca să-și însuflețească soldații și să-i convingă că pentru succesul cauzei comune era necesar să îndure greutatea unui nou marș forțat, el dădu ordin să se ridice tabăra. Părăsiră Via Domitia și, pe o potecă întortocheată, ascunsă printre dealurile ce coborau de la Capua spre mare se îndreptară spre râul Volturnus, care, vuind, își rostogolea undele năvalnice printre acele dealuri.

În zorii zilei următoare, în vreme ce chestorul Furius continua să mărșăluiească spre Calenum, Spartacus, ca urmare a mișcării efectuate, ajunsese de mult lângă Capua, mai precis la trei mile de oraș, unde se opri pentru a da ostașilor săi un repaus de câteva ceasuri. Către amiază își continuă marșul. Trecând prin fața orașului făcu haz de spaima pe care vestea apropierea gladiatorilor o insuflase garnizoanei din Capua, care, după ce ferecase porțile și coborâse grilajele, se îngrămădise toată pe valul de pământ, în așteptarea atacului. Apucă pe drumul spre Casilinum și ajunse acolo către seară, la ora când chestorul Furius ajungea la Calenum.

Casilinum era un orașel vesel și plin de viață, situat pe malul drept al râului Volturnus. În raport cu poziția ocupată în momentul acela de forțele adverse, Casilinum, în vecinătatea căruia urma să se desfășoare ciocnirea apropiată, era un punct crucial. Pentru Spartacus, cucerirea orașului prezenta o importanță capitală, deoarece numai cucerindu-l ar fi putut domina amândouă malurile și, prin urmare, întreaga vale a râului Volturnus. Așezându-și tabăra la Casilinum, el ar fi putut izola cu legiunile sale cele două grupuri inamice, le-ar fi putut tăia orice posibilitate de a se adăposti la Capua și ar fi avut calea deschisă pentru a le ajunge din urmă și a le nimici pe rând.

Îngroziți de neașteptata apariție a gladiatorilor, locuitorii din Casilinum trimiseră pe magistrații orașului în întâmpinarea lui Spartacus, pentru a face act de supunere. Gladiatorii fură deci scutiți de a întrebuița forța pentru a pune stăpânire pe oraș. După ce așază străji la porți și după ce lăsă o cohortă în interiorul orașului, tracol cu legiunile sale părăsi orașul și-și așază tabăra pe una din înălțimile de lângă porțile dinspre Calenum.

În răstimpul dintre înfrângerea lui Claudius Glaber și expediția lui Publius Varinius, liber fiind să cutreiere nestingherit toată Campania, Spartacus ordonase celor mai îndemnatici și mai iscușiți călăreți din armata sa să dreseze pentru luptă mulțimea de armăsari care se găseau pe pășunile roditoare ale acestei provincii. Își alcătuieste astfel un detașament de șase sute

de ostași călări. În fruntea călărimii îl pusese pe viteazul și chipeșul Bortorix, care, la sosirea lui Crixos, îi cedase acestuia comanda celei de a două legiuni.

După ce tabăra fu gata, Spartacus ordonă legiunilor, care erau obosite de drum, să se odihnească, deoarece hotărâse să le lase un răgaz de câteva zile, până când chestorul Furius, despre care Spartacus presupunea că ar înainta pe Via Domitia, va ajunge la Liternum. Spartacus plănuia că la Liternum să-l atace pe la spate și să-i nimicească cohortele.

Totuși, fiind totdeauna extrem de prevăzător, îl chemă pe Bortorix și-i ordonă să-și împartă călărima în două și, pe la miezul nopții, s-o trimită în recunoaștere: o parte pe Via Domitia, până la Tifernum, ca să culeagă știri despre inamic, iar cealaltă pe Via Appia, până la Calenum, ca să cerceteze regiunea, drept măsură de prevedere. Amândouă detașamentele trebuiau să fie în zori înapoi în tabără, pentru a comunica rezultatele cercetării.

Cel dintâi detașament ce se înapoie fu cel care plecase în direcția Calenum. Se întoarse în tabără cam cu un ceas înainte de răsăritul soarelui și, spre marea mirare a lui Spartacus, aduse știrea că dușmanul înainta dinspre Calenum direct spre Casilinum. Lui Spartacus întâi nici nu-i veni să creadă acest lucru, dar după ce-l descusu mai bine pe șeful detașamentului și după ce cântări încă o dată știrile primite, pricepu ce se petrecuse: el se abătuse la dreapta de pe Via Domitia spre a-l lăsa să treacă pe Furius, pentru ca apoi să-i cadă în spate, dar romanul, pentru a-l evita pe gladiator și a se ascunde la Capua, părăsise și el Via Domitia, spre stânga. În felul acesta, voind să se evite, părăsiseră amândoi calea consulară și se întâlneau acum pe calea pretoriană.

Spartacus ordonă imediat să se sune alarma, scoase din tabără legiunea întâi și o așază în ordine de bătaie, pe două linii. În linia întâi puse două mii de veliți și prăștiași așezați în lanț, cărora le dădu instrucțiuni să atace inamicul îndată ce-și va face apariția. În linia a doua așază restul legiunii, înarmat cu lănci și sulite scurte.

Cealaltă legiune, Spartacus o desfăcu în două și o trimise peste ogoare și prin vii, jumătate la dreapta și jumătate la stânga, dând ordin ca să se depărteze cât mai mult și să se ascundă, iar când lupta va fi în toi, să iasă din ascunziș și să-i depășească pe romani prin flancuri, pentru a le cădea în spate și a-i încercui.

Abia răsărise bine soarele, care poleia cu aur dealurile înconjurătoare, viile verzi, miriștile aurii și luncile înflorite, când iată că își făcu apariția călare avangarda romanilor. Cavaleria inamică fu întâmpinată de lanțul prăștiașilor cu o grindină de pietre și bile de plumb. Călăreții se întoarseră în loc și porniră în galop, pentru a-l preveni pe chestorul Furius că se apropia inamicul. Îndată

ce începu bătălia, Spartacus, care înaintase pe jos, laolaltă cu tovarășii săi de luptă, sări pe minunatul său cal negru ca pana corbului. Dorind să-l atace pe inamic cât se poate de repede, fără a-i da răgaz să se așeze în ordine de luptă, porunci ca trâmbițele să sune semnalul de atac în pas. Alergător.

Primind vestea neașteptată că se apropiau gladiatorii, Cneus Furius ordonă coloanei de legionari să se oprească și, cu acel sânge rece pe care oamenii cu adevărat curajoși nu-l pierd niciodată, porunci ca veliții și prăștiașii să se desfășoare îndată, formând un lanț. Lungind cât mai mult cu putință frontul, el voia să evite încercuirea cohortelor sale de către forțele superioare ale inamicului. Celorlalți legionari le ordonă să ia poziție pe dealul de lângă drum, socotind că în timp ce veliții și prăștiașii vor rezista primului atac al gladiatorilor, cohortele vor putea să se așeze în linie de bătaie.

În ciuda panicii și învâlmășelii inerente oricărui atac neașteptat, executarea dispozițiilor chestorului începu cu mare iuțeală și într-o relativă ordine.

Mișcările ordonate erau însă departe de a fi aduse la îndeplinire când gladiatorii se năpustiră asupra frontului prăștiașilor romani. Deși s-au apărat cu bravură, sub presiunea forțelor covârșitoare ale adversarului, prăștiașii se văzură totuși siliți să se retragă la poalele dealului, unde Furius abia reușise să-și pună în linie de bătaie cele patru cohorte ale sale. Bucinele dădură semnalul de atac și, sub comanda lui Furius, legionarii izbiră pe veliții armatei gladiatorilor cu atâta putere, încât aceștia se văzură siliți să dea înapoi, la rândul lor. Spartacus porunci să se sune semnalul de retragere și, după ce aruncară asupra dușmanului ultimele sulite, cei două mii de gladiatori, ușor înarmați, dispărură în intervalele dintre cohortele de gladiatori ce se apropiau. Cu un „barra” ca un tunet, repetat de ecou peste tot, de-a lungul întregii văi și peste dealurile dimprejur, gladiatorii se năpustiră asupra romanilor. Nu se mai auzi nimic decât zăngănitul asurzitor al scuturilor și săbiilor și țipetele sălbatice ale soldaților.

Aproape o jumătate de ceas, cele două armate s-au bătut cu egală înverșunare și vitejie. Romanii erau însă prea puțini la număr față de gladiatori ca să poată ține piept vreme mai îndelungată unui iureș atât de turbat. Curând, fiind urmăriți și încolțiți din toate părțile, legionarii lui Furius începură să cedeze teren. În acel moment ieși și Crixos din ascunzătoare cu legiunea a doua și, într-o clipă, văzându-se înconjurați și atacați din flancuri și din spate, romanii își pierdură cumpătul și o luară la fugă. Nu reușiră însă să scape decât puțini, deoarece aproape toți, printre care și Furius, fiind prinși într-un cerc de oțel, își găsiră o moarte glorioasă în luptă.

Astfel se încheie, în mai puțin de două ceasuri, bătălia de la Casilinum, căreia poate i s-ar potrivi mai bine numele de măcelul de la Casilinum.

A doua zi după această nouă izbânda, pe care gladiatorii o plătiseră cu pierderi ușoare în comparație cu romanii, Spartacus, fără a mai zăbovi, ridică tabăra de la Casilinum și se îndreaptă către Sidicinum, strecurându-se printre pantele de la poalele Apeninilor. Aici făcu tabără și trimise îndată călăria la Teanum, care era la câteva mile depărtare, pentru a culege știri despre pretorul Publius Varinius, care, potrivit prevederilor lui Spartacus, trebuia să fi trecut pe acolo, în drum spre Allife, cu două-trei zile mai înainte. La întoarcerea din recunoaștere a cercetașilor, Spartacus constată că nu se înșelase: Publius Varinius plecase din Teanum abia în ajun, îndreptându-se spre Allife. După o matură chibzuire, în cursul căreia cântări cu grijă toate posibilitățile, gladiatorul hotărî să taie drumul pretorului Varinius și să dea bătălie cu el mai înainte că sosirea întăririlor pe care pretorul le aștepta din partea orașelor și a aliaților să îngreuneze victoria asupra cohortelor romane.

De aceea, în ziua următoare, Spartacus părăsi Sidicinum și, urmând cursul râului Volturnus, trecu pe malul drept al acestuia, apoi înainta până la defileul Furcilor Caudine. Ajunse acolo după opt ore de marș și își așază tabăra pe malul râului. A doua zi dimineața, după ce dădu ordin să se taie cât mai mulți copaci și să fie aruncați de-a curmezișul râului - care în acel moment, fiind scăzut, nu era prea adânc - trecu cu legiunile sale peste acest pod improvizat pe malul stâng și ocupă, nu departe de defileu, o poziție puternică, ce domina Via Latină. Aici, în așteptarea adversarului, întinse iar tabăra.

Inamicul nu întârzie să se arate. Pe la amiază, Publius Varinius, cu cohortele sale, își făcu apariția dinspre Allife. Legiunile lui Spartacus stăteau gata rânduite și peste puțin începu lupta.

Ciocnirea fu crâncenă și sângheroasă. Adversarii se luptară până la căderea nopții. Deși bărbăția și îndrăzneala de care au dat dovadă romanii a fost mai presus de orice laudă, pe la apusul soarelui ei începură să se retragă în dezordine. Sub presiunea unui nou și puternic val de atac, retragerea lor se transformă în câteva minute într-o crâncenă debandadă. Inițial, urmărirea și nimicirea fugarilor fu lăsată în seama gladiatorilor pedestri. Când însă fugarii, cărora de frică parcă le crescuseră aripi, izbutiră să rupă contactul cu urmăritorii, Spartacus ordonă ca buciile să sune semnalul de încetare. Îndată ce pedestrii se opri și se dădu în lături, cavaleria gladiatorilor se năpusti în galop asupra pilcurilor de fugari, făcând în rândurile acestora un măcel cumplit.

Două mii și mai bine de romani își găsiră moartea în această bătălie de lângă Furcile Caudine⁴³, iar peste o mie cinci sute fură răniți. Printre răniți se număra și Varinius însuși. Marea majoritate a răniților căzu în mâinile învingătorilor, dar, după ce-i dezarmă, Spartacus îi lăasă liberi, deoarece în anumite împrejurări prezența prizonierilor în tabără ar fi putut constitui o primejdie. De aceea, el ho-tărise să nu ia prizonieri până când nu va avea de partea sa un număr mare de orașe, în care să-i poată ține.

Pierderile suferite de gladiatori în această bătălie au fost destul de mari: mai mult de două sute cincizeci de morți, iar răniți aproape încă o dată pe atât.

Amărât și deznădăjduit, Publius Varinius se refugie la Allife. Aici îl ajunse trista veste despre dezastruoasa înfrângere a chestorului Furius. Temându-se că învingătorul ar putea dezlănțui un nou atac, căruia el n-ar fi fost în stare să-i facă față, Varinius trecu repede, în marș forțat, peste Apenini și, părăsind Campania, se adăposti la Bovianum, blestemându-și soarta vitregă, blestemând zeii Cerului și ai Infernului și pe afurisitul de gladiator.

Aceste două strălucite victorii, repurtate în răstimp de trei zile, îi câștigară lui Spartacus o și mai mare admirație din partea ostașilor săi și făcură numele lui și mai temut în toate provinciile Italiei meridionale.

Fără nici o zăbavă, Spartacus coborî de la Furcile Caudine la Caudium, unde-l găsi pe gladiatorul gal Brezovir. (Cu acesta, cititorul a făcut cunoștință la Roma, în taverna Venerei Libitine, în ziua când tribunalul suprem al Ligii asupriților a osândit la moarte iscoada lui Caius Verres). Împreună cu cincizeci de tovarăși de arme, Brezovir tocmai evadase de la Capua și venise în tabăra lui Spartacus.

Urmând povața lui Brezovir, Spartacus hotărî să încerce, o stratagemă prin care spera să obțină pentru cei cinci mii de gladiatori care mai rămăseseră în școala lui Lentulus Batiatus încuviințarea de a părăsi Capua.

Trei zile după bătălia de la Furcile Caudine, Spartacus apăru sub zidurile Capuei, în fruntea a zece mii de ostași. Trimise în oraș un sol, ca să ceară prefectului și Senatului să îngăduie celor cinci mii de gladiatori să părăsească ne-înarmați orașul, punându-le totodată în vedere că, de vor refuza să

⁴³ Furcile Caudine reprezintă un loc înconjurat de munți și cu acces doar prin două defileuri. Romanii care au intrat pe acolo la momentul respectiv au fost blocați înauntru de către Samniți. În cele din urmă Romanii au fost lăsați să plece, după mai mult timp petrecut în defileu. Astfel este ilustrată umiliința la care a fost supusă armata romană.

îndeplinească cererea, Spartacus avea să ia cu asalt orașul și avea să-l jefuiască și să-l pârljească, căsăpind fără milă pe toți locuitorii, fără deosebire de vârstă și sex.

Vestea despre victoriile lui Spartacus, cu adăugirile și înfrumusețările făcute de gura lumii, ajunsese și la Capua și produsese o impresie extraordinară asupra locuitorilor. Când temutul dușman apăru în fața porților orașului, sufletele neliniștite ale orășenilor fură cuprinse de deznădejde și spaimă. În urma ultimatumului dat de Spartacus, starea de depresiune se adânci, populația intrând în panică.

Senatul capuan se adună în templul Dianei, iar în jurul templului, în Forum, se strânse o mulțime uriașă. În mai puțin de o jumătate de oră, toate prăvăliile erau închise. Femei cu părul despletit se refugiau în temple, cerșind ajutorul zeilor. Străzile răsunau de strigătele poporului, care cerea zgomotos senatorilor să accepte propunerea gladiatorului, pentru a salva astfel populația de distrugere.

Palid și desfigurat, tremurând ca varga și bâlbâindu-se de frică, Mecius Libeo aduse la cunoștința Senatului cererile lui Spartacus. La fel de speriați, neliniștiți și zdruncinați ca și prefectul, senatorii se uitau unul la altul și nu se încumeta nici unul să ia cuvântul ca să-și spună părerea într-o situație atât de grea și primejdioasă.

Profitând de nehotărârea și tăcerea aceasta, tribunul militar, un soldat curajos și încercat, care comanda cele patru cohorte trimise de Senatul roman pentru apărarea orașului, ceru voie să-și arate părerile. Fără cuvinte meșteșugite, și totuși elocvent, tribunul, care își păstrase sângele rece, susținu că ultimatumul dat de Spartacus nu era decât o amenințare goală din partea unui vicelan care caută să speculeze lașitatea cetățenilor. Gladiatorul nu putea să ia și nici nu va lua cu asalt orașul, deoarece acesta era prea bine apărat de strașnicele lui întărituri. O armată fără scorpioni, catapulte și baliste, fără berbeci, cângi și cârlige nu se va încumeta niciodată să încerce un asalt.

Teama care-i stăpânea pe molaticii senatori capuani, aceeași care mai înainte făcuse să le înghețe până și cuvintele pe buze, îi scutură acum și-i făcu să sară că mușcați de șarpe. Începură să strige într-un glas că tribunul își pierduse, se vede, mințile, că gladiatorii, mai puțini la număr și mai prost înarmați decât acum, luaseră Nola în două ceasuri, și că acolo casele fuseseră arse și locuitorii măcelăriți; că ei nu doreau să fie căsăpiți, numai pentru a-i face pe plac unui tribun ambițios; că a-i scoate din oraș pe cei cinci mii de gladiatori era o măsură de prevedere înțeleaptă și oportună, pentru că astfel

au să fie înlăturate dintr-o dată și primejdia permanentă a răscoalei în oraș, și primejdia imediată a asaltului și măcelului. Întrucât peste aceste vociferări se suprapuneau insistențele poporului adunat în Forum, care cerea în gura mare senatorilor să salveze orașul, Mecijs Libeo puse la vot o propunere, formulată de mai mulți senatori, pentru a se satisface cererea lui Spartacus... Aproape în unanimitate, propunerea fu acceptată.

Cei cinci mii de gladiatori, închiși în școala lui Lentulus, au fost astfel lăsați să părăsească orașul și să se alătore lui Spartacus, care își avea tabăra la poalele muntelui Tifata, din apropiere. Gladiatorii eliberați fură înarmați de îndată, alcătuiindu-se cu ei o a treia legiune, a cărei comandă fu dată lui Bortorix, care lăsa lui Brezovir comanda cavaleriei.

Numaidecât după aceea, Spartacus se întoarse la Nola, unde rămase vreo treizeci de zile. Acolo se ocupă cu zel de legiunea cea nouă, pe care o instruia în fiecare zi, pentru a o obișnui cu diferite mișcări și dispozitive de luptă. Când îi parveni vestea că pretorul Varinius aduna forțe noi cu intenția de a reînnoi ofensiva împotriva gladiatorilor, Spartacus hotărî să i-o ia înainte. Îl lăsa pe Crixos la Nola, cu două legiuni, iar el, cu o legiune, trecu Apeninii și apărui pe neașteptate sub zidurile Bovianumului.

Varinius, într-adevăr înaintase Senatului roman o dare de seamă asupra mersului nenorocit al acestui război. Reamintind modul exemplar în care își slujise patria în trecut, el cerea Senatului, ca o favoare pentru el, veteranul atâtor bătălii, să i se dea mijloace pentru a duce războiul la bun sfârșit. Voia astfel să răscumpere loviturile sorții vitrege, că să nu rămână asupra lui, pe vecie, rușinea înfrângerilor suferite.

Senatul încuviință dreapta cerere a viteazului Varinius, îi trimise opt cohorte alcătuite din patru mii de veterani și îi dădu împuternicirea să recruteze încă șaisprezece cohorte printre marsi, samniți și piceni, ca să-și poată alcătui cele două legiuni absolut necesare pentru a termina cu gladiatorii.

În locul rămas vacant prin moartea lui Furius, pretorul numi chestor pe tribunul Lelius Cossinius. Pretorul avea de fapt la dispoziția lui tribuni mult mai inteligenți și mai clarvăzători decât Lelius Cossinius, dar pentru Varinius nu erau hotărâtoare decât vechimea în armată și în grad. El îi încredința lui Cossinius comanda celor opt cohorte care tocmai îi fuseseră trimise de la Roma și îi dădu instrucțiuni să rămână cu ele la Bovianum, ca să-l împiedice pe Spartacus să pătrundă în Samnium, iar el, cu cei două mii de legionari care supraviețuiseră înfrângerii de la Furcile Caudine, se îndreptă, spre ținuturile marsilor și picenilor, ca să recruteze soldați.

Când Spartacus se apropie de Bovianum, provocându-l la luptă pe Cossinius, acesta rămase în oraș, potrivit instrucțiunilor foarte stricte pe care le primise. Spumega că nu se poate arunca asupra gladiatorului; trebuia însă să suporte cu răbdare toate jignirile și provocările acestuia.

Atunci, planul lui Varinius deveni clar pentru Spartacus. După ce ajunse la concluzia că nu trebuia să-i dea răgaz lui Varinius să-și recruteze trupe în Samnium și Picenum, Spartacus lăasă legiunea sub comanda lui Oinomaus în tabăra organizată în apropierea Bovianumului, iar el, în fruntea unui detașament de călăreți, se întoarse la Nola.

Aici îl așteptau știri foarte îmbucurătoare. Cea dintâi și cea mai bună dintre știri era vestea sosirii gladiatorului Granicus, cu mai mult de cinci mii de gali, germani și traci de la școlile din Ravenna. Cu aceste întăriri noi, armata gladiatorilor crescuse acum la patru legiuni, cu un total de douăzeci de mii de oameni. Spartacus se simțea de neînvinc. A doua știre, nu mai puțin îmbucurătoare, era aceea că sora sa, Myrtis sosise în tabără. Cu lacrimi de duioșie în ochi și foarte emoționat, Spartacus o strânse în brațe și îi acoperi fața cu sărutări. La rândul ei, Myrtis îi săruta obrazul, mâinile și veșmintele și-i șoptea cu glasul sugrumat de plâns:

— O, Spartacus... Spartacus... fratele meu iubit! Cum am tremurat, ce teamă mi-a fost pentru tine... Prin câte primejdii ai trecut în războiul acesta sângeros. Nicăieri nu găseam liniște... mereu mă gândeam: „Nu cumva e rănit?.. Oare nu are nevoie de mine?” Pentru că nimeni, Spartacus, nu te-ar putea îngriji ca mine... dacă vreodată... Să ne ferească însă zeii de una ca asta!... Am plâns tot timpul... și m-am rugat de mărinimoasa Valeria... de buna mea stă-pînă... să-mi dea voie să vin la tine... Și ea s-a milostivit și mi-a împlinit rugămintea! Fie ca Junona s-o răsplătească pentru bunătatea ei!... M-a ascultat... Știi că mi-a redat libertatea?... Sunt liberă acum, și voi rămâne cu tine totdeauna.

Ciripea și se alintă ca un copil, cu ochii în lacrimi, cu toate că din fiecare mișcare a ei se vedea cât era de fericită.

Blondul și chipeșul Artorix, sosit cu două zile înainte de la Ravenna împreună cu Granicus, se afla lângă el și urmărea tăcut această scenă duioasă. În cele din urmă se apropie sfios și spuse:

— Mie, scumpe Spartacus, conducătorul nostru neînvinc, nu vrei oare să-mi faci cinstea unei îmbrățișări și unui sărut?

Și, pronunțând aceste cuvinte, tânărul privea pe furiș spre Myrtis, cerându-și parcă iertare că voia s-o lipsească de una din sărutările fratelui ei.

Spartacus îl strânse la piept cu căldură, strigând:

— O, Artorix!... O, dragă Artorix!... Vin să te sărut... Vin să te îmbrățișez, pe tine, cel mai nobil dintre, tineri.

Astfel, pe lângă mulțumirea prilejuită de strălucitele victorii și de marile succese obținute de la începutul acestui crunt război, soarta a vrut să-i hărăzească lui Spartacus și bucuria de a îmbrățișa din nou două ființe scumpe lui: pe sora sa și pe Artorix.

Însă chipul strălucitor de bucurie al lui Spartacus se întunecă și se întrista curând. Lăsă capul în pământ, oftă adânc, frământat de gânduri amare. După ce-și luă ziua bună de la prieten, porni împreună cu Myrtis spre cortul său. Simțea o dorință arzătoare s-o întrebe despre Valeria, dar îl reținea un delicat sentiment de pudoare.

Noroc că, în neîntrerupta și vesela ei sporovăială, Myrtis aminti și neîntrebată despre văduva lui Sulla, și aceasta întâmplător, fără gând ascuns, deoarece Myrtis nu bănuia nimic despre legătura ce există între Spartacus și Valeria.

— O, crede-mă, Spartacus, crede-mă - repeta Myrtis, în timp ce-i așternea o masă frugală pe buturuga ce-i ținea loc de masă - dacă toate matroanele romane ar fi fost ca Valeria, de mult legile republicii ar fi desființat sclavia. Fiii unor femei ca Valeria n-ar fi putut și nici n-ar fi voit să admită muncă silnică, bătaia cu nuiielele, răstignirea pe cruce și măcelărirea gladiatorilor.

— Da, cred asta... cred... confirmă Spartacus, cu căldură.

— Pe tine te stimează mult mai mult decât ar putea orice altă stăpâna să stimeze pe lanistul gladiatorilor săi. Foarte des vorbea despre tine cu admirație, mai ales după ce ți-ai așezat tabăra pe Vezuviu... Și de fiecare dată când mai afla câte ceva despre tine... când a auzit că l-ai învins pe tribunul Servilianus... când a venit vestea că l-ai zdrobit pe Claudius Glaber... spunea: „Da, e născut strateg”.

— A spus ea asta? izbucni cu însuflețire Spartacus, pe chipul căruia se putea citi fiecare izbucnire a sufletului său zbuciumat de o mulțime de simțăminte, senzații și amintiri.

— Da, da, chiar așa a spus - îi răspunse Myrtis, continuând să-i pregătească de-ale mâncării. Dar, spune-mi, o să mai rămânem multă vreme în tabăra asta?... Va trebui neapărat să îngrijesc de cortul tău, care așa, cu dezordinea ce domnește în el, nu e de loc potrivit pentru viteazul conducător al gladiatorilor... Nu găsești în el nici lucrurile absolut trebuitoare. Cortul tău seamănă cu cortul celui din urmă soldat. Într-adevăr, chiar așa spunea... Și odată a început chiar o discuție cu oratorul Hortensius, cu fratele ei... Îl cunoști?... Ea susținea că războiul pe care l-ai dezlănțuit e un război drept și

că, dacă într-adevăr zeii ar fi aceia care dictează acțiunile muritorilor, ar fi cu neputință să nu izbândești în cele din urmă.

— O, divină Valeria! Își șopti lui însuși Spartacus, palid și înfiorat de emoție.

— Ea e nefericită, știu asta... Am surprins-o de multe ori cu ochii plini de lacrimi... Am auzit-o adeseori gemând adânc și greu... N-am putut să descopăr pricina suspinelor și plânsetului... Poate pentru că s-a certat cu rudele lui Mesala... sau pentru decedatul ei soț... Deși nu-mi vine să cred... Într-un cuvânt, nu știu... Singura ei mângâiere e fetița, Postumia... Ce drăguț copil!...

Spartacus oftă, își șterse lacrimile cu dosul mâinii și, după ce făcu foarte agitat înconjurul cortului, ca să schimbe vorba, o întrebă pe Myrtis:

— Ia spune-mi, surioară, despre Marcus Valerius Mesala Niger, vărul Valeriei, știi ceva?... M-am ciocnit cu el... am luptat corp la corp... l-am rănit... dar i-am dăruit viața... Știi cumva dacă s-a însănătoșit?

— Da, da, știu, s-a făcut bine!... Răsunetul faptei tale mărinimoase a ajuns până la noi. Când Hortensius a venit la vila din Tusculum, unde locuiam noi, și i-a povestit fapta ta, Valeria te-a binecuvântat cu lacrimi în ochi. Știi, de la moartea lui Sulla am stat aproape un an întreg la vila ei din Tusculum.

În acea clipă se ivi în pragul cortului un decurion, care-i anunță lui Spartacus că un tânăr ostaș, care tocmai sosise de la Roma, dorea să-i vorbească neîntârziat.

Spartacus ieși în pretorium. Tabăra gladiatorilor fiind întocmită după planul taberelor romane, cortul lui Spartacus se găsea în punctul cel mai înalt și avea în fața lui loc pentru sfat și judecăți - loc numit de romani pretorium.

Ieșind din cort, Spartacus nu găsi un tânăr așa cum se aștepta, ci un băiețuș de vreo paisprezece ani, foarte bogat și elegant echipat.

Purta un pieptar din inelușe mărunte de argint, care îi sta pe umeri ca turnat, îi strângea mijlocul subțire și cobora până aproape de genunchi. Talia îi era încinsă cu o cingătoare de piele încrustată cu argint și bătută în cuie mici de aur. Pulpare de oțel încheiate cu curelușe de piele îi apărau picioarele; brațul drept era protejat de o armură de asemenea de oțel, iar de brațul stâng îi atârna un scut de bronz, mic, rotund și ușor, pe a cărui față convexă erau dăltuite figuri, frunze și flori uimitor de frumos lucrate. Petrecut transversal de pe umărul drept pe coapsa stângă, avea un lanț lung și trainic de aur, de care atârna o sabie scurtă și ușoară. Pe cap, băiețușul purta un coif mic de argint, care, în locul obișnuitei creste cu pene, avea un șarpe mic de aur. De sub coif îi ieșeau bucle fine de păr roșcat, care-i încadrau chipul pal ca alabastrul, fermecător și copilăresc. Strălucirea vie a ochilor mari, de culoarea

apelor mării, în formă de migdală, dădea acestui obrăjor feminin și naiv o expresie de îndrăzneală și hotărâre cam nepotrivită cu gingășia trupească a băiețușului.

După ce se uită la el, Spartacus aruncă o privire decurionului care-l chemase afară din cort, întrebându-l din ochi dacă acesta era soldatul care dorea să-i vorbească. Văzând semnul afirmativ făcut de decurion, Spartacus se apropie uimit de băiat și-l întrebă:

— Tu ești acela care dorește să-mi vorbească?... Cine ești?... Ce dorești de la mine?

Băiețușului îi năvăli sângele în obraz, apoi, aproape în aceeași clipă, păli. După un moment de ezitare, răspunse cu glas hotărât:

— Da, eu, Spartacus, chiar eu. După o scurtă pauză adăugă: Nu mă recunoști?

Spartacus cercetă cu atenție trăsăturile delicate și fermecătoare ale băiețușului, răscolindu-și memoria în căutarea unei amintiri vechi, în urmărirea unei îndepărtate reminiscențe, apoi, privindu-l în ochi, îi răspunse:

— Într-adevăr... pare-mi-se că... de văzut te-am mai văzut undeva... Dar unde?... Gladiatorul tăcu un minut, apoi îl întrebă pe băiețuș: Ești roman?

Surâzând, acesta clătină din cap și spuse:

— Memoria, viteazule Spartacus, nu ți-e la fel de puternică cum ți-e brațul! Ca un fulger, surâsul și cuvintele băiețușului luminară memoria lui Spartacus.

— E cu puțință?... Pe Jupiter! Ești tu, Euthyvida?

— Da, chiar eu, Euthyvida - răspunse băiețușul, sau mai bine zis fata, deoarece, într-adevăr, Spartacus o avea în față pe curtezana originară din Grecia. Oare n-am fost și eu sclavă? N-am văzut cum au fost luați în robie atâția oameni dragi? Nu mi-am pierdut și eu patria? Nu desfrâul romanilor m-a împins și m-a silit să devin o curtezană demnă de dispreț?

Rostise aceste cuvinte cu o revoltă stăpânită.

— Te-nțeleg... te-nțeleg prea bine... - spuse mâhnit și gânditor Spartacus, aducându-și probabil aminte în acel moment de soarta surorii sale.

După o clipă de tăcere, ridicându-și capul și oftând adânc și îndurerat, Spartacus adăugă:

— Ești o femeie slabă, ești deprinsă cu confortul și plăcerile unei vieți rafinate... Ce știi să faci? Ce-ai vrea să faci aici?

— Ah! izbucni ea, cuprinsă de un acces de mânie, surprinzător la o fată atât de gingașă. Apollo din Delfi, deschide-i mințile!... Nimic nu pricepe!... A!... Pe Furiile răzbunătoare!.. Îți spun că vreau răzbunare pentru tatăl meu, pentru

frații mei, pentru patria mea înrobită; îți spun că vreau să-mi răzbun cinstea târâtă în noroi și tinerețea distrusă de destrăbălarea asupritorilor; că vreau răzbunare pentru viața mea sortită pe veci rușinii; și tu mă mai întrebi ce pot să fac în această tabără?

Ochii ei minunați deveniseră atât de înfricoșători, în ei clocotea atâta mânie, atât de mult se schimbaseră expresia Euthyhidei, încât, uimit de această explozie de energie sălbatică, Spartacus se lăsă înduioșat. Întinzându-i mâna, îi spuse:

— Bine, fie! Rămâi în tabără! Ai să vii cu noi în expediții dacă poți face drumuri obositoare, ai să lupti alături de noi dacă știi să lupti.

— Cred că pot face... tot ce-mi pun în minte - răspunse foarte hotărât fata, cu fruntea și sprâncenele încruntate, strângând mâna întinsă de Spartacus.

Această strângere de mână o făcu să-și piardă însă dintr-o dată toată vloga și energia bărbătească; începu să tremure, deveni lividă ca un mort, simți că i se taie picioarele și leșină. Spartacus o apucă atunci de brațul stâng și o ținu să nu cadă.

La această nouă atingere, Euthybida tresări, scuturată parcă de un fior. Spartacus o întrebă îngrijorat:

— Ce e cu tine? Ce dorești?

— O, gloriosule Spartacus! Vreau să-ți sărut mâinile, mâinile tale glorioase - șopti Euthybida, cu glas înăbușit, plecându-se și acoperindu-i mâinile cu sărutări fierbinți.

Peste ochii lui Spartacus parcă se lăsă un nor. Deodată, sângele începu să-i fiarbă în vine și își simți capul cuprins ca de o vâlvătaie. O clipă, Spartacus fu cât p-aci s-o cuprindă în brațe, dar se stăpâni și, scuturându-se puternic, ca pentru a alunga un farmec, își trase repede mâinile din mâinile ei și, dându-se puțin îndărăt, spuse cu asprime:

— Îți mulțumesc, fată îndrăzneată, că vrei să lupti pentru cauza asupriților. Te felicit pentru entuziasmul tău. Noi, cei care vrem să stărpim din rădăcini sclavia, trebuie să începem însă cu stărpirea deprinderilor servile.

Rușinată, Euthybida rămase nemișcată, privind în pământ, tăcută.

După un răstimp, conducătorul gladiatorilor o întrebă:

— Din care legiune a armatei noastre ai vrea să faci parte?

— De când ai ridicat steagul răscoalei, am făcut zilnic, de dimineață până seara, exerciții de scrimă și călărie... Am adus cu mine trei minunați cai de rasă - răspunse curteza, care, liniștindu-se și redobândindu-și treptat stăpânirea de sine, îndrăzni iar să-și ridice ochii la Spartacus. N-ai vrea să mă iei pe lângă tine, ca să slujesc în rândul contubernalilor tăi?

— Eu n-am contubernali - răspuse conducătorul gladiatorilor.

— Când ți-ai alcătuit armata din sclavii ce s-au ridicat pentru a-și recuceri libertatea, ai luat ca model armata romană. Acum, când armata ta a crescut și a ajuns să aibă patru legiuni, ar fi nimerit ca tu, care ești conducătorul ei, să fii înconjurat, cum sunt și consulii romani, de un stat-major care să ajute la întărirea autorității și la sporirea prestigiului acestei armate. De aci înainte ai să ai neapărată nevoie de contubernali, deoarece pe un front pe care luptă o armată de douăzeci de mii de oameni n-ai să poți fi peste tot în același timp și ai să ai nevoie de contubernali pentru a transmite comandanților de legiune ordinele tale.

După ce termină de vorbit, Spartacus, care o ascultase uimit, îi șopti:

— Ești o fată grozavă!...

— Mai bine ai spune că în trupul meu firav de femeie am un suflet înflăcărat și dârz ca de bărbat - protestă mândra curtezană. Și peste o clipă adaugă: Inima mi-e de piatră și am un ascuțit spirit de observație; stăpânesc deopotrivă de bine și greacă, și latina. Aș putea aduce însemnate servicii cauzei, căreia înțeleg să-i dăruiesc averea mea toată, aproape șase sute de talanți, și căreia, din clipa aceasta, îi închin întreaga mea viață.

După ce pronunță acest legământ, Euthyvida se depărtă de pretorium, făcând câțiva pași pe o alee pe care forfoteau gladiatorii, apoi se opri și fluieră prelung. Îndată apăru un sclav, aducând de căpăstru un cal care purta în spinare doi saci plini cu aur. Era darul pe care Euthyvida îl făcea răsculaților. Ajungând în fața lui Spartacus, calul se opri.

Din ce în ce mai uimit de îndrăzneala și avântul tinerei ateniene, Spartacus rămase un timp fără să știe ce să-i răspundă. În cele din urmă îi spuse că, întrucât tabăra aparține asupriților care vor să-și recucerească libertatea prin luptă, ea este, firește, deschisă tuturor asupriților care vor să lupte pentru cauza comună. De aceea o primește bucuros în tabăra gladiatorilor. Decizia cu privire la acceptarea mărinimosului ei dar avea să fie luată de căpeteniile Ligii, care urmau să se întrunească chiar în acea seară. În privința cererii ei de a fi numită contubernal, îi spuse că nu-i putea făgădui decât un singur lucru, anume că, dacă se va găsi cândva cu cale să i se dea contubernali, n-avea să uite cererea ei.

După ce-i mulțumi încă o dată, îi mai spuse câteva cuvinte binevoitoare, dar cu răceală și tristețe. Apoi, luându-și rămas bun, se întoarse în cort.

Euthyvida rămase pe loc, nemișcată ca o statuie, petrecându-l cu privirea până ce dispăru în cort. Apoi, dezmeticindu-se, oftă adânc și, cu capul plecat,

porni încet spre acel colț al taberei care la romani era rezervat aliaților, și acolo porunci sclavilor care o însoțiseră să-i așeze cortul.

— Totuși îl iubesc... șopti ea încet.

Între tirnp, Spartacus trimise să-i cheme în cortul său pe Crixos, Granicus, Bortorix, Artorix, Brezovir și pe tribuni, și ținu sfat cu ei până noaptea târziu.

La acest sfat al căpeteniilor se luă hotărârea ca banii dăruiți de tânăra curtezană să fie primiți și că din ei să fie comandate arme. Scuturi și platoșe, în mare cantitate, la armurierii din orașele învecinate ale Campaniei. De asemenea, se luă hotărârea să se confere Euthybidei titlul de contubernal și împreună cu alți nouă tineri, să alcătuiască, pe lângă conducătorul suprem, un grup anume pentru transmiterea ordinelor. Din cei șase sute de talanți primiți de la Euthybida, două sute urmau să fie folosiți pentru a se putea întări și spori cât mai repede cavaleria, al cărei efectiv era evident prea mic în raport cu marele număr al pedestrimii, care constituia principala forță a armatei gladiatorilor.

În privința operațiunilor militare se hotărî ca Crixos să rămână cu două legiuni la Nola și să facă împreună cu Granicus instrucția legiunii formate din gladiatorii de la Ravenna, care sosiseră în tabără abia de două zile, iar Spartacus, cu legiunea lui Bortorix, să se alătore lui Oinomaus, lângă Bovianum, și să-i atace pe Cossinius și Varinius, mai înainte ca aceștia să izbutească a-și închegea noua armată.

Când ajunse la Bovianum, Spartacus află că Oinomaus, care se plictisise de stat în tabără lângă oraș, ridicase corturile încă de două zile, îndreptându-se spre Sulmo, unde, potrivit știrilor aduse de iscoade, se găsea Varinius, care strângea trupe.

Pricepând îndată cât de primejdioasă putea să fie situația în care avea să se găsească Oinomaus peste câteva zile, Spartacus lăsă legiunea să se odihnească numai șase ceasuri, după care se aruncă pe urmele lui Cossinius, al cărui avans asupra lui era de două zile.

Cossinius, soldat bătrân și urmărit de ghinion, căruia nu-i plăcea să se depărteze de tipic, înainta parcurgând zilnic o etapă obișnuită de douăzeci de mile. În două etape de mai bine de treizeci de mile fiecare, Spartacus îl ajunse din urmă, lângă Aufidena, îl atacă, pricinuindu-i o grea înfrângere, și îl urmări cu atâta încăpățănare, încât Cossinius, care de rușine și disperare își ieșise din fire, se aruncă nebunește în rândurile gladiatorilor, găsindu-și moartea într-o ciocnire neegală. A doua zi, continuând înaintarea sa rapidă, Spartacus ajunse tocmai la timp pentru a transforma înfrângerea ce-l amenința pe Oinomaus într-o victorie. Până să sosească Spartacus, Oinomaus se și

aventurase în luptă cu Varinius, care avea sub comanda lui aproape opt mii de oameni, și gladiatorii începuseră să cedeze sub presiunea romanilor. Dar sosirea lui Spartacus schimbă soarta bătăliei. Varinius fu înfrânt și trebui să se retragă în grabă, cu pierderi mari.

După ce lăasă legiunile să se odihnească trei zile, Spartacus porni valvârtej prin tot Latiumul. În următoarele două luni intră pe rând în orașele Anagnia, Arpinum, Ferentinum, Cassinum, Fregelle și, trecând râul Liris, luă cu asalt Norba, Suessa-Pometia și Privernum, spre consternarea romanilor, care vedeau cu ochii cum se apropie primejdia de porțile Romei.

Cu prilejul acestor incursiuni, Spartacus recrută un număr atât de mare de sclavi și gladiatori, încât în două luni reuși să alcătuiască și să înarmeze complet încă două legiuni.

Între timp, Publius Varinius, cu aprobarea Senatului, recrutase numeroși soldați printre piceni și căpătase de la Roma noi întăriri. Pe la sfârșitul lui august, arzând de dorința de a spăla rușinea înfrângerilor suferite, Varinius ieși din Ausculum, în fruntea a optsprezece mii de soldați, și porni în marș forțat împotriva lui Spartacus. Aflând că se apropie Varinius, Spartacus, care tocmai ajunsese la Terracina, îi ieși înainte și-l găsi așezat în tabără lângă Aquinum. În ajunul idelor lui septembrie (12 septembrie), cele două armate care se aflau față în față angajară o bătălie decisivă.

Lupta fu lungă și sângeroasă. Către seară, romanii începură să piardă teren și să șovăie; în cele din urmă, dislocați de atacurile turbate ale gladiatorilor, se văzură siliți să fugă. Ultimul atac se dezlănțui cu atâta putere, încât legionarii fură cuprinși de panică, ceea ce dădu biruitorilor posibilitatea de a face un măcel crâncen în rândurile romanilor.

Varinius luptă cu disperare pentru a salva reputația romană. Rezistă timp îndelungat, însă în cele din urmă, rănit de Spartacus, se văzu silit să lase să-i cadă calul în mâinile acestuia și aduse laudă și prinos zeilor că, printr-o minune, izbutise să scape cu viață. Pieriră în această bătălie sângeroasă mai mult de patru mii de romani. Gladiatorii luară ca trofee tot felul de arme, tabăra cu corturile și toate materialele și proviziile, precum și steagurile legiunilor inamice, și făcură prizonieri chiar și pe lictorii care, potrivit obiceiului, mergeau înainte pretorului.

CAPITOLUL XIV. SPARTACUS ÎȘI TRECE ÎN REVISTĂ LEGIUNILE

În urma înfrângerii de lângă Aquinum, pretorul Publius Varinius, după ce adună rămășițele legiunilor sale aproape zece mii de oameni - se retrase la Norba. Acolo se întări, ca să poată apăra în același timp și Via Appia, și Via Latină, în eventualitatea că odiosul de gladiator, care călca în picioare toate regulile tacticii și tradițiile celor mai încercați generali, ar fi îndrăznit, în ciuda frigului iernii, să pornească împotriva Romei.

Între timp, Spartacus își lăsă legiunile să se odihnească în cantonamentele părăsite de romani.

După ce-i dădu lui Oinomaus comanda celor patru legiuni, și după ce acesta se legă cu jurământ că sub nici un cuvânt nu va ieși din tabără până nu va primi ordin, Spartacus plecă pe ascuns din tabără în fruntea a trei sute de călăreți, îndreptându-se spre o țintă cunoscută numai lui.

În tabăra de la Nola, în răstimp de două luni cât durase expediția lui Spartacus prin Samnium și Latium, gladiatorii și sclavii continuaseră să sosească în număr mare. Cu noii veniți, Crixos mai alcătuiuse încă trei legiuni de câte cinci mii de oameni fiecare, a căror comandă o încredințase respectiv lui Artorix, Brezovir și unui bătrân cimbru. Deși necioplit, sălbatic din fire și bețiv, cimbrul acesta, care se numea Vilmir, se bucura de mare cinste și popularitate printre gladiatori, pentru că era înzestrat cu o putere herculeană și avea un adânc spirit de dreptate.

În fiecare zi, potrivit instrucțiunilor lui Spartacus, legiunile ieșeau la instrucție, făcând exerciții de scrimă și executând mișcări tactice și teme de atac. Soldații participau la instrucție cu plăcere și erau sârguitori. Pe toți

acești nefericiți, care fuseseră ruși din mijlocul familiilor și prietenilor lor, fiind smulși cu sila din patrie, îi însuflețea nădejdea că aveau să-și câștige libertatea și aveau să vadă triumful cauzei lor drepte. Conștiința că pășesc sub steagul luminos al libertății le dădea sentimentul că și-au redobândit demnitatea călcată în picioare și îi făcea să se simtă înnobilați în propriii lor ochi. Setea de răzbunare pentru umilirile îndurate aprindea în inimile acestor oameni dorința de a-i înfrunta în luptă pe asupritori. Avântul tinerei armate era sporit și de marea încredere a gladiatorilor în conducătorul lor, pe care-l slăveau și pentru care nutreau o dragoste nețărmurită.

Vestea izbânzii repurtate de Spartacus asupra legiunilor lui Publius Varinius, lângă Aquinum, provocă în tabără o bucurie unanimă, care se manifestă zgomotos și entuziast. Răsuna tabăra de cântece vesele, de strigăte sărbătorești și de cuvinte pline de avânt.

Zarva și larma asurzitoare din tabără treziră curiozitatea lui Myrtis. Ieși din cortul în care stătea aproape zile întregi și întrebă soldații care treceau pe acolo ce anume stârnise această izbucnire de bucurie.

— Spartacus a câștigat o nouă victorie!

— I-a nimicit pe romani cu totul!

— Unde?... Cum?... Când?... întrebă înfrigurată fata.

— Lângă Aquinum...

— Acum trei zile...

— L-a învins pe pretor și i-a luat și calul, și lictorii, și steagurile!

În clipa aceea intră în pretorium Artorix. Venise anume ca să-i dea lui Myrtis amănunte asupra victoriei lui Spartacus. De cum se apropie însă, se roși ca focul și se zăpăci atât de tare, încât nici nu știu cum să înceapă vorba.

— Să vezi... bună ziua, Myrtis - bolborosi tânărul, privind încurcat când într-o parte, când într-alta și jucându-se cu cureaua petrecută pe umărul stâng, de care-i atârna sabia. Ai și aflat?... S-a desfășurat lângă Aquinum... Cu sănătatea cum o duci? Și după ce mai stătu la îndoială un moment, încheie: Asta înseamnă că Spartacus a învins.

Artorix se fâstâcise și se simțea cam ridicol. Parcă i se lipise limba de cerul gurii și abia mai putea vorbi. Pricina era că, de câtăva vreme, Artorix, acest tânăr cu sufletul curat și delicat, atât de devotat lui Spartacus, trecea printr-un zbcium cum nu mai cunoscuse vreodată. De câte ori o vedea pe Myrtis se simțea tulburat. Cum îi auzea glasul, se stârnea în el un freamăt neînțeles, iar vorba ei i se părea mai dulce decât dulcele vers al harpei safice, ducându-l cu gândul într-o lume necunoscută, vrăjită, și făcându-l să uite de tot ce-l înconjură.

La început se lăsase în întregime cuprins de aceste dulci senzații, fără a dori să ghicească natura și cauza lor. Legănat de armonia lor tainică, nu înțelesese și nu se ostenise să înțeleagă ce se petrecea în sufletul său,

De la plecarea lui Spartacus în Samnium, i se întâmplase adesea tânărului gladiator să se trezească în cortul conducătorului, lângă Myrtis, fără să știe de ce și pentru ce venise acolo. Alteori se trezea la câteva mile de tabără, în mijlocul unui câmp, fără să-și poată da seama cum de ajunsese acolo și unde îi fusese gândul în timp ce mergea.

La început, Myrtis, care nici nu băga de seamă că vizitele lui Artorix erau cam dese, vorbea cu el totdeauna cu plăcere, răspunzând cu căldură sincerei sale prietenii. După un timp însă, purtarea ei devenise ciudată: se roșea și pâlea fără motiv, sau o năpădeau valuri de tulburare, sau cădea pe gânduri, rămânând parcă stingherită de ceva.

Atunci Artorix începuse să-și cerceteze sufletul și descoperise că o iubea pătimaș pe sora lui Spartacus.

Căutând explicația straniei schimbări din purtarea Myrtidei, care de fapt nu se deosebea întru nimic de purtarea sa, Artorix ajunsese la concluzia că ea îl disprețuia. Nici nu-i trecu prin minte că Myrtis ar putea fi frământată de aceleași sentimente ca și el. Cum nu îndrăznea să se mângâie cu speranța că fata ar nutri pentru el o dragoste asemănătoare aceleia pe care i-o purta el, nu bănuia de loc că pricina tulburării era aceeași la amândoi.

Astfel, Myrtis și Artorix se osândiră singuri să trăiască într-o veșnică neliniște, munciți de un chin tainic. Doreau să fie împreună, dar se fereau totuși unul din calea celuilalt. Tocmai pentru că voiau să nu se vadă, se întâlneau adesea și, întâlnindu-se, ar fi dorit să-și vorbească, dar rămâneau muți. Deși convingși că ar fi trebuit să treacă mai departe indiferenți, se opreau și stăteau nemișcați, cu ochii în jos, uitându-se unul la altul numai pe furiș, de parcă socoteau că, privindu-se, ar fi săvârșit o crimă.

Artorix folosisese prilejul oferit de vestea noii victorii câștigate de Spartacus spre a se rezezi până la cortul tracului. Pe drum își spunea că motiv mai temeinic de a merge la Myrtis nici că putea să existe și se străduia, pe de altă parte, să se convingă că ar comite nu numai o copilărie, dar chiar o faptă urâtă, dacă, din cauza unui lucru lipsit de importanță, nu ar aduce Myrtidei această veste îmbucurătoare. Alergase la ea, fremătând de bucurie și de nădejde, hotărât ca de astă dată să-și stăpânească emoția și să învingă ciudata sfială care-l paraliza când se afla în fața ei. Trebuia să-i vorbească cu sinceritate și îndrăzneală, așa cum se cuvenea să vorbească un bărbat și un soldat, trebuia

să-i spună tot ce avea pe suflet, deoarece, își zicea el, apropiindu-se de cortul lui Spartacus, trebuia să pună odată capăt acestei situații stranie.

Cum ajunsese însă lângă Myrtis, planurile lui minunate se risipiră toate ca fumul. În fața ei se simți ca un copil pe care dascălul l-a surprins asupra unei greșeli. Torentul de elocvență ce urma să se reverse din gura lui secase brusc, și abia reuși să rostească câteva cuvinte stinghere și fără înțeles.

Obrajii fetei se aprinseră ca focul și, după o scurtă șovăială, Myrtis îi spuse tânărului, silindu-se să-și stăpânească glasul, care-i tremura ușor:

— Ascultă, Artorix, așa crezi că se cade să-i povestești surorii faptele vitejești ale fratelui?

Această dojană îl făcu să roșească, dar după aceea, regăsindu-și curajul care-i lipsise la început, povesti fetei amănunțit toate știrile pe care le aduseseră ștafetele despre bătălia de lângă Aquinum.

— Dar Spartacus n-a fost rănit? repeta mereu Myrtis, urmărind încordată povestirea lui Artorix. Adevărat că nu-i rănit?... Cu adevărat nu i s-a întâmplat nimic?,

— Nimic! Ca întotdeauna, a scăpat nevătămat din toate primejdiile.

— Ah! oftă Myrtis. Ceea ce mă face să tremur pentru el, ceas de ceas, clipă de clipă, e tocmai vitejia lui, datorită căreia s-ar putea lua la întrecere și cu zeii.

— Nu te teme, nobilă fată. Cât timp Spartacus ține sabia în mână, nici o armă nu poate ajunge la pieptul lui.

— O, cred că e de neînvins ca Ajax - suspină fata - dar știi că nu e invulnerabil ca Ahile.

— Zeii atotputernici sprijină cauza noastră dreaptă, ei ocrotesc prețioasa viață a conducătorului nostru.

Apoi amândoi tăcură.

Cu ochi de îndrăgostit, Artorix o privea pe fata blondă, cu trăsături fine și trup subțirel. Myrtis se uita în pământ, dar simțea, chiar și fără să vadă, privirea ațintită asupra ei, și această privire caldă îi făcea plăcere și în același timp o neliniștea și o stingherea.

Tăcerea nu dură decât un minut. Fetei însă minutul acesta îi păru un veac. În cele din urmă, Myrtis se mișcă și, ridicând cu îndrăzneală ochii spre Artorix, îl întrebă:

— Azi nu ai de gând să scoți legiunea la câmp pentru instrucție?

— Vai, Myrtis, chiar într-atât ți-e de neplăcută prezența mea? izbucni tânărul, mâhnit de întrebarea ei.

— Nu, de loc, Artorix! ripostă ea, cu un avânt necontrolat. Se stăpâni însă îndată și, făcându-se roșie ca purpura, adăugă, bâlbâindu-se: Voiam să spun... tu care... îți îndeplinești atât de conștiincios îndatoririle...

— Crixos a dat astăzi repaus complet legiunilor, pentru a sărbători victoria lui Spartacus.

Firul conversației se rupse iarăși.

Myrtis făcu un pas hotărât în direcția cortului și-i spuse fără a se uita la el:

— Cu bine, Artorix.

— O, nu, Myrtis, nu pleca, ascultă ce vreau să-ți spun! Trebuie să-ți vorbesc despre un lucru ce de mult mă frământă... trebuie să-ți vorbesc astăzi neapărat! O rugă Artorix, care, văzând că fata voia să plece, devenise îndrăzneț și se hotărâse să n-o lase până nu-și va fi deschis sufletul.

— Ce-ai să-mi spui? Ce anume vrei să vorbești cu mine? întrebă Myrtis mai mult tristă decât mirată de cuvintele tinărului gal.

— Uite... Ascultă-mă... Iartă-mă... Voiam să-ți spun... trebuie să-ți spun... dar tu nu trebuie să te superi de vorbele mele... pentru că... nu am nici o vină și... apoi... sunt două luni de când... După ce bolborosi ceva neînțeles, se opri. Apoi vorbele începură să se reverse din nou impetuos, ca apele unui torent umflat de ploi: De ce trebuie să ascund?... De ce trebuie să mă silesc să ascund de tine acest sentiment pe care nu-l mai pot înăbuși, care se oglindește în toate faptele mele, în fiecare vorbă, în fiecare privire, în fiecare suspin al meu? Frica de a te jigni, teama că mă vei respinge, bănuiala că nu mă poți suferi m-au reținut până acum. Dar acum nu pot, nu mai pot să rezist farmecului privirilor și glasului tău, nu mai pot să mă împotrivesc puterii nestăvilite care mă atrage către tine. Simt că nu mai pot și nici nu mai vreau să trăiesc în astfel de cazne, în asemenea neliniște... Te iubesc, frumoasă Myrtis, te iubesc, adorată Myrtis, te iubesc cum iubesc steagul nostru, cum îl iubesc pe Spartacus, te iubesc mult mai mult decât pe mine însumi. Iartă-mă dacă te jignesc sau dacă te supăr prin iubirea mea. O forță tainică, mai puternică decât voința mea, a pus stăpânire pe sufletul meu și, crede-mă, nu pot să scap de sub puterea ei!

După aceste cuvinte rostite cu glas vibrând de emoție, Artorix lăsă capul în jos și rămase tăcut și resemnat, așteptând hotărârea ei cu sufletul la gură.

Myrtis îl ascultase cu o vădită tulburare, a cărei intensitate sporise treptat. Din ochii pe care îi deschisese mari, în prima clipă, și care se umeziseră, începură să se rostogolească lacrimi grele. Când Artorix tăcu, zbuciumul fetei ajunsese la culme: pieptul îi zvâcnea cu o putere și cu o iuțeală neobișnuită. Rămase un timp nemișcată; numai lacrimile-i curgeau în voie și ochii ei

mângâiau, cu o privire rugătoare, capul lui blond aplecat spre ea. După un minut de tăcere, șopti cu vocea sufocată de plâns:

— Ah, Artorix! Ar fi fost mai bine dacă nu te-ai fi gândit la mine niciodată. Și ar fi fost încă și mai bine dacă nu mi-ai fi vorbit niciodată de dragostea ta.

— Înseamnă asta oare că-ți sunt indiferent sau urât? Întrebă galul, ridicând capul, foarte palid și mâhnit.

— Nu-mi ești urât, tinere mărinimos și nobil, și nici nu-mi ești indiferent. De dragostea ta ar trebui să fie mândră și fata cea mai bogată, și femeia cea mai nobilă, dar dragostea asta pentru mine... trebuie s-o ștergi din inima ta... bărbătește, pentru totdeauna...

— Dar de ce? Pentru ce? o imploră nefericitul gladiator, întinzând mâinile spre ea.

— Fiindcă - îi răspunse Myrtis, înecându-se în hohote de plâns - fiindcă tu nu mă poți iubi pe mine... fiindcă între noi dragostea e cu neputință...

— Ce? Cum? Ce-ai spus? îi tăie vorba Artorix, apropiindu-se de ea și voind parcă s-o ia de mâini. Ce-ai spus?... Cu neputință?... Pentru ce e cu neputință? protestă el, deznădăjduit.

— Cu neputință! repetă fata, cu glasul hotărât, dar plin de jale. Îți spun că e cu neputință!

Păși apoi către cort. Când Artorix făcu o mișcare de parc-ar fi vrut s-o urmeze, ea se opri și, schițând cu mâna dreaptă un gest imperativ, îl conjură cu glas sugrumat:

— Te rog, în numele ospitalității, să nu mai intri în acest cort niciodată... Îți ordon în numele lui Spartacus!

Auzind numele conducătorului adorat, Artorix înclină capul și izbucni în hohote de plâns amarnic, apoi se opri strivit sub povara nenorocirii ce se abătuse asupra sa.

Palidă și încremenită de durere, abia stăpânindu-și lacrimile, Myrtis dispăru în cort...

Ca lovit de trăsnet, cu gândurile rătăcite, galul rămase multă vreme pironit locului, îngânând din timp în timp, încet, încet de tot:

— Cu... ne-pu-tință... cu ne-pu-tință...

Sunetele puternice cu care fanfarele taberei umpluseră văzduhul îl treziră din visare.

Își apăsă cu amândouă mâinile fruntea pentru a domoli zvâcnirea nebunească a tâmplor și se depărtă încet de pretorium, clătinându-se ca un om beat.

Cântece, imnuri și chiote de veselie se auzeau de prin corturile gladiatorilor. Armata întregă dorea să sărbătorească așa cum se cuvenea victoria repurtată de Spartacus lângă Aquinum.

Între timp, Spartacus gonia spre Roma în fruntea celor trei sute de călăreți ai săi. Deoarece socotea că a călători ziua în amiaza mare de-a lungul Viei Appia doar cu trei sute de oameni era primejdios, tracul pornea la drum numai după lăsarea nopții, iar înainte de revărsatul zorilor se ascundea în vreo pădure sau în vila vreunui patrician situată ceva mai departe de drum. A treia zi după plecarea din tabăra de la Aquinum, pe la miezul nopții, Spartacus ajunsese la Labicum. Aici, după ce ordonă călăreților săi să-și așeze tabăra într-un loc ferit și sigur, conducătorul gladiatorilor îl chemă pe samnitul care comanda detașamentul și-i dădu instrucțiuni să-l aștepte aici timp de douăzeci și patru de ore. În caz că el nu avea să se întoarcă în acest răstimp, detașamentul trebuia s-o pornească îndărăt la Aquinum, pe același drum pe care venise și cu aceleași precauțiuni.

Apoi, singur, călare, apucă pe drumul care ducea la Tusculum.

Dealurile nespuse de pitorești ce înconjurau acest străvechi oraș erau semănate cu vile numeroase, aparținând patricienilor romani, care își petreceau aici lunile de vară, respirând aerul tămăduitor al Latiumului.

Când ajunsese la două mile de Tusculum, Spartacus se rugă de un om care mergea la munca ogoarelor să-i arate cum să ajungă la vila Valeriei Mesalina, văduva lui Lucius Sulla. După ce căpătă toate lămuririle, mulțumi țaranului și, dând pinteni calului său negru ca pana corbului, porni pe drumul indicat. Curând, Spartacus ajunsese la vilă. După ce-și lăsă viziera pe față, bătu în poartă.

Portarul nu voia cu nici un chip să-l trezească pe administratorul vilei ca să-i comunice, cum îl rugase Spartacus, că un soldat din cohortele lui Marcus Valerius Mesala Niger, din armata consulului Lucullus, cerea să fie primit de Valeria, având a-i da vești deosebit de importante din partea vărului ei.

După ce, cu mare greutate, izbuti să-l înduplece pe portar, avu o scurtă convorbire cu bătrânul administrator al vilei. Spartacus se lămurii atunci că acesta era și mai încăpățânat.

Administratorul nu se lăsă înduplecat de nici unul din argumentele lui și refuză categoric să-și trezească stăpâna atât de devreme.

În cele din urmă, Spartacus se hotărî să recurgă la un șiretlic pentru a obține ceea ce voia; îi spuse, prefăcându-se că nu mai stăruie:

— Bine-bine, om bun, dar, spune-mi, tu deslușești slova grecească?

— Nu, nu știu nici o buche grecească. Le deslușesc destul de anevoie și pe cele latine...

— Dar poate este măcar vreun sclav grec în vila asta, care să vorbească grecește, sau cineva care să poată citi scrisoarea cu care tribunul Mesala m-a trimis la vara lui!

Așteptă încordat răspunsul. Se prefăcea că-și caută de zor pergamentul sub platoșă și se pregătea să pretindă că-l pierduse, dacă cumva s-ar fi aflat în vilă vreun sclav care să știe slovă grecească.

Clătinând însă din cap, administratorul oftă adânc și răspunse cu un zâmbet amar:

— Sclavii greci și de alte neamuri au părăsit vila și au fugit în tabăra gladiatorului... Și, coborând puțin glasul, adăugă cu adânc dispreț: În tabăra gladiatorului, ticălosului, infamului și blestematului... Fie ca Jupiter atotputernicul să-l facă praf și pulbere...

Spartacus se mânie în primul moment și se simți ispitit să-l lovească pe administrator, așa bătrân cum era; îl întrebă însă, stăpânindu-și pornirea:

— Dar când l-ai blestemat pe gladiator de ce-ai coborât glasul?

— De ce? Pentru că mai de mult Spartacus asta a aparținut casei Valeriei și soțului ei, marele Sulla - explică stânjenit bătrânul. A fost lanistul gladiatorilor lor... și preabuna mea stăpână, Valeria, s-o ocrotească zeii și să-i dăruiască bucurie ani îndelungați, are slăbiciunea de a-l socoti om mare pe Spartacus asta... și nu dă voie să fie vorbit de rău...

— Da, da, e cea mai vinovată dintre femei!... și în glasul lui Spartacus se simțea ironia.

— Ia ascultă, ostaș - se oțărî administratorul, dându-se doi pași înapoi și măsurându-l din cap până în picioare cu o privire supărată - îmi pare că ai îndrăznit să vorbești obraznic despre preacinstita mea stăpână.

— Ei, asta-i bună!... Nu vreau de loc s-o jignesc... Însă dacă ea, o nobilă matroană romană, ține partea gladiatorului...

— Asta așa e... ți-am spus... Asta e slăbiciunea ei...

— A, înțeleg! Dar dacă tu, ca sclav, nu socotești că această slăbiciune a ei e condamnabilă, nădăjduiesc că eu, ca om liber, pot găsi că e vinovată.

— Adevăratul vinovat de toate e numai Spartacus!...

— Da, firește, pe scepstrul lui Pluto!... Că Spartacus poartă vină la toate astea, spun doar și eu. Auzi, să lase el o matroană virtuoasă să nutrească simpatie pentru el...

— E cel mai ticălos dintre toți gladiatorii!

— Dar ce rău ți-a făcut ție Spartacus? De ce îl urăști atâta?

— Ce rău mi-a făcut? Întrebi ce rău mi-a făcut?

— Da, te întreb, pentru că, după câte am auzit, blestematul ăsta proclamă libertatea sclavilor și, fiind și tu sclav, ar fi drept să ții cu el. Și, repede, fără a-i da administratorului vreme să răspundă, mai adăugă: Bineînțeles, dacă nu te prefaci...

— Să mă prefac eu... auzi, eu să mă prefac!... O, fie ca Minos să aibă milă de tine în ziua judecării!... De unde ai mai scos că eu m-aș preface? Cu scornirile lui nebunești, nespălatul ăsta de Spartacus a făcut din mine omul cel mai nenorocit. Deși sunt sclav... când aveam lângă mine pe cei doi fii ai mei, eram cel mai fericit dintre oameni. Doi flăcăi minunați! Numai dacă i-ai fi văzut! Numai dacă i-ai fi cunoscut! Gemeni erau, după vrerea zeilor. O mândrie de băieți, și semănau leit unul cu altul, așa cum semăna Castor cu Pollux...

— Ei, și pe urmă ce s-a întâmplat cu ei?...

— S-a dus în tabăra gladiatorilor și nu mai știu nimic de ei de trei luni de zile. Cine știe dacă mai sunt în viață?... Da, da, cine știe... O, atotputernice Saturn, protector al Samniumului, nu lăsa să fie uciși fiii mei dragi, scumpi și iubiți!

Și bătrânul izbucni într-un hohot de plâns nestăvilit, care-l uimi și-l înduioșa pe Spartacus...

După o clipă de reculegere, tracul îl întrebă:

— Tu ești deci de părere că a făcut rău Spartacus când a năzuit să cucerească libertatea pentru sclavi? Crezi deci că fiii tăi au făcut rău că i s-au alăturat lui?

— Pe toți zeii ocrotitori ai Samniumului! Firește, a te răzvrăti împotriva Romei e lucru rău. Și-apoi despre ce fel de libertate trăncănește gladiatorul ăsta prost? Să vezi, m-am născut slobod în munții Samniumului. A venit apoi războiul civil... Căpeteniile noastre strigau: „Vrem să cucerim cetățenia pentru noi și pentru toți locuitorii Italiei”. Și ne-am răsculat, ne-am luptat, ne-am pus viața în joc... Iar apoi... apoi eu, păstorul liber din Samnium, am ajuns sclavul familiei Mesala. Încă de mine e bine, că am nimerit la familia asta nobilă și mărinimoasă. Nevasta mea a ajuns și ea sclavă, și fiii pe care i-a născut, i-a născut sclavi și... Bătrânul se opri o clipă, apoi își urmă povestirea: Nebunie... Visuri deșarte... Iluzii... Lumea a fost și va fi totdeauna împărțită în stăpâni și sclavi, bogați și săraci, nobili și plebei... și va rămâne întotdeauna împărțită astfel. Iluzii... Visuri... Și în goană după ele se varsă zadarnic atâta sânge prețios... sângele fiilor noștri! Dar pentru ce? Ce-mi va folosi mie că sclavii au să fie liberi, dacă fiii mei vor fi pierit pentru a cuceri libertatea lor? La ce are să-mi slujească această libertate? Ca să plâng? Dar dacă fiii mei ar rămâne în viață... Să presupunem că totul o să meargă de minune și că mâine și eu, și fiii

mei o să fim liberi. Dar mai departe? La ce are să ne folosească libertatea, dacă nu vom avea de nici unele? Azi, la stăpâna noastră prea bună, avem cele trebuincioase, ba chiar mai mult, avem de prisos; iar mâine, fiind liberi, o să mergem să muncim cu brațele pe ogoare străine pentru un câștig atât de mizer, că nici nu vom avea cu ce să ne ținem zilele... O, ce fericiți vom fi când vom dobândi libertatea... de a muri de foame!... O, ce fericiți o să mai fim!

Bătrânul tăcu. Povestirea lui, cam vulgară și dezlânată la început, devenise treptat tot mai elocventă și spusele lui făcură o adâncă impresie asupra lui Spartacus. Lăsă capul în jos și rămase așa câtăva vreme, frământat de gânduri apăsătoare, întunecate.

Când se dezmetici, îl întrebă pe bătrân:

— Aici în vilă nu este nimeni care să știe grecește?

— Nimeni.

— Adu-mi un stil⁴⁴ și o tabulă.

După ce îngrijitorul îi aduse cele cerute, Spartacus scrise în grecește, pe ceara ce acoperea tabula, două versuri din Homer:

Din depărtări nesfârșite, a inimii mele stăpână,

Genunchii să-ți mângâi venit-am.

Ce patimi mă mână spre tine...

Întinzând tabula bătrânului, îi spuse:

— Poruncește slujnicei să-și deștepte neîntârziat stăpâna și să-i înmâneze tăblița aceasta, deoarece altfel va fi rău de voi amândoi.

Bătrânul aruncă două-trei priviri asupra tablei cu semne de neînțeles pentru el, apoi îl mai măsură o dată pe Spartacus, care se plimba gânditor pe alee. În cele din urmă, hotărându-se probabil să execute ordinul primit, se îndreptă spre clădirea principală a vilei.

Spartacus își continuă plimbarea pe alee. Înfruntând furtuna ce se dezlănțuise în conștiința lui, pășea când mai repede, când mai încet, se oprea și iar pornea. Îi răsunau în urechi cuvintele bătrânului, care făcuseră asupra lui o impresie zguduitoare. Se gândea: „Pe toți zeii Olimpului! Are dreptate... Dacă i-ar muri fiii, ce sens ar mai avea libertatea pentru bătrânețele lui singuratic? Ce va însemna pentru el libertatea, dacă ea i se va înfățișa sub chipul scheletic și amenințător al foamei?.., Desigur, are dreptate!... Dar

⁴⁴ Bețișor de metal sau de os, ascuțit la un capăt și turtit la celălalt, folosit la scrisul pe tăblițe de ceară.

atunci... eu ce urmăresc? Spre ce năzuiesc?... Ce sunt?... Pe cine reprezint?... Ce vreau?..."

Se opri puțin, parcă speriat de propriile sale întrebări, apoi porni din nou cu pași rari, șovăitori, cu capul în piept. Își relua firul gândurilor:

„Urmăresc deci o himeră care m-a vrăjit și care mi s-a părut a fi un adevăr. Lucrul după care alerg e un miraj pe care nu-l voi prinde niciodată. Aiurez... sau am lăsat frâu liber închipuirii?... Fac să se verse torente de sânge omenesc de dragul nălucirilor mele?”

După o clipă, însă, înălță capul și începu să calce mai hotărât:

„Pe fulgerul atotputernic al lui Jupiter Olimpianul - își dădu el singur răspuns - nicăieri nu e scris că libertatea trebuie să fie însoțită de foame și că demnitatea omenească nu poate exista altfel decât înveș-mîntată în zdrențele murdare ale mizeriei jalnice! Cine a spus una ca asta? Unde, în ce decret al zeilor stă scris așa ceva?”

Pasul lui Spartacus se iuțise și mersul lui era mai avântat. Starea de deprimare se risipise:

„Arată-te în fața mea, adevăr divin, vino cu toată strălucirea curățeniei tale neprihănite, dă putere sufletului meu, păzește-mi puritatea conștiinței și întărește-mă în năzuințele mele sfinte!.. Cine oare, cine a statornicit inegalitatea între oameni?... Oare de născut nu ne naștem egali?... Nu avem toți aceleași nevoi și aceleași dorințe?... Nu avem toți aceleași simțăminte și senzații, aceeași judecată și aceeași conștiință?... Bunurile pământeste nu sunt ele lăsate pentru toți deopotrivă?... Nu respirăm același aer toți, nu cu aceeași pâine ne hrănim, nu cu apa acelorași izvoare ne potolim setea?... Natura face ea oare deosebire între oameni?... Oare ea luminează și încălzește cu razele fierbinți ale soarelui numai pe unii, iar pe alții îi osândește să trăiască veșnic în întuneric? Rouă, când cade, aduce belșug numai unora și prăpăd altora?... Fiii regelui și fiii sclavilor nu se nasc ei la fel?... Ce, pe regine le-au scutit cumva zeii de caznele facerii prin care trece femeia umilului țăran?... Patricienii trăiesc oare veșnic, nu mor ei la fel ca și plebeii?... Nu la fel putrezesc hoiturile stăpânilor și cadavrele sclavilor?... Oasele și cenușa bogaților se deosebesc ele cu ceva de acele ale calicilor? Atunci, întreb: cine, abuzând de putere, a statornicit inegalitatea între oameni? Cine a uzurpat și a răpit cel dintâi dreptul propriului său frate, cine a pronunțat cel dintâi cuvintele: «Lucrul acesta e al meu și acesta e al tău»?... Dacă la obârșia primei nedreptăți n-a stat decât forța brutală, de ce n-am putea noi oare să reînviem egalitatea, dreptatea și libertatea? Și dacă pentru a ne crește și hrăni copiii udăm cu sudoarea noastră ogoarele străine, de ce oare nu ne-am vărsa sângele pentru

a-i face slobozi pe copiii noștri, pentru a redobândi pentru ei toate drepturile pierdute?”

Spartacus se opri, punând stavilă zborului gândurilor sale, și oftă din adânc, mulțumit. Apoi își încheie meditația astfel:

„Ei bine... atunci ce tot îndrugă bătrânul? Slăbit, cu conștiința stinsă, abrutizat de robie, nici el însuși nu se mai socotește om, și-a pierdut cu totul simțământul demnității umane și al dreptății, și își mai târăște doar existența, ca un animal!”

Tocmai în acea clipă, bătrânul se întoarse și-l înștiință că Valeria se sculase și că-l așteaptă în apartamentul ei.

Cu inima bătând să-i spargă pieptul, Spartacus se grăbi spre vilă. Fu poftit într-un iatac unde, pe un pat mic, îl aștepta matroana. Își ridică viziera și căzu în genunchi la picioarele ei.

Valeria îl cuprinse cu brațele de gât și, fără nici un cuvânt, fără nici o șoaptă, buzele celor doi îndrăgostiți se uniră într-o prelungă și pătimașă sărutare. Plutind într-un extaz de nespusă fericire, vrăjiți de o beție fără seamăn de dulce, rămaseră tăcuți vreme îndelungată, într-o strânsă îmbrățișare.

În sfârșit, ca la un semn, se desprinseră și se dădură înapoi ca să se privească. Erau amândoi palizi, înfiorați, zguduiți. Valeria, învăluită într-o stofă albă ca neaua, cu păru-i negru, des, lăsat pe spate și cu lacrimi mari în ochii ei negri, strălucitori de bucurie, rupse tăcerea, șoptind cu glas stins:

— O, Spartacus... Spartacus... Cât sunt de fericită că te revăd! Și după ce-l îmbrățișa din nou, dezmierdându-l și sărutându-l cu foc, îi spuse înecată de plâns: Cum am tremurat... cât am mai pățimit... câte lacrimi am vărsat... Mereu m-am gândit la primejdiile căroră te expui... Am tremurat... pentru tine... Inima mea... crede-mă... inima mea bate numai pentru tine... Ești dragostea mea cea dintâi și ai să fii și ultima și singura dragoste adevărată din viața mea! Fără a conteni cu dezmierdările, îl copleșea cu întrebări: Spune-mi, Apolo al meu, spune-mi cum ai ajuns aici? Mergi poate cu armata ta împotriva Romei? Nu-i așa că nu te expui nici unei primejdii poposind aici? N-ai vrea să-mi povestești și mie, dar amănunțit, ultima ta bătălie? Am auzit că ai zdrobit optsprezece mii de legionari la Aquinum... Când se va termina odată războiul acesta, care mă face să tremur ceas de ceas? Nu-i așa că vei cuceri libertatea? Și că te vei putea reîntoarce în Tracia ta, în această țară fericită, unde au trăit cândva zeii? Și, după o clipă de șovăire, adăugă, șoptind ademenitor: Și acolo... am să te pot urma și eu... și am să pot trăi neștiută de nimeni, lângă tine... iubindu-te veșnic pe tine, care ești îndrăzneț ca Marte și frumos ca Apolo...

iubindu-te, o, dragul meu Spartacus, cât voi putea, cu toată puterea sufletului meu.

Zâmbind mâhnit de aceste dulci și înșelătoare iluzii cu care ea căuta să înfrumusețeze viitorul și mângâind pletele-i negre, gladiatorul o sărută pe frunte și-i răspunse tot în șoaptă:

— Războiul va fi lung și crâncen... și am să fiu prea fericit dacă am să izbutesc să-i duc pe sclavii liberați în patria lor. Însă pentru a statornici iarăși dreptatea și egalitatea în lume, va mai fi nevoie de război, de un război în care toate popoarele lumii să se ridice nu numai împotriva Romei, ci și împotriva lupilor hămesiți, împotriva lacomilor patricieni, împotriva castelor privilegiate din toate țările.

Gladiatorul rosti ultimele cuvinte abătut și sumbru, clătinând trist din cap. Era vădit că prea puțin nădăjduia să trăiască pentru a vedea triumful măreței sale cauze. Valeria începu să-l alinte cu sărutări. Mângâierile ei alungară norul de tristețe ce întunecase fruntea gladiatorului.

Fu adusă în cameră micuța Postumia. Zburdălnicia, râsul și vorba ei copilărească erau de o drăgălășenie fără seamăn. Era fermecătoare fața ei mică, cu ochii negri, mari și strălucitori, care contrastau minunat cu părul des și bălai.

Treptat, o dată cu lăsarea amurgului, tristețea începu să alunge bucuria care însuflețise puțin liniștea și reculegerea schimnică în mijlocul căreia trăia Valeria. O dată cu lumina zilei zburase din casă și bucuria.

Spartacus îi povesti Valeriei cum făcuse drumul până la ea și-i arătă că datoria, datoria lui sfântă și nestrămutată, îl chema să se întoarcă chiar în noaptea aceea la Labicum, unde îl aștepta detașamentul său de călăreți. Vestea că avea să plece atât de curând sfâșie inima Valeriei. După ce-o trimise la culcare pe mica Postumia, ea se aruncă, cu ochii umezi de lacrimi, în brațele iubitului ei.

Spartacus și Valeria mai petrecură, îmbrățișându-se și sărutându-se cu foc, încă șase ceasuri - de la ora celei dintâi făclii până la ceasul liniștei depline. Printre lacrimi, Valeria îi repetă mereu că o presimțire funestă îi strânge inima, presimțirea că, dacă el avea să plece acum, nu-l va mai îmbrățișa niciodată, și că aceasta va fi ultima oară când îl mai vede și-l mai mângâie pe omul pentru care inima ei zvâcnește atât de puternic și cu dragoste atât de adâncă.

Spartacus se strădui să risipească temerile Valeriei și să-i potolească plânsul. Îi șoptea printre sărutări cuvinte dragi, pline de speranță și duioșie, o încuraja și râdea de presimțirile și temerile ei. Temerile Valeriei se

furișaseră totuși și în inima lui Spartacus. Din această cauză, în râsul lui era ceva silit și sumbru, iar vorba lui devenise mai rară, abia i se desprindeau cuvintele de pe buze. Simțea că-l cotopeau gânduri triste și că presimțiri negre puneau stăpânire pe el și, oricât se străduia, nu putea să alunge aceste simțăminte.

Apa care picura în sfera de sticlă a clepsidrei, așezată pe un scrin lângă perete, se ridicase, ajungând la liniuța a șasea, care indica cel de al șaselea ceas al nopții. În acea clipă, Spartacus, care, neobservat de Valeria, privea adesea la clepsidră, desprinzându-se din brațele Valeriei, se ridică de pe pat și începu să-și pună platoșa, coiful și paloșul.

Valeria se aruncă de gâtul lui și, lipindu-și de fața lui fața ei palidă, luminată de ochii-i negri, scânteietori, începu să-l roage plângând:

— Nu, Spartacus, nu... nu pleca... nu pleca, fie-ți milă, în numele zeilor tăi... În amintirea celor scumpi ție... te implor... te conjur... Cauza gladiatorilor e pe calea cea bună... Au comandanți viteji... Crixos... Granicus... Oinomaus... Îi vor conduce mai departe pe gladiatori, nu... tu... nu... Spartacus. Tu ai să rămâi aici... aici, unde căldura... devotamentul... și nemărginita mea dragoste îți vor înconjura viața cu mângâieri și bucurii...

— O, Valeria, Valeria mea - o mustră Spartacus, căutând să se desfacă din brațele ei - cum se poate ca tu să dorești să-mi pierd cinstea? Nu se poate, nu pot... Cum îți închipui oare că aș putea să-i trădez pe aceia pe care eu însumi i-am chemat la arme, pe aceia care se bizuie pe mine, care mă așteaptă și mă cheamă?... O, Valeria, Valeria, adorata mea, nu pot... nu pot să-i înșel pe tovarășii mei de nenorocire! Altfel aș fi nevrednic de tine. Nu mă face să merit, pe lângă disprețul oamenilor care mă așteaptă, și propriul meu dispreț... Cu farmecul tău și cu puterea pe care o ai asupra mea, n-ar trebui să mă descurajezi, ci să cauți să mă îmbărbătezi cât mai mult! Lasă-mă... lasă-mă să plec... Valeria mea... adorata mea Valeria!

Valeria se strângea tot mai tare lângă Spartacus, iar el încerca să se desprindă din brațele ei și s-o îndepărteze cu blândețe.

Fața lui se făcuse înfiorător de albă, iar ochii îi erau împăienjeniți de lacrimi. Învingându-se pe sine însuși, Spartacus se desprinse din brațele Valeriei și o culcă pe pat, unde ea rămase sleită de puteri, izbucnind într-un hohot de plâns amar.

Repetând mereu aceleași cuvinte de încurajare și mângâiere, tracul își puse platoșa și coiful și își prinse sabia. Tocmai se pregătea să-i dea o ultimă sărutare iubitei, când Valeria sări de pe pat, se aruncă desperată în fața ușii și cu glas slab, înecat de lacrimi, începu iar să-l implore:

— Spartacus... O, Spartacus al meu... simt, vai, simt aici - și-i arată spre inimă - că, dacă ai să pleci, n-am să te mai văd... nici tu n-ai să mă mai vezi... Știu.. Presimt... Nu pleca... nu... nu astăzi, nu astăzi... Pentru dragostea mea nețărnută și veșnică, te conjur, nu astăzi... nu pleca astăzi, te conjur.

— Nu pot, nu pot... Trebuie să plec.

— Spartacus... Spartacus - stăruii nefericita femeie, cu glasul surd, întinzând brațele spre el într-un gest de implorare - în numele fiicei noastre, te rog... în numele copi...

Vorba i se curmă la jumătate, deoarece tracul o ridicase de pe podea, o strângea la piept nebunește și pusese stavilă și rugilor, și plânsetului, închizând cu buzele lui tremurânde gura ei rece.

Rămaseră strâns îmbrățișați, fără a face nici o mișcare. Se auzea numai respirația lor contopită într-o singură suflare.

Treptat-treptat, Spartacus puse frâu valului de înduioșare. Dădu capul puțin pe spate și îi spuse Valeriei, cu voce blândă și pățimașă:

— O, iubita mea soție, se poate ca tu, pentru care în inima mea am înălțat un altar, pentru că tu ești singura zeiță căreia mă închin, singura zeiță adorată, se poate ca tu, de la care mi-am luat tot curajul și puterea în clipele cele mai grele, se poate ca tocmai tu, Valeria, care mi-ai inspirat planurile cele mai nobile și faptele cele mai mărețe, tu, Valeria, să mă îndemni acum să-mi calc cuvântul, să devin un mișel și să-mi atrag blestemele concetățenilor mei și ale urmașilor?

— Nu... Nu vreau să te dezonzorez... Doresc ca numele tău să fie mărit și slăvit - protestă ea în șoaptă. Sunt însă o biată femeie... Fie-ți milă de mine... pleacă mâine... nu astăzi... nu acum... nu așa repede... Își rezemă fața palidă, umedă de lacrimi, de umărul lui Spartacus. Apoi, cu un zâmbet trist și duios, îi șopti: Nu-mi lua pernița asta... Mi-e atât de bine... Am atâta nevoie de ea...

Închise ochii, parcă pentru a se îmbăta de plăcerea ce resimțea. Chipul ei, pe care mai flutura un zâmbet, semăna mai mult cu chipul unei moarte decât cu chipul unei femei vii.

Spartacus se aplecă asupra ei, privind-o frământat de milă, duioșie și dragoste. Ochii lui albaștri, scânteietori, care disprețuiau primejdia și moartea, se umplură de lacrimi calde, grele, care i se prelingeau pe față și îi picurau pe platoșă.

Fără a deschide ochii, Valeria murmură încetișor:

— Uită-te la mine... uită-te, Spartacus... cu privirea asta plină de dragoste... Văd, și cu ochii închiși... te văd... Ce frunte limpede ai... ce limpede... Ochii tăi aruncă fulgere și totuși sunt atât de blânzi! O, Spartacus, cât ești de frumos!

Așa mai trecură câteva clipe.

Apoi Spartacus schiță o mișcare pentru a o ridica în brațe și a o culca pe pat. Fără a deschide ochii, Valeria se anină repede, cu brațele, de gâtul gladiatorului, și se împotrivi:

— Nu... nu... nu te mișca!...

— Trebuie să plec, Valeria mea! îi șopti nefericitul rudiar la ureche, cu glas plin de tristețe.

— Nu!... Nu pleca! strigă ea, speriată.

Fără a spune un cuvânt, Spartacus cuprinse capul Valeriei cu amândouă mâinile și începu să-i acopere fruntea cu sărutări fierbinți, în timp ce ea repeta duios, ca un copil:

— Nu-i așa că n-ai să pleci în noaptea asta? Ai să pleci mâine... Noaptea... știi... nu e bine să mergi pe drumuri necunoscute... pe întuneric... În tăcerea lugubră a nopții. Numai cât mă gândesc... și mă trec fiorii... Mi-e frică! Într-adevăr, biata femeie începu să tremure toată și se strânse mai aproape de iubitul ei. Mai bine mâine... în zori... când răsare soarele și înviorează firea cu razele lui... în mireasma câmpiilor... în veselul ciripit al sutelor de păsărele... după ce ai să mă cuprinzi în brațe... după ce ai să mai acoperi o dată cu sărutări fruntea micuței Postumia... după ce îți voi pune la gât, sub tunică, lanțul acesta cu medalion... Și-i arată medalionul de aur împodobit cu nestemate, care, prins de un lanț fin de aur, îi atârna de gâtul alb ca marmură. Să știi, Spartacus, că în acest medalion e închis un talisman prețios, care o să te scape din orice primejdie... Ghicește... ce talisman e?

Cum gladiatorul nu-i răspundea nimic și continua s-o privească zâmbind, cu ochii înecați în lacrimi, ea exclamă cu o blândă dojana în glas:

— Încă nu știi despre ce vorbesc? Scoțându-și deodată lăntișorul de la gât și deschizând medalionul, Valeria adăugă: Uite o buclă neagră a mamei și alta blondă a fiicei!

Și-i arată rudiarului, ascunse în medalion, două șuvițe de păr. Spartacus apucă medalionul, îl duse la buze și-l sărută cu foc. După ce-l luă și-l sărută și ea, Valeria îl închise și-l prinse cu lăntișorul în jurul gâtului lui Spartacus.

— Poartă-l sub platoșă și sub tunică, pe pieptul gol.

Spartacus simțea că i se sfâșie inima și, neștiind cum să-i mulțumească, se strânse la pieptul Valeriei. Lacrimi mari i se rostogoleau pe obraz.

Deodată, un zgomot de departe pătrunse în camera în care se găseau Spartacus și Valeria. Dinspre platoul din fața vilei, se auzeau strigăte și clinchet de arme. Își opriră respirația și traseră cu urechea.

— Nu deschidem poarta unor tâlhari că voi! strigă, într-o latină stricată, un glas sonor,

— O să vă punem foc! amenințau, parcă de afară, glasuri mânioase.

— Pe Castor și Pollux - întâmpină glasul cel sonor - o să vă găurim cu săgețile noastre!

— Ce e?... Ce s-o fi întâmplat? întrebă Valeria cu vocea înfiorată, privind-l pe Spartacus cu ochii plini de presimțiri rele.

— Se vede că au prins de veste că mă aflu aici - răspunse tracul, căutând să se smulgă din brațele Valeriei, care, de cum auzise amenințările ce se rosteau afară, îl îmbrățișase și mai strâns.

— Nu ieși... Nu te mișca... Fie-ți milă de mine!... se rugă ea cu glas înăbușit și cu fața schimonosită și palidă de neliniște și spaimă.

— Vrei să cad viu în mâinile vrăjmașilor? o întrebă el încet, dar ferm. Vrei să mă vezi răstignit?

— Ah, nu!... Nu!... Pe toți zeii Infernului!... exclamă îngrijorată Valeria, desfăcându-se din îmbrățișare și dându-se puțin înapoi. Apoi, cu o mișcare hotărâtă, cu mâna ei albă, trase din teacă sabia grea spaniolă a lui Spartacus și i-o întinse, îndemnându-l cu o voce stinsă, pe care se străduia s-o facă să pară fermă și hotărâtă: Salvează-te dacă poți. Dacă trebuie însă să mori, mori cu fața la dușman și cu sabia în mână.

— Mulțumesc!... Îți mulțumesc, divina mea Valeria! îi răspunse emoționat Spartacus, apucând sabia și făcând un pas spre ușă, ca să plece.

— Cu bine - mai spuse el, strângând-o la piept.

Deodată, Spartacus simți că buzele Valeriei, ce se uniseră cu ale sale, sunt reci, că trupul ei atârna moale, fără viață, în brațele lui, iar capul Valeriei căzuse neputincios pe umărul său.

— Valeria! Valeria!... Valeria mea!... strigă cu glas sacadat tracul, pe care-l cuprinsese o neliniște cumplită și al cărui obraz se făcuse înfricoșător de palid. Ce e cu tine, Valeria?... Ajută-ne, Junona!... Valeria, adorata mea Valeria, curaj!... Te implor...

Lasă să-i cadă sabia, își ridică iubită în brațele-i puternice și o culcă pe pat. Așezându-se în genunchi lângă ea, începu s-o mângâie, s-o strige și s-o încălzească cu sărutările și cu suflarea sa.

Dar Valeria zăcea nemișcată, surdă la chemările și la mîngîierii lui, ca și când nu și-ar fi pierdut doar cunoștința, ci ar fi închis ochii pentru vecie. Cu iuțeala fulgerului, un gând îngrozitor puse stăpânire pe Spartacus. Începu să tremure din tot corpul, cu ochii pironiți asupra buzelor ei înghețate, așteptând să citească pe ele un semn că mai respiră totuși. Apoi, punând

deodată mâna pe pieptul Valeriei, simți bătaia înceată, abia perceptibilă, a inimii. Se ridică și fugi spre ușița care ducea spre celelalte camere ale apartamentului Valeriei, dădu deoparte draperia, deschise ușa și strigă de câteva ori:

— Sofronia! Sofronia!... Ajutor!... Sofronia!...

Auzi în clipa aceea o bătaie în cealaltă ușă, prin care voise să iasă ceva mai înainte, se întoarse într-acolo și trase cu urechea. Larma și strigătele furtunoase de adineauri încetaseră cu totul. Apoi desluși iarăși o bătaie în ușă, după care se auzi o voce bărbătească:

— Milostivă Valeria!... Stăpâna mea!...

Spartacus ridică în grabă sabia de jos și, deschizând puțin ușa, întrebă:

— Ce dorești?

— Au venit... sunt aici cincizeci de ostași călări... - spuse tremurând și bâlbâindu-se bătrânul administrator, care se holba la Spartacus, speriat. Spun... strigă să le dăm înapoi... conducătorul... Pretind că ești... Spartacus.

— Du-te, spune-le că vin îndată.

Apoi Spartacus închise ușa în nasul bătrânului, care încremeni pe loc ca o stană de piatră.

Când Spartacus se întoarse lângă patul pe care zăcea nemișcată Valeria, pe cealaltă ușă tocmai intră slujnica.

— Fugi iute de adu esențe și săruri - îi porunci Spartacus - și mai cheamă pe cineva să îngrijească de stăpâna voastră. A leșinat.

— O, buna mea... sărmana mea stăpână! Începu să se tângue sclava.

— Mai repede!... Du-te, nu boci!... se răsti Spartacus la ea.

Sofronia ieși fuga și se întoarse repede, aducând esențe cu miros pătrunzător. Era însoțită de încă două sclave, începură câteșitrele să se frământa în jurul Valeriei, care zăcea încă fără cunoștință în câteva minute, fața palidă a matroanei prinse culoare și ritmul respirației ei deveni mai regulat, mai adânc.

Spartacus, care până atunci rămăsese nemișcat, privindu-și țintă iubită, suspină ușurat și-și ridică ochii către cer, parcă mulțumind zeilor. Apoi, după ce îndepărtă sclavele, îngenunche lângă Valeria, îi sărută mâna albă ca zăpada care atârna nemișcată de pe pat, o sărută lung pe frunte și ieși iute din iatac.

Ajunse într-o clipă la locul unde îl așteptau cincizeci de călăreți, care descălecaseră și își țineau caii de frâu.

— Ei? Întrebă el aspru. Ce căutați aici? Ce vreți?

— Te-am urmărit de departe, din ordinul lui Mamilius - îl lămurii decurionul care comanda detașamentul - și ne-am temut că...

— Încălecați! ordonă scurt Spartacus.

Cât ai clipi din ochi, ținându-se cu mâinile de coama cailor, cei cincizeci de călăreți încălecară pe caii lor acoperiți cu harșale simple, albastru-închis.

Îngrămădiți la poartă, cu făclii în mână, stăteau înspăimântați cei câțiva sclavi care, bătrâni fiind, nu părăsiseră vila.

— Calul! le porunci Spartacus..

Trei sau patru din acești bătrâni dădură fuga la grajd, scoaseră de acolo calul lui cel negru și i-l aduseră. După ce sări în șa, Spartacus se apropie de bătrânul administrator și îl întrebă:

— Cum se numesc fiii tăi?

— Vai, mărite Spartacus! Începu să se milogească bătrânul. Nu le face lor vină pentru cuvintele nechibzuite ce le-am rostit ieri dimineață...

— Sclav netrebnic! se mânie tracul. Socotești oare că sunt laș și ticălos ca tine? Nu-ți cer numele vitejilor tineri, cărora tu nu ești vrednic să le fii tată, decât pentru a avea grijă de ei.

— Iartă-mă... slăvite Spartacus... Îi cheamă Aquilius și Acilius... fiii lui Libedius... Ia-i sub ocrotirea ta, preavestitul conducător, și fie ca Jupiter și toți zeii să te-ajute...

— În Infern cu toți lingușitorii josnici! strigă Spartacus. Dădu apoi pinteni calului și le strigă călăreților: Galop!

Detașamentul porni în galop pe alee în urma lui Spartacus și ieși repede din curtea vilei.

Câtăva vreme, bătrânii sclavi ai familiei Mesala rămaseră pe platou, tăcuți și uluiți. Când începură să-și vină în fire, nici nu se mai auzea tropotul cailor.

Durerea Valeriei fu nemărginită când, venindu-și în simțiri, află că Spartacus plecase.

Între timp, Spartacus zbura dând mereu pinteni calului, voind parcă să lase în urmă neliniștea și grijile care-l munceau.

Atât era de mare iuțeala cu care gonea, încât, deși călăreții își îndemnau și ei caii din răspuțeri, Spartacus îi depășise pe nesimțite cu două bătăi de balistă.

Se gândea la Valeria. Își închipuia ce durere o va cuprinde când se va trezi și ce lacrimi avea să verse. Cu o mișcare involuntară și bruscă lovi cu pintenii în burta calului, care, cu coama în vânt, înfierbântat, gâfâind și scoțând aburi pe nări, continua să gonească mâncând pământul.

Făcu un efort ca să alunge din minte chipul Valeriei. Își aminti însă atunci de Postumia, fetița fermecătoare, sprintenă, drăguță, deșteaptă, blondă, trandafirie și fericită, care în toate, afară de ochii negri ca ai Valeriei, semăna

cu el ca două picături de apă. Ce frumoasă!... Ce drăguță!... Ce prietenoasă era!... Parcă o vedea, veselă, întinzând către el mânuțele ei dolofane... Gândul că probabil nu avea s-o mai vadă niciodată îl chinuia cumplit. Și fără să-și dea seama, continua să sfredelească cu pintenii coastele însângerate ale bietului animal.

Cine știe unde s-ar fi oprit cal și călăreț, dac-ar fi continuat să meargă în acest fel. Spre norocul amândurora, lui Spartacus îi veni în minte pe neașteptate alte gânduri.

Dar dacă cumva Valeria nici nu și-o fi revenit în simțiri? Dacă, aflând de plecarea lui, o fi căzut într-un leșin mai adânc?... Dacă în clipa de față e greu bolnavă?... Dacă... Dar asta era imposibil, nu se putea și nu trebuia să se întâmple - dacă, spre marea lui nenorocire, femeia iubită...

La acest gând, după ce strânse sălbatic cu genunchii calul, smuci energic frâul și opri brusc.

Peste puțin, ceilalți gladiatori îl ajunseră și se opriră lângă el.

— Eu trebuie să mă întorc neapărat la vila lui Mesala - îi înștiință el, cu glas posomorât - iar voi trebuie să vă înapoiți la Labicum.

— Nu!... Niciodată! se împotriviră aproape toți călăreții într-un glas.

— De ce?... Cine are să mă împiedice?...

— Noi! răspunseră în cor câteva glasuri.

— Dragostea ce îți purtăm! se mai auzi un glas.

— Onoarea ta! aminti un al treilea.

— Jurămintele tale! strigară vreo patru-cinci oameni.

— Cauza noastră, care fără tine ar fi pierdută!

— Datoria!... Datoria!...

Izbucni apoi o rumoare generală, un zvon unanim de strigăte și de rugăminți.

— Pe atotputernicul Jupiter, nu înțelegeți că acolo e femeia pe care o ador, care s-ar putea să se stingă de durere că nu pot să...

— Dacă, din nefericire - să te păzească zeii de una ca asta - a murit, tu n-ai s-o mai poți ajuta cu nimic, vei putea doar să te nenorocești și pe tine! Dar dacă nu s-a întâmplat nenorocirea de care te temi, atunci, ca să vă liniștiți amândoi, mai bine trimite o ștafetă la ea - îl povățui decurionul, cu respect și simpatie în glas.

— Cu alte cuvinte, eu să fug de primejdie și în locul meu să las pe altul să se expună?... Nu, pe toți zeii Olimpului, jur că o asemenea infamie nu va îndrăzni să pună nimeni pe socoteala mea niciodată!

— Eu, unul, mă pot întoarce la vila lui Mesala fără a mă expune nici unei primejdii - interveni cu glas tare și hotărât unul dintre călăreți.

— Dar cum ai să procedezi?... Cine ești tu?

Făcându-și loc cu calul prin rândurile tovarășilor săi de luptă, pentru a se apropia de Spartacus, călărețul răspunse:

— Sunt un credincios admirator al tău. Sunt un om care pentru tine e gata să-și jertfească viața. Pentru mine nu poate fi nici o primejdie, deoarece sunt latin și cunosc bine și regiunea, și limba țării - urmă el, apropiindu-se de conducător. Pe drum o să intru în cea dintâi casă țărănească, o să îmbrac straie țărănești și o să merg mai departe la vila Valeriei Mesalina. O să mă întorc cu știri sigure despre ea și o să te ajung din urmă cu mult înainte ca tu să fii la Nola.

— Dar... dacă nu mă înșel - spuse Spartacus - tu ești Rutilius, și parcă ești născut liber.

— Într-adevăr - întări el - eu sunt Rutilius și sunt foarte bucuros și mândru, Spartacus, că m-ai recunoscut între atâtea mii de gladiatori. Văd că nu m-ai uitat.

Rutilius era un tânăr viteaz și prevăzător, pe care se putea pune temei. De aceea, lăsându-se înduplecat de rugămințile soldaților săi, Spartacus primi propunerea latinului. Apoi porni din nou la drum în fruntea detașamentului său și foarte curând ajunse la o vilă mică. Acolo scrise în grecește, Valeriei, o scrisoare înflăcărată, iar tabula o înmână lui Rutilius, care făgădui s-o predea personal Valeriei.

După aceasta, cu conștiința mai puțin zbuciumată și cu mintea întrucâtva mai senină, Spartacus, urmat de ceilalți călăreți, se îndreptă spre Labicum.

La revărsatul zorilor ajunse la locul unde îl așteptau îngrijorați Mamilius și cei două sute cincizeci de călăreți ai săi. Acesta îi raportă că prezența gladiatorilor la Labicum alarmase grozav pe toți locuitorii din împrejurimi și îi spuse că era de părere că ar fi prudent să nu mai aștepte căderea nopții, ci s-o pornească neîntârziat în direcția Aquinumului.

Chibzuita recomandăție făcută de Mamilius fu îmbrățișată de Spartacus, care părăsi mică tabără de lângă Labicum fără zăbavă. După o zi și o noapte de drum, detașamentul ajunse a doua zi în zori la Alatrium. Caii fiind cu desăvârșire istoviți, Spartacus ordonă călăreților să facă un popas și-i lăsă să se odihnească toată ziua. Noaptea următoare porni în grabă spre Ferentinum, unde ajunse cam la două ceasuri după răsăritul soarelui. Aici, Spartacus întâlni niște romani care dezertaseră de la Norba, din tabăra lui Varinius, dintr-o legiune care tocmai pornise împotriva gladiatorilor. De la ei află că

loctiitorii din Labicum alergaseră la Varinius ca să-i aducă la cunoștință că lângă Tusculum se găsea un detașament de gladiatori călări. Aflând acest lucru, pretorul Varinius își împărțise călărimea în două grupuri de câte cinci sute de oameni fiecare. Unul îl trimisese în urmărirea gladiatorilor semnați la Tusculum, iar celălalt grup la Ferentinum, ca să taie gladiatorilor singura cale de întoarcere spre tabăra de la Aquinum, înlăturându-le astfel orice posibilitate de scăpare.

Spartacus părăsi îndată Ferentinum și până la Fregelle nu încuviință tovarășilor săi de arme nici o clipă de repaus. La miezul nopții porni de aici spre Aquinum, unde sosi pe la revărsatul zorilor.

Către seară, Rutilius ajunse și el la Aquinum și-i aduse tracului vestea că Valeria era sănătoasă și-i dădu din partea ei, ca răspuns la scrisoarea lui, o scrisoare foarte duioasă, deși plină de muștrări.

Valeria îi scria că de aici înainte avea să-l trimită în tabără, din când în când, pe Libedius, administratorul vilei, cu vești de la ea, și-l rugă stăruitor ca prin acesta să-i dea vești despre el. Totdeauna gata să îndeplinească orice dorință a stăpânei sale, Libedius promise foarte bucuros să se ducă din când în când în tabăra gladiatorilor, mai ales că întrezărea posibilitatea de a-și revedea fiii.

A doua zi, după ce se sfătui cu Oinomaus, Bortorix și cu ceilalți comandanți de legiuni, Spartacus dădu poruncă să se ridice tabăra de lângă Aquinum și se îndreptă spre Nola, în fruntea celor douăzeci de mii de gladiatori ai săi.

Cei douăzeci și cinci de mii de gladiatori care se aflau în tabăra de la Nola primiră cu furtunoase manifestații de bucurie pe frații ce se întorceau de la Aquinum acoperiți de slava izbânzilor.

Trei zile în șir, tabăra de lângă Nola răsună de cântece și de veselie. Consiliul de pe lângă comandamentul suprem al Ligii asupriților luă hotărârea ca armata de gladiatori să treacă în cantonament de iarnă. Având în vedere faptul că se apropia cu pași repezi anotimpul ploilor și al zăpezilor, își dădeau cu toții seama, pe de o parte, că nu mai avea nici un rost să le fie teamă de Varinius, iar pe de altă parte înțelegeau că a nutri gândul să atace Roma era o nebunie, deoarece împotriva Romei nici Hanibal nu izbutise să facă nimic, nici măcar după ce o slăbise prin înfrângerea de la Canne. Și Hanibal era unul dintre cei mai mari strategii cunoscuți pe vremea aceea și pe care Spartacus îl puneau cu mult mai presus de Cyrus și de Alexandru Macedon.

Gladiatorii părăsiră deci vechea tabără și ridicară alta nouă, mai întinsă, apărată puternic cu șanțuri late și adânci și cu impunătoare valuri întărite cu pari înfiți unul lângă altul.

De îndată ce gladiatorii se așezară în tabăra cea nouă, Spartacus, care de mult cugeta să dea o nouă structură legiunilor sale, se hotărî să le reorganizeze după criteriul naționalității răsculaților. Noua organizare pe care o plănuiise avea neajunsul că putea stârni ceartă și pizmă între legiuni: oferea însă în schimb un folos foarte mare, și anume, o mai strânsă și mai trainică legătură între soldații fiecărei legiuni. Deosebit de acest obiectiv, Spartacus mai urmărea încă un țel, de cea mai mare însemnătate, împărțindu-și armata, voia să pună în fruntea fiecărui corp un comandant de aceeași naționalitate cu soldații din care era alcătuit corpul respectiv, pentru ca astfel încrederea lor față de conducători să sporească.

Din cei cincizeci de mii de oameni ai săi - la atât ajunsese numărul răsculaților - Spartacus alcătui în câteva zile zece legiuni a câte cinci mii de oameni fiecare. Apoi își împărți armata precum urmează: primele două legiuni, formate din germani și comandate respectiv de Vilmir și Maroboduus, alcătuiu primul corp de armată, a cărui comandă o avea Oinomaus; legiunile a treia, a patra, a cincea și a șasea, care toate erau alcătuite din gali și erau comandate de Artorix, Bortorix, Arvinus și Brezovir, formau al doilea corp de armată, în fruntea căruia îl puse pe Crixos; a șaptea legiune, formată din greci, avea comandant pe Tesalonius, un epirot foarte viteaz; legiunea a opta, care era compusă din gladiatorii și păstorii din Samnium, avea drept căpetenie pe Rutilius; legiunile a noua și a zecea, care încorporau pe traci, fuseseră puse de Spartacus sub comanda a doi oameni originari din Tracia, care îmbinau în persoana lor putere fizică, cultură elină și tărie de caracter, dublate de o superioară inteligență. Unul din ei, comandantul legiunii a noua, pe nume Mesembrius, își îndeplinea întocmai și cu râvnă toate îndatoririle și era devotat trup și suflet lui Spartacus. Celălalt, pe care-l chema Artacus, era foarte tânăr și atât de neînfricat, încât tracia îl socoteau a fi, după Spartacus, cel mai viteaz gladiator trac. Ultimele patru legiuni alcătuiu al treilea corp de armată, peste care era comandant Granicus, un bărbat de vreo treizeci și cinci de ani, originar din Iliria. Foarte înalt și chipeș, îndemnatic, serios și tăcut, îi mergea faima că ar fi cel mai îndrăzneț și mai de temut dintre cei zece mii de gladiatori ai școlilor din Ravenna.

Călărimea, care număra aproape trei mii de oameni, fusese împărțită de Spartacus în șase escadroane, a căror comandă o încredințase lui Mamilius.

În funcția de comandant suprem fu proclamat din nou, în aclamațiile furtunoase ale celor cincizeci și trei de mii de ostași, Spartacus, cel mai viteaz și cel mai încercat dintre ei toți.

Câteva zile mai târziu, tracul hotărî să-și treacă armata în revistă. Rânduite în front pe trei linii, cele trei corpuri de armată îl așteptau pe o câmpie întinsă. Când Spartacus își făcu apariția, călare pe calul său negru, care nu era încărcat de nici un fel de podoabe, nici cu frâu bogat, nici cu cioltar scump, din piepturile celor cincizeci și trei de mii de gladiatori izbucni deodată un strigăt unanim, puternic ca tunetul.

— Slavă lui Spartacus!...

Timp de trei ceasuri, Spartacus trecu în revistă frontul tuturor legiunilor sale, împărțind cuvinte de laudă și felicitări și îndemnându-i pe ostași să păstreze cea mai severă disciplină, disciplina fiind condiția principală a victoriei.

După ce se termină trecerea în revistă, conducătorul gladiatorilor încalecă din nou și, după ce-și trase sabia din teacă, comandă: „Drepti!” Apoi mai dădu câteva comenzi, pe care legiunile le executară precis, fără greșală. În sfârșit, cele trei corpuri de armată porniră pe rând la atac, întâi în pas de manevră, apoi în pas alergător, făcând să răsunе văzduhul de înfricoșătorul strigăt „barra”.

După ce se termină atacul, legiunile se aliniară și, într-o ordine perfectă, trecură una după alta în marș prin fața conducătorului lor și se întoarseră în tabără.

Spartacus se înapoie în tabără ultimul, împreună cu Oinomaus, Crixos, Granicus și cu conducătorii legiunilor.

Când ridicaseră tabăra cea nouă, gladiatorii înălțaseră pentru Spartacus, fără știrea lui, un cort vrednic de un mare comandant. În ziua aceea fusese pregătit în cortul lui un mic prânz pentru cei zece comandanți de legiuni, pentru cei trei locotenenți ai lui Spartacus și pentru comandantul cavaleriei. Mâncarea și băutura pentru masă fuseseră alese cu măsură și cumpătate, pentru a fi pe placul lui Spartacus, deoarece îi erau nesuferite chefurile și orgiile, fiind încă din copilărie cumpătat la mâncare și la băutura, și fiindcă atât prin firea cât și prin deprinderile sale ura excesele și desfrâul.

De aceea masa era sobră și nu tocmai pe gustul și pofta majorității comesenilor: Oinomaus, Bortorix, Vilmir, Brezovir, Rutilius și ceilalți ar fi preferat un chef în lege.

La acest prânz domni totuși veselia cea mai însuflețită, precum și cea mai vie și mai sinceră prietenie. Spre sfârșitul ospățului, ridicându-și cupă plină cu vin spumos, Rutilius închină cu vocea lui răsunătoare:

— Pentru libertatea sclavilor, pentru izbânda asupriților, pentru sănătatea victoriosului și invincibilului Spartacus! Și goli cupă, în mijlocul aplauzelor și strigătelor de aprobare ale tuturor tovarășilor săi, care goliră și ei cupele.

Singur Spartacus abia își înmuie buzele în cupa sa.

Când se mai potoli puțin zgomotul aplauzelor, Spartacus înălță la rândul său cupă și strigă cu glas tare:

— Pentru Jupiter, preabunul și supremul eliberator! Pentru curata și neprihănită zeiță a Libertății, ca să-și întoarcă privirile ei divine asupra noastră, să ne lumineze și să intervină pentru noi pe lângă toți zeii care sălășiuiesc în Olimp.

Toți cei de față închină și ei cupele, deși nici galii, nici germanii nu credeau în Jupiter și în ceilalți zei greci și romani. Oinomaus închină și el, invocând ajutorul lui Odin, iar Crixos ceru sprijinul lui Esus „pentru armată și pentru cauza gladiatorilor”. În sfârșit, epirotul Tesalonius, care urma învățătura lui Epicur și nu credea în zei, luă la rândul său cuvântul și spuse:

— Mă înclin în fața credinței voastre... și vă invidiez pentru ea... dar nu o împărtășesc... Așa cum arată învățătura neîntrecutului Epicur, zeii nu sunt altceva decât niște plăsmuiri care își au obârșia în teama mulțimii. Ori de câte ori suntem loviți de o mare nenorocire, e folositor să crezi într-o putere mai presus de fire, e bine să te afunzi în această credință, pentru că ea îți dă tărie sufletească și mângâiere!... Cum ai putea să mai crezi însă în așa-numitele zeități, când ești pătruns de convingerea că natura însăși creează și nimicește totul? Când ești încredințat că toate forțele pe care le folosește natura, deși nu ne sunt totdeauna cunoscute, sunt totuși totdeauna forțe materiale? Îngăduiți-mi de aceea, prieteni, să aduc prinos cauzei noastre potrivit ideilor și convingerilor mele. Și, după o clipă de tăcere, strigă: Pentru unitatea sufletească, pentru vitejia inimilor, pentru tăria paloșelor noastre!

Această închinare a epicureanului fu împărtășită de toți cei de față și, după ce goliră cupele, se așezară, reluând discuțiile lor vesele și însuflețite.

Frumos îmbrăcată, într-un peplum albastru de pânză de in, cu dungi mărunte de argint, Myrtis, care supraveghease pregătirea bucatelor, dar care nu participase la ospăț, stătea deoparte și, cu ochii plini de duiosie și dragoste, îl privea pe Spartacus. În clipa aceea, chipul ei palid și de obicei trist, pe care în ultima vreme se văzuseră mai des urmele lacrimilor decât zâmbetul, radia bucurie și fericire senină. Se vedea lesne însă că bucuria era trecătoare și că sub această aparentă fericire se ascundea durerea tainică a inimii ei chinuite.

Artorix o privea drăgăstos. Din când în când, pe furiș, și parcă fără voie, Myrtis arunca și ea câte o privire curajosului tânăr, care, din pricina iubirii sale deznădăjduite, se ofilise și se trăsesese la față în ultimele zile.

De câțva timp, Artorix ședea tăcut și nemișcat și nu mai participa la vesela discuție a oaspeților lui Spartacus. Era pierdut cu totul în contemplarea fetei, care, la rândul ei, se uita țintă la Spartacus. Devotamentul adânc, admirația nemărginită pe care Myrtis le arăta pentru Spartacus i-o făceau mereu mai dragă și-l cucereau pe Artorix. Într-un elan de admirație, el se ridică de la locul său și, cu un curaj neașteptat, strigă ridicând cupă:

— Vă propun, prieteni, să bem pentru fericirea Myrtidei, pentru sora iubită a scumpului nostru conducător!

Toți închinară pentru Myrtis, fără ca, în focul băuturii și al vorbei, cineva să bage de seamă roșeața ce aprinsese obrajii tânărului gal. Numai Myrtis, care tresărise la sunetul glasului ce-i rostise numele, se întoarse brusc spre Artorix, aruncându-i o privire plină de recunoștință și de muștrare în același timp. Când își dădu însă seama că se abătuse de la austeritatea ce-și pusese în gând să și-o impună în relațiile cu Artorix, ea se îmbujora la față, plecă rușinată capul și nu-și mai ridică ochii spre oaspeți, nu se mai mișcă și nu mai rosti un singur cuvânt.

Ospățul se mai prelungi încă vreo jumătate de ceas, care trecu cu glume fără răutate, într-o atmosferă de veselie cu totul nevinovată, și cu discuții spumoase, așa cum se întâmplă între oamenii pe care îi leagă o sinceră prietenie.

Când oaspeții lui Spartacus își luară rămas bun de la el, soarele cobora la asfințit.

Spartacus îi petrecu până la intrarea cortului și, după ce se îndepărtară, rămase locului să privească uriașa tabără a gladiatorilor.

Trecând repede cu gândul de la unele la altele, se opri să mediteze asupra puterii cuvântului magic „libertate”. În mai puțin de un an, cuvântul acesta ridicase la răscoală cincizeci de mii de nefericiți, care cu puțin înainte păreau să fi pierdut orice urmă de demnitate omenească, păreau lipsiți de orice speranță în viitor, deznădăjduți și abrutizați, datorită situației în care se găseau. Cuvântul „libertate” îi înălțase pe acești nefericiți în fruntea tuturor soldaților din lume, turnând în inimile lor bărbăție, abnegație și conștiința demnității omenești. Se gândi la puterea tainică și irezistibilă a acestui cuvânt. Dintr-un gladiator sărac și vrednic de dispreț cum era, pe el cuvântul acesta îl făcuse conducătorul viteaz și temut al unei armate puternice și-i insuflase forța de a-și stăpâni orice patimă, chiar dragostea nobilă și adâncă ce-l lega

de Valeria. O iubea pe această femeie divină de o sută de ori mai mult decât pe sine însuși, totuși nu mai mult decât iubea cauza sfântă căreia își închinase viața.

CAPITOLUL XV. SPARTACUS OBTINE O VICTORIE ASUPRA UNUI PRETOR ȘI BIRUIE GRELE ISPITE

Abia după cea de-a doua înfrângere a lui Publius Varinius începură romanii să privească cu îngrijorare întâmplările din Campania. Cu excepția câtorva orașe, până și umbra puterii și autorității romane dispăruseră din această provincie. Stăpâni deplini ai Campaniei erau cincizeci de mii de gladiatori înarmați, sub comanda unui om, căruia, spre marea lor rușine, nici romanii nu-i mai puteau tăgădui îndrăzneala, bărbăția și experiența. Samniumul și Latiumul, adică principalele bastioane de apărare ale Romei, erau direct amenințate de acești cincizeci de mii de gladiatori. Primejdia devenise acum prea mare și iminentă pentru ca romanii s-o mai poată privi cu ușurință și nepăsare.

De aceea, Comițiile din acel an l-au scos pe Varinius din funcția de guvernator al Siciliei, luându-i totodată conducerea operațiunilor militare împotriva gladiatorilor, aceste două funcții fiind încredințate, printr-o hotărâre aproape unanimă a poporului și a Senatului, lui Caius Aufidius Orestes. Noul comandant, care se bucura de mare trecere și simpatie atât în rândurile poporului cât și ale Senatului, era patrician de neam, avea vreo patruzeci și cinci de ani, poseda o bogată experiență militară și era vestit pentru bărbăția și înțelepciunea sa.

În primele luni ale anului 681⁴⁵, Orestes își strânse o puternică armată, compusă din trei legiuni, din care una alcătuită din romani, alta din italici și ultima din aliați - dalmați și iliri. Laolaltă, aceste legiuni constituiau o forță de aproape douăzeci de mii de oameni. Alipindu-li-se și cei zece mii de supraviețuitori ai măcelului de lângă Aquinum, efectivul armatei crescuse la treizeci de mii de soldați. Orestes își concentrase această armată în Latium, unde o organiza și o instruia, făgăduind că la primăvară avea să-l zdrobească pe Spartacus.

Veni și primăvara, și o dată cu venirea primăverii reapăru și soarele luminos și cald pe seninul cerului albastru, și din nou se așternu peste plaiuri covorul bogat de verdeață, semănat cu flori minunate și îmbălsămate de miresme îmbătătoare. Izbucni iară ciripitul dulce al păsărelelor și se înfiripară iară din dor tainic nenumăratele chemări ale dragostei. Pentru a stropi cu sânge omenesc câmpiile verzi ale Italiei, se urniră din loc și cele două armate. Cea romană porni grăbită din Latium, iar cea a gladiatorilor din Campania.

Ieșind din Norba, pretorul Aufidius Orestes înaintă pe Via Appia până la Fundi. Aici, aflând că Spartacus înaintează în întâmpinarea sa pe Via Domitia, Orestes se opri și-și așeză tabăra, ocupând pozițiile cele mai prielnice, pentru a putea trage maximum de folos de pe urma superiorității numerice a cavaleriei sale, care era alcătuită din aproape șase mii de oameni.

Câteva zile mai târziu, Spartacus ajunse la Formie și-și întocmi tabăra pe cele două dealuri care domină Via Appia. Apoi, în fruntea celor trei mii de călăreți ai săi, se apropie de tabăra dușmanului pentru a-i descoperi dispozitivul și intențiile.

Pretorul Aufidius Orestes, care era mult mai încercat decât toate căpeteniile romane înfruntate de Spartacus până atunci, îi ieși de îndată înainte cu puternica sa cavalerie. După o ciocnire foarte scurtă, lipsită de însemnătate hotărâtoare, Spartacus se văzu nevoit să se retragă în grabă și se întoarse la Formie.

Mai bine de cincisprezece zile a așteptat Spartacus ca inamicul, încurajat de acest succes neînsemnat, să treacă la atac, dar așteptarea se dovedea zadarnică. Orestes nu era dintre aceia pe care puteai să-i atragi ușor în cursă. Spartacus se hotărî atunci să recurgă la o viclenie din acelea care nu le vin în minte decât marilor strategii. Într-o noapte foarte întunecoasă, Spartacus ieși

⁴⁵ 73 î.e.n. (n.r.)

În cea mai mare liniște din tabără, în fruntea a opt legiuni, lăsându-l pe loc numai pe Oinomaus cu toată legiunea și cu cavaleria. Înaintă de-a lungul litoralului noaptea întreagă, prinzând și luând cu el pe toți colonii, țărani, pescarii, femeile și copiii pe care îi întâlnea în cale, pentru ca să nu aibă cine-l vesti pe inamic de deplasarea sa. Străbătu în marș rapid pădurea de lângă Terracina și-și instalează tabăra la cealaltă margine a pădurii, la câteva mile în spatele frontului inamic.

Când se văzu încercuit de Spartacus, Orestes rămase uimit. Prudent și chibzuit ca de obicei, se strădui însă în fel și chip să strunească nerăbdarea și să domolească focul legiunilor sale, deoarece prăștiașii gladiatorilor cutezau să înainteze chiar până sub meterezele întărite cu pari ale taberei romane, iar legionarii cereau insistent să pornească la luptă.

Opt zile, Spartacus căută să-i întărite pe romani. Orestes însă nu se clinti, ferm hotărât să nu primească lupta în condiții neprielnice.

Îndemânatic la scornit tot felul de stratageme, conducătorul gladiatorilor se gândi atunci să tragă folos din situația creată și din configurația regiunii. Și, într-o bună zi, Aufidius Orestes află de la iscoadele sale că gladiatorii mai întinseseră încă două tabere în afară de cea de lângă pădurea Terracina: una într-un loc puternic întărit, între Fundi și Interamna, iar cealaltă între Fundi și Privernum.

Deplasându-se ca de obicei în timpul nopții și cu mare iuțeală, Spartacus adusese la Interamna, pe drumuri ocolite, cele patru legiuni de sub comanda lui Granicus, și aici le poruncise să se întărească într-un loc mai înalt. Între timp, Crixos, cu cele două legiuni ale sale, ocupase și întărise, conform indicațiilor lui Spartacus, un punct între Fundi și Privernum.

În acest fel, conducătorul gladiatorilor încercuise complet tabăra lui Aufidius Orestes, punându-l în fața alternativei: sau să primească lupta sau să se vadă înfometat și constrâns să se predea până în opt zile.

Situația pretorului era gravă. Pentru a ieși din încercuire, trebuia să atace una din taberele gladiatorilor, și aceasta fără ea să poată trage nădejde că ar putea repurta o victorie. Oricât de slabă ar fi fost împotrivirea legiunilor lui Granicus sau Crixos, nu putea, în nici un caz, să fie înfrântă în mai puțin de trei ceasuri. Și trei ceasuri erau de ajuns pentru ca Crixos să vină în ajutorul lui Granicus, sau ca la nevoie Granicus să-i sară în ajutor lui Crixos. De asemenea, trei ceasuri ar fi fost de ajuns pentru că Spartacus să atace legiunile pe la spate și chiar ca să-i permită și lui Oinomaus să sosească pe câmpul de luptă, pentru a transforma înfrângerea romanilor într-un dezastru.

Neliniștit, Orestes se frământă zadarnic zi și noapte, căutând o ieșire din situația critică în care se găsea. Legionarii lui erau complet descurajate. După ce mai întâi îl criticaseră în șoaptă, acum legionarii spuneau în gura mare că pretorul era un nepriceput și un fricos: nu voise să se miște când existau sorți de izbândă și, din pricina lui, trebuiau să pornească la luptă acum, când îi pâdea înfrângerea și moartea sigură.

Pretorul se hotărî atunci să-și amăgească soldații cu complicitatea preoților. Din păcate, la asemenea mistificări recurg adesea oamenii lipsiți de curaj, precum și oamenii vicleni și de rea credință, speculând frica și folosind tendința oamenilor de a se adresa forțelor supranaturale. Oamenii vicleni caută să subjuge astfel conștiința majorității poporului și apoi exploatează această subjugare pentru țelurile lor egoiste.

Crainicii dădură de veste în tabăra romană că urmau să fie aduse mari jertfe lui Jupiter, Marte și Quirinus, care, prin mijlocirea augurilor, aveau să arate calea de urmat pentru a scăpa armata romană de înfrângerea care o amenința.

În orice tabără romană, la dreapta pretorium-ului se afla un loc anume hotărât pentru aducerea jertfelor. Acolo se găsea un altar rotund de piatră. Partea superioară a altarului, - unde se făcea focul, era scobită și avea un orificiu prin care se scurgea vinul libațiunilor. În jurul altarului erau înfipti în pământ pari, împodobiți cu ghirlande de trandafiri și alte flori. La timpul hotărât, preoții lui Jupiter, ai lui Marte și Quirinus se apropiară de altar. Purtau toți trei lungi mantii de lână albă, prinse la gât cu câte un ac mare, iar pe cap aveau niște bonete de asemenea din lână albă.

În urma lor pășeau haruspicii, în veșmintele lor tradiționale grecești, ținând în mână niște bastonașe încovoiate, ca toiegele păstorilor din zilele noastre. Ei erau urmați de doi slujitori: unul mâna spre altar animalele care aveau să fie jertfite, celălalt avea sarcina să slobozească sângele animalelor mici. Purtau amândoi un fel de șorțuri tivite cu purpură, care le ajungeau până la glezne.

Primul slujitor era înarmat cu un topor, pe care-l purta pe umăr sprijinindu-i coada în palma dreaptă. Al doilea strângea în mână un pumnal lat, bine ascuțit, cu mâner de fildeș. Pe cap, slujitorii purtau, întocmai ca și preoții, cununi de flori, iar din jurul gâtului le atârnavă spre poale panglici cu ciucuri din lână roșie și albă. Cununi și panglici cu ciucuri identici împodobeau capul și grumazul taurului, vierului și oilor ce urmau să fie jertfite. Veneau apoi slujitorii de rând ai cultului. Aduceau fiecare câte ceva: primul, ciocanul de lemn cu care urma să fie lovit în frunte și amețit taurul

Înainte de sacrificare, al doilea, turta sacră, al treilea, cutiuța de argint conținând tămâie sfințită, al patrulea, o cupă de argint care servea pentru umplerea cădelniței, al cincilea, o amforă cu vin, și al șaselea, patera, o cupă anume pentru aspersiunile sacre. Ultimul pășea paznicul găinilor sacre, ținând în brațe un coteț mare cu găini. Procesiunea religioasă era încheiată de flautiștii care aveau să cânte în timpul aspersiunilor. Cu excepția legionarilor care făceau de pază la porțile taberei, la șanțuri și la meterezele întărite cu pari, întreaga armată romană urma procesiunea.

După ce, cu Orestes în frunte, armata s-a aliniat în careu în jurul altarului, preoții săvârșiră ritualul curățirii, aruncând tămâie în cupele de argint și presărând cu făină animalele de jertfă. Apoi, după rânduială, aduseră jertfa turtei sacre și a stropirii cu vin. Unul din slujitori ridică în sus capul taurului (capetele jertfelor se cuveneau să fie îndreptate în jos numai când se aduceau jertfe zeilor subpământeni) și, după ce-l izbi cu ciocanul de lemn în frunte, îl ucise cu toporul. În același timp, ceilalți slujitori înjunghiară dobitoacele mai mici, al căror sânge înroși într-o clipă tot altarul. O parte din carnea jertfită o aruncară îndată în focul ce pâlpâia în scobitura altarului, iar măruntaiele le strânsară cu grijă pe o placă specială de bronz, puțin concavă la mijloc, care era proptită pe patru piciorușe din același metal.

După săvârșirea acestor ritualuri, placa cu măruntaiele jertfelor fu înmănată haruspiciilor, care, cu un aer foarte grav, purceseră să citească în ele semnele viitorului.

Contactul cu filozofia greacă și răspândirea rapidă a învățaturii lui Epicur lecuisse o mare parte din tineretul roman de pe acea vreme de credința absurdă în zei și de credința și mai absurdă în meșteșugitele înșelătorii ale preoțimii. În popor însă, smerenia în fața zeilor era încă atât de adânc înrădăcinată, încât tot timpul ceremoniei, care a durat destul de mult, cei treizeci de mii de oameni adunați în jurul altarului au stat muți și nemișcați. După un ceas și jumătate de cercetare atentă, haruspicii vestiră că zeii erau prielnici romanilor, pentru că pe măruntaiele animalelor jertfite nu putuseră descoperi nimic, nici cea mai mică pată, care să prevestească o nenorocire.

Apoi, preoții se apucară să hrănească găinile sacre. Pășările fuseseră pesemne înfometate, nu glumă, deoarece, de cum li se aruncară grăunțe, se năpustiră să le ciugulească cu mare lăcomie. Legionarii izbucniră în aplauze zgomotoase, întrucât lăcomia găinilor sacre era îndeobște socotită drept semn neîndoielnic că Jupiter, Marte și Quirinus acordau divina lor ocrotire și că cei trei zei erau gata să ajute armata romană.

Aceste prevestiri favorabile au fost suficiente pentru a da din nou curaj superstițioșilor legionari. Câtirile și blestemele încetară îndată și tradiționala disciplină și încredere în căpetenii fu restabilită. Aufidius Orestes hotărî să profite fără întârziere de această ridicare a moralului legiunilor și să execute de îndată planul ce concepuse, anume să iasă cu cât mai puține pierderi din cleștele în care fusese prins de Spartacus.

A doua zi după această ceremonie, cinci dezertori din armata lui Orestes veniră să caute refugiu în tabăra lui Spartacus. Aduși în fața conducătorului gladiatorilor, în pretorium, fiecare îi relatează în felul lui aceeași istorie: că pretorul ar fi plănuțit să iasă pe ascuns din tabără chiar în noaptea aceasta, pentru a se arunca asupra gladiatorilor care aveau tabăra lângă Formie, socotind să-i strivească și să-și croiască drum spre Cales, pentru ca apoi să meargă să se întărească la Capua. Dezertorii afirmău că fugiseră din tabăra romană numai din dorința de a scăpa de moartea sigură ce-i aștepta în luptă, deoarece, după părerea lor, încercarea lui Orestes era sortită să se sfârșame de cercul de fier în care Spartacus închisese legiunile romane.

Spartacus ascultă cu luare-aminte relatările celor cinci dezertori și le puse o sumedenie de întrebări, fără a-i slăbi din ochi nici o clipă. Privirea lui, care li se înfigea în suflet ca o lamă ascuțită, îi înfricoșă și îi stingherea. Din această pricină se încurcară în răspunsuri și se contraziseră singuri de câteva ori. După o lungă tăcere în care chibzuise adânc, Spartacus ridică fruntea și rosti ca și cum ar fi vorbit cu sine însuși:

— Am înțeles... Bine, bine. Apoi, adresându-se unuia dintre contubernalii ce erau în preajma lui, în pretorium, porunci: Du-te cu ei, Flavius, însoțește-i! Vezi să li se dea un cort și să fie bine păziți.

Contubernalul plecă împreună cu dezertorii. Spartacus îl chemă pe Artacus, comandantul legiunii a zecea, și, luându-l deoparte, îi spuse:

— Ȑștia nu-s dezertori. Sunt iscoade.

— Cum adică? întrebă uimit tânărul trac.

— I-a trimis Aufidius Orestes ca să mă inducă în eroare.

— E cu puțință?

— Vrea să mă facă să cred poveștile îndrugate de dezertori, pentru ca el să poată acționa tocmai invers.

— Cum anume? Care e părerea ta?

— Uite: cel mai firesc și mai logic lucru pe care l-ar putea face în clipa de față Orestes - lucru pe care-l putea face de altfel oricine în locul lui - e să încerce să spargă încercuirea nu spre Capua, ci în direcția Romei. Dacă s-ar adăposti la Capua cu armata lui zdruncinată și slăbită de pierderile pe care

inevitabil le va suferi în luptă, el ar lăsa Latiumul descoperit, permițându-ne să ajungem ușor la porțile Romei. Orestes trebuie deci să caute cu orice preț să-și croiască drum spre Roma, ca s-o apere împotriva unui atac din partea noastră. Baza lui de operațiuni e Roma și, având Roma în spate, chiar și cu o armată mai slabă decât cea de acum, Orestes are să ne poată ține întotdeauna sub amenințare. De aceea, mai mult ca sigur că își va îndrepta încercarea disperată în direcția Romei, nu spre Formie, cum vrea să mă convingă cu ajutorul dezertorilor săi.

— Pe Mercur!... Ai dreptate! Așa e!

— De aceea, o să părăsim tabăra chiar astă-seară. Ne mutăm mai aproape de Crixos, deoarece, dacă nu mă înșel, împotriva lui vor fi concentrate mâine toate eforturile legiunilor romane. Oinomaus, de asemenea, va ieși astă-seară din tabăra să de lângă Formie, ca să se instaleze mult mai aproape de dușman.

— Așa vei strânge mai serios cercul în care i-ai prins pe dușmani - strigă plin de sinceră admirație tânărul trac, care acum înțelegea întreg planul lui Spartacus. Și...

— Și în felul acesta - îi tăie vorba Spartacus - izbânda este asigurată ori încotro s-ar mișca pretorul. Chiar de-ar porni împotriva lui Oinomaus, izbânda e sigură, căci vom putea veni repede în ajutorul legiunilor germane, întrucât astă-seară ele se vor apropia de Fundi.

Apoi Spartacus chemă trei contubernali și le porunci să pornească pe rând, cu cea mai mare iuțea, la răstimpuri de o jumătate de ceas, către tabăra lui Oinomaus de lângă Formie și să-i transmită ordinul de a se muta cu șase-șapte mile mai aproape de Fundi. În același timp, Spartacus trimise alți contubernali la Crixos, ca să-i dea de știre că în următoarele câteva ceasuri trebuia să se aștepte să fie atacat de inamic.

Pe înserate, ștafetele lui Spartacus ajunseră la Oinomaus. Două ceasuri după sosirea ștafetelor, legiunile germanului, având în frunte o avangardă de trei mii de călăreți, porniră spre Fundi, înaintând cu cea mai mare băgare de seamă. La miezul nopții, Oinomaus dădu ordin legiunilor să se oprească în vecinătatea unui deal și să-și instaleze acolo tabăra. Deși de câteva ceasuri cădea o ploaie rece, mărunță, ca de toamnă care pătrundea până la oase, Oinomaus porunci să se înceapă îndată săparea șanțului și să se înfigă parii în jurul noii tabere. El fu cel dintâi care se apucă de treabă.

Lucrurile se petrecură întocmai cum prevăzuse Spartacus. În zori, străjile așezate în fața taberei lui Crixos vestiră că vrăjmașul venea la atac.

Crixos scoase imediat din tabără și așeză în ordine de bătaie două din legiunile sale - a treia și a patra - care încă de la miezul nopții erau pregătite

de luptă. Dădu ordin prăștiașilor să înainteze repede, spre a întâmpina dușmanul cu pietre și săgeți.

Orestes înainta cu întreg efectivul desfășurat în formație de luptă. Îndată ce se abătură asupra legionarilor primele săgeți, prin intervalurile frontului, el scoase în frunte veliții și prăștiașii, care, răsfirându-se în lanț, porniră împotriva gladiatorilor.

După ce aruncară câteva săgeți, veliții și prăștiașii se retraseră însă repede spre linia principală, lăsând drum liber călăreților, în număr de trei mii, să se năpustească cu crâncenă înverșunare asupra prăștiașilor dușmani. Crixos porunci trâmbițașilor să sune neîntârziat semnalul retragerii. Veliții săi nu putură să se retragă însă destul de repede ca să se ferească din calea loviturii cavaleriei romane și să scape nevătămați, și de aceea avură pierderi grele. Într-o clipă fură măcelăriți mai mult de patru sute. Din fericire însă, înaintarea romanilor fu întârziată de un pârâu destul de lat, în care timp gladiatorii izbutiră să se adăpostească pe malul celălalt.

Crixos porni atunci cu legiunea a treia spre pârâu, pe malul căruia se strânseseră călăreții romani și, zvârlind asupra lor un nor de sulițe scurte, îi sili să se retragă în dezordine.

Orestes aruncă imediat două legiuni de pedestrași împotriva legiunii lui Crixos. Trebuia nu numai să învingă cu orice preț, ci mai ales trebuia să învingă repede, înainte ca inamicului să-i vină întăriri.

De aceea, avântul cu care romanii năvăliră peste gladiatori fu sălbatic. Legiunea a treia a gladiatorilor se cutremură și fu cât pe-aci să se risipească. Dar îndemnurile și pilda lui Artorix și vitejia fără seamăn a lui Crixos, care, luptând în primele rânduri, doboră un dușman cu fiecare lovitură de sabie, îi îmbărbătară pe gladiatori, care ținură vitejește piept atacului.

Cerul era întunecat și cenușiu, ploua fără întrerupere, și împrejurimile răsunau de clinchetul armelor și răcnetul celor ce se încăierau.

Pentru a-i lovi pe gladiatori în flanc, Orestes mai aruncă în luptă încă o legiune, care depăși frontul pe la dreapta. Împotriva acestei legiuni ieși Bortorix, în fruntea celei de a patra legiuni a gladiatorilor. Îndată ce Bortorix intră în luptă cu romanii pe flancul drept, Orestes puse și ultima legiune în mișcare, pentru a-i ataca pe gladiatori pe aripa stângă. Era limpede acum că rezultatul acestei lupte nu avea să fie hotărât nici de bărbăția, nici de neînfricarea soldaților, ci numai de superioritatea numerică. Crixos își dădea seama că mai mult de o jumătate de ceas nu va putea rezista; după aceea avea să fie complet încercuit și zdrobit.

Izbuti-va, oare, Spartacus să-i vină în ajutor până într-o jumătate de ceas? De acest lucru Crixos nu era sigur. De aceea el ordonă atât lui Bortorix, cât și legiunii a treia să se retragă, luptând, spre tabără.

Oricât de vitejește se apărară gladiatorii, era imposibil ca retragerea să se efectueze fără învâlmășeală și pierderi grele. Pentru a intra la adăpost în tabără, gladiatorii se văzură siliți să lase în urmă două cohorte, care să se jertfească pentru a acoperi retragerea și a asigura salvarea celei mai mari părți a armatei.

Aceste două cohorte se luptară cu nemaipomenită dârzenie, privind moartea în față fără frică, aproape cu bucurie. Patru sute din cei o mie de gladiatori care alcătuiau, aceste cohorte căzură în câteva minute. Pentru a-i salva pe ceilalți de la o pieire sigură, gladiatorii ajunși în tabără se repeziră sus pe val și de acolo zvârliră asupra romanilor o grindină de bolovani și sulițe, care-i sili pe aceștia să înceteze lupta și să dea înapoi.

Orestes porunci atunci ca trâmbițele să sune de îndată retragerea. După ce restabili în mare grabă ordinea în legiunile sale distruse și răvășite de pe urma crâncenei bătălii ce avusese loc, el ordonă legiunilor să pornească în marș forțat spre Privernum. Se și felicita că, grație, șiretlicului la care recursese, izbutise să-l depărteze pe Spartacus de Terracina și să-l abată spre Formie.

Nici nu apucase însă avangarda romană să străbată două mile pe Via Appia, când, deodată, se iviră prăștiașii lui Spartacus, care se năpustiră asupra aripii stângi a legiunilor lui Orestes.

De cum îi zări, mulțumirea lui Orestes se risipi. Opri armata din marș. Își rândui pentru luptă cele patru legiuni: două le întoarse cu fața către Spartacus, iar celelalte două le așeză spate în spate cu primele, pentru a sta gata să respingă atacul lui Crixos, care era de prevăzut că avea să se arunce fără întârziere asupra sa.

Așa se și întâmplă. Îndată ce legiunile a cincea și a șasea ale gladiatorilor se încăierau cu romanii, Crixos își alinie din nou cele două legiuni și se năpusti cu înverșunare asupra spatelui frontului roman.

Bătălia fu din cale-afară de îndârjită și de sângeroasă. Vitejește s-au luptat și gladiatorii, și romanii, dar fără a izbuti să se clinească din loc unii pe alții. După vreo jumătate de ceas sosiră la locul bătăliei și legiunile lui Oinomaus. Atacați din trei părți, romanii începură să cedeze teren și apoi, peste puțin timp, rupând rândurile, o luară la fugă pe Via Appia, în direcția Privernum.

Spartacus ordonă imediat legiunilor să-i urmărească pe romani pas cu pas, fără a-i slăbi o clipă. În ochii lui Spartacus, această urmărire era în același timp

și un mijloc de a-și feri legiunile de cavaleria romană, care, atâta vreme cât continua urmărirea și gladiatorii erau răspândiți în dezordine, nu putea să atace fără a-i răsturna în cale și pe romanii care se retrăgeau.

Pe câmpul de bătălie apăru în cele din urmă și corpul de armată al lui Granicus, a cărui tabără era mai departe de Terracina decât celelalte. Sosirea lui Granicus pecetlui izbânda gladiatorilor.

Se produse atunci o învâlmășeală cumplită. Șapte mii de romani, dacă nu și mai mulți, fură măcelăriți și aproape patru mii căzură prizonieri.

Numai cavaleria romană ajunsese aproape fără pierderi la Privernum, unde se adunaseră în cursul nopții rămășițele istovite ale legiunilor înfrânte.

Gladiatorii suferiseră și ei pierderi grele. Își plătiseră izbândă cu mai mult de două mii de morți și aproape tot atâția răniți.

În zori, în timp ce gladiatorii dădeau ultimele onoruri tovarășilor căzuți în luptă, pretorul Aufidius Orestes, cu resturile armatei sale, părăsi Privernum, retrăgându-se în grabă spre Norba.

Câteva zile mai târziu, Spartacus chemă căpeteniile gladiatorilor ca să delibereze asupra mersului războiului. Recunoscură cu toții că a întreprinde ceva împotriva Romei era cu neputință, deoarece cetățenii ei fiind în același timp și soldați, Roma ar fi putut scoate oricând o sută zece mii de oameni împotriva gladiatorilor. Sfatul căpeteniilor hotărî ca legiunile gladiatorilor să străbată Samniumul și Apulia, ridicând și adunând în cale toți sclavii care doreau să se răscoale împotriva asupritorilor.

Executând hotărârea luată, Spartacus, în fruntea armatei sale, pătrunse în Samnium pe la Bovianum, fără a întâlni vreo piedică în cale, și de acolo, în etape scurte, zilnice, se îndreptă spre Apulia.

La Roma, cetățenii se cutremurară de groază la vestea înfrângerii suferite de pretorul Orestes lângă Fundi. Senatul se întruni în ședință secretă și începu să discute în amănunt mijloacele prin care s-ar fi putut pune capăt acestei răscoale, care, dintr-o neînsemnată răzmeriță, se întinsese și crescuse atingând proporțiile unui adevărat război și aruncând asupra armatei romane o grea rușine.

Hotărârile luate de Senat au fost păstrate în taină. Se află doar un singur lucru: anume că, în cursul nopții, după ședința Senatului, consulul Marcus Terentius Varro Lucullus părăsise Roma, apucând călare pe Via Prenestina, ca un cetățean de rând, fără însemnele magistraturii sale, fără lictori, însoțit doar de câțiva servitori devotați.

Spartacus și armata să se aflau în tabără lângă Venusia. Acolo se îndeletnicea cu instruirea a două legiuni noi, deoarece în cursul ultimelor

treizeci de zile i se adăugaseră mai mult de zece mii de sclavi. Într-o zi, pe la amiază, Spartacus fu anunțat că tocmai sosise un sol din partea Senatului roman.

— Pe toate fulgerele lui Jupiter! exclamă Spartacus, cu ochii strălucind de o bucurie fără seamăn. Oare mândria latinilor a coborât până acolo, că nici Senatul roman nu se mai sfiește să înceapă tratative cu un gladiator nevrednic?

După ce își aruncă pe umeri obișnuita mantie de culoare închisă, se așeză pe bancheta de la intrarea cortului său și spuse decurionului:

— Adu-l aici pe solul Senatului.

Conducătorul gladiatorilor, solul fu adus în pretorium, împreună cu cei patru servitori ai săi. Potrivit obiceiului, solul și însoțitorii săi erau legați la ochi.

— Ești în fața conducătorului nostru, în pretorium-ul taberei noastre - se adresă decurionul aceluia care declarase că era solul Senatului.

— Salut, Spartacus! rosti cu glas tare și hotărât romanul, salutând cu mâna dreaptă, plin de demnitate, în direcția în care presupunea că se găsea Spartacus.

— Salut! răspunse tracul.

— Trebuie să-ți vorbesc între patru ochi - făcu cunoscut solul.

— Bine - încuviință Spartacus - vom vorbi singuri. Apoi, adresându-se decurionului și gladiatorilor care-i însoțiseră pe cei cinci romani, ordonă: Duceți-i pe aceștia în cortul vecin, scoateți-le legăturile de la ochi și ospătați-i.

Decurionul se depărtă, urmat de însoțitorii solului, care erau petrecuți de gladiatori. Spartacus se ridică și, desfăcând legătura ce acoperea ochii romanului, îi spuse:

— Șezi. Poți să privești și să faci cunoștință cu tabăra netrebnicilor și infamilor gladiatori.

Spartacus se așeză la loc, fără a-și lua privirea cercetătoare de pe fața solului. Chenarul de purpură cu care-i era tivită toga arăta că acesta era patrician.

Părea să aibă vreo cincizeci de ani. Era voinic, înalt, cu părul cărunț, tuns scurt, și avea trăsături alese și expresive. Ținuta îi era plină de prestanță, poate chiar arogantă. Îndată ce fu dezlegat la ochi, solul începu să-l cerceteze cu luare-aminte pe conducătorul gladiatorilor.

— Stai jos! E drept, bancheta aceasta nu e jețul consular cu care ești deprins, dar, oricum, așezat te vei simți mai bine decât în picioare.

— Mulțumesc, Spartacus, pentru bunăvoință - răspunse patricianul, luând loc în fața gladiatorului.

Își plimbă apoi privirile în lungul și în latul uriașei tabere, care, de pe înălțimea pe care se găsea pretorium-ul, se vedea în întregime. Nu-și putu stăpâni un strigăt de uimire și admirație.

— Pe cei doisprezece zei ai Concordiei!... Jur că n-am mai văzut niciodată o tabără ca aceasta, afară doar de aceea a lui Caius Marius, de lângă Aque Sextie!..

— Ce spui?! Nu se poate! protestă Spartacus, cu ironie amară. Doar aceea era tabără romană, iar noi... nu suntem decât niște ticăloși de gladiatori.

— N-am venit aici ca să mă sfădesc cu tine, nici să te ocărăsc, nici să fiu ocărat - spuse demn romanul. Lasă deci ironiile, Spartacus. Eu n-am făcut decât să-mi exprim admirația cu toată sinceritatea. Își mai roti o dată, încet, ochii jur împrejur, cântărind totul cu privirea unui cunoscător. Apoi, întorcându-se spre Spartacus, îi spuse: Pe Hercule! Spartacus, jur că nu ești născut să fii gladiator!

— Nu, nu pentru asta m-am născut! Nici eu, nici cei șaptezeci de mii de nenorociți pe care îi vezi în tabăra aceasta, nici milioanele de oameni pe care i-ați îngenuncheat prin forța voastră brutală nu ne-am născut să fim sclavii semenilor noștri.

— Sclavi au existat totdeauna - răspunse solul, clătinând din cap compătimitor. Au existat din ziua în care omul a ridicat pentru întâia oară sabia asupra omului. Omul se poartă ca lupul cu oamenii, așa îi e firea. Crede-mă, Spartacus, visul tău e visul unui suflet ales, dar e un vis care nu se poate realiza. Totdeauna vor fi stăpâni și sclavi. Așa cer legile firii omenești.

— Nu! Aceste privilegii injuste n-au existat totdeauna - interveni înflăcărat Spartacus. Ele n-au apărut decât în ziua în care roadele pământului nu i-au mai putut îndestula pe toți oamenii care-l locuiau. Ele au apărut în ziua când, deși născut pentru a lucra pământul, omul a încetat să mai lucreze pământul patriei și, prin aceasta, a încetat să-și dobândească hrana zilnică. Da, privilegiile au apărut din ziua când dreptatea ce sălășiuia printre cei care lucrau pământul a părăsit ogoarele care-i fuseseră ultimul adăpost și s-a făcut nevăzută în Olimp. De atunci s-au ivit poftele necumpătate, dorințele neînfrânate, fastul, orgiile, dezbinările, războaiele și măcelurile rușinoase.

— Vrei deci să întorci oamenii la starea lor primitivă? Socoți că se poate face acest lucru? Eu cred că nici sprijinul Senatului roman, cu toată puterea lui nemărginită, n-ar putea asigura înfăptuirea ideilor tale. Numai zeii ar putea să schimbe firea omului.

După câteva clipe de tăcere și meditație, Spartacus întrebă:

— E oare neapărată nevoie să existe sclavi? Învingătorii nu se pot oare desfăta altfel, decât aplaudând cum se sfâșie între ei nefericiții de gladiatori? Oare setea de sânge și cruzimea aceasta, proprie jivinelor sălbatice, sunt atât de adânc sădite în firea omului? N-ar putea omul să fie fericit fără ele?

La aceste întrebări necruțătoare, romanul nu mai răspunse nimic și, lăsând capul în jos, căzu pe gânduri.

Spartacus rupse tăcerea, întrebându-l:

— Cu ce scop ai venit aici?

Patricianul tresări și răspunse:

— Sunt Caius Rufus Ralla, cavaler. Consulul Marcus Terentius Varro Lucullus mă trimite la tine cu două propuneri.

Cu un zâmbet ușor, ironic și neîncrezător, Spartacus îl întrebă:

— Care e prima?

— Eliberarea prin răscumpărare a romanilor pe care i-ai luat prizonieri în bătălia de la Fundi. Asupra prețului de răscumpărare ne vom înțelege.

— A doua?...

Solul păru puțin încurcat, deschise gura gata să răspundă, apoi se opri, parcă ezitând. În cele din urmă spuse:

— Răspunde-mi întâi la prima propunere.

— Sunt gata să-i eliberez pe cei patru mii de prizonieri în schimbul a zece mii de săbii spaniole, zece mii de scuturi, zece mii de platoșe și o sută de mii de sulite scurte, făurite cum trebuie, în cele mai bune dintre atelierele voastre de arme.

— Cum? sări Caius Rufus Ralla, uimit și indignat. Ceri... și pretinzi că să te înzestrăm noi înșine cu armele pe care vrei să le folosești împotriva noastră?

— Da. Repet că armele acestea trebuie să fie de cea mai bună calitate, și cer ca ele să fie aduse în tabăra mea până în douăzeci de zile. Altfel n-o să-i înapoiez pe cei patru mii de prizonieri. Apoi mai adăugă: Aș putea să comand aceste arme în orașele vecine. Mi-ar lua însă prea mult timp și nu-mi convine. În ultimele câteva zile am mai strâns două legiuni și trebuie să le înarmez complet. Și...

— Și tocmai de aceea nu vei căpăta armele - îl întrerupse solul, înfuriat. Mai bine să rămână soldații noștri prizonieri. Suntem romani, pe faptele vitejești ale lui Hercule Musagetul! N-o să facem niciodată ceva care să dăuneze patriei și să folosească dușmanului. Știm să ne jertfim, dacă e nevoie!

— Nu face nimic - reluă Spartacus, liniștit. Până în douăzeci de zile o să-mi trimiteți voi singuri toate aceste arme.

— O, pe Jupiter! strigă Rufus Ralla, abia putând să-și mai ascundă furia. Pricepi ce-ți spun?... Armele nu le vei căpăta, îți repet, nu le vei căpăta! N-ai decât să-ți păstrezi prizonierii.

— Bine-bine. Vedem noi asta! îi curmă nerăbdător vorba Spartacus. Spune-mi acum care e a doua propunere a consulului Varro Lucullus? și zâmbi iarăși ironic.

După ce se gândi câteva clipe, romanul începu domol, cu o voce blândă, aproape ademenitoare:

— Consulul m-a însărcinat să-ți propun să încetezi acțiunile militare.

— O-o-o! exclamă Spartacus, neizbutind să-și stăpânească uimirea. Dar, mă rog, în ce condițiuni?

— Iubești o romană nobilă, de neam ilustru. Și ea te iubește.

Aceste cuvinte ale lui Rufus Ralla îl făcură pe Spartacus să sară ca fript. Sângele îi năvăli în obraz și ochii îi scânteiară de mânie. Se liniști însă treptat, se așeză la loc și-l întrebă cu asprime pe solul roman:

— Cine a spus asta? Ce știe consulul despre asta? Ce însemnătate pot să aibă pentru voi bietecele mele simțăminte? Ce legătură poate fi între aceste simțăminte și războiul nostru? Și ce au ele cu pacea pe care mi-o oferiți?

Năucit de avalanșa de întrebări, solul mormăi încurcat câteva cuvinte de neînțeles. În cele din urmă începu să vorbească repede, ca un om care luase o hotărâre de neclintit:

— Iubești pe Valeria Mesalina, văduva lui Sulla, și ea te iubește. Senatul e gata s-o roage pe Valeria să devină soția ta, pentru a pune capăt hulei pe care ar putea să i-o atragă această dragoste. După ce te vei căsători cu femeia pe care o iubești, consulul Varro Lucullus îți propune: fie să pleci în Spania, sub comanda lui Pompeius, în calitate de chestor al acestuia, dacă dorești să te distingi pe câmpul de bătălie, fie, dacă ești dornic să te bucuri de liniște și de trai plăcut, să te trimită prefect într-unul din orașele Africii sau în ce loc vei dori. Vei avea lângă tine și pe micuța Postumia, fructul dragostei tale nelegiuite cu consoarta lui Sulla. Altfel, fetița va fi încredințată tutorilor lui Faustus și Fausta, ceilalți copii ai dictatorului, și atunci nu numai că vei pierde orice drept asupra Postumiei, dar pierdută va fi chiar și nădejdea de a o mai îmbrățișa vreodată.

Spartacus se ridică în toată înălțimea lui și întrebă încet:

— Dar tovarășii mei de luptă?

— Vor trebui să se împrăstie. Sclavii trebuie să se întoarcă în cazărmi, gladiatorii la școlile lor.

— Și... și cu asta totul va lua sfârșit? insistă Spartacus, vorbind rar și apăsător.

— Senatul va da uitării și va ierta totul.

— Foarte mulțumesc! exclamă conducătorul gladiatorilor, surîzând ironic. Cât de bun, cât de milostiv și de nobil e Senatul!

— De ce spui asta? Întrebă cu îngâmfare Rufus Ralla. Senatul ar fi trebuit să poruncească să fie răstigniți acești sclavi răzvrățiți, și, în loc să facă asta, îi iartă. Nu e destul?

— O!... Ba, dimpotrivă, găsesc chiar că e prea mult... Să consimtă Senatul să ierte un dușman care nu numai că e înarmat, ci chiar victorios!... Într-adevăr, e o mărinimie fără pereche. Tăcu o clipă, apoi adăugă plin de amărăciune: Opt ani mi-am închinat toate puterile minții, tot focul inimii mele unei cauze nobile, drepte, sfinte. Neînfricat, am biruit toate piedicile pe care le-am întâmpinat, am chemat la arme tovarășii de nenorocire. S-au adunat șaizezi de mii, pe care i-am dus la victorie. Făcut-am, crezi, toate acestea numai pentru a le spune într-o bună dimineață: „Ceea ce ați socotit că sunt victorii nu au fost decât înfrângeri; prin luptă nu putem cuceri libertatea; întoarceți-vă la stăpânii voștri și lăsați-vă ferecate brațele în vechile lanțuri”...? Și dacă, cu toate sfaturile și stăruințele mele, gladiatorii vor refuza să se împrăstie?...

— Atunci... - adause patricianul cu glas scăzut și șovăitor, lăsând capul în jos și jucându-se nervos cu marginea togei - atunci... un comandant încercat ca tine... deoarece ai face-o, la urma urmei, tot numai pentru binele acestor nenorociți... e imposibil să nu găsească... pentru că ai putea să găsești oricând mijlocul de a-ți duce armata... într-un loc primejdios...

— Într-un loc - completă Spartacus, alb la față, fulgerând de mânie și ură - unde consulul Marous Terentius Varro Lucullus o va aștepta cu legiunile sale și o va încercui, ca apoi să urmeze inevitabila predare, care se va petrece fără zgomot. Iar consulul va putea să-și atribuie chiar gloria unei izbânzi ușor dobândite. Nu-i așa?

Romanul lăsă capul în jos fără a răspunde.

— Ce-e-e? Poate vrei să spui că nu-i așa? răcni Spartacus atât de puternic, încât Rufus Ralla se cutremură.

Solul ridică ochii spre Spartacus, dar chipul gladiatorului era atât de crunt, că, fără să vrea, romanul se dădu cu un pas înapoi.

— Ah, pe toți zeii Olimpului! strigă Spartacus, mândru și amenințător. Mulțumește zeilor care te ocrotesc că un gladiator ticălos și de nimic știe să respecte dreptul ginților. Mânia ce m-a cuprins nu-mi întunecă rațiunea într-atât încât să uit că ai venit aici cu o solie. Tot atât de viclean și de ticălos ca și Senatul tău, ca și poporul tău, ai venit să-mi propui să trădez. Ai încercat să atingi cele mai gingașe coarde ale sufletului meu... ai căutat să mă cumperi, ai

căutat să folosești și dragostea mea de părinte pentru a dobândi prin înșelăciune izbânda, acolo unde, prin puterea armelor, n-ați putut reuși!...

— Ia seama, barbar ticălos! izbucni, scos din fire, Rufus Ralla, făcând doi pași înapoi și pironindu-și privirea plină de ură asupra lui Spartacus. Mi se pare că uiți cu cine vorbești!

— Nicidecum, Marcus Terentius Varro Lucullus, consul al Romei! Tu ești acela care a uitat unde se află și cu cine vorbește! Ticălosule! Mizerabile! Credeai că n-am să te recunosc?... Ai venit aici pe furiș, sub nume fals, să încerci să-mi cumperi inima, care socoteai că e croită după chipul și asemănarea inimii tale. Nemernicule! Pleacă... întoarce-te la Roma... Adună-ți legiuni noi și vino de te măsoară cu mine în luptă dreaptă... Atunci, dacă vei avea îndrăzneala să vii față în față cu mine, ca acum, o să-ți dau răspunsul pe care-l merită mârșavele tale propuneri.

— Cu alte cuvinte - ripostă răstit consulul Varro Lucullus, fără a-și mai ascunde disprețul - tu crezi, biet nebun ce ești, că vei fi în stare să mai rezisti mult împotriva legiunilor noastre? Te amăgești oare cu nădejdea că vei obține o victorie definitivă asupra Romei atotputernice?

— Nădăjduiesc să scot din Italia această masă de sclavi nenorociți și, odată ajunși în țările noastre, voi răscula împotriva voastră toate popoarele asuprite și voi desființa ticăloasa și nelegiuita voastră stăpânire.

Și, făcând cu mâna dreaptă un gest autoritar, Spartacus porunci consulului să se retragă. Îndreptându-se spre ieșire, Varro Lucullus îi spuse:

— Ne vom revedea pe câmpul de bătălie.

— De-ar vrea zeii... Dar nu prea-mi vine a crede. Când Lucullus era gata să iasă din pretoriu, Spartacus îi strigă: Ascultă, consul al Romei... Pe pușinii gladiatori pe care i-ați luat prizonieri știu că i-ați răstignit. Văd că voi, romanii, nu aplicați dreptul ginților față de noi. De aceea, te previn că, dacă până în douăzeci de zile nu voi primi aici, în tabăra mea, echipamentul și armele cerute, cei patru mii de legionari pe care i-am luat prizonieri lângă Fundi vor fi răstigniți.

— Cum?... Ai să îndrăznești? strigă consulul, palid de furie.

— Față de oamenii care nu respectă nimic și pentru care nu există nimic sfânt, totul e îngăduit... Cu voi: ocară pentru ocară, crimă pentru crimă, măcel pentru măcel... Iar acum, pleacă!...

Și făcu din nou semn consulului să se retragă.

Rămas singur, Spartacus se plimbă vreme îndelungată în lung și în lat în fața cortului său, muncit de gânduri amare și sumbre.

Apoi dădu ordin să fie chemați Crixos, Granicus și Oinomaus și le aduse la cunoștință propunerile pe care i le făcuse consulul Terentius Varro Lucullus, cu excepția celor în legătură cu simțămintele sale pentru Valeria, pe care le privea ca pe o taină sfântă.

Cei trei aprobară călduros atitudinea demnă a lui Spartacus, apoi plecară, pătrunși de afecțiune pentru viteazul lor prieten și conducător suprem și adânc mișcați de admirabila lui jertfire de sine.

Când se înnoptă, Spartacus intră în cortul său. Își scoase platoșa și armele și se aruncă pe pat. Adormi foarte târziu, după ce se suci și se răsuci îndelung de pe o parte pe alta și uitând să stingă opaițul de lut ars.

Să fi trecut vreo două ceasuri de când adormise strângând în mână medalionul Valeriei, pe care-l purta totdeauna la gât, când, deodată o sărutare pe buze prelungă și fierbinte îl trezi din somn. Se deșteptă, se ridică și întrebă:

— Cine e? Cine e aici?...

O zări atunci pe frumoasa Euthyvida, care, stând în genunchi și cu mâinile ei mici împreunate, șoptea rugător:

— Îndură-te de mine, Spartacus. Nu mă mai chinui atâta!...

— Euthyvida! strigă el uimit, strângând mai tare în mână medalionul. Tu... tu, aici? Cum ai pătruns?

— De câteva nopți mă ascund în colțul acela - și arătă cu mâna spre locul unde stătuse - și aștept până adormi. Apoi mă apropii în genunchi de patul tău și stau și privesc fermecată chipul tău minunat și plâng în tăcere. Au trecut cinci ani lungi, cinci ani nesfârșiți de când te iubesc, de când te ador cu disperare, nebunește, ca o halucinată. Fiind respinsă de tine, am căutat zadarnic să te alung din inima mea. Nimic nu m-a putut lecui. Fie-ți milă, fie-ți milă de mine!... Nu mă alunga, Spartacus. Dacă și de astă dată ai să întorci capul cu dispreț, ai să mă aduci în stare de orice, mă auzi? De orice... chiar de cele mai sălbatice și mai necurate fapte!

Apoi tânăra îndrăgostită îi apucă mână și i-o acoperi de sărutări fierbinți. Cât a durat acest torent de cuvinte și această pățimașă dezlănțuire, Spartacus când se aprindea la față, când pălea, făcându-se alb ca varul. Îl treceau fiori prin tot trupul. Strângea tot mai tare medalionul în care se aflau cele două suvițe din buclele Valeriei și ale Postumiei. Singur acest talisman îi dădu puterea să reziste farmecului frumoasei Euthyvida. În cele în urmă își trase binișor mâna din mâna ei și, cu bunătate proape părintească, îi spuse:

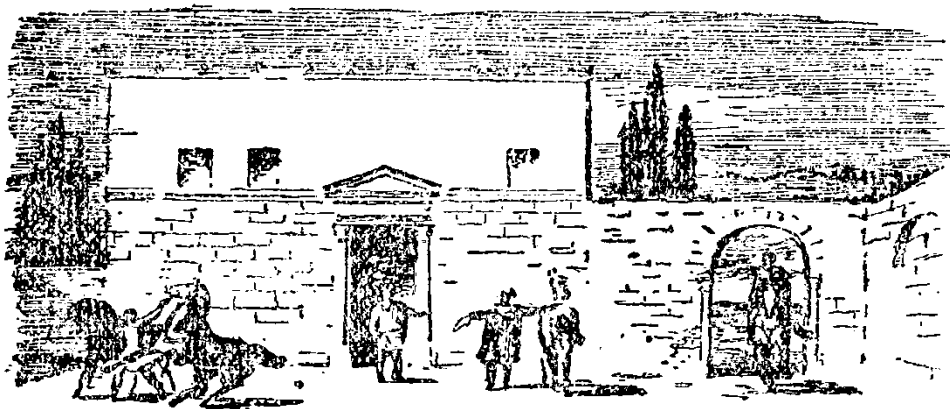
— Liniștește-te... liniștește-te... prostuțo... Iubesc pe altcineva, care mi-a dăruit un copil. Și știi doar că Sparcus nu-și calcă jurămintele, că așa cum, o dată ce și-a închinat viața cauzei asupriților, va lupta până la moarte pentru

această cauză, tot așa va rămâne credincios femeii iubite și nu va iubi niciodată o altă, femeie... Alungă de ceea din căpșorul tău înfierbântat orice gânduri în privința mea... și nu-mi vorbi despre dragoste.

— A!... Divine Erinii! izbucni cu glas înăbușit și scrâșnind din dinți Euthyvida, pe care Spartacus, în timp ce stea ultimele cuvinte, o îndepărtase cu blândețe de lângă el. Valeria, nesuferită și blestemată de Valeria, ea te răpește mângâierilor și sărutărilor mele!...

— Să părăsești cortul meu și să nu mai calci aici niciodată! izbucni plin de mânie Spartacus, încruntat și amenințător. Mâine vei pleca cu ceilalți contubernali desemnați pentru statul-major al lui Oinomaus.

Cu capul plecat, mușcându-și mâinile și abia stăpânindu-și hohotele de plâns care făceau să-i zvâcnească pieptul, curtezana părăsi cortul încet, cu pași rari. Spartacus deschise medalionul și sărută buclele ce erau închise în el.

CAPITOLUL XVI. LEUL LA PICIOARELE FETEI. UCIGAȘUL

PEDEPSIT

Euthybida era o femeie neobișnuită. Ea fusese dintotdeauna sclava pornirilor nesăbuite, fiind stăpânită de patimi nenumărate, tiranice. Încă din anii fragezi ai copilăriei fusese târâtă de un patrician desfrânat în orgiile cele mai destrăbălate și saturnaliile cele mai deșănțate. Rezultatul a fost că își pierdu castitatea și-și perverti conștiința, adică singurele pavăze care întăresc și apără inima femeilor împotriva ispitei.

Nu știa ce înseamnă înfrânarea și era obișnuită să obțină îndată tot ce poftea, fără a se gândi la urmări. Pentru ea, binele nu era altceva decât satisfacerea poftelor, chiar dacă satisfacerea lor însemna durere și suferință pentru alții. Își urmărea și-și atingea totdeauna țelurile cu o consecvență și o dărzenie neînduplecată, cu o încăpățânare sălbatică.

Pe Spartacus îl văzuse întâia oară, în toată strălucirea frumuseții, bărbăției și puterii lui, în ziua când ieșise biruitor în sângeroasa luptă de la circ. Era pe atunci sătulă de petreceri până peste cap, nespus de bogată, curtată și adorată de cei mai eleganți, mai înfumurați și mai avuți patricieni romani. Viața pe care o ducea nu-i mai putea oferi nimic care s-o atragă, nimic care s-o ispitească și nu-i mai făgăduia nici o fericire. De cum îl văzuse pe Spartacus, Euthybida se înflăcărase; nu se îndoia că va izbuti ușor să-și satisfacă capriciul și, în închipuirea ei aprinsă, se îmbăta dinainte de plăcerile ce avea să guste în această nouă aventură care, socotea ea, venise tocmai la timp pentru a risipi monotonia unei vieți ce ajunsese să-i pară insuportabilă.

Se iviră piedici neașteptate în calea ei. Când observă că Spartacus rămânea nepăsător în fața farmecelor ei și mai ales când descoperi că era îndrăgostit de altă femeie, o gelozie turbată se porni să biciuiască cu limbi de foc imaginația curtezanei. Sângele începu să-i clocotească furtunos în vene. Ceea ce nu era decât un capriciu trecător se transformă deodată într-o patimă sălbatică. Depravarea sufletească și firea violentă și impulsivă a Euthybidei făcură ca această patimă să crească și să ajungă repede la paroxism.

Ca să-l uite pe Spartacus, Euthybida întreprinse chiar și călătorii. Însă nici excesele orgiilor, nici călătoriile nu reușiră s-o vindece de această patimă chinuitoare. Pretutindeni o urmărea chipul lui Spartacus, care îi otrăvea fiecare clipă. Atunci se hotărî să mai pună încă o dată la încercare inima gladiatorului.

Trecuseră patru ani de la întâia lor întâlnire. S-ar fi putut ca între timp Spartacus s-o fi uitat pe Valeria și, mai mult ca sigur, o uitase. Euthybida socoti că sosise momentul să câștige dragostea lui Spartacus. Și astfel, după ce luă hotărârea de a se dedica, cu devotamentul nețărmurit al sclavelor orientale, bărbatului care îi stârnise această pasiune atât de puternică, își vându toate bijuteriile, luă cu ea toată averea și plecă în tabăra gladiatorilor.

Dacă Spartacus ar fi primit-o cu brațele deschise, Euthybida ar fi fost fericită și, cine știe, s-ar fi schimbat poate în bine, deoarece, pentru a-i câștiga dragostea, se simțea în stare de orice acțiune nobilă și curajoasă.

Așteptase, nădăjduise. Speranțele însă îi fură înșelate... Spartacus o respinse pentru a doua oară... Cu chipul schimonosit de furie, cu ochii scânteietori, dar înlăcrimați, Euthybida părăsi cortul conducătorului gladiatorilor deznădăjduită și cu fața aprinsă de mânie.

Rătăci în neștire prin tabăra liniștită, împiedicându-se ici de țăruii corturilor, izbindu-se colo de parii care susțineau, țarcurile cailor.

Învăluindu-i trupul gingaș, alb ca zăpada, vântul de dimineață, pătrunzător și tăios, o smulse din toropeală și o trezi la realitate. Înăfășurându-se mai bine în faldurile peplumului, Euthybida privi lung împrejur, ca halucinată, străduindu-se să-și adune gândurile risipite și să identifice locul unde se găsea. Băgă de seamă că mâinile îi erau însângerate și își aminti că și le mușcase ea însăși cu sălbăticie. Se opri locului și, ridicându-și spre cer ochii verzi și mâinile roșite de sânge, însuflețită de toată puterea urii sale adânci, se jură în gând, tuturor zeilor cerului, să se răzbune pentru înjosirile și chinurile ce îndurase. Jurându-se pe sângele care-i mânjea mâinile, fâgădui Furiilor răzbunătoare și zeilor Infernului să le dăruiască capul lui Spartacus.

A doua zi, Spartacus îl vesti pe Oinomaus că avea să-i trimită pe unul din contubernalii săi ca să-i fie de ajutor, Vestea nu făcu nici o impresie asupra lui Oinomaus. Când o văzu însă apropiindu-se pe Euthybida, despre oare presupunea că ar fi iubita lui Spartacus, rămase uimit.

— Cum?... Tu ești? exclamă mirat germanul. Ce, tu ești contubernalul pus la dispoziția mea de Spartacus?

— Eu sunt... chiar eu! confirmă fata, pe al cărei chip palid erau adânc întipărite îngrijorarea și amărăciunea. Dar ce te miri așa?!

— Pentru că... pentru că lui Spartacus tu îi erai mai scumpă decât...

— Ehe! spuse Euthybida, zâmbind cu o ironie amară. Spartacus e virtuos, nu se gândește la altceva decât la izbânda cauzei noastre.

— Asta n-ar trebui să-l împiedice să bage de seamă că ești atât de frumoasă, că ești cea mai frumoasă dintre toate femeile născute sub soarele Greciei.

Frumusețea Euthybidei îl impresionase pesemne puternic pe Oinomaus. Ursul se domesticise, și dintr-un sălbatic grosolan devenise dintr-o dată un bărbat curtenitor.

— N-ai de gând, sper, să-mi faci declarații de dragoste? Am venit aici să lupt împotriva asupritorilor. Pentru cauza noastră sfântă am renunțat și la bogăție, și la plăcerile dragostei. Ia aminte, învață de la Spartacus să fii tare și stăpânit.

Rostind aceste cuvinte cu un aer de superioritate, Euthybida îi întoarse spatele lui Oinomaus și intră în cortul vecin, care servea de locuință contubernaliilor.

— Pe frumusețea divină a Freiei, mama tuturor lucrurilor! exclamă Oinomaus, uluit de frumusețea și de ținuta Euthybidei. Jur că fata asta e la fel de frumoasă și mândră ca cea mai mândră și mai frumoasă dintre Walkirii!

Era firesc ca Euthybida să caute să-l seducă pe Oinomaus. Cine ar fi putut să ghicească însă ce urmărirea să obțină de la el? Părea probabil că germanul îi era necesar pentru realizarea planurilor de răzbunare pe care le țesea.

Oricum, era limpede că pentru o femeie atât de neobișnuit de frumoasă și meșteră în arta de a seduce cum era Euthybida, nu avea să fie greu să-l prindă în mrejele ei pe necioplitul și naivul Oinomaus. Într-adevăr, în scurt timp, ea câștigă asupra lui o autoritate deplină, nețârmurită.

Între timp, în tabăra de lângă Venusia, Spartacus continua neobosit să instruiască cele două legiuni noi. Optsprezece zile după convorbirea sa cu consulul Marcus Terentius Varro Lucullus, în tabăra gladiatorilor fură aduse

cele zece mii de platoșe, scuturi și săbii și o sută de mii de sulițe, care erau prețul răscumpărării celor patru mii de prizonieri romani.

Îndată ce au fost înarmate și aceste două legiuni noi, Spartacus părăsi tabăra de lângă Venusia și, înaintând în etape scurte, pătrunse în Apulia, ajungând până la Brun-disium, cel mai important și mai mare port militar roman la Marea Adriatică.

În cursul acestei expediții, care dură două luni de zile, nu avu loc nici o ciocnire serioasă între romani și gladiatori, într-adevăr, slaba împotrivire pe care încercaseră s-o opună unele orașe la intrarea gladiatorilor nu luase nicăieri proporții și fusese peste tot înfrântă de gladiatori, fără nici o greutate.

Spartacus își așează tabăra lângă Gnatia, fără a face vreo încercare de a lua Brundisiumul, care era foarte bine întărit. Hotărâse să petreacă iarna în această provincie, unde pământul roditor, pășunile minunate și belșugul de vite asigurau hrana armatei sale.

În tot timpul acestei expediții, Spartacus meditase îndelung asupra măsurilor ce trebuiau luate pentru a schimba în mod radical cursul războiului. După ce chibzui temeinic, convocă la sfat pe comandanții de corpuri de armată, care îi erau direct subordonați. Deoarece în tabăra gladiatorilor nimeni nu izbuti să afle ce anume se hotărâse la acest consiliu de război, se născu bănuiala că fusese luată probabil o hotărâre foarte însemnată.

În noaptea care urmă acestui consiliu de război, după ce-și dezbracă platoșa și echipamentul militar, Euthyvida se învălui cu deosebit rafinament în peplum, lăsându-și spatele și pieptul pe jumătate descoperite, și se tolăni pe o banchetă în cortul ei.

De stâlpul ce susținea cortul atârna o lampă mică de aramă, care răspândea o lumină slabă.

Câteva clipe mai târziu își făcu apariția la intrarea cortului silueta uriașă a lui Oinomaus, care, pentru a pătrunde în „templul Venerei”, cum poreclise în glumă cortul Euthyvidei, trebuia să-și plece capul și să-și încovoie spatele.

După ce intră în cort, uriașul îngenunche în fața curtezanei și, apucându-i amândouă mâinile, le duse la buze oftând:

— O, divina mea Euthyvida!

Contrastul între capetele lor, care se găseau față în față, era izbitor. Trăsăturile fine și regulate ale Euthyvidei făceau să pară și mai grosolane trăsăturile lui Oinomaus; albeața tenului ei făcea să pară și mai întunecată fața lui pământie, închisă, iar chica lui ciufulită și barba-i zbârlită făceau să pară și mai frumoase cosițele roșcate ale fermecătoarei curtezane.

— V-ați întins mult la vorbă, la Consiliu? întrebă Euthybida, aruncând o privire galeșă și binevoitoare uriașului german, care rămase în genunchi la picioarele ei.

— Mult... din păcate - răspuse Oinomaus. Și te rog să mă crezi că grozav m-am plictisit de toate aceste consilii. Sunt omul armelor, și consiliile astea, ți-o jur pe fulgerele lui Thor, nu-mi fac nici o plăcere.

— Dar și Spartacus e omul acțiunii. Pentru triumful cauzei noastre are să fie însă cu atât mai bine dacă vitejia va fi îmbinată cu prudența.

— O fi... o fi... nu zic ba... Aș prefera însă să pornim îndată împotriva Romei...

— Ăsta-i un gând nebunesc!... Nu vom putea încerca acest lucru decât după ce vom avea cel puțin două sute de mii de oameni.

Urmă o tăcere. Oinomaus o privea pe Euthybida cu o expresie de nemărginit devotament, iar ea, prefăcându-se că ar fi îndrăgostită, îl dezmierdă cu priviri languroase. După câteva clipe, Euthybida îl întrebă cu un aer distrat:

— Și zi... la consiliul de azi ați dezbătut probleme grele și însemnate?

— Da... grele și însemnate... Au vorbit... Spartacus, Crixos și Granicus...

— Desigur... ați discutat, firește, planul de acțiune pentru campania de primăvară.

— Nu. Nu tocmai... Ceea ce am hotărât are însă o legătură directă cu asta... Am dezbătut...

Se opri însă brusc, exclamând:

— Ah! Ne-am legat toți cu jurământ solemn să nu destăinuim nimănui ceea ce am hotărât. Și, uite, chiar acum, fără să bag de seamă, am și început să trăncănesc...

— Nu-ți închipui cumva că a-mi destăinui mie planurile voastre e totuna cu a le divulga dușmanului?!

— O, Venus, adorata mea!... Cum poți să crezi că nu ți-aș împărtăși hotărârile luate de noi din neîncredere față de tine?

— Nu mai lipsea decât asta! izbucni indignată curtezană. Pe Apolo din Delfi! Se poate? Am dăruit toate bunurile mele, tot avutul, am renunțat la toate plăcerile unei vieți fastuoase, plină de desfătări, pentru cauza asupriților, dorind să lupt pentru libertate. Și după toate astea, e cu puțință să îndrăzniți, tu sau altul, să puneți la îndoială devotamentul meu?...

— Să mă ferească și să mă păzească Odin de una ca asta! Crede-mă, sunt îndrăgostit nebunește de tine, mi-am pierdut mințile. Sunt îndrăgostit nu numai de frumusețea ta cerească, dar și de noblețea sufletului tău... Te

cinstesc și te slăvesc într-atât, încât, în ciuda jurământului dat, nu mi-e de loc greu să-ți spun că...

— Ah, nu! Nu-i nevoie! Protestă curtezana, arătându-se și mai supărată și evitând mângâierile germanului. Ce mă privesc pe mine secretele voastre?... Nu vreau să știu nimic. Nicidecum... Și nu vreau să-ți calci jurământul și să pui cauza noastră în primejdie de a fi trădată. Dacă ai avea încredere în mine... dacă m-ai cinsti... dacă m-ai iubi așa cum spui... ai înțelege că jurământul te leagă față de oricine, dar nu față de mine... față de sufletul și gândul vieții tale, așa cum mă numești tu. Din nenorocire... iubești în mine numai această biată frumusețe a mea... Nu râvnești la altceva decât la sărutările mele... Dragostea curată și adâncă ce nădăjduiam s-o găsec la tine a fost numai o amăgire... un vis...

Pe măsură ce vorbea, glasul Euthybidei vibra din ce în ce mai tare, până ce izbucni într-un hohot de plâns prefăcut, dar nestăvilit.

Cu aceste lingușiri și viclenii, Euthybida obținu ceea ce urmărea. Ca ieșit din minți, uriașul începu să-i sărute pătimaș picioarele, cerându-i iertare și jurând că nu se îndoie de ea niciodată. În cuvinte sincere și înflăcărâte, o încredință că, de când o cunoscuse, o iubea mai mult decât pe sine însuși. Deoarece curtezana se prefăcea mai departe că ar fi jignită și supărată, repetând că nu vrea să știe nimic, Oinomaus începu s-o implore să-l asculte. Îi făgădui că pe viitor orice secret pentru care se va lega prin jurământ să nu-l dezvăluie nimănui îl va păstra, bineînțeles, față de toți, afară de ea, care era parte din propria lui ființă.

Apoi îi istorisi pe scurt cele dezbătute la sfatul comandanților: Spartacus le demonstrase că era neapărat necesar ca gladiatorii să obțină sprijinul unei părți a tineretului roman, care, fiind înglodat în datorii, era dornic de schimbări și răscoale. De aceea luaseră hotărârea să trimită chiar a doua zi un sol de încredere la Catilina, să-i transmită rugămintea de a primi comanda armatei gladiatorilor. Solia o luase de bună voie asupra sa Rutilius.

Euthybida își atinsese scopul. Mai rămase posomorâtă o bucată de vreme, apoi privi zâmbind vesel spre Oinomaus, care, între timp se lungise la pământ. După ce se așeză la picioarele Euthybidei, Oinomaus spuse:

— Uite... Euthybida... privește, sunt sclavul tău... Calcă-mă în picioare... Iată. Sunt în țărână... și mi-am așezat capul sub picioarele tale.

— Ridică-te... iubitul meu Oinomaus, ridică-te - insistă curtezana cu prefăcută sfială și nerăbdare în glas. Ridică-te, nu acolo e locul tău... ridică-te... Vino lângă mine... mai aproape de inima mea.

Și, rostind aceste cuvinte, îl trase cu o mișcare drăgăstoasă spre ea pe gladiator. Acesta se ridică de jos ca o vijelie și o strânse în brațe, cât p-aci s-o înăbușe în focul turbat al sărutărilor sale.

Îndată ce izbuti să răsuflă și să scoată un cuvânt, Euthybida spuse:

— Lasă-mă... lasă-mă acum... să mă duc, ca în fiecare zi la ceasul acesta, să-mi văd caii și să mă încredințez că Xenocrate a avut grijă de ei... Ai să vii înapoi mai târziu... după ce se va potoli tabăra... întoarce-te ca totdeauna la ceasul tihnit al nopții... Și vezi să nu sufli nimănuui o vorbă despre dragostea noastră. M-auzi? Nimănuui... și mai ales lui Spartacus.

După ce o mai sărută încă o dată fierbinte, Oinomaus ieși, îndreptându-se spre cortul său.

Câteva minute mai târziu, Euthybida își părăsi și ea cortul, în drum spre cortul celor doi servitori devotați ei cu trup și suflet chibzuia:

„O-o!... Nu e rău planul!... A-l pune pe Catilina în fruntea celor șaiszeci de mii de sclavi... înseamnă a înnobilă însăși armata și răscoala gladiatorilor... O dată cu Catilina ar veni și cei mai iluștri și mai îndrăzneți patricieni romani... s-ar răscula probabil și toată plebea de pe malurile Tibrului... Răscoala sclavilor, care era sortită unui eșec inevitabil, s-ar transforma dintr-o dată într-un război civil primejdios, care ar avea ca urmare prefacerea din rădăcină a structurii statului... Și nu e de așteptat că participarea lui Catilina să ducă la slăbirea autorității lui Spartacus. Catilina e prea înțelept ca să nu priceapă că, fără Spartacus, n-ar putea să țină în frâu nici măcar o zi hoardele astea sălbătice de gladiatori. Nu... nu!... Toate astea nu se potrivesc cu planurile mele... și de astă dată Spartacus nu va obține ceea ce așteaptă”.

Chibzuind astfel, ajunse la cortul servitorilor ei. Îl chemă pe Xenocrate și, mergând cu el într-un loc pustiu, începu să-i vorbească încet pe grecește.

A doua zi, în zori, pe Via Consularis venea călare dinspre Gnatia un tânăr falnic și voinic. Purta o tunică simplă, de stofă aspră, de pe umeri îi flutura o mantie largă, întunecată, iar pe cap avea o pălărie de pâslă. Pe un murg sprinten, de rasă apuliană, tânărul înainta în trap grăbit dinspre Gnatia, în direcția orașului Barium. Oricine l-ar fi întâlnit, judecându-l după înfățișare, l-ar fi luat drept un agricultor bogat de prin împrejurimi, care se ducea după treburi la târgul din Barium.

După trei ore de drum, călătorul se opri la un han să mănânce ceva și să-și lase calul să mai răsuflă.

— Sănătate, prietene! spuse călătorul rânđașului, care-i ieșise în întâmpinare pentru a lua calul în primire.

În ușa casei apăru în acea clipă și gazda, un uriaș rotofei cu fața stacojie, căruia călătorul îi strigă:

— Ocrotească-te zeii, pe tine cu toată familia ta!

— Mercur să te aibă în pază în călătoria ta. N-ai vrea să te odihnești și să guști ceva după calea lungă pe care ai bătut-o? Se vede că frumosul tău cal apulian a călcat drum lung, nu glumă.

— De șase ceasuri e tot pe drum - răspunse călătorul. Apoi, brusc, adăugă: Îți place apulianul meu? Nu-i așa că-i frumos?

— Pe aripile divinului Pegas, jur că n-am văzut cal mai minunat ca ăsta de când sunt!

— Sărmanul cal!... Cine știe în ce hal are să ajungă peste o lună! oftă călătorul, intrând în casă.

Gazda îl pofti să ia loc la una din mesele așezate de-a lungul pereților încăperii.

— Vrei să mănânci ceva?... Dar de ce-ți jelești calul? Am niște vin vechi de Formie! Se ia la întrecere cu nectarul lui Jupiter... Ce-ai zice de-o ciozvârtă de miel fript?... E fraged și dulce ca laptele cu care l-a hrănit mamă-sa.

Sosirea unui alt oaspete întrerupse pălăvrăgeala gazdei. Noul venit era un om cam la patruzeci de ani, înalt, voinic și musculos, oacheș la față, cu barba rasă. După îmbrăcăminte părea să fie vreun servitor sau libert aflat în slujba unei familii nobile și bogate.

— Zeii să te însoțească! salută gazda pe drumețul care tocmai intrase. Vii de departe?... Nu iei loc să mănânci ceva?... Vrei să guști o costiță de miel la frigare? E fraged ca iarba pe care a păscut-o maică-sa. Ai umblat mult și repede?... Pare-mi-se că vii de departe, nu-i așa?... Pot să-ți dau un vin vechi de Formie... Un vin care poate sta fără frică alături de nectarul ce se servește la masa atotputernicului Jupiter... Ia loc, de bună seamă ești foarte obosit...

Noul venit se așeză la o masă, iar gazda se duse în sfârșit la bucătărie.

— Slavă lui Jupiter, preabunul și mărețul liberator - exclamă ușurat călătorul care sosise cel dintâi - că ne-a izbăvit de pisălogeala lui nesuferită, de bocitoare.

— E palavragiu și plicticos, într-adevăr - încuviință libertul.

Conversația celor doi se opri aici.

Libertul părea cu totul adâncit în gândurile sale, iar agricultorul apulian, jucându-se cu cuțitul de pe masă, îl cerceta cu ochi pătrunzători.

Gazda se întoarse între timp, aducând friptura de miel făgăduită, și amândoi călătorii începură să mănânce cu mare poftă.

După ce termină de mâncat mielul, stăpânul calului apulian se adresează gazdei:

— Va să zică îți place calul meu! Nu-i așa?

— Pe Hercule!... Auzi, mai întrebă dacă-mi place!... Firește că-mi place: adevărat cal de rasă apuliană... zvelt... sprinten... coapse ușor ieșite, picioare subțiri și nervoase, o curbă frumoasă a gâtului... închipuiți-vă că...

— Mi-ai da în schimbul lui unul din cei douăzeci de cai ai tăi?

— Unul din cei patruzeci, cetățene, patruzeci, deoarece hanul ăsta e de rangul întâi, nu de ultimul rang, și știi că...

— Așadar, mi-ai da unul din cei patruzeci, o sută, o mie de cai pe care-i ai în grajd? îl întrerupse agricultorul, izbucnind de nerăbdare. Procopsi-te-ar Esculap cu bășici pe limbă!

— Ah!... Să vezi... Să-ți spun... Să dau un cal pe care-l știu... în schimbul altuia care e frumos, da... dar pe care, de, nu-l cunosc... - răspunse stăpânul hanului, abia ascunzându-și încurcătura - vezi, asta nu prea-mi surâde... Trebuie să știi că odată, cu vreo cinci ani în urmă, mi s-a întâmplat tocmai...

— Dar eu nu vreau să-ți dau calul meu, vreau numai să-l las zălog... Să-mi dai unul din caii tăi, ca să ajung până la primul popas; acolo voi lăsa calul tău și voi lua altul, și așa voi face până o să ajung... până o să ajung acolo unde doresc. La întoarcere o să mi-l iau înapoi pe Ajax... Așa îl cheamă pe murgul meu.

— O, să n-ai nici o grijă în privința lui! La întoarcere ai să-l găsești voinic, sănătos. Știu eu cum trebuie îngrijii caii... Pare-mi-se însă că te grăbești grozav și trebuie să mergi tare departe, nu-i așa?... Până la Beneventum?

— Poate - răspunse surâzând călătorul.

— Sau poate chiar până la Capua?

— Poate!

— Cine știe, te pomenești că trebuie să mergi până la Roma?

— Se prea poate!

Tăcură amândoi câteva clipe.

— Ia, mai bine bea din cupa asta a prieteniei - spuse zâmbind agricultorul, întinzând gazdei cupa sa plină.

— Pentru izbânda călătoriei tale și pentru binele tău! închină gazda, apoi, după ce sorbi două-trei înghițituri de vin de Formie, întinse cupa oaspetelui său.

Oaspetele însă nu luă cupa, ci îi spuse:

— Ofer-o acum celui alt călător, dar bea mai întâi și în sănătatea lui.

Și, adresându-se libertului, îl întrebă:

— Mi se pare că ești libert.

— Da, așa-i - răspunse respectuos călătorul de statură herculeană. Sunt un libert al familiei lui Manlius Imperiosus.

— Vechi și vestit neam! spuse hangiul.

— Merg la Roma să-l înștiințez pe Titus Manlius de pierderile suferite la vila lui de lângă Brundisium, în urma trecerii gladiatorilor răsculați.

— A!... Gladiatorii! repetă gazda, cu jumătate de glas și scuturat parcă de un fior. Pentru numele lui Jupiter Stator, nu-mi mai pomeniți de ei!... Nu pot uita spaima pe care am tras-o din pricina lor acum două luni, când au trecut pe aici, în drum spre Brundisium.

— Blestemați să fie, cu ticălosul lor de conducător cu tot! vocifera agricultorul apulian, lovind cu pumnul în masă. Apoi întrebă: Ți-au pricinuit pagube însemnate?

— La drept vorbind, nu prea... Dacă vrei să știi, cu mine și cu familia mea s-au purtat bine. Mi-au luat ei patruzeci de cai... dar i-au plătit peșin, numai monede de aur, minunate... Să-i fi văzut cum au trecut pe aici!... Uriașă armată!... Nu-i mai vedeai sfârșitul!... Și ce legiuni disciplinate!... Dacă n-ar fi o necuviință să-i asemeni pe tâlharii ăștia cu vestiții noștri soldați, aș spune că legionile lor nu se deosebesc cu nimic de-ale noastre.

— Haide, recunoaște - îl întrerupse libertul - că Spartacus e un mare comandant. Din șazeci de mii de robi și gladiatori a știut să făurească o armată de șazeci de mii de ostași viteji și disciplinați.

— Ah!... Pe zeii romani ai Concordiei! interveni cu uimire și indignare agricultorul, adresându-se libertului. Cum adică?... Ticălosul acela de gladiator a venit să jefuiască vila stăpânului și binefăcătorului tău, iar tu, nemernicule, îndrăznești să-i ierți faptele și să-i preamărești vitejia?

— Pe numele lui Jupiter cel atotputernic, să nu cumva să crezi așa ceva! protestă libertul, umil și respectuos. Nici prin gând nu mi-a trecut să fac una ca asta. Și apoi să știi că gladiatorii n-au jefuit de fel vila stăpânului...

— Atunci de ce-ai spus adineauri că pleci la Roma ca să-l înștiințezi pe Titus Manlius Imperiosus de pagubele serioase pricinuite vilei lui de gladiatorii din regiune?

— Pierderile de care am vorbit nu privesc nici palatul, nici onoarea stăpânului meu... Am vrut să-i aduc la cunoștință că au fugit cincizeci și patru din cei șazeci de sclavi ce se găseau la vilă. Crezi cumva că asta-i pagubă ușoară? Cine are să mai muncească acum, cine o să are și o să semene, cine are să lucreze viile, cine are să mai strângă rodul de pe moșia stăpânului?

— În Infern, la Ereb cu Spartacus și cu toți gladiatorii! se răsti agricultorul, furios și disprețuitor. Să ridicăm cupa pentru stârpirea gladiatorilor și pentru înflorirea noastră!

După ce plăți friptura și vinul, agricultorul se sculă de la masă ca să meargă la grajd să-și aleagă un cal; gazda însă îl opri:

— Așteaptă o clipă, dragă cetățene. Nu vreau să se poată spune vreodată că pe la hanul lui Asellio a trecut un om bun fără să fi luat cu el tabula ospitalității.

Și părăsi grăbit încăperea, lăsându-i singuri pe agricultor și pe libert! Libertul deschise vorba:

— Pe cât se vede, e un om cumsecade.

— Nici vorbă!

Asellio se înapoie curând, aducând cu sine o tabulă de lemn pe care era înscris numele său. Apoi, după ce frânse tabula în două, îi înmâna apulianului jumătatea pe care se puteau citi ultimele litere ale numelui său „... lio”, spunându-i:

— Cu jumătatea asta de tabulă ai să-ți câștigi la fiecare han bunăvoința stăpânului. Arat-o peste tot și îndată îți vor da cel mai bun cal, așa cum au dat întotdeauna celor ce aveau de la mine jumătate din tabula ospitalității. Asta îmi aduce aminte cum într-o zi, acum vreo opt ani, când a trecut pe aici Cornelius Chrysogonos, libertul slăvitului Sulla...

— Îți mulțumesc din toată inima pentru bunătatea ta - îi întrerupse apulianul. Să știi că, în ciuda limbuției tale amețitoare, eu, Porcius Mutilius, cetățean al Gnatiei, nu voi uita niciodată bunătatea ta și îți voi păstra o sinceră prietenie.

Câteva clipe mai târziu sosi încă un călător, care, judecând după îmbrăcăminte, părea a fi sclav. Cu calul de căpăstru, călătorul intră în grajd, unde Porcius Mutilius privea cum grăjdarul pune șaua pe calul ce și-l alesese, îi salută pe Porcius și pe Asellio cu obișnuitul „*salvete*” și își duse calul într-una din despărțiturile grajdului.

Tocmai atunci intră în grajd, ca să-și vadă calul, și libertul lui Manlius Imperiosus. Neobservat de Porcius Mutilius sau de Asellio, el schimbă iute o privire cu noul venit. Acesta, după ce termină de îngrijit calul, dând să iasă din grajd, trecu pe lângă libert și, prefăcându-se că abia acum îl zărește, strigă deodată:

— O!... Pe Castor!... Lafrenius!...

— Cine-i? întrebă acesta, întorcându-se brusc. Crebricus!... Tu aici?... De unde vii?...

— De la Roma, merg la Brundisium. Dar tu, încotro?...

— Eu, de la Brundisium la Roma.

Întâlnirea celor doi, precum și exclamațiile lor, îl făcură pe Porcius Mutilius să se întoarcă și să-i urmărească pe furiș pe servitor și pe libert.

Îndată însă ce băgară de seamă că acesta se uita la ei și că trăgea cu urechea la convorbirea pe care, după primele câteva exclamații zgomotoase, o continuară în șoptă, noul venit ieși din grajd, iar libertul își văzu de cal. Porcius prinse totuși două cuvinte:

— La fântână!

Porcius Mutilius ieși și el din grajd, spunându-i lui Asellio:

— Așteaptă-mă aici o clipă... Mă întorc îndată.

Dădu fuga în spatele casei, la fântână, și se ascunse în partea dinspre grădina de zarzavat, după zidul rotund al fântânii.

După vreo trei minute auzi întâi pașii cuiva care se apropia venind din partea dreaptă a casei, și, îndată după aceea, alți pași dinspre stânga.

— Așadar? întrebă Lafrenius, căruia Porcius îi recunoscuse imediat glasul.

— Am aflat că Marbricus, fratele meu, a plecat în tabără la ai noștri - răspunse repede, dar cu glas scăzut, celălalt, iată de ce am fugit de la vila stăpânului și mă duc și eu la ai noștri.

— Eu - șopti Lafrenius - sub cuvânt că plec la Roma să-i dau de veste lui Titus Manlius despre fuga de la vilă a tuturor sclavilor lui, mă duc să-l iau pe iubitul meu fiu, Ignatius, pe care nu vreau să-l las în mâinile asupritorilor noștri. După aceea, cu el împreună, am să mă duc și eu în tabăra viteazului nostru conducător.

— Atunci, cu bine, să nu ne vadă împreună. Cu ce ochi bănuitori se uita adineauri la noi apulianul ăla...

— Mă tem și eu că ne urmărea. Cu bine! Succes!

— Stăruință!...

— Și victorie!...

Porcius Mutilius auzi apoi cum sluga și libertul se depărtau repede în direcții diferite

Ieși atunci și el din ascunzătoare, întrebându-se surprins dacă asta era oare marea taină pe care voise s-o descopere și dacă văzuse în realitate pe dușmanii pe care nădăjduse să pună mâna. Și după ce, clătinând din cap și surâzând, se mai gândi puțin la această întâmplare, se duse și-și luă rămas bun de la gazdă. Pe urmă, Porcius sări în șa, dădu pinteni calului și porni în galop spre Barium. Asellio alergă în urma lui o bucată de drum, strigând:

— Drum bun! Zeii să fie cu tine și să te ocrotească!... Ia te uită!.. Ia te uită!... Ce frumos mai galopează! Și ce chipeș arată călare pe Artaxerxe al meu!... Cu bine, Porcius Mutilius!...

Gândindu-se la ciudata întâmplare, Porcius Mutilius, în persoana căruia cititorii l-au recunoscut desigur pe Rutilius cel născut liber, care mergea la Roma cu solia lui Spartacus către Catilina, își continuă drumul.

A doua zi, puțin înainte de apusul soarelui, zări un nor de praf stârnit probabil de vreun călăreț ce galopa înaintea sa. Rutilius, care la drum era cât se poate de prudent și prevăzător, îl ajunse repede din urmă pe călăreț. Acesta nu era altul decât Lafrenius, libertul pe care-l întâlnise în ajun lângă Barium, la hanul lui Asellio.

Fără să întoarcă măcar capul ca să vadă cine se apropia, libertul salută:

— Sănătate!

— Sănătate, Lafrenius Imperiosus - răspunse Rutilius.

— Cine e? se miră libertul, întorcându-se repede.

Văzându-l și recunoscându-l pe Rutilius, spuse cu un oftat de ușurare:

— Ah, cinstite cetățene, tu erai?... Zeii să fie cu tine!

Revăzându-l pe bietul libert care se îndrepta spre Roma ca să-și răpească fiul din mâinile asupritorilor, pentru a-l aduce apoi în tabăra gladiatorilor, Rutilius se simți mișcat. Deodată însă îi trecu prin minte să-i tragă o păcăleală și-i spuse aspru:

— Te duci la Roma ca să-ți scoți fiul din casa stăpânilor tăi, pentru ca să fugi cu el în tabăra ticălosului și nesuferitului acela de Spartacus?!

— Eu?... Ce-ai spus? mormăi buimăcit Lafrenius, făcându-se alb la față.

— Am auzit totul. Am stat ascuns în spatele fântâniei, la hanul lui Asellio. Știu tot, slugă vicleană și nerecunoscătoare... și în primul oraș în care vom ajunge, voi porunci să fii întemnițat!

Lafrenius își opri calul. Rutilius opri și el.

— N-am să recunosc nimic - spuse cu glas surd și amenințător libertul - deoarece nu mi-e frică de moarte.

— Nu ți-e teamă nici chiar de răstignirea pe cruce?

— Nici de asta... Știu eu cum să scap.

— Ei, cum? insistă Rutilius, prefăcându-se că era uimit.

— Ucigându-te pe tine, denunțatorul! strigă mânios Lafrenius, ridicând în sus ghioaga de fier, scurtă dar zdravănă, pe care o ținea ascunsă sub harșaua calului.

Însă în clipa când, dând pinteni calului, era gata să se năpustească asupra lui Rutilius, acesta izbucni într-un hohot de râs răsunător și strigă:

— Stai!... Ia stai, frate!... Stăruință și...

Cu mâna stângă, Lafrenius strânse frâul și opri calul. Rămase însă cu mâna dreaptă, în care ținea ghioaga, ridicată amenințător.

— Stăruință și... - repetă Rutilius, așteptând de la Lafrenius cealaltă jumătate a parolei.

— Și... victorie! bolborosi acesta, care părea că nu-și revenise încă din uimire.

Atunci, Rutilius îi întinse mâna și se legitimă, apăsând de trei ori cu arătătorul mâinii drepte în palma mâinii drepte a libertului. Dinspre partea sa, Rutilius nu mai avea în privința tovarășului său de drum nici o îndoială, după ce se convinsese că avea de-a face cu un membru al Ligii asupriților.

Se lăsa noaptea.

După ce se îmbrățișară, cei doi călăreți porniră la pas, alături, povestindu-și unul altuia păsurile.

— Ai putea să te miri - spunea Rutilius - de faptul că eu, care m-am născut liber, m-am vândut de bună voie, ca gladiator, unui lanist. Află că m-am născut și am crescut în belșug. M-am ținut de petreceri și am făcut risipă, iar tatăl meu și-a prăpădit aproape toată averea la zaruri. Când a murit tata, aveam douăzeci și doi de ani. Plata datoriilor a înghițit aproape tot ce-mi lăsase și, împreună cu maică-mea, am rămas săraci lipiți. Mizeria, pe mine, personal, nu mă înfricoșa. Mă temeam însă pentru mama. Și atunci, după ce am adunat aproape cincisprezece mii de sesterti, ultima rămășiță a trecutei noastre bogății, și după ce am mai adăugat cei zece mii de sesterti ce i-am primit de la lanistul căruia m-am vândut, am asigurat bătrânei și nefericitei mele mame o existență modestă până la adânci bătrânețe... Țsta e singurul motiv pentru care mi-am vândut libertatea, pe care acum, după opt ani de suferințe și primejdii, m-am hotărât să mi-o redobândesc.

Rostind ultimele cuvinte, glasul lui Rutilius începu să tremure și pe obrajii săi palizi de emoție se prelingeau lacrimile.

Câtăva vreme, cei doi călăreți își continuară drumul în tăcere. Deodată, calul lui Lafrenius, speriat pare-se de umbra aruncată de un copac pe drumul argintat de lumina lunii, care tocmai răsărea, se ridică în două picioare și, după două-trei salturi nebunești, se rostogoli în șanțul de la marginea drumului.

La țipătul lui Lafrenius, Rutilius își opri calul, descălecă și, după ce-și legă calul de un arbust, alergă spre șanț, în ajutorul prietenului care căzuse.

Nici nu apucă să se dumerească ce se întâmplase, când simți o puternică lovitură în spate. Rutilius se prăbuși la pământ. Încercă să ghicească cine îl lovește, când simți o a doua izbitură, de astă dată dată în umăr.

Înțelese atunci că nimerise într-o cursă întinsă de un trădător. Își trase pumnalul de sub tunică și, izbutind să se ridice, se aruncă asupra adversarului său, răcnind:

— Trădător infam și mârșav!... Fățiș n-ai fi îndrăznit să mă ataci niciodată!

Îl izbi pe Lafrenius în piept. Acesta avea însă o platoșă sub tunică.

Se încinse o luptă crâncenă, pe viață și pe moarte, între Rutilius, care era rănit mortal, și Lafrenius, care, deși nevătămat, părea că șovăie în fața vitejiei adversarului său. Răsunau țipete și gemete, amestecate cu înjurături și blesteme înăbușite.

După un minut se auzi bufnitura surdă a unui trup neînsuflețit care cade.

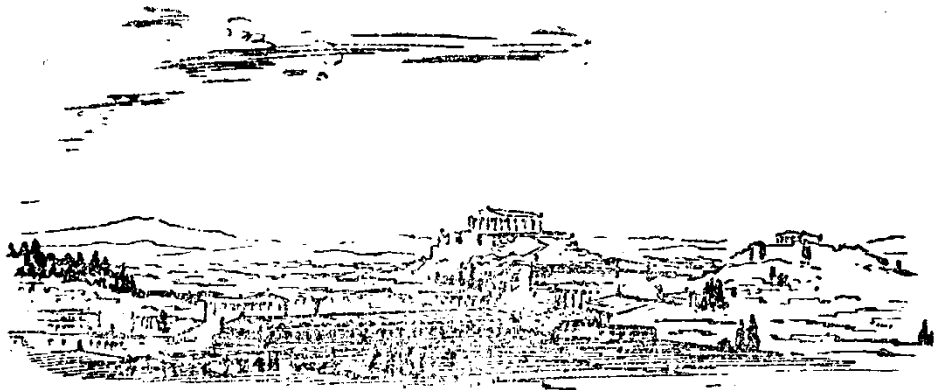
Urmă o tăcere deplină.

Lafrenius îngenunche lângă cel căzut și, aplecându-se, își lipi urechea de pieptul lui, să se încredințeze dacă într-adevăr încetase să mai răsun. Apoi se ridică gâfâind și, după ce ieși din șanț la drumul mare, începu să mormăie ceva îndreptându-se spre calul lui Rutilius.

— Pe Hercule! scrâșni el deodată, simțind că-și pierde cunoștința. Simt că... Ce înseamnă asta?... Începu să se împleticească. Simt o durere aici... - murmură el, cu glas din ce în ce mai stins, ducând mâna dreaptă la gât. Dar îndată își trase mâna înapoi, mânjită cu sânge cald. O, pe toți zeii... m-a lovit... tocmai... aici., singurul loc neapărat de platoșă.

Se clătină în loc și apoi căzu. În jurul lui, sângele care-i curgea șuvoi din carotidă formă o băltoacă.

Și astfel, pe drumul pustiu, tăcerea adâncă a nopții fu sfâșiată de ultimul horcăit al groaznicei agonii de care avu parte cel care își dăduse numele de Lafrenius, dar care de fapt nu era altceva decât unealta respingătoare a Euthyhidei. La câțiva pași zăcea cadavrul nefericitului Rutilius, străpuns în opt locuri.

CAPITOLUL XVII. ARTORIX-SALTIMBANC

Domnea zarvă mare și vioioșie la Roma în ziua aceea, deoarece ziua a paisprezecea dinaintea calendelor lui ianuarie 682 (19 decembrie ale anului 681⁴⁶) era zi de sărbătoare pentru locuitorii Romei. Cuprinsă de o nestăvilită bucurie, mulțimea, veselă și radioasă, mișuna pe străzi, umplea Forum-ul, templele și bazilicele, și se înghesuia în fața birturilor și tarabelor cu de-ale mâncării.

Era întâia zi a Saturnaliilor - marele praznic, ce dura trei zile în șir, închinat zeului Saturn. Potrivit unui străvechi obicei, sclavii se bucurau de o umbră de libertate în aceste trei zile. Aveau voie să stea la aceleași mese, cot la cot cu cetățenii și laolaltă cu senatorii, cavalerii și plebeii, și putea să se distreze fiecare după placul lui.

Fiind închinat lui Staurn, zeul agriculturii, serbările erau mai ales câmpenești și pastorale. Umbra de libertate ce se lăsa robilor în aceste trei zile amintea că în vechime, în vremea cea fericită a domniei lui Saturn, nu exista încă sclavia, oamenii fiind egali și liberi.

La Roma erau nu mai puțin de două milioane de locuitori. Pe deasupra, în zilele Saturnaliilor se perindau la Roma toți locuitorii orașelor și satelor învecinate, îmbătați de o veselie fără margini, oamenii alergau pe străzi, strigând de-a valma cu glas asurzitor:

⁴⁶ 73 î.e.n. (n.r.)

— *Io bona Saturnalia! Io bona Saturnalia*⁴⁷!

În această primă zi a Saturnaliilor, prin Poarta Esquilma pătrunse în Roma un tânăr saltimbanc. Purta în spate o scăriță, câteva inele de fier de mărimi diferite și un colac de frânghie; pe brațul stâng ducea o maimuțică și era urmat de un câine. Acesta nu era altcineva decât Artorix, intrând în oraș, găsi străzile periferice tăcute și pustii. Un zgomot nedeslușit, surd, care semăna cu zumzetul unui stup uriaș, îl vesti însă că în centrul marelui oraș domnea o vioioșie clocotitoare. Pe măsură ce înainta pe străzile întortocheate ale Esquilinului, ecoul chiotelor depărtate se auzea din ce în ce mai clar și mai tare.

În cartierul Carinelor îi ieși înainte, cu muzicanți și țiterași în frunte, o mulțime pestriță care dănțuia ca turbată, intonând zgomotos imnuri în cinstea lui Saturn.

Obișnuit cum era cu veșmintele romanilor, Artorix recunoscuse îndată rangurile diferite ale oamenilor amestecați în mulțime. Alături de tunica cenușie a locuitorilor lipsiți de drepturi deosebi veșmintele cavalerilor și, în rând cu stofele albe ale matroanelor, zări hainele roșii ale unor bieți sclavi.

Pentru a lăsa să treacă mulțimea care înainta nebunește, se dădu la o parte lipindu-se de un zid. Ar fi vrut să scape neobservat, fiindcă nu avea nici un chef să se oprească pentru a da o reprezentație. Era grăbit să-și continue drumul spre ținta sa.

Nu izbuti însă să scape nebăgat în seamă. Cineva din mulțime îl observă numaidecât pe saltimbanc. Atunci, trecătorii se opriră strigându-le să stea pe loc celor care o luaseră înainte și oprindu-i în același timp și pe cei care veneau în urma lor.

- Trăiască saltimbancul! Trăiască saltimbancul! strigau cu toții.
- Stai, arată-ne scamatoriile tale! strigă unul.
- Hai, în cinstea lui Saturn! stărui un altul.
- Să vedem și noi ce știe maimuța ta! exclamă un al treilea.
- Pune câinele să sară!
- Maimuța!... Maimuța!...
- Lărgiți cercul, lărgiți cercul!
- Faceți mai mult loc!
- Să facem un cerc!
- Drăguță maimuțică!

⁴⁷ Trăiască veselele Saturnalii! (n.r.)

— Ce minunat câine de Epir!

Cu toată zarva, nimeni nu se mișca. Înghesuiala începu însă să-l exaspereze pe Artorix și de aceea, în cele din urmă, cedă:

— Bine, bine. Vă dau o reprezentatie. O să fac cu animalele mele tot ce-mi stă în putere ca să-l cinstesc pe Saturn. Pentru asta am însă neapărat nevoie de loc.

— Așa-i!

— Are dreptate!

— Să lărgim cercul!

— Înapoi! Dați-vă înapoi!

Țipau toți de zor, dar de mișcat nu se mișca nici unul.

Deodată cineva strigă cât îl ținea gura:

— Să-l ducem cu noi la Curia Carinelor!...

— Da, da, la Curia Carinelor! se asociază întâi zece, douăzeci, apoi vreo sută de glasuri.

Multă vreme au stat și au țipat cu toții că vor să meargă la Curia Carinelor. De clintit, însă, nu se clintea nimeni. În sfârșit, cei ce erau mai aproape de saltimbanc făcură cerc în jurul lui și, croindu-și drum cu coatele, porniră cu el înapoi, în direcția de unde tocmai venise mulțimea. Apoi se urniră cu toții în direcția Curiei Carinelor.

Crescând neîncetat, pentru că i se adăugau toți cei pe care îi întâlneau în drum, mulțimea ajunse curând în vasta piață în care se înălța a treia din cele treizeci de curii ale Romei - Curia Carinelor. Aici, asemenea unui torent năvalnic, mulțimea se revărsă, dând buzna peste cei ce ședeau la mese și se ospătau.

Se stârni învâlmășeală și piața răsună de blesteme și amenințări. Îndată ce se duse însă vestea că un saltimbanc avea să dea o reprezentatie acolo, în mijlocul pieței, spiritele se potoliră. Oamenii își făceau loc spre cercul format chiar în centrul pieței, se urcau pe bănci și pe mese, se agățau de zăbrelele de fier ale ferestrelor de la catul de jos al caselor înconjurătoare. Peste câteva clipe, fiecare își găsisse loc și stăteau toți într-o liniște adâncă, așteptând nerăbdători, cu ochii pironiți asupra lui Artorix.

După ce-și rândui pe jos diferitele unelte și accesorii ale meșteșugului său, tânărul gal se apropie de un om din mulțime și, înmânându-i o bilă de fildeș, îi spuse:

— Dă-o mai departe.

Mai dădu o altă bilă, roșie, unui sclav aprins la față și puțin cam amețit de băutură, care stă în rândul întâi al cercului de spectatori cu aerul unui om fericit care așteaptă o fericire și mai mare, și îi spuse:

— Dă-o din mână în mână.

Apoi pași înainte și, oprindu-se chiar în mijlocul cercului, își strigă câinele alb cu pete negre, care ședea cuminte, cu capul său inteligent întors către stăpânul lui:

— Endymion!

Câinele se ridică și, cu ochii țintă la Artorix, începu să dea din coadă, voindecă să spună că era gata să-i îndeplinească poruncile.

— Hai, du-te de caută bila albă...

Îndată, câinele se aruncă în partea unde spectatorii își treceau din mână în mână bila albă.

— Înapoi! porunci Artorix. Adu bila roșie!

Endymion se repezi pe dată în direcția unde bila roșie trecea de la om la om și voi să se strecoare printre picioarele spectatorilor spre acela care în acea clipă avea bila în mână. Artorix însă strigă, de parcă ar fi comandat un manipol de soldați:

— Stai!

Și imediat câinele se opri pe loc.

Apoi saltimbancul spuse, adresându-se mulțimii:

— Cei ce au bilele în mână în acest moment să nu le dea mai departe, să le păstreze. Câinele meu va merge după ele.

Un murmur de curiozitate și de neîncredere străbătu mulțimea, apoi îndată se lăsă o tăcere adâncă: toți așteptau cu atenție încordată.

După ce încruciașă brațele pe piept, Artorix ordonă câinelui:

— Du-te, adu-mi bila albă.

Strecurându-se repede printre picioarele mulțimii, Endymion se apropie de unul dintre spectatori și, punându-i labele pe piept, îl privi cu ochii săi expresivi, cerându-i parcă să-i dea bila.

Spectatorul, care, după chenarul de purpură al tunicii, se vedea că e patrician, scoase bila de sub togă și o întinse câinelui. Acesta, după ce o prinse în gură, alergă cu ea spre stăpânul său.

Când, cu aceeași agerime, câinele găsi și pe posesorul bilei roșii, exclamațiile de aprobare și admirație se transformară într-o ovație asurzitoare și într-un ropot de aplauze.

Atunci, Artorix luă scărița pe care o purta în spate și o înfipse în pământ. Apoi luă frânghia și, după ce înșiră pe ea trei inele mari de fier, legă un capăt

de treapta cea mai de sus a scăriței. Cu celălalt capăt în mână se depărta puțin de scăriță, întinzând frânghia la o înălțime de vreo patru picioare de pământ. Așeză apoi maimuța pe frânghie, adresându-i următoarele cuvinte:

— Ia arată-le și tu, Psyche, acestor iluștri fii ai lui Quirinus îndemânarea și știința ta!

Ridicându-se pe picioarele dindărăt, maimuța porni de-a lungul frânghiei cu o dexteritate uimitoare, iar Artorix, întorcându-se către câine, strigă:

— Endymion, arată-le vestiților locuitori ai orașului lui Marte cum știi tu să te cațări pe scărița asta.

În vreme ce maimuța continua să umble pe frânghia întinsă, câinele se încordă și, făcând eforturi, nu glumă, începu să se cațare pe scăriță, sărind de pe o treaptă pe alta. Maimuța, care tocmai ajunsese la primul inel, coborî pe el și, după ce execută câteva figuri, sări iar pe frânghie și înaintă până la inelul al doilea, unde se opri și repetă figurile, înainte de a porni mai departe. Câinele atinsese între timp vârful scăriței. Atunci Artorix îi spuse:

— Să te văd acum, sărmane Endymion, cum ai să cobori de-acolo?

Câinele îl privi dând vioi din coadă.

— De cățarat te-ai cățarat tu acolo sus, cu chiu, cu vai. Să te văd însă cum cobori! continuă Artorix, în timp ce maimuța executa salturi mortale în cel deal treilea și ultim inel.

— Ei, să te văd cum ieși din încurcătură! mai zise Artorix o dată.

Din vârful scăriței, câinele sări jos. Apoi se așeză țațoș pe labele dindărăt, privind mulțimea cu un aer triumfător.

Aplauze unanime și prelungite salutară ingeniozitatea cu care inteligentul Endymion dezlegase spinoasa problemă ce i se pusese. În aceeași clipă, maimuța ajunsese la celălalt capăt al frânghiei și, în mijlocul exclamațiilor zgomotoase ale spectatorilor, se așeză pe treapta cea mai de sus a scăriței.

Desprinzându-se din mulțime, un cavaler se apropie de Artorix și-i spuse:

— Dă-mi pălăria să adun ceva bani. Dacă nu pentru tine, cel puțin pentru animalele astea minunate.

Artorix își scoase pălăria și i-o întinse. Cavalerul, după ce aruncă cel dintâi un sesterț în pălărie, porni cu cheta prin mulțime. Ași, jumătăți de ași și terunți începură să curgă în pălărie.

Între timp, Artorix, după ce scosese de sub tunică două zaruri mici și un păhărel de lemn, strigă:

— Psyche! Endymion! Acum o să jucați o partidă de zaruri, pentru a arăta nobililor și generoșilor spectatori care din voi doi e mai îndemnatic și mai norocos.

În mijlocul hohotelor de răs ale spectatorilor îngrămădiți în jurul lor, câinele și maimuța se așezară unul în fața celuilalt și începură să joace.

Endymion aruncă cel dintâi zarurile, dând cu laba o lovitură puternică păhărelului pe care stăpânul îl apropiase de el și răsturnându-l așa fel, încât zarurile se rostogoliră departe, până la picioarele mulțimii. Câțiva spectatori, care se aplecaseră să citească ce zar dăduse Endymion, prinseră să strige, bătând din palme:

— Venus!... Venus!... Strașnic, Endymion!

Parcă pricepând că aruncase un zar bun, câinele începu să miște vesel din coadă.

Artorix ridică zarurile, le vârî la loc în păhărel și întinse păhărelul lui Psyche.

Maimuța îl luă și, după ce se schimonosi și se strâmba în fel și chip, stârnind râsul spectatorilor, scutură păhărelul și aruncă zarurile.

— Venus! Venus!... Și ea la fel! izbucniră mai multe glasuri. Trăiască Psyche! Bravo, Psyche!

Atunci maimuțica se ridică pe labelle dindărăt și cu labelle dinainte începu să facă bezele publicului, care izbucni în hohote de răs zgomotos.

Între timp, cavalerul care făcuse cheta pentru saltimbanc se întoarse spre acesta și-i întinse pălăria plină de mărunțiș. Artorix îi mulțumi și vărsă monedele în punga de piele ce-o purta atârnată la brâu.

Tocmai când voia să întindă animalelor zarurile ca să le mai arunce o dată, niște țipete puternice abătură atenția mulțimii în altă direcție.

În sunete de trâmbițe și chitare, un grup de mimi și histrioni, unii ciudat grimați, alții cu măști stranii, înfricoșătoare, însoțiți de o mulțime uriașă, se apropia de Curia Carinelor, sărind și țopăind.

În câteva clipe, toți cei care până adineauri se înghesuiau în jurul saltimbancului se risipiră, alergând în întâmpinarea mimilor și histrionilor. Trâmbițașii suflau în trâmbițe, chiotele în cinstea lui Saturn se înteteau... Rămânând singur în piață, galul își strânse totul la repezeală, luă maimuța pe braț și intră într-o tavernă din apropierea Curiei. Aici ceru o cupă de vin, de bună seamă cu intenția de a scăpa de mulțime.

Lucrurile se petrecură întocmai cum se așteptase. Curând, piața se umplu iarăși de lume, iar mimii, urcându-se pe treptele Curiei, începură să joace o pantomimă burlescă; și obscenă, care stârni frenetice explozii de răs.

Profitând de momentul prielnic, Artorix începu încet-încet să-și croiască drum prin mulțime, furișându-se de-a lungul zidurilor. După un sfert de ceas

de luptă cu valurile mulțimii reuși să răzbească pe o stradă care ducea către Circul Mare.

Să-l lăsăm s-o ia puțin înainte pe această stradă care răsuna de strigătele de veselie ale mulțimii ce forfotea pe ea și să explicăm pe scurt cititorilor cum și pentru ce venise Artorix la Roma, travestit în saltimbanc.

A doua zi după asasinarea lui Rutilius, un detașament de gladiatori călări, care ajunsese până la Barium în căutare de nutreț pentru căi, află despre misteriosul asasinat săvârșit în ajun pe drumul Gnatiei, unde fuseseră găsite, unul lângă altul, cadavrele a doi oameni necunoscuți.

Gladiatorii descoperiră, spre marea lor uimire, că una din victime nu era altcineva decât un comandant de legiune din armata lor, anume viteazul Rutilius, care, lucru de neînțeles pentru ei, fusese găsit travestit ca agricultor apulian.

Datorită acestei întâmplări, trista veste îi parveni lui Spartacus. Acesta bănuia că un trădător, un om care dorea să-i contracareze planurile, se ascundea probabil în însăși tabăra să. Nu putu stabili totuși, cu certitudine, dacă Rutilius fusese ucis după ce căzuse într-o cursă anume întinsă, sau dacă pierise în urma unui conflict iscat întâmplător între el și adversarul său.

Oricare ar fi fost însă împrejurările morții lui Rutilius, după înmormântarea lui cu toate onorurile, Spartacus trebui să se gândească să trimită alt sol la Roma, lui Catilina. Hotărârea de a se trimite un sol fiind luată de consiliul comandanților, Spartacus socoti că, pentru alegerea persoanei căreia să-i încredințeze solia, nu mai era necesar să se sfătuiască cu nimeni. Păstrând cel mai strict secret, el alege pentru această misiune anevoioasă și delicată pe omul care-i era cel mai scump - pe Artorix.

Pentru a putea învinge mai ușor piedicile de care s-ar fi putut izbi în cale, Artorix hotărî să învețe toate șiretlicurile obișnuite ale saltimbancilor.

În vederea acestui scop după ce găsi un saltimbanc adevărat, Artorix se apucă să învețe în taină de la el tot soiul de scamatorii. Cumpără de la acesta un câine și o maimuță și, pentru a căpăta îndemânarea necesară, făcu cu ei tot felul de exerciții, din august până în noiembrie. Apoi părăsi pe ascuns tabăra gladiatorilor. Ajuns la o distanță destul de mare de tabără, lepădă armele, se travesti în scamator și o porni. Parcurgând etape scurte și poposind aproape în fiecare oraș și sat din drum, sosi în cele din urmă la Roma. Cititorii au văzut cum, pe neașteptate, se văzuse silit să-și dovedească, în fața bunilor locuitori ai orașului lui Quirinius, îndemânarea la scamatorii.

Să ne întoarcem acum și să-l ajungem din urmă pe îndrăznețul Artorix pe stradă care ducea spre Circul Mare. Tocmai trecea prin dreptul Curiei Saliilor,

unde ședeau la mese și mâncau laolaltă oameni de clase și situații diferite, care vorbeau și strigau veseli, făcând o hărmălaie de nedescris.

Mâncarea preferată în zilele Saturnaliilor era carnea de porc, care se gătea în fel și fel de chipuri.

— Trăiască Saturn! exclamă în clipa aceea un sclav capadocian cu o statură de uriaș, pe lângă masa căruia tocmai trecea Artorix. Să trăiască Saturn și cârnații ăștia grozavi, făcuți de neîntrecutul Curio, ospătarul nostru, care e meșter mare la gătitul cărnii de porc.

— O! Nu că aș vrea să mă laud cu asta, ferească zeii - ripostă Curio, un omuleț bondoc și rotofei - dar pot spune, în fața tuturor, că asemenea cârnați de porc cum fac eu, din uger și măruntaie, nu se găsesc nici la masa lui Lucullus, nici la a lui Marcus Crassus. Pe părul cel negru al Junonei, protectoarea familiei mele!

— Ura! Strașnic! Vesele Saturnalii! răcni sclavul capadocian, care era cam cherchelit și care se ridicase ținând în mână o cupă plină cu vin, pentru a închina cu tovarășii lui de băutură.

Și toți goliră pe nerăsuflăte vinul din cupele lor.

— De-ar încuviința zeii atotputernici să reînvie împărăția lui Saturn și să dispară orice urmă de sclavie de pe fața pământului! adăugă capadocianul.

— Numai că atunci n-ai să mai mănânci tu cârnații lui Curio și n-ai să mai bei acest minunat vin de Caecubum...

— Ei, și ce mare pagubă? se răsti sclavul, indignat. Crezi că fără vin de Caecubum și de Falern nu se poate trăi? Cum adică, izvoarele munților patriei mele sunt oare neîndestulătoare pentru a potoli setea unui om liber?

— Apa e bună pentru spălat și scăldat - se amestecă în vorbă, surâzând ironic, un alt sclav. Prefer vinul de Caecubum.

— Și nuiielele temnicerului! completă capadocianul. O, Cynesos, atenian decăzut, cât te-a înjosit lunga ta robie!

Artorix se opri ca să bea și el o cupă de vin de Tusculum și să mai tragă cu urechea.

— Oho! strigă un cetățean, adresându-se capadocianului. Oho, scumpul meu Ediochus, pare-mi-se că, la adăpostul Saturnaliilor, îndemni sclavii să se răscoale și să se alăture lui Spartacus.

— În Infern cu mârșavul ăla de gladiator! strigă un patrician, înfuriat numai la auzul numelui de Spartacus.

— Da-i-ar Minos pe Erinii ca prietene nedespărțite, în Infern! mai strigă patricianul.

— Blestemat să fie! strigară în cor vreo șase-șapte capadocieni, care sedeau și ei la, masă.

— Ah, oameni viteji și curajoși! răspunse sclavul capadocian, cu o calmă ironie. Nu vă irosiți în zadar sulilele împotriva acestui gladiator nemernic, care se află atât de departe!

— Pe toți zeii care ocrotesc Roma! Acest sclav ticălos, care cutează să ia apărarea infamului barbar, ne jignește, pe noi, cetățeni romani,

— Nu te înfierbânta! spuse Ediochus. Nu vreau să jignesc pe nimeni. Cu atât mai puțin pe voi, iluștri patricieni și cetățeni, pentru că printre voi se află și stăpânul meu. Nu-l voi urma pe Spartacus, după cum nu l-am urmat nici până acum. Nu cred în succesul cauzei lui, deoarece împotriva lui luptă Roma cea norocoasă și iubită de zei. Neurmându-l, nu mă simt însă dator nici să-l urăsc, nici să-l blestem ca voi, pentru simplul motiv că a ridicat armele și că luptă cu bărbăție împotriva legiunilor romane, nădăjduind să recucerească libertatea pentru el și tovarășii lui. De vorbit, vorbesc și eu așa, numai pentru a folosi deplina libertate de a spune ce poftim și de a merge unde ne place, libertate care ne e hărăzită nouă, sclavilor, de rânduiala Saturnaliilor, în aceste trei zile.

Cuvintele capadocianului fură urmate de un puternic murmur de dezaprobare, și cetățeanul care-i era stăpân strigă, mâniș peste măsură:

— Pe vălul alb al zeiței castității, nu pot să sufăr asemenea vorbe, sclav fără minte! Nu puteai să mă superi mai rău nici dacă m-ai fi jignit pe mine sau pe soția mea, nici dacă te-ai fi atins de cinstea familiei mele!... Roagă-te zeilor să nu-mi amintesc de cuvintele tale nesocotite după trecerea Saturnaliilor!

— Auzi, să ia apărarea gladiatorului!

— Să laude faptele lui mârșave!

— Să înalțe în slavă un ticălos de tâlhar!

— Pe Castor și Pollux!

— Pe Hercule!... Ce nerușinare!...

— Și asta tocmai astăzi, tocmai astăzi când simțim mai crâncen groaznicele urmări ale răscoalei lui Spartacus! exclamă stăpânul lui Ediochus. Astăzi, când, datorită lui Spartacus, nu se găsesc la Roma nici măcar o sută, ba nici măcar zece gladiatori care să fie jertfiți în circ în cinstea lui Saturn!

„Mare nenorocire!” cugetă Artorix, sorbind încet, înghițitură cu înghițitură, vinul de Tusculum.

— Și obiceiul străvechi, păstrat întotdeauna cu sfințenie - stării patricianul - cere ca lui Saturn să i se aducă jertfe omenești, deoarece la obârșie Saturn a fost un zeu al Infernului, nu al Cerului.

— Atunci, Saturn să-l facă praf și pulbere pe ticălosul de Spartacus, care e primul și singurul vinovat de această nenorocire! strigă o cetățeană, roșie la față și înfierbântată de prea mult vin.

— Dar nu, pe toți zeii! jură patricianul, ridicându-se de la locul lui. N-o să îngăduim o asemenea rușine! Bunul zeu Saturn o să-și primească jertfele omenеști. Am să dau cel dintâi exemplu: o să ofer un sclav de-al meu preoților, ca să fie jertfit pe altarul zeului. Nu mă îndoiesc că se vor mai găsi și alți oameni pioși în Roma, care să-mi urmeze pildă, și astfel Saturn își va primi jertfele, ca și în anii trecuți.

— Da, da!... O să se săvârșească toate jertfele! spuse amărât stăpânul lui Ediochus. Nouă, însă, cine o să ne ofere spectacolul nostru preferat - lupta de gladiatori?

— Cine o să ne dea iar lupte? întrebară în cor câteva glasuri jalnice.

Urmă o clipă de tăcere. Cuprins de un simțământ de rușine la gândul că e om, Artorix își ascunse fața în palme.

— Au să ne dea viitorii consuli, vitejii Gellius Publicola și Cneus Cornelius Lentulus Clodianus - spuse patricianul, cu ochii sticlind de o bucurie sălbatică. La primăvară vor porni amândoi împotriva gladiatorilor, cu două armate a câte treizeci de mii de oameni fiecare... Pe Hercule învingătorul, om vedea noi atunci dacă barbarul ăsta, hoțul ăsta de vite, are să poată ține piept la patru legiuni consulare, cu unitățile lor auxiliare și cu aliații lor!

— Parcă legiunile nimicite de el lângă Fundi n-au fost tot consulare! murmură ironic capadocianul.

— O! Între o armată pretoriană și două armate consulare e o deosebire pe care tu, barbar ce ești, n-o poți pricepe! Pe divinul Marte, gladiatorii au să fie repede nimiciți și toți aceia care vor ajunge în închisorile noastre au să fie mânate cu miile la circ, să fie uciși!

— Nici o milă pentru tâlharii ăștia ticăloși!

— O să plătească ei și pentru timpul cât am fost lipsiți de luptele de gladiatori!

— Ce mai sărbătoare o să fie! Ce desfătare!

— Ce-o să mai petrecem! O să ne distrăm din plin!

— Las' că mai vedem noi - mormăi Artorix, scrâșnind din dinți și tremurând de mânie.

În timp ce oamenii aceștia, transformați în fiare, continuau să se îmbete visând la măcelurile viitoare, saltimbancul, după ce-și plăti vinul, porni mai departe spre Palatin. Încet-încet, dând mereu din coate ca să-și facă loc prin mulțime, Artorix răzbi cu greu până la casa lui Catilina.

Așezați care cum puteau sub portic, mulțimea uriașă a clienților, libertilor și sclavilor lui Sergius petrecea, îndopându-se cu mâncare și îmbătându-se. Cântecul și țipetele ce se auzeau din casa cruntului senator arătau că ea era plină de oaspeți.

Mulțimea salută cu aplauze furtunoase apariția saltimbancului, și acesta se văzu silit să repete în fața mulțimii de bețivani reprezentația cu care, trei ceasuri mai înainte, desfătase lumea adunată în piața Carinelor.

După reprezentație, în vreme ce unul din oaspeții lui Catilina făcea cheta în folosul saltimbancului, Artorix se apropie de administratorul casei și-l rugă să-l anunțe stăpânului. După ce-l măsură din cap până în picioare cu o privire cercetătoare, acesta îi răspunse cu nepăsare și aproape cu dispreț:

— Nu-i acasă stăpânul! Și-i întoarce spatele, gata să plece.

— Nici dacă vin de la Tusculum și dacă am să-i transmit ceva din partea Aureliei Orestilla? stăruie în șoptă Artorix.

Administratorul se opri și, întorcându-se către saltimbanc, îi spuse încet:

— A!... Ai venit din partea ei? Și, zâmbind cu șiretenie, adăugă: Am înțeles... Dacă vrei să-l vezi pe Catilina, coboară spre Forum și acolo ai să-l găsești cu siguranță - și se depărtă.

Îndată ce reuși să scape de recunoștința zgomotoasă a noilor săi admiratori, Artorix coborî Palatinul, îndreptându-se spre Forum, unde, firește, înghesuiala și zgomotul erau mai mari decât în orice altă parte a orașului.

Aici forfoteau mai bine de trei sute de mii de bărbați și femei, de toate vârstele, care aparțineau tuturor straturilor sociale. Pâlcuri de oameni care se îndreptau spre Templul lui Saturn, pentru a se închina zeului pe care-l sărbătoreau, se încrucișau cu alte pâlcuri ce ieșeau din templu. În fruntea fiecărui pâlc mergeau mimi, trâmbițași, cântăreți și țiterași, care intonau imnuri în cinstea lui Saturn, părintele tuturor, și îi scandau numele în delir.

Hărmălaia aceasta asurzitoare, de nedescris, era întezită de strigătele miilor de precupeți care vindeau jucării și de-ale mâncării, ca și de strigătele nenumăraților saltimbanci și negustori de mărunțișuri.

Îndată ce nimeri în mijlocul acestui puhoi de oameni, Artorix fu prins de el și târât fără voia lui, încet-încet fără să se poată opri, spre templul zeului. În drum, tânărul gladiator întorcea mereu capul când la dreapta, când la stânga, căutându-l pe Catilina.

La câțiva pași înaintea lui păseau doi tineri și un bătrân. Deși purta veșminte scumpe și somptuoase, Artorix își dădu îndată seama că bătrânul era un mim. Era un om de statură potrivită și părea să aibă peste cincizeci de

ani. Pe chipul lui spân, ca de femeie, încrețit și brăzdat de zbârcituri adânci, prost ascunse de farduri și sulimanuri, se citeau apucăturile cele mai perverse și mai josnice.

După cum arătau tunicile lor tivite cu purpură, tinerii care mergeau alături de el, se vedea că erau patricieni. Unul din ei, care părea de douăzeci și doi, douăzeci și trei de ani cel mult, era înalt, zvelt și bine făcut și purta întipărită pe chipul lui palid o expresie de liniștită melancolie. Celălalt, care nu avea decât vreo șaptesprezece ani și era mic de statură și slăbuț, avea trăsături regulate, puternic conturate, care lăsau să se întrevadă simțăminte adânci și o voință fermă și hotărâtă.

Bătrânul era Metrobius, iar tinerii erau Titus Lucretius Carus și Caius Cassius Longinus.

— Pe gloria nemuritorului meu prieten, Lucius Cornelius Sulla - se jură comediantul față de cei doi tineri care îl întovărășeau, continuând vorba începută - femeie mai frumoasă decât această Clodia n-am văzut niciodată.

— Și totuși - glumi Lucretius - dacă unul ca tine, în viața lui desfrânată, ar fi putut întâlni și alte femei tot atât de frumoase ca ea, sunt sigur că una mai destrăbălată n-a întâlnit. Nu-i așa, bătrâne crai?

— Nu mă întărâta, poetule - răspunse comediantul, măgulit de cuvintele lui Lucretius. Bagă de seamă că se știu și despre tine lucruri destul de nostime, pe Hercule Musagetul!

— Ah, pe Junona Moneta, mă tem c-am să-mi pierd capul cu totul! exclamă Cassius, cu ochii ațintiți spre porticul templului Vestei, în dreptul căreia ajunseseră în acea clipă. Își pironise privirile aprinse asupra fermecătoarei Clodia, care, împreună cu fratele ei Clodius, stătea în porticul templului. Cât e de frumoasă!... Ah, ce frumusețe divină!

— Nu e greu s-o cucerești, Cassius - îi spuse Lucretius, zâmbind. Ajunge numai să vrei, ca să-i dobândești sărutările.

— O, n-ai nici o grijă, nu se va lăsa prea mult rugată, crede-mă pe mine! întări Metrobius.

În acea clipă, nu se știe de ce, mulțimea se opri din mers, lăsându-i astfel lui Artorix răgaz s-o vadă și el mai bine pe femeia căreia Cassius îi arunca priviri de îndrăgostit.

Clodia nu avea nici douăzeci de ani. Era înaltă și zveltă, purta o tunică scurtă, strâmtă, de un alb imaculat, întinsă pe corp, lucrată dintr-o țesătură fină de lână, care nu-i ascundea de fel liniile armonioase. Avea pielea de un alb transparent și, cu excepția unei ușoare rumeneli care îi colora obraji, la față părea încă și mai albă. Dacă n-ar fi avut fața îmbujorată, s-ar fi putut jura

că obrazul, gâtul, umerii și bustul Clodiei sunt ale unei statui, dăltuite de nemuritorul Fidias din cea mai pură și mai transparentă marmură de Paros. Părul roșu, bogat și mătășos îi umbrea fața însuflețită de privirile languroase și provocatoare ale ochilor ei albaștri.

Alături de această tânără și frumoasă femeie, pe care primul ei bărbat o și repudiase, stătea Clodius, cel care urma să devină unul dintre cei mai turbulenți tribuni ai poporului și care nu avea pe atunci decât paisprezece ani. Chipul lui senin de copil nevinovat nu lăsa de loc să se întrevadă omul crâncen care, câțiva ani mai târziu, avea să tulbure liniștea Romei, dezbinându-i pe unii și pe alții, instigând și punând la cale omoruri.

— Nici Venus, nici Diana, așa cum și le închipuie poporul încrezător, n-ar putea fi mai frumoase decât ea! exclamă Cassius, după câteva clipe de extaz mut.

— Venus ajunge - îl corectă Titus Lucretius Carus. Las-o pe Diana în pace. Prea e nepotrivit s-o asemuiești cu ea pe această Quadrantarie⁴⁸!

— Dar cine i-a dat Clodiei această poreclă batjocoritoare? Cine îndrăznește s-o defăimeze? întrebă Cassius, furios.

— Invidia matroanelor, la fel de stricate, dar mai puțin cinice și mult mai puțin frumoase decât Clodia. O pizmuiesc, de aceea fac din ea obiectul batjocurii și urii lor.

— Uite-o! exclamă Metrobius. Uite-o pe aceea care i-a pus Clodiei porecla de Quadrantaria!

Și arată spre o patriciană frumoasă, dar cu chipul sever, aproape dur.

— Cine?... Terentia?... Soția lui Cicero?...

— Chiar ea... Iat-o colo, cu soțul ei cel smerit.

— O, frumos, tocmai ea s-a găsit să înfiereze păcatele și desfrâul - spuse cu un surâs ironic Lucretius. Ea, sora vestalei Fabia, a cărei nelegiuită legătură cu Catilina e cunoscută tuturor! Pe Hercule!...

— Ei! interveni Metrobius, clătînând din cap sceptic. Am ajuns cu moravurile într-un asemenea hal, că dacă severul și neînduplecatul Cato, cel mai sever și mai neînduplecat dintre cenzorii Romei, ar trăi în zilele noastre, desigur că nici el n-ar ști ce să facă mai întâi pentru a pune capăt acestei destrăbălări. Dacă ar fi să hotărască alungarea din Roma a tuturor femeilor

⁴⁸ Quadrantarie - femeie care se vindea pentru un quadrans, cea mai mică monedă de aramă în circulație pe vremea aceea. (n.r.)

care n-ar merita să se afle aici, atunci, pe Castor și Pollux, ar însemna că Roma să se transforme într-un oraș locuit numai de bărbați. Pentru a asigura urmași neamului lui Quirinus, ar trebui să se mai recurgă încă o dată la răpirea sabinelor. Și, fiindcă veni vorba, mai merită oare sabinetele din zilele noastre să fie răpite?

— Pe divinul Epicur! Asta e culmea! izbucni Lucretius. Metrobius să rostească o ditirambă împotriva decăderii moravurilor! La viitoarele alegeri votez pentru tine și propun să te alegă cenzor!

Mulțimea se urni încet și porni mai departe. Trecând prin fața templului Vestei, Cassius o salută pe Clodia, ducându-și mâna dreaptă la buze și exclamând:

— Salut, Clodia, cea mai frumoasă între frumoasele Romei!

După ce-i aruncă lui Cassius o privire lungă și înflăcărată, Clodia îi întoarse salutul, înclinând ușor capul și zâmbindu-i îmbietor.

— O privire care făgăduiește multe! îi șopti surâzând Lucretius lui Cassius.

— Nu e lipsită de temeie înflăcărarea ta, ilustre Cassius - spuse Metrobius. Niciodată n-am văzut femeie mai frumoasă decât ea, cu excepția Euthybidei, curtezana elenă!...

— Euthybida! repetă Lucretius, tresărind la auzul acestui nume. Și după o pauză adăugă, oftând ușor: Frumoasă fată, Euthybida!... Pe unde o mai fi acum? ...

— Poate n-ai să crezi, totuși acesta e adevărul: Euthybida e în tabăra gladiatorilor.

— Dimpotrivă, găsesc că e firesc - protestă Lucretius. Acolo e locul cel mai potrivit pentru ea.

— Să știi însă că dacă Euthybida s-a dus în tabăra tâlharilor ăstora de gladiatori, nu s-a dus decât din dorința de a câștiga dragostea unuia dintre ei. E îndrăgostită nebunește de Spartacus... - Tăcură o clipă toți trei, apoi Metrobius continuă, adresându-se lui Lucretius: Știi că frumoasa Euthybida mi-a propus în mai multe rânduri să mă duc în tabăra gladiatorilor?...

— Pentru ce? întrebă mirat Lucretius.

— Ca să te ții și pe acolo de beții? îl luă peste picior Cassius. Mi se pare însă că faci treaba asta atât de bine la Roma, încât...

— Râdeți voi, râdeți... Totuși m-aș duce acolo.

— Unde?

— În tabăra lui Spartacus. Sub alt nume și travestit, mi-aș câștiga simpatia lui Spartacus, aș afla toate planurile, intențiile și pregătirile gladiatorilor și le-aș comunica în taină consulilor.

Cei doi patricieni pufniră într-un râs zgomotos.

Metrobius se supără.

— Iarăși râdeți? Degeaba râdeți! Nu sunt eu acela care, acum doi ani, l-am prevenit pe consulul Lucius Licinius Lucullus despre răscoala gladiatorilor? Nu sunt eu acela care a descoperit complotul în crângul zeiței Furrina?

— Așa! Bine că știm! Își zise Artorix, încrunțat, aruncându-i o privire întunecată.

Ajunseseră între timp în fața monumentalei clădiri a templului lui Saturn, unde, în spatele altarului, se păstrau arhiva și tezaurul statului. Aici, înghesuiala și îmbulzeala erau și mai mari, din care cauză mulțimea se mișca încă și mai încet. Istoviți și pe jumătate striviți, Metrobius, Lucretius și Cassius, și după ei și Artorix, izbutiră să pătrundă în templu abia după vreun sfert de ceas. Aici văzură statuia de bronz care-l reprezenta pe zeul Saturn cu un cosor în mână și având la picioare uneltele care simbolizau muncile agriculturului. Statuia era goală pe dinăuntru, dar pe dinafară era scăldată în untdelemn de măslina, în semn de belșug.

— Uite-l, uite-l pe Caesar, marele pontif - exclamă Metrobius. A săvârșit jertfele rituale în cinstea zeului, și acum, după ce și-a lepădat veșmintele pontificale, părăsește templul.

— Cum o mai privește pe Sempronia! Pe frumoasa și înțeleaptă Sempronia!

— Și, putem adăuga, pe desfrânată Sempronia.

— Ia te uită ce-i mai scapără ochii ăștia negri și pătimași!... Și ce dulce îi zâmbește frumosului Iulius!...

— Mai bine v-ați uita la celelalte matroane și fecioare, să vedeți cu ce priviri duioase îl urmăresc pe Caesar.

— Ia uitați-vă și la roșcata de Fausta...

— Fiica lui Lucius Cornelius Sulla Felix, nemuritorul meu prieten.

— Se știe c-ai fost prieten cu el, se știe c-ai fost chiar prea prieten cu monstrul ăla. Nu e nevoie să o repeți mereu.

— Ce-o fi învâlmășeala asta?

Toată lumea se întorcea curioasă către intrarea templului, de unde răsunau ovații din ce în ce mai puternice și mai însuflețite în cinstea lui Saturn. Un grup de oameni posomorâți și istoviți înaintau prin mulțime, purtându-l pe brațe pe pretorul orașului.

— Aha!... Aha!... Asta era! Deținuții din închisoarea Mamertină, care așteptau judecata. Potrivit datinei, au fost grațiați - se dumeri Lucretius.

— Au venit, după obicei, să atârne pe altarul lui Saturn lanțurile cu care au fost ferecați - adăugă Metrobius.

— Uitați-vă la Catilina, uitați-vă la el cât e de fioros! strigă Cassius, arătând spre altar, în apropierea căruia stătea cumplitul patrician, privind țintă la una dintre tinerele vestale. Omul acesta e crud chiar și în dragoste. Uitați-vă cu ce ochi feroși și cu ce lăcomie o privește pe sora Terentiei.

Artorix îl zări și el pe patrician, și în ochii săi se ivi o rază de bucurie. Încercă din răspuț să-și croiască drum prin mulțime pentru a se apropia de Catilina. Dar una era să vrei, și alta să reușești. O jumătate de ceas îi trebui tânărului gal ca să răzbească până la Lucius Sergius. Ajuns lângă el, îi șopti la ureche:

— Lumină și libertate!

Catilina tresări și se întoarse brusc. Apoi, încruntându-se la saltimbanc, îl întrebă amenințător:

— Ce înseamnă asta?

— De la Spartacus - murmură Artorix. Viu tocmai din Apulia, ca să discut cu tine lucruri de cea mai mare însemnătate.

Patricianul aruncă iute o privire tânărului gal și-i spuse:

— Am să te ascult... Să ieșim din templu... Mergi în urma mea... până vom găsi un loc prielnic și ferit.

Apoi, cu disprețul față de oameni care-i era propriu, Catilina ieși din templu croindu-și brutal drum cu coatele. Artorix îl urmă de aproape. După ce trecură de templul lui Hercule, Catilina se opri în apropierea micului templu închinat zeiței castității.

Artorix îi expuse solia cu care-l trimisese Spartacus. Începu prin a-i zugrăvi cu însuflețire puterea și vitejia legiunilor de gladiatori. Pe neobservate, reuși să-i măgulească orgoliul, încredințându-l că, dacă Lucius Sergius Catilina le-ar deveni conducător, vitejia celor șazeci de mii de sclavi, ce fusese dovedită în atâtea bătălii, ar crește încă mai mult. Îi demonstra de asemenea că în modul acesta efectivul armatei gladiatorilor s-ar dubla în scurt timp și că, mergând din victorie în victorie, până într-un an, armata ar putea ajunge cu forțe de neînvingătoare la porțile Romei.

Numai la auzul acestor propuneri, ochii injectați ai lui Catilina se aprinseră. Mușchii feței sale crunte și expresive zvâcneau înfricoșător; din când în când scăpa câte un oftat care semăna cu răcnetul unei fiare sălbatice și își încleșta amenințător pumnii puternici.

După ce Artorix încheie, Catilina răspunse sacadat:

— Propunerea ta, tinere, e foarte ademenitoare... N-am să-ți ascund însă că mie, ca roman și patrician... gândul de a mă așeza în fruntea unei armate de sclavi... fie ei oricât de viteji... dar totuși sclavi și răsculați, îmi insuflă o scârbă de nestăpânit... Însă gândul de a avea o armată atât de puternică... mie, care, deși m-am născut pentru fapte mărețe, n-am avut niciodată posibilitatea să obțin măcar funcția de guvernator al unei provincii, gândul acesta...

— Gândul acesta nu cumva să-ți înflăcăreze creierul și să-ți întunece mințile până într-atât, încât să uiți că ești roman și că te-ai născut patrician. Dacă oligarhia care ne asuprește trebuie răsturnată, ea trebuie răsturnată nu cu ajutorul sclerată al sclavilor vrăjmași, ci cu brațul și arma romanilor liberi.

Această intervenție neașteptată venea din partea unui patrician care, chiar în clipa aceea, apăruse de după colțul templului. Era un om de peste treizeci de ani, arogant și plin de prestanță.

— Lentulus Sura! exclamă Catilina, uimit. Tu, aici?

— Da. Omul acesta mi-a trezit bănuieli și de aceea te-am urmărit. Nu o dată ți-am povestit, că soarta a hotărât ca Roma să fie stăpânită pe rând de trei Cornelius. Cornelius Cinna și Cornelius Sulla au și cărmuit-o, iar tu ești al treilea, ales de soartă, pentru a stăpâni Roma. Vreau să te împiedic să faci acum un pas greșit, care în loc să te apropie te-ar putea îndepărta de țintă.

— Crezi oare, Lentulus, că am să mai întâlnesc alt prilej la fel de favorabil? Crezi tu că, pentru înfăptuirea planurilor noastre, vom izbuti să strângem o armată ca a gladiatorilor?

— Dacă am recurge la ajutorul gladiatorilor, cred că ne-am atrage ura poporului și disprețul întregii Italii. Nu am mai lupta atunci nici pentru binele plebei, nici pentru interesele celor apăsați de datorii și ale celor dezmoșteniți și lipsiți de drepturi, ci ne-am lupta numai și numai în folosul barbarilor și al dușmanilor gloriei romane... Dacă, datorită bunăvoinței și sprijinului prietenilor noștri, barbarii aceștia ar deveni cândva stăpânii Romei, îți închipui oare că vor mai respecta vreo lege sau că îi vei mai putea ține în frâu?... Crezi că vor lăsa puterea în mâna noastră? În ochii lor, orice cetățean are să pară un dușman și au să ne împingă la măceluri și omoruri.

Pe măsură ce Lentulus vorbea, fiecare mișcare a lui Catilina lăsa să se vadă cum se stingea avântul care pusese stăpânire pe el. După ce Sura termină de vorbit, Catilina, copleșit, lăsă capul în piept și, oftând adânc, șopti:

— Logica ta taie adânc, fără cruțare, ca o lamă spaniolă bine ascuțită.

Artorix tocmai se pregătea să-i spună ceva lui Lentulus, când acesta i se adresa cu un glas poruncitor:

— Întoarce-te și spune-i lui Spartacus că admirăm curajul vostru, dar că, înainte de toate, suntem romani. Când o primejdie amenință patria, pe malurile Tibrului toate dezbinările trebuie să înceteze. Sfătuieste-l să profite de împrejurările prielnice, să treacă Alpii și să lase pe fiecare să meargă acasă. Continuarea războiului în Italia vă va fi fatală. Du-te, zeei să te însoțească.

Și, rostind aceste cuvinte, Lentulus Sura îl luă de braț pe Catilina, pe care gândurile îl absorbiseră cu totul, și porni cu el spre centrul orașului.

Artorix rămase locului, privind îngândurat după cei doi patricieni care se depărtau. Deșteptat din această stare de Endymion, care începuse să sară și să-i lingă mâinile, falsul saltimbanc porni încet în direcția Curiei Aeculeia.

Frământat cum era de gândurile întunecate stârnite de cuvintele lui Sura, Artorix nu băgase de seamă că de câțeva vreme era urmărit de Metrobius. Acesta ba mergea în spatele lui Artorix, ba i-o lua înainte, privindu-l cu luare-aminte. Abia când ajunse în piața cea largă a Curiei Aeculeia, Artorix, observându-l pe mim, îl recunoscuse îndată. Gândul că poate și Metrobius recunoscuse în el pe unul din gladiatorii lui Sulla îl neliniști. De aceea, după ce chibzui puțin, hotărî să iuțească pasul, nădăjduind că, pierzându-se în mulțime, are să scape de urmărirea lui Metrobius.

Soarta păru să-i suradă lui Artorix, deoarece, în apropiere, la intrarea locuinței unui patrician, se înghesuia un mare număr de clienți cu lumânări în mână. Erau clienții unui senator, care, cu prilejul sărbătorii Saturnaliilor, aduceau lumânări în dar patronului lor, potrivit tradiției.

După ce se amestecă în mulțimea clienților, el intră în locuința patricianului. Portarului îi spuse că venea să-i propună stăpânului ca să dea o reprezentație pentru clienții lui, drept răsplată pentru darurile aduse. Portarul îl lăsă să treacă din vestibul în atrium, împreună cu clienții. Artorix știa că locuințele romanilor bogați erau clădite aproape toate după același plan, de aceea se uită îndată să vadă dacă și casa aceasta mai avea o ieșire în cealaltă parte a grădinii. Convingându-se că avea, profită de învălmășeala pricinuită de intrarea clienților și străbătu atrium-ul, galeria acoperită și coridorul, ieșind în grădină. Când ajunse în dreptul ieșirii, îi spuse portarului de aici că dăduse o reprezentație în fața stăpânului și că acum, fiind așteptat în altă parte, îl roagă să-i dea drumul prin ieșirea aceasta, întrucât intrarea principală era prea aglomerată de oameni. Portarul îl crezu și, după ce-i deschise poarta și-și luă rămas bun cu un zâmbet binevoitor, îi dădu drumul într-o ulicioară.

Începuse să se întunece. Artorix chibzui că trebuia neapărat să părăsească orașul cât mai repede, ieșind pe porțile cele mai apropiate. Apucă de-a lungul malului stâng al Tibrului, pe larga stradă care ducea spre Poarta Trigemina.

Fiind departe de centrul orașului, strada aceasta era aproape pustie. Numai zgomotul fluviului, umflat de ploile recente, tulbura liniștea ce domnea aici.

Deodată, după ce făcuse vreo trei sute de pași, lui Artorix i se păru că aude pași grăbiți în urma sa. Se opri o clipă și trase cu urechea. Zgomotul pașilor se apropia din ce în ce. După ce-și strecură mâna dreaptă sub tunică și-și scoase pumnalul, Artorix porni repede mai departe. Profitând de o cotitură, el se ascunse după trunchiul gros al unui stejar de lângă mal. Voia să vadă dacă pașii ce se auzeau erau ai lui Metrobius sau ai vreunui cetățean care își vedea grăbit de drumul său. Curând auzi găfâitul omului ce se apropia și apoi îi zări fața... Era Metrobius.

Nemaivăzându-l pe Artorix, Metrobius se opri și, aruncând o privire de jur împrejur, se întrebă cu glas tare:

— Unde-o fi dispărut?

— Aici sunt, dragul meu Metrobius - răspunse Artorix, ieșind din ascunzătoare.

Metrobius făcu câțiva pași într-o parte, spre zidul scund de o jumătate de stat de om care despărțea strada de fluviu, și îi spuse mios:

— A! Într-adevăr, chiar tu erai, scumpul meu gladiator... Te-am recunoscut... De aceea te-am și urmat... Am făcut cunoștință cu tine la vila de la Cume a lui Sulla... Vreau să te poftesc să iei masa cu mine... Să bem un vin bun de Falern.

— Ai vrea tu, trădător bătrân, să mă duci la masă - îl întâmpină Artorix domol, dar amenințător, apropiindu-se de comediant - însă la închisoarea Mamertină, pentru că din trupul meu, răstignit pe cruce, să se ospăteze corbii Esquilinului...

— Nicidecum! Ce-ți veni în gând? protestă Metrobius cu glas tremurător, retrăgându-se în direcția de unde venise. Să mă trăsnească Jupiter cu fulgerul său dacă n-am vrut cu adevărat să te cinstesc cu un Falern excelent.

— Nu, bețiv infam. Astă-seară ai să bei până o să-ți treacă pofta din apa galbenă și tulbure a Tibrului - șopti gladiatorul, năpustindu-se asupra bătrânului comediant.

— Săriți!... Ajutor!... Prieteni!... Mă ucide!... strigă comediantul, luând-o la fugă spre Via Nova.

Strigă încă după ajutor, când Artorix, cu pumnalul în dinți, îl ajunse din urmă și-l înșfacă de gât cu mâinile sale vânjoase.

— Aha, mișelule, mai poștești și prieteni... la masa pe care mi-ai oferit-o!... Într-adevăr, iată-i... iată-i că vin...

Artorix zărea o mulțime de sclavi și clienți cu făclii, care tocmai ieșea din casa patricianului prin care trecuse adineauri. Atrasă de țipetele stridente ale comediantului, mulțimea alerga spre ei. Atunci Artorix îl izbi pe Metrobius de câteva ori cu pumnalul în piept și spuse cu glas surd și fioros:

— Nici pe tine nu vor reuși să te salveze și nici pe mine n-au să pună mâna. Ticălosule! Și, ridicându-l în brațe pe comediant, care era pe jumătate mort și din pieptul căruia țâșnea un șuvoi gros de sânge, îl azvârli în Tibru, strigând: Asta are să fie prima și ultima oară când ai să bei apă, bețivan bătrân!...

După aceste cuvinte urmă un plescăit și strigătul deznădăjduit al lui Metrobius, care dispăru înghițit de apele tulburi ale fluviului...

— Acum! Venim, Metrobius... Nu-ți fie teamă! ...

— O să-l trimitem pe ticălosul ăsta de gladiator să fie răstignit!

— N-o să ne scape! strigau din goană sclavii și cetățenii, care acum ajunseseră la cincizeci, șazeci de pași de Artorix.

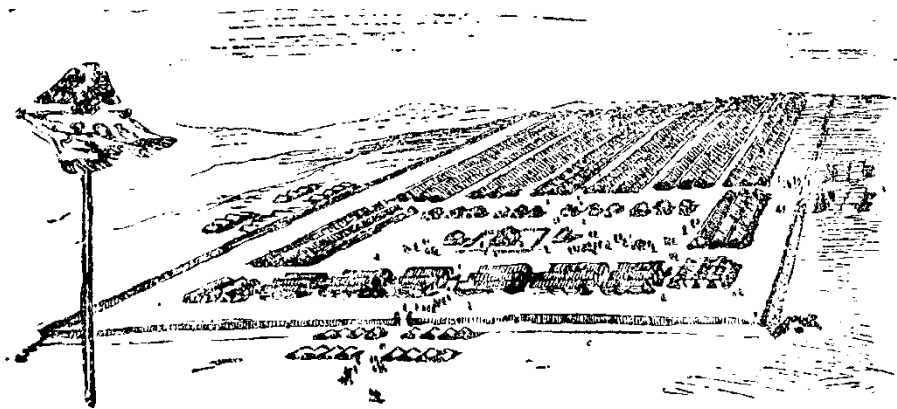
Gladiatorul își smulse pelerina de pe umeri, îl azvârli pe Endymion în fluviu și, după ce sări pe zid, se aruncă în apă.

— Ajutor!... Mor!... Aju... se mai auzi o dată glasul lui Metrobius.

Cei ce veneau în ajutorul lui ajunseră la locul unde se petrecuse sângeroasa luptă. Se agitau de colo-colo de-a lungul zidului fâgăduind ajutor comediantului, dar nimeni nu făcu nimic pentru a-l salva.

Între timp, Artorix înota voinicește de-a curmezișul fluviului, îndreptându-se spre malul opus.

Cei adunați pe mal mai continuau să-l blesteme pe Artorix și să deplângă soarta lui Metrobius, când gladiatorul ajunse cu bine pe malul celălalt și se făcu nevăzut în întunericul tot mai des care se lăsa deasupra Orașului Etern.

CAPITOLUL XVIII. CONSULII ÎN RĂZBOI. BĂTĂLIA DE LA CAMERINUM. MOARTEA LUI OINOMAUUS.

Orice nădejde de a-l vedea pe Lucius Sergius Catilina luând conducerea rășcoalei fiind pierdută, gladiatorii aprobară noul plan propus de Spartacus. Potrivit acestui plan, la venirea primăverii, armata avea să pornească spre Alpi, urmând ca după trecerea Alpilor rășculații să se împrăștie și fiecare să se întoarcă în țara sa, pentru a îndemna populația să se ridice împotriva romanilor. Pentru Spartacus, care prin judecata sa sănătoasă și prin agerimea și puterea sa de pătrundere era unul din cei mai mari comandanți ai vremii sale, era evident că un război îndelungat purtat împotriva Romei, pe teritoriul Italiei, era sortit să se termine cu izbânda Quiriților. În consecință, pe la sfârșitul lui februarie 682, cu mai bine de șaptezeci de mii de soldați minunat instruiți și înarmați, el porni din Apulia și, înaintând de-a lungul litoralului, se îndreptă spre Samnium.

După un marș de zece zile, când ajunsese în ținutul Paelignilor, Spartacus află că, pentru a opri înaintarea gladiatorilor spre Pad, consulul Lentulus Clodianus concentra în Umbria o armată de vreo treizeci de mii de oameni, în timp ce celălalt consul, Gellius Publicola, sta gata s-o pornească din Latium și să-i cadă în spate, pentru a-i tăia orice putință de scăpare sau de întoarcere în Apulia. Senatul abia acum pricepuse ce amenințătoare și grozavă primejdie constituia războiul cu gladiatorii și, alarmat, hotărâse să-i trimită pe amândoi consulii împotriva lui Spartacus, ca într-o campanie din cele mai grele. Două

armate uriașe fură puse la dispoziția consulilor, cărora Senatul le încredință misiunea de a termina cu gladiatorii odată pentru totdeauna.

La câteva zile după intrarea lor în funcțiune, cei doi consuli începură să-și mobilizeze armatele, unul în Latium, celălalt în Umbria. Se vede însă că nici Lentulus, nici Gellius nu trăseseră vreo învățătură din experiența acestui război, adică din înfrângerile suferite de pretorul Varinius, de chestorul Cossinius și de însuși Orestes. Fie din cauza rivalității, fie din greșite considerații tactice, ei nu se gândiseră nici o clipă să pornească împreună la luptă împotriva lui Spartacus.

După ce luă cunoștință de intențiile adversarilor, Spartacus se hotărî să-l atace mai întâi pe Gellius și își iuți marșul de-a lungul Samniumului, nădăjduind să-l întâlnească undeva pe șoseaua care lega Corfinium și Amiternum.

Ajungând la Amiternum, el află de la sclavii de prin orașele vecine, care, deși nu se hotărau să vină în tabăra gladiatorilor, le făceau totuși foarte mari servicii iscodind mișcările inamicului, că Gellius se mai găsea la Anagnia, unde aștepta sosirea unităților sale de cavalerie, și că avea să mai rămână acolo încă cincisprezece zile cel puțin.

Conducătorul gladiatorilor luă atunci hotărîrea de a înainta mai departe, socotind să-l întâmpine pe Lentulus, care pornise din Umbria, să dea lupta cu el și să-l înfrângă. După aceea ar fi putut fie să se întoarcă puțin înapoi și să-l nimicească pe Gellius, trecând apoi peste Pad, fie să pornească de-a dreptul spre Alpi, fără a se mai sinchisi de Gellius.

Când ajunse la Asculum, numeroasele sale iscoade îi aduseră știrea că Lentulus părăsise Perusia și se îndrepta spre Camerinum pentru a-l ataca. Spartacus se hotărî să rămână la Asculum, unde să-l aștepte pe Lentulus, care în patru-cinci zile avea să ajungă acolo. Dădu ordin să se așeze tabăra pe o poziție dominantă și să fie bine întărită. După ce tabăra fu instalată, Spartacus porni în fruntea a o mie de călăreți, pentru a face o recunoaștere în împrejurimi. Călărea singur în fruntea detașamentului său, frământat de gânduri care dădeau chipului său o căutătură aspră și posomorâtă.

La ce se gândea oare?

De câtva timp, purtarea lui Oinomaus se schimbase simțitor. În câteva rânduri lăsase să se întrevadă că nu mai nutrea pentru Spartacus respectul și dragostea de altădată. La consiliul comandanților, ținut în tabăra de lângă Gnatia, după refuzul lui Catilina de a lua comanda gladiatorilor, Oinomaus fusese singurul care se împotrivise hotărîrii ca armata să treacă Alpii și ca fiecare să se întoarcă în patria lui. Se împotrivise acestui plan rostind cuvinte

tari și grele la adresa lui Spartacus. Îndrugase câteva fraze obscure, cu două înțelesuri, despre o anume tiranie, despre o putere abuzivă care nu mai putea fi tolerată. Mai mult chiar, amintind că gladiatorii luaseră armele în numele egalității, Oinomaus spusese că, din cauza unei anumite dictaturi, egalitatea rămăsese literă moartă și că venise vremea ca gladiatorii să înceteze de a se mai supune dictatorului, cum se supun copiii, învățătorului.

După această ciudată ieșire a germanului, Spartacus se ridicase cuprins de o mânie teribilă, dar izbutise să se stăpânească și, pentru a-l liniști pe Oinomaus, la care ținea atât de mult, îi răspunsese cu blândețe și prietenie. Văzând însă că Crixos, Granicus și ceilalți comandanți se alăturaseră toți propunerii lui Spartacus, Oinomaus părăsise turbat cortul, nevrând să mai ia parte la consiliul fraților săi de arme.

De aceea, purtarea lui Oinomaus îl frământa serios pe Spartacus de multe zile.

Când se întâlneau întâmplător, Oinomaus părea tulburat, tăcea și căuta să evite explicațiile.

Sub influența Euthyhidei, Oinomaus devenise încăpățânat și rău, totuși de câte ori se întâlnea cu Spartacus simțea că i se potolea mânia. Față în față cu marele conducător, care în măreția lui era bun, inimos și nespus de sincer și modest, sufletul cinstit al germanului se răzvrătea împotriva uneltirilor curtezanei.

Strădaniile lui Spartacus de a descoperi pricina ce provocase o schimbare atât de neașteptată în atitudinea lui Oinomaus rămăseseră zadarnice. Euthybida ascunsese cu cea mai mare pricepere taina legăturilor ei vinovate cu comandantul germanilor. Iar pe Spartacus, cinstea și noblețea caracterului îl împiedicau să bănuiască intrigile scornite de Euthybida, care îl prinsese cu atâta dibăcie pe Oinomaus în mrejele ei. Nici nu visa că Euthybida ar fi putut avea vreo influență asupra purtării stranii și de neînțeles a prietenului său. De curtezană aproape că uitase, deoarece chiar ea evita orice întâlnire cu el.

La întoarcerea sa din recunoașterea făcută prin împrejurimile Asculumului, Spartacus, năpădit de gânduri întunecate, se izolă în cortul său și porunci unui contubernal să-l poftască pe Oinomaus.

Contubernalul ieși din cort pentru a îndeplini porunca. Dar nici nu apucase bine Spartacus să se întindă pe banchetă în așteptarea lui Oinomaus, că, iată, contubernalul se și întoarse.

— M-am dus după Oinomaus - raportă el - dar l-am întâlnit în drum, tocmai venea la tine... Iată-l.

Și, dându-se la o parte, contubernalul îi făcu loc lui Oinomaus, care, oprindu-se în fața lui Spartacus, îi spuse încruntat:

— Salut, conducător suprem al gladiatorilor! Vreau să-ți vorbesc și...

— Și eu vreau să-ți vorbesc! îi tăie Spartacus vorba, ridicându-se în picioare și făcând contubernalului semn să plece.

După ce acesta ieși, Spartacus se întoarse spre Oinomaus și spuse cu blândețe:

— Bine ai venit, frate Oinomaus! Ce voiai să-mi spui?

— Voiam... începu germanul cu glas amenințător, dar lăsând privirea în jos. M-am... săturat, nu mai pot... să tot joc după toanele și capriciile tale... Dacă e sclavie, sclavie să fie! Prefer însă să fiu sclav la romani... Vreau să lupt, nu vreau să fiu sluga nimănui.

— Pe fulgerele mi Jupiter! exclamă Spartacus, cu adâncă amărăciune, încrucșiându-și brațele și ridicând ochii spre cer. Oinomaus, ți-ai ieșit din minți de-a binelea și...

— Pe cosițele mățăsoase ale Freiei! îl întrerupse germanul, ridicând capul și privindu-l drept în față, cu privirea aprinsă a ochilor săi mici. Sunt în toate mințile.

— Să-ți ajute zeii să fie așa! Care sunt însă toanele de care vorbești? Am încercat eu vreodată să fac din tine, sau din oricare altul dintre frații mei de nenorocire și arme, jucăria mea?

— Nu spun asta... - răspunse Oinomaus, vădit stingherit, lăsând iarăși ochii în jos. Nu știi dacă tu... Nu știi dacă tu... Știi însă că, la urma urmei, sunt și eu om...

— Om cinstit și viteaz. Așa ai fost până acum și așa poți fi și de aici înainte! încuviință Spartacus, uitându-se fix și iscoditor în ochii lui Oinomaus, cu privirea lui scânteietoare. Ce legătură are însă asta cu ce mi-ai spus adineauri? Când am încercat eu vreodată să-ți pun la îndoială autoritatea în tabăra noastră?... Ce te-a făcut să bănuiești una ca asta? Care e pricina atitudinii ciudate, de neînțeles, pe care ai luat-o față de mine?... Te-am jignit eu cu ceva?... Cu ce ți-am greșit eu ție, personal? Cu ce am păcătuit față de cauza comună pe care m-am jurat s-o înfăptuiesc și căreia i-am închinat întreaga mea viață?

— La drept vorbind nu... De jignit... de supărat... într-adevăr, nu m-ai jignit... Nici față de cauza noastră n-ai greșit cu nimic. Dimpotrivă, ești un conducător iscusit, ai dovedit-o. Ai transformat hoardele de gladiatori ce s-au strâns în jurul tău într-o armată disciplinată, care inspiră teamă... și... și... În sfârșit... nu-ți pot aduce nici o învinuire..

Așa i-a răspuns Oinomaus. Vorba lui, din arțăgoasă și necuviincioasă cum fusese la început, se făcuse, treptat, mai domoală și mai respectuoasă, și acum ajunsese să fie prietenească.

— Atunci, de ce te-ai schimbat așa? De ce ești supărat pe mine? De când, împotriva voinței mele, am fost ales conducător suprem, nu m-am purtat întotdeauna cu toți ceilalți, și mai ales cu tine, ca un frate, ca un prieten sincer și ca un bun tovarăș de arme?

— Da, Spartacus, totdeauna te-ai purtat frumos... Dar nu-mi vorbi așa... nu te uita așa la mine - mormăi înduioșat Oinomaus. N-am spus că... Și nici nu voiam să spun asta...

— Dacă am susținut planul de a ne întoarce în țările noastre de baștină, n-am făcut-o decât după o lungă și temeinică chibzuință, și anume pentru că m-am convins că, luptând pe pământul Italiei, nu vom izbuti niciodată să câștigăm o victorie hotărâtoare asupra Romei!... Roma!... Cucerirea Romei!... Frângerea puterii romane și zdrobirea domniei tiranilor!... Nu înțelegi tu oare că gândul ăsta mă muncește și în vis și că-mi tulbură liniștea nopților?... A fi mai presus decât Brennus, decât Pirus și decât Hanibal! A izbuti acolo unde au dat greș acești glorioși conducători de armate! N-ar fi aceasta o mare glorie?... Dacă o vom ataca pe pământul Italiei, cu Roma se va întâmpla ceea ce s-a întâmplat cu Anteu, care, de fiecare dată când Hercule, biruindu-l, îl arunca la pământ, se ridica iarăși la luptă, mai puternic decât înainte. După ce, cu mare trudă și vărsare de sânge, izbutim să nimicim o armată romană, în câteva zile Roma trimite împotriva noastră o altă armată, și apoi încă una, până ce, la urma urmei, are să ridice o armată de șazeci-șaptezeci de legiuni, care au să ne strivească. Divinul Hercule, pentru a-l răpune pe Anteu, nu l-a mai trântit la pământ, ci l-a sugrumat ținându-l în aer cu brațele sale puternice. Noi, ca să biruim Roma, trebuie să ridicăm împotriva ei toate popoarele pe care le asuprește și să pornim împotriva Italiei din toate părțile, strângând mereu cercul în jurul zidurilor lui Servius Tullius. Abia când o să năvălim cu o armată de șase-șapte sute de mii de oameni o să izbutim să înăbușim pentru vecie orașul și poporul acesta blestemat. E singurul mijloc de a înfrânge Roma, singura cale de a-i nimici puterea. Dacă noi n-o să izbutim s-o facem, au să izbutească nepoții sau strănepoții noștri; căderea Romei numai așa are să se poată obține. Orice război, orice luptă izolată împotriva puterii romane e cu neputință. Mitridate are să fie înfrânt, așa cum a fost înfrânt și Hanibal. Popoarele de la Rin și părții au să fie nimiciți, așa cum au fost nimiciți, pe rând, cartaginezii, grecii și iberii. Numai unind laolaltă toate forțele asupriților poate fi zdrobită această uriașă caracatiță, care, treptat-

treptat, și fără putință de a-i ține piept, își întinde brațele-i monstruoase asupra lumii întregi.

Spartacus vorbea avântat și cu înflăcărare, și ochii săi scăpărau fulgere. Ascultându-l, Oinomaus, care era cinstit, sincer din fire și devotat lui Spartacus, simțea cum scade și se stinge ura aprinsă în inima sa de vicleniile ticăloase ale Euthybidei. Când Spartacus isprăvi de vorbit, germanul își întinse rugător brațele spre el. Frumosul chip al lui Spartacus părea în acea clipă învăluit de o lumină supranaturală. Cu glasul tremurând de emoție, Oinomaus șopti:

— O, iartă-mă... Spartacus... iartă-mă!... Tu nu ești om, tu parcă ești un zeu!...

— Nu... Sunt doar omul cel mai fericit, pentru că regăsesc în tine un frate! exclamă tracul emoționat, deschizându-și larg brațele.

Oinomaus se aruncă vijelios în brațele lui, șoptind:

— O, Spartacus, Spartacus!... Te cinstesc și te iubesc și mai mult decât până acum!

Câtăva vreme rămaseră amândoi tăcuți, unul în brațele celuilalt, ca niște frați. Apoi Spartacus se desprinsese și, cu vocea încă tulburată de emoție, întrebă:

— Oinomaus, spune-mi acum, ce te aduce aici?

— Eu... Dar... Nici eu nu mai știu - răspunse el, cam încurcat. De ce să ne mai amintim de asta? După o clipă de tăcere, adăugă cu însuflețire: Ah, iată! Deoarece bănuiești că am venit să-ți fac o rugămintă, o să te rog, în numele meu și al germanilor mei, ca, în apropiata bătălie pe care o vom da împotriva consulului Lentulus, apărarea poziției celei mai primejdioase să ne fie încredințată nouă.

Privindu-l cu blândețe și prietenie, Spartacus exclamă:

— Ești neschimbat! Pe cât de viteaz, pe atât de cinstit!... A ta va fi poziția cea mai primejdioasă.

— Îmi făgăduiești?

— Da - întări Spartacus, întinzând mâna dreaptă lui Oinomaus. Știi doar că în sufletul meu nu e loc nici pentru minciună, nici pentru teamă.

După ce mai statură puțin de vorbă, Oinomaus și Spartacus ieșiră din pretorium. Nu apucaseră să facă nici câțiva pași, când din urmă îi ajunse Artorix. Cu trei zile mai înainte, conducătorul gladiatorilor îl trimisese pe tânărul gal, în fruntea unui detașament de o mie de călăreți, să facă o recunoaștere în direcția Reate, pentru a aduna știri despre armata lui Gellius. Artorix, care acum se întorsese din recunoaștere, aflase că Spartacus tocmai ieșise împreună cu Oinomaus și atunci fugise să-l ajungă din urmă.

— Salut, Spartacus! Lui Gellius i-a sosit o parte din cavaleria așteptată - raportă el. A și plecat de la Anagnia. Cel mai târziu peste cinci zile trebuie să-l așteptăm.

După ce chibzui și cântări aceste știri, Spartacus spuse:

— Perfect! Ridicăm mâine seară tabăra și pornim spre Camerinum; o să fim acolo poimâine, înainte de amiază. Lentulus are să ajungă acolo probabil poimâine seara, sau poate chiar mai târziu, în dimineața zilei a patra. Soldații lui Lentulus vor fi osteniți de drum. Noi, care vom fi apucat să ne odihnim, îi vom ataca cu îndrăzneală și-i vom înfrânge. Apoi o să ne întoarcem fără întârziere împotriva lui Gellius și-i vom zdrobi armata. După asta, o să ne urmăm fără nici o piedică drumul spre Alpi. Ce crezi despre planul acesta, Oinomaus?

— Minunat plan! răspuse cu înflăcărare Oinomaus, Vrednic de un mare strateg!

După ce Spartacus îl lăsă pe Artorix să se retragă, Oinomaus îl pofti să ia masa în cortul său, cu el și cu contubernalii săi. Singură Euthybida lipsi de la această masă. Avea mult prea multe motive ca să evite orice întâlnire cu Spartacus, să evite chiar să se și arate în fața ochilor lui.

Stând prietenește de vorbă, având în față o cană de vin de Truentus, aspru, însă de viță nobilă, timpul trecu pe nesimțite și Spartacus părăsi cortul germanului târziu, după ora primei făclii.

Îndată ce Oinomaus rămase singur, din despărțitura anume amenajată pentru ea în cortul germanului își făcu apariția Euthybida, palidă, cu părul ei ruginiu despletit, revărsat pe umeri Încrucișând brațele pe piept, se opri în fața lui Oinomaus.

— Așadar - izbucni Euthybida - Spartacus o să te mâne iarăși pe unde o să poftască el, ca pe un cal dus de căpăstru! Înseamnă că, pentru a se înălța pe sine, o să se folosească și de acum înainte de puterea și de vitejia ta!

— O! Iar începi? o muștră germanul, cu glas surd și amenințător, aruncându-i o privire cumplită. Când ai să încetezi odată cu clevetirile tale ticăloase? Când o să încetezi să-mi torni în sânge veninul insinuărilor tale? Femeie de trei ori blestemată, ești mai rea decât lupul Fenris!

— Bi-i-i-ne! Pe toți zeii Olimpului... Te superi pe mine pentru că ești un sălbatic necioplit, un neghiob. Așa îmi trebuie, proastă și netrebnică ce sunt, mie care te iubesc, când s-ar cuveni să te disprețuiesc. Așa-mi trebuie! Foarte bine, asta merit!

— Oare pentru a mă iubi e nevoie să-mi ceri să-l urăsc pe Spartacus, care e atât de nobil, cinstit și înțelept?

— Virtuțile lui aparente m-au înșelat și pe mine cândva, prostituată nefericită ce sunt, și l-am crezut nu om, ci semizeu. Vrând-nevrând a trebuit să mă conving însă că Spartacus e un mincinos, că prin fiecare faptă și fiecare cuvânt se dovedește a fi un prefăcut mârșav și că în pieptul lui nu arde decât o singură flacăra - flacăra ambiției. Acum m-am convins că ești mai prost ca un berbec...

— Euthybidă! strigă Oinomaus, răcnind ca un leu care se sufocase și și tremurând tot de mânie.

— Nu mă tem de amenințările tale! îl sfidă ea. Mai bine n-aș fi crezut în jurămintele tale de dragoste. Aș fi putut să te urăsc tot atât de mult pe cât te disprețuiesc.

— Euthybidă! tună din nou Oinomaus, cu vocea sa groasă și puternică, sărind de la locul său ca turbat, cu pumnii amenințători.

— Hai! Îndrăznește! îl întărită ea, apropiindu-se de el trufașă și provocatoare. Hai, viteazule, înaintează, lovește-mă! Sugrumă o biată fată cu labelle tale diforme, fioroase!... Cu asta ai să-ți câștigi mai multă glorie decât ți-ai câștigat cu răpunerea adversarilor în circuri!... Hai, îndrăznește!...

Scos din fire de aceste cuvinte, Oinomaus se repezi la Euthybidă, într-un acces de mânie. Stăpânindu-se în ultima clipă, își ridică spre cer mâinile cu care fusese gata s-o înșface și o rugă cu glas înecat de mânie:

— Pleacă de aici... în numele zeilor tăi... pleacă până ce nu-mi pierd și ultima picătură de rațiune ce mi-a mai rămas.

— Asta e tot ce găsești să-mi spui? Asta e tot ce ești în stare să răspunzi femeii care te iubește, singurei ființe de pe pământ care te iubește?... Așa răsplătești dragostea ce ți-o port? Așa mă răsplătești pentru grijă ce ți-o port și pentru mângâierile pe care ți le dăruiesc? Asta ți-e recunoștința că nu mă gândesc la nimic altceva decât la tine, la gloria și la reputația ta? Bine!... Fie!... Trebuia să m-aștept la asta... Să te mai apuci să faci bine! Să-ți mai pese de fericirea altcuiva! Cât de proastă și nenorocită sunt! N-ar fi trebuit să mă gândesc la tine... Pentru că am căutat să te scap de rețeaua josnicelor uneltiri ce se urzesc împotriva ta, se cuvine oare să-mi atrag asupra-mi sălbatica ta mânie? Și, după o scurtă pauză, adăugă cu glas din ce în ce mai tremurător: Nu! Ar fi trebuit să te las să fii călcat în picioare... să pieri... Ah, de-aș fi putut să fac asta!... N-aș fi fost silită să încerc azi această durere mai cumplită decât moartea... N-aș fi ajuns să îndur jigniri și ocări din partea omului pe care l-am iubit atâta... Ah! Asta e prea mult!...

Și izbucni într-un hohot de plâns năvalnic.

Atât era mai mult decât trebuia pentru a-l zăpăci pe bietul Oinomaus, în al cărui suflet mânia se domolise treptat-treptat, făcând loc întâi îndoielii și

șovăielii, apoi milei, duioșiei și dragostei. Când Euthybida, acoperindu-și fața cu mâinile, dădu să iasă, Oinomaus alergă s-o oprească, rugându-se smerit:

— Iartă-mă... Euthybida... Nu știu ce să spun... ce să fac... Nu mă părăsi, te implor!

— Lasă-mă! În numele zeilor protectori ai Atenei, lasă-mă! spuse curtezana, înălțând cu semeție capul și privind-l țintă pe Oinomaus, cu ochii scăpărând de mânie. Dă-te la o parte!... Lasă-mă în pace! Lasă-mă să plec, să uit rușinea și durerea, să șterg duioasele amintiri ale dragostei mele distruse.

— O, niciodată... niciodată!... N-am să te las să pleci... N-am să te las să pleci așa... - stăruie Oinomaus și, apucând-o de mână, o trase blând, dar cu energie, spre mijlocul cortului. Ascultă, Euthybida, iartă-mă! Te rog, ascultă!

— Ce să ascult, alte ocări și alte jigniri? Lasă-mă, Oinomaus, dă-mi drumul să plec. Vreau să fiu cruțată de cea mai cruntă dintre dureri. Nu vreau să te văd aruncându-te din nou asupra mea.

— Nu... Euthybida... nu... să nu crezi că aș putea face un asemenea lucru. Nu mă scoate din minți! Ascultă-mă, de nu, aici, în fața ta, îmi tai beregata.

Și-și scoase pumnalul ce-l purta atârnat la centură.

— Ah, nu!... Nu!... Pe fulgerele lui Jupiter! îl conjură curtezana, întinzând spre el mâinile ei mici, împreunate, și prefăcându-se a fi înspăimântată. Și, cu glas mai slab, mai sfâșietor, adăugă: Viața ta mi-e prea scumpă... prea prețioasă... O, adoratul meu Oinomaus, o, dragostea mea!

— O, Euthybida mea - șopti el cu glas blând și plin de dragoste - iartă-mă că m-am mâniat prosteste... Iartă-mă... Iartă-mă.

— O, ce inimă de aur ai, ce suflet ales ai! exclamă ea înduioșată și, luminându-se la față, zâmbi și-și petrecu brațele în jurul gâtului lui Oinomaus, care îngenunchease la picioarele ei. Iertare trebuie să-ți cer și eu, pentru furia cu care m-am năpustit asupra ta și care te-a scos din minți. O clipă mai târziu, adăugă cu o voce mângâietoare: Te iubesc prea mult... N-aș putea trăi fără tine... Să ne iertăm unul pe celălalt, să uităm...

— O, buna mea... o, mărinimoasa mea Euthybida!

Desprinzându-se pe nesimțite din brațele lui Oinomaus, Euthybida îl întreabă insinuant:

— Crezi în dragostea mea?

— O, cred, așa cum cred în atotputernicia lui Odin.

— Atunci, pe săgețile de aur ale Dianei, cum ai putut să te îndoiești măcar o clipă că eu nu-ți vreau decât binele?

— De asta nu m-am îndoit niciodată!

— Dacă nu te îndoiești, de ce nu urmezi sfaturile mele? De ce atunci îi dai crezare perfidului tău prieten, care te minte, și n-o crezi pe femeia care te iubește mai presus decât pe sine însăși și care nu dorește decât să te vadă slăvit și fericit?

Oinomaus oftă fără a răspunde, se ridică și începu să se plimbe prin cort.

Trecură vreo două minute, timp în care nici el, nici ea nu rostiră un cuvânt. În cele din urmă, Euthybidă începu să vorbească în șoaptă, ca și cum ar fi vorbit cu ea însăși.

— Nu. Nutresc eu cumva cine știe ce interese egoiste atunci când îl pun în gardă? Căutând să-l apăr de credulitatea lui oarbă, proprie firii lui sincere, deschizându-i ochii asupra mrejelor cu care trădarea cea mai abjectă stă gata să-l învâluie pe el și pe acești oropsiți gladiatori, sunt oare mânată de motive egoiste?

— Dar cine te-a învinuit de așa ceva vreodată? Cui i-a trecut prin gând una ca asta? o întrebă Oinomaus, oprindu-se în fața ei.

— Tu! răspunse răstit curtezană. Tu!

— Eu? se miră Oinomaus.

— Da, chiar tu! Pentru că, din două una: sau crezi cu adevărat că te iubesc și-ți doresc binele, și atunci trebuie să mă crezi când îți spun că Spartacus vă trădează și vă înșală, sau socotești că Spartacus e cinstit și virtuos, ceea ce nu poate însemna altceva decât că mă socotești pe mine o prefăcută care încearcă să te amăgească.

— Nu, nu! exclamă foarte amărât bietul Oinomaus, care, nefiind prea priceput în ale logicii, nu putea să reziste acestor argumente în aparență de nezdruncinat. Iartă-mă, Euthybidă, zeița mea, nici nu m-am gândit vreodată că tu ai putea sau ai vrea să mă trădezi. Mi-ai dat doar atâtea dovezi de dragoste... Iartă-mă... însă... nu pot pricepe de ce ar căuta Spartacus să ne înșele!

— De ce?... De ce?... izbucni Euthybidă. Spune-mi, prea lesne încrezătorule, după bătălia de la Fundi, n-a povestit chiar Spartacus că a venit la el consulul Varro Lucullus să-i ofere ranguri însemnate în armata din Spania sau o prefectură în Africa, cu condiția să accepte să înceteze lupta?

— Știi însă ce i-a răspuns Spartacus consulului...

— Dar tu, prostănacule, știi de ce i-a răspuns așa cum i-a răspuns? Pentru că răsplata oferită nu i s-a părut destul de mare față de ce i se cerea în schimb.

Oinomaus lăsă capul în jos și reîncepu să se plimbe înapoi și încolo prin cort, fără a spune un cuvânt.

— Propunerile au fost reînnoite acum și răsplata oferită a fost dublată și triplată, dar despre asta nu v-a mai spus nimic.

— De unde știi? întrebă Oinomaus, oprindu-se în fața Euthybidei.

— Crezi oare că Rutilius, când a fost trimis la Roma să-i propună lui Catilina comanda armatei gladiatorilor... crezi că a fost trimis numai pentru asta?

— Dar dacă...

— În omul ăsta șiret și fără pereche de perfid vă puteți încrede numai voi... Dar nu eu, care am înțeles limpede că solul a fost trimis la Roma pentru a reînnoa firul tratativelor începute personal cu consulul.

Oinomaus porni iar să se plimbe agitat prin cort.

— Dacă n-ar fi așa, de ce l-ar fi trimis pe Rutilius, tocmai pe Rutilius, care e latin și născut liber?

Oinomaus nu răspunse.

— De ce atunci, după moartea învăluită în mister a lui Rutilius, fără a spune un cuvânt celorlalți comandanți, care au aceleași drepturi cu el, Spartacus l-a trimis la Roma pe credinciosul său Artorix, travestit în saltimbanc? De ce tocmai pe Artorix, pe amantul surorii sale Myrtis? De ce nu pe un altul?... De ce, după întoarcerea lui Artorix de la Roma, a ținut cu orice preț ca să luați hotărârea de a părăsi Italia?

Oinomaus se opri.

— Găsești că toate sunt firești, logice, drepte și cinstite? întrebă după o pauză Euthybida. Cum adică?... Roma e istovită și nu mai poate aduna legiuni pentru a ține piept lui Sertorius în Spania și lui Mitridate în Asia, și în acest moment de grea cumpănă pentru Roma, noi, care dispunem de șaptezeci de mii de soldați perfect instruiți și înarmați, în loc să pornim împotriva capitalei vrăjmașe, ne retragem din fața ei?... E normal?

Oinomaus rămase locului, nemișcat, clătînând doar din cap.

— Două armate, una sub Lentulus, alta sub Gellius... Astea nu-s decât povești născocite de Spartacus pentru a explica această nejustificată și rușinoasă fugă; povești scornite pentru a ascunde de ochii celor înșelați o trădare, care altfel ar fi fost prea bătătoare la ochi... Cellius, Lentulus... și armatele lor! continuă Euthybida, vorbinu-și parcă ei însăși. De ce, pentru a iscodi mișcările pretinsei armate a lui Lentulus, Spartacus a pornit personal în recunoaștere în fruntea a o mie de călăreți? De ce, pentru a aduna știri despre pretinsa armată a lui Gellius, l-a trimis iarăși pe acest Artorix? De ce totdeauna Artorix?... De ce n-a trimis pe un altul dintre voi?...

— Ai dreptate... din păcate... ai dreptate... - bolborosi Oinomaus, abia perceptibil.

— O, pe toți zeii sferelor cerești! se dezlănțui atunci Euthybida, cu o energie înfricoșătoare. Trezește-te odată din visarea funestă în care te leagănă trădătorul ăsta! Dacă mai poștești alte dovezi de trădare, dacă vrei să știi ce l-a putut împinge pe Spartacus la această ticăloșie, adu-ți aminte că e îndrăgostit de o patriciană romană, de Valeria Mesalina, văduva lui Sulla. De dragul ei, de dragul iubirii ei are să vă trădeze pe toți Senatului, și Senatul, drept răsplată, îi va da de soție pe femeia iubită, și, o dată cu ea, îi va da vile, bogăție, onoruri și mărire...

— Adevărat!... Adevărat!... Trădarea lui Spartacus e evidentă! exclamă Oinomaus, deplin convins acum de probele de necontestat care dovedeau trădarea tracului.

Cu ochii scânteind de o bucurie sălbatică, Euthybida se apropie de german și repede, pe nerăsuflete, îl îmboldi:

— Atunci, mai iute! Ce mai aștepti?... Vrei să te trezești atras împreună cu germanii tăi credincioși în vreo trecătoare îngustă din munți, unde, neavând putința să luptați, să fiți nevoiți să depuneți armele în mod rușinos? Vrei să vă răstignească sau să vă arunce într-o arenă drept hrană fiarelor sălbatice?

— Nu!... Nu!... Pe toate fulgerele lui Thor! strigă furios germanul și, după ce apucă platoșa lui uriașă, care zăcea într-un ungher al cortului, începu să se echipeze repede. Punându-și coiful și prinzându-și sabia de cingătoare, repetă: Nu! N-am să-l las să mă trădeze!... Acum... imediat... părăsesc tabăra trădării... împreună cu legiunile mele...

— Au să te urmze mâine toți ceilalți; galii, ilirii și samniții au să plece cu tine. N-au să rămână cu el decât tracii și grecii. Ai să devii conducătorul lor suprem și, atacând și cucerind Roma, tu, singur tu, ai să te acoperi de glorie... Du-te... fă în așa fel ca ai tăi să iasă din tabără pe nesimțite... Să pornim chiar în noaptea asta... Ascultă sfatul aceleia care te iubește... al aceleia care ar dori să te vadă cel mai mare și cel mai vestit dintre oameni.

Câteva minute mai târziu, bucinele legiunilor germane sunau deșteptarea. În mai puțin de un ceas, cei zece mii de soldați ai lui Oinomaus își strânseseră corturile și erau încolonați, gata să iasă din tabără.

Locul ocupat de legiunile germane era lângă porțile principale din dreapta taberei. După ce dădu parola decurionului care comanda straja de la aceste porți, Oinomaus își scoase fără zgomot legiunile din tabără. Bucinele germanilor care sunaseră deșteptarea treziseră însă și legiunile vecine, ale galilor, și unii dintre ei crezură că întreaga armată trebuia să iasă la luptă, iar

alții că se apropia inamicul de tabăra gladiatorilor. Săriră atunci cu toții, se echipară în grabă, ieșiră din corturi și, fără să mai aștepte nici un ordin, porunciră bucinașilor lor să ia bucinele și să sune deșteptarea. Peste puțin timp, tabăra gladiatorilor fu toată în picioare și soldații tuturor legiunilor săriră la arme. Se iscă învâlmășeală, așa cum se întâmpla totdeauna, chiar în armata cea mai disciplinată, în momentul când inamicul se ivește pe neașteptate,

Spartacus se trezi printre cei dintâi și, repezindu-se afară din cort, întrebă pe ostașii care erau de strajă în pretorium ce se întâmplase.

— Pesemne că se apropie inamicul - răspunseră străjile.

— Cum?... Din ce parte?... Ce inamic? insistă Spartacus, și mai mirat de acest răspuns.

După ce-și luă în grabă armele, ieși din cort și se îndreptă spre centrul taberei.

Acolo i se raportă că Oinomaus, împreună cu legiunile lui, părăsea tabăra, ieșind prin porțile principale din dreapta, și că celelalte legiuni, crezând că ordinul de a ieși din tabără vine de la Spartacus, se pregătesc să-l urmeze pe Oinomaus.

— Ah!... Ce înseamnă asta?... S-ar putea oare ca el?!... exclamă Spartacus, lovindu-se cu mâna peste frunte. Dar nu! Asta-i cu neputință!

Și porni cu pași repezi pe drumul luminat de făcliile ce ardeau din loc în loc.

Când ajunse în dreptul porților, tocmai ieșea din tabără cea de a doua legiune germană. Făeîndu-și loc cu coatele, Spartacus reuși s-o ia înaintea ultimelor rânduri ale legiunii. Trecând de poartă, după ce parcurse în pas alergător o distanță de patru-cinci sute de pași, ajunse în punctul unde, înconjurat de contubernalii săi, Oinomaus aștepta călare trecerea legiunii a doua.

În acea clipă, Spartacus se văzu depășit de un gladiator complet echipat. Era Crixos. Gâfâind, acesta, se apropie de Oinomaus și-l întrebă cu glas tare:

— Oinomaus, ce faci?... Ce s-a întâmplat? De ce-ai ridicat toată tabăra în picioare?... Unde te duci?

— Departe, cât mai departe de tabăra trădătorului - răspunse calm germanul, cu glasul său ca de tunet. Și dacă nu dorești să cazi victima trădării, și dacă nu vrei să fii dat pe mâinile dușmanilor, cu legiunile tale cu tot, atunci vino și tu cu mine. O să pornim împreună împotriva Romei.

Tocmai atunci se apropie de el și Spartacus, care, cu răsuflarea întretăiată, izbucni:

— Despre ce trădător vorbești, Oinomaus? La cine te referi?

— De tine vorbesc, la tine mă refer. Lupt împotriva Romei și o să atac Roma. Nu vreau să pornesc spre Alpi, pentru ca în vreo strămoare - desigur, numai datorită unei întâmplări nefericite - să mă trezesc că am nimerit în ghearele inamicului!

— Pe Jupiter preabunul și atotputernicul! strigă Spartacus, turbat de mânie. Dacă glumești, atunci trebuie să-ți spun că asta e cea mai josnică glumă pe care și-o poate închipui cineva.

— Nu, nu glumesc, jur pe Freia... Nu glumesc de loc și vorbesc cât se poate de cumpătat cu mintea întregă!

— Mă socotești trădător? întrebă Spartacus, înecat de mânie.

— Nu numai că te socotesc, sunt chiar convins și ți-o spun în auzul tuturor.

— Minți, bețiv ticălos! răcni Spartacus și, trăgând sabia din teacă, se năpusti asupra lui Oinomaus.

Acesta, după ce-și scoase și el sabia, își întoarse calul spre Spartacus. Smulgându-i însă frâul din mâini, Crixos îi împinse calul îndărăt, strigând:

— Oinomaus!... Dacă cumva nu ți-ai pierdut mințile, precum par a arăta faptele tale, afirm că tu ești trădătorul, cumpărat cu aurul și prin uneltirile romanilor, și...

— Ce-ai spus, Crixos? îi reteză germanul vorba, tremurând de furie.

— Pe puterea razelor lui Belenus! exclamă galul, clocotind de mânie. Nimeni, în locul tău, n-ar fi procedat așa cum procedezi tu acum, afară numai dacă în locul tău n-ar fi fost cumva chiar unul din consulii Romei!

Între timp, Spartacus fu înconjurat de Artorix, Bortorix, Tesalonius și alți douăzeci de comandanți. După ce își stăpâni valul de mânie și după ce-și vârî liniștit sabia înapoi în teacă, Spartacus spuse:

— Nu mă îndoiesc că prin gura ta vorbește una dintre Erinii. Tu, Oinomaus, care ai străbătut alături de mine drumul plin de primejdii de la Roma la Capua, tu, care ai luat parte cu mine, chiar de la începutul răscoalei noastre, la toate restriștile și la toate izbânzile, tu n-ai fi putut vorbi așa cum ai vorbit acum. Nu știi... nu pricep... dar suntem probabil amândoi victimele unor josnice și monstruoase uneltiri puse la cale de la Roma, care, în chip inexplicabil pentru mine, au pătruns în tabăra noastră. Nu asta e însă lucrul cel mai de seamă acum. Dacă vorbele pe care le-ai rostit adineauri le-ar fi rostit altul și nu tu, pe care te-am iubit întotdeauna ca pe un frate, acela ar fi plătit cu viața până acum. Pleacă... Părăsește steagurile și cauza fraților tăi... Jur, în fața legiunilor tale și a fraților tăi, jur pe cenușa răposatului meu părinte, pe amintirea ce o port mamei, pe viața surorii mele, pe toți zeii Cerului și ai Infernului, jur că nu

am făcut nici una din ticăloșiile de care mă bănuiești tu. Dacă am călcat măcar o clipă jurămintele de credință făcute tovarășilor mei de nenorocire, să mă trăsnească și să mă facă praf și pulbere fulgerul lui Jupiter, iar numele meu să rămână urmașilor cei mai îndepărtați însemnat cu stigmatul rușinos și de neșters al trădării!

Acest jurământ, rostit de Spartacus cu hotărâre și solemnitate, făcu o puternică impresie asupra celor de față. Zdruncinase probabil chiar și încăpățânarea sălbatică a lui Oinomaus. Deodată însă se auzi dinspre porțile principale din dreapta sunetul bucinelor celei de a treia legiuni (prima legiune galică) și acest sunet abătu atenția tuturor.

— Pe zeii Infernului! exclamă Spartacus, a cărui față palidă se făcu cadaverică. Pleacă și galii?

Porniră cu toții în goană spre porțile taberei.

Atunci Euthyvida, care sta călare pe căluțul ei grațios alături de Oinomaus, apucă de frâu calul acestuia și-l trase după ea pe drumul pe care cele două legiuni germane începuseră să se îndepărteze. În urma lor porniră și ceilalți contubernali ai lui Oinomaus.

În timp ce Crixos și Spartacus se grăbeau spre porți, tocmai ieșeau treizeci de arcași germani călări, care întârziaseră în tabără. Când îl văzură pe Spartacus, care, însoțit de Crixos, venea către ei, începură să strige:

— Iată-l pe Spartacus!

— Iată trădătorul!

— Moarte lui!

Apucând repede arcurile, țintiră în cei doi comandanți, în timp ce decurionul lor striga:

— Asta-i pentru tine, Spartacus, iar asta pentru tine, Crixos! Trădătorilor!

Și, șuierând, treizeci de săgeți țâșniră din arcuri spre Spartacus și Crixos. O puzderie de săgeți se înfipseră în scuturile pe care aceștia abia avură vreme să le ridice pentru a-și apăra fața. Așezându-se înaintea lui Spartacus spre a-i servi de pavăză cu propriul său trup, Crixos îl conjură:

— În numele cauzei, sări șanțul!

Dintr-un salt, Spartacus sări șanțul și se pomeni în poiana ce se întindea de-a lungul drumului; Crixos îl urmă. Izbutiră astfel să scape de atacul dezertorilor, care, fără a-i mai băga în seamă, își urmară drumul pentru a ajunge din urmă legiunile germane.

— Fir-ați să fiți blestemați, dezertorilor! strigă Crixos.

— Harcea-parcea să vă facă Gellius! adăugă Spartacus, rnînios.

Ajunși la porțile taberei, îi văzură pe Artorix și Bortorix, care, mai cu rugăminți, mai cu blesteme, făceau eforturi uriașe să-i oprească pe ostașii legiunii a treia, care voiau să părăsească tabăra și să urmeze legiunile germane. Începând a-i ocări, a-i amenința și a-i afurisi pe limba lor, numindu-i în tot felul: adunătură infamă, bandă de tâlhari și turmă de trădători, Crixos reuși să-i oprească. Curând izbuti să-i domolească chiar și pe cei mai încăpățânați, și îndată ce-și încheie îndemnurile cu amenințarea că în zori avea să descopere pe toți ticăloșii care puseseră la cale această rușinoasă rebeliune și că avea să poruncească răstignirea lor, galii reintrară în tabără, liniștiți și ascultători că niște miei.

Deodată, pe când rostea ultimele cuvinte, Crixos păli, iar glasul său, care la început fusese puternic și sonor, se făcu slab și surd. Abia apucaseră să facă stânga împrejur primele rânduri ale legiunii rebele, când galul se clătină și căzu în brațele lui Spartacus, aflat lângă el.

— O, pe toți zeii! strigă tracul, îndurerat. Te-au rănit, desigur, când m-ai apărat de săgeți.

Într-adevăr, îl loviseră două săgeți: una îl nimerise în coapsă, iar cealaltă, străbătând inelele de zale, i se înfipsese între coastele a cincea și a șasea.

Crixos fu dus în cortul său și acolo i se legară rănila cu grijă. Spartacus îl veghe toată noaptea, copleșit de gânduri întunecate. Îl muncea gândul la Oinomaus, la fuga lui inexplicabilă și la primejdiile uriașe care-i pândeau pe cei zece mii de germani.

În zori, Spartacus dădu ordin legiunilor să ridice tabăra și porni spre Camerinum. Ajunse acolo, potrivit prevederilor, noaptea târziu, o zi înaintea consulului Lentulus.

Consulul era un patrician fără cine știe ce experiență militară, dar pătruns până în măduva oaselor de legendara trufie a latinilor. După părerea lui, era imposibil ca patru legiuni romane, numărând douăzeci și patru de mii de oameni, la care se adăugau douăsprezece mii de auxiliari, să nu poată înfrânge o adunătură de șaptezeci de mii de gladiatori slab înarmați, fără onoare, lipsiți de credință și nedisciplinați.

De aceea, chiar din ziua următoare, după ce ocupă o poziție prielnică și după ce, pentru a-i înflăcăra pe legionari, ținu în fața armatei sale o cuvântare plină de trufie și lăudăroșenie, Lentulus primi lupta cu gladiatorii. În mai puțin de trei ceasuri, Spartacus, profitând cu înțelepciune și chibzuință de superioritatea numerică a armatei sale, izbuti aproape să-l încercuiască pe Lentulus din toate părțile. Deși luptară vitejește, legiunile romane fură silite să se retragă pentru a nu se expune unui atac de la spate.

Spartacus folosi în mod dibaci șovăiala inamicului. Ivindu-se rând pe rând în diferite puncte ale câmpului de luptă, el izbuti, prin pilda vitejiei sale, să-i înflăcăreze pe gladiatori într-atât, încât, năpustindu-se din nou la atac, armatele gladiatorilor sfărâmară frontul romanilor, îi învinseră și puseră stăpânire pe tabăra lor, cu toate proviziile și armele, precum și pe întreg convoiul de care.

Spartacus nu putu însă să se bucure cum s-ar fi cuvenit de această nouă și strălucită victorie, al cărei răsunet a fost foarte mare, deoarece fusese reputată asupra unuia dintre consuli. Îl frământa și îl rodea gândul că între timp Gellius, celălalt consul, ar fi putut să-l atace pe Oinomaus și să-i nimicească armata.

Din această pricină, a doua zi după bătălie porunci să se strângă corturile și după ce trimise înainte, ca de obicei, un numeros detașament de cavalerie, ca să-i aducă știri despre inamic, porni înapoi spre Asculum.

În seara zilei următoare, Mamilius, comandantul cavaleriei, se prezentă la Spartacus și îi raportă că Oinomaus își așezase tabăra la picioarele muntelui Fiscellus și că Gellius, prinzind de veste că un corp de zece mii de germani s-a desprins din armata gladiatorilor, pornise în grabă împotriva acestui grup, ca să-l nimicească.

Spartacus lăsă legiunile să se odihnească numai șase ceasuri, apoi se îndreptă, peste stâncile sterpe ale pietroșilor Apenini, spre muntele Fiscellus.

Consulul Gellius Publicola, cu douăzeci și opt de mii de soldați, ajunsese între timp la muntele Fiscellus și îl atacase pe Oinomaus, care, fără a chibzui bine, primise o luptă inegală.

Ciocnirea fu crâncenă și sângeroasă. Două ceasuri soarta bătăliei a stat în cumpănă, deoarece ambele armate s-au luptat cu egală înverșunare și bărbăție. Curând însă, Gellius, întinzându-și frontul, înconjură amândouă legiunile germane.

Germanii se văzură deodată închiși într-un adevărat cerc al morții. Constatând zădărnicia oricărei încercări de a scăpa din încercuire, ei se hotărâră să moară vitejește. Pricinuiră romanilor uriașe pierderi, rezistând cu înverșunare vreme de încă două ceasuri și mai bine, până ce căzură cu toți pe câmpul de bătălie.

Oinomaus căzu printre ultimii, după ce ucisese cu mâna lui un tribun militar, un centurion și nenumărați legionari. Acoperit de răni și sângerând, lovit în spate de mai multe săbii deodată, se prăbuși cu un geamăt sălbatic alături de Euthyvida, care fusese rănită puțin înaintea lui.

Abia încetase bătălia, când glasul răgușit al goarnelor, care intonau semnalul atacului, îi preveni pe învingători că se apropie un nou inamic.

Era Spartacus, care tocmai ajunsese la locul bătăliei. Cu toate că legiunile lui erau obosite de marșul anevoios pe care-l executaseră, Spartacus le așeză în ordine de bătaie și trecu prin fața lor, îndemnându-și gladiatorii să răzbune masacrul fraților asuprași.

Consulul Gellius făcu toate eforturile cu putință pentru a-și regrupa legiunile.

Se încinse o nouă bătălie, mai înverșunată decât cea dintâi.

Oinomaus gemea adânc, în agonie, rostind din când în când numele Euthybidei.

Locul unde fuseseră măcelăriți germanii rămăsese părăsit, deoarece noul adversar îi făcuse pe romani să se abată în altă direcție. Pe tot întinsul vastei câmpii semănate cu cadavre nu se auzea altceva decât gemete slabe, amestecate cu vaietele de durere ale răniților și muribunzilor.

Șiroaie de sânge curgeau din rănille fără număr de care era acoperit trupul uriaș al lui Oinomaus; inima însă nu încetase să-i bată.

În timp ce el, trăgând să moară, horcăia și o chema mereu pe iubita sa Euthybida, aceasta se ridică încet de la locul unde căzuse și după ce rupse o fâșie de pânză din tunica unui contubernal ce zăcea lângă ea, își legă rana, destul de gravă, care îi însângerase brațul stâng. Deoarece Gellius îi atacase pe germani prin surprindere, Euthybida nu mai avusese răgaz nici să dezerteze la romani, nici să se furișeze de pe câmpul de bătălie, și se văzuse silită să ia parte la luptă. Dar în clipa când fu rănită, chibzui că scăparea cea mai sigură era să se culce la pământ, printre cadavre, și să se prefacă moartă.

— O, Euthybida... O, adorata mea... - murmura cu glas istovit germanul, pe a cărui față palidă începuse să se aștearnă vălul morții. Trăiești încă?... Mai trăiești?! O, acum pot muri... fericit... Ah, Euthybida!... Mi-e sete... Dă-mi o înghițitură de apă... și o ultimă sărutare...

Euthybida, cu chipul palid, schimonosit de o bucurie sălbatică, se uita aiurea; nici nu-l băgă în seamă pe muribund. Numai după ce se satură privind priveliștea sângeroasă pe care o oferea câmpul de luptă, își întoarse capul spre Oinomaus.

Prin negura ce-i întunecase vederea, lui Oinomaus i se păru că Euthybida era însângerată toată și, o clipă, crezu că ea trăgea să moară. Strălucirea răutăcioasă a ochilor și felul cum umbla, dând la o parte cu piciorul și călcând peste cadavrele prăbușite unele peste altele, îl încredințară însă că nu era decât rănită și, pesemne, rănită ușor. Minteia îi fu străbătută de o bănuială

oribilă. Alungă însă îndată acest gând îngrozitor și, cu glasul care i se stingea treptat, îngână rugător:

— O, Euthybidă... dă-mi... o sărutare... O, Euthybidă...

— Sunt grăbită, n-am timp! îi răspunse ea, trecând pe lângă muribund și privindu-l cu nepăsare.

— Ah!... Fulgerul lui Thor să te prefacă în pulbere! o blestemă Oinomaus, încordându-și ultimele puteri. Acum... am înțeles totul... curtezană ticăloasă!... Spartacus e nevinovat... Tu ești un monstru!... Fii blestemată!... Bleste... - și își dădu sufletul, fără a-și isprăvi vorba.

Euthybidă întoarse capul spre el și, văzând că murise, îl blestemă, gesticulând cu vehemență:

— În Infern cu tine!... Să-mi ajute zeii atotputernici și să-mi dea zile să apuc să-l văd pierind și pe ticălocul de Spartacus așa cum mi-a fost dat să te văd pe tine murind în deznădejde!

Apoi porni spre locul de unde se auzea larma noii bătălii.

CAPITOLUL XIX. BĂTĂLIA DE LA MUTINA. RĂZMERIȚE. MARCUS CRASSUS INTRĂ ÎN ACȚIUNE

Care avea să fie deznodământul bătăliei ce se dă acum între Spartacus și Gellius era limpede. Furișându-se printre cadavre, spre câmpul de bătălie, Euthybida văzu de departe ce slabă împotriviare opuneau romanii iureșului irezistibil al gladiatorilor, care ocoleau spre dreapta și spre stânga frontul armatei consulare, pentru a o ataca din flancuri.

Fără să se teamă, Euthybida urmărea desfășurarea bătăliei, când deodată îi trecu prin față, în goană mare, un cal alb, cu harșa albastră, cu frâu și ham bogat. Cu urechile ciulite și cu ochii larg deschiși, calul rătăcea de colo-colo, îngrozit, sărind și călcând peste leșurile celor uciși.

Euthybida recunoscuse îndată calul: era calul lui Uciliacus, un tânăr contubernal al lui Oinomaus, pe care îl văzuse cu ochii ei cazând printre cei dintâi la începutul sângeroasei bătălii din dimineața aceea. Cum unul din cei trei cai ai ei fusese și el alb, ea întrezări pe dată cât de folositor ar putea să-i fie acest cal în planurile-i perfide.

Se repezi spre locul unde animalul rătăcea de colo-colo și începu să-l cheme, plescăind din limbă și pocnind din degete.

În loc s-o asculte însă și să se apropie de ea, nobilul animal fugea înfricoșat mai departe. În cele din urmă, poticnindu-se de un cadavru, calul căzu. Euthybida alergă într-un suflet și-l înhață de frâu.

Ridicându-se în picioare, calul începu să se smucească, căutând să scape din mâinile Euthybidei. Ea îl ținea însă cu putere, încercând în același timp să-l astâmpere cu mângâieri și vorbe blânde. Treptat, calul se potoli și se lăsă mângâiat, apoi i se supuse cu totul.

Între timp, rândurile destrămate ale armatei lui Gellius, mereu și mereu încolțite din toate părțile de către gladiatori, se retrăgeau în dezordine spre câmpul pe care, chiar în dimineața aceea, romanii îi măcelăriseră pe germani. Gladiatorii lui Spartacus îi urmăreau cu înverșunare. Cu înfricoșătorul „barra” și cu chiote sălbătice, ei strângeau din ce în ce mai mult cercul în jurul romanilor, nerăbdători să-i zdrobească și să răzbune astfel măcelărirea celor zece mii de gladiatori, tovarăși de luptă ai lor.

Urletele turbate, asurzitoare, ale luptătorilor se apropiau din ce în ce. Euthybida, care urmărea bătălia cu ochii aprinși de ură, exclamă cu glas scăzut:

— Ah!... Pe măreția lui Jupiter Olimpianul!... Asta nu e drept! Am făcut atâtea eforturi ca să-i îndepărtez pe germani din tabăra gladiatorilor, nădăjduind că îi vor urma și galii, dar galii n-au vrut să-i urmeze. Când am pus la cale manevra asta, așa încât cei zece mii de germani să fie nimiciți de Gellius, speram că cei doi consuli îl vor prinde pe Spartacus într-un clește de fier. Și când colo, iată-l, sosește cu toate forțele și-l zdrobește acum pe roman, iar după ce o să isprăvească cu Gellius, o să se arunce asupra lui Lentulus, dacă nu cumva a și făcut-o între timp!... E oare cu puțință, o, Jupiter Răzbunătorule, ca Spartacus să fie invincibil? Oare e cu adevărat invincibil?...

Urmăriți de aproape, dar continuând să opună rezistență, romanii se apropiau tot mai mult de câmpul unde avusese loc măcelul în dimineața aceleiași zile. Palidă de mânie și ținând de căpăstru calul cel alb al lui Ucilacus, Euthybida porni spre locul unde zăcea, neînsuflețit, trupul lui Oinomaus. Când ajunse acolo, se opri și, după ce trase din teacă sabia ei mică și ascuțită, i-o înfipse bietului cal o dată, și încă o dată în piept. Rănit, calul se smuci înapoi, nechezând jalnic, sfâșietor, și după câteva salturi se prăbuși pe picioarele dinainte. Curând muri zguduit de convulsii înfricoșătoare. Grecoaica se întinse atunci la pământ lângă cal, strecurându-și un picior sub gâtul calului, pentru a da impresia că amândoi, călăreța și calul, ar fi căzut împreună în acel loc, loviți de mâna dușmanului: ea, greu rănită, iar calul mort.

Larma bătăliei continua să se apropie de locul unde zăcea Euthybida. Urletele sălbătice ale galilor și tânguierile și vaietele latinilor îi întăreau mereu convingerea că romanii suferiseră o înfrângere zdrobitoare.

Cuprinși de panică, romanii o luară curând la goană. Gladiatorii îi urmăreau cu o înverșunare care sporea pe măsură ce se apropiau de câmpul acoperit de cadavrele germanilor.

Înfrângerea suferită de romani fu într-adevăr zdrobitoare. Numai numărul morților se ridica la paisprezece mii. Armata lui Gellius fu complet sfărâmată, iar Gellius însuși, care fusese rănit, scăpă numai datorită iuțelii calului său. Supraviețuitorii se împrăștiară în toate direcțiile, pierzându-și mijloacele de transport, proviziile și steagurile.

Bucuria prilejuită legiunilor de gladiatori de această strălucită izbânda fu întunecată de jalea provocată de măcelărirea germanilor. Spartacus nu numai că interzise să se sărbătorească victoria, dar dădu chiar ordin ca armata să păstreze doliu toată ziua.

A doua zi după această dublă bătălie, gladiatorii începură încă de dimineață să pună pe ruguri cadavrele fraților de arme căzuți pe câmpul de luptă. Înălțaseră nenumărate ruguri, pe care fură arse, cu sutele, cadavrele gladiatorilor răpuși. Apoi, într-o adâncă tăcere, comandantii se adunară îndurerați în fața unui rug mai mic, anume pregătit pentru cadavrul lui Oinomaus, iar legiunile se aliniară în jurul lui într-un careu. Pe rug era întins, înfășurat într-un giulgiu alb, țesut din lâna cea mai fină, trupul uriaș al viteazului german, scaldat în uleiuri bine mirositoare și frecat cu arome scumpe, trimise, la cererea lui Spartacus, de locuitorii înspăimântați ai unui oraș din apropiere. Peste trupul neînsuflețit al germanului erau presărate nenumărate flori.

Palid la față, mâhnit până în adâncul sufletului și cu glasul înecat de plâns, Spartacus rosti o cuvântare. Proslăvind-l pe Oinomaus, el aminti curajul și bărbăția lui neclintită și cinstea lui sufletească. Apoi, luând cel dintâi făclia, puse foc rugului, care în câteva clipe se aprinse, din el izbucnind o văpaie cu mii de limbi roșiatice.

După ce a fost strânsă cu grijă într-o bucată de pânză, cenușa lui Oinomaus a fost depusă într-o mică urnă de bronz, pe care din ziua aceea Spartacus o păstra ca pe cea mai scumpă dintre relicve.

Din cei zece mii de germani care luptaseră împreună cu Oinomaus n-au fost găsiți în viață pe câmpul de bătălie decât cincizeci și șapte de oameni, cu toți răniți, iar dintre aceștia nu au supraviețuit decât nouă. Printre supraviețuitori era și Euthyvida. Vitejia ei stârnise admirația tuturor. Spartacus, care, mărinimos și nobil, prețuia generiozitatea și faptele nobile, împărtăși și el această admirație; de aceea, în aplauzele legiunilor, acordă Euthyvidei și-i înmână personal cununa de cetățean.

Când primi această atât de prețioasă distincție, Euthybida fu nespus de tulburată. Pe chipul ei se așternuse o paloare de moarte și tremura din tot trupul. Deși starea ei nu se datora decât muștrărilor de conștiință, gladiatorii însă o atribuiră în întregime modestiei ei.

Cu toate că rana nu i se vindecase complet și mai purta brațul legat, Euthybida ceru să fie trecută în rândul con-tubernalilor lui Crixos și, cu consimțământul lui Spartacus și al lui Crixos, cererea ei fu încuviințată.

Douăzeci de zile după bătălia de lângă Nursia, după ce-și reorganiză armata, Spartacus porni din nou spre fluviul Pad, cu intenția să-l treacă pentru a pătrunde în Galia. După paisprezece zile, el ajunsese la Ravenna și-și așeză tabăra la câteva mile de oraș, pentru ca să închege trei noi legiuni din cei cincisprezece mii de sclavi și gladiatori care i se alăturaseră în ultimul timp.

În fruntea acestor legiuni fură puși: Caius Gannicus, un om liber care devenise gladiator de bună voie, galul Castus și tracul Idomeneu, care dăduse dovadă de vitejie neasemuită în luptele de lângă Camerinum și Nursia. Apoi, în fruntea armatei sale, care număra acum șaptezeci și cinci de mii de oameni, Spartacus reluă înaintarea în direcția Padului.

Auzind de înfrângerile suferite de consulii Lentulus și Gellius și prinzind de veste de apropierea lui Spartacus, Caius Cassius, care cu un an în urmă fusese consul la Roma și care acum era pretorul Galiei Cisalpine, își strânse în grabă o armată de douăzeci de mii de oameni. În fruntea ei, Cassius trecu Padul lângă Placentia, pentru a opri înaintarea gladiatorilor.

Între timp gladiatorii parcurseseră două etape și, ajungând la Bononia, își instalaseră tabăra în împrejurimile orașului, neavând însă intenția să-l atace. Spartacus hotărâse să nu se clintească de aici până nu va primi de la iscoadele care plecaseră călare știri precise despre forța armatei dușmane și despre intențiile comandanților ei.

În zorii zilei următoare, în timp ce în tabără gladiatorii își făceau instrucția și execuțiile obișnuite, Euthybida se duse la cortul lui Spartacus și ceru să vorbească cu Myrtis.

Aceasta o primi cu plăcere și prietenie, deoarece pe ea, ca femeie, vitejia și bravură Euthybidei o entuziasmaseră mai mult decât pe bărbați.

Euthybida îi mărturisi Myrtidei că totdeauna a nutrit pentru ea cea mai sinceră simpatie și îi spuse că ar fi firesc ca între ele să se lege o caldă și sinceră prietenie, ele două fiind singurele femei din întreaga armată a gladiatorilor.

Myrtis primi mărturisirile Euthybidei cu mare bucurie, așa cum o îndemna cinstea ei sufletească, și, cu jurăminte solemne și îmbrățișări pline de afecțiune, își făgăduiră reciproc prietenie veșnică. În vreme ce curtezana urmărea însă să câștige prietenia Myrtidei pentru a putea unelti noi intrigi, aceasta, cu sufletul ei curat, nu bănuia nimic și era încântată de noua ei prietenă.

Plecând de la Myrtis, Euthybida se îndreptă spre acea parte a taberei unde erau așezate corturile galilor.

În intervalele dintre șirurile de corturi făceau instrucție cei cinci mii de gali recrutați în ținutul Sennonilor, din care tocmai se alcătuiseră paisprezece legiune. În fața fiecărui nou recrut stătea un veteran înarmat cu o sabie de lemn, care-i arăta cum să lovească și cum să se apere după regulile scrimei. Răsunau neîncetat fel de fel de comenzi:

- Drepti!
- Scutul mai sus!
- Vârful săbiei ceva mai jos!
- Privește drept în ochii mei!
- Capul sus!
- Mai cu îndrăzneală!
- Parează cu scutul lovitura la cap. Lovește cu sabia!
- Pentru numele lui Taranus!... Mai iute! Doar ai sabie în mână, nu furcă de tors!
- Un pas înai-i-nte!... Un pas înapoi!... Iute, în numele lui Esus, mai sprinten!
- Drepti! Lovitura la cap se parează cu vârful săbiei!
- Salt la dreapta!
- Izbește!
- Jumătate de voltă cu sabia la stânga!
- Drepti!
- Salt înapoi!
- Iute! Înainte!... Atacă-mă!... Înainte!...

Cinci mii de voci puternice răsunau deodată, rostind comenzi militare cu intonația marțială caracteristică. Douăzeci de mii de brațe și zece mii de oameni se mișcau în același timp. Zgomotul și mișcarea dădeau taberei galilor un aspect deosebit de animat.

Euthybida se opri să admire această priveliște unică. Deodată auzi niște glasuri ce veneau parcă dintr-un cort învecinat, care, având în față steagurile

legiunii a cincea ce era cantonată acolo, se dovedea a fi cortul galului Arvinius, comandantul acestei legiuni.

— La urma urmelor - răsună un glas răgușit și grav, pe care Euthybida îl recunoscuse a fi glasul lui Orciles, comandantul legiunii a unsprezecea a numizilor și africanilor - la urma urmelor nu suntem chiar oi, ca să ne mâne astfel!...

— Ce-ar fi fost el fără noi? Se auzi alt glas, pe care Euthybida îl recunoscuse ca fiind al lui Caius Gannicus, comandantul legiunii a treisprezecea, acela care se născuse liber.

— N-ar fi fost decât un om ca oricare altul... Poate chiar mai puțin decât un om... Ar fi fost un biet gladiator vrednic de dispreț! se amestecă supărat Brezovir.

— Pe zeul Baal, eu cu africanii mei nu mă duc în Galia!... V-o jur, n-am să mă duc! tună iar Orciles.

— Oinomaus a avut dreptate! strigă Castus, comandantul legiunii a paisprezecea, din care făceau parte cei cinci mii de gali care în clipa aceea se îndeletniceau cu exerciții de scrimă.

— Bietul Oinomaus!... E limpede că a căzut jertfă trădării lui Spartacus! își spuse părerea Onacius, un samnit care luase locul lui Rutilius în fruntea legiunii a opta.

— Ah, jur pe puterea supremă a maicii mele! izbucni cu glasul lui puternic, turbat de mânie, Tesalonius epirotul, care comanda legiunea a șaptea. Spartacus trădător?... Asta întrece măsura!... E prea din cale-afară!...

— Totuși, Spartacus cu Crixos și Granicus ne vând Senatului roman.

— Sunteți niște trădători, voiăștia care vreți să ne treceți peste Alpi și să ne duceți cât mai departe de Roma.

— Noi vrem să pornim asupra Romei, asupra Romei!...

— Eu am încredere în Spartacus; e cel mai vrednic și mai cinstit om din lume. Socot că, după el, cei mai vrednici din tabăra noastră sunt Crixos și Granicus. Împreună cu legiunea mea, care are încredere în mine, pe ei îi voi urma, nu pe voi.

— Și eu - declară Bortorix.

— Ei și? N-aveți decât să vă duceți cu ei. Noi însă, cu cele șapte legiuni ale noastre - spuse cu hotărâre Caius Gannicus - mâine chiar pornim înapoi spre Ravenna, și apoi o să înaintăm asupra Romei!

— Da, da! Grozave isprăvi o să mai faceți fără Spartacus! ripostă Bortorix, ironic.

— O să vă facă fărâme cel dintâi pretor care o să vă iasă în cale - spuse Tesalonius.

— Și când te gândești că oamenii ăștia au pretenția să cucerească libertatea! exclamă batjocoritor Caius Gannicus. Au și devenit sclavii unui om care e deopotrivă cu ei.

— Dacă voi nu înțelegeți prin libertate decât dezbinare și anarhie, nu avem nevoie de asemenea libertate! strigă Tesalonius. Preferăm disciplina și ordinea și rămânem alături de acela care, în doi ani și mai bine de război, s-a dovedit a fi un conducător înțelept și viteaz.

Sunetul răgușit al unei trâmbițe care chemă la arme legiunea a treia întrerupse discuția gladiatorilor și o trezi pe Euthybida din încântarea cu care le urmărise cearta.

Peste puțin, semnalul de alarmă fu repetat de trâmbițele legiunii a patra, de cele ale legiunii a cincea și apoi de toate fanfarele din tabăra gladiatorilor.

Soldații se năpustiră spre corturi, își puseră platoșele și coifurile și, după ce-și luară armele, se aliniară pe unități, manipule și cohorte.

Un alt semnal, trâmbițat de legiunea a treia, și repetat apoi de trâmbițele tuturor celorlalte legiuni, răspândi porunca de a se strânge corturile.

Două ceasuri mai târziu, tabăra era strânsă și toate legiunile, încolonate, se pregăteau în tăcere de marș.

Apoi răsună un al treilea semnal, care îi chema pe comandanții de legiuni la conducătorul suprem pentru a primi ordine.

Dând piteni cailor, comandanții se îndreptară în grabă spre pretorium. Aici, Spartacus îi înștiința că pretorul Caius Cassus înainta împotriva lor și că, probabil, avea să ajungă la Mutina chiar în seara acelei zile. Pentru a-l ataca a doua zi, mai înainte de a i se alătura celelalte detașamente, împreună cu care el ar fi putut să-i împiedice pe gladiatori să efectueze trecerea peste Pad, era absolut necesar ca să pornească neîntârziat.

Când Spartacus își încheie cuvântarea, se lăsă o tăcere generală.

După oarecare ezitare, cu ochii în pământ și fără a putea să-și ascundă încurcătura, Caius Gannicus rosti cu glas scăzut:

— De luptat împotriva lui Cassius desigur că vom lupta. Padul însă n-o să-l trecem.

— Cum? întrebă Spartacus, ca și cum n-ar fi înțeles. Ce-ai spus?

— A spus că dincolo de Pad nu te urmăim! interveni Orciles numidul, aruncându-i lui Spartacus o privire sfidătoare..

— Șapte legiuni - preciză Caius Gannicus - nu vor să se întoarcă în țările lor, ci doresc să meargă asupra Romei.

— O! izbucni Spartacus, mâniat. Iar vă răzvrățiți?... Oare tristul exemplu al lui Oinomaus nu v-a servit de învățătură?

În loc de răspuns, Spartacus nu auzi decât un murmur nedeslușit.

— Pe toți zeii! reluă el cu vehemență, după o scurtă pauză. Sunteți ori nebuni, ori trădători!

Comandanții răzvrățiți continuau să tacă. După câteva clipe de gândire, tracol spuse:

— Acum ne aflăm față în față cu inamicul; o să vă mai supuneți autorității mele numai până când isprăvim cu Cassius; apoi ținem sfat și vedem ce e mai nimerit să facem pentru binele nostru, al tuturor.

Și cu un gest categoric le făcu semn să plece. Pe când încălecau, Spartacus mai adăugă cu un ton care nu admitea replică:

— Să se știe că nu voi îngădui nici cea mai mică nesupunere, nici în timpul marșului și nici în timpul bătăliei! Pe Jupiter cel atotputernic, jur că cel dintâi care va crâcni sau va face o mișcare de răzvrătire va pieri de această sabie a mea, care n-a dat niciodată greș!

Apoi le făcu din nou semn să plece și comandanții, supunându-i-se, plecară tăcuți la unitățile lor.

Armata gladiatorilor porni spre Mutina și ajunse acolo cam la vreun ceas înaintea zorilor zilei următoare, după un marș de o noapte întregă.

Cassius ocupase două dealuri înalte și-și întărise tabăra împrejmuid-o cu un solid gard de pari și cu șanțuri largi.

Pe la amiază, Spartacus dezlănțui atacul împotriva pretorului, aruncând asupra lui șase legiuni. Pozițiile ocupate de pretor pe coastele dealurilor erau cât se poate de prielnice pentru romani. Foarte repede însă, din cauza superiorității numerice a gladiatorilor și a înflăcăării cu care aceștia se năpusteau la atac, cei douăzeci de mii de romani, dintre care cei mai mulți erau veterani de-ai lui Marius și Sulla, o luară la fugă.

În câteva ceasuri își găsiră moartea pe câmpul de bătălie aproape zece mii de romani. Restul fură alungați și risipiți prin împrejurimi. Printre fugari se găsea însuși pretorul, căruia îi fusese ucis calul sub el și care numai printr-o minune reușise să scape cu viață. Corturile și întregul echipament al romanilor căzură în mâinile învingătorilor. În această bătălie, armata gladiatorilor nu suferi decât pierderi ușoare.

Aceasta, era a treia izbândă raportată de Spartacus asupra romanilor în mai puțin de o lună. A doua zi după bătălia de la Mutina, legiunile gladiatorilor fură aliniate pe câmpia de pe malul râului Tannarus. Trebuiau să hotărască

dacă voiau să meargă mai departe și să treacă Padul, pentru ca fiecare să se înapoieze în patria sa, sau să se întoarcă și să pornească împotriva Romei.

Spartacus le vorbi cel dintâi. Le descrise cu căldură, pe de o parte, avantajele și obiectivul final al planului său, iar pe altă parte, urmările nefaste care ar decurge inevitabil din adoptarea celui alt plan. Le reaminti serviciile pe care le adusese sfintei cauze a asupriților, căreia îi închinase zece ani din viață, recapitulând toate succesele reputate. Acestea nu le enumerase nicidecum din vanitate. O făcuse numai din dorința de a dovedi mai bine fraților de nenorocire și de arme temeinicia părerii sale în privința părăsirii Italiei, părere care izvora din convingerea că altfel Italia avea să devină mormântul gladiatorilor, așa cum devenise mormântul galilor lui Brennus, al grecilor lui Pirus, al cartaginezilor, al cimbrilor și teutonilor și, în sfârșit, al tuturor străinilor care cotropiseră Italia și încercaseră să poarte război pe teritoriul ei.

După ce jură în mod solemn că singura rațiune care-l făcea să susțină planul de a părăsi Italia era gândul la fericirea gladiatorilor, Spartacus le ceru să hotărască singuri, asigurându-i că avea să se supună voinței majorității. Fie în calitate de conducător, fie în calitate de simplu soldat, avea să lupte întotdeauna alături de ei și, dacă așa îi era scris în cartea destinului, avea să moară bucuros împreună cu ei.

Cuvântarea lui Spartacus fu salutăată cu aplauze puternice și, dacă s-ar fi trecut îndată la vot, propunerea lui ar fi fost probabil acceptată cu o covârșitoare majoritate. Dar victoriile reputate în cursul ultimilor doi ani îi făcuseră pe gladiatori să devină înfumurați. Mulți dintre fruntașii lor, care în adâncul sufletului erau de bună seamă de partea tracului, începuseră să considere prea apăsătoare disciplina de fier, care interzicea soldaților jaful. Aplauzele fură urmate de murmurul slab al câtorva voci stinghere, care se îngroșă răspândindu-se ca o molimă și cuprinzând legiuni întregi.

Caius Gannicus, care se învărtise prin Forum înainte de a se fi vândut ca gladiator și care știa să vorbească frumos, profită de acest moment. Luă cuvântul și, pentru ca nimeni să nu-l bănuiască că ar nutri vreo dușmănie ascunsă împotriva lui Spartacus, începu prin a-i lăuda vitejia și înțelepciunea. Pe urmă însă se apucă să zugrăvească în culori vii jalnica situație a romanilor și neputința lor în acea clipă de a ține piept unui atac al celor șaptezeci de mii de săbii pline de îndrăzneală ale gladiatorilor. Apoi, după ce îndemnă legiunile să nu scape acest moment prielnic de a pune stăpânire pe Roma, moment care s-ar putea prea bine să nu se mai prezinte niciodată, Gannicus

își încheie cuvântarea propunând să pornească chiar a doua zi în direcția Tibrului.

— La Ro-ma!... La Ro-ma!... Începură să scandeze cincizeci de mii de glasuri, asemenea unui tunet.

— La Ro-ma! La Ro-ma!

Trecându-se la vot, șapte legiuni îmbrățișară unanim propunerea lui Gannicus; celelalte șase legiuni o respinseră, însă numai cu o mică majoritate, și doar cavaleria se declară aproape în unanimitate în favoarea propunerii lui Spartacus. Deci, în vreme ce mai bine de cincizeci de mii de gladiatori doreau să pornească asupra Romei, numărul celor ce împărtășeau părerea lui Spartacus nu ajungea nici măcar la douăzeci de mii.

Cât de mult l-a mâhnit pe Spartacus această neașteptată înfrângere e lesne de înțeles, pentru că ea îi răsturna toate planurile și îi depărta pe gladiatori de țelul final, adică de răsturnarea tiranicei stăpânirii romane. Întunecat și abătut, rămase câtăva vreme fără a rosti nici un cuvânt. În cele din urmă, ridicându-și capul palid și trist, zâmbi ironic și, adresându-se lui Crixos, Grannicus și Artorix, care stăteau tăcuți în jurul lui, le spuse încet:

— Pe zeii Olimpului! Nu pot spune că mi-am câștigat prea mulți partizani printre gladiatori, după cât am muncit și după câte primejdii am înfruntat pentru ei!... Dar nu face nimic... Pe Hercule!... Foarte bine!...

Adresându-se apoi legiunilor, care-i așteptau hotărârea în tăcere, Spartacus spuse cu glas răsunător:

— Bine, mă supun hotărârii voastre. Mergeți asupra Romei! Nu însă sub comanda mea, pentru că din clipa aceasta renunț la titlul de conducător suprem pe care voi mi l-ați acordat de două ori și pe care acum vă rog să-l încredințați altcuiva, mai vrednic decât mine.

— Nu... în numele zeilor, nu! strigă Livius Grandenius, comandantul legiunii a douăsprezecea, care era originar din Samnium. Ai să fii conducătorul nostru suprem totdeauna, pentru că nu e nici unul printre noi care să-ți fie egal!

— Spartacus, conducător suprem!... Spartacus, conducător suprem! îl ovaționară într-un glas cei șaptezeci de mii de gladiatori, ridicând scuturile în aer.

— Nu, niciodată!... Sunt împotriva expediției asupra Romei și de aceea nu vreau să vă conduc. Alegeți-vă drept conducător pe unul din aceia care cred în succesul acestei expediții.

— Tu ești conducătorul!... Tu ești conducătorul!... Spartacus!... Tu ești conducătorul! strigară de câteva ori în șir treizeci sau patruzeci de mii de glasuri.

Când încep să se potolească larmă, Crixos făcu semn că ar vrea să spună ceva.

— Sunt aici o sută de mii de gladiatori sub arme, dar chiar de am fi numai o sută, un singur om poate și trebuie să fie comandantul nostru! Numai învingătorul de la Aquinum, de la Fundi, de la Camerinum, Nursia și Mutina poate și trebuie să fie comandantul nostru!... Trăiască Spartacus!

Toată vatea răsună de un chiot puternic, asurzitor.

— Trăiască Spartacus!

Tracul făcea tot ce-i stă în putere pentru a scăpa de rugămințile insistente ale prietenilor. Zadarnic însă, deoarece pentru realegerea lui stăruiau toți, stăruiau comandanții legiunilor, și în primul rând Arvinius, Orciles și Caius Gannicus, stăruiau toți tribunii, centurionii și decurionii - într-un cuvânt, armată întreagă. Mișcat de această strălucită dovadă de stimă și dragoste, chiar și din partea celor care se arătaseră nesupuși, Spartacus le spuse:

— Vreți voi așa?... Atunci, fie. Consimt pentru că prevăd, că alegerea unui alt comandant va duce inevitabil la dezbinări și lupte sângeroase între voi; primesc deci să luptăm împreună și să mor în fruntea voastră.

În timp ce toți îi aduceau mulțumiri și unii s-au apropiat să-i sărute mâinile și veșmintele, proslăvindu-i vitejia și meritele, Spartacus adăugă cu un surâs amar:

— Nu vă făgăduiesc să vă duc la izbândă. Nu prea am încredere în succesul acestei expediții nechibzuite. În orice caz, o să începem campania împotriva Romei. Măine pornim spre Bononia.

Astfel, Spartacus se văzu silit să întreprindă fără voie o campanie care, după părerea sa, nu putea să-și atingă obiectivele. A doua zi, armata gladiatorilor ridică tabăra și porni spre Ariminum, pe drumul ce ducea prin Bononia.

Armata nu mai era însă cea de altădată. Disciplina începuse să slăbească, deschizând cale nesupunerii în rândurile gladiatorilor. Datorită nestăvilitei poște de jaf, această puternică armată, care, sub comanda lui Spartacus, câștigase atâtea victorii strălucite, începuse să se destrame, să se descompună și să slăbească.

Când o legiune, când alta, când mai multe legiuni deodată atacau și prădau orașele prin care treceau. De aici decurgeau două neajunsuri. Pe de o parte, legiunile bine închegate ale gladiatorilor se transformau în hoarde dezmațate

de tâlhari care stârneau murmurele și blestemele populației expuse silniciilor lor. Pe de altă parte, neconținutele opriri pentru prădăciuni frâneau mișcările armatei, și tocmai iuțeala acestor mișcări constituise secretul victoriilor raportate de Spartacus până atunci.

Zadarnic se strădui Spartacus să pună stavilă acestor excese. La început se mânia, dojeni și acoperi cu ocări legiunea a treizecea, pe care o comanda Caius Gannicus, aceea care cea dintâi dăduse exemplul cel rău. Nu reuși decât să mai limiteze prădăciunile, fără a izbuti să le stârpească cu desăvârșire. Două zile mai târziu, în vreme ce Spartacus înainta spre Faventia, legiunile a cincea și a șasea, care formau ariergarda armatei, intrară în Imola și o prădară. Tracul se văzu nevoit să se întoarcă din drum împreună cu Crixos și cu trei legiuni trace, pentru a-i domoli pe jefuitori.

Între timp, vestea înfrângerii celor doi consuli și a pretorului Galiei Cisalpine ajunsese la Roma, unde pricinui panică și zăpăceală. Puțin după aceea veni și știrea că gladiatorii hotărâseră să pornească asupra Romei, ceea ce spori încă și mai mult temerile poporului și ale Senatului.

Comițiile încă nu fuseseră convocate în vederea alegerilor consulare pentru anul următor. De altfel, în urma înfrângerilor suferite de Lentulus și Gellius, scăzuse simțitor numărul candidaților care își disputau cinstea de a fi aleși în această înaltă funcție. Totuși, pe Caius Aufidius Orestes tocmai înfrângerile acestea îl împinseră să încerce să obțină consulatul. El susținea că înfrângerile de la Fundi, unde fusese bătut de Spartacus datorită superiorității numerice a acestuia, nu i se mai putea reproșa de vreme ce și cei doi consuli fuseseră bătuți, deși avuseseră o armată de șaiszeci de mii de oameni. Bătăliile de lângă Camerinum și Nursia, spunea el, constituiau o justificare și o descărcare, deoarece pentru romani înfrângerea de lângă Fundi nu însemnase un dezastru comparabil cu cel suferit la Camerinum și Nursia.

Acest raționament era cam ciudat și păcătuia împotriva dreptei judecăți. Împrejurarea că Aufidius Orestes suferise pierderi mai mici decât ceilalți nu dovedea cu nimic vitejia lui. Atât era însă de scăzut moralul romanilor în privința războiului cu gladiatorii și atât erau de puțini candidații la consulat, încât, pentru a îndeplini această înaltă funcție în anul următor, fură aleși cu majoritate Aufidius Orestes și Publius Cornelius Lentulus Sura.

Între timp, din pricina nesupunerii și vandalismului legiunilor care ceruseră zgomotos să pornească împotriva Romei, Spartacus se văzuse silit să-și întrerupă înaintarea asupra Romei. Întârzie aproape o lună la Ariminum. Renunță la comandă și multe zile la rând stătu retras în cortul său, fără a se

lăsa înduplecat de nici o rugămintă. Armata întregă se adună atunci în fața pretorului și, căzând în genunchi, ceru iertare pentru nevrednicile ei purtări și-l înduplecă să iasă din cort.

Cumplit de palid, cu semnele suferinței întipărite pe chipul său mândru, cu pleoapele roșii de plâns, Spartacus avea înfățișarea unui om istovit și descurajat. Apariția lui stârni exclamații zgomotoase, jurăminte de devotament și mărturisiri de căință. Făcu semn că dorește să le spună ceva. Îndată ce se stabili cea mai adâncă liniște, începu să le vorbească aspru, însă convingător. Critică fără milă purtarea legiunilor. Arătă că josnicia acțiunilor lor îi făcea să semene nu a oameni ce vor să-și câștige libertatea, ci a tâlhari ticăloși. Încheie declarând că rămâne neclintit în hotărârea de a nu mai merge nici un pas mai departe, atâta vreme cât nu i se acordă dreptul nețărnut de a pedepsi exemplar pe cei care îndeamnă la jaf.

În unanimitate, legiunile îi încuviințară acest drept. Atunci Spartacus reluă comanda armatei și, prin măsuri aspre, începu să reaprindă simțul datoriei, care se stinsese în gladiatori, și să reintroducă cea mai severă disciplină. Pe numitul Orciles, cel mai sălbatic dintre comandanții de legiuni, care se dezonorase la Bertinorum comițând o crimă josnică, îl osândi la moarte și porunci numizilor să-l răstignească în prezența tuturor legiunilor. Din ordinul lui, alți doi comandanți de legiuni, galul Arvinus și samnitul Caius Gannicus, fură bătuți cu vergi și izgoniți din tabără, iar două sute și mai bine de gladiatori, care se dedaseră la cruzimi în timpul jafurilor, fură răstigniți.

Spartacus reorganiză apoi toate legiunile. În locul celor vechi, alcătuite după criteriul naționalității, organiză legiuni noi, repartizând în fiecare manipul și în fiecare cohortă o anumită proporție de soldați din fiecare naționalitate. Fiecare manipul de o sută douăzeci de oameni se compunea acum din patruzeci de gali, treizeci de traci, douăzeci de samniți și câte zece iliri, greci și africani.

Armata astfel reorganizată de Spartacus fu împărțită în paisprezece legiuni, grupată în trei corpuri de armată; primul corp, alcătuit din șase legiuni, fu pus sub comanda lui Crixos, al doilea, alcătuit din patru legiuni, avea comandant pe Granicus, iar comanda celui de al treilea, alcătuit din restul de patru legiuni, fu încredințată lui Artorix. Cavaleria, care număra opt mii de oameni, rămase sub comanda lui Mamilius.

Reorganizându-și armata, Spartacus își dădu seama că, înainte de a porni asupra Romei, are să fie nevoie să întărească unitatea noilor legiuni. De aceea, părăsind Ari-minumul, trecu în Umbria, înaintând încet, făcând etape scurte,

anume pentru a lăsa timp soldaților să se cunoască, să se prețuiască unii pe alții și să se deprindă cu noii comandanți.

Când știrile despre jafurile și stricăciunile săvârșite de gladiatori în ținutul Sennonilor ajunseră la Roma, exagerate și de zvonul public, romanii fură cuprinși de groază. Tribunii poporului prinseră a striga mulțimii în Forum că patria era în primejdie și că venise ceasul că cetățenii să ia în sfârșit măsuri pentru salvarea ei.

Fu convocat Senatul. Unii senatori deplângeau faptul că, datorită nepriceperii comandanților cărora le încredințaseră rând pe rând lichidarea gladiatorilor, Senatul era acum silit să examineze cu adâncă îngrijorare chestiunea războalei, care, dintr-o glumă, cum păruse la început, se prefăcuse într-un război cumplit și într-o primejdioasă amenințare pentru Roma însăși. Alții strigau că venise vremea ca toate resursele statului să fie mobilizate împotriva gladiatorilor.

Senatul ținu seamă că pe cei doi consuli în funcțiune Spartacus îi bătuse rușinos și că din cei doi consuli desemnați pentru anul următor unul fusese și el înfrânt de răsculați, iar în celălalt nu se putea pune nici o nădejde, fiind lipsit de experiență militară. De aceea, printr-un decret special, Senatul hotărî să nu lase consulilor conducerea războiului, ci s-o încredințeze unui strateg încercat, căruia să i se dea o armată puternică și cele mai largi împuterniciri. Se luă hotărârea ca să se încredințeze conducerea expediției împotriva lui Spartacus noului pretor al Siciliei, care tocmai avea să fie ales peste câteva zile.

Aflând despre această hotărâre a Senatului și înfricoșați de greutatea războiului cu gladiatorii, candidații la funcția de pretor al Siciliei se retraseră.

Prietenii îl îndemnară pe Iulius Caesar să candideze, făgăduindu-i că vor stărua pe lângă Senat și popor să i se pună la dispoziție o armată de opt legiuni, și căutară să-l convingă că, având opt legiuni, îi va fi ușor să-i înfrângă pe gladiatori.

Deși victoriile și triumful lui Pompeius nu-l lăsau să doarmă, Caesar refuză cu hotărâre. Războiul cu Spartacus nu era mai ușor decât cel pentru care i se acordaseră lui Cneus Pompeius onorurile triumfale. Totuși era neîndoielnic că, pentru o izbândă asupra lui Spartacus, învingătorul nu avea să fie răsplătit cu onoruri triumfale, nici măcar cu o ovație, deoarece ar fi însemnat să se facă nevrednicilor gladiatori cinstea de a-i recunoaște ca pe niște adevărați adversari, ceea ce mândria romană nu putea admite.

— Dacă ar fi să primesc răspunderea conducerii unei campanii, n-aș lua decât conducerea unei campanii pentru succesul căreia aș fi sigur că pot

căpăta onorurile triumfale. Mie îmi trebuie un triumf care să constituie o treaptă către consulat.

Acesta era răspunsul pe care Caesar îl dădea prietenilor. Se prea poate să fi avut și alte motive mai temeinice și că tocmai acelea îl determinau să refuze. Caesar își dădea bine seama că gladiatorii răsculați, la fel ca mulțimea nefericiților sclavi care li se alăturaseră și ca bieții păstori de prin munții Samniumului, care și ei urmaseră steagurile răscaloalei, reprezentau cele trei categorii de oameni nevoiași și asupriți ale căror aspirații și a căror putere plănuia să le folosească pentru a zdrobi pentru totdeauna tiranica dominație a oligarhiei. Și își mai dădea seama că, dacă va trebui să se prezinte cândva în fața acestor categorii, mânjit de sângele nefericiților gladiatori, cu greu ar putea să le câștige încrederea și simpatia.

În ziua Comițiilor, Marcus Licinius Crassus apărură în Forum îmbrăcat într-o togă scilpitor de albă, pentru a solicita alegerea sa ca pretor al Siciliei. Era toga pe care o purtau candidații. El fusese împins la acest pas și de stăruințele celor mai influenți senatori și ale clientelei lui nenumărate, dar, mai presus de orice, de propria lui ambiție. Averea și trecerea nu-i mai ajungeau și râvnea să obțină și laurii victoriei, prin care Pompeius dobândise atât de repede măreție și glorie.

Marcus Licinius Crassus avea pe atunci aproape patruzeci de ani. Luptase în mai multe rânduri sub comanda lui Sulla, în timpul războiului civil, în campaniile împotriva italicilor, făcând dovadă în aceste campanii nu numai de o bărbăție și o vitejie neobișnuită, ci și de agerimea și destoinicia necesare pentru a conduce operațiuni militare de mari proporții. De aceea, poporul îl întâmpină cu aplauze prelungite și zgomotoase când apărură în ținută de candidat la alegerile pentru pretură. Aceasta dovedea cât de mare încredere avea în el poporul în acel moment de impas și panică, și ce speranțe punea în el pentru viitoarea campanie împotriva gladiatorilor.

Crassus fu ales pretor al Siciliei în unanimitate. Totodată i se acordă dreptul de a mobiliza șase legiuni și un contingent corespunzător de trupe auxiliare și încuviințarea ca din rămășițele armatelor lui Lentulus și Gellius să-și mai alcătuiască încă patru legiuni. Deci Crassus urma să aibă la dispoziție optzeci și patru de mii de oameni, cu alte cuvinte o armată imensă, o armată cum nu se mai văzuse din vremea războiului purtat de Sulla împotriva lui Mitridate.

Chiar a doua zi după alegerea să, Crassus publică un apel prin care chemă cetățenii la arme în vederea expediției împotriva lui Spartacus. În același

timp, Senatul promulgă un decret prin care oferea mari recompense veteranilor lui Sulla și Marius care aveau să ia parte la această expediție.

Moralul atât de scăzut al cetățenilor fu întărit de acest decret și de apelul lui Crassus.

Între tinerii care aparțineau celor mai ilustre familii se desfășură o adevărată întrecere: se grăbeau toți, care mai de care, să se înscrie în legiunile lui Crassus.

Cu energie febrilă, Crassus începu să-și organizeze armata. Fără a ține seama nici de situație, nici de rang, el își recrută chestorul și tribunii numai din rândul celor mai experimentați oameni în arta militară. Pentru funcția de chestor îl alege pe Publius Elius Scrofa, un agricultor din Tibur, care participase la unsprezece campanii și la o sută treizeci de bătălii și care fusese rănit de douăzeci și două de ori, primind tot atâtea recompense și cununi, apoi se întorsese la țară, la viața pașnică. Crassus socoti că nu se va înjosi dacă se va duce personal pentru a-l ruga să primească să intre în serviciul său și astfel să isprăvească odată pentru totdeauna cu Spartacus. Mișcat de vizita lui Crassus, Scrofa primi bucuros să-i fie chestor și, părăsind pacea senină a dealurilor Tiburului său natal, îl urmă la Roma. Unsprezece zile după alegerea sa în funcția de pretor, Marcus Licinius porni spre Ocriculum - oraș aflat la hotarul ținutului ecvilor cu al umbrilor - în fruntea a patru legiuni alcătuite din veteranii recrutați la Roma și de prin împrejurimi. La Ocriculum se afla Mummius, unul dintre locțiitorii lui Crassus, care recruta și organiza alte două legiuni și trupe auxiliare.

La plecarea din Roma, pretorului i se făcu o ovație entuziastă de către poporul ce se adunase lângă porțile Ratumene, unde era așezată tabăra lui Crassus. Pretorul părăsi Roma nu numai însoțit de urările de bine ale cetățenilor de toate clasele, dar și ocrotit de scutul zeilor, a căror bunăvoință în privința acestei expediții fusese arătată de tot felul de semne favorabile. Așa cel puțin vestiseră haruspicii, după ce examinaseră măruntaiele jertfelor.

Două din cohortele legiunii întâi erau alcătuite din tineri care aparțineau celor mai de vază familii și care doriseră să-l urmeze pe Crassus în calitate de simpli soldați. În rândurile acestor cohorte erau Marcus Porcius Cato, Titus Lucretius Carus, Caius Cassius Longinus, Faustus, fiul lui Sulla, și sute de alți tineri din familii consulare, precum și alte sute de tineri care aparțineau Ordinului Cavalerilor.

Rudele, prietenii și clienții acestor tineri conduseră legiunile lui Crassus până la podul Milvius. Patru zile mai târziu, Crassus ajunse la Ocriculum, unde, după ce își așază tabăra într-o poziție favorabilă, hotărî să se oprească

pentru a face instrucția armatei sale. Totodată se gândea că de la Ocriculum putea să apere Roma de un atac al lui Spartacus, fie că avea să fie dezlănțuit direct din Umbria, fie că avea să pornească din ținutul Picenilor.

Aproape o lună întregă, Crassus ca și Spartacus au rămas unul la Ocriculum și celălalt la Arretium, ocupându-se cu pregătirea operațiilor, întocmind planuri și născocind noi stratageme pentru a-l înșela pe inamic.

Într-o noapte bântuită de o furtună puternică, socotind că venise momentul prielnic, Spartacus ordonă legiunilor sale să iasă din tabără în cea mai mare liniște. Rămaseră pe loc numai șapte mii de călăreți, sub comanda lui Mamilius, deoarece un detașament de o mie de călăreți fusese trimis înainte în recunoaștere.

Profitând de furtuna ce se dezlănțuise, Spartacus merse toată noaptea și aproape toată ziua următoare, ajungând la Iguvium, de unde plănuia ca, ascunzându-se de Crassus, să înainteze asupra Romei prin Camerinum, Asculum, Sulmo, lacul Fucinus și Subiacum.

În acest timp, cavaleria, care rămăsese în tabăra de la Arretium, trebuia să-și continue recunoașterile obișnuite ca și până atunci și să strângă de prin orașele vecine merinde ca pentru șaptezeci și opt de mii de gladiatori. Astfel, populația avea să creadă mai departe că armata gladiatorilor se mai găsește încă lângă Arretium, și acest lucru, socotea Spartacus, nu se putea să nu ajungă la urechile lui Crassus.

Înaintând pe un drum foarte anevoios, de-a lungul lanțului Apeninilor, parcurgând totuși nu mai puțin de douăzeci și cinci până la treizeci de mile pe zi, Spartacus străbătu ținutul Picenilor, îndreptându-se spre Roma. Ar fi ajuns probabil pe neașteptate sub zidurile ei, dacă Marcus Crassus nu i-ar fi aflat planurile grație unei întâmplări neprevăzute.

Trei zile după ce armata gladiatorilor plecase pe ascuns de la Arretium, văzând că inamicul nu mai iese din tabăra lui întărită, Crassus se hotărî să pornească la atac și să întrebuițeze toate mijloacele pentru a-l provoca pe Spartacus la o bătălie hotărâtoare, care să pună capăt întregului război.

Pornind de la Ocriculum, Crassus ajunse în apropierea taberei de lângă Arretium după numai patru zile de marș. Pricepuse că pe Spartacus nu-l putea înfrânge decât folosind tactica lui.

Aflând că se apropie armata romană, Mamilius părăsi tabăra peste noapte, pe furiș, potrivit instrucțiunilor lui Spartacus. În zorii zilei următoare, iscoadele lui Crassus, care s-au strecurat până la meterezul taberei răsculaților, s-au convins că armata lui Spartacus nu mai era acolo și că părăsise tabăra.

Uimit de acest fapt, Crassus chibzui îndelung pentru a ghici încotro putuse s-o ia Spartacus. El trimise neîntârziat cavaleria să cerceteze toate drumurile care porneau de la Arretium în diferite direcții, ordonându-le să-și extindă recunoașterile pe o rază de treizeci de mile.

Curând i se aduse la cunoștință că, la apropierea romanilor, cavaleria răsculaților plecase de la Arretium îndreptându-se spre Camerinum prin Iguvium, și că Spartacus însuși, cu grosul armatei lui, trecuse prin Camerinum cu câteva zile înainte.

Ca un comandant încercat ce era, Crassus ghici îndată intențiile gladiatorului și concepu un plan ingenios pentru a-i tăia calea. Spartacus înainta de-a lungul povârnișului de răsărit al Apeninilor. Crassus se hotărî să se deplaseze spre Roma cât mai repede cu putință, urmând povârnișul de apus al munților. Înaintând paralel cu Spartacus, Crassus avea astfel avantajul că mergea aproape în linie dreaptă, în vreme ce Spartacus era silit să meargă în zigzag. Această împrejurare îi mai permitea lui Crassus ca într-o singură etapă să se apropie de Roma cât trercul în trei, și acest lucru era esențial pentru Crassus dacă voia să micșoreze avansul pe care îl câștigase gladiatorul și să-l ajungă din urmă.

După cinci zile de marșuri lungi, istovitoare, pe care legiunile romane le-au executat cu un avânt vrednic de laudă, Crassus ajunse la Reate, unde se opri, acordând soldaților săi o zi de repaus.

Între timp, deplasându-se cu o iuțeală neobișnuită, Spartacus ajunsesse la Cliternia, lângă lacul Fucinus. Aici, râul Velinus îi opri înaintarea. Apele veneau umflate din cauza ploilor abundente și nu era chip să le treacă prin văd. Se văzu nevoit să aștepte trei zile, două pentru a așeza un pod plutitor peste râu și încă una pentru trecerea trupelor.

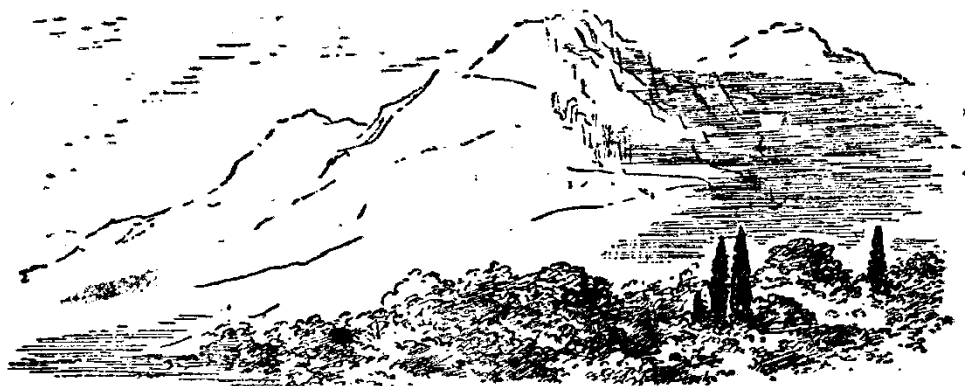
Înștiințat de iscoadele sale că Spartacus ajunsesse la Cliternia, Crassus îi ordonă lui Aulus Mummius ca, în fruntea a două legiuni romane și a șase mii de soldați din trupele auxiliare, să treacă râul Velinus lângă Reale. Îi dădu instrucțiuni să înainteze în marș forțat de-a lungul malului stâng al râului până la Alba Fucens, de acolo să treacă pe malul drept și să înainteze până la Cliternia. Totodată îi interzise cu strictețe să primească lupta cu Spartacus, ba, mai mult, îi ordonă ca, la nevoie, să se retragă până ce se va apropia el cu grosul armatei și-l va ataca pe Spartacus pe la spate.

Mummius îndeplini cu rigurozitate ordinele primite de la Crassus. Strecurându-se prin trecătorile Apeninilor, ajunse la Subiacum, unde poposi pe coastele unui munte abrupt și stâncos, într-o poziție strategică foarte prielnică și de unde avea de gând să pornească mai departe a doua zi.

Tribunii începură însă a-l îndemna să nu se retragă în fața inamicului. Căutau să-l convingă că, folosind prilejul favorabil ce i se oferea, ar putea să-l zdrobească pe Spartacus și fără ajutorul lui Crassus. Strâmtoarea acestei trecători, spuneau ei, o să-l împiedice pe gladiator să-și folosească superioritatea numerică. Stăruiau pe lângă Mummius să-l aștepte pe Spartacus în acest loc inaccesibil și, în numele legiunilor, îi făgăduiau că o să aibă o izbândă strălucită.

Mummius fu amețit de perspectiva victoriei, care i se părea sigură. A doua zi, de cum se iviră forțele armatei lui Spartacus, deschise lupta. Tracul văzu imediat că poziția în care se găsea nu era prielnică. De aceea, în timp ce legiunile a treisprezecea și a paisprezecea luptau cu dușmanul, el strânse toți veliții și arcașii din celelalte legiuni și formă cu ei un corp căruia îi încredință misiunea de a urca pe culmile munților înconjurători, pentru a-i lovi pe romani pe la spate.

Aceste detașamente de infanterie ușor înarmată executară cu mare avânt ordinul lui Spartacus. La vreo trei ceasuri după începerea acestei bătălii, în care amândouă părțile au luptat cu egală bărbăție și dârzenie, spre marea lor uimire și groază, romanii descoperiră deodată că piscurile înconjurătoare mișună de prăștiași și arcași inamici, care aruncă asupra lor o grindină de proiectile de tot soiul. Când îi văzură că încep să coboare ca să-i învăluie pe aripi și pe la spate, cuprinși de panică, romanii au rupt-o la fugă, lepădând armele și scuturile. Mai bine de șapte mii de romani își pierdură viața în această bătălie.

CAPITOLUL XX. DE LA BĂTĂLIA DE PE MUNTELE GARGANUS

PÂNĂ LA FUNERALIILE LUI CRIXUS

Spartacus nu a putut să tragă nici un folos de pe urma bătăliei de la Subiacum, deși ea a avut un sfârșit atât de jalnic pentru romani și atât de glorios pentru gladiatori. Nici Crassus nu reuși însă să-l oprească pe Spartacus aici. Când detașamentele de călăreți trimise în recunoaștere îi aduseră vestea că grosul armatei lui Crassus trecuse râul, tracul înțelese pe loc că era imposibil să înainteze asupra Romei, lăsându-l pe Crassus în spatele frontului. Drept urmare părăsi Subiacum chiar în seara aceea și, după ce trecu râul Liris, nu departe de izvoarele lui, se îndreptă spre Campania.

Crassus află de înfrângerea lui Aulus Mummius abia în seara zilei următoare. Fu indignat de acțiunea lui Mummius și de comportarea legiunilor lui. Numeroși fugari din aceste legiuni reușiră să ajungă la Roma, ducând cu ei vestea noii înfrângerii, care stârni o panică grozavă. Crassus se grăbi să explice într-un raport către Senat că bătălia de la Subiacum nu avea nici pe departe însemnătatea care i se atribuia sub imperiul panicii și căută să-i liniștească pe senatori. Totodată ceru Senatului ca toți fugarii din legiunile lui Mummius să fie prinși și să-i fie neîntârziat trimiși. Câteva zile mai târziu, abătuți și rușinați, fugarii prinși fură aduși sub pază în tabăra lui Crassus.

După ce strânse întreaga armată în jurul pretorium-ului, formând un careu în mijlocul căruia îi așeză pe fugarii dezarmați, Crassus rosti o cuvântare. Era un orator deosebit de elocvent. Tăios și aspru, el îi ocări pe fugari. Arătă că, fugind ca muierile fricoase și părăsindu-și armele - armele cu care strămoșii

răzbișeră prin încercări neasemuit mai grele și mai primejdioase, și cu care cuceriseră lumea întregă - ei se acoperiseră pe veci de rușine, dovedindu-se a fi niște lași. Gladiatorii ajunseseră să fie socotiți puternici și viteji nu pentru că ar fi fost viteji cu adevărat, ci numai datorită lașității legiunilor romane. Legiunile romane, cărora altădată le mergea vestea că sunt puternice și de neînving, ajunseseră să fie disprețuite și deveniseră obiectul de batjocură al întregii omeniri.

Îi avertiză apoi pe soldați că nu va mai tolera nici o fugă rușinoasă în fața inamicului, pentru că sosise vremea faptelor de vitejie și a izbânzilor răsunătoare. Le atrase atenția că dacă va constata că sentimentul demnității și mândria de a fi roman nu sunt destul de puternice, va ști atunci să obțină victoria introducând o disciplină de fier și aplicând pedepsele cele mai aspre.

— Voi repune în vigoare - încheie Crassus - decimarea - pedeapsa cu moartea din zece în zece - la care recurgeau câteodată strămoșii noștri. Două veacuri aproape nu s-a simțit nevoia de a se recurge la această pedeapsă crudă, dar salutară. Dat fiind însă că ați fugit aruncând ca niște lași armele în fața gladiatorilor, vă jur pe zcii Concordiei că am să vă aplic pedeapsa decimării. Chiar astăzi vor fi supuși decimării acești nouă mii de mișei ce stau în fața voastră rușinați, cu fețele palide, cu capetele plecate și ochii înlăcrimați de o căință târzie.

Deși numeroși tribuni și patricieni cu autoritate interveniră, căutând să-l înduplece, Crassus nu reveni asupra acestei hotărâri nemiloase și ordonă ca decimarea să fie adusă la îndeplinire până seara. Osândiții începură atunci să tragă la sorti. Din fiecare zece soldați, unul, cel desemnat de sorti, era dat pe mâna lictorilor. Iar lictorii, după ce mai întâi îl băteau cu nuiielele, îi tăiau capul.

Această cumplită pedeapsă, care adesea lovea soldați ce se luptaseră vitejește și care nu aveau nici o vină că alții dezertaseră, cutremură tabăra, umplându-i de jale pe romani. Pedeapsa lovi pe cinci sau șase dintre cei mai vajnici legionari ai lui Mummius, care, deși cunoscuți pentru vitejia lor, plătiră cu viața lașitatea altora. Compătimirea cea mai vie a fost stârnită de unul dintre acești viteji, anume Emilius Glabrio, care nu avea decât douăzeci de ani. În bătălia de la Subiacum, el ținuse piept vitejește iureșului gladiatorilor și rămăsese neclintit la datorie, deși fusese de două ori rănit. În cele din urmă fusese târât de fuga celorlalți. O știau și o afirmau toți cu tărie, totuși Glabrio trebuia executat, pentru că asupra lui căzuseră sorții nemiloși.

Cu fața palidă, cadaverică, dar cu un sânge rece și cu o dârzenie vrednice de Mucius Scevola și de Iunius Brutus, viteazul Glabrio ieși în fața pretorului și, în mijlocul plânsetelor generale, declară cu bărbăție:

— Pedeapsa decimării, pe care ne-ai dat-o, nu e numai folositoare și necesară pentru binele republicii, ea e și dreaptă și pe deplin justificată de ticăloasa comportare pe care au avut-o cele două legiuni ale noastre în ultima bătălie. Soarta mi s-a arătat potrivnică și trebuie să mor. Dar pentru că și tu, Marcus Crassus, știi, așa cum știu toți frații mei de arme, că n-am fost laș și n-am fugit și că, deși rănit, am luptat vitejește, cum trebuie să lupte un roman, îndrăznesc să-ți cer o favoare. Cer să nu fiu bătut cu nuiielele de lictori, ci să fiu decapitat de îndată.

Pretorul, care, ascultându-l, se schimbase la față, îi răspunse:

— Primesc. Se va face așa cum dorești, tânăr viteaz, îmi pare nespus de rău că rigoarea și severitatea legii strămoșești mă oprește să-ți las viața, așa cum ai merita...

— Viața mea aparține patriei. De aceea mi-e totuna dacă mor de mâna dușmanului pe câmpul de bătaie sau de toporul lictorului aici, în pretorium. Mi-ajunge să știu că are să afle toată lumea, și mama mea, și poporul, și Senatul, că n-am fost laș... Dacă mi-am salvat onoarea, nu-mi pasă că mor.

— Nu, tinere erou, n-ai să mori! exclamă un soldat, care, desprinzându-se din rândurile legionarilor lui Mummius, pornise în goană către locul unde se afla pretorul.

Când ajunse în fața pretorului, soldatul cu ochii plini de lacrimi, izbucni:

— Slăvite Crassus, sunt Valerius Attalus, cetățean roman și soldat în a treia cohortă a legiunii a treia. La Subiacum am luptat cot la cot cu acest tânăr viteaz și l-am văzut cum, deși rănit, a continuat să se lupte, în vreme ce noi toți porniserăm la fugă, târându-l apoi și pe el. Acum, când lictorul trebuie să decapiteze unul din fiecare zece fugari, ar fi mai bine să mă decapiteze pe mine, care am fugit, nu pe unul care s-a purtat ca un adevărat roman!

Tulburarea celor de față fu sporită de cuvintele acestui soldat, care, în timpul luptei, covârșit de frică, fugise, dar care acum făcea dovada că are un caracter ales. Între Attalus și Glabrio se porni o întrecere neobișnuită și emoționantă. Fiecare stăruia să fie decapitat în locul celuilalt. Crassus însă rămase neînduplecat și Glabrio fu dat pe mâna lictorilor. Din mijlocul celor două legiuni supuse decimării izbucniră strigăte de jale, iar ochii a mii de soldați se umplură de lacrimi. Întorcându-se către frații săi de arme, Glabrio spuse:

— Dacă credeți că mor nevinovat, dacă ceea ce mi se întâmplă mie acum stârnește cu adevărat compătimirea voastră și dacă vreți ca sufletul meu să fie liniștit în Eliseu, jurați pe cei doisprezece zei ai Panteonului că mai bine veți primi moartea cu toții, decât să mai fugiți vreodată din fața infamilor gladiatori!

— Jurăm!... Jurăm!...

— În numele zeilor, jurăm!

Jurământul făcut într-un glas de cei șaiszeci de mii de soldați răsună asurzitor și înfricoșător ca un tunet.

— Fie ca zeii atotputernici să apere și să ocrotească Roma!... Mor cu sufletul plin de bucurie! strigă nefericitul Glabrio.

După aceea își întinse gâtul gol, pentru a primi lovitura de topor a lictorului. Dintr-o lovitură iute și precisă, lictorul îi reteză capul cel mândru. Însângerat, capul se rostogoli în țarină, în mijlocul strigătelor de compătimire și groază ale soldaților. Marcus Crassus se întoarse cu spatele pentru a-și ascunde lacrimile ce i se prelingeau pe obraji.

Când decimarea se termină, Marcus Crassus ordonă să se restituie armele fugarilor din legiunile lui Mummius și într-o scurtă cuvântare, își exprimă nădejdea că nu vor mai fugi niciodată din fața inamicului.

A doua zi, după ce dădu ordin că rămășițele celor nouă sute de soldați decapitați să fie incinerate, Crassus părăsi tabăra, pornind pe urmele lui Spartacus.

Acesta, după ce-și dăduse seama că atacul împotriva Romei era imposibil, străbătuse în grabă Campania și Samniumul și dusesse armata gladiatorilor din nou în Apulia, sperând că va izbuti să-l atragă acolo pe Crassus. Nădăjduia că, înclăștându-se cu adversarul său într-o mare bătălie, departe de Roma, avea să-i nimicească legiunile, iar după aceea va putea s-o pornească spre Tibru. Armata gladiatorilor înainta repede, dar nici legiunile lui Crassus, asupra cărora decimarea făcuse o puternică impresie, nu se lăsau mai prejos.

După cincisprezece zile de urmărire, Crassus îl ajunse pe Spartacus, care își așezase tabăra în ținutul Daunilor, în apropiere de Sipontum. Pentru că venise cu intenția de a-i prinde pe gladiatori între armata sa și malul mării, Crassus își stabili tabăra undeva între Arpi și Sipontum, în așteptarea unui moment prielnic pentru a începe bătălia cu Spartacus.

A treia zi, după ce amândouă armatele s-au oprit, puțin după miezul nopții, Crassus, care dormea în cortul său, fu deșteptat de un contubernal. Acesta îi raportă că sosise un gladiator care declarase că dorește să vorbească cu pretorul într-o chestiune foarte importantă.

Crassus era un om deosebit de cumpătat și dormea foarte puțin. Se sculă îndată și ordonă contubernalului să i-l aducă pe gladiator.

Mărunt la trup, gladiatorul purta o armură bogată. Viziera coifului, lăsată în jos, îi ascundea fața. După ce se apropie de Crassus își ridică viziera, descoperindu-și chipul palid, feminin.

Gladiatorul nu era altul decât Euthybida, care venea la Crassus pentru a-și trăda tovarășii de arme.

— Nu mă mai cunoști, Marcus Licinius Crassus? întrebă ea ironic.

— Da, da... da, desigur... de undeva mi-e cunoscută fața ta... - bolborosi pretorul, căutând să-și amintească de unde o cunoștea.

— Ce repede ai uitat tu sărutările Euthybidiei, pe care alți bărbați nu le pot uita niciodată!

— Euthybida! strigă uluit Marcus Crassus. Pe fulgerele lui Jupiter! Ce cauți aici? Ce te-a făcut să vii tocmai în toiu noapții?... Și de ce echipată astfel?

Apoi, fulgerat de o bănuială, făcu un pas înapoi și, încrucișându-și brațele și sfredelind-o cu privirea ochilor săi gălbui-cenușii, care scânteiau, îi spuse încet, dar cu hotărâre și severitate:

— Dacă ai venit să mă ademenești, te previn că ai venit degeaba. Eu nu sunt Clodius, Varinius sau Orestes.

— N-oi fi, dar asta nu te împiedică însă, sărmanul meu Crassus, să fii cam nerod - îi răspunse Euthybida cu obrăznicia ei obișnuită, surâzând ironic și aruncându-i pretorului o privire aprinsă, plină de mânie și răutate. Da, Crassus - urmă ea după o clipă - ești într-adevăr cel mai bogat, dar ești departe de a fi cel mai deștept dintre romani.

— Ce dorești?... Ce gânduri ai?... Spune-mi pe scurt.

— Pe gloria lui Jupiter Olimpianul - se supără ea - eu vin să-ți asigur victoria și tu mă primești în felul acesta! Nu m-am așteptat la asemenea primire! Să mai faci bine oamenilor!... Frumoasă răsplată, pe toți zeii!...

— Nu vrei să-mi spui odată pentru ce-ai venit? stăruie Crassus, continuând a fi bănuitor.

Atunci, Euthybida îi destănuie lui Crassus pricina urii nestinse ce i-o purta lui Spartacus. Îi istorise cum, datorită uneltirilor ei, germanii fuseseră măcelăriți de romani și cum, după măcel, își câștigase totuși, cu ajutorul răzbuțătoarelor Erinii, și renumele de luptătoare vitează, și deplina încredere a gladiatorilor. Îi povesti apoi cum, profitând de această încredere, stăruise să fie numită contubernal al lui Crixos, pentru a putea ajuta romanilor să captureze armata gladiatorilor și să dobândească o izbândă strălucită și hotărâtoare.

Crassus o ascultă cu luare-aminte, privind-o tot timpul iscoditor. Când termină de istorisit, o întrebă rar și cu glas domol:

— Dar dacă toate poveștile astea ale tale nu sunt decât o stratagemă pentru a mă atrage într-o cursă întinsă de Spartacus?... Cine mă asigură de sinceritatea cuvintelor și intențiilor tale?

— Eu însămi. Ca să fii încredințat de sinceritatea și seriozitatea celor ce făgăduiesc, îmi pun viața zălog în mâinile tale.

Crassus rămase parcă pe gânduri o clipă, apoi îi spuse:

— Dar dacă și asta o fi tot o viclenie?... Dacă cumva te-ai hotărât să-ți jertfești viața pentru triumful cauzei sclavilor?

— Pe toți zeii tăi, Crassus, jur că ai devenit din cale-afară de bănuitor.

— Oare nu găsești și tu - obiectă încet pretorul Siciliei - că, decât să te încrezi prea repede în oameni, e mai bine să fii bănuitor?

După o scurtă pauză, în care timp îi aruncă lui Crassus o privire cercetătoare și ironică, Euthybida spuse:

— Cine știe?... Poate ai dreptate. Oricum, Marcus Crassus, ascultă ce am să-ți spun. Cum ți-am arătat, Spartacus, Crixos și ceilalți conducători ai gladiatorilor au deplină încredere în mine. De aceea știu ce pune la cale ticălosul de Spartacus pentru a te zdrobi.

— Nu cumva mă minți? o ispiti Crassus, jumătate în glumă, jumătate în serios. Ei, ce anume plănuiește?... Să vedem.

— Măine, pe la amiază, făcând zarvă mare, pentru ca faptul să ajungă la urechile tale cât mai repede, patruzeci de mii de oameni, sub comanda lui Spartacus, vor ieși din Sipontum, îndreptându-se spre Barletta și căutând să lase impresia că intenționează să pornească spre ținutul Picenilor. Crixos însă, cu corpul său de armată, care numără treizeci de mii de oameni, va rămâne lângă Sipontum și va răspândi zvonul că s-a despărțit de Spartacus, din pricina unor neînțelegeri de neîmpăcat ivite între ei doi. Îndată ce vei fi aflat de plecarea lui Spartacus, tu te vei arunca desigur asupra lui Crixos. Acesta va începe bătălia cu tine. Atunci, Spartacus, care ascuns cu armata sa prin pădurile vecine va aștepta acest moment, se va întoarce năprasnic și se va năpusti prin surprindere asupra ta. Și așa, soldații tăi, oricât de viteji ar fi, ar urma să fie măcelăriți în întregime.

— Vai! exclamă Crassus. Țasta e planul lor?

— Da.

— O să vedem noi dacă am să le cad sau nu în capcană!

— De nu ți-aș fi spus eu, Crassus, nici vorbă că ai fi căzut. N-ai vrea însă să tragi un folos și mai mare? Te mulțumești numai să te aperi de vicleniile lor,

sau poate ai vrea să-i prinzi pe ei în cursa pe care ți-au întins-o ție? Nu vrei să-i înfrânți și să-i nimicești cu totul pe cei treizeci de mii de soldați ai lui Crixos și să te arunci apoi asupra lui Spartacus?

— Să presupunem că vreau!... Ce trebuie să fac atunci?

— Măine în zori de zi s-o pornești de aici spre Sipontum. Când vei ajunge acolo, Spartacus are să fie la o depărtare de cincisprezece sau douăzeci de mile. Misiunea de a-i raporta mișcările tale îmi va fi încredințată mie. Eu am să-i raportez lui Spartacus că nu te-ai mișcat din tabără. Mă voi întoarce apoi la Crixos și îi voi transmite, ca din partea lui Spartacus, ordinul de a porni spre muntele Garganus, iar acolo, în cazul că l-ai ataca, să se apere din răspuțeri. Îndată ce Crixos se va depărta mai mult de Spartacus și va ajunge pe povârnișurile muntelui Garganus, ai să-l ataci și o să ai vreme destulă să-l nimicești cu totul mai înainte ca să-i poată veni în ajutor Spartacus, dacă cumva știrea despre primejdia în care se afla Crixos ar ajunge până la el.

Crassus ascultase uimit cum infama Euthyvida schițase acest plan de bătălie mai bun, desigur, decât planul pe care l-ar fi putut întocmi el însuși. După ce o privi îndelung pe curtezană, căreia îi dogorea obrazul ca para focului, izbucni:

— Pe Jupiter Eliberatorul, ești uluitoare!

— Bărbații m-au făcut să fiu așa - răspunse ea, zâmbind amar. Dar să nu vorbim de asta. Ce părere ai despre planul și propunerile mele?

— Ceva mai îndrăcit de limpede și mai îngrozitor nici în fundul Infernului nu s-ar fi putut scorni. Repet, însă, n-am încredere în tine și...

— Bine, bine, ascultă. Ce-o să pierzi dacă mâine o să ieși la luptă cam cu trei ore înainte de amiază și dacă o să-ți împingi cu băgare de seamă iscoadele spre Sipontum? Dacă te voi fi înșelat, în cel mai rău caz o să te trezești față în față cu toată armata gladiatorilor. Ei și? N-ai venit aici tocmai pentru asta? Oare nu dorești să dai o bătălie decisivă cu gladiatorii? Să presupunem că te-am mințit. Ce nenorocire are să fie dacă, în loc să-l găsești pe Crixos singur, ai să dai acolo și de Spartacus? Care-i paguba?

După ce mai chibzui puțin, Crassus îi spuse:

— Bine, fie, te cred... Sau, mai exact, prefer să te cred. Dacă totul se va întâmpla așa cum ai spus, îți făgăduiesc o generoasă răsplată din partea mea, și alta și mai bogată din partea Senatului, căruia am să-i aduc la cunoștință importantele servicii pe care le-ai adus poporului roman.

— N-am nevoie de recompensele voastre! Ce-mi pasă mie de poporul roman! sări Euthyvida, cu glasul șuierător și cu ochii fulgerând de răutate și mânie. N-am venit să-ți aduc plocon victoria nici de dragul tău, nici de dragul

romanilor, ci din setea de a mă răzbuna!... Poți tu înțelege ce desfătare divină, ce plăcere de nedescris îți poate oferi răzbunarea? O, de-aș putea numai să-mi înfig genunchiul în pieptul lui Spartacus în agonie, de-aș putea numai să aud horcăitul lui din urmă, în mijlocul unui câmp nesfârșit de leșuri! Ce să fac cu darurile tale! La ce-s bune recompensele Senatului!

Chipul Euthybidei se schimonosise de tot. Devenise atât de hidos, încât Crassus se cutremură de spaimă și dezgust. Apoi, Euthybida încălecă și, după ce ieși la pas din tabăra romană, dădu pinteni calului ei aprig și, în trap întins, se îndreptă spre tabăra gladiatorilor.

În zori, Crassus dădu dispoziție să se strângă corturile. Ordonă ca cinci mii de călăreți să se strecoare cu mare băgare de seamă la trei mile înaintea legiunilor și să cerceteze împrejurimile, pentru a evita vreo cursă. Puțin după răsăritul soarelui, Crassus părăsi și el tabăra, pornind spre Sipontum.

Între timp, Spartacus, în fruntea a opt legiuni și a cavaleriei, înainta către Barletta. Crixos, cu cele șase legiuni ale sale, rămăsese la Sipontum. În ținutul înconjurător se lăți zvonul că, în urma unor adânci neînțelegeri ivite între Spartacus și Crixos, armata răsculaților se rupsese în două, că o parte ar avea de gând să țină în loc legiunile romane care-și aveau tabăra lângă Arpi, iar cealaltă parte s-ar fi hotărât s-o pornească prin Beneventum asupra Romei. Îndată, iscoadele aduseră aceste zvonuri la cunoștința lui Crassus. „Până aici - reflectă comandantul romanilor - Euthybida nu m-a înșelat. Semn bun.”

În noaptea următoare, în vreme ce armata lui Crassus sta ascunsă într-o văgăună împădurită la patru mile de Sipontum, Euthybida gonea pe drumul spre Barletta. Îi ducea lui Spartacus vestea, din partea lui Crixos, că inamicul părăsise Arpi și căzuse în cursă, așa că Spartacus trebuia să pornească neîntârziat spre Sipontum. Ajunsă în fața lui Spartacus, Euthybida răspunse fără șovăire întrebărilor lui pline de neliniște:

— Crassus încă nu s-a clintit din Arpi. A trimis câteva mii de oameni în recunoaștere spre Sipontum. Dar iscoadele noastre l-au încredințat pe Crixos că legiunilor romane încă nu li s-a dat nici măcar ordin să se pregătească pentru a părăsi tabăra.

— În numele tuturor zeilor! exclamă tracul. Crassus ăsta e mai ager și mai viclean decât aș fi crezut-o! După ce se gândi puțin, îi spuse Euthybidei: înapoiază-te la Crixos și spune-i că, orice s-ar întâmpla, să nu iasă din tabără; iar când are să se apropie Crassus și are să pornească lupta, să-mi dea de veste, trimițându-mi din sfert în sfert de ceas trei contubernali, unul după celălalt. Din trei, cel puțin unul are să răzbească până la mine. Îmi pare că nu

e semn bun faptul că Crassus nu se grăbește să profite de momentul prielnic ca să ne înfrângă separat pe mine și pe Crixos.

Și, ca și cum ar fi vrut să-și alunge gândurile negre, trercul își trecu de câteva ori mâna dreaptă peste frunte. Apoi o întrebă pe Euthybida:

- Cât ai făcut de la tabăra voastră până aici?
- Ceva mai puțin de două ceasuri.
- Ai gonit cât se putea de iute?
- Poți să judeci după starea în care se găsește calul meu.
- Bine, înapoiază-te tot așa, gonește cât poți.

Euthybida își luă rămas bun de la Spartacus și o porni în galop în direcția Sipontumului. Îndată ce ajunse acolo, îi comunică lui Crixos că Spartacus îi ordonă să iasă din Sipontum și să pornească spre poalele muntelui Garganus, unde să caute să ocupe o poziție cât mai bună.

Mai erau două ceasuri până la răsăritul soarelui. Crixos dădu îndată ordin gladiatorilor săi să-și strângă în liniște corturile și, mai înainte de a fi răsărit soarele, armata lui era în drum spre Garganus.

După patru ceasuri, armata lui Crixos ajunse la poalele acestui munte foarte înalt, din vârful căruia se deschidea o întinsă priveliște asupra Mării Adriatice. Pe valurile de o limpezime cristalină lunecau pânzele albe ale vaselor pescărești.

Crixos atinsese cea mai depărtată muchie din masivul Garganului și tocmai ordona să se așeze tabăra într-un loc prielnic și ferit, chiar lângă mare, când se auziră deodată strigăte:

— Romanii!... Romanii!...

Se apropiau legiunile lui Crassus, care urmaseră întocmai indicațiile Euthybidei.

În fața acestui atac neașteptat, Crixos nu-și pierdu cumpătul. Cu sângele rece și hotărârea unui comandant viteaz, așeză legiunile în ordine de bătaie, folosind accidente terenui. Puse patru legiuni cu fața spre inamic și, pentru a prelungi cât mai mult cu puțință linia frontului, împinse această linie spre dreapta până la dealul pe care avusese de gând să-și așeze tabăra, deal care avea să fie apărat de legiunea a cincea și a șasea, pe care hotărâse să le țină în rezervă. În stânga împinse frontul până la stâncile rezezi, inaccesibile, de care valurile mării se spărgeau cu un zgomot surd.

Curând, în rânduri compacte, șase legiuni năvăliră asupra gladiatorilor. Liniștea seculară a acestor meleaguri nelocuite, acoperite de păduri, fu sfâșiată de chiotele sălbatice ale soldaților și de zăngănitul asurzitor al

săbiilor și scuturilor, iar ecoul, mirat, repeta aceste sunete neobișnuite din peșteră în peșteră, din stâncă în stâncă.

Crixos, de o parte, Crassus, de altă parte, străbăteau rândurile celor două armate pentru a le însuflă și a le îndemna la luptă. Se încinsese o bătălie crâncenă, în care amândouă părțile luptau dârz, fără a se clinti cu un pas.

Fiindcă romanii atacaseră în formație compactă, extremitatea aripii stângi a legiunilor lui Crixos rămăsese neangajată în luptă. Grație acestei împrejurări, mai mult de trei mii de oameni din legiunea a patra stăteau inactivi. Observând acest lucru, samnitul Onacius, care comanda legiunea a patra, se puse în grabă în fruntea celor trei mii de ostași și, ordonându-le o „întoarcere spre dreapta”, îi aruncă asupra aripii drepte a romanilor. Contraatacată din front și amenințată din flanc, legiunea romană care forma extremitatea aripii drepte a lui Crassus fu în scurt timp complet dezorganizată.

Acest succes se dovedi însă a fi înșelător și de scurtă durată. Chestorul Scrofa, care comanda aripa dreaptă a romanilor, se năpusti spre locul unde sătea în rezervă cavaleria romană și-i ordonă lui Cneus Quintus, comandantul ei, să arunce șase mii de călăreți asupra aripii stângi a gladiatorilor, care rămăsese descoperită. Puțin după aceea, legiunile a treia și a patra, care formau aripa stângă, fură puternic atacate pe la spate de cavaleria romană, iar rândurile lor fură rupte.

În același timp, Crassus trimise două legiuni și șase mii de arcași pentru a-l învălui pe Crixos prin aripa dreaptă. Cu un avânt și o iuțeală nemaivăzută, aceștia se cățărară pe niște coame situate în spatele dealului pe care se găseau rezervele gladiatorilor. De acolo, romanii urcară peste povârnișul opus al dealului, trecură peste vârf și, coborând concentric, atacă legiunile a cincea și a șasea. Întinzându-și flancul drept până la mare, aceste două legiuni de gladiatori alcătuiră un al doilea front de rezistență. Poziția ocupată de gladiatori căpătă astfel forma unui triunghi, a cărui bază o constituia marea: de aici porneau cele două linii de rezistență, care reprezentau laturile, și acestea se uneau în muchia dealului, oare constituia vârful triunghiului.

Ciocnirea deveni nemaipomenit de înverșunată.

Văzând că încercarea de depășire și învăluire a aripii drepte a gladiatorilor nu-i reușește, Crassus hotărî să exploateze mai adânc greșeala săvârșită de Onacius, pe care o exploatare și Scrofa. Aruncă deci asupra aripii stângi a gladiatorilor, în scopul de a o învălui, nu numai tot restul cavaleriei sale, ci încă două legiuni, ordonându-le să-i înconjoare pe gladiatori și să-i atace pe la spate.

În mai puțin de trei ceasuri, în ciuda minunilor de vitejie săvârșite în cursul acestei înclăștări în care o armată de treizeci de mii de oameni a înfruntat atacul unei armate care număra optzeci de mii, cele șase legiuni ale lui Crixos, înconjurate din toate părțile, fură măcelărite fără milă.

Până la sfârșit, Crixos continuase să spere că, în cele din urmă, Spartacus va veni. Când văzu însă că cea mai mare parte a fraților săi de arme pierise, își opri în loc calul - era al treilea pe care îl încălecuse în ziua aceea, deoarece alți doi fuseseră omorâți sub el - și cuprinse într-o privire mâhnită și obidită priveliștea groaznicului prăpăd. Lacrimi grele, fierbinți, i se prelingeau pe față. Apoi, privind țintă spre acel punct al orizontului de unde ar fi trebuit să apară Spartacus, Crixos exclamă cu glas tremurător și plin de frățească dragoste:

— O, Spartacus!... N-ai să mai vii la timp nici ca să ne salvezi, nici ca să ne răzbuni!... Ce-ai să faci când ai să vezi de ce jalnică moarte au pierit treizeci de mii dintre tovarășii tăi cei mai viteji! Ridică mâna stângă și, după ce își șterse lacrimile, se întoarse cu o mișcare hotărâtă către contubernalii săi - Euthybidă nu mai era în rândul lor, se făcuse nevăzută de la începutul bătăliei - și le spuse liniștit, cu glas energic: Fraților!... E timpul să mergem la moarte!...

Roti în aer sabia înroșită în sângele romanilor răpuși în luptă, dădu pinteni calului și se năpusti asupra unui manipul de pedestrași dușmani care împresurase și încolțise o mână de gladiatori răniți, care totuși mai opuneau rezistență. Agitând vijelios deasupra capului sabia lui temută, urlă:

— Ei, romanilor, vitejilor! Tare mai sunteți îndrăzneți când luptați trei împotriva unuia! Acu să vă văd! Suntem hotărâți să murim!

Pătrunzând călare în rândurile dușmane, Crixos și cei patru contubernali ai săi începură să-i secere, să-i calce în picioare și să-i răpună pe romani care abia se puteau apăra de grindină de lovituri ce se abăteau asupra lor. La început, oarecum zăpăciți, legionarii se traseră înapoi. Pe urmă însă, pe măsură ce li se adăugau forțe noi, strânseră cercul în jurul celor cinci gladiatori care, deși fuseseră doborâți de pe cai, continuau să lupte cu o nemaipomenită înverșunare. Dar, atacându-i din toate părțile, în cele din urmă romanii le-au venit de hac. Crixos, al cărui trup era acoperit de răni din cap până în picioare, se prăbuși și el. În cădere, se întoarse către romanul care-l lovise pe la spate și, străpungându-l cu sabia, îl trase după sine. Dar sabia îi rămase împlântată în pieptul legionarului. Lovit de o săgeată aruncată de la cinci pași, Crixos nu mai avu putere să mai apuce sabia. Putu doar să șoptească:

— Ție, Spartacus... fie ca ție să-ți surădă... victoria...

Apoi amuți. În mijlocul pieptului sfâșiat de răni fu lovit de o suliță, care i se înfipse adânc în carne. Legionarul care o aruncase strigă:

— Până una alta, plimbă-te pe lumea cealaltă!

— Pe toți zeei! se minună un veteran. Am luat parte la toate campaniile lui Sulla, dar un om cu o asemenea vitalitate n-am mai văzut!

— Ia te uită - strigă un altul, arătând spre cadavrele romanilor care zăceau în jurul lui Crixos - câți a mai răpus dintre ai noștri. Înghiți-i-ar Erebus sufletul!...

Astfel se încheie bătălia de la poalele muntelui Garganus, unde în trei ceasuri și-au găsit moartea zece mii de romani și treizeci de mii de gladiatori.

Prizonieri n-au fost luați decât vreo opt sute de gladiatori, în cea mai mare parte răniți. Și cu toții au fost condamnați, potrivit poruncii lui Crassus, să fie răstigniți pe cruci de-a lungul drumului parcurs de romani în noaptea precedentă.

După-amiază, Crassus dădu poruncă să se ardă cadavrele romanilor și apoi să se apuce de organizarea taberei și de întărirea ei cu șanțuri largi. Tribunilor și centurionilor le ordonă ca legiunile să fie gata de plecare înainte de miezul nopții.

Între timp, într-o stare de neliniște de nedescris, Spartacus așteptase toată ziua și toată noaptea sosirea contubernalilor lui Crixos. În zori, văzând că nu mai vine nimeni, trimise spre Sipontum doi din contubernalii săi, fiecare în fruntea a o sută de ostași călări, pentru a strânge informații despre Crixos și despre dușman. Îi mai trimisese, între altele, și pentru motivul că gladiatorii săi, când părăsiseră tabăra, nu luaseră eu ei alimente decât pentru trei zile, și acum nu mai aveau hrană decât până seara.

Acela dintre contubernalii lui Spartacus care ajunsese cel dintâi în tabăra de lângă Sipontum, găsind-o părăsită, rămase uimit. Neștiind ce să facă, se hotărî să aștepte sosirea celui de-al doilea contubernal, pentru a chibzui împreună ce era de făcut. Veni și al doilea contubernal și, pe când stăteau la îndoială, fără să se poată hotărî, în tabăra părăsită sosiră în galop pe niște cai prăfuiți care gâfâiau din greu, cei doi contubernali pe care Crixos îi trimisese la Spartacus de cum își făcuseră apariția romanii lângă Garganus.

Când și-au dat seama de trădarea Euthybidiei și de situația deznădăduită în care se afla Crixos, cei patru contubernali fură cuprinși de groază și o porniră în galop după Spartacus.

Până să ajungă ei cu vestea la Spartacus, bătălia de lângă muntele Garganus era pe isprăvite.

— O, pe toți zeii Infernului! răcni Spartacus, făcându-se galben ca ceară când primi vestea josnicei trădări, ale cărei nenorocite urmări le deslușea limpede. Înainte! Să pornim neîntârziat în marș spre Sipontum!

Îl chemă pe Granicus și, sărind pe cal, cu glasul înecat de lacrimi, îi spuse:

— Îți încredințez opt legiuni să le duci în marș forțat. Aripă să crească la picioarele soldaților... Mai tari ca diamantul să le fie inimile!... Să zburăți!... Să zburăți, nu alta!... Crixos e în primejdie de moarte!... Frații noștri sunt măcelăriți cu sălbăticie!... Pornesc înainte cu călărima... Vă conjur, în numele a tot ce vă e sfânt, grăbiți-vă, zburăți!

Apoi, în fruntea a opt mii de gladiatori călări, Spartacus porni ca o vijelie pe drumul ce ducea la Sipontum.

Un ceas și jumătate mai târziu cu caii istoviți și înspumați, Spartacus ajunse la Sipontum. În apropierea locului unde Crixos își avusese tabăra până în ziua aceea, Spartacus întâlni câțiva gladiatori, care scăpaseră, ca prin minune.

— În numele lui Jupiter Răzbunătorul, spuneți-mi, ce s-a întâmplat? îi întreabă Spartacus, gâfâind.

— Suntem bătuți... zdrobiți... N-a mai rămas decât numele și amintirea celor șase legiuni ale noastre!...

— O, frații mei nefericiți!... O, Crixos, iubitul meu prieten! izbucni Spartacus, cuprins de deznădejde, acoperindu-și fața cu mâinile și plângând în hohote.

În fața acestei nemăsurate dureri, comandantii cavaleriei și contubernalii lui Spartacus păstrară o tăcere adâncă. Uimirea și neliniștea ce se puteau citi pe fețele lor, după ce auziseră vestea îngrozitoare a înfrângerii, sporiră când îl văzură plângând pe viteazul lor conducător. Tăcerea se prelungi până ce Mamilius, care era alături de Spartacus, îl îmbărbăta cu glas blajin, vibrând de emoție:

— Capul sus... vrednice Spartacus! Întâmpină nenorocirea bărbătește...

— O, Crixos!... Sărmanul meu Crixos!... gema Spartacus, îndurerat.

Apoi, după ce cuprinse cu brațul drept gâtul lui Mamilius, își ascunse fața la pieptul lui și izbucni iarăși în hohote de plâns. După o clipă, își ridică fața udă de lacrimi și, cu palma mâinii stângi, începu să-și șteargă ochii.

Mamilius îl îndemnă din nou:

— Fii tare, Spartacus!... Să chibzuim cum să scăpăm celelalte opt legiuni!

— Așa-i! Trebuie să găsim mijlocul de a scăpa de primejdia care ne amenință. Să facem ceva pentru a evita urmările mârșavei trădări făptuite de această ticăloasă furie a Infernului. Trebuie să ne retragem. După bătălia grea pe care au dat-o legiunile lui Crassus nu vor fi în stare să părăsească regiunea

Garganus mai înainte de opt sau zece ceasuri. Neapărat trebuie să folosim acest răgaz pentru a ne îmbunătăți situația.

Și, întorcându-se către unul dintre contubernali, ordonă:

— Aleargă la Granicus și transmite-i ordinul să se oprească și să pornească înapoi cu legiunile.

După ce contubernalul se depărta în galop, Spartacus îi spuse lui Mamilius:

— Să facem zilnic treizeci de mile pe drumuri de munte, și trecând prin Minervium și Venusia, în cinci-șase zile o să ajungem în ținutul Lucanilor, și acolo noi contingente de sclavi o să vină să ne îngroașe rândurile. Din Lucania, dacă n-o să fim în măsură să luptăm cu Crassus, putem oricând să ne retragem spre Puttium, și apoi de acolo să trecem în Sicilia, ca să reaprindem flacăra răscoalei printre sclavi.

După ce lăsă cailor istoviți de goană un răgaz de o jumătate de ceas, Spartacus ordonă cavaleriei să se înapoieze și să-i ia și pe cei opt gladiatori care supraviețuiseră măcelului de la muntele Garganus.

Iar el cu trei sute de călăreți hotărî să se furișeze până la la muntele Garganus, pentru a căuta trupul neînsuflețit al lui Crixos.

Granicus se strădui să-l facă pe Spartacus să se răzgândească, să renunțe la acest plan, argumentând că, deși oamenilor de rând le era îngăduit să disprețuiască primejdia, conducătorului și animatorului cauzei lor sfinte nu îi era iertat să caute primejdia și s-o sfideze.

— Nu, sunt convins că n-o să mi se întâmple nimic, și peste trei zile o să vă ajung din urmă pe creasta Apeninilor. Și chiar dacă s-ar întâmpla să pier, tu, Granicus, ești destul de încercat și ager, de viteaz și curajos, și ai destulă autoritate pentru a duce mai departe, cu energie și tenacitate lupta împotriva asupritorilor.

Zadarnice fură stăruințele lui Granicus. Spartacus nu voia cu nici un preț să renunțe la planul său.

Însoțit de un detașament călare, porni spre Garganus. Când ajunse în apropierea lui, Spartacus trimise o parte dintre soldați înainte, ca să cerceteze regiunea și să culegă știri despre mișcările inamicului. După ce primi rapoarte liniștitoare, ordonă soldaților să descalece și să-și ia caii de căpăstru. Mergând pe jos se adânciră în pădurea prin care trecea drumul ce ducea de la Sipontum, peste muntele Garganus, spre mare. Înaintau cu greu, fiind nevoiți să-și taie drum cu sabia prin pădurea neumblată. După două ceasuri și ceva ajunseră într-o mică poiană, înconjurată din toate părțile de stejari și brazi, unde se aflau bordeiele unor tăietori de lemne, care, cea mai mare parte a anului, munceau în aceste păduri.

Pentru ca tăietorii de lemne să nu poată semnala romanilor prezența sa pe acele meleaguri, prima grijă a lui Spartacus fu să-i rețină pe toți și să-i pună sub strajă. Apoi le porunci să-și stingă focurile, care ar fi putut atrage luarea-aminte a inamicului, iar gladiatorilor le ordonă să păstreze cea mai adâncă liniște și să fie cât se poate de atenți.

Întocmai cum prevăzuse Spartacus, Crassus porni în noaptea aceea cu legiunile spre Sipontum. Pe la cântatul cocoșilor, gladiatorii auziră duduind pas cadențat de pe-destrieme, tropot de cai și zvon de glasuri. Erau romanii, care înaintau fără să le pese de nimic, pentru că se simțeau învingători și pentru că știau că dușmanul era departe.

După ce se îndepărtă și ultimul manipol de romani, Spartacus cu cei trei sute de gladiatori călări porniră în galop spre câmpia largă pe care avusese loc bătălia și care se întindea de la poalele muntelui Garganus până la mare.

În fața priveliștii groaznicului măcel, lui Spartacus i se strânse inima și i se făcu negru în fața ochilor. Drumul fiind acoperit de mormane de cadavre, descălecă și, lăsându-și calul în paza unuia dintre călăreții care-l însoțeau, începu să colinde deznădăjduit lugubrul câmp de bătălie. La fiecare pas recunoștea alți prieteni, pe ale căror chipuri schimonosite se așternuse paloarea morții. Ochii i se umplură de lacrimi.

Într-un loc văzu cadavrul lui Tesalonius, epicureanul îndrăgostit de viață și plin de distincție. Zăcea într-o rână și avea trupul acoperit de sute de răni; în mână mai ținea încă strâns sabia. Pe Brezovir abia îl putu recunoaște: capul îi era cu desăvârșire zdrobit de copitele cailor, iar pieptul străpuns în mai multe locuri de lovituri de sabie. Mai încolo zări cadavrul viteazului și îndrăznețului Livius Grandenius, comandantul legiunii a șasea, aproape îngropat sub leșurile dușmanilor răpuși de el. Îl descoperi apoi pe Onacius, iar mai departe pe Castus, comandantul legiunii a treia, rănit în mai multe locuri, dar încă în viață, care cerea ajutor cu glas stins. Îl ridicară pe brațe și-l îngrijiră cu mult devotament.

Copleșit de durere, Spartacus colindă două ceasuri și mai bine câmpul acoperit de cadavre, până ce, în sfârșit, găsi cadavrul lui Crixos sfârtecat în bucăți și sângerând. Doar fața mai rămăsese întregă și păstra întipărită încă și după moarte pecetea demnității și bărbăției deosebite de care dăduse dovadă în viață.

Spartacus se aruncă la pământ și, acoperind cu sărutări fața prietenului său, izbucni:

— Scumpul meu Crixos, ai căzut pradă trădării celei mai mârșave! Ai pierit singur, fără mine! Eu nici să-ți vin în ajutor n-am putut! Ai căzut nerăzbunat! O, nobilul și dragul meu Crixos!...

Luă mâna vitează a gladiatorului ucis și o strânse la piept. Și blestemând cu glas tare, făcu următorul legământ:

— Jur pe toate zeitățile Cerului și Infernului, pe Furiile răzbunătoare, pe Hecate cea aducătoare de rele, jur aici, în fața trupului tău neînsuflețit, jur, frate, că, pentru moartea ta, pe ticăloasa trădătoare are s-o ajungă pedeapsa nemiloasă, chiar dacă s-ar ascunde în adâncurile oceanului sau în abisurile nevăzute ale Tartarului!...

După aceea cu ochii injectați de mânie se ridică, înălțându-și spre cer brațele și fața. Apoi luă trupul lui Crixos în brațe și însoțit de câțiva oastași, îl duse la malul mării. Acolo, după ce îi scoase platoșa găurită și-l dezbracă de veșmintele însângerate, îl cufundă în valuri și îl spală cu grijă; lepădă apoi toga sa cea întunecată și înfășură cu ea trupul neînsuflețit, poruncind ca să fie purtat la locul unde rămăseseră să aștepte caii și ceilalți călăreți. Cum pe Castus nu-l puteau transporta călare pe poteci abrupte și prăpăstioase, din pricina stării lui foarte grave, Spartacus îl lăasă la vila unor patricieni din apropiere, în seama administratorului vilei, care era trup și suflet alături de răsculați. După ce cadavrul lui Crixos fu înfășurat cu grijă și așezat pe un cal pe care îl luă de căpăstru însuși Spartacus, detașamentul o porni înapoi.

La Arpi, Spartacus află că Crassus cu armata lui se îndreptase spre Canne. De aceea părăsi fără zăbavă Arpi, pornind spre Herdonie. Nu apucase să se depărteze de Arpi nici o milă, când înaintea ochilor i se înfățișă o priveliște sângeroasă și înfricoșătoare. De copacii care străjuiau drumul atârnav, legănându-se, cadavrele gladiatorilor pe care Crassus îi luase prizonieri în bătălia de la muntele Garganus. Livid, schimbat la față, cu ochii aprinși, Spartacus parcurse drumul de-a lungul căruia, de fiecare copac, era spânzurat câte un cadavru. Erau cu totul opt sute.

Printre spânzurați, Spartacus îl recunosc pe tracul Mesembrius, viteazul său compatriot, al cărui trup mânjit de sânge era acoperit de răni. Văzându-l, Spartacus își acoperi ochii cu mâna și scrâșni din dinți:

— Ah, Marcus Crassus, spânzuri prizonierii! Bine, Marcus Crassus! Nu vrei să-ți fie o povară în cursul campaniei! Ah, jur pe toți zeii că de la voi, romanii, care sunteți cei mai vestiți în treburile militare, trebuie să le învețe omul pe toate. Și eu le-am învățat pe toate de la voi. Nu-mi mai rămânea decât să învăț și asta! Apoi adăugă cu glas de tunet: Nouă, gladiatorilor, romanii nu ne recunosc aceleași drepturi ca celorlalți oameni!... A!... Ne socotesc că pe niște

fiare sălbatică, ca pe niște vite bune de tăiat?... Pe focul mistuitor al Tartarului, fie! O să-i scoatem însă și noi pe romani de sub scutul dreptului ginților. Lacrimi pentru lacrimi, sânge pentru sânge!

Fără a cruța caii, Spartacus goni toată noaptea pe cărări anevoioase, iar a doua zi la amiază ajunse din urmă legiunile.

Armata gladiatorilor își întinsese tabăra lângă Asculum.

Chiar în noaptea aceea, Spartacus îi porni pe soldați, ducându-i în marș rapid până la Venusia. În loc să-și așeze tabăra în preajma orașului, își duse armata sus pe culmile munților. Tabăra, le spuse el, trebuie să fie așezată în locuri greu accesibile și o să trebuiască să rabde de frig și să îndure lipsuri, pentru ca să nu poată Crassus să-i ajungă și să-i nimicească.

Comandantul romanilor ajunsesse între timp în apropiere de Rubi, unde-și instalase cartierul general. Trimisese patru legiuni, zece mii de auxiliari și cinci mii de călăreți, sub comanda chestorului Scrofa, la Andria. De acolo, conform planului lui Crassus, Scrofa urma să pornească spre Venusia pe un drum, în timp ce Crassus însuși avea să pornească pe altul. Pe de altă parte, Crassus, ordonase ca la Barium Brundisium și în celelalte orașe învecinate să se recruteze oameni pentru a se alcătui încă o legiune, care să umple măcar în parte golul lăsat de cei zece mii de oameni pierduți în bătălia de lângă Garganus.

Pretorul înainta Senatului o dare de seamă în care-l înștiința despre izbânda repurtată, exagerând însemnătatea ei, și arăta că gladiatorii, demoralizați se retrag spre ținutul Lucanilor și că, încercuindu-i cu cele două corpuri de armată ale sale, se pregătea să-i strivească.

Spartacus, după două zile de odihnă își trimise cavaleria să adune știri despre inamic, și peste alte două zile, primind știri precise, părăsi în timpul nopții împrejurimile Venusiei. Deplasându-se fără oprire, toată ziua și toată noaptea, ajunse prin surprindere lângă Rubi. Acolo, ascunzându-se cu grijă de inamic, făcu popas, dându-le soldaților săi numai șase ceasuri de repaus. Pe la amiază porni împotriva lui Crassus și, atacându-l pe neașteptate, îi sfărâmă legiunile într-o bătălie care dură trei ceasuri. Pieriră șase mii de romani în această luptă, iar trei mii fură luați prizonieri.

După opt ceasuri de odihnă, Spartacus porni în direcția Metapontumului și ordonă ca două mii șase sute dintre romanii luați prizonieri în bătălia de la Rubi să fie spânzurați de-a lungul drumului. Lăsa în viață numai patru sute de prizonieri, care aparțineau aproape toți familiilor patriciene din Roma.

Pe unul din acești patru sute îl puse în libertate și-l trimise la Crassus, că să-l înștiințeze ce făcuse Spartacus cu prizonierii, urmând pilda de cruzime

dată de comandantul roman, și ce avea de gând să facă cu ei de aici înainte. În afară de aceasta, tânărul patrician mai primi din partea lui Spartacus misiunea de a-i oferi lui Crassus o sută dintre cei patru sute de prizonieri rămași în viață, în schimbul Euthybidei, despre care Spartacus era încredințat că se ascunde în tabăra romană.

Patru zile mai târziu, Spartacus ajunse la Metapontum. De acolo se îndreptă spre orașul Thurii, pe care-l luă cu asalt, și se întări înăuntrul lui, hotărât să rămână în oraș pentru a recruta și a organiza noi legiuni din rândurile sclavilor.

Mai mult de șaisprezece mii de sclavi veniră la el în răstimp de opt zile, și el se strădui să-i instruiască în grabă. Desprinzând apoi câte două mii de oameni din fiecare din cele opt legiuni ale sale, alcătui cu ei patru legiuni noi, sporind astfel numărul legiunilor la douăsprezece; iar fiecareia dintre cele douăsprezece legiuni îi repartiză un număr egal de recruți din acești șaisprezece mii. Numărul total al soldaților strânși sub steagul lui Spartacus sporise iarăși; armata sa număra acum cincizeci și șase de mii de pedestri și opt mii de călăreți.

CAPITOLUL XXI. SPARTACUS ÎN LUCANIA. PĂȘĂRARUL

NIMEREȘTE ÎN LAȚ

Trebuie, Myrtis, trebuie să mi te destăinuiești în sfârșit. Trebuie să-mi încredințezi taina amară pe care de doi ani mi-o ascunzi cu atâta încăpățănare. O, Myrtis! Dacă ți-ar fi cât de cât milă de mine, dacă ai fi tot atât de bună și de mărinimoasă pe cât ești de frumoasă, mi-ai dezvălui acum taina. Myrtis, înțelege că te iubesc din tot sufletul!

Astfel se ruga Artorix de Myrtis. Scena se petrecea în fața cortului lui Spartacus, la vreo douăzeci de zile după incinerarea lui Crixos.

În acel moment, tabăra gladiatorilor se găsea în Lucania. Datorită unui nou aflux de sclavi răsculați care veniseră în tabără, pedestrima lui Spartacus crescuse până la șaptezeci și două de mii de oameni. Se auzea însă că Crassus înainta împotriva gladiatorilor în fruntea a optzeci de mii de romani.

Artorix aținuse calea Myrtidei la ieșirea din cort, când ea dăduse să iasă. Fata purta o cămașă de zale de oțel, întinsă pe corp și strălucitoare ca argintul, care-i cobora până la genunchi, pulpare de fier la picioare, iar brațul drept îi era acoperit de o apărătoare de fier. În mâna stângă ținea un scut mic, rotund, de bronz. O sabie scurtă îi atârna de cingătoarea frumos lucrată. Pe cap avea un coif de argint cu o creastă scurtă. Acest echipament, care semăna până în cel mai mic amănunt cu cel al Euthyhidei, fusese făurit anume pentru ea din ordinul lui Spartacus, în timpul cât tabăra fusese instalată lângă Ravenna.

— Artorix! Ce înseamnă asta? îl mustră Myrtis.

— Ce să însemne? Cum adică nu ți-am spus destul de limpede? o întâmpină galul, cu glas blând și privind-o cu adorație. Urât nu-ți sunt, asta știu. Că nu iubești un altul, mi-ai jurat de o mie de ori. De ce mă respingi atunci cu atâta încăpățănare? De ce nu vrei să răspunzi dragostei mele înflăcărate?

— Dar tu - întrebă Myrtis, cu tulburare în glas - dar tu de ce vii să mă ispitești? De ce mă chinuiești? Nu pot, nu pot să fiu a ta și niciodată n-am să fiu a ta...

— Vreau să știu de ce! izbucni Artorix, pălind. Cred că am dreptul să știu de ce, în loc să mă înalț pe culmile fericirii, sunt osândit să mă prăvălesc în prăpăstiile disperării.

Aceste cuvinte, izvorâte parcă de-a dreptul din inima lui Artorix, vibrau de atâta pasiune, de atâta putere, încât Myrtis se simți vrăjită, înfrântă și zdruncinată în hotărârea ei. Ochiul îi străluceau plini de iubire. Întreg chipul ei oglindea o dragoste sinceră.

Rămaseră câteva minute nemișcați, înfiorați, privindu-se țintă în ochi, fără a scoate o vorbă. În cele din urmă, Artorix rupse tăcerea:

— Myrtis... Nu sunt laș... O știi... La luptă sunt totdeauna printre cei dintâi și nu părăsesc câmpul de bătălie decât printre ultimii. Nu-mi precupețesc viața în fața primejdiei... Vezi, totuși, că acum plâng ca un băiețandru. O, adorata mea, iubita mea! Spune-mi că mă iubești... Mângâie-mă cu privirea ta divină... Îngăduie ca raza asta de fericire să strălucească în fața ochilor mei totdeauna.

Artorix luă mâna fetei și, ducând-o la buze, o acoperi de sărutări fierbinți. Tremurând toată, ea îi șopti:

— Artorix, lasă-mă... pleacă... De-ai ști ce durere... îmi pricinuiesc cuvintele tale... de-ai ști cât chin...

— Dacă duioasele priviri de adineauri au fost înșelătoare, spune-mi atunci... îndrăznește... spune-mi: „Artorix, speranțele tale sunt deșarte, iubesc pe altul...”

— Nu... nu iubesc - sări fata - niciodată n-am iubit, niciodată n-am să iubesc pe nimeni afară de tine!

— Ah! strigă Artorix, în culmea fericirii. Mă iubești... Pot oare și zeii să guste o astfel de bucurie?

— Zeii! Ah, zeii! spuse ea, desprinzându-se din brațele lui. Zeii nu numai că gustă bucurii, dar se și îmbată de ele... pe câtă vreme, noi, muritorii, suntem sortiți să ne iubim în taină, fără a îndrăzni vreodată să revărsăm în sărutări tot focul dragostei noastre.

— Dar cine, cine ne oprește?

— Nu-l căuta zadarnic pe cel care ne oprește - răspunse ea, mâhnită. Nu căuta să-l descoperi... Ursita ne stă împotriva, nu vrea să ne unim... Grea... crudă soartă... dar nimic n-o poate schimba... Lasă-mă... pleacă... și nu încerca să afli mai mult.

Și izbucni în hohote de plâns amarnic. Uluit, Artorix se strădui s-o liniștească. Încercă să-i sărute mâinile. Ea însă apărându-se cu blândețe, dar și cu hotărâre îi spuse:

— Fugi, ferește-te de mine, Artorix! Dacă ești cinstit și nobil, ferește-te de mine!

Ridicându-și ochii, Myrtis o zări pe Cethul, sclava originară din Numidia, care trecea pe acolo. Cethul venise în tabăra gladiatorilor tocmai de la Tarentum. Fugise de acolo cu vreo douăzeci de zile în urmă, în ziua când, din porunca stăpânei sale, i se retezase limba, drept pedeapsă pentru că trăncănise despre lucruri care ar fi trebuit să nu vorbească. Myrtis o chemă:

— Cethul! Cethul!

Apoi, întorcându-se către Artorix, îi zise:

— Uite, Artorix, vine încoace... Nădărdiesc că măcar acum ai să pleci..

Galul îi prinse iar mâna, o trase și o apăsă de buzele sale.

— Totuși taina asta va trebui să mi-o încredințezi.

— Niciodată!

În acea clipă, Cethul ajunsese în fața cortului lui Spartacus, și atunci Artorix părăsi pretorium-ul cu pași rari, legănat de simțăminte duioase, dar în același timp chinuit de gânduri triste.

— N-ai vrea să mergem să jertfim oița asta lui Mars Lucanus? o întrebă Myrtis pe Cethul, arătând către o oiță albă, priponită de unul din stâlpii cortului.

Fata, căreia nelegiuirea ei stăpâna îi tăiasese limba, făcu semn din cap că vrea.

Peste puțin, cele două fete ieșiră din tabără prin porțile decumane, care dădeau spre râul Aciris. Cam la o milă depărtare de tabără era o moviliță în vârful căreia se înălța un templu închinat lui Mars Lucanus, spre care începură să urce domol. Aici, potrivit rânduiei grecești, Myrtis jertfi oița, cerând zeului războiului să sprijine armata gladiatorilor.

Myrtis mai era încă în templu, când Spartacus se întoarse valvârtej din recunoașterea în care pornise dis-de-diminează. Întâlnise un grup de cercetași romani și luase șapte prizonieri, de la care aflase că Crassus cu armata lui se îndreptau spre Grumentum.

Într-adevăr, a treia zi pe la amiază își făcu apariția pretorul, în fruntea legiunilor sale, pe care le așeză în ordine de bătaie în fața gladiatorilor. Apoi din amândouă părțile răsunară semnalele.

Armatele se ciocniră și începu o bătălie crâncenă, care ținu mai mult de patru ceasuri. Amândouă părțile luptară cu vitejie și avânt. Către asfințit însă, aripa stângă a răsculaților, de sub conducerea lui Artorix, începu să șovăie și să cedeze teren. Aceasta din pricină că mulți dintre recruții proaspeți din care erau alcătuite legiunile gladiatorilor nu aveau suficientă experiență pentru a ține piept navei romanilor. În ciuda minunilor de vitejie săvârșite de Artorix, care, deși rănit la piept și la cap, se bătea ca un leu, legiunile continuau să se retragă în mare învălmășeală.

Ca turbat, Spartacus se repezi în mijlocul lor și, cu glas tunător, strigă:

— Se poate oare? Să fi devenit romanii viteji ca leii, iar voi fricoși ca iepurii, în urma izbânzilor ce le-ați repurtat asupra lor? Pentru numele lui Marte Hiperboreanul, nu fugiți, opriți-vă! Luptați alături de mine! Luptați vitejește și-l vom pune pe fugă și de astă dată pe dușman, ca totdeauna!

Apoi, după ce își zvârli scutul în rândurile dușmanilor care înaintau și după ce luă în mâna stângă sabia unui gladiator răpus, Spartacus se năpusti asupra romanilor, cu două săbii, așa cum se obișnuia în școlile de gladiatori. Se rotea cu o asemenea iuțeală și lovea cu atâta sete, încât curând locul fu semănat cu trupurile legionarilor răpuși. Rândurile dușmane se răriră și începură să se tragă înapoi, încurajați de acest succes, gladiatorii se aruncară în luptă cu un nou avânt.

Între timp însă, Crassus, care comanda personal legiunea alcătuită din veteranii lui Marius și Sulla, își concentrase toate eforturile împotriva centrului armatei gladiatorilor, și aici frontul gladiatorilor, nemaifiind în stare să reziste violentului atac al romanilor, se destramă începând să șovăie, să se clatine și să se retragă. Spartacus dădu atunci fuga la unitățile sale de cavalerie, care stăteau în rezervă tocmai în spatele centrului și, rânduindu-le pe douăsprezece coloane, alcătui o a doua linie de bătaie. Intervalele dintre coloane trebuiau să îngăduie legiunilor epuizate să se retragă în tabără.

Aceste măsuri nu putură opri totuși retragerea dezordonată, cu grele pierderi, a legiunilor care formau centrul și aripa stângă a dispozitivului. Numai aripa dreaptă, comandată cu fermitate de Granicus, se retrase luptând.

Pentru a stăvili năvala învingătorilor, cavaleria, sub comanda lui Spartacus însuși, se năpusti asupra cohortelor romane. Și se năpusti cu atâta înverșunare, încât cohortele lui Crassus se văzură silite să se oprească, și deși, pentru a nu fi măcelărite, ele se strânseseră în cercuri, careuri și triumphiuri

compacte, totuși pierderile suferite de romani de pe urmă acestui atac au fost uriașe.

Crassus ar fi vrut să-și arunce în luptă și cavaleria. Era însă prea târziu. Se lăsa noaptea. Peste puțin trâmbițele ambelor armate sunară încetarea și soldații se retraseră în tabere.

Bătălia luase sfârșit. Romanii pierduseră cinci mii de oameni, iar gladiatorii opt mii, pe lângă o mie două sute de prizonieri.

Peste noapte, Spartacus cu armata sa părăsi pe furiș tabăra de la Grumentum. Hotărâse să se îndrepte, prin Bruttium, spre Cosentia.

La Pandusia îl ajunse din urmă un sol trimis de Crassus. Acesta, care câtva timp mai înainte refuzase cererea lui Spartacus de a i-o preda pe Euthybidă în schimbul a o sută de patricieni romani, propunea acum să-i dea pe cei o mie două sute de gladiatori pe care-i luase prizonieri la Grumentum, în schimbul celor o sută de patricieni.

După ce se sfătui cu Granicus și cu ceilalți comandanți de legiuni, Spartacus primi schimbul și se înțelese cu solul că schimbul să se facă peste trei zile, la Roscianum.

După plecarea solului, lui Spartacus îi trecu prin minte o bănuială, nu tocmai fără temei, și anume că Crassus făcuse propunerea de schimb nădăjduind că în acest fel va reuși să întârzie înaintarea gladiatorilor și va putea recupera timpul pierdut. De aceea, Spartacus hotărî să trimită la Roscianum o mie două sute de călăreți, cu cei o sută de prizonieri romani și cu două mii patru sute de cai. Mamilius, căruia i se încredință întreaga răspundere pentru executarea schimbului, primi ordin strict să nu-i predea pe cei o sută de romani decât după ce mai întâi va fi primit în schimb pe cei o mie două sute de gladiatori; de asemenea, ca imediat ce aceștia vor fi încălecat pe caii aduși pentru ei, s-o pornească cu toții spre Temesa, unde Spartacus avea să ajungă cu armata sa peste patru zile. În ipoteza că s-ar fi observat cel mai mic indiciu că romanii umblă să le întindă o cursă sau să-i înșele, cei o sută de patricieni urmau să fie măcelăriți, iar detașamentul trebuia să se întoarcă la grosul armatei, lăsându-i pe gladiatorii prizonieri în voia sorții.

Pe drumul de la Pandusia la Temesa, Spartacus întâlni o coloană înarmată. Erau cinci mii de sclavi, recrutați și instruiți la repezeală de Caius Gannicus. Acesta se căia de neajunsurile ce i le tăcuse nu de mult lui Spartacus. Aducea acum întăriri răsculaților, nădăjduind ca prin aceasta să-și răscumpere în mod onorabil greșeala din trecut, și jură că de aici înainte va fi disciplinat.

Samnitul și oamenii săi fură primiți frățeste de Spartacus, care îl numi din nou pe Gannicus comandant de legiune.

Cinci zile mai târziu se întoarse și Mamilius cu cei o mie două sute de gladiatori scăpați din captivitatea romană. În fața întregii armate, Spartacus îi muștră amarnic pe foștii prizonieri. El le arată că nu totdeauna se găseau în tabără, cum se întâmplase de astă dată, o sută de prizonieri romani cu care să poată fi răscumpărați gladiatorii care se predau de bună voie în mâinile inamicului. De n-ar fi fost această fericită coincidență, ei ar fi atârnat acum cu toții de copaci la marginea drumurilor, ciuguliți de ciorile și șoimii Apeninilor. În încheiere le spuse că, decât să cadă în mâinile dușmanului și să piară spânzurați în chip rușinos, mai bine să cadă luptând pe câmpul de bătălie.

Crassus nu ajunsese la Temesa decât peste douăzeci de zile. În acest timp primise însă mereu noi întărituri din Lucania, Apulia, Messapia și Iapigia.

Armata sa număra acum aproape o sută de mii de oameni.

Între timp, Spartacus începuse tratative cu niște pirați de prin părțile Ciliciei, care pe acea vreme băntuiau cu corăbiile lor țărnul Mării Tireniene. Îi întrebase dacă n-ar primi să-i transporte armata peste mare, în Sicilia, oferindu-le pentru aceasta treizeci de talanți, adică întreg tezaurul gladiatorilor pentru că, deși erau învinuiți că s-ar fi dedat la mari jafuri, asta era tot ce posedau. Pirații acceptară propunerea lui Spartacus și luară chiar și zece talanți arvună de la Granicus, care dusese tratativele, însă în ajunul zilei hotărâte pentru îmbarcarea gladiatorilor, temându-se pesemne de răzbunarea romanilor, ridicară ancorele pe furiș și ieșiră noaptea din Temesa.

Pânzele corăbiilor ce se depărtau de mal se mai vedeau încă din tabăra gladiatorilor, când un manipol de cercetași sosi în grabă cu vestea că se apropie Marcus Crassus.

Cât ai clipi, gladiatorii puseră mâna pe arme și se așezară în ordine de bătaie. Și, mai înainte ca legiunile inamicului să fi avut vreme să se rânduiască de luptă, linia întâia a oastei lui Spartacus, alcătuită din primele șase legiuni, se aruncă cu înverșunare asupra romanilor, provocând mare învâlmășală în rândurile lor.

Tracul păstrase patru legiuni în linia a doua, iar la extremitățile celor două aripi postase câte patru mii de călăreți.

Afară de asta mai lăsase două legiuni la Temesa. În caz de înfrângere, hotărâse să se adăpostească acolo cu toată armata, în așteptarea momentului prielnic pentru revanșă. Cântărise pesemne amănunțit și mijloacele prin care ar fi putut ieși dintr-o situație atât de dificilă.

Înainte de începerea luptei, Spartacus, dând instrucțiuni comandanților celor șase legiuni care alcătuiau eșalonul întâi, le spuse că, în cazul când vor fi siliți să se retragă să o facă disciplinat, regroupându-se în linia a doua.

Prima ciocnire dură câteva ceasuri. Spre amiază, Crasus aruncă forțe proaspete în luptă și își întinse frontul spre dreapta și spre stânga. Atunci, pentru a evita învăluirea pe aripi, Granicus, care avea comanda, dădu ordin de retragere. Mulțumită supravegherii și energiei neobosite a comandanților, retragerea fu executată nespus de repede. Prin intervalele anume lăsate în linia a doua, legiunile din linia întâi se strecurară în spatele frontului, fără ca să se destrame sau să se învâlmășească.

Crezând că gladiatorii începuseră s-o ia la fugă, legionarii romani se aruncară să-i urmărească, dar se izbiră de o altă linie de gladiatori, care, năpustindu-se asupra lor într-un iureș turbat, îi sili să se retragă cu pierderi grele.

Marcus Crassus se văzu nevoit să dea semnalul de retragere, pentru a-și adăuga legiuni noi, și să reîncepă bătălia cu mai multă îndârjire. După ce aduse încă două legiuni cu care își întări aripile, așezându-le una în stânga și alta în dreapta, Crassus era sigur că îi va putea învâlui pe gladiatori. Ieșind însă la luptă din amândouă flancurile, cavaleria lui Spartacus îi răsturnă cu totul planurile.

Între timp, Granicus regrupase cele șase legiuni care luptaseră în primul eșalon și le așezase din nou în ordine de bătaie, așa că, în clipa când Crassus dădu ordin cavaleriei sale să pornească la atac, Spartacus putu să se retragă într-o ordine desăvârșită înapoia eșalonului comandat de Granicus, care era iarăși gata să înfrunte legiunile romane.

Astfel, tot luptându-se și retrăgându-se alternativ cu cele două eșaloane, gladiatorii ajunseră spre seară sub zidurile Temesei, fără ca Marcus Crassus să fi putut trage vreun folos de pe urma superiorității sale numerice. Nu-i mai rămăsese nimic altceva de făcut decât să sune încetarea. Oprindu-se la poalele dealurilor care înconjurau Temesa, Crassus îi spuse chestorului Scrofa:

— Poți să-i spui cum poștești: gladiator nevrednic sau gladiator ticălos... Trebuie să recunoști însă că blestematul ăsta de Spartacus posedă toate calitățile unui mare comandant de oști.

— Spune mai bine - răspunse cu regret Scrofa - că Spartacus e viteaz și iscusit și că e neîndoielnic un excelent comandant.

Așa se încheie această bătălie care a durat șapte ceasuri și mai bine. Gladiatorii pierduseră șase mii, iar romanii șapte mii de oameni.

Având în vedere că Spartacus se retrăsese și se închisese în Temesa, Crassus nu se sfii să se proclame învingător. El înștiința Senatul că nădăjduiește să isprăvească campania până în douăzeci-treizeci de zile, că gladiatorul e complet împresurat și că nu va reuși să-i scape.

Spartacus, care cu mult timp înainte se îngrijise să fie săpate șanțuri largi în jurul zidurilor orașului, veghea însă cu atenție încordată și lua toate măsurile de apărare necesare, urzind în taină un plan cu ajutorul căruia se pregătea să scape din cleștele dușman.

Spartacus interzise cu strășnicie ieșirea locuitorilor din oraș, indiferent pentru ce motiv, și rândui gladiatori care să păzească porțile și zidurile orașului zi și noapte, fără întreruperi. Această interdicție băgă spaimă în locuitorii Temesei. Ei se așteptau la un asediu îndelungat și aveau în fața ochilor toate primejdiile, lipsurile și grozăviile foametei pe care un asemenea asediu avea să le aducă asupra cetății.

Spartacus profită de panica locuitorilor și declară autorităților orașului că, pentru a scăpa de grozăviile asediului și ale foametei, locuitorii aveau un singur mijloc, și anume: pe de o parte, să adune degrabă toate corăbiile, bărcile de pescari, luntrele și orice altfel de vase posedau, iar pe de altă parte, să-i pună la dispoziție toți meseriașii constructori de luntre și corăbii din oraș, precum și cheresteaua necesară, pentru a înjgheba o mică flotă cu care să-și poată transporta trupele în Sicilia.

Locuitorii Temesei se învoiră și, scurt timp după aceea, pe malul mării se adunară sute de lucrători, care, înfrățiți cu miile de gladiatori, se apucară să construiască bărcile necesare pentru alcătuirea flotei.

Fără a bănui ceva despre noile planuri ale gladiatorilor, Crassus trimise ștafete la Thuri, Metapontum, Heraclea, Tarentum și Brundisium cerând să i se trimită neîntârziat o mare cantitate de arme pentru asediu. Socotea că fără berbeci, catapulte și baliste, asediul s-ar prelungi multă vreme.

Câteva zile după bătălia de lângă Temesa, Euthybidă hoinărea singură prin tabăra romană. Deodată îi veni în minte să viziteze împrejurimile orașului și să se furișeze cât mai aproape de avanposturile dușmane. Ar fi voit să verifice dacă nu există vreo cale de acces la zidurile orașului și dacă nu s-ar putea pătrunde prin surprindere în oraș. Porunci celor două sclave pe care le cumpărase la Tarentum să-i prepare o alifie de culoare castanie. Când se unse pe mâini, pe față și pe gât cu ea, Euthybidă căpătă înfățișarea unei etiopiene și deveni de nerecunoscut. Se îmbracă apoi cu rochia uneia dintre sclave, își strânse părul arămiu cu o basma lată de culoare închisă și, câteva ceasuri înainte de răsăritul soarelui, ieși din tabără cu un urcior de lut în mână și se îndreptă spre dealul în vârful căruia se înălțau zidurile Temesei. Pe muchia dealului susura un izvor.

Pretinsa etiopiană înainta cu băgare de seamă prin întuneric și, ajungând în preajma izvorului, prinse un zvon abia perceptibil de glasuri și zăngănit de scuturi și de săbii. Însemna că lângă izvor se găsea de bună seamă o cohortă de gladiatori, care făceau de strajă.

Atunci, după ce se abătu binișor spre stânga, o luă de-a lungul dealului, ca să-și dea seama bine de toate împrejurimile.

La vreo jumătate de milă, Euthyvida zări silueta unei clădiri înconjurată de un pâlcc de copaci umbroși. Când se uită mai bine, văzu că era un templu.

După ce chibzui o clipă, se hotărî și o porni iute în direcția templului, care, socotea ea, nu putea fi ocupat de gladiatori fiind prea departe de zidurile Temesei.

Clădirea templului era mică, dar foarte armonioasă, zidită în stil doric și în întregime din marmură. Văzând că templul, care era închinat lui Hercule Olivarius, nu este păzit de gladiatori, Euthyvida intră.

Templul era pustiu; se pregătea tocmai să iasă, când deodată zări un bătrân în odăjdii. Cufundat în gândurile sale, stătea lângă altarul în fața căruia se înălța, săpată în marmură, o minunată statuie care-l reprezenta pe Hercule, cu măciuca lui de lemn de măslin.

Euthyvida se apropie de preot și, într-o latinească stricată, îi spuse că ar fi vrut să-și umple urciorul cu apă din bazinul templului. Îi povesti că era sclava unui proprietar de pământ din apropiere, care, de când războiul ajunsese și pe aceste meleaguri, se ascundea într-o vale învecinată, unde nu era de loc apă de băut.

Conducând-o la bazinul cu apă, preotul începu să-i vorbească Euthybidei despre jalnicele urmări ale acestui război, urmări deosebit de grele, pentru că războiul coincidea cu o slăbire a unicului izvor al înfloririi popoarelor - credința și cultul zeilor, pretindea el, care constituiseră laolaltă o minunată și străveche trăsătură a caracterului italicilor de odinioară. De aceea fuseseră generoși zeii cu italicii, dăruindu-le totdeauna bunăvoința și ocrotirea lor. Acum însă se întindea mereu mai mult epicureismul, disprețul pentru cultul zeilor și luarea în derâdere a preoților. Pentru asemenea sacrilegii, zeii trimit întotdeauna binemeritate și grele pedepse. Mărturie stau dezbinările, răskoalele și războaiele care au sfâșiat Italia în cursul ultimilor ani și care nu erau altceva decât semnele vădite ale urgiei cerești.

Bătrânul se plânse îndeosebi de amarnicele urmări ale asediului și ale interzicerii de a ieși din Temesa. Nu mai venea nimeni să aducă jertfe zeului; chiar să fi vrut, nimeni nu mai putea aduce nici zeciuiala cuvenită, nici daruri de nici un fel. Era lesne de înțeles de ce toate acestea îl mâhneau atât pe

bătrânul preot. Orice prinos adus lui Hercule se încheia printr-o petrecere, și orice jertfe și daruri ce se aduceau zeului rămâneau preotului.

Într-un cuvânt, ca toți slujitorii cultelor din toate vremurile, indiferent de religie sau de popor, preotul templului lui Hercule cântărea credința bieților oameni, prostiți și înșelați, exclusiv după cantitatea și calitatea ofrandelor pe care aceștia le aduceau templului.

— De douăzeci de zile, nimeni n-a mai călcat în templul lui Hercule Olivarius, atât de slăvit în toată Lucania și în Brutium - spuse preotul, oftând.

— Bine, i-oi spune stăpânului să vină să-i aducă jertfe sau, cel puțin, să-i trimită daruri marelui Hercule Olivarius, pentru ca avutul și casa lui să scape - făgădui sclava, într-o latină pocită, cu o expresie de adâncă și naivă credință.

— Hercule să te aibă în pază pentru inima ta bună - îi mulțumi preotul. Apoi adăugă: Pietatea sălășiuiește mai ales în inima femeilor. Tocmai îți spuneam că de douăzeci de zile n-a mai călcat picior de om pe aici, ca să aducă jertfă zeului nostru. Dar am greșit. A mai fost aici, de vreo două ori, ca să aducă jertfe, o fată din armata gladiatorilor; o fată credincioasă și pioasă.

Euthybidei i se aprinseră ochii de bucurie și un fior îi trecu prin tot trupul.

— Ah! exclamă ea, neizbutind să-și stăpânească tulburarea. Cum? Ai spus că a fost pe aici o fată din tabăra dușmană?

— Da, o fată care poartă platoșă și sabie la cingătoare. În amândouă rândurile a venit însoțită de o etiopiană ca tine... dar mută, sărmana, căci fosta ei stăpână a poruncit să i se taie limba.

Euthybida se prefăcu a fi cutremurată de groază și, după o clipă de gândire, jucându-și mai departe rolul de fată naivă și bună, spuse:

— Uite, chiar și la dușmani... există respect față de zeii atotputernici... Mâine... am să vin din nou... dar mai înainte ca să se lumineze de ziuă... Mă tem de gladiatori... Dacă n-am să izbutesc să-mi conving stăpânul să trimită daruri neînfrântului Hercule Olivarius, am să aduc eu modestul meu obol.

Preotul o laudă pentru credința ei, îi făgădui încă o dată ocrotirea lui Hercule și, la plecare, îi arătă o potecă ascunsă, pe care era lesne de coborât și urcat, fără a fi observat.

Bucuria perfidei Euthybida era de nedescris. Găsise în sfârșit un aliat mult mai bun decât ar fi putut visa. Lăcomia și venalitatea preotului erau vădite. Era ușor să-l câștige de partea ei și cu siguranță că datorită ajutorului lui, avea să găsească mijlocul de a se apropia de zidurile orașului. Și, pe deasupra, mulțumită lui, va putea să-i dea lui Spartacus o lovitură crâncenă, sfâșietoare - și asta era tocmai ceea ce făcea să-i zvâcnească inima de bucurie - îi va ucide sora, o va ucide!

Noaptea următoare, Euthybida ieși iarăși din tabăra romană, luând cu ea de astă dată doi porcei de lapte, un miel și patru porumbei albi ca neaua. Urcă la templul lui Hercule pe poteca ce-i fusese arătată. Poarta Templului i-o deschise chiar preotul, care primi darurile sărmanei sclave.

În următoarele cinci-șase zile, Euthybida repetă vizita la templul lui Hercule, căutând să afle ce fel de om era și ce gândea Aius Stendidus - acesta era numele preotului - și în același timp pregătindu-și cu îndemânare terenul pentru propunerile ce se hotărâse să-i facă. Îi mărturisi în cele din urmă că nu era sclavă, ci că era în slujba romanilor, și îl încredință că Crassus avea să-i răsplătească cu mărinimie, pe el și pe ceilalți preoți, pentru serviciile ce i-ar putea aduce. Ceea ce li se cerea era numai să indice un punct slab al zidurilor, pe unde s-ar putea dezlănțui un atac prin surprindere asupra orașului.

Deși se aștepta la o propunere de acest fel, preotul se prefăcu a fi uimit.

— Cum așa, nu ești nici etiopiana, nici sclavă? Ești grecoaică?... Devotată romanilor? Dar strașnic te-ai mai prefăcut!

— Ce să-i faci, viclenie de război.

— Nu-ți fac nici o vină. Zeii supremi îi socotesc pe romani cu drept cuvânt vestiți pentru pietatea lor. Noi, preoții lui Hercule, trebuie să-i sprijinim pe romani, deoarece ei sunt cei mai zeloși adoratori ai zeului nostru. Nu i-au înălțat ei în orașele lor șase temple minunate?

— Deci n-ai să refuzi să sprijini planurile lui Crassus? stărui grecoaică, cu privirea scânteietoare de mulțumire.

— Am să mă străduiesc, pe cât voi putea... cu ce voi putea... - se învoi preotul.

Căzură repede la înțelegere. Preotul făgădui că, deși avea să se expună la mari primejdii căutând să intre în oraș, sub un oarecare pretext plauzibil, avea să încerce totuși. Se bizuia pe ajutorul Myrtidei. Îndată ce va veni Myrtis, avea să se ducă cu ea în oraș. Se mai lăudă că știa el o potecă ce trecea peste niște râpi repezi și prăpăstioase și care ducea într-un loc unde zidurile erau aproape dărâmate, și că pe acolo, oricât de puternic ar fi întărit gladiatorii locul, tot nu putea fi greu să pătrunzi în oraș. Euthybida făgădui preotului zece talanți în contul răsplăteii generoase ce avea să primească de la Crassus, după ce va fi îndeplinit ceea ce i se cerea.

Noaptea următoare, după ce, cu destulă greutate, reuși să-și curețe alifia cea castanie de pe față, Euthybida își puse echipamentul militar și se duse la templul lui Hercule. Pe Aius Stendidus nu-l găsi însă acolo. Află de la ceilalți preoți că, în ajun Myrtis venise la templu pentru a aduce jertfe lui Hercule și că, după aceea, Aius Stendidus plecase cu ea spre oraș.

Cu inima fremătândă și șovăind între teamă și nădejde, Euthybidă așteaptă întoarcerea preotului stând ziua întregă ascunsă în templu. Spre seară, acesta se întoarce și-i aduse la cunoștință că zidul dărâpanat fusese zidit din nou de Spartacus, care, ca un comandant destoinic și prevăzător, cercetase din timp zidurile și întărise toate punctele slabe.

Vestea adusă de preot o mânie teribil pe Euthybidă. Blestemă furioasă spiritul de prevedere a lui Spartacus.

Rămase apoi câțva timp pe gânduri. În cele din urmă îl întrebă pe preot:

— Dar Myrtis, sora gladiatorului, când are să mai vină pe aici, pe la templu?

— Nu știu... - răspunse preotul, încurcat. Pesemne că... are să vină poimâine, în ziua Antimachiilor, sărbătoarea închinată lui Hercule. Atunci e obiceiul să se aducă drept jertfă zeului veșminte femeiești, știi, în amintirea evadării lui în straie de femeie de pe insula Cos. Sora lui Spartacus spunea că are de gând să vie poimâine la templu cu daruri și jertfe, pentru a cere zeului să-i ocrotească pe sclavii răsculați și îndeosebi pe fratele ei.

— Ah, Jupiter, ce iubitor de dreptate ești! La fel și tu, Hercule! Zeii Olimpului iubesc cu toții dreptatea! izbucni grecoaica, ridicându-și ochii către cer cu o expresie de bucurie sălbatică, cumplită. O să mă răzbun pe el mai cumplit decât m-am răzbunat până acum. O să fie o răzbunare cu adevărat sângeroasă.

— Dar de ce răzbunare e vorba? întrebă preotul, mirat. Știi bine că zeii nu permit și nu sprijină răzbunarea.

— Știu, dar când e vorba să răzbuni o jignire grea, o jignire adusă fără nici un motiv... o, desigur că atunci și zeii Cerului, nu numai cei ai Infernului, aprobă răzbunarea și o înlesnesc! obiectă Euthybidă.

Apoi își scoase de pe umeri lanțul gros, de aur, de care era agățată sabia ei cea scurtă, cu mânerul presărat cu pietre nestemate, și le înmână lui Stendidus.

— N-am dreptate, Stendidus? adăugă ea, în vreme ce preotul mângâia darul primit, cu priviri hrăpărețe. Nu-i așa că o răzbunare dreaptă e și pe placul zeilor din cer?

— Firește... - încuviință el - când răzbunarea e dreaptă... când jignirea a fost întemeiată. Răzbunarea n-a fost poreclită oare bucuria zeilor?

Atunci, Euthybidă își luă de pe cap coiful de argint, care în loc de creastă avea un mic șarpe de aur cu două rubine enorme în chip de ochi, și-l întinse și pe acesta preotului. Cu ochi lacomi, preotul începu să cerceteze noile și scumpele daruri. Euthybidă îi spuse însă:

— Lucrurile astea de nimic le dăruiesc invincibilului Hercule. Mâine însă am să aduc încă zece talanți... neînvinsului Hercule - și apăsă asupra ultimelor două cuvinte - pentru ca tu, preotul lui, să-mi dai o mână de ajutor să mă răzbun.

— Pe Castor și Pollux! exclamă preotul. De vreme ce e o răzbunare dreaptă... desigur că trebuie să te ajut! Pe sceptrul Proserpinei!

— O să trebuiască să ascunzi aici mâine noapte doi soldați viteji și credincioși.

— Aici?... În templu?... Să profanez sacrul lăcaș al divinului Hercule?... Să risc să fiu spânzurat de gladiatori dacă, din întâmplare, vor găsi aici pe cei doi soldați ai tăi? protestă speriat preotul, dându-se doi pași înapoi.

— Dar mi-ai făgăduit că ai să mă ajuți să mă răzbun - stăruie Euthyvida.

— Vezi, eu... nu pot consimți ca fata aceea, ca Myrtis, să fie ucisă... tocmai în templul zeului meu... Nu, nu aceasta este chemarea preotului... Dacă ar fi fost vorba doar să fie prinsă... și să-ți fie dată pe mână...

O lucire lugubră se ivi în ochii verzi, scânteietori ai Euthyvidei și un surâs straniu îi flutură pe buze.

— Bine, fie! strigă ea. Să fie luată prizonieră... și să fie dată pe mâna mea. Fiindcă de ucis... vreau s-oucid eu însumi! Bineînțeles, dacă n-are să vină Spartacus să se arunce la picioarele mele pentru a-și răscumpăra sora!

— Ce anume ai să faci cu ea... nu vreau să știu... Vreau doar să fiu sigur că mâna mea n-are să ia parte la o crimă sângeroasă... că nu mă fac părtaș la o crimă - îngăimă preotul mieros și prefăcut. Am să le arăt credincioșilor tăi soldați unde să se ascundă... aproape de tot de aici... chiar lângă drum... în crângul acela, care parcă tocmai pentru asta a crescut!

— N-are să poată fugi de acolo!

— Dacă-ți spun că crângul pare anume făcut ca să nimerească graurii în laț...

— Bine, bine... fie după voia ta... Numai ca să ai conștiința împăcată... - spuse Euthyvida, cu o fină ironie.

Adăugă însă în dată:

— Mi-a trecut prin minte o idee strașnică.

— Ce anume?

— Iată: fără a mai spune nimic celor doi colegi ai tăi, hai cu mine în vale, să stăm la masă... la o masă îmbelșugată... cu oare vreau să cinstesc în persoana ta nu numai pe slujitorul lui Hercule Olivarius, ci și pe omul cinstit și pe adevăratul cetățean.

— Pe toți zeii! exclamă preotul, prefăcându-se indignat. Asta înseamnă oare că nu ai încredere în mine?... Mă tem numai de ce pot face muștrările unei conștiințe încărcate. Nu știu însă dacă se cade...

— Dacă se cade să mergi cu mine?!... Da. Trebuie neapărat să-mi ajuți să car până aici cei cincisprezece talanți conveniți... Dar pare-mi-se că spusesem zece mai înainte.

— Ba cincisprezece, cincisprezece ai spus! sări iute preotul cu gura.

— În orice caz, chiar dacă am spus zece... a fost o greșală... De dragul răzbunării mele, îi hărăzesc zeului cincisprezece talanți! Să mergem, preacinstite Stendidus, ai să fii mulțumit de ziua de azi.

Preotul ascunse coiful și sabia Euthybidei într-un loc știut numai de el și plecă cu ea spre tabăra romană.

Marcus Crassus avea acum destulă încredere în Euthybida, pentru a-i îngădui să iasă și să intre în tabără când dorea, fie singură, fie însoțită de cine voia ea.

În tabără, Euthybida organizează un ospăț îmbelșugat în cinstea lui Stendidus, iar acesta pentru a-și îneca durerea pricinuită de neîncrederea curtezanei, turnă pe gât opt sau zece cupe de vin strașnic. În timpul ospățului, Euthybida îl chemă pe credinciosul ei Xenocrate și vorbește ceva cu el în șoaptă.

Pe la miezul nopții, Euthybida își puse un coif de oțel, își potrivi pe umărul drept, în diagonală, o curea de care era prinsă o sabie mică și ascuțită și, însoțită de preotul care, beat turtă, nu prea se ținea bine pe picioare părăsi tabăra. Cei doi erau urmași la o depărtare de câțiva pași de doi sclavi capadocieni, complet înarmați, care aparțineau lui Marcus Crassus.

Să-i lăsăm să meargă înainte, în direcția templului lui Hercule Olivarius, și să ne aruncăm privirile pentru o clipă la Temesa.

De trei zile, Spartacus avea gata pregătită o numeroasă flotă. Nu aștepta decât o noapte întunecoasă, ca să poată imbarca și transporta primul lot de cincisprezece mii de gladiatori, deoarece vasele pe care izbutise să le strângă nu puteau cuprinde un număr mai mare de oameni.

În ziua aceea, îndată după apusul soarelui, care tot timpul fusese acoperit de norii negrii și cenușii ce se adunaseră pe cer, Spartacus ordonase celor trei legiuni ce-și aveau tabăra pe mal să-și strângă în liniște corturile și să se imbarce. Pe la ceasul întâiei făclii, după ce îi dădu lui Granicus toate instrucțiunile necesare, fu dat semnalul de plecare.

Flotila gladiatorilor se depărta în liniște de țărm și, pornind spre larg, ieși din Temesa.

Siroco sufla însă puternic dinspre malul african și nu îngădui navigatorilor, în ciuda sforțărilor lor herculane, să ia direcția Siciliei.

Vâslind cu îndârjire, gladiatorii abia izbutiră să înainteze vreo câteva mile. Dar pe la cântatul cocoșilor, dat fiind că marea devenea din ce în ce mai agitată, Granicus trase la mal și ordonă celor cincisprezece mii de gladiatori să debarce pe țărmul pustiu din preajma Nicoterei. De acolo, cu un vas ușor, trimise la Temesa un centurion și zece soldați, care să-l înștiințeze pe Spartacus de cele întâmplate, iar el porni îndată cu legiunile sale spre munți.

Între timp, în drum spre templul lui Hercule Olivarius, preotul și Euthyvida îi lăsaseră pe cei doi sclavi capadocieni în crângul de la marginea drumului ce ducea din oraș spre templu. Nu departe de crângul acela era o vilă în care fusese instalat un avanpost al gladiatorilor. Și, din timp în timp, rafalele vântului năprasnic aduceau până la urechile capadocienilor zgomote de pași și murmur de voci de la vilă.

— Deci, Ercidan, trebuie să facem tot ce ne stă în putință - spunea în șoaptă, pe limba lui maternă, unul dintre sclavi către celălalt - ca s-o prindem de vie pe amazoana asta tânără.

— Să facem tot, Ascubari - răspunse Ercidan - numai să izbutim...

— Și eu la fel am spus... numai să putem.

— Drept să-ți spun, dacă o să văd că vrea să se apere cu sabia sau cu pumnalul, am s-o ucid dintr-o singură lovitură, mai ales că dacă noi auzim, de aici, șoaptele gladiatorilor, de bună seamă că au să audă și ei, de acolo, țipetele miorlăitei ăsteia.

— De bună seamă, și dacă au să le audă, au să vină asupra noastră și or să ne prăpădească.

— Așa-i, pe Jupiter, ai dreptate!... Treaba asta începe să nu mai îmi placă.

Cei doi capadocieni rămaseră tăcuți, munciți de gânduri sumbre, apăsătoare. Peste foșnetul frunzelor stârnite de vânt, se auzi deodată, lămurit, un zgomot de pași printre tufișuri.

— Cine-i acolo? întrebă cu glas surd Ascubari, scoțându-și sabia din teacă.

— Cine-i acolo? repetă Ercidan, ca un ecou al tovarășului său.

— Tăcere! răspunse un glas de femeie. Eu... Euthyvida... Cercetez împrejurimile... Nu vă sinchisiți de ceea ce se întâmplă îndărătul vostru, păziți numai drumul.

Apoi dispăru printre tufișuri.

Ascubari și Ercidan tăcură o bună bucată de vreme, în cele din urmă, Ascubari șopti:

— Ercidan!

— Ce-i!

— Trebuie să chibzuim cum am putea ieși din beleaua asta cu fața curată și cu pielea întregă.

— Prea bine! Ai găsit vreo cale, vreun mijloc?

— Pare-mi-se că da.

— Ia să vedem!

— Când s-o apropia mica amazoană, ne luăm încet arcurile, și tu, și eu, și de la doisprezece sau cincisprezece pași tragem în ea două săgeți bune, una în gât, iar cealaltă în inimă... Pun prinsoare că n-o să mai fie în stare să țipe. Ce zici?

— Bravo, Ascubari! Nu e rău!

— Celeilalte, o să-i spunem că a încercat să se împotrivescă.

— Strașnic!

— Atunci așa rămâne?

— Așa rămâne.

Și cei doi capadocieni rămaseră nemișcați și tăcuți, cu arcurile pregătite, cu urechea ciulită la orice zgomot.

Între timp, Euthyvida rătăcea neliniștită prin apropiere, așteptând ivirea zorilor cu încordată nerăbdare. Fiecare ceas îi părea o veșnicie. De mai multe ori se aventurase până la marginea crângului, aproape de avanpostul gladiatorilor, și se întorsese îndărăt. În cele din urmă băgă de seamă că treptat-treptat vântul, care suflase năprasnic toată noaptea, se domolise cu totul. Cercetând linia orizontului și culmile Apeninilor, băgă de seamă că norii îngrămădiți deasupra lor prinseseră a se lumina slab, căpătând palide reflexe portocalii. Euthyvida suspină ușor văzând aceste semne ce prevesteau aurora.

Ea porni atunci încă o dată pe drumul ce ducea spre vilă și se apropie binișor de avanpost. Nu făcuse însă nici două sute de pași, când deodată fu oprită de un glas răgușit și răstit, care întrebă sec:

— Cine-i acolo?

Era o patrulă de gladiatori care ieșise din avanpost înainte de răsăritul soarelui, pentru a cerceta împrejurimile.

Euthyvida nu răspunse. Făcu stânga-mprejur și o luă repede la fugă spre crâng. Neprimind răspuns, patrula se luă după ea. Curând, grecoaica și urmăritorii ei se apropiară de marginea crângului, unde cei doi capadocieni așteptau cu arcurile întinse.

— Auzi zgomot de pași? Îl întrebă Ascubari pe Ercidan.

— Aud.

— Atunci, fii gata!

— Sunt gata!

Deoarece primele licăriri ale zorilor începuseră să risipească întunericul des al nopții, cei doi sclavi îl putură vedea pe micul soldat care se apropia repede de ei. Fața lui însă nu se putea deosebi.

— Ea e... - îi șopti Ascubari lui Ercidan.

— Da... uite că poartă cămașă de zale... coif... și e atât de mică, încât, fără îndoială, e femeie.

— Ea e... ea...

Și în aceeași clipă după ce ochiră bine, cei doi capadocieni dădură drumul săgeților.

Cele două săgeți zburară șuierând. Se înfipseră una în gâtul, iar a doua, străpungând zalele de argint, în pieptul Euthybidei. Izbucni un strigăt ascuțit și prelung. Apoi, îndată, Ascubari și Ercidan auziră tropăitul mai multor oameni ce se apropiau în goană. Un glas răsunător strigă:

— La arme!

Capadocienii o rupseră la fugă spre tabăra romană. Patrula, compusă din patru gladiatori și un decurion, se opri lângă Euthybida, care zăcea la pământ și horcăia fără a putea rosti nici un cuvânt.

După ce-l transportară pe muribund la marginea drumului și după ce-l așezară cu spatele rezemat de trunchiul unui stejar, îi scoaseră coiful. Văzând părul arămiu, bogat revărsat pe umeri, gladiatorii izbucniră într-un glas:

— O femeie!

Se aplecară să-i vadă mai de aproape chipul. Deși lividitatea premergătoare morții i se așternuse pe față, o recunoscură îndată și strigară cu toții deodată:

— Euthybida!...

În acea clipă ajunse la stejari și un manipul de gladiatori, care făcu cerc în jurul rănitei.

— Dacă e rănită, înseamnă că cineva a tras în ea - se pronunță centurionul care comanda manipulul. Să pornească îndată cincizeci de oameni să-i prindă pe ucigași: prea mult n-au putut să se depărteze încă.

Cincizeci de gladiatori porniră în goană spre templul lui Hercule Olivarius. Întunecați la față, ceilalți făcură roată în jurul Euthybidei și urmăreau în tăcere agonia acestei nenorocite, care adusese atâtea năpaste pe capul lor.

— Euthybida! Trădătoare afurisită! izbucni cu un glas aspru, după un răstimp de tăcere, centurionul. Oare ce căutai tu aici, la ceasul ăsta?... Cine te-o fi rănit? Nu pricep nimic... Bănuiesc însă că la mijloc trebuie să fie vreo nouă

uneltire nelegiuită pusă la cale de tine, și îmi pare că aceste uneltiri, din întâmplare, i-ai căzut jertfă chiar tu.

Un geamăt de durere scăpă printre buzele învinețite ale Euthybidei și, cu mâna, ea le făcu semn gladiatorilor să se depărteze de ea.

— Nu! strigă centurionul, arătându-i amenințător pumnul. Ai dus la pieire, prin trădarea ta, treizeci de mii de frați de-ai noștri... O să rămânem aici. Vrem să îmbunăm și să liniștim umbrele lor nerăzburate, amintindu-ți toate crimele săvârșite și înteișind chinurile agoniei tale.

Euthybidei îi căzu capul pe piept și, dacă n-ar fi continuat să geamă din greu și sacadat, s-ar fi putut crede că murise.

Cei cincizeci de gladiatori trimiși în urmărirea capadocienilor se întoarseră, aducându-l cu ei pe Ercidan, care, rănit, căzuse în mâinile lor. După ce capadocianul le spuse tot ce știa, gladiatorii pricepură cele petrecute.

În clipa aceea, un glas de femeie întrebă:

— Ce s-a întâmplat aici?

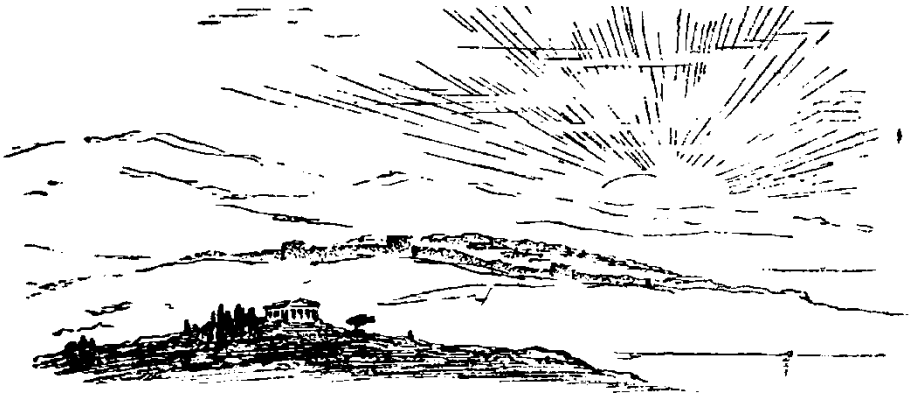
Era Myrtis. Venea la templul lui Hercule.

— Slavă lui Hercule! Săgețile pe care ticăloasa asta de Euthybida le pregătise pentru tine au străpuns-o pe ea, trădătoarea - o lămuri centurionul, făcându-i loc Myrtidei, ca să poată pătrunde în cercul compact pe care gladiatorii îl formaseră în jurul muribundeii.

Recunoscând glasul Myrtidei, Euthybida își înalță capul și-și aținti asupra ei ochii în care sticleau ura și deznădejdea. Mișcând din buze de parcă ar fi vrut să spună ceva și întinzând mâinile cu degetele rășchirate, de parcă ar fi vrut s-o înhațe pe Myrtis, făcu o sforțare supraomenească, încercând să se arunce asupra ei cu tot corpul. Apoi, cu un ultim geamăt, închise ochii, se izbi cu capul de trunchiul copacului și căzu la pământ fără suflare.

— De astă dată, s-a prins în laț păsărarul! exclamă centurionul.

Apoi centurionul propuse Myrtidei și celorlalți să-l urmeze și se depărta ră tăcuți de cadavrul odioasei trădătoare.

CAPITOLUL XXII. ULTIMA BĂTĂLIE. ÎNFRÂNGEREA DE LÂNGĂ

BRADANUS. MOARTEA

Vasul trimis de Granicus ca să-i aducă vești lui Spartacus acostă la Temesa exact în momentul când Euthybidă murea sub ochii Myrtidiei. Debarcarea lui Granicus în Bruttium încurcă planurile lui Spartacus, care rămase multă vreme pe gânduri, fără să poată lua o hotărâre asupra a ceea ce avea de făcut. În cele din urmă, întorcându-se către Artorix, îi spuse:

— Bine... De vreme ce Granicus cu cincisprezece mii dintre oamenii noștri sunt lângă Nicotera... să transportăm acolo, pe mare, întreaga armată și, de acolo, să reîncepem operațiunile militare cu și mai mare vigoare.

Și trimise vasul îndărăt la Granicus, cu ordinul ca în noaptea următoare întreaga flotă să se întoarcă la Temesa. Opt nopți în șir a durat trecerea armatei lui Spartacus la Nicotera. Și cu excepția ultimei nopți, când împreună cu cavaleria părăsi și el Temesa, Spartacus organizează în fiecare noapte alte ieșiri din cetate, pentru a abate atenția romanilor.

Flota care îi transporta pe Spartacus, pe Mamilius și cavaleria lor abia ajunsese la câteva mile de țărâm, când locuitorii Temesei se duseră să-1 vestească pe Crassus de cele întâmplate.

Comandantul roman se făcu foc și pară. Revărsă un șuvoi de blesteme asupra locuitorilor Temesei, pentru că nu îndrăzniseră să-i dea mai din timp de știre, prin orice mijloc, de evacuarea armatei lui Spartacus. Odată scăpați din clește, gladiatorii aveau să poată duce iară cu și mai multă îndârjire

războiul pe care Crassus îl socotise terminat, așa cum de altfel și raportase la Roma.

A doua zi, după ce, drept pedeapsă pentru lașitatea lor, impuse locuitorilor orașului o amendă grea, Crassus dădu ordin armatei sale să iasă din tabără și, în fruntea ei, se îndreptă spre Nicotera.

Spartacus încă, chiar în zorii acelei zile, îndată după ce debarcase la Nicotera, porni în marș cu toate legiunile sale și merse douăzeci de ceasuri în sir, oprindu-se tocmai lângă Scileum, unde își așază tabăra.

A doua zi înaintă până la Rhegium, chemând la arme pe toți sclavii pe care-i întâlnea în calea sa. După ce ocupă o poziție foarte prielnică, trei zile și trei nopți puse gladiatorii să lucreze la săpatul șanțurilor și la întărirea meterezelor, ca să fie evident și pentru Crassus că tabăra nu putea fi luată cu asalt.

Văzând locul unde era așezată tabăra și întăriturile făcute de gladiatori, Crassus își dădu seama că trebuie să-l silească pe Spartacus fie să iasă din tabără pentru a primi lupta, fie să se predea. Și pentru a atinge acest scop, întreprinse o lucrare uriașă, caracteristic romană, care, de n-ar exista mărturiile unanime ale lui Plutarh, Apian și Florus, ar părea de necrezut.

Pentru că însăși configurația terenului părea să ceară acest lucru, Crassus se apucă îndată să ridice un zid de-a curmezișul istmului. Această lucrare, pe de o parte îi scăpa pe soldații romani de inactivitate, iar pe de altă parte tăia inamicului orice putință de aprovizionare, într-un scurt răstimp, legionarii lui Crassus săpară de-a curmezișul istmului un șanț lung de trei sute de stadii, a cărui lățime și adâncime era de cincisprezece picioare. Pe marginea șanțului înălțară un zid înalt și puternic.

În vreme ce mii de romani trudeau la această lucrare titanică, Spartacus își organizează două noi legiuni din cei unsprezece mii de sclavi originari din Bruttium care i se alăturaseră și se ocupă de instruirea lor. În același timp însă chibzuia cum să scape din capcana clădită de Crassus.

În a douăsprezecea zi după așezarea taberei gladiatorilor la Rhegium, Artorix întrebă:

- Nu vezi, Spartacus, că ne-au închis în capcană?
- Crezi că ne-au închis?
- Văd că termină de ridicat zidul și-mi pare că suntem închiși.
- Și pe Vezuviu a crezut bietul Claudius Glaber că m-a prins într-o cursă de șoareci.
- Peste zece zile o să rămânem însă fără provizii.
- Cine?

— Noi.

— Unde?

— Aici.

— A!... Dar cine ți-a spus oare, iubitul meu Artorix, că vom mai fi aici peste zece zile?

Artorix tăcu și lăsă capul în jos, rușinat că voise să dea sfaturi celui mai perspicace dintre comandanți. Mișcat de tulburarea lui, Spartacus îl privi însă blajin și îl bătu prietenește pe umăr, spunându-i:

— Bine ai făcut, Artorix, că mi-ai atras luarea-aminte cum stăm cu proviziile. Nu fii neliniștit în privința sortii noastre. O să-i tragem o păcăleală lui Crassus, că are să rămână cu gura căscată în fața zidului său.

— Totuși trebuie să recunoaștem că acest Crassus e un comandant încercat!

— Cel mai încercat din câți au luptat împotriva noastră în acești trei ani - răspunse Spartacus.

Și, după o clipă de gândire, adăugă:

— Totuși nu ne-a învins încă.

— Și cât timp ai să fii tu în viață, n-are să ne învingă.

— Ah, Artorix, nu sunt altceva decât un biet om și eu.

— Nu, tu ești cugetul, puterea, steagul. În tine e întruchipată și în tine trăiește ideea: „Jos asupra! Fericire pentru cei năpăstuiți! Libertate sclavilor!” De la tine izvorăște lumina care îi domolește și pe cei mai sălbatici dintre ostașii noștri. Cât timp ai să trăiești tu, au să-ți împlinească totdeauna voia și au să reușească, ca și până acum, să facă imposibilul. Cât timp ai să trăiești tu, au să străbată câte treizeci de mile pe zi, au să îndure toate lipsurile, au să rabde de foame și au să se bată ca leii. Dacă ai pieri, o dată cu tine ar pieri și steagul nostru, și în douăzeci de zile războiul s-ar încheia cu distrugerea noastră totală... Să te ție zeii ani îndelungați, ca să cucerim izbânda finală!

În acea clipă se apropie de ei un centurion cu vestea că la porțile pretoriene se prezentau trei mii de prăstiași dalmați și iliri, fugiți din tabăra romană, care se rugau să fie primiți în rândurile fraților lor. Spartacus stătu un timp în cumpănă dacă să încuviințeze sau nu cererea celor trei mii de fugari. Apoi, fie că avea îndoieli asupra sincerității lor, fie că nu voia să dea o pildă rea soldaților săi, se hotărî și porni spre porțile taberei, unde le spuse fugarilor:

— A părăsi steagul e o faptă de ocară, nevrednică de soldați viteji. A ocroti fugarii din tabăra dușmană și a-i primi în rândurile armatei tale nu e numai nevrednic de un comandant cinstit, dar ar putea fi și o pildă proastă și

primejdioasă pentru propriii săi soldați, care ar fi siliți să primească în rândurile lor oameni care și-au trădat cauza și steagul.

Și refuză să-i primească.

Trecură șapte zile de la aceste întâmplări. În ziua a șaptea, pe la asfințit, decurionii și centurionii merseră din cort în cort ca să comunice gladiatorilor ordinul lui Spartacus ca toată lumea să părăsească tabăra în cea mai mare liniște, fără a aștepta semnalele trâmbițelor.

În același timp, potrivit dispozițiilor conducătorului, călăreții fură trimiși cu topoare prin pădurile vecine, ca să taie copaci, pe care să-i aducă în tabără la căderea nopții.

La ceasul primei făclii, Spartacus porunci să se aprindă focuri mari în tabără. Apoi, la adăpostul perdelei de zloată, care cădea neîntrerupt de două zile, legiunile porniră pe întuneric și fără zgomot spre un punct al șanțului lui Crassus unde încă nu fusese înălțat zidul. Ajungând acolo, Spartacus porunci să fie aruncate în șanț trunchiurile și ramurile tăiate și aduse de călăreți. Deasupra acestor trunchiuri și ramuri, șase mii de gladiatori așezară șase mii de saci cu nisip, care fuseseră pregătiți din timp. După ce șanțul fu astupat astfel pe o porțiune destul de lungă, Spartacus porunci gladiatorilor să treacă în liniște pe acest pod și apoi, în ciuda lapoviței, să meargă înainte, fără oprire, până la Caulonia.

Cavaleria, cu Spartacus în frunte, rămase ascunsă într-o pădure, lângă tabăra dușmană. A doua zi pe la amiază, cavaleria gladiatorilor se năpusti asupra celor două legiuni ale lui Crassus care cutreierau ținutul în căutare de provizii. Peste patru mii de romani fură uciși într-o jumătate de ceas. Apoi gladiatorii porniră în galop înspre Caulonia.

— O!... Pe toți zeii Infernului! răcni Marcus Crassus, când i se raportară cele întâmplate. Ce fel de om e ăsta îl impresor cu un cerc de fier, și-mi scapă. Îl zdrobesc, și iată că-și adună trupe noi și mă atacă mai înverșunat, cu mai multă putere decât înainte; raportează că războiul e pe sfârșite, și el îl întetește și mai mult!... Pe sufletele morților, e un duh rău! E un strigoi, a cărui sete de sânge crește ceas de ceas! E un vampir, a cărui hrană și desfătare sunt măcelurile și omorurile!

— Nu, nu e altceva decât pur și simplu un mare comandant - îl contrazise tânărul Cato, care tocmai fusese numit în funcția de contubernat al lui Crassus, drept răsplată pentru faptul că se distinsese atât prin respectarea strictă a disciplinei, cât și prin tenacitate și vitejie.

Turbat de mânie, Marcus Licinius îi aruncă o privire furioasă, voind parcă să-i dea un răspuns tăios, dar se stăpâni și îi spuse:

— Poate că ai dreptate, tinere îndrăzneț.

— Dacă obiceiul de a spune totdeauna adevărul înseamnă îndrăzneală, atunci nici Perseu, nici Iason, nici Diomede și nici un alt om pe lume n-a fost mai îndrăzneț decât mine - răspunse Cato, mândru.

Crassus tăcu. Tăceau și Scrofa, și Quintus, și Mummius, și ceilalți comandanți. Toți erau frământați de gânduri apăsătoare. În cele din urmă, Crassus începu să vorbească, de parcă și-ar fi depănat gândurile cu glas tare:

— Îl putem urmări, dar nu-l putem ajunge; gonește dintr-un loc într-altul ca un ogar, ca un cerb, nu ca un om! Ce ne facem dacă acum se aruncă asupra Romei, cu cei optzeci de mii de oameni ai săi?... Ah, pe toți zeii! Ce surpriză! Și ce primejdie! Ce-i de făcut pentru a-l împiedica?... Ce-i de făcut?...

Toți fură de părere că Crassus ar trebui să scrie Senatului despre toate aceste lucruri, fără a ascunde că războiul luase o întorsătură mai gravă și mai amenințătoare; să scrie Senatului că, pentru a termina repede acest război, era neapărat necesar ca, în afară de armata lui Crassus, să mai fie aruncate împotriva gladiatorilor și armatele lui Cneus Pompeius și Lucius Licinius Lucullus, care tocmai se întorceau la Roma. Înconjurat de trei armate a câte o sută de mii de oameni fiecare, având în fruntea lor pe cei mai buni generali ai republicii, Spartacus avea să fie strivit în câteva zile. Altfel nu se va putea pune capăt acestui război, care constituia o rușine pentru Roma.

Deși nu-i prea venea la îndemâna să scrie asemenea lucruri, Crassus se văzu totuși constrâns să trimită la Roma un raport în sensul acesta. Apoi ridică tabăra și porni în urmărirea lui Spartacus.

Tracul hotărâse să treacă munții. După ce părăsi Caulonia, se îndreptă spre munții Policastro și Nicastro, parcurgând zilnic distanțe foarte mari.

Când armata lui Spartacus ajunse lângă Policastro, în tabăra gladiatorilor izbucni o răzmeriță, stârnită de Caius Gannicus. Acesta, care avea o fire încăpățânată și rebelă, câștigase cinci legiuni de partea lui, declarând sus și tare că întâi de toate trebuia nimicit Crassus, iar abia după aceea să înainteze asupra Romei. Castus i se alătură. Toate amenințările și toate îndemnurile lui Spartacus fură zadarnice. Legiunile răzvrătite părăsiră tabăra lui Spartacus și se instalară la zece mile depărtare de ea.

Spartacus, nevoind să-i lase pradă unei înfrângeri sigure și totale, așteptă ca rațiunea să învingă și ca răzvrătiții să se întoarcă. Această așteptare îl făcu să piardă avansul pe care-l avea asupra lui Crassus.

Dușmanul înainta repede. Câteva zile mai târziu, pe o înălțime din apropierea muntelui Policastro, Crassus ajunse din urmă legiunile lui Caius Gannicus și le atacă năprasnic. Cei treizeci de mii de gladiatori luptară

vitejește, însă, fără intervenția imediată a lui Spartacus, ar fi fost desigur zdrobiți.

De cum interveni tracul, bătălia deveni mai violentă și mai sălbatică, și numai căderea nopții reuși să-i despartă pe combatanți. Nici una din părți nu cedase nici o palmă de teren. Gladiatorii pierdură însă douăzeci de mii de oameni în această bătălie, în vreme ce romanii nu pierduseră decât zece mii.

În cursul nopții, armatele gladiatorilor, care erau numericește mai slabe decât cele dușmane, părăsiră tabăra și, după ce izbutiră să-i determine pe răzvrătiți să li se alăture, porniră spre Besidiarum.

Ca să-i convingă pe Caius Gannicus și pe Castus să nu se răzlețească de grosul armatei și să evite deocamdată să dea o nouă luptă, Spartacus le spuse că nădăjduiește să-l zdrobească pe Crassus, după ce-l va fi obosit bine cu marșurile și manevrele. Aceste argumente parcă izbutiră să-i potolească întrucâtva pe Castus și pe Gannicus. De fapt, ei nu numai că nu-l dușmăneau, ci, dimpotrivă, îl respectau și-l admirau pe Spartacus; le era însă nesuferită rigoarea disciplinei și, fiind nechibzuiți, erau nerăbdători să se încaiere cu dușmanul.

Trei zile, Spartacus își ascunse armata pe un munte din apropiere de Besidiarum. Apoi, profitând de o noapte vijelioasă, furișându-se în tăcere pe niște poteci prăpăstioase, scăpă încă o dată din mâna lui Crassus și, în marș forțat, se îndreptă spre Claromont.

După opt zile, Crassus îi ajunse din nou din urmă pe gladiatori și își alese pozițiile, urmărind iarăși să-l blocheze pe Spartacus pe muntele unde era așezată tabăra gladiatorilor. Gannicus și Castus care din nou se despărțiseră de trac, se instalaseră cu cele două legiuni ale lor la șase mile de locul unde se găsea Spartacus.

În primele două zile, Crassus căută să se familiarizeze cu regiunea și cu pozițiile inamicului. În noaptea zilei a treia, Crassus dădu ordin unei legiuni să ocupe un deal acoperit cu copaci și tufișuri și să stea ascunsă acolo, gata să-i atace pe la spate pe Gannicus și Castus, în clipa în care Scrofa avea să-i atace din față, cu trei legiuni. Crassus socotea că-i va putea măcina pe cei douăsprezece mii de gladiatori ai lui Gannicus și Castus în vreun ceas, adică înainte că Spartacus să le poată veni în ajutor, și că apoi va putea începe lupta cu Spartacus. În urma pierderilor suferite în lupta de lângă Poli-castro, armata gladiatorilor nu mai număra decât șaptezeci de mii de oameni. După ce va fi reușit să nimicească cele două legiuni ale lui Gannicus, efectivul armatei gladiatorilor avea să fie redus la cincizeci și opt de mii. Pe baza

acestui calcul, Crassus era convins că cei nouăzeci de mii de soldați ai săi aveau să izbutească să-l încercuiască pe Spartacus.

Livius Mamercus, comandantul legiunii trimise în pădure, își strecură cu atâta băgare de seamă soldații pe dealul indicat, încât Gannicus și Castus nu simțiră nimic. Pentru că se temea că strălucirea armelor în soare ar fi putut trăda inamicului prezența romanilor pe acel deal, Mamercus porunci soldaților să-și acopere cu frunziș coifurile și platoșele. Cu câtă emoție și nerăbdare așteptă Mamercus să treacă noaptea și să înceapă ziua următoare, care fusese hotărâtă pentru atacarea inamicului!

O întâmplare zădărnici însă planurile romanilor. La poalele dealului ocupat de Mamercus se găsea un mic templu închinat lui Jupiter. Templul era părăsit, dar, aflând de existența lui, Myrtis hotărî să-i aducă o jertfă părintelui zeilor. Fiindcă își adora fratele și fiindcă clipă de clipă era îngrijorată de soarta lui, Myrtis nu pierdea nici un prilej de a aduce jertfe zeilor, implorându-i să-l ajute și să-l ocrotească pe Spartacus.

În ziua aceea, însoțită de credincioasa ei Cethul, Myrtis porni spre micul templu al lui Jupiter, ducând cu ea un ied alb pentru a-l jertfi zeului zeilor. Când ajunse în apropierea templului, ea zări soldați romani, unii ghemuiți, alții culcați în iarbă, pe cealaltă parte a dealului. Se întoarse tiptil și, străbătând în grabă vâlceaua, se abătu mai întâi pe la tabăra lui Gannicus și Castus, ca să le dea de veste despre primejdia care-i pândea. Apoi, împreună cu etiopiana, alergă într-un suflet să-l înștiințeze pe Spartacus.

Cam la un ceas înainte de amiază, Caius Gannicus își scoase din tabără cele două legiuni ale sale și-i atacă pe romani. Mamercus ținu piept cu bărbăție acestui atac neașteptat și trimise îndată un contubernal la Crassus, pentru a-i cere ajutor.

Peste puțină vreme sosiră, cam în același timp, la locul de bătălie, cu toate forțele ce le aveau la dispoziție, atât Spartacus, cât și Marcus Crassus. Se încinse o bătălie mai crâncenă, neasemuit mai crâncenă decât toate celelalte. Bătălia se prelungi până ce bezna nopții se lăsă asupra combatanților. Romanii au avut mai bine de unsprezece mii de morți, iar gladiatorii - douăsprezece mii trei sute, între care trei comandanți de legiuni Gannicus, Castus și Indutiomar, care luptaseră vitejește.

Patru ceasuri după încetarea bătăliei, Spartacus, după ce-și regrupă gladiatorii, își continuă pe cărări prăpăstioase, prin păduri și râpi înaintarea spre munții Petelini.

Rămânând stăpânul cîmpului de bătălie, Crassus porunci să se ardă cadavrele romanilor. Spre marea lui uimire, află că numai doi din cei

douăsprezece mii trei sute de gladiatori răpuși în această luptă fuseseră răniți în spate, și că toți ceilalți se prăbușiseră luptând cu fața la dușman.

După această bătălie, Crassus începu să regrete că scrisese Senatului cerând să-i trimită într-ajutor pe Pompeius și pe Lucullus.

Gloria victoriei decisive în acest război avea să fie atribuită altor comandanți, deși el era acela care măcinase și istovise forțele gladiatorului. Hotărî de aceea să sfârșească cu răsculații înainte de întoarcerea lui Lucullus în Italia, și mai înainte ca Pompeius, care tocmai sosise la Roma cu armata lui, să pornească spre Lucania.

În acest scop, îi ordonă lui Scrofa, sub a cărui comandă pusese șaiszeci de mii de oameni, să-l urmărească de aproape pe Spartacus, fără a-i lăsa o clipă de răgaz, iar el porni cu restul armatei spre Thurii, și de acolo la Potentia, trimițând recrutori în toate părțile, care să făgăduiască mari recompese celor ce aveau să intre în armata lui.

Scrofa căută să îngreuneze prin toate mijloacele retragerea lui Spartacus. Îi hărțuia ariergarda, dobândind succese mărunte, și prindea mici grupuri de gladiatori, pe care apoi îi spânzura de copaci de-a lungul drumurilor.

După plecarea din Claromont, Spartacus se îndreptase spre Heraclea, ocolind dealurile.

Când ajunse la râul Casuentus, constată că, din pricina ploilor din ultimele zile, apele acestuia erau umflate și că râul se transformase într-un puhoi năvalnic, de netrecut. Cavaleria romană, care între timp îl ajunsese din urmă, se aruncă năprasnic asupra unităților care încheiau coloana gladiatorilor.

Spartacus se înfurie. După ce așeză legiunile în ordine de bătaie, le spuse că de astă dată trebuiau fie să biruiască, fie să piară până la ultimul om, deoarece de retras nu se mai puteau retrage, fiindcă în spatele frontului era râul, care nu putea fi trecut. Apoi, cu un avânt nemaipomenit, se năpusti asupra dușmanului. Atât de sălbatic a fost iureșul gladiatorilor, încât, după două ceasuri de luptă, romanii fură puși pe fugă, iar gladiatorii, urmărindu-i cu o extraordinară energie, nimiciră mai bine de zece mii de legionari. Gladiatorii nu pierdură decât vreo opt sute de oameni. Panica romanilor fu atât de mare, încât trecură într-o goană pe lângă Arca și nu s-au oprit decât când s-au văzut la adăpostul zidurilor orașului Thurii.

Îndată ce află de înfrângerea suferită de Scrofa, Crassus se grăbi să părăsească Potentia pentru a merge la Thurii cu armata sa, ale cărei rânduri fiind îngroșate de numeroși recruți număra acum treizeci și opt de mii de oameni. El revărsă asupra soldaților iui Scrofa un torent de muștrări și-i

amenință că, de vor mai fugi încă o dată din fața inamicului, îi va supune din nou decimării.

După ce poposi la Thurii câteva zile, Crassus o luă pe urmele gladiatorilor, care, după cum îl încredințau iscoadele, își așezaseră tabăra pe malul râului Bradanus, nu departe de Silvium.

Câteva zile după bătălia cu Scrofa veniră la Spartacus trei gladiatori de la Roma, care-i înmânară o epistolă din partea Valeriei Mesalina.

Spartacus păli și își duse mâna drept la piept, voind parcă să astâmpere bătăile inimii, care zvâcneau cu putere. După ce îi trimise în tabără pe cei trei gladiatori, poruncind să li se dea ospitalitate, desfăcu papyrusul și citi următoarele:

**„INVINCIBILULUI ȘI VITEAZULUI
SPARTACUS,
VALERIA MESALINA
ÎI UREAZĂ GLORIE ȘI SĂNĂTATE**

Măreața ta luptă, căruia tu, iubitul meu Spartacus, i-ai închinat toate comorile sufletului tău prea ales, nici soarta, nici zeii vrăjmași n-au vrut s-o ocrotească. Mulțumită vitejiei și iscusinței tale supraomenești, timp de trei ani victoria a făcut să fâlțâie steagurile voastre, care sunt simbolul libertății. N-ai să poți înfrânge însă vrăjmășia sorții și atotputernicia romană, pentru că Lucullus a fost chemat din Asia ca să pornească împotriva ta, iar în clipa în care îți scriu Pompeius Magnus, întors din Spania, se îndreaptă spre Samnium, cu toată armata sa. Cedează, Spartacus, cedează și cruță-ți viața! Fă acest lucru pentru dragostea mea înflăcărată și nepotolită, cruță-te de dragul mângâierilor iubitei noastre copile, Postumia, care va rămâne orfană dacă te vei încăpățâna să duci mai departe acest război deznădăjduit.

Femeia pe care Spartacus o iubește nu poate, nu trebuie și nici n-o să-l sfătuiască vreodată să săvârșească vreo faptă nedemnă. Depunând însă armele acum, după ce ai făcut Roma să tremure, după ce te-ai acoperit de slavă și de laurii atâtor victorii strălucite, nimeni nu va putea spune că te predai vrăjmașilor de frică. E limpede că, predându-te, nu ai face decât să te înclini în fața sorții neînduplecate. Sorții nu-i poate sta împotriva nici o putere omenească. Sforțările celor mai puternici oameni pe care i-a cunoscut vreodată istoria - Cirus, Xerxe, Pirus și Hanibal - s-au sfărâmat totdeauna de hotărârile sorții.

Predă-te lui Crassus până nu intră Pompeius în luptă. Pentru a nu-i lăsa rivalului său gloria victoriei asupra ta, Crassus are să-ți acorde, desigur, condiții onorabile.

Renunță la această luptă, care acum a devenit zadarnică, vino de te adăpostește în vila mea de la Tusculum, unde te așteaptă dragostea cea mai curată, cea mai duioasă, cea mai înflăcărată, cea mai devotată. Acolo ai să-ți trăiești viața numai în bucurie, ca un soț și un părinte iubit, într-o fericire încântătoare, netulburată, necunoscută oamenilor.

O, Spartacus, Spartacus, te imploră o nefericită femeie, te conjură o mamă îndurerată! Fiica ta, auzi tu, Spartacus, sărmana ta fiică, cu mine împreună, la picioarele tale, îți îmbrățișează genunchii, îți acoperă mâinile cu sărutări și lacrimi și te imploră să cruți pentru noi neprețuita-ți viață, care ne e mai scumpă decât toate comorile din lume!

Scriind aceste rânduri, îmi tremură mâna, mă înăbușă hohotele de plâns și, în câteva locuri, lacrimile fierbinți ce-mi picură din ochi au șters cele ce ți-am scris.

O, Spartacus, Spartacus, fie-ți milă de fiica ta, fie-ți milă de mine, sunt o biată și nefericită femeie, și de vei muri tu, voi pieri și eu de deznădejde și de mâhnire...

*O, Spartacus, fie-ți milă de mine, care te iubesc, te ador și te venerez mai mult decât pot fi iubiți și adorați zeii supremi! O, Spartacus, fie-ți milă de mine...
VALERIA”*

Citind scrisoarea, Spartacus începuse să plângă. Lacrimile îi curgeau șiroaie pe față și se rostogoleau pe papirus, amestecându-se cu lacrimile Valeriei. Când isprăvi de citit, duse scrisoarea la buze și o acoperi cu sărutări fără număr. Apoi lăsă mâinile în jos și, împreunându-le, rămase așa multă vreme, cu ochii înlăcrimați pironiți în pământ, furat de gânduri amare.

Cine știe unde-i zburau glodurile?... Cine știe ce arătări încântătoare avea în fața lui?... Cine știe ce imagine iubită îl însuflețea în cea clipă?...

Își veni însă brusc în fire, își șterse ochii, mai sărută o dată papirusul, îl împături și-l ascunse la piept. Apoi, după ce-și puse platoșa și coiful și după ce se încinse cu sabia și-și luă scutul, chemă un contubernal și-i ordonă să i se pregătească de drum calul și să se formeze un detașament de cavalerie.

Un sfert de ceas mai târziu, după ce se sfătuiseră cu Granicus, părăsiri tabăra în galop, în fruntea a trei sute de gladiatori călări.

Câteva minute după plecarea lui Spartacus, însoțită de Artorix, Myrtis se întorcea spre cortul fratelui ei.

Artorix o implora și o conjura să-i dezvăluie pricina care o împiedica să-i devină soție.

— Nu mai pot să trăiesc așa, nu mai pot! Crede-mă, Myrtis - stăruia galul. Iubirea asta, patima asta nu mai are nimic omenesc. A devenit uriașă, este stăpână tuturor simțurilor mele, tirania sufletului meu. Când am să aflu ce te reține, cine te oprește să devii soția mea, poate că... cine știe?... o să trebuiască să mă conving că e o piedică de netrecut, poate că o să recunosc această imposibilitate și o să mă plec în fața sortii nemiloase. De vreme ce știu însă că mă iubești, nu pot să renunț la fericire de bună voie, nici nu pot să mă resemnez și să tac.

Zguduită de cuvintele lui, sărmana Myrtis fu covârșită de un sentiment de nemărginită jale.

— Artorix - spuse ea, cu glas înecat în plâns - Artorix, nu mai stărui, nu-mi mai cere nimic! Te implor, în numele zeilor tăi, te conjur în numele dragostei ce-i porți lui Spartacus! Dacă ți-ai da seama cum mă chinuiești, dacă ai ști la ce suferință mă supui, crede-mă, Artorix, că n-ai mai insista.

— Atunci - izbucni galul, pe care durerea și amărăciunea îl scosese din fire - ascultă-mă, Myrtis. Deznădăjduit cum sunt, nu pot să mai trăiesc. Dacă nu-mi dezvălui taina, vreau să mor, pentru că nu mai pot, nu mai sunt în stare să îndur acest groaznic chin! Fie ca atotputernicul Taranus să-l trăsnească pe Spartacus cu fulgerele lui, dacă nu-mi iau viața aici, în fața ochilor tăi!

Artorix își trase pumnalul de la brâu și-l ridică gata să și-l împlânte în inimă.

— Ah, nu... în numele zeilor atotputernici! sări Myrtis, întinzându-și brațele rugătoare spre Artorix. Nu!... Nu te omorî!... Mai bine să mă acopăr de rușine... în ochii tăi... decât să te văd mort; prefer să mă disprețuiești... Artorix... nu pot fi a ta pentru că nu sunt vrednică de tine...

Începu să plângă cu hohote și, acoperindu-și fața cu mâinile, continuă să vorbească cu vocea înecată de lacrimi:

— Am fost sclavă... Biciul stăpânului... care era proxenet... schingiuirile cu vergile înroșite în foc m-au constrâns să-mi vând trupul. Se opri o clipă, apoi, cu glas stins, abia auzit, șopti: Am fost... curtezană!

O podidi iarăși un plâns amar și, înclinându-și capul, își ascunse fața în mâini. Ochii lui Artorix începură să arunce fulgere de mânie. Ridicând amenințător spre cer brațul înarmat cu pumnalul, strigă cu glas tunător:

— Afurișiți fie bestialii negustori de carne vie! Afurisită fie sclavia! Afurisită fie cruzimea oamenilor!

Se aruncă apoi la picioarele Myrtidei și, după ce îi sărută mâinile, privind-o plin de dragoste, o rugă:

— O, nu plânge... iubita mea... nu plânge! Nu-i nimic! Să nu crezi că din pricina asta ai fi mai puțin curată sau că în ochii mei, tu, jertfă nevinovată a barbariei romanilor, ai fi acum mai puțin minunată! Doar trupul ți l-au pângărit, dar puritatea sufletului tău n-au putut s-o întineze!

— O, lasă-mă, lasă-mă să mă ascund de mine însămi! se rugă fata, smucindu-și mâinile din mâinile lui și ascunzându-și iar fața în ele. Lasă-mă să fug de privirea ta, pe care nu o mai pot îndura...

Și alergă să se ascundă în fundul cortului, unde căzu istovită în brațele sclavei Cethul.

Un răstimp, Artorix rămase pe loc, mângâind-o cu priviri pline de dragoste. Apoi părăsi cortul suspinând ușurat, pentru că ceea ce Myrtis credea că e o piedică de neînvins, lui nu-i părea de loc a fi o piedică.

A doua zi dis-de-dimineață, lui Marcus Crassus, care își așezase tabăra la Oppidum, i se înfățișă un sol din partea lui Spartacus, care îi înmâna o tabula cerată. Pe tabula aceasta, scrisă în grecește, Crassus citi următoarele:

„LUI MARCUS LICINIUS CRASSUS –

- IMPERATOR –

DIN PARTEA LUI SPARTACUS, SALUT!

Trebuie neapărat să stau de vorbă cu tine. Pe drumul dintre Oppidum și Silvium, la zece mile de tabăra ta și la zece mile de tabăra mea, se află o mică vilă, proprietatea lui Titus Ossilius, patrician din Venusia. Mă aflu la această vilă, însoțit de trei sute de soldați călări. Primești să vii acolo, însoțit de un număr egal de soldați? Am venit cu intenții cinstite și mă bizui întru totul pe cinstea ta.

SPARTACUS”

Crassus acceptă îndată propunerea gladiatorului și ordonă să se dea răspuns solului că, peste patru ceasuri, Crassus va fi la întâlnire, la locul arătat, și că așa cum Spartacus are încredere în cinstea sa, așa și el se încrede în cinstea lui Spartacus.

Trei ceasuri și jumătate mai târziu, cam la vreo două ceasuri înainte de amiază, Crassus, în fruntea unui detașament de cavalerie, ajunsese la vila lui Titus Ossilius. La porțile vilei fu întâmpinat de Mamilius, de un centurion și de zece decurioni din detașamentul de gladiatori care-l însoțise pe Spartacus. Cu toate onorurile cuvenite, fu condus de aceștia prin vestibulul vilei, prin

atrium și apoi, printr-un coridor, spre o mică galerie cu picturi. La intrarea galeriei se ivi Spartacus, care auzise pașii ce se apropiau. După ce făcu semn alor săi să se depărteze, Spartacus spuse, ducând mâna dreaptă la buze, în semn de salut:

— Salut, slăvite Marcus Crassus!

Apoi se dădu la o parte spre interiorul galeriei, pentru a-i face loc să intre comandantului roman, care, pășind în sală, îi răspunse la salut, spunând:

— Salut, viteazule Spartacus!

Cei doi comandanți se măsurau în tăcere.

Gladiatorul era mai înalt decât patricianul. Conformația zveltă și virilă a făpturii lui atletice contrasta izbitor cu vădita obezitate a lui Crassus.

În timp ce Spartacus își plimbă privirea de la trăsăturile proeminente ale feței oacheșe, pur romane, a lui Crassus, la gâtul scurt, la umerii lați și la picioarele strâmbe, arcuite în afară în dreptul genunchilor, Crassus admira maiestatea, suplețea și armonia perfectă a înfățișării herculeene a lui Spartacus, noblețea frunții sale înalte, strălucirea ochilor și sinceritatea care se citea pe toate trăsăturile chipului său frumos. Crassus nu putea să alunge simțământul de adâncă admirație care, fără voie, pusese stăpânire pe el la vederea acestui om.

Spartacus deschise vorba:

— Spune-mi, Crassus, nu ți se pare că războiul acesta s-a prelungit prea mult?

După ce șovăi o clipă, romanul răspunse:

— Da, s-a prelungit din cale-afară de mult.

— Dar că noi i-am putea pune capăt, nu ți se pare? stăruie gladiatorul.

În ochii gălbui-cenușii, pe jumătate acoperiți de pleoape, ai lui Crassus licări o lumină și el îi răspunse prompt:

— Cum?

— Făcând pace.

— Pace?... întrebă Crassus, uimit.

— De ce nu?

— ... Pentru că... în ce chip s-ar putea încheia pacea ceasta?

— Pe Hercule!... La fel cum se încheie totdeauna o pace între două părți aflate în război.

— Da?! exclamă Crassus, zâmbind ironie. Întocmai cum s-ar încheia pace cu Hanibal, cu Antioh sau cu Mitridate...

— De ce nu? întrebă Spartacus, cu o ironie fină în glas.

— Pentru că... - răspunse stingherit, dar în același timp semeț, comandantul romanilor - pentru că... poți tu oare să fii socotit parte beligerantă?

— Suntem o coalitiție de popoare, care luptă împotriva tiraniei romane.

— Pe Marte Răzbnătorul! ripostă Crassus, batjocoritor, trecându-și mâna stângă sub lanțul de aur ce-l purta în eșarfă. Eu socoteam că sunteți o nerușinată adunătură de sclavi netrebniți, răzvrătiți împotriva stăpânului vostru legitim.

— Da, am însă de făcut o singură precizare - răspunse liniștit Spartacus. Nu suntem netrebniți, hotărât, nu! Suntem sclavii bunului vostru plac, ai arbitrariului vostru, care calcă în picioare legile. Nu suntem însă netrebniți. Cât despre legitimitatea dreptului vostru asupra noastră, mai bine să nu mai vorbim.

— Într-un cuvânt - spuse Crassus - ai vrea să închei pace cu Roma, de parcă ai fi Hanibal sau Mitridate! Spune, ce provincii dorești să ți se dea? Ce despăgubiri de război ceri?

Ochii lui Spartacus scăpărară de indignare și, dacă nu s-ar fi stăpânit la vreme, cine știe ce i-ar fi spus lui Crassus. După ce își puse mâna stângă la buze, parcă pentru a-și închide gura, și după ce își trecu dreapta de câteva ori peste frunte, îi răspunse:

— N-am venit aici nici să mă cert cu tine, nici să te jignesc, nici să ascult jignirile tale.

— Dar nu-ți pare oare că propunerea de a încheia pace cu sclavii și gladiatorii răsculați jignește mândria poporului roman? Numai cine nu e născut pe malurile Tibrului poate să nu înțeleagă ce ocară cuprinde o asemenea propunere. Din nenorocire pentru tine, nu te-ai născut roman, deși îți jur, Spartacus, că ai fi fost vrednic de aceasta, și de aceea nu-ți poți da seama destul de bine de gravitatea jignirii ce mi-ai adus.

— Pe tine însă, nemăsurata trufie, caracteristică latinilor, te împiedică să înțelegi ce jignire aduci, dacă nu mie și fraților mei de arme, cel puțin firii și zeilor, socotind că toate celelalte popoare de pe lume ar fi inferioare și că ar fi mai aproape de dobitoace decât de oameni.

Urmă un răstimp de tăcere.

După câteva minute de gândire, Crassus își înălță capul și spuse, privind drept în ochii lui Spartacus:

— Istovit și nemaiputând să mai rezști, ceri acum pace. Bine! Care-ți sunt condițiile?

— Am șaizeci de mii de oameni și știi, cum știe de altfel și Roma întregă, cât sunt de puternici și de viteji... În toată Italia gem sub lanțurile voastre milioane de sclavi, care întotdeauna vor completa cu ostași rândurile legiunilor mele. Războiul durează de trei ani și are să se prelungească încă zece, și poate să se transforme într-o văpaie care va mistui Roma întregă. Sunt ostenit, dar istovit încă nu sunt.

— Uiți că Pompeius e în marș spre Samnium cu legiunile care l-au înfrânt pe Sertorius? Uiți că Lucullus trebuie să debarce zilele acestea la Brundisium, în fruntea legiunilor ce au luptat împotriva lui Mitridate?

— Ah, și Lucullus deci! exclamă Spartacus. O, zei! Câtă cinste le face Roma gladiatorilor! Și deși vă vedeți siliți să trimiteți toate armatele republicii împotriva lor, totuși vă e silă să discutați pacea cu ei!

După o pauză adăugă:

— Care sunt condițiile în care ai accepta să se facă pace?

— Tu, împreună cu o sută dintre ai tăi, alesi de tine, o să puteți pleca liberi. Ceilalți trebuie să se predea necondiționat. Soarta lor are să fie hotărâtă de Senat.

— Iar ei... - începu Spartacus, dar Crassus îi tăie vorba, spunând mai departe:

— Sau, dacă ai ostenit, părăsește-i. O să ți se dea libertatea, cetățenia și funcția de chestor în armata noastră. Fără tine și fără înțeleaptă ta conducere, au să se destrame și până în opt zile au să fie cu desăvârșire sfărâmați.

Fața lui Spartacus se făcu roșie ca para focului. Încrunțat, cu căutătura amenințătoare, făcu un pas către Crassus, dar se stăpâni și, cu glasul tremurând de mânie, îi răspunse:

— Fugă?... Trădare?... Prefer să mor cu frații mei de arme pe câmpul de bătălie.

Și, îndreptându-se spre ieșire, adăugă:

— Adio, Marcus Crassus!

În prag însă se opri și, întorcându-se către conducătorul roman, îl întrebă:

— Am să te întâlnesc în prima luptă?

— Ai să mă întâlnești.

— Ai să te lupți cu mine?

— Da, am să mă lupt cu tine.

— Cu bine, Crassus.

— Cu bine.

Spartacus ieși în curtea vilei, sări pe cal, ordonă însoțitorilor săi să-l urmeze și porni apoi în galop spre tabăra sa.

Cum ajunse în tabără, dădu ordin să se strângă corturile și, după ce trecu prin vad râul Bradanus, se îndreptă spre Petelia. Ajunse acolo spre asfințit și își așeză tabăra.

În zorii zilei, iscoadele îi aduseră lui Spartacus un decurion roman, pe care-l prinseseră; venea să-i dea de știre lui Crassus că armata lui Lucullus debarcase la Brundisium.

Spartacus pierdu orice nădejde de scăpare. Singura ieșire părea să fie o luptă pe viață și pe moarte împotriva lui Crassus și, dacă era cu putință, o victorie asupra acestuia. De aceea atârna acum soarta lui.

Se întoarse din drum și își întinse tabăra pe malul stâng al râului Bradanus, cam la o milă depărtare de râu. Pe celălalt mal, unde cu o zi înainte se aflase tabăra lui Spartacus, se găsea acum armata lui Crassus.

Peste noapte, Crassus trecu cu legiunile pe malul stâng al râului și dădu ordin că tabăra să fie așezată la două mile de tabăra gladiatorilor.

Pe când se îngâna de ziuă, patru cohorte romane săpau de zor, adâncind șanțul taberei. Văzându-le, trei cohorte de gladiatori, care mergeau după lemne în pădure, le atacă năprasnic. Auzind strigătele fraților lor de arme, toți soldații legiunii romane instalate în apropiere se năpustiră peste val. Gladiatorii din tabără, auzind zgomot și zăngănit de arme, se repeziră pe meterezele întărite cu pari și, văzând că începuse încăierarea, alergară să dea ajutor. Lupta se încinse într-o clipă.

Între timp, Spartacus tocmai isprăvisese de împăturit papyrusul pe care-l scrisese Valeriei. După ce-l lipi cu ceară și-i puse pecete cu medalionul, dădu papyrusul în mâna unuia dintre cei trei gladiatori trimiși de ea.

— Vă încredințez această epistolă, adresată stăpânei voastre, pe care o iubiți atât de mult..

— Și pe tine te iubim tot atât de mult - protestă gladiatorul care luase scrisoarea.

— Vă mulțumesc, bunii mei frați, pentru dragostea voastră - reluă Spartacus. Alegeți poteci singuratic și cărări nebătute, mergeți zi și noapte cu cea mai mare băgare de seamă și duceți-i scrisoarea. Dacă, din nefericire, acelaia ce are scrisoarea i s-ar întâmpla ceva, s-o ia altul. Faceți tot ce e cu putință ca să-i parvină această scrisoare. Acum duceți-vă, și zeii să fie cu voi!

Cei trei gladiatori părăsiră cortul însoțiți de Spartacus, care îi sfătui:

— Ieșiți mai bine pe porțile Decumane...

În clipa aceea, Spartacus auzi larma luptei ce începuse și alergă să vadă ce se întâmplase. La fel dădu fuga și Crassus, care se hotărâse încă din ajun să

dea bătălia decisivă cu inamicul. Văzând încăierarea ce se încinsese, cei doi comandanți rânduiră legiunile pentru luptă.

Trecând în revistă rândurile legiunilor așezate în front, Spartacus își îmbărbătă soldații:

— Fraților, soarta întregului război atârnă de sfârșitul acestei bătălii; Lucullus, care a debarcat la Brundisium, înaintează spre noi și se pregătește să ne atace prin spate. Pe flancul drept suntem amenințați de Pompeius, care a și ajuns în Samnium. În față îl avem pe Crassus. Astăzi trebuie sau să învingem, sau să murim. Trebuie sau să nimicim armata lui Crassus, pentru ca să ne putem arunca apoi asupra lui Pompeius, sau să murim așa cum se cuvine să moară niște viteji care au câștigat atâtea victorii asupra romanilor. Cauza noastră e sfântă și dreaptă și nu va pieri o dată cu noi. Calea spre izbândă e o cale stropită cu sânge, ideile mărețe nu izbândesc decât mulțumită jertfelor și dăruirii de sine. Mai bine o moarte vitejească și glorioasă, decât o viață mârșavă și umilitoare. De vom pieri, o să le lăsăm urmașilor drept moștenire răzburarea și izbânda și, înroșit în sângele nostru, steagul libertății și al egalității. Fraților, nici un pas înapoi! Izbândă sau moarte!

Așa le vorbi Spartacus. Când îi aduseră minunatul lui cal numid, negru ca abanosul, își trase sabia și, înfigând-o în pieptul calului, strigă:

— Azi n-am nevoie de cal. Dacă o să înving, o să-mi aleg dintre caii dușmanului orice cal o să-mi placă. Iar dacă o să fiu înfrânt, n-o să mai am nevoie de cal niciodată.

Pentru gladiatori, cuvintele acestea și gestul lui Spartacus erau un semn că această bătălie avea să fie cea din urmă. Aclamându-l, îi cerură să dea semnalul de atac.

Spartacus dădu semnalul. Trâmbițele și buciumele răsunară puternic. Gladiatorii se repeziră asupra vrăjmașului.

Se năpustiră asupra romanilor asemenea unui torent, care, umflat de ploii și zăpezi, se precipită tumultuos și năvalnic din munți, potopind împrejurimile, răsturnând și nimicind tot ce întâlnește în cale.

Zdruncinate de această izbitură crâncenă, legiunile lui Crassus șovăiră și începură să se retragă.

Spartacus lupta cu sabia în rândul întâi, acolo unde lupta era mai aprigă, și săvârșea minuni de vitejie și curaj. Văzând ezitarea legiunilor dușmane, ordonă să se sune semnalul convenit cu Mamilius.

Mamilius cu cei opt mii de călăreți ai săi se găsea înapoia pedestrimii. Când auzi semnalul, porni în goană spre aripa stângă a gladiatorilor. După ce o

depăși cu mai mult de două stadii, își desfășură unitățile și, executând o jumătate de voltă la dreapta, se aruncă în galop asupra flancului romanilor.

Crassus însă urmărea de aproape operațiunile și-și îmbărbăta legiunile, care începuseră să șovăie. El dădu ordin lui Quintus să iasă în întâmpinarea cavaleriei gladiatorilor. Zece din cele cincisprezece mii de cavaleriști romani se desfășurară cu iuțeala fulgerului, și Mamilius, care tocmai era gata să izbească prin surprindere flancul drept al lui Crassus, se văzu oprit de forțele superioare ale cavaleriei inamice, cu care se încleștă într-o luptă crâncenă.

În aceeași clipă, Mummius, cu patru legiuni, se năpusti vijelios înainte, ca să încercuiască aripa dreaptă a gladiatorilor. Granicus scoase atunci ultimele două legiuni ce erau în rezervă și-l contraatacă pe Mummius.

În această disperată bătălie, superioritatea numerică a romanilor era însă prea mare. Legiunile romane care făceau față gladiatorilor în centrul câmpului de luptă continuau să se retragă și erau gata s-o ia la fugă, dar Crassus interveni cu ultimele trei legiuni ținute în rezervă și dădu ordin ca legiunile dezorganizate să părăsească terenul. Până într-un sfert de ceas, ele se retraseră spre dreapta și stânga, lăsând locul cohortelor proaspete, care, conduse personal de Crassus și de tribunul Mamercus, se aruncară cu furie asupra lui Spartacus.

Și astfel la centru se încinse o luptă și mai crâncenă, și mai aprigă. Între timp, restul de cinci mii de călăreți romani ocoleau flancul drept al cavaleriei lui Mamilius și o atacau pe la spate. Cavaleria gladiatorilor fu dezorganizată și zdrobită.

În ciuda iscusinței și energiei lui Granicus și cu toate eforturile supraomenești depuse de vitejii gladiatori, Mummius reuși să învâluiească aripa dreaptă a lui Spartacus.

Ceea ce îi însuflețea pe gladiatori acum nu era nici nădejdea salvării, nici aceea a izbânzii, ci numai dorința de a-și vinde scump viața, setea de răzbunare și hotărârea cu care luptă omul ajuns în culmea disperării.

Bătălia se transformă astfel într-un măcel cumplit.

Urmărite și învăluite, cele două aripi ale frontului gladiatorilor se retraseră departe. Numai centrul, unde lupta vitejește Spartacus și, alături de el, Artorix, mai ținea piept inamicului.

Granicus, văzând că legiunile lui sunt zdrobite, se aruncă acolo unde lupta era mai crâncenă și, după ce ucise cu mâna lui un tribun, doi decurioni și opt sau zece soldați, căzu sub loviturile a douăzeci de săbii, vărsându-și sângele până la ultima picătură.

Alături de el căzu ca un viteaz, cu trupul acoperit de răni, macedoneanul Erostrhenes, comandantul legiunii a zecea.

Resturile zdrobite ale cavaleriei gladiatorilor îl văzură pe bravul lor Mamilius prăbușindu-se lovit de zeci de săgeți.

Începu să se însereze. Deși sfârșiți de oboseală și plini de răni din care curgeau șiroaie de sânge, gladiatorii continuau să reziste dușmanului. Luptau nu ca cei mai îndrăzneți dintre oameni, ci ca niște fiare sălbatice.

Spartacus nu se clintise nici măcar cu un pas. Dimpotrivă, în fruntea a o mie de gladiatori, pătrunse ca un cui în rândurile legiunii a șasea romane, care, deși alcătuită din veterani, nu putu ține piept atacului său. Tot timpul îl provocă la luptă pe Crassus, care se bătea nu departe de locul unde se afla el.

Pe tribunul Mamercus, care se aruncase asupra sa în fruntea vitejilor veterani ai lui Marius și Sulla, Spartacus îl răpuse pe dată. În câteva clipe mai căzură sub loviturile lui repezi, de care nu era chip să se ferească cineva, doi centurioni și opt sau zece decurioni. Aceștia doriseră să le arate soldaților lor cum trebuie parate asemenea lovituri, dar nu izbutiră să-i învețe altceva decât cum să primească moartea.

Întunericul se lăsa tot mai negru peste câmpul de bătălie. Romanii câștigaseră victoria decisivă și totuși mai erau constrânși să se bată. Curând răsări luna, luminând cu razele ei palide înfiorătoarea priveliște a crâncenului măcel.

Treizeci de mii de gladiatori și optsprezece mii de romani zăceau pe întinsul câmpului de luptă. Bătălia luă sfârșit. Pâlcuri, pâlcuri, gladiatorii care supraviețuiseră, istoviți și sleiți de această luptă ce durase opt ceasuri, se târau acum în dezordine către dealurile și munții din împrejurimi.

Într-un singur loc, sălbatica și sângeroasa încăierare continua cu furie. Această încăierare se petrecea în centru; urmând exemplul lui Spartacus, o mie de gladiatori se băteau cu nestrămutată înverșunare.

— Crassus!... Unde ești?... repeta din când în când Spartacus, cu vocea răgușită și întretăiată. Mi-ai făgăduit să te măsoari cu mine... Unde ești, Crassus?...

Spartacus ordonase cu vreo două ceasuri mai înainte ca Myrtis să fie dusă la adăpost, cât mai departe de câmpul de bătălie. Ea plecase plângând și aproape fusese nevoie de forță pentru a o face să părăsească locul luptei.

Încăierarea se prelungi încă un ceas. Spartacus, al cărui scut era străpuns peste tot de sulii, îi văzu prăvălindu-se pe ultimii săi tovarăși de luptă - pe Vibsalt și Artorix. Cu o săgeată înfiptă în piept, Artorix se prăbuși, strigându-i prietenului său:

— Spartacus!... Am să te revăd în câmpiile Elisee... printre...

Singur împotriva a șapte sau opt sute de dușmani, care-l încolțeau din toate părțile, acoperit de răni, Spartacus izbea și doboră, rotindu-și cu iuțea fulgerului sabia-i grozavă, lovea și secera pe toți cei ce încercau să-l atace. Un pilum zvârlit de la doisprezece pași i se înfipse în șoldul stâng, rănindu-l grav. Căzând în genunchi, Spartacus, asemenea lui Hercule înconjurat de centauri, cu scutul se apăra de dușmani, iar cu sabia izbea, săvârșind minuni de vitejie supraomenească. În cele din urmă, șapte sau opt sulți aruncate de la zece pași îl străpunseră și el se rostogoli la pământ, șoptind:

— Va... le... ria...

Muți de uimire, romanii, care-l văzuseră cu ce eroism luptase din prima până în ultima clipă a bătăliei, se îmbulziră în jurul cadavrului lui.

Astfel muri omul acesta fără seamă, care a întrunit în persoana lui un caracter ales, o minte deosebit de ageră, o tenacitate neștrămutată, o vitejie fără de pereche și o adâncă înțelepciune - însușiri pe temeiul cărora a fost trecut în rândul celor mai vestiți comandanți pe care-i cunoaște istoria.

Două ceasuri mai târziu, romanii se retraseră în corturile lor. Doar gemetele răniților și muribunzilor mai tulburau lugubra tăcere ce pusese stăpânire pe câmpul de luptă, luminat de razele întristate ale lunei.

Pe câmp, printre trupurile fără suflare, rătăcea o umbră.

Încet, umbra se apropia de locul unde lupta fusese mai crâncenă decât oriunde. Părea să fie un ostaș. Coiful și armele lui străluceau din când în când în bătaia lunei. Merse și iar merse ostașul vreme îndelungată, până ce ajunse la locul unde căzuse Spartacus. Aici se opri. Ostașul era mic de stat și subțirel la trup. Mersese cu capul plecat asupra cadavrelor, cercetându-le unele după altele, până ce, în sfârșit, recunoscuse rămășițele neînsuflețite ale conducătorului gladiatorilor. Îngenunche în fața lui. Nu fără greutate încercă apoi să ridice puțin capul bălai al lui Spartacus și să-l proptească de cadavrul unuia dintre centurionii romani, răpuși de el. Asupra chipului livid al gladiatorului se opri o rază de lună. Plângând amarnic, micul ostaș își apropie buzele de obrazul lui fără suflare și începu să-l sărute cu duioșie.

Așa cum desigur au ghicit cititorii noștri, ostașul era Myrtis. După zdrobirea gladiatorilor, Myrtis, părăsindu-i pe furiș pe cei cărora le fusese dată în pază de Spartacus, se întorsese la locul unde se dăduse bătălia. Nu nădăjduia să-i mai găsească în viață nici pe Spartacus, nici pe Artorix; pornise înșuflețită doar de dorința de a săruta pentru ultima dată chipurile lor dragi..

— O, Spartacus!... Fratele meu!... suspină ea, cu glas stins, plângând în hohote și continuând a-i acoperi obrazul cu sărutări. Cum mi-a fost dat să te gădesc!... Nici o bucățică nu ți-a mai rămas întregă... Câte răni!... Cât sânge!

Deodată tăcu. I se păruse că aude un geamăt mai deslușit, venind parcă mai de aproape decât celelalte gemete care sfâșiau tăcerea lugubră și străbăteau până la ea.

Myrtis nu se clinti însă de lângă Spartacus, continuând să-i sărute obrazul fără viață.

Geamătul se auzi iarăși, și de astă dată parcă desluși un cuvânt.

Încet, Myrtis se concentrează și, trăgând cu urechea, parcă auzi cum glasul unui muribund îi îngână numele.

Sări în picioare. Fu scuturată de un fior, care îi străbătu toată făptura. Simți pe frunte broboane reci de sudoare. Cu pupilele dilatate de groază, vorbind fără să-și dea seama, întrebă cu glas tare, de parcă ar fi fost cineva care s-o audă:

— Pentru numele zeilor!... Cine-i?... Cine mă cheamă?

— Myrtis!... O, Myrtis a mea! pronunță de astă dată destul de limpede glasul.

— Ce-i asta? strigă ea, brusc înviorată de bucurie. Să fie oare adevărat? Artorix, tu?...

Și sărind și ocolind cadavrele, alergă într-un suflet spre locul unde, într-o baltă de sânge, zăcea Artorix, cu fața rece și palidă. Din când în când ridica încet pleoapele îngreunate de pecetea morții și deschidea ochii.

Myrtis se aruncă la pământ lângă el și, sărutându-l pe față, începu să-l îmbărbăteze:

— Trăiește... Artorix, iubitul, adoratul meu! Poate am să te pot salva... Am să te încălzesc cu suflarea mea. Am să-ți leg rănilor... Am să te duc într-un loc ferit...

Aceste cuvinte și focul acestor sărutări înflăcărare îl treziră din toropeală pe muribund. Deschise ochii care se stingeau și șopti cu glas surd:

— Suntem împreună?... Atât de repede?... Suntem deci în Eliseu... O, Myrtis... De ce... de ce e atât de frig în Eliseu?...

— Nu! strigă ea, dând frâu liber pasiunii. Nu! Nu suntem în Eliseu! Eu sunt... eu, Myrtis a ta!... Trăiești... și ai să trăiești... pentru că vreau ca tu să trăiești... pentru că am nevoie ca tu să trăiești!...

Cuprinzându-i încet gâtul cu brațele sale fără vlagă, glasul șopti:

— E adevărat va să zică?... Mai trăiesc... și mi-a fost hărăzită într-adevăr... fericirea... să te sărut... înainte de moarte?

— Da, da, Artorix... n-ai să mori... Sunt a ta... a ta din tot sufletul...

— Mor fericit! Esus mi-a împlinit... rugăciunile...

Glasul lui Artorix slăbea. Emoția și bucuria îl istoviseră de tot.

— O, Myrtis! exclamă el, sărutând-o. Simt... că mor...

— Nu, nu muri singur... așteaptă-mă... să murim împreună și împreună să facem drumul spre Eliseu.

Dintr-o mișcare smulse pumnalul ce atârna la cingătoarea lui Artorix și și-l înfipse în gât, cu o mână hotărâtă. După ce îl îmbrățișă strâns pe Artorix, strigă:

— Cu tine am să mor, cu tine am să pășesc în lăcașul sufletelor bune!

— Ce... ce-ai făcut? abia șopti muribundul.

— Iubitul meu... îți împărtășesc soarta...

Myrtis, care-și tăiase carotida, nici nu mai putea vorbi, îl îmbrățișă și mai strâns pe Artorix, își apropie buzele de buzele lui și, uniți în această ultimă sărutare, rămaseră amândoi nemișcați.

Între timp, înaintând cu multă grijă printre cadavre, doi gladiatori se strecuraseră până la locul unde căzuse Spartacus. Ridicară trupul lui neînsuflețit, îl înfășurară într-o pătură mare de lână și plecară cu el în brațe. La o depărtare de două mile îi aștepta un car cu boi. După ce așezară în car cadavrul lui Spartacus, grămădiră deasupra lui niște saci cu grâne ce se aflau lângă car, cu care acoperiră în întregime cadavrul. Carul se urni, iar în urma lui porniră cei doi gladiatori.

Cei doi erau Acilius și Aquilius, fiii lui Libedius, administratorul vilei pe care o avea Valeria la Tusculum. Duceau rămășițele pământești ale conducătorului lor la vila femeii pe care o iubise, pentru ca aceste rămășițe să nu rămână expuse profanărilor la care, fără îndoială, s-ar fi dedat învingătorii, în trufia și îngâmfarea lor fără margini.

ÎNCHEIERE

Războiul cu gladiatorii se termină în cele cincisprezece zile următoare bătăliei de lângă râul Bradanus. Risipiți prin munți, lipsiți de conducători, urmăriți pas cu pas de Crassus, de o parte, și de Pompeius, de altă parte, cele câteva mii de gladiatori care supraviețuiseră măcelului fură zdrobiți în câteva zile. N-au fost prinși decât vreo șase mii, care au fost răstigniți de-a lungul Viei Appia, între Capua și Roma.

Zadarnic a fost căutat trupul lui Spartacus printre cadavrele celor uciși lângă Bradanus. Trupul lui nu a putut fi găsit. Din această pricină, s-au făcut cele mai diferite presupuneri, toate foarte depărtate de adevăr.

Astfel luă sfârșit acest război care a durat aproape patru ani și în care, prin vitejia lor, gladiatorii au făcut dovada că erau vrednici să fie liberi și destoinici să săvârșească fapte mari.

Acum încheiem povestirea, conducându-i pe cititori într-un loc unde vor regăsi două din personajele povestirii.

Trecuseră douăzeci de zile de la bătălia de lângă Bradanus. Crassus și Pompeius, clocotind de ură și gelozie unul împotriva celuilalt, se apropiau de Roma în fruntea armatelor lor, fiecare revendicând pentru sine gloria de a fi înăbușit răscoala și cerând drept răsplată consulatul.

Pe o banchetă în conclavul vilei de la Tusculum ședea frumoasa Valeria, înveșmântată într-o stofă cenușie, de doliu.

Fiica lui Mesala era foarte palidă și durerea cruntă ce o lovise de curând își lăsase pecetea pe chipul ei. De prea multe lacrimi, pleoapele îi erau roșii și umflate. Părul ei negru ca pana corbului cădea despletit, moale și des, pe umerii ei minunați, iar în ochii-i întunecați și pe față erau întipărite urmele deznădejdiei adânci care-i sfâșia inima. Sta cu capul sprijinit într-o mână, în fața unei frumoase măsuțe de marmură, pe care era așezată o urnă de bronz aurită, lucrată cu dalta de un meșter grec. În cealaltă mână strângea un papirus. Ochii ei negri priveau țintă la urnă. Femeia aceasta, atât de frumoasă în durerea ei adâncă și mută, aducea aminte de Niobe, deoarece, ca și Niobe, părea a spune: „Priviți, există oare suferință mai mare ca suferința mea?”

Pe o banchetă mică, lângă măsuța de marmură, ședea, bălaie și drăgălașă, Postumia, de asemenea în doliu. Fetița mângâia cu degetele figurile, frunzele

și reliefulurile ce împodobeau urna mortuară și, din timp în timp, își privea mama, parcă muștrând-o cu privirea ei inteligentă.

Deodată, ca și cum s-ar fi trezit brusc din somn, Valeria își întoarse privirea asupra papyrusului pe care-l ținea în mâna dreaptă și începu să citească scrisoarea.

Iată cuprinsul ei:

**„DIVINEI VALERIA MESALINA,
DE LA SPARTACUS
SALUT ȘI FERICIRE!**

Din dragoste pentru tine, divina mea Valeria, m-am întâlnit cu Marcus Crassus. Am consimțit să fac aceasta pentru tine și pentru scumpa noastră Postumia. Pretorul Siciliei mi-a propus însă viața și libertatea numai cu prețul trădării. Decât să-mi trădez frații și decât să accept ca numele meu să fie în veci acoperit de rușine, am preferat să fiu ingrat față de tine și față de fiica mea.

Când ai să primești această scrisoare, probabil nu voi mai fi, deoarece suntem în ajunul unei bătălii mari și hotărâtoare, în care am să pier vitejește. Așa e voia sorții vrăjmașe.

În pragul morții simt nevoia, adorata mea Valeria, să-ți cer iertare pentru toate suferințele ce ți-am pricinuit.

Fii tare și trăiește, trăiește din dragoste pentru mine, trăiește pentru nevinovata noastră fetiță. Aceasta e rugăminta unui om care se pregătește să moară.

Plânsul mă îneacă, mă înăbuș și nu mă mângâie decât un singur gând - gândul că într-o lume mai bună am să pot îmbrățișa sufletul tău nemuritor. Către tine zboară, cu ultima sărutare și cu ultimul meu gând, ultimă bătaie a inimii lui Spartacus al tău.”

După ce termină de citit, duse scrisoarea la buze și izbucni în plâns.

— Mamă, de ce plângi așa? întrebă mândnită fetița.

— Sărmana mea fetiță! exclamă Valeria, mângâind capul bălai și cărlionțat al Postumiei. Nu-i nimic... nu-i nimic, nu fi amărâtă, scumpa mea.

Strânse la piept capul fetiței și, acoperindu-l de sărutări, izbucni din nou în plâns.

— Nu ți s-a întâmplat nimic și totuși plângi! o dojeni Postumia. Când plâng eu, tu spui că sunt rea. Acum tu ești rea...

— O, nu spune așa! strigă biata femeie, mângâindu-și și sărutându-și fetița cu și mai multă căldură. Dacă ai ști cât mă dor cuvintele tale.

— Când plângi tu, și pe mine mă doare.

— O, cât ești de drăgălașă și, în același timp, cât de crudă, tu, care de aici înainte ai să fii singură mea iubire!

Spunând acest lucru, biata femeie sărută din nou scrisoarea și, după ce o ascunse la piept, își întinse brațele spre Postumia. O luă în brațe și, străduindu-se să-și stăpânească plânsul, îi spuse:

— Ai dreptate, biată mititică, am fost rea... N-am să mai fiu rea. Am să fiu bună totdeauna și n-am să mă mai gândesc decât la tine. Ai s-o iubești pe sărmana ta mamă?

— O, totdeauna, mult, mult de tot!

Și, rostind aceste cuvinte, fetița își săltă capul și, după ce o luă de gât pe mamă-sa, începu s-o sărute.

Când se desprinse din îmbrățișarea mamei, fetița reîncepu să mângâie urna.

În conclav domni o lungă tăcere.

Deodată, Postumia o întrebă pe mamă-sa:

— Spune-mi, mamă, ce-i acolo înăuntru?

Ochii Valeriei se umplură de lacrimi și, după ce-i ridică spre cer, strigă îndurerată:

— O, sărmană micuță!...

Apoi, după o clipă, stăpânindu-și anevoie hohotele de plâns, îi spuse cu glas tremurând:

— În urna aceasta, sărmana mea fetiță, se află rămășițele pământeste ale tatălui tău. Și izbucni iarăși în plâns.

SFÂRȘIT

GLOSAR

ABOLLA - manta militară.

ACROPOLĂ - cetățuie înăuntrul orașelor grecești, așezată de obicei pe o stâncă sau pe o înălțime, în care se refugiau locuitorii pentru a se apăra de dușmani.

AHERON - în mitologia greacă, unul din fluviile împărăției subpământene a Infernului, peste care sufletele morților erau transportate de luntrașul Charon.

AHILE - erou al războiului troian, cântat de Homer în „Iliada”. Cel mai viteaz dintre comandanții armatei grecești. Tetis, mama lui Ahile, pentru a-l face invulnerabil, l-a scăldat în apele Stixu-lui, unul din fluviile împărăției subpământene. Numai un călcâi, acela de care îl ținuse, a rămas neatins de apele miraculoase și deci vulnerabil. În luptele prilejuite de asediul Tiroiei, eroul troian Paris l-a rănit pe Ahile cu o săgeată tocmai în călcâiul vulnerabil, ucigându-l. De aici expresia „călcâiul lui Ahile”, adică punctul slab, fără apărare, al cuiva.

AJAX - erou grec din războiul troian. Legenda spune că, învins de Ulise, Ajax a avut un acces de nebunie și, strângând de gât vitele grecilor, credea că-și omoară adversarii. Dându-și seama de eroarea sa, Ajax s-a sinucis.

ALEXANDRINĂ - limba greacă vorbită în Alexandria, care cuprindea numeroase elemente ebraice și egiptene. Alexandria (oraș egiptean, întemeiat de Alexandru Macedon în anul 331 înaintea erei noastre) a fost veacuri de-a rândul (până în secolul al VII-lea al erei noastre) un vestit centru de cultură. La Alexandria se afla o bibliotecă uriașă pentru vremea aceea, care atrăgea numeroși învățați, filozofi și scriitori din diferite țări.

ANDABAT (andabata) - gladiator a cărui cască n-avea deschizături pentru ochi, ceea ce-l obliga să lupte orbește, spre hazul spectatorilor.

ANGUSTUS CLAVUS - chenar îngust de purpură pe tunică, semn distinctiv al ordinului ecvestru.

ANTEU - personaj din mitologia greacă - gigant, fiul lui Poseidon și al zeiței pământului (Terra). Cât timp era în contact cu pământul, pe Anteu nu-l putea birui nimeni, deoarece prindea puteri de la maică-sa. Dar Hercule a reușit să-l biruiască după o luptă îndelungată, ridicându-l în văzduh.

ANTIOH III, CEL MARE - puternic rege al Siriei (223-187 î.e.n.). A încercat să-și întindă stăpânirea asupra Europei, dar a fost învins de romani.

APOLO DIN DELFI - la greci și romani, Apolo era zeul soarelui și al luminii, ocrotitorul cântului, muzicii și poeziei. Mitologia greacă îi atribuia lui Apolo întemeierea templului de la Delfi (la poalele muntelui Parnas), unde, prin mijlocirea unui oracol, dezvăluia oamenilor voința zeilor.

AQUAE SEXTIAE (Aix en Provence) - locul bătăliei în care, în anul 102 î.e.n., consulul roman Marius i-a înfrânt pe teutoni.

ARELATE - oraș din Galia Narbonensis (actualmente Arles).

AS - monedă romană de bronz (0,975 gr.).

ATTIC - însușire caracteristică locuitorilor din Atica (ținut din vechea Grecia, cu capitala Atena). În vechime, Atica era faimoasă pentru dezvoltarea științelor, filozofiei și artelor. De aceea se spunea, și se spune și azi, despre o manifestare care se distinge prin bun gust sau spirit, că are un caracter attic. De exemplu, despre un spirit bun se spune „spirit attic”.

ATRIUM - încăperea centrală a caselor romane. În jurul căreia erau așezate camerele de locuit. În atrium se aflau vatra familială și imaginile venerate ale strămoșilor.

AUGURI (augures) - prezicători romani; romanii credeau că, după zborul păsărilor și după felul cum cădea trăsnetul, augurii puteau ghici voința zeilor și puteau prezice dacă rezultatele unei acțiuni anumite vor fi favorabile sau nefavorabile. Magistrății romani se adresau augurilor în toate împrejurările mai însemnate înainte de a întreprinde ceva, de pildă, înainte de a convoca o adunare a poporului ș.a.m.d. Dacă prezicerile erau nefavorabile, nu se întreprindea nimic.

AUREUS - monedă romană de aur.

BAAL - principala divinitate a fenicienilor și cartaginezilor.

BACCHUS - zeul veseliei și al vinului, la greci și la romani.

BALISTĂ (ballista) - mașină de război folosită de popoarele vechi pentru a azvârli pietre, săgeți și lănci împotriva cetăților asediate.

BAZILICĂ (basilica) - clădire mare, dreptunghiulară, susținută de șiruri longitudinale de coloane care împărțeau clădirea în mai multe părți. În orașele romane, bazilicile serveau de tribune și piețe acoperite, unde se întâlneau negustorii pentru a trata afacerile lor ș.a.m.d.

BELENUS - zeul soarelui, la celți.

BUCINE (bucina) - instrument roman de suflat, asemănător cu cornul de vânătoare de astăzi.

CEZAR, CAIUS IULIUS - vestit general și om de stat roman, născut în anul 100 î.e.n. Pentru a pune mâna pe puterea de stat, el încheie cu Crassus și Pompeius o înțelegere secretă, pentru a cârmui împreună. Ales consul, Caesar își câștigă mare faimă prin cucerirea Galiei (Galia ocupa teritoriul de astăzi al Franței și valea Padului din Italia). Intrând apoi în luptă cu Pompeius, Caesar îl birui și se proclamă dictator. În anul 44 î.e.n., fruntașii partidului republican aristocratic urziră un complot împotriva lui și, în timpul unei ședințe a Senatului, Caesar fu asasinat. Printre ucigașii lui Caesar se numără și Cassius, care este pomenit în romanul „Spartacus”.

CALENDE - prima zi a fiecărei luni, în calendarul roman.

CAMILIUS, MARCUS FURIUS - general roman și dictator, care s-a acoperit de glorie în războiul cu galii, în secolul al IV-lea î.e.n. Pentru serviciile aduse, Camilius a dobândit de mai multe ori onorurile triumfale și a căpătat titlul onorific de „al doilea întemeietor al Romei”.

CÂMPUL LUI MARTE (Campus Martius) - câmpie situată în marginea Romei, pe malul stâng al Tibrului, închinată lui Marte. Aici se desfășurau alergările de cai în cinstea zeului Marte și se țineau unele adunări ale poporului. De asemenea, Câmpul lui Marte era locul unde erau înmormântați cei mai iluștri romani.

CÂMPUL SESSORIAN (Sessorium) - câmp situat la marginea Romei, dincolo de Poarta Esquilină. Acolo erau răstigniți sclavii condamnați.

CAPENA (Porta) - una din porțile Romei, pe unde, urmând Via Appia, se mergea spre Capua și sudul Italiei.

CAPITOLIU - colină în Roma antică, care la începuturile orașului era întărită ca o cetățuie. Aici se afla un templu al Triadei Capitoline: Jupiter, Juno și Minerva.

CHARON - luntraș bătrân, despre care grecii antichi credeau că ar fi cel care trece sufletele morților peste râul Aheron, în împărăția morții. De aceea, grecii obișnuiau să pună un bănuț în gura morților, pentru ca aceștia să-i poată plăti vama lui Charon.

CARTAGINA - stat în Africa de Nord, întemeiat de fenicieni. Hotarele lui erau aproximativ aceleași cu ale Tunisului de astăzi. Capitala era la Cartagina. Statul cartaginez a dus războaie înverșunate împotriva Romei - cunoscute în istorie sub denumirea de războaie punice. Aceste războaie s-au încheiat cu dărâmarea Cartaginei de către generalul roman Scipio Emilianus, în anul 146 î.e.n.

CASTOR - personaj din mitologia greacă, fiu al lui Zeus și frate geamăn cu Pollux. Prietenia care îi lega pe Castor și Pollux a rămas proverbială.

CATAPULTĂ - mașină de război folosită de popoarele din vechime pentru zvârlirea de bolovani și săgeți, simple sau aprinse, asupra inamicului.

CATILINA - om politic și senator roman din secolul I î.e.n., cunoscut prin complotul urzit împotriva consulilor și Senatului. Catilina plănuise să pună mâna pe putere cu ajutorul maselor populare, cărora voia să le împartă moșiile pe care avea de gând să le confişte de la bogătașii și nobilii romani. Întrucât programul său prevedea și stingerea datoriilor, Catilina câștigase de partea sa și numeroși aristocrați înglodăți în datorii. În anul 63 î.e.n., complotul fu descoperit de Cicero, iar Catilina își găsi moartea într-o ciocnire cu armata trimisă împotriva sa.

CATO CEL BĂTRÂN - om de stat și scriitor roman (237-149 î.e.n.), vestit pentru cinstea exemplară și pentru austeritatea moravurilor sale. Fiind ales censor, a combătut prin toate mijloacele luxul la care se deda aristocrația romană. A fost dușmanul neîmpăcat al Cartaginei. În Senat, își încheia toate cuvântările cu cuvintele: „Cartagina trebuie dărâmată” (*Carthago delenda est*).

CATO CEL TÂNĂR - strănepot al lui Cato cel Bătrân (95-46 î.e.n.), membru al partidului republican și adversar al lui Iulius Caesar. După înfrângerea armatelor partidului republican, Cato s-a sinucis, nevrând să vadă prăbușirea republicii.

CENTURION - căpetenia unei centurii. Centuria era o subunitate a cohorței romane și număra o sută de oameni.

CENZOR - magistrat roman care avea îndatorirea de a face recensământul cetățenilor și al averilor acestora. În grija lui era totodată și sarcina de a supraveghea moravurile cetățenilor.

CERES - zeița agriculturii, la romani.

CIBELE - fiica Cerului, zeița Pământului și a animalelor, soția lui Saturn, mama lui Jupiter, Neptun etc.

CICERO, MARCUS TULLIUS - mare orator, om politic și scriitor roman din secolul I î.e.n. A descoperit complotul lui Catilina împotriva Senatului, fapt pentru care Senatul i-a conferit titlul de „părinte al patriei”. A fost asasinat în anul 43 î.e.n. de ucigași plătiți de triumvirul Marcus Antonius.

CIMBRI - popor germanic, originar de pe țărmurile Mării Nordului, care și-a făcut pentru prima oară apariția în Alpii Răsăriteni, în anul 113 î.e.n. Înfrângându-i pe romani, au pătruns în Galia și în Peninsula Iberică (Spania), raportând peste tot succese împotriva romanilor. În anul 101 î.e.n., ei au năvălit în Italia, dar aici au fost nimiciți de consulul Marius, lângă Vercelle (astăzi Vercelli).

CINNA, LUCIUS CORNELIUS - consul în anii 87-86 î.e.n., vrăjmaș al lui Sulla și unul dintre conducătorii partidului popular. A fost asasinat în cursul unei răscoale militare.

CLEPSIDRĂ - ceas cu apă, oare se întrebuinta în antichitate, asemănător ceasului cu nisip.

COHORTĂ - unitate de infanterie romană, care număra cinci sute de oameni; zece cohorte alcătuiau o legiune.

COMITIUM - partea de est a Forum-ului roman, numită astfel pentru că, până la o vreme, aici se țineau adunările poporului grupat în „curii” (Comitia curiata).

COMIȚII - adunări populare care votau legile și alegeau magistrații în vechea Romă.

CONCLAV - încăpere ce putea fi închisă cu cheia, în care matroanele romane se retrăgeau pentru a-și primi prietenii apropiați. De obicei, conclavul se găsea lângă camera de culcare.

CONSUL - supremul magistrat în republica romană. Consulii erau în număr de doi, până la o vreme aleși numai din rândul patricienilor, pe termen de un an. Puterile politice și militare ale consulilor, care la început corespundeau cu prerogativele regale, cu timpul au fost îngădite.

CONTUBERNAL (contubernalis) - ofițer aghiotant.

CRASSUS, MARCUS LICINIUS - om politic roman (115/114 î.e.n. - 53 î.e.n.). Partizan al lui Sulla. A strâns o avere uriașă, însușindu-și bunurile celor proscrisi și exilați de Sulla. A reușit să înăbușe răscoala lui Spartacus în anul 71. A fost de două ori consul, împreună cu Pompeius și cu Caesar, a format primul triumvirat în anul 60, urmărind să pună stăpânire și să împartă între ei puterea de stat. A fost ucis în Asia, în anul 53 î.e.n., în cursul unei expediții contra părților. Tradiția spune că regele părților ar fi poruncit să i se taie capul, iar în gură să i se toarne aur topit: „*Satură-te* - ar fi spus regele - *de acest metal, de care tot timpul vieții ai fost atât de lacom*”.

CUNUNĂ DE CETĂȚEAN (corona civica) - cunună de frunze de stejar cu ghindă, cu care erau răsplătiți soldații romani care izbuteau să-și scape din primejdie frații de arme și care răpuneau cu acest prilej pe dușmani.

CURIA - la Roma, încă din epoca regală, toți patricienii erau grupați în ginți și curii. Zece ginți alcătuiau o curie, și în total erau treizeci de curii. În adunările populare, numite „curiate”, cetățenii votau pe curii. Fiecare curie trebuia să dea armatei romane un anumit număr de pedestrași, sau de soldați călări. Se mai numea Curie și clădirea în care aveau loc ședințele Senatului (Curia Hostilia).

DECURION - căpetenia unui grup de zece soldați, în armata romană.

DENARIUS - veche monedă romană de argint. Valora 15 ași.

DIANA - zeița vânătoarei, la romani.

DIONISOS - zeul vinului și al veseliei, la grecii antici (la romani - Bacchus).

DOLON - iscoadă a troienilor, care a izbutit să pătrundă în tabăra grecilor pe vremea războiului troian. A fost surprins și ucis de Odiseu și Diomedea.

EDIL - magistrat, în Roma antică. La început, edilii au fost ajutorii tribunilor poporului, apoi li s-au încredințat atribuțiuni independente, polițienești, sarcina de a inspecta edificiile și piețele, de a preveni incendiile și de a organiza jocurile.

EGERIA - nimfă care, după o legendă romană, se întâlnea în pădurea Aricio cu Numa Pompilius pentru a-l sfătui în anumite împrejurări.

ELISEU (Elysium) - locaș de desfătare, unde, potrivit mitologiei greco-romane, poposeau după moarte sufletele eroilor și ale oamenilor virtuoși.

EPICUR - filozof materialist grec, urmaș al lui Democrit (321-270 î.e.n.). El socotea că lumea n-a fost creată de zei, ci prin mișcarea perpetuă a materiei și împreunarea celor mai mici particule ale acesteia. Mai credea că viața omului se sfârșește o dată cu moartea trupului și că dincolo de mormânt nu există viață; după el, fericirea consta în a obține seninătatea și liniștea sufletească și eliberarea de durere. Epicur socotea că filozoful nu trebuie să ia parte la viața publică. Din numeroasele sale scrieri nu ne-au parvenit decât unele fragmente din principala sa lucrare „Despre natură”. Poetul roman Lucretius, care a îmbrățișat ideile lui Epicur, a expus filozofia acestuia în poemul său intitulat „Despre natura lucrurilor”.

EPIROT - originar din Epir, ținut situat la nordul Greciei antice.

ERA ROMANĂ - romanii socoteau anii începând de la întemeierea Romei, care, presupuneau ei, ar fi avut loc la anul 754 î.e.n.

EREB - în mitologia greacă, cea mai întunecată parte a împărăției subpământene.

EROUL DE LA THERMOPYLE – supranume dat lui Leonidas, regele Spartei care, în anul 480 î.e.n., a căzut împreună cu toți soldații săi, apărând trecătoare Thermopyle împotriva armatelor mult superioare ale regelui persan Xerxes.

ERYNII – vezi Eumenide.

ESCULAP (Aesculap) - în mitologia greacă, zeul medicinei.

ESCHIL (Aischylos) - unul din cei trei mari tragedieni ai Greciei antice, ceilalți doi fiind Euripide și Sofocle. A trăit între anii 525-456 î.e.n. A scris aproape optzeci de tragedii, dar nu ni s-au păstrat decât șapte, printre care

„Agamemnon”, „Eumenidele”, „Perșii”. Fiind cel dintâi care a scris tragedii, Eschil a fost supranumit „părintele tragediei”. Subiectele mai tuturor tragediilor sale sunt luate din vechile mituri.

ESUS - zeul războiului, la vechii gali.

EUMENIDE - sau Erinii, zeițele răzbunării, în mitologia greacă (în mitologia romană, Furii).

EUNOUS - sclav sirian, conducător al răscoalei sclavilor din Sicilia, în anul 136 î.e.n. După ce birui armatele romane, se proclamă rege și își adună o armată de două sute de mii de oameni. După un număr de victorii asupra romanilor, Eunous suferi o înfrângere în anul 132, fu luat prizonier și muri în închisoare.

EURIPIDE - mare scriitor din antichitate, autorul tragediilor „Ifigenia”, „Medeea”, „Hipolit”, „Troienele”, „Elena” ș.a.

EXEDRĂ - sală de primire în casele romane.

FALERN - vin de Falern. Vin renumit în antichitate pentru calitatea sa superioară, produs în regiunea numită Falernus Ager.

FASCIE - mănunchi de nuiete cu o secure în mijloc.

FAUN - în mitologia romană, zeu al pădurilor și al câmpiilor și protector al turmelor. Corespunde zeului Pan din mitologia greacă.

FENRIS - vezi Lupul Fenris

FORTUNA - zeița fericirii și a norocului, la romani. Era reprezentată cu ochii legați, înaintând pe o sferă sau pe o roată.

FORUM - piața publică în care se țineau adunările poporului și se discutau treburile obștești.

FREYA - zeiță din mitologia scandinavă și germană, soția lui Wotan (Odin).

FURII - vezi Eumenide.

GAIUS, MEMMIUS GEMELLUS - om de stat roman din secolul I î.e.n. Memmius, plebeu de origină, era un om foarte învățat, mare orator și poet.

GALIA CISALPINĂ (adică de la sud de Alpi) - numele acelei părți a Galiei care se găsea în Italia de Nord. Cealaltă parte a Galiei, Franța actuală, era denumită Galia Transalpină (de peste Alpi).

GALI - locuitorii din antichitate ai Galiei (Franța actuală și Italia de nord).

GANIMEDE - în mitologia greco-romană, paharnicul zeilor.

GEMONIAE (scalae) - scări săpate în coasta abruptă a colinei Capitoliului, unde erau expuse cadavrele celor executați, înainte de a fi azvârlite în apele Tibrului.

GIGANȚI sau **TITANI** - uriași înzestrați cu puteri supraomenești, fiii Terrei (în grecește Gea), zeița pământului. Giganții au intrat în război cu Zeus,

pentru a cuceri stăpânirea lumii, dar au fost înfrânți. Potrivit legendei, lupta aceasta dintre giganți și Zeus s-a desfășurat în împrejurimile Vezuviului.

GRACCHI - frații Tiberius și Caius Gracchus, oameni de stat romani din secolul al II-lea î.e.n. În calitate de tribuni ai poporului, Gracchii au luptat pentru a înfăptui reforme în folosul săracilor de la sate și orașe, propunând să li se distribuie pământ, pâinea să le fie vândută mai ieftin, să li se reducă obligațiile militare ș.a.m.d. Aceste măsuri au asmuțit Senatul și aristocrația împotriva Gracchilor. Tiberius Gracchus a fost asasinat în anul 133 î.e.n., iar în 121 î.e.n., Caius Gracchus s-a văzut silit să se sinucidă.

HANIBAL - genial comandant militar cartaginez. A trăit de la 246 la 183 î.e.n. Cunoscut prin războiul purtat împotriva romanilor, a câștigat un șir de victorii strălucite asupra acestora chiar pe teritoriul Italiei. Neprimind însă ajutor la vreme, Hanibal a trebuit să se întoarcă în Africa, unde a fost înfrânt de generalul roman Scipio Africanul. Când romanii au cerut să le fie predat Hanibal, el s-a refugiat în Asia, unde s-a alăturat lui Antiochos în lupta împotriva Romei. După înfrângerea lui Antiochos, Hanibal s-a otrăvit.

HERCULE (în latinește Hercules, iar în grecește Heracles) - vestit erou al mitologiei greco-romane. Pe când era prunc, a sugrumat doi șerpi trimiși în leagănul său de o zeiță care îi era vrăjmașă și voia să-l ucidă. A săvârșit douăsprezece fapte eroice. A sugrumat cu mâinile sale un leu înfricoșător, a răpus hidră cu nouă capete, l-a răpit pe Cerber, câinele cu trei capete din împărăția Infernului, i-a biruit pe gigantul Anteu etc. Gladiatorii îl socoteau pe Hercule zeu al forței și al vitejiei și-l cinsteau ca pe protectorul lor.

HLAMIDĂ - vesmânt bărbătesc, purtat peste tunică de către greci. Hlamida era ca o mantie încheiată la gât.

HORAȚII - ilustră familie romană. Legenda spune că în secolul al VII-lea î.e.n., când Roma se războia cu Alba-Longa, o cetate învecinată, s-a hotărât ca războiul să se termine printr-o luptă dusă între trimișii romanilor și ai celor din Alba-Longa. Din partea romanilor au ieșit la luptă cei trei frați Horatius, iar din partea locuitorilor din Alba-Longa - cei trei frați Curiati. După ce doi dintre frații Horatius au fost uciși, iar cei trei Curiati au fost răniți, cel de al treilea Horatius, care rămăsese în viață, o luă la fugă. Curiatii au început urmărirea lui. Pe neașteptate, Horatius s-a întors și l-a răpus mai întâi pe acela care ajunsese mai aproape de el, după care îi omorî pe rând și pe ceilalți doi Curiati.

IANUS SUPERIOR - una din cele mai vechi divinități din mitologia romană. Era zeul porților, al intrărilor și al ieșirilor, și ocrotitorul tuturor începuturilor (început de an, de lună, de zi, început de lucrare, de război, de clădire etc).

ILIRI - locuitorii Iliriei (ținut situat pe țărmul de nord-est al Mării Adriatice). Iliria a devenit provincie romană în secolul al II-lea î.e.n.

IMPERATOR - titlu onorific care se conferea generalilor romani de către soldați sau de către Senat, după repurtarea unei victorii asupra dușmanului (începând din secolul al VI-lea î.e.n.). Imperatorul căpăta drepturi la onoruri triumfale. Lui Caesar i-a fost dat titlul de imperator pe viață de către Senat. Mai târziu titlul de imperator a devenit titlu oficial al conducătorului statului român.

IUGURTA - rege al Numidiei (țară situată în Africa de Nord, actualmente Algeria). A purtat un îndelungat război cu Roma (războiul iugurtin), în care a fost învins de Marius, în anul 105 î.e.n.

ÎNCHISOAREA MAMERTINĂ (Carcer Mamertinus) - închisoare din Roma, rezervată criminalilor care atentau la securitatea statului; era cunoscută și sub numele de Tullianum.

JUNONA (Juno) - în mitologia romană, zeiță protectoare a familiei și soția lui Jupiter.

JUNO LUCINA - zeița nașterilor, la vechii romani.

JUPITER - în mitologia romană, zeul zeilor, stăpânul cerului și al pământului. Jupiter era supranumit și „Tonans”, „Tunătorul”.

JUPITER STATOR - supranume al lui Jupiter, care exprima credința că el era acela care dă soldaților dârzenia de a lupta și-i oprea să fugă de pe câmpul de luptă (*stator* - în limba latină, cel care oprește).

LACVEATOR - gladiator deprins să lupte, în loc de altă armă, cu un soi de arcan sau laț (*laqueus*).

LANIST (*lanista*) - profesor de gladiatori său proprietar de școală de gladiatori.

LARII (*Lares*) - romanii nu credeau că sufletul piere o dată cu trupul omului și socoteau că sufletele morților continuă să trăiască în casă, împărțășind viața și soarta familiei. Sufletele strămoșilor morți se numeau *lari* și *mani* (*Manes*) și li se mai spunea și *penați* (*Penates*), pentru că trăiau în interiorul casei (în latinește - *penetrallia*). *Larii* erau socotiți că niște spirite ce ocroteau casa și familia. Ori de câte ori în viața familiei se întâmplau evenimente însemnate, de pildă o naștere, o căsătorie, plecare sau înapoiere din călătorie, se aduceau jertfe *larilor*. Nu numai fiecare familie, ci și fiecare localitate își avea *larii* săi. Mici sanctuare închinare *larilor* se înălțau la răspântii.

LATICLAV (*Latus clavus*) - togă albă cu chenar de purpură, pe care o purtau senatorii romani.

LATIUM - ținut din Italia de mijloc, locuit de latini. În secolul al IV-lea î.e.n., Roma, care la început fusese doar una din cetățile Latiumului, izbuti să subjuge întregul ținut.

LEGIUNE - unitate militară iromană, numărând cinci până la șase mii de oameni. Legiunea era împărțită în zece cohorte și era cea mai mare dintre unitățile armatei romane.

LICTORI - soldați care formau garda de onoare a celor mai înalți magistrați romani. Mergeau înaintea acestora pentru a le deschide drumul. La ordinul magistraților, lictorii prindeau și pedepseau pe criminali și pe infractori. Semnul distinctiv al lictorilor era fascia.

LIVIUS DRUSUS - tribun al poporului; a vrut să repună în vigoare legile Gracchilor pentru împrăștierea țăranilor și pentru ieftinirea grâului. De asemenea, a propus să se acorde aliaților romanilor dreptul de cetățenie. Din pricina împotrivirii Senatului, aceste reforme nu au fost adoptate. Drusus a murit asasinat, câteva zile înainte ca propunerile sale să fie discutate de Senat.

LORAR (lorarius, de la *lorum* - în limba latină, curea) - persoană însărcinată cu biciuirea sclavilor condamnați. Era de obicei tot un sclav.

LUCRETIUS, CARUS TITUS - vestit poet și filozof materialist roman din secolul I î.e.n. Autor al marelui poem „De rerum natura” („Despre natura lucrurilor”), în care a expus învățătura filozofului Epicur, al cărui adept era.

LUCULLUS, LUCIUS LICINIUS - general roman din secolul I î.e.n. A condus cu succes războiul împotriva lui Mitridate, regele Pontului. Ultimii zece ani ai vieții i-a petrecut în vila lui minunată, risipindu-și averea în ospețe deosebit de fastuoase, pentru care i s-a dus faima.

LUPUL FENRIS - monstru mitologic german, care trăia în împărăția morților.

MANIGARMOR - câine înfricoșător din mitologia germană, asemănător cu Cerberul vechilor greci. Trăia în Infern (Niefelheim) și sfâșia trupurile păcătoșilor.

MANIPUL - subunitate a armatei romane. Legiunea romană, care număra cinci-șase mii de soldați, era împărțită în zece cohorte, iar fiecare cohortă în trei manipule.

MAREA TIRENIANĂ - o parte a Mării Mediterane situată între Italia și insulele Corsica, Sicilia și Sardinia.

MARIUS, CAIUS - comandant militar roman, fiu de țăran (156-87 î.e.n.). Mulțumită talentelor sale militare deosebite, Marius, care și-a început cariera ca simplu legionar, s-a ridicat la funcțiile cele mai înalte. A fost pretor în Iberia (Spania), i-a învins pe Iugurta, regele Numidiei, i-a zdrobit pe cimbri și pe

teutoni. S-a războit cu Sulla pentru stăpânirea Romei și a fost alungat din Italia. Când s-a întors, Marius s-a răzbunat crunt pe adversarii săi. A murit la câteva zile după ce fusese ales consul pentru a șaptea oară.

MARTE (Mars) - zeul războiului, la romani. La origină fusese zeul primăverii și protectorul turmelor și cirezilor, de la care își trage numele întâia lună de primăvară, luna martie. Sărbătorile de primăvară date în cinstea lui Marte erau însoțite de dansuri războinice. Străvechile legende romane îl arată pe Marte ca fiind părintele poporului roman și tată al lui Romulus și Remus, legendarii întemeietori ai Romei. Lui Marte i se mai spunea și Quirinus.

MARTE HIPERBOREANUL - adică nordicul, zeul războiului la traci.

MATROANĂ - femeie măritată, de neam.

MECENA (Maecenas) - personaj de seamă și scriitor roman din epoca lui August - primul împărat al Romei (secolul I î.e.n.). Mai târziu, numele de Mecena s-a transformat într-un nume comun, indicând pe oamenii bogați care sprijină pe artiști. Prin generozitatea sa, Mecena a influențat opera de creație a poezilor, îndemnându-i să înalțe imnuri de slavă împăratului.

MEDEEA - vrăjitoare, soția lui Iason, erou din mitologia greacă. Fiind părăsită de Iason, s-a răzbunat ucigându-și propriii ei copii. Povestea Medeei a servit de subiect multor lucrări dramatice din antichitate.

MEGERA - una dintre cele trei Erinii sau Eumenide, cunoscute în mitologia romană sub numele de Furii.

MERCUR (Mercurius) - zeu roman, despre care mitologia spunea că ar însoți sufletul morților până la lăcașul lor și că ar fi protectorul negoțului și al navigației.

MIDGARD - șarpe uriaș, despre care vechile legende din mitologia germană povestesc că ar fi fost aruncat de zeul Odin în mare. Acolo, acest șarpe a crescut atingând dimensiuni gigantice și încingând întreg pământul. Midgard era considerat ca o zeitățe a Infernului.

MILIȚIE - corp de armată nepermanent, de la începutul republicii romane, care era chemat sub arme numai în timp de război.

MIM (mimus) - la romani, scurtă comedie populară, alcătuită din câteva scene comice, simple, cam grosolane, cu glume vulgare, bătăi și palme, al căror subiect era luat din viața de toate zilele. În romanul „Spartacus”, cuvântul mim este folosit pentru a desemna pe actorii care jucau în aceste comedii.

MINERVA - la romani, zeița înțelepciunii, științei și meseriilor, apărătoare a orașelor și neînvinsă războinică. Era fiica preferată a lui Jupiter. La greci, ea era cunoscută sub numele de Palas Atena.

MINOS - personaj din mitologia greacă, fiul lui Zeus și rege al insulei Creta. După moarte, Minos a devenit unul din judecătorii împărăției Infernului.

MITRIDATE CEL MARE (al VI-lea, Eupator) - rege al Pontului și al regatului Bosporani (pe malurile Mării Negre). A trăit în secolele II și I î.e.n., a cucerit Asia Mică și Caucazul. Timp de douăzeci și șapte de ani, aproape fără nici o întrerupere, a purtat războaie cu Roma. În anul 63 î.e.n. a fost înfrânt de Pompeius, în urma trădării fiului său, și s-a sinucis, repezindu-se în ascuțișul propriei sale săbii.

MIRMILON (myrmillo, murmillo) - gladiator pus să lupte de obicei cu retiarii și având ca semn distinctiv coiful galic, împodobit cu un pește în chip de pană.

MOMUS - zeităte romană, patron al comedianților, reprezentat de obicei în veșminte de bufon.

MUCIUS SCAEVOLA (stângaciul) - erou legendar roman. În anul 507 î.e.n., în timpul asediului Romei de către regele etrusc Porsenna, Mucius porni spre tabăra dușmană ca să-l ucidă pe rege. Fiind prins, fu adus în fața lui Porsenna, dar când acesta îl amenință cu moartea, Mucius, pentru a dovedi că nu se teme de nimic, își vârî mâna în foc și o lăsă să ardă. Aflând că treizeci de tineri romani, la fel de hotărâți că Mucius, s-au jurat să-l ucidă, Porsenna se hotărî să ridice asediul Romei.

NECTAR - băutură rezervată zeilor. Mitologia greacă pretindea că oricine gusta din această băutură devenea nemuritor.

NIEFELHEIM - Infernul, în religia vechilor germani.

NIMFE - fecioare fermecătoare, despre care grecii din antichitate credeau că ar popula mările, fluviile, lacurile, munții și peșterile.

NIOBE - legendele grecilor din antichitate povestesc că regina Niobe, care era mama a șapte fete și a șapte băieți minunat de frumoși, ar fi jignit-o cândva pe zeița Latona, spunându-i că e stearpă, deoarece nu avea decât doi copii. Cei doi copii ai Latonei - Apolon și Artemis - pentru a o pedepsi pe Niobe, i-au ucis toți copiii. Niobe, care a văzut cum i-au fost uciși copiii, rând pe rând, de săgețile lui Apolon și Artemis, s-a transformat de durere într-o stană de piatră.

NUMA POMPILIUS - rege legendar al Romei, care, după unii istorici romani, ar fi domnit între anii 715-672 î.e.n.

OLIGARHIE - formă de guvernământ, în care puterea de stat se află în mâna unui grup restrâns. În timpul dictaturii lui Sulla, guvernarea era oligarhică, Sulla fiind sprijinit doar de un partid puțin numeros, din rândurile aristocrației.

OLIMP - cel mai înalt munte din Peninsula Balcanică (2935 metri înălțime). Grecii din antichitate socoteau că Olimpul ar fi reședința zeilor.

OPTION - ofițer inferior al unei centurii.

OSSA și PELION - munți din Tesalia.

OSTIAR (ostiarius) - portar.

OVATIE (ovatio) - onoruri acordate la romani unui comandant militar pentru o izbândă.

PALATIN (dealul Palatin) - una din cele șapte coline ale Romei antice. Legenda (confirmată de descoperirile arheologice) arată că pe această colină au fost clădite cele dintâi case ale orașului. Mai târziu, pe colina Palatină s-au construit numai casele și palatele romanilor de seamă.

PALLA - vesmânt femeiesc, alcătuit dintr-o bucată de pânză dreptunghiulară, purtat peste stofă de romanele de vază. Palla învăluia bustul în falduri frumoase, iar pe vremea rea servea de acoperământ pentru cap.

PAN - zeul pajiștilor, al câmpiilor, al pădurilor și al turmelor, la grecii din antichitate. Era reprezentat cu coarne în frunte, cu picioare de țap, cu barbă mică și în mână cu un fluier ciobănesc, al cărui inventator grecii socoteau că ar fi fost chiar el. Când se auzeau zgomote și sunete stranie, înfricoșătoare, de prin munți și de prin păduri, grecii le atribuiă lui Pan, de unde cuvântul „panică”, care înseamnă spaimă neașteptată și fără temeii.

PAPIRUS - material de scris sau scrisoare scrisă pe acest material. Papirusul a fost descoperit cu vreo 2500 de ani înaintea erei noastre. Numele acestui material se trage de la planta cu același nume, din a cărei tulpină se făceau foi pentru scris, ce se lipeau formând fâșii lungi și se înfășurau în suluri.

PARCE (Parcae) - potrivit mitologiei romane, trei zeițe care hotărau soarta oamenilor. Una din Parce începea să toarcă firul vieții omenești, cealaltă îl depăna, iar cea de a treia îl tăia. Parcele erau reprezentate una cu furcă, alta cu fusul, iar a treia cu foarfecele.

PATRICIENII - clasa stăpânitoare în Roma antică. Patricienii au pus mâna pe întreaga putere politică și au dobândit dominația asupra poporului chiar de la formarea republicii romane, în secolul al VI-lea î.e.n.

PATRON - astfel se numeau la Roma patricienii care luau sub ocrotirea lor pe plebei, care nu se bucurau de toate drepturile cetățenești. Locuitorii luați

sub ocrotire de către patroni se numeau clienți. În romanul „Spartacus”, Metrobius se referă la zeul Momus ca la patronul său, deoarece, potrivit credințelor vechi romane, Momus era socotit protectorul comedianților.

PEGASSUS - cal înaripat din mitologia greacă.

PEPLUM sau **PEPLOS** - manta femeiască fără mâneci, ce se încheia pe umăr, împrumutată de romani de la greci.

PILUM - suliță scurtă, de aruncat, măsurând cam 1,20 m, arma obișnuită a infanteriștilor romani.

PIRAȚI CILICIENI - tâlhari originari din Cilicia (o regiune muntoasă din Asia Mică), care cutreierau mările, oprind și jefuind corăbiile ce le ieșeau în cale.

PIRUS (Pyrrhus) - rege al Epirului (țară situată la nordul Greciei vechi), care a învins armatele romane la Heraclea și Asculum în anii 280 și 279 î.e.n., dar a suferit în aceste bătălii pierderi uriașe, care i-au slăbit armata. De aceea, victoriile lui Pirus asupra romanilor n-au adus nici un folos pozitiv.

PLEBEI - numele acelor locuitori ai Romei antice care multă vreme nu s-au bucurat de toate drepturile cetățenești. Abia în secolul al III-lea î.e.n., în urma unor lupte dârze cu patricienii, plebeii și-au câștigat egalitatea deplină în drepturi.

PLUTO, MERCUR și LORARIU - slujitori ai circurilor romane. Lorariu lega cu curele cadavrele gladiatorilor și le târa afară din arenă; Pluto era slujitorul care-l întruchipa pe Pluto, zeul împărăției morților, iar Mercur era numele unui alt slujitor al ciroului, care-l întruchipa pe zeul Mercur, zeu care, după unele mituri, însoțea sufletele morților până la lăcașul lor subpământean.

POMPEI - vechi oraș roman, situat lângă Neapole, la poalele Vezuviului; a fost acoperit de un strat gros de cenușă când a erupt vulcanul, în anul 79 al erei noastre. Săpăturile pentru dezgroparea orașului Pompei au început în anul 1748. Acum, orașul e aproape în întregime dezgropat și curățat. S-au păstrat numeroase edificii publice, case, statui și fresce, care dau posibilitatea cunoașterii felului de viață al romanilor de odinioară, Pompeiul fiind un minunat muzeu de antichități.

POMPEIUS CEL MARE (Cneus Pompeius Magnus) - general și om de stat roman din secolul I î.e.n. A fost ales consul, a condus războiul împotriva lui Mitridate, a încheiat cu Crassus și Iulius Caesar o înțelegere (triumviratul) pentru a împărți între ei puterea statului. Mai târziu, intrând în conflict cu Caesar pentru putere, Pompeius fu înfrânt de acesta la Farsalia și se refugie în Egipt, unde pieri asasinat în anul 48 î.e.n.

PONTIFI (pontifices) - membrii unui colegiu sacerdotal, însărcinat cu supravegherea riturilor. Mai marele lor (Pontifex maximus) era în același timp suprema autoritate religioasă romană.

PORTIC - galerie acoperită, dar deschisă pe lături, al cărei acoperiș este susținut de coloane. În Grecia și în Italia se clădeau portice în jurul piețelor publice și în fața intrării caselor bogătașilor. Pe vreme de ploaie sau arșiță, lumea se aduna sub portice, pentru a se plimba și pentru a sta de vorbă.

PREFECT (praefectus) - comandant, căpetenie. La vechii romani, titlul de prefect era dat fără deosebire prefectului unui oraș, guvernatorului unei provincii și comandantului unei unități militare; de pildă, comandantului călărimii i se spunea prefectul cavaleriei.

PREFICE (praeficae) - bocitoare tocmită pentru a plânge morții și pentru a le proslăvi însușirile.

PRETOR (praetor) - cel mai înalt magistrat al Romei antice, după consul. Pretorului îi cădeau în sarcină funcțiunile judecătorești, iar când lipsea consulul, îi ținea locul.

PRETORIU (praetorium) - locul unde, în taberele militare romane, era așezat statul-major și cortul comandantului suprem (pretor sau consul).

PROSCRIPTIE - act prin care unul sau mai mulți cetățeni erau declarați scoși de sub scutul legilor și lipsiți de toate drepturile lor. Listele cu numele cetățenilor proscriși erau afișate, pentru a fi cunoscute de popor. Proscripția era folosită în Roma antică pentru distrugerea adversarilor politici și pentru confiscarea averilor lor.

PROSERPINA - la greci și romani, regina Infernului, soția lui Pluto și mama Eriniiilor (Furiilor).

QUADRANS - 1/4 din unitatea monetară as sau sestertius.

QUIRINUS - în mitologia romană, veche divinitate războinică, de origină sabină, identificată uneori cu Marte, alteori cu Ianus. El era considerat patronul Romei. Fiii sau fiicele lui Quirinus (quiriți) erau cetățenii romani cu drepturi depline.

REGULUS, MARCUS ATILIUS - general roman, căzut prizonier la cartaginezi, în timpul primului război punic, și omorât.

RETIAR (retiarius) - gladiator care se lupta înarmat cu un trident și cu o plasă în care căuta să-și prindă adversarul.

ROMULUS și **REMUS** - frați gemeni, care, potrivit legendelor romane, ar fi pus temelie unui oraș pe colina Palatină. După întemeierea orașului, Romulus l-ar fi ucis pe Remus și ar fi devenit regele cetății, care s-a numit, după numele

lui, Roma. Legende mai povestesc că cei doi gemeni ar fi fost alăptați de o lupoaică.

ROSCIUS, (QUINTUS ROSCIUS GALLUS) - actor, unul din prietenii lui Cicero.

ROSTRA - tribuna oratorilor în Forum-ul roman (numită astfel deoarece era împodobită cu prove de corăbii, capturate în război); (*rostrum* - în limba latină, prova de corabie).

RUDIAR (rudiarius) - gladiator care și-a redobândit libertatea.

SABINA - ținut din Italia de mijloc, locuit de neamul sabinilor.

SAMNIȚI - triburi care locuiau în Samnium, ținut muntos al Italiei de odinioară. La începutul secolului al III-lea î.e.n., în urma unor îndelungate războaie cu romanii (cunoscute în istorie sub numele de războaiele samnite), samniții au căzut sub stăpânirea Romei. Răsculându-se în secolul I î.e.n., au fost aproape cu totul nimiciviți de către armatele lui Sulla.

SATURN - zeul agriculturii, în mitologia romană. Fiind izgonit din cer de către fiul său Jupiter, Saturn s-a așezat în Italia, unde i-a învățat pe locuitori agricultură.

SATURNINUS, LUCIUS APULEIUS - tribun al poporului și conducător al partidului popular în timpul cârmuirii lui Marius. În anul 100 î.e.n. a întocmit legi pentru ajutorarea populației nevoiașe, unele prevăzând ieftinirea grâului, iar altele hotărând împrumutarea soldaților cu loturi de pământ în regiunile cucerite. A fost ucis în anul 99 î.e.n., în cursul unei lupte de stradă.

SATIRI - divinități care, potrivit mitologiei grecilor și romanilor populau pădurile și câmpiile și-l întovărășeau pe Bacchus, zeul vinului și al veseliei. Satirii erau reprezentați cu nasul turtit, cu un flaut în mână și cu cornițe, urechi, picioare și coadă de țap.

SCIPIO AFRICANUL (PUBLIUS CORNELIUS) - vestit general roman (235-183 î.e.n.). A luptat împotriva cartaginezilor în cel de al II-lea război punic și a supus Iberia (Spania), iar în anul 202 a înfrânt armata lui Hanibal lângă Zama (Africa).

SECUTOR - gladiator înarmat numai cu sabie și scut. Secutorului îi era totdeauna opus un gladiator înarmat cu un trident și cu o plasă. Dacă acesta din urmă nu reușea să-l prindă pe secutor în plasă, o lua la fugă, urmărit de secutor (*secutor* - în limba latină, urmăritor).

SENAT - organul suprem al puterii de stat în Roma antică. Senatul își trage numele de la cuvântul latinesc *senex*, care înseamnă bătrân, pentru că, la origine, în Senat erau aleși cei mai bătrâni dintre patricieni. Senatul număra

la început numai trei sute de membri, dar pe vremea lui Caesar numărul senatorilor ajunsese la nouă sute.

SERVIUS TULLIUS - al șaselea rege al Romei (secolul al VI-lea î.e.n.). I se atribuie o mare reformă a organizării statului, anume organizarea centuriată.

SESTERȚ (sestertius) - veche monedă romană de argint.

SOFOCLE - mare scriitor grec (495-406 î.e.n.). A scris mai mult de o sută de tragedii. Din ele, șapte s-au păstrat până în zilele noastre, printre care: „Ajax”, „Antigona”, „Electra”, „Oedip Rege”.

STABIAE - oraș al vechii Campanii (Italia), nimicit o dată cu orașul Pompei de erupția Vezuviului din anul 79 î.e.n.

STADIUM - măsură de lungime (125 pași) folosită de greci în vechime.

STIL (stylus sau stihts) - instrument ascuțit din metal sau os, servind la scris pe tăblițe acoperite cu ceară (tabula cerata).

STIX - fluviu care, potrivit mitologiei grecilor antici, ocolea de șapte ori împărăția subpământeană a morților.

STOICI - adepți ai învățaturii lui Zenon, filozof grec din antichitate. Au primit numele de stoici, deoarece pentru discuțiile lor filozofice se adunau sub un portic (pe grecește - *stoa*). Stoicii socoteau că principalul în viața omului este înțelepciunea și erau nepăsători față de bunurile lumesti. De aci se trage și adjectivul „stoic”, care e întrebuițat pentru a desemna pe omul care îndură toate nenorocirile și toate lipsurile cu tărie și bărbăție.

STOLA - vesmânt lung, căzând în falduri și încins cu două brâuri. Purtat peste tunică de matroanele romane.

SULLA (Sylla), **LUCIUS CORNELIUS** - general și consul roman, născut în anul 138 î.e.n. În anul 83 î.e.n. după ce l-a învins pe Mitridate, regele Pontului, Sulla s-a întors în Italia și, după un an de cumplit război civil, izbuti să pună stăpânire pe întreaga putere de stat romană. Prin prescripții, își lichidă apoi cu oruzime adversarii politici, partizani ai lui Marius, și deveni dictatorul Romei. Sulla a făcut o serie de legi în folosul aristocrației. În anul 79 î.e.n., el renunță la dictatură și, un an după aceea, muri.

TALANT - cea mai mare unitate de greutate din vechime, egală cu aproape 26 de kilograme. Se numea talant și cea mai mare monedă din antichitate.

TALIA - una din cele trei grații, și anume muza comediei și a poeziei de dragoste; este reprezentată ținând în mâna dreaptă o mască și în stânga o cunună de lauri.

TARAN - armă folosită de popoarele antice pentru dărâmarea cetăților asediate. Taranul era alcătuit dintr-un trunchi de copac lung și gros, prevăzut la un capăt cu un vârf greu de metal. Taranul era suspendat cu lanțuri sau

funii de o schelă mobilă. După ce era legănat, pentru a i se face vânt, era repezit în zid cu vârful de metal.

TARANUS - zeul tunetului și fulgerului, la celți.

TARTAR - abis întunecată în împărăția subpământeană, unde credeau grecii din antichitate că ar fi chinuiți păcătoșii.

TERME - numele băilor publice în Roma antică (de la grecescul *thermos*, care înseamnă cald). Băile publice la romani se deosebeau prin mărimea și luxul lor.

TERUNȚIU (teruncius) - mică monedă de aramă (1/4 as, 3 uncii).

TETRARH (etrarcha, tetrarches) - cârmuitor al unui sfert dintr-o țară, mic domnitor peste ținuturile situate la frontierele răsăritene ale imperiului roman.

TEUTATES - zeitate a morții, la vechii gali,

TEUTONI - vechi popor germanic, care a năvălit în sudul Europei (în Galia), dar a fost înfrânt de generalul roman Marius (102 î.e.n.).

THOR - zeul războiului, la vechile popoare germane.

TIESTE - potrivit unei legende grecești, Tieste l-ar fi ucis pe Crispos, propriul său frate.

TRACIA - ținut în Nordul Greciei antice. A devenit provincie romană în secolul I î.e.n. Tracii erau un popor războinic.

TIBRU - fluviu din Italia, care trece prin Roma și se varsă în Marea Tireniană.

TIRON (tiro) - recrut, soldat tânăr; într-un înțeles mai larg, orice începător într-o îndeletnicire oarecare.

TOGA - veșmântul obișnuit al romanilor. Toga era o bucată lungă de pânză țesută din lână, care se purta înfășurată în jurul trupului, pornind de la umărul stâng și lăsând descoperit brațul drept. Romanii nu aveau dreptul să poarte toga decât după majoratul civil.

TRIB (tribus) - populația Romei era împărțită pe districte, populația fiecărui district, alcătuind un trib. În adunările poporului, cetățenii votau pe triburi.

TRIBUN MILITAR - comandantul unei legiuni, în Roma antică. Pe lângă fiecare legiune erau șase tribuni militari, care exercitau comanda pe rând, câte două luni fiecare.

TRIBUNII POPORULUI - erau aleși de plebei, ale căror interese le reprezentau și le apărau. Ei aveau dreptul să oprească punerea în aplicare a oricăror măsuri luate de magistrați care ar fi putut aduce prejudicii plebeilor.

TRICLINIUM - sala de ospăț în casele din Roma antică. Cuvântul latin *triclinium* înseamnă trei paturi. De obicei, în sălile de ospăț romane, de cele trei părți ale mesei erau așezate trei paturi de ospăț. Romanii nu ședeau la masă, ci stăteau culcați, cu brațul stâng rezemat pe perne.

TRIREMĂ - corabie romană cu trei rânduri de vâsle.

TRIUMFATOR - general roman căruia, drept răsplată pentru o victorie însemnată, i se acordau, în virtutea unei hotărâri a Senatului, onoruri deosebite, denumite onoruri triumfale. Triumfatorul își făcea intrarea solemnă în Roma, în picioare, pe un car aurit, îmbrăcat în toga de purpură și încununat cu laurii victoriei. În urma lui venea cortegiul prizonierilor și al prăzilor luate în război.

TUNICĂ - cămașă albă, de lână, cu mâneci scurte sau fără mâneci, purtată de vechii romani.

TUSCULUM - vin de Tusculum, vin produs în viile din împrejurimile vechiului oraș Tusculum, care era alcătuit aproape exclusiv din vile aparținând celor mai bogați patricieni romani. Orașul Tusculum era situat la 24 kilometri de Roma.

UMBRA OASPETELUI - la romani, în antichitate, fiecare oaspete avea dreptul să aducă cu sine la ospăț un prieten, iar prietenului astfel adus i se zicea „umbra oaspetelui”.

UTICA - vechi oraș situat pe țărmul de nord al Africii, lângă Cartagina. La Utica s-a sinucis republicanul Cato cel Tânăr, care din această pricină a rămas cunoscut în istorie sub numele de Cato din Utica (Uticensis).

VAMPIR - potrivit superstițiilor populare, un mort ce iese din mormânt și sugă sângele oamenilor adormiți.

VELIȚI (velites) - pedestrima ușoară a armatei romane. Veliții erau înarmați cu arcuri, săgeți și sulițe scurte.

VENUS - zeița dragostei și frumuseții, la romani; la greci, Afrodita.

VESTALE - preotese oare îngrijeau de întreținerea focului sacru în templul Vestei. În templul acestei zeițe, care se găsea în Forum (principala piață publică a Romei), ardea un foc nestins, iar vestalele, șase la număr, erau, obligate să vegheze ca focul să nu se stingă niciodată. Vestalele erau recrutate încă din fragedă copilărie din rândul celor mai ilustre familii. Atât cât slujeau zeiței Vesta, adică treizeci de ani, erau oprite a se căsători. Pe vestalele care călcau această rânduială sacră le aștepta o moarte cumplită, fiind condamnate a fi îngropate de vii.

VIA APPIA - vestită șosea militară de la Roma la Capua (prelungită până la Brundisium), construită în anul 312 î.e.n. de cenzorul roman Appius Claudius.

Această șosea a fost atât de trainic construită și de bine pietruită, încât pe alocuri ea s-a păstrat până în zilele noastre.

VETERAN - soldat care și-a împlinit anii de serviciu militar.

VULCAN - zeul focului și al metalurgiei, la romani. Vulcan era totdeauna reprezentat cu un ciocan și un clește.

WALKIRII - fecioare războinice, minunate de frumoase, din mitologia germană. Erau fiicele lui Wotan (Odin) și hotărau soarta bățăliilor, cauzând moartea unora sau altora dintre combatanți potrivit voinței zeilor.

WOTAN sau **ODIN** - zeul suprem al vechilor germani. Corespunde zeului Jupiter al romanilor.